DISPENSATORIVM MEDICVM.

Continens

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM,

LIBROS V.

DE MATERIA MEDICA, Libros III.

PHARMACOPOEAM

ITIDEM SIVE ANTIDOTARIVM varium & abſolutiſſimum,

AVCTORE

IOANNE RENODÆO

MEDICO PARISIENSI REGIO.

Nunc cum triplici INDICE *editum.*

GENEVÆ.

Ex Typographia IACOBI STOER.

M. DC. XLV.

CLARISSIMO

ET OMNI GENERE VIRTVTVM CVMVLAtissimo D. ANDREÆ LAVRENTIO, Regis Consiliario, Archiatrorum Comiti.

HISTORIAM *Anatomicam, omnium absolutissimã, diuinum quidẽ opus, doctrina mira refertum, inuictissimo Galliæ & Nauarræ Regi consecrasti (Archiatre clarissime) & in fabrica* μικροκόσμου *describenda,* μεγαλόκοσμον *tui nominis celebritate, doctrinæ fœcunditate, titulorum dignitate exornasti. Vniuersam ergo artis Pharmaceuticæ doctrinã, tibi & Medicorum principi, & Medico principũ offero. Tibi, inquam, literarum ornamento, cui tota Apollinis familia multis nominibus obstricta est: nõ modo quæ Oceano & Aquilonio & Austrino littore circumuallatur, sed quæ vltra Gangẽ, & Asiæ fines Apollinem*

agnoſcit. Ante te enim corporis humani ſtructura pene latebat: & quæ de Anatomia vix finitæ controuerſiæ oriebantur, fruſtra doctiorum ingenia exercebant. Ante te febrium circuitus, ſymptomatum inſultus, & morborum exitus tanquam in occulto iacebant. Ante tuum ophthalmologicum opus, ſingulorum oculi in oculorum admirabili ſtructura, morbis & curatione caligabant. Te igitur viuente, lætius Muſæ viuunt, quas tu perpetuo colis. Te viuente, Schola Pariſienſis, cuius te alumnum profiteris, felicius exultat: quæ tanquam ſeminarium fœcundiſſimum Medicos Europæ totius celebres alit, erigit, diligit, Archiatros multos protulit, ſed duos omnium maxime doctrina, ſplendore, & dignitate inſignes, Fernelium & Laurentium. Felix quidem tam inclyta ſchola, viros quæ tam celebres educauit. Felicior, quæ quotidie Laurentiũ videt. Feliciſſima, quæ tantum Archiatrũ noſtris rebus conſulentem, fauentem, beneq́; precantem agnoſcit. Tanto quidem viro multa debet res literaria, præſertim Medica, quam iugiter, vbiq́;, vndique, factis, ſcriptis, laudat, auget, exornat. Omnium autem maxime, maxima tibi debeo, Medicorum regiorum Primarie, qui non modo publicam me Anatomen in dicta ſchola celebran-

lebrantem, & de singulis corporis humani partibus disserētem, tuâ præsentiâ cohonestaueris, sed in Medicorum regiorum ordinem cooptaueris, humanitus exceperis, ad hoc peragendum opus impuleris: Quod sub te, tanquam ex te natum, gaudeo in lucem prodire. Tuo enim vt eguit flamine, numine sic egebit, aduersus Sycophantarū morsus, mordacésque conuitiatores, qui seu nihil, nisi quod ipsi faciunt, rectum putant: seu inuidi & malæ sortis viri, aliorum famæ, rebúsque secundis pessimè insultantes, ab aliis aliquid edi animo iniquo ferunt, aut edere renuunt ipsi: atque dum quicquā luce dignum prostare vident, mox si non ridendo, sane ringendo, vel abnuendo, certum quoddam malæ mentis indicium ostendunt. Hæc tamen à doctis viris, vt clarissimis Parisiensibus Medicis minime mihi pertimescenda duco, qui hoc habent cum Mompeliensibus eruditissimis commune, vt artem Asclepiadicam singuli Empiricorum, & circulatorum crimini subÿci, patienter quidem ferre non queant: A dogmaticis vero, & probatis illustrari concupiscant omnes. Omnes, inquam, qui vel scriptis, vel prælectionibus publicis, vel Therapeuticis operibus, tam nobilem artem quotidie magis ac magis exornando, ipsius ditionem ex-

tendunt, augent, ac locupletant. Illius autem partem, quæ instituendo Pharmacopœo, simplicibus dignoscendis, & medicamentis componendis inseruit, cum tandem assiduis lucubrationibus ad coronidem perduxerim, vt tuæ dignitatis authoritate, & authoritatis dignitate splendorem nanciscatur, tibi consecro, ac voueo. Permitte quæso, sub tuis auspiciis prodire: AEquum enim videtur, vt quod tuo nutu fuit quasi animatum, eodem erigatur, fulciatur, progrediatur. Hoc si concesseris, animum ad maiora dabis, tuo nomini perpetuo consecranda. Bene vale, Medicorum princeps, & toti Galliæ diu viue semper incolumis. Lutetiæ ex nostro Musæolo 3. Kal. August. 1608.

Tuus ad omnia paratissimus
IOAN. de RENOV,
Paris. Med.

AVTHOR

AVTHOR BENEVOLO LECTORI.

HÆc eſt Pharmacopœa magna, candide Lector, aut ſi mauis, vniuerſa artis medicamentariæ doctrina, quam vix adhuc vllus in opus vnum congeſſit, aut debita methodo digeſſit, aut in artem redegit. Hæc, inquam, primæua eſt Medicinæ curatricis filia, quæ ſedula artifex, ac veluti Medici manus, non modo ſalutarem quamuis Antidotum parat, ſed ingerendum exhibet, & topicum admouet ipſa, atque ſanandis ægrotis non exiguas ſuppetias adfert, cuius nunc laudes egregias à Medicina, tãquam radios à Sole prodeũtes huc attexere nec libet, nec licet, verum grauiter fero tam vtilem artem indigne ac perperam à multis exerceri, qui ne quidem priora illius elementa norunt, aut illis noſcendis operam nauarunt. Eorum autem, qui huic arti ſegnius incumbunt, alij in antiquiores Græcos ſuæ vecordiæ culpam reijciunt, qui vel ſimplicia incognita, aiunt, aut inuſitata, aut indebitè parata præſcribunt. Alij tum in Barbaræ gentis idiomata, non ſatis fideliter ab interpretibus expreſſa, tum in ſimplicia, quæ exotica tellus eructat, ſibi inuiſa. Sunt qui ſuam opponunt ignauiam difficultatibus artis, cuius præcepta nullus hucuſque ſimul omnia coniunxit, aut optima methodo, ſine qua vix quicquam diſcitur, aut ſcitur, diſpoſuit, ſed hic tantum ſparſim quædam, ille alia, prout in ea parte ſeſe magis exercuit: Multorum tamen extant libri & vulgari, & Latino ſermone conſcripti, qui de re Pharmaceutica tractant, quam Fernelius multis

præceptionibus ſtabiliuit, Syluius præparationibus illuſtrauit, Rondeletius compoſitionibus ditauit, VVekerus laborioſus tranſcriptor & confectionibus aptis ornauit, & ineptis onerauit. Eſt vero cachinno dignum, multos compoſita medicamenta deſcribere, quorum ſimplicia penitus ignorant, compoſitionis rationem, & apparandi modum. Eſt & flagitio plenum, imo cruce dignum, alios non modo medicamentorum, ſed monetarum adulterationem, & ponderis accretionem docere, & Pharmaca quædam literis mandare & laudare, quæ ſine ſanitatis iactura vix ingeruntur: Nam cum optima quæque ſint adiaphora, & pro ratione boni vel mali vſus proſint vel obſint, ſi quæ ab imperitis, vel inexpertis, vel non probatis ſcripta dantur, ſuſpecta ſunt, infida, aut non ſatis ſecura. Ne quis autem in poſterum ſe excuſatum velit, ſi oſcitāter Pharmaciam exerceat, & ſimplicia male ſeligat, paret, miſceat, opus hoc Pharmaceuticum exhibemus: Quod multo fœcundius conſcriptum, facundius elaboratum, felicius abſolutum, ab alio quodam ex clariſſimis Medicis Pariſienſibus, quorum minimus ſum, habuiſſes, candide lector: Quot enim viri ſunt, tot oracula, tot Apollines, tot Medicinæ principes, qui tum docendo, tum medendo vitam quidem laborioſam, ſed gratam, felicem, honoribus multis decoratam Lutetiæ degunt. In ea enim, quæ velut eſt orbis in vrbe, vix ſingulis datur horis diurnis, vel cibandi, vel placide reſpirandi tempus, illorúmq; Muſæ ſilere malunt, quam ſcriptitare, vel ignauorum quorundam exemplo, ineptire. Ego vero nocturnis lucubrationibus,

quibus

quibus ſępe delector, moderatis, vires diuturno labore fatigatas, vtcunque erigens, ac animum pharmaciam illuſtrandi deſiderio recreás, cuncta, quæ ad hanc artem ſpectare dicuntur, aut vtiliter queunt referri, tam perſpicua, & accurata docendi methodo contexui, vt nihil ad illius perfectionem deſiderari videretur.

Totum autem opus in duas partes ſecatur: Prior Inſtitutiones Pharmaceuticas, ſeu theoriam, poſterior Officinam, ſeu praxim tradit. Inter vtramq; ſunt libri tres, de materia Medica, vt ambabus poſſint inſeruire. Seu enim medicamenta in rem præſentem expetantur, quæ in Inſtitutionibus multa ſunt, ſeu ad futuros vſus, quæ in Officina adhuc plura deſcribuntur, ſingulorum materia ex dictis libris quærenda & agnoſcenda: quæ idcirco ſic aptius collocatur, quàm in totius operis initio, licèt priùs debeant ſimplicia dignoſci, quàm ſeligi. In libro igitur priore de medicamentorum delectu agitur: In ſecundo, de præparatione: In tertio, de compoſitione: In quarto, de legibus in compoſitione ſeruandis: In quinto, de formulis remediorum. His accedunt alij tres libri, nempe de plantis, mineralibus, & ſtirpibus. Poſterior pars, quam Officinam Pharmaceuticam, ſeu Antidotarium nominauimus, in duas rurſus partes diuiditur: Prima de medicamentis ſumendis, altera de admouendis diſſerit. Atque denuò vtraque in libros tres diſtinguitur, & ſinguli in plures ſectiones, pro rerum docendarum varietate, & ordinis elegantius diſponendi ratione. Omnia, Lector beneuole, grata mente accipias, & æqui, boníque conſulas, rogo.

AD CELEBERRIMVM AMPLISSIMVMQVE PARISIENSIVM MEDICORVM ORDINEM,

VESTER Renodæus (clarissimi artis Asclepiadicæ proceres) vestra, quæ fatetur è vestro orta horto, vobis reddit, libat, vouet, consecrat. E vestris floribus tanquam apes mellilega, hæc Thymiamata suxit, congessit, digessit. Excipite, olfacite, quæso, fauum, non fumum olent, non pseudomedicum * *Hohanhebin*, seu hariolum *Bombast*, ex quo vespæ Heracliense mel lambunt, suáque Balsama & Mumias mutuantur. Vestra fragrantius spirant, amabilius recreant, felicius expetuntur, salubrius ingeruntur. Κίττα laborant, qui lutum & carbones habent in delitiis, hísque torpet mens inscia recti, qui volatilis, & arsenicalis auræ suffitu recreantur. Istis per me suum relinquatur caput mortuum, vt & Tartarum, aliáque similia tenebrionum idola. Vobis vestra, hoc est, optimis optima, doctis docta, probatis probata magis placent. Probatis verò non obuia quæque, bardorum more, qui bonum & malum idem sæpe putant, &, vt vulgò fertur, vix ab auro Molybdenam sine Lydio lapide distinguunt, sed tanquam Diui Apollinis filij nihil incompertum habetis, nihil à vera Medicina alienum admittitis. Talem dico veterum, quæ Theorematis, ratione certa, & experientia firmatis nititur, & quæ simul medicamenta quædam, recentiorum doctrina probatorum sedulitate complectitur. Priscos enim omnia vidisse, dixisse, nouisse, non tulit ætas: Et neotericos de rebus præsentibus, quæ il-

* *Sic ridiculè nominabat Paracelsus.*

lis

tant futuræ, certius loqui,& maiorem rerum expe-
tiam callere certissimum est. Hinc peritis ætatis
træ viris, quædam inuenire,& inuentis addere faci-
is est. Etsi primis inuentoribus prima laus debetur:
terioris tamen sæculi doctioribus spectatissimis sua
deneganda; vt clarissimis scholæ vestræ alumnis,
D. Fernelio, Syluio, Hollerio, Tagautio, Gorræo,
eto, Palmario, Riolano scriptis qui doctissimis
pocrateam artem illustrarunt. Datur siquidem re-
vicissitudo: Monarchiæ multæ fines imperii vix
tituentes affatim conciderunt: Quædam quasi ex
nis natæ, coronas coronis adiunxerunt. Sæuiit in
yptios olim frequens Elephantiasis, in Romanos
ntagra: At hæc ferè nunc prorsus inuisa, illa tam ra-
vt non fuisse putetur. Europœis ann. 1493. Indica
nova fuit, & primo sui aduentu ita effera, vt pauci
ualescerent: nunc ita mitis est, & quasi cicurata, vt
ene natis sponte sæpe desinat. Viros quoque inge-
acutie, & doctrina claros non quæuis ætas semper
ulit, sed alia ignauiorum, alia percelebrium ferax
tit. Destitit verò nunquam ferax virorum clarissi-
um vestra schola, Theatrum quæ Apollinis est, in
sedere tot Medicinæ principes: Templum quæ
atum, in quo virtutes omnes de excellentia cer-
: Terribilis quæ locus, vt vocitabat Carpentarius
er professor Reg. In quo perpetuus est musarum
cursus, in quo quot magistri, tot oracula, tot lumi-
tot sydera micantia, quorum radiis & aspectu Hip-
atica tribus fœcundatur: quorum præsentia con-
uiscunt agyrtæ, circulatores & Empirici, qui dum
icos agunt, vel his similes sunt, qui in tragœdiis *Hippocr. lib. de lege.*
oducuntur: Reges enim simulant, cùm homines
i sint, vel pseudosyderibus, qui stellas micantes &
euolas referunt, cùm cometæ sint pernitiosi, terræ
pinguedinem absumendo, famem, nec rarò pestem
rant, & adferant. Genus hoc hominum odi, specta-
issimi viri, mores & humores auersatus sum, &
maca, seu ingerenda, seu topica, toxica quæ cuncta
, improbaui. Optima verò sunt tantùm, & saluta-
quæ probatis: Probatis, quæ vestra, hoc est, nostra,
ite, si placet, legite, gustate: vestri poma sunt

fruticeti: omnia matura, gratiosa, salutaria. Gratiosa forsan dedissent vestri collegæ Ioan. Tagautius & Anton. Gallus, quibus ante 70. annos, hæc prouincia fuerat demandata: Sed cùm vterque ad Pharmacopœam instruendam laboraret, immatura morte cuiusque, opus est interceptum, inquit Fœsius. Eundem sponte laborem susceperat Stephanus Gormelenus: Verum tot, tantásque difficultates hoc in negotio honorandus, perdoctúsque senex inuenit, vt ætatis occasu, & studiis irrequietis perfractus, vt sanitati prospiceret, ab incepto statim operę destiterit. Hunc autem operæ multæ laborem, vt libenter, & ex animo suscepi, sic, DEO duce, feliciter peregi. Valete, legitimi filij Hippocratis, diu viuite, & animo grato meas lucubrationes accipite.

Circa finem præfat. suæ Pharmac.

Vester RENODÆVS, *vobis singulis deuotissimus.*

IOAN-

OAN. DE RENOV LECTORI.

MVLTOS habes (candide lector) Antidotariographos, paucos, qui de medicamentis rectè seligendis, accuratè præparandis, & debitè componendis scripserint: Vix vllos, qui medicamenta tantùm optima designarint, methodicè simul congesserint, & inepta quoq; cauarint, & improbarint. In multis enim Antidotariis lgaribus, tantùm quadã veluti farrago medicamenum, seu Receptarum, vt vocant, inutilium collecta letur, quæ & tibi sunt oneri, si legeris: & damno Pharcopœis, si pararint, & forsan ægrotis periculo, si sumrint. Nonnulla quædam excipio, doctrina quæ sunt itioris, experientia certioris, mixtura melioris: vt quæ ogmaticis, probatis, & expertis edita, illustratáque, ltum iuuare queunt. Nulla tamen videre contigit, omnium animos expleant: Quæq; enim regio suam habet viuendi legem, sic medicandi modum. Et quod us ferendum, Pharmacopœi eiusdem vrbis, aut meımenta inter se varia, aut eadem variè parant, & ère celebrem artem lacerant. Singuli enim codicillos sdam manuscriptos in scriniis asseruant, in quibus positionum secretiores formulas, & parandi modos se habere putant, quod aiunt, à suis magistris, aut se quodam Apothecario acceperunt. Sic enim apud adeò inualuit hæc improba consuetudo, vt tyrones è, si possint, magistrorum, quibus operam dederunt, noni codicillos surripiant ante discessum. Omnes singulis medicamentis typo non excusis, vel adimũt, mutant, atq; in sua ignorantia typum omnia fin-. Vnde Pharmacopolia multa pilis, arculis, & aliis bus vasis nitentibus ornantur, sed medicamentis is & probatis destituta, vel parum referta: Atque

pyxidibus inscriptiones apposita, simplicia aut composita quadam sæpe designant, qua nec Pharmacopola nouit, nec vidit vnquam: sed sat esse putat, si ad ostentationem ea blebeculæ obiiciantur, à quibus gloriam aucupatur, simul & lucrum. Ne igitur diutius ancipites Pharmacopœi in Pharmacopolis extruendis, & medicamentis habendis, parandisque relinquantur, illis hanc Officinam Pharmaceuticam damus absolutissimã, quam Antidotarium Dogmatum vetus, & renouatum nominamus: Selectiora enim & probatiora medicamenta à veteribus tradita, à Chymistis spreta, ab ignaris deprauata, Empiricis ignota pristinæ dignitati restituimus: Eorum compositionis rationem ostendimus, parandi modum docemus, qualitates aperimus. Priscis tamen non tanta tribuimus, quin recentiorum quoq; sedulitati multa nos debere fateamur: qui cùm medicamentariã artem non parum auxerint, ex his confectiones quasdam salutares deprompsimus: Quibus adhuc alias, nobis vsu longo probatas, & ex ratione descriptas adiunximus. Bene vale, Lector, & omnia grata mente, si placet, accipe.

* *
*

ꞁD DOCTISSIMVM VIRVM DN. DE RENOV
Doctorem Medicum.

HIPASTICHON.

ꞁSᴛ, qui res nouiter cunctas, quot Tartara claudunt,
ꞁ Quot cœlum, & Tellus, non ego mirer eum?
ꞁt quoque, qui vires harum, atque effecta recenset,
Quantum plus tantum miror Aristotelem.
ꞁt &, ad humanos qui cuncta hæc applicat vsus
Quæ nouit. Soter hic Deus est homini.

N. Iᴀʙᴏᴛ *Schola Med. Paris. Decanus.*

A D

ꞁOANNEM RENODÆVM MED. REG. DE PHARMACIA
magna ab ipso edita,

Εὐχαριστικόν.

ꞁE truces Parca, non isthic pulla trahuntur
Stamina: Non vestro colla paranda iugo.
ꞁemicat æternum volitans per secula nomen,
Hic nostras cingit laurus amica domos.
ꞁte vera loquor, dulcis Renodae: Videte
ꞁos proceres, si me talia cogit amor.
ꞁmedicas gemebunda trahens suspiria Phœbus
ꞁollapsas artes viderat arce sua:
ꞁinbet ire viam, proceres, qua semi[illegible]a monstrat

Ardua, quæ gressus Pharmaca tuta tenent:
His dictis animos incendit, ſiccine inulta
Pharmacopœa iaces? Iſne peribit honos?
Non tulit inſtantem Renodæus: Gloria ſoli:
Gloria nunc ipſi: Non peritura dies.
Exit opus tandem vario molimine mentis
Aureum, & hac calamo ferrea ſecla domans.
Ex illo quæ ſint methodo tractanda perite
Pharmaca: quæ mala ſint, quæve ſequenda videt.
Ex illo tibi parta ſalus: Morbonia dextras
Hic videt hoſtiles: Vita, perenne decus.
Ecquid erit præmij? Sic te tua fata ſecundent,
Vt ſit, quanta operis, ſic tibi longa dies.

IOAN. d'EGORRIS
Med. Pariſ.

INDEX

INDEX CAPITVM

RIMÆ PARTIS HVIVS OPERIS, QVÆ libros octo continet, in quorum quinque prioribus de Institutionibus Pharmaceuticis, in aliis tribus de materia Medica agitur.

LIBER PRIMVS.

uo Pharmaciæ vtilitas, dignitas, & Medicamentorum qualitas, effectus & delectus explicantur.

EIVSDEM LIBRI CAPITA.

XVII.

Institutionum Pharmaceuticarum liber secundus, in quo de Medicamentorum præparatione agitur.

EIVSDEM CAPITA.

Insti-

CAPITVM.

Institutionum Pharmaceuticarum liber tertius, in qua agitur de compositione Medicamentorum generalium.

EIVSDEM CAPITA

Sectio secunda libri tertij, in qua generalis Medicamentorum externorum explicatio traditur.

EIVSDEM CAPITA.

Institutionum Pharmaceuticarum liber quartus. De legibus in compositione seruandis.

EIVSDEM CAPITA

Institutionum Pharmaceuticarum liber quintus. De medicamentorum formulis, quorum vſus ad morborum præcautionem, vel profligationem celebratur.

SECTIO II.

De his quæ vel induntur, vel inijciuntur. Et primum

SECTIO

SECTIO III.

De his quæ extrinſecus adhibentur. Et primò

DE MATERIA MEDICA, COMPOSITIONIBVS in Pharmacopolio parandis & seruandis necessaria, Libri tres.

De Plantis,

LIBER PRIMVS.

EIVSDEM CAPITA.

XI. De

SECTIO II.

De simplicibus purgantibus.

SECTIO III.

De calefacientibus exoticis.

SECTIO IV.

De calefacientibus indigenis.

X. De

LXX. De

SECTIO V.

De ſimplicibus refrigerantibus.

†††

SECTIO VI.

De fructibus.

SECTIO VII.

De Gummis.

SECTIO VIII.

De resinis.

II. De-

CAPITVM.

SECTIO.

De Gummi-resinis.

SECTIO X.

De aliis stirpium humoribus seu succis.

DE MATERIA MEDICA,

LIBER SECVNDVS.

De Mineralibus.

SECTIO

SECTIO II.

De lapidibus pretiosis & medicatis.

De lapidibus quibusdam medicatis, nec pretiosis, & primum

SECTIO III.

De Metallis.

DE MATERIA MEDICA,

LIBER TERTIVS.

De medicamentis ex animalibus integris, aut eorum partibus ſumptis.

II. De

CAPITVM.

INDEX CAPITVM.

ISAGOGES.

XIII. De

OFFICINÆ PHARMAcopœrum seu antidotarij

LIBER I.

Est de medicamentis alterantibus & præparantibus, habétque sectiones octo.

LIBER II.

LIBER III.

OFFICINÆ PHARMAceuticæ Pars altera.

De medicamentis externis tribus adhuc libris distincta, in quorum primo agitur de omni oleorum genere, quibus additur appendix de balsamis.

III. De

CAPITVM.

Finis huius indicis.

INDEX
MORBORVM EORVMQVE RE-
MEDIORVM IN TOTO hoc opere conten- torum.

Dolor capitis.

Paralysis.

Paralysin corrigunt radix chinæ, 394. pyrethrum, 397. decoctum radicis helenij potum, 404. primula veris, 489. bitumen, 597. syrupus de stœchade, 765. Syrupus anthos, 792. conserua melissæ & saluiæ, 793. oleum vitrioli, 1018. balsamum Mesuæ, 1027. balsamum Hollerij, 1028. balsamum medicorum Florentinorum, 1030. balsamum D. Euonymi. ibid. balsamum mirabile, 1031. vnguentum martiatum, 1061. Aqua theriacalis, 1109. clareta, 1110. hiera diacolocynthidos, 840. pilulæ de nitro, 869. oleum Keirinum, 971. oleum de castorio, 997.

Spasmus siue conuulsio.

Conuulsionem sanant pulegium, 425. prassium, 434. hypericum, 448. cardiaca, 455. rhaponticum, 460. rosmarinus, 467. castorium, 664. balsamum Hollerij, 1028. balsamum vulnerarium, 1029. balsamum Medicorum Florentinorum, 1030. balsamum vnguentum aregon, 1059. vnguentum martiatum, 1061. oleum anethinum, 979. oleum Keirinum, 971. oleum irinum, 972. oleum de castorio, 997.

Melancholia.

Melancholiam abigunt vinum, 304. flores buglossi, 314. flores borraginis, 315. ocymum, 427. stœchas, 437. Granati, 613. Sardæ, 614. hyacinthi, ibid. Topazius, 615. lapis Lazuli, 616. aurum, 629. lapis Bezoar. 675. Syrupus regis Saboris, 740. conseruæ buglossi, 790. conser-

Scissura

Sciſſuræ labiorum.

Sciſſuras labiorum ſanat axungia gallinarum,661.

Aphonia. 1027.

Amiſſam loquelā reſtituit balſamū Meſuæ,

Vitia pectoris & pulmonum.

Mitigant & auferunt: Emulſio,226. Lohoch. 230. Electuarium regium, 236. paſta regia. ibid. ſacharum,308. Manna,312. adiantum verum,323. ſaluia vita,325. apium,327. folia ſennę,352. ſyrupus de lamio,403. Glycyrrhiza,415. pulegium, 425. praſſium, 434. braſſica rubra, 491. ſuccus radicis pentaphylli,495. ſcabioſa, 496. hiſpidula,498. ficus,527. dactyli,528. auellanæ, 533. piſtacij, 534. grana iuniperi,541. lac,663. ſyrupus violatus,731. ſyrupus de hiſpidula,736. ſyrupus capillorum veneris,741. Syrupus regius,762. mel violatum,780. conſerua violarum,789. eclegma de pineis, 811. electuarium lenitiuum, 816. diapenidion,911. penidia, 913. diaprunum ſimplex, 820. oleum violatum,970.

Tuſſis & aſthma.

Tuſſum ſedant ſemen vrticæ vt & aſthma, 71. eclegmata varia,140. ſacharum,308. manna, 312. adiantum vulgare,323. radix mechoacan, 354. colocynthis,364. vrtica, 402. radix helenij condita, 404. eiuſdem radicis decoctum potum,405. Glycyrrhiza, 415. origanum,428. calamintha,430. ariſtolochia, 444. nigella,449. hyſſopus,450. periclymenum,465. Tuſſilago,

Phthisis.

Phthisis.

Syncope.

Palpitatio cordis.

Imbecillitas cordis.

Imbecillitas ventriculi.

Hepatis.

Hepatis nimia caliditas.

Hepatis intemperiem calidam comtemperant Epithema,262. oxysacharum,751. syr. de endiuia, 740. caules lactucæ conditi,800.vnguentum rosatum Mes. 1035. ceratum santalinum,1071. electuarium de psyllio,825. Trochisci de caphura, 950. Trochisci de antispodio, 954. Trochisci de berberis, 955. oleum nenupharinum,977.

Obstructio & dolor epatis.

Obstructionem epatis auferunt adiantum verum,321.saluia-vita,325.phyllitis,326. cuscuta & epithymus, ibid. asparagus, 329. amomum,340. Myrobalani,350. cucubæ,383. santali, 392. radix graminis, 414. asarum,444. centaurium minus, 459. rhabonticum, 460. meum,461. Genista,466. fraxinus,469. hepatica,488. succus radicis pentaphylli,495. nuclei persicorum,521.cerasa.522. syrupus capillorum veneris,740.syrupus de 5.radicibus,743. syrupus de fumaria, 748. syrupus byzantinus,752. oxymel compositum, 776. philonium romanum,925. emplastrum ex baccis lauri, 1088. electuarium de psyllio, 825. hiera picra Galeni, 837. hiera Pachii,839. Trochisci de rhabarbaro,848. pilulæ de tribus solutiuis,855. pilulæ imperiales, 856. pilulæ cochiæ,861. pilulæ aggregatiuæ, 864. Trochisci aliptæ moschatæ hepar corroborant, 949. Trochisci de capparibus, 957. species diatrionsantalorum, 891. species diarrhodon abbatis hepar corrobo-

Obstructio & dolor splenis.

Dysen-

Dysenteria & alij alui Fluxus.

Dysenteriam & alios alui fluxus cessare faciunt clyster, 253. plantago, 482. symphitum, 484. pentaphyllon, 495. sumach, 504. cotonea, 515. officula mespilorum trita & assumpta, 517. sorbi, ibid. corni, 518. nigra syluestria, 524. passulæ cum acinis comestæ, 530. Ribes, 532. berberis, ibid. cupressus, 538. hypocystis, 570. cera in sorbitione data, 582. bolus armena, 587. corallia, 601. saphyrus, 611. lac, 663. syrupi ribes, & berberis & de agresta sistunt fluxus biliosos, 750. syr. de citoniis simplex, 756. syr. myrthinus antiquatum fluorem alui sistit, 759. syr. ex rosis siccis, 761. Rob berberis, 786. Rob de cornis, 787. Rob citoniorum, ibid. Trochisci de berberis, 955. oleum cydoniorum, 984.

Lumbrici.

Lumbricos enecantia & expellentia sunt aloë, 12. 352. suppositorium, 251. Zedoaria, 330. gentiana, 409. gramen, 414. calamintha, 430. absynthium, 431. Nigella, 449. carduus benedictus, 454. cardiaca, 455. lupini cum melle illiti, 503. aut cum posca poti. ibid. mixa seu sebesten, 526. calcanthum, 593. ebur, 673. syrupus de floribus persicorum, 734. oxysacharum, 751. opiata Salomonis, 926. Theriaca Andromachi, 933. balsamum Medicorum Florentinorum, 1030. vnguentum ad vermes 1054. oleum de absynthio, 979.

Suppressio vrinæ.

Vrinæ ardor.

ſteu ſeu mixa, 526. iuiubæ, 525. ſyrupus de althea, 744.

Ardor renum.

Sedatur per emulſionem, 226 vnguentum roſatum Meſ. 1035. oleum roſatum, 973. oleum nenupharinum, 977. oleum ex pomis mandragoræ, 983.

Calculus & dolor nephriticus.

Calculum atterit puluis leporis.vſti, 86. El. iuſtinum, 187. Semicupium, 256. Fomentũ, 260. parietaria, 320. adiantum verum, 322. ceterach, 324. ſaluia vita, 325. petroſelinum, 328. Hippomarathrum, 330. Ruſcus, 331. radix cyperi, 405. radix ononidis, 412. radix eryngij, 413. radix graminis, 414. cyclamen, 415. lithoſpermũ, 442. Saxifraga, ibid. pimpinella, 445. carduus benedictus, 454. petroſelinũ macedonicũ, 462. periclymenum, 465. alkekengi, 477. decoctum primulę veris, 489. ſemen goſſipij, 497. cicer vtrumque, 531. oſſicula meſpilorũ trita & aſſumpta, 516. piſtacij, 534. ammoniacum, 547. Terebinthina, 562. bdellium, 575. lapis ſpongiæ, 626. ſyrupus capillorũ veneris, 740. ſyr. de quinque radicibus, 743. ſyrupus ex althea, 744. ſyr. de hyſſopo, 762. oxymel compoſitum, 776. radix erynhij condita, 803. antidotus dia ſatyrion, 920. antidotum aſyncritum, 922. philonium romanũ, 924. Theriaca Andromachi, 933. oleũ terebinthinæ, 1022. balſamum Medicorum Florentinorum, 1030. emplaſtrum de baccis lauri, 1088. clareta contra calculum, 1111. diaprunũ ſimplex, 395. dia-

emplastrum contra herniam, 1099.

Hæmorrhoides sistentia sunt.

Vaporarium, 257. aloe, 351. folia ficus, 527.

Hæmorrhoides prouocantia sunt.

Vaporarium, 257. sumach, 504. cotonea, 515. corni, 518. syrupus cytoniorum, 756. Hæmorrhoidum dolorem sedat vaporarium fol. 257. descriptum.

Ficus.

Ficum sanantia sunt herba ficaria siue clymenum rubrum, 9.

Mensium defectus.

Mensium defectum corrigunt pessus, 247. vaporarium, 257. suffitus, 293. adiantum vulgare, 322. Saluiauita, 325. apium, 327. petroselinum, 328. asparagus, 329. fœniculus, ibid. Hippomarathrum, 330. Ruscus, 331. carum, 139. ammi, ibid. amomũ, 340. Semen Dauci, 341. aloe, 351. calamus aromaticus, 373. cinnamomum, 378. Schœnanthus, 388. radix china, 394. Thlaspi, 399. vrtica, 401. radix iridis, 403. radix helenij, 404. radix cyperi, 405. Angelica, 406. radix & semina ligustici, 407. semen seseleos, 408. rubiæ radix, 411. radix ononidis, 412. radix Eringiæ, 413. cyclamen 415. semen leucoi lutei ad drach. ij, cum vino, datũ aut cum melle subditum menstrua, fœtus, lochia & secundinas mouet, 422. Thymus, 423. Serpillum, ibid. maiorana, 424. pulegium, 425. polium, 426. origanum, 428. calamintha, 429. artemisia, 432. melissa, 433. prassium, 434. dictamnus,

remissa, 768. Emplastrum pro matrice,1097. Electuarium sennatum, 832. oleum rutaceum tollit dolores vteri à causa frigida subortos, 9. species diambræ affectibus vteri prosunt, 665. idem præstant species diamoschi, 891.

Intestini recti & vteri prolapsus.

Intestini recti & vteri prolapsum prohibet vnguentum stypticum, 1041. Emplast.pro matrice, 1097.

Defectus lactis.

Lac generant fœniculus, anethum, 462,cicer vtrumque, 501.nuces pineæ, 536,

Mammillarum & ventris puerperarum ruga.

Mammillas pendentes & rugosas corrigit vnguentum stypticum, 1041.

Pustulæ papillarum.

Pustulas papillarum sanat axungia gallinarum, 660.

Variolæ & morbilli.

Contra variolas & morbillos facit lapis bezaar, 676.

Podagra, Chiragra & affectus iuncturarum.

Affectus iuncturarum sanant Hermodactyli,859.turbith,360. colocynthis, 364. radix chinæ, 394.pulegium, 425. folia populi in aceto trita & illita, 472. farina fœnugræci cum oxymelite in pultem redacta, 501. axungia anatis,

Inflammatio.

Tumores præter naturam.

Dolorem

Dolorem lenientia siue anodyna sunt.

Penicillus, 248. litus, 265. cataplasma, 274. oleum ex mandragora, 474. gummi Elenii, 567. vnguentum resumptiuum alias tetrapharmacum siue basilicum vocatum, 1049. ceratum œsypatum, 1073. Emplastrum diuinum, 1002. Trocisci narcotici Fernelij, 693. oleum chamomelinum & anethinum, 979. oleum rutaceum, 980. oleum hypericonis, 981. oleum violatum, 970. oleum liliorum simplex, 976. oleum nenupharinum, 977. oleum de pomis mandragoræ, 983.

Cutis vitia & fœditates.

Cutis vitia & fœditates eius multifarias auferunt balneum, 255. Lotio ad phthiriasin, 263. Lac virginale, 270. radix liliorum, 344. semen erucæ aufert grauem odorem alarum, 401, aufert itidem lentiginem, ibid. rubiæ radix ex aceto illita, 411. cyclamen, 415. veronica, 435. Radix cynaræ in vino cocta & pota graueolentia alarum & totius corporis per vesicam cum lotio pellit, 457. periclimenum faciei lentigines tollit, 465. aqua fragariæ, 494. oleum ex semine gossipij expressum pustulas & lentigines faciei delet, 497. oleum ex semine lini, 501. decoctum lupinorum, 503. oleum ex baccis lauri, 538. galbanum, 554. gummi hederæ, 557. pix, 560. Sulphur, 598. Syrupus de fumaria, 749. oleum sulphuris, 1020. vnguentum album Rhasis, 1037. vnguentum

plum-

plumbum,632. pompholyx, 643. vnguentum diapompholygos, 1042. confectio hamech, 829. pilulæ de lapide Lazuli, 866.

Elephantiasis.

Elephantiasi medentur elleborus niger verus, 363. Confectio hamech, 829. Electuarium sennatum, 832. pilulæ de lapide lazuli, 866. pilulæ fœtidæ, 872.

Strumæ.

Strumas auferunt, adiantum vulgare, 322. pentaphillon, 495. folia aparine trita & in fæce vini collecta, ibid. decoctum lupinorum, 503 galbanum, 554. styrax, 571. oleum irinum 902.

Erysipelas

Erysipelas curant, 463. semperuiuum, 480. plantago, 482. polygonium mas, 484. vnguentum rosatum Mesue, 1035. vnguentum de bolo, 1040. Ceratum refrigerans Galeni, 1070. Trochisci narcotici Fernelij, 963. oleum omphacinum, 975.

Vstiones.

Vstiones sanant porrum, 419. Androsæmum, 448. centaurium minus, 459. vnguentum album Rhasis, 1037. Emplastrum de cerusa, 1094.

Herpes.

Herpetas curant semperuiuum, 480. plantago, 482. polygonium mas, 484. pentaphillon, 495. vnguentum rosatum Mes. 1035.

Vulnera.

Vlcera.

balſa-

Morſus canis rabidi.

Fractura oſſium.

Tela infixa.

Claui pedum.

Finis Indicis Morborum.

IOANNIS RENODÆI MED. PARIS. INSTITVTIONVM PHARMACEUTICARUM

LIBRI QVINQVE.

De medicamentorum electione

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid Pharmacia, & eius vtilitas.

PHARMACIA [*Corn.Celſ.cap.1.lib. 1.*] eſt *ſecunda Medicinæ curatricis pars, quæ per medicamenta* [*Gal.cōm. ad part.l.6.lib.1.de vict.acut.*] *abſoluitur.* Vel, *eſt ars, quæ modum docet medicamenta ſeligendi, præparandi, & miſcendi.* In his ſiquidem tribus tota Pharmacopœæ doctrina conſiſtit, quæ ſalutare morbo omni pollicetur ſubſidium: Rerum enim optima parens Natura, ſuum cuique contrarium oppoſuit, ſed fatiſcentis naturæ [*Fernel.præfat. ad lib. 4. Meth.*] hebetudo idipſum perpetuò conſequi minimè poteſt: Tum quia hominis vita breuis eſt, [*Aphor. 1. lib. 1.*] qui citius fatis cedit, quàm vt artem perfectè nanciſcatur.

Vnde conqueritur Hippocrates *Epist. ad Damoget.* quod iam senex nondum peruenisset ad Medicinæ finem. Hæc siquidem ars longa est, quæ de omnibus sublunaribus in hominis [*Aristot. lib. 5 Politic.*] fauorem à DEO creatis disserit, vt primò sint illi nutrimentum, dein medicamentum, vel aliud ad sanitatem auxilium.

Medica materies amplissima.

Amplissima igitur patet materiæ medicamentariæ seges, qua & terræ viscera grauidata turgent, & tota ipsius facies luxuriat, nihilque in aëre volitat, aut voluitur, aut in aqua natat, vel nascitur; quod non trahi queat in hominis solatium. Nam exangue [*Galen. cap. 1. lib. 11. de simplic.*] sæpe sanitas, ex luto leuamen, ex fimo morborum profligatio: Ex medicamentis alimenta, [*cap. 17. lib. 3. simplic.*] ex alimentis [*Hippocr. lib. de aliment.*] medicamenta sæpe depromuntur.

Pharmacia dignitas.

Est verò Pharmacia encomio multo celebranda, quæ Medicinæ instrumenta, medicamenta nempe, suggerit ac ministrat. Vtramque enim à mundi primordio non solùm extitisse, sed ab altissimo ortam Sacræ paginæ testantur, *Eccles. 38.* Animantia namque, stirpes, vniuersamque medicam materiem DEVS creauit, 1. *Genes.* qua prioris sæculi Magnates suæ sanitati feliciter prospiciendo multos ad annos ætatem duxerunt.

Antiquitas.

Ægrotauit vsque ad mortem Rex Ezechias, *cap. 20. lib. 4 Reg.* & Esaiæ præscripto malagmate ex ficubus super affecta parte admoto conualuit.

Ab omni peste & veneno sese vindicauit Mithridates, [*Galen. lib. 2. de Antid.*] antidoto, quæ ab ipso nomen habet, cui cùm cessisset toxicum sumptum, ferro in viscera adacto sibi mortem consciuit.

Reges olim multi medicamenta parasse.

Regium quidem olim putarunt Imperatores, medicamenta parare, vel parata secum ferre, & his offerre, quorum gratiam aucupabantur. Eam ob rem vnguenta & aromata Cambyses misit Ægyptiorum regi, quibus suam optimè tueretur sanitatem. Præstat enim Regem, vel Ducem militum in castris esse sine clypeo & casside, quàm sine medicamentis. Hinc sapienter multi pluris faciunt aliquod salutare medicamentum,

quàm

quàm thesaurum. Aiunt, Darium tanti fecisse quoddam balsamum, vt non modò inter preciosissimam supellectilem reponeret, sed cunctis opibus præponeret. Idem scribitur de Tiberio Imperatore, qui trochiscos ad herpetas apud se perpetuò seruabat.

Darius quanti medicamenta duxerit.

Nunc verò Reges ad castra non modò pixidem, aut paruulam lagenam oleo plenam aut balsamo, sed officinam pharmaceuticam circumferri iubent, præsidiorum omni genere refertam, quibus & se & totum exercitum ab ingentibus malis & morte sæpe liberant. Hinc Medeci Dij tutelares, vel, vt cum Galeno *lib. de Med. cap.*3. loquar, Deorum filij meritò perhibentur: Hinc medicamenta Deorum manus Herophilus *lib.*6. *comp. med. locis.* vocat, quod præsenti quasi numine & sanandi celeritate ægros ab interitu vindicent. Vnde Antidotus quædam Ισόθεος appellatur, quod parem Deo vim obtineat: Et apud Mirepsium *cap.* 280. *sect.*1. *de Antidot.* cuiusdã descriptio legitur, cui cùm morbi cedant quamplurimi (*cap.*245.) SANITAS nominatur. Ob vires tot egregias ab eodem alia describitur, dicta THEODORETOS, (*cap.*214. 215. 216. *Mireps.*) quasi munus diuinum, immissum cœlitus morbis interioribus abigendis, vt Emplastrum diuinum externis.

Medici Dii tutelares. Medici Deorum filij.

Emplastrum diuinum.

Infinità penè ac mirandæ virtutis è suo penu medicamina promit ars Pharmaceutica, quibus nulla domus, aut ciuitas, sine magna ciuium iactura & Reipubl. detrimento carere potest. Hac siquidem arte noluit Deus carere tabernaculum testimonij, quod vnxit Moses *c.*30. *Exod.* vnguento sancto, ex myrrha, cinnamomo, calamo, cassia, & oleo, opere vnguentarij composito.

Vnguentum sanctum.

Magni quoque duxit Pharmaciam Ioseph, qui mortuo patre Iacob, (*Gen. cap.*50.) præcepit seruis suis & pharmacopœis, vt corpus eius aromatis condirent. Non vulgari igitur commendatione digna est Pharmacia, quæ sano corpori conseruationem, ægrotanti salutem, mortuo honorem præstat.

CAPVT II.

Quid Pharmacopœus, qualis esse debeat, quale itidem illius subiectum, obiectum, & finis.

Chirurgus quis dicatur, & quid præstet.
Pharmacopola.
Apothecarius:
Seplasiarius.

VT à manuũ opera, qua quis dexterè, ac citò, tutò, & iucundè morbis medetur externis, Chirurgus: sic ab arte ea, quæ pharmaca docet facere, vel potius componere, Pharmacopœus nominatur, vt Pharmacopola, qui rudes ac magna ex parte simplices medicamentorun materias, præsertimque exoticas vendit. Vocatur & Apothecarius ab apotheca, id est, à loco, in quo medicamẽta reconduntur & væneunt: olim Seplasiarius, à Seplasia, foro Capuæ, in quo vnguenta optima conficiebãtur. Sed hæc nomina sæpius indistinctè vsurpãtur, eorúmque est inanis cõcertatio, quando res ipsa intelligitur.

Vitæ probitatẽ in Pharmacopœo desiderari.

Vitæ autem probitas non tam in Philosopho quàm in Pharmacopœo, qui vel tuendæ, vel resarciẽdæ sanitatis gratia, medicamenta parat & porrigit, expetitur: in eius enim manibus morbus & sanitas, vita & mors. Atque illi cùm mala mens est, vel nescia recti, libera patet nocendi & necandi potestas: sícque pręstat Pharmacopœum esse virum bonum, quàm Socratem.

Qualis esse debeat Pharmacopœus.

Debet autem inprimis esse pietatis studiosus, diuini nominis cultor, inuidiæ & liuoris omnis expers, sanus mente, artis Grammaticæ gnarus, bonorum fortunæ nec indigus, nec auri vel pecuniæ sitiens, & laboris diurni nocturníque patientissimus. Atheos enim vt nihil ducit Creatorem, sic nec creaturam: ***Et inuidus alterius marcescit rebus opimis.*** Fatuus verò id habet proprium, vt velit nocere: Et imperitus nil nisi quod ipse facit, rectum putat, atque eo nunquam quicquam iniustius. Auarus autem nulli bonus, adeò vt sibiipsi

pessimus

pessimus sit, & egenus facilè fit veneficus: Ad turpia enim cogit egestas.

Indigni quoque sunt Pharmacopœi nomine & dignitate scurræ, bibuli, histriones, mimi, errones, garruli impostores, agyrtæ, tenebriones, & circulatores, qui nugis, fraude, iactationibus, promissis vanis, adulatione & mendacio plebeculam decipientes, ipsius crumenam exhauriunt: nihil enim Reipubl. magis infensum id genus hominibus cane quouis peioribus & angue.

Indigni Pharmacopœi qui.

Cùm autem idem sit subiectum Pharmaciæ & Medicinæ, nempe corpus humanum, quatenus sanitatis est vel morbi susceptiuum, multa habent inter se communia Medicus & Pharmacopæus, vt prudentiam, probitatem, diligentiam, & medicamentorum cognitionem: Sed cùm Pharmacia inseruiat, ministret, atque subiecta sit Medicinæ, habeátque tantùm pro obiecto medicamentum, & pro scopo & fine formam debitam medicamenti, dum vlterius progredi Pharmacopœus audet, pro Pharmacopœo veneficus & circulator habendus est.

Pharmaciam Medicinæ inseruire.

Multos Pharmacopœos in Gallia vniuersa noui, sed inter eos periclitatores semper expertus sum, qui verborum lenocinio ditiores mulierculas decipiunt, quas argento non tantùm emungunt, sed fucos & purgantia gratissima, vt temere loquuntur, exhibendo, morbidas in posterum relinquunt. Sunt & horum nonnulli, qui viros etiam prudentiores, vt Senatores quosdam suis technis circumueniant: (*Plin. cap.1. lib.29.*) Medicos enim simulant, pulsum contrectant, vrinam inspiciunt, atque de morborum causis, symptomatis, prognosi & curatione differentes, ridicula multa fingunt & dicunt: sicque impiè suam falcem immittunt in Medicorum messem, & iniquissimè pharmaciam exercent maximo mortalium damno. Nec sciolis quibusdam fidendum, qui medicamenta quæuis, modo benigna, quouis tempore sine consilio, posse tutò exhiberi pronunciant: Lactuca enim non oportunè, & nimia quantitate sumpta interficere potest, vt cicuta: Et vino licet naturæ familiarissimo, plures sæpe pereunt, quàm gla-

Qui Pharmacopœi periclitatores.

Qui Pharmacopœi improbandi. Lactuca medicamentũ esse potest, alimentũ & venenum.

dio, licèt enim sit valde cardiacum, & veluti senum lac, ac principiorum vitæ restauratiuum, datum tamen non apto tempore, valdè nocet.

Officium Pharmacopœi. Officium igitur Pharmacopœi est medicamenta solummodo, tractare, atque ad vsum salutarem Medici probati iussu adhibere. Quod vt feliciter consequatur primò debet ea seligere, secundò præparare, tertiò componere. Sed antequam seligatur medicamentum, quid sit, noscendum est.

CAPVT III.

Quid Medicamentum, quid Alimentum, quid inter vtrumque medium.

TOTVS homo totus morbus est, inquit Hipp. *Epist. ad Damog.* Talis enim ex vteri inquinamentis in lucem prodiit. Nam ex dissidio quatuor qualitatum, quibus illius corpus, (*Gal de Elem. cap.* 24.) ex iugi fluore, cui obnoxium est, & ex prauo rerum non naturaliũ vsu, in morbos penè innumeros incidit, quos ars Medica docet abigere, vel optima victus lege, vt docet Hipp. *lib. de diæta.* & Gal. *lib. de sanit. tuend.* partim medicamentis, tum interius assumptis, tum topicis, seu exterius admotis.

Homo morbis infinitis obnoxius.

Ea autem sunt vel simplicia, quibus vt plurimum vtebatur Hippocrat. vel debita arte composita. Simplicia dicuntur, quæ talia sunt, qualia natura produxit, vt cassia, rhabarbarum, polypodium, colocynthis, & infinita alia, quæ naturalem tantùm compositionem, ex quatuor videlicet elementis sunt consecuta. Composita verò, quæ ex multis virtute diuersis arte & industria simul vnitis constant.

Medicamentum quid. Dissident autem inter se Medicamentum & Alimentum. Nam Medicamentum dicitur *quicquid intro sumptum*

ſumptum, vel foris admotum noſtrum corpus immutare poteſt, vt piper, euphorbium, pyrethrum, nymphea, cichorium.

Alimentum verò, *quod intro ſumptum noſtrum corpus nutrit, & auget*, vt panis, vinum, caro animalium volatilium & quadrupedum, non rapacium: Quæ enim viuunt ex rapto, praui ſunt ſucci, prauúmque ſanguinem generant, & tanquam immunda reiicienda. Propterea diuina ſanctione prohibitũ eſt filiis Iſraël, ne comederent aquilam, vulturem, gryphem, coruum, accipitrem, & ſimilia. Et prudenter nunc iuxta diuinum hoc decretum abſtinemus à carne vulpium, luporum, leonum, & ſimilium rapacium.

Alimentũ quid.

Inter vtrumque medium eſt alimentum medicamentoſum, *quod ſcilicet vtriuſq; eſt particeps:* partim enim nutrit, partim alterat & immutat, vt lactuca, raphanus, cucurbita, allium, & infinita alia. Atque vt inter alimentum & medicamentum quoddam velut medium datur: ſic inter alimentum & venenum: Illud enim reficit, conſeruat, auget: hoc deſtruit, enecat, corrumpit. Inter autem vtrumque medicamentum eſt, quod neutrum efficit.

Alimẽtũ medicamẽtoſum.

Medicamentũ eſſe mediũ inter alimentũ & venenũ.

CAPVT IV.

De antiquitus ſolummodo ſimplicium vſibus, & mirabilibus eorum proprietatibus.

RECTE Galen. *lib.1.de Elem.* ex Hippocrate ſcripſit, hominem nunquam dolere, aut vnico egere medicamento, ſi vnico elemento conſtaret: Eſſet enim vniuſcuiuſque vnica natura, vnicus effectus, ratio redeundi ad naturalem ſtatum vnica. Id quod abſurdum eſt, cùm infinitæ ſint morborum ſpecies, vt etiam præſidiorũ tam ſimpliciũ, quàm compoſitorum.

Medicamenta quædam composita, quomodo simplicia dicuntur. Inter simplicia numerantur oxymel simplex, diairis, diaprunum, & alia plurima, quæ comparatè tantùm, & impropriè simplicia dicuntur, quatenus scilicet ad alia magis composita referuntur. Propriè verò rosa, endiuia, plantago, mentha, absynthium, plantarum genus omne, atque vt vno verbo dicam, omnia creata, quæ ab arte nullam compositionem & mixtionem acceperunt, Simplicia à Medicis vocantur, quibus solis nonnunquam vtuntur, vt succo plantaginis, vel sedi, aut nenupharis ad Erysipelata & ignem sacrum, succo veronicæ ad cancrum, cui mirùm in modum conuenit, vt succo capreolorum vitis consilio Galeni, ad herpetas, vt carne citoniorum adhibita regioni stomachi ad choleram morbum, & assumpta, ad dysenteriam, corpore priùs repurgato, vt betonica ad cephalalgiam, vt ferè omnibus plantis ad singulorum morborum expugnationem.

Superat verò fidem, quòd de stirpibus multis scribitur, quæ videlicet effectus planè mirandos proferunt: *Pæonia antiepileptica est.* Nam pæoniæ radix vel capiti apposita, vel collo tantùm adnexa Epilepsiæ paroxysmos eludit, eámque sanat. Mentha lacti imposita ipsum coagulari, & in caseum densari non sinit, vt ex probatæ fidei authoribus creditur.

Æthiopidis herba mira vis. Æthiopis herba, si vera narrat Plin. *cap. 4. lib. 26.* solo attactu soleas ferreas euellit. Idem asserit Matthiolus de Lunaria, quę quod soleas ferreas ab equis transeuntibus quasi extorqueat, *Sferra cauallo* ab Italis vocatur.

Author *libri sanitatis* asserit, cùm Tribio picum auem, cuneum, seu clauum ligneum nidi orificium obturantem, herbulæ cuiusdam solo contactu foras excutere: nonnulli hanc vim aui illi tantum tribuunt. Theophrast. rei herbariæ peritiss. alicuius plantæ meminit, quę tam porenter congressus venereos concitat, vt si vera narrauit grauissimus author, credibile est, eam ipsam solis frigidis & maleficiatis vouisse naturam, vt salacibus viticem & nympheam.

Ficaria herba. Clymenum rubrum tanta vi pollet ad fici sanationem, vt qui radicem herbæ huius gestauerit, ab hoc morbo

morbo tutus erit. Vix credi poteſt, quod Ioſephus ſcribit de planta mirabili, quæ à Baaran valle Iudeæ Baara dicta fuit. Ea extra terram erumpens fulgur quoddam igneum emittebat & vt fax accenſa noctu lucebat. A nullo autem hominum attingi patiebatur, niſi prius vrina, aut ſanguine muliebri irrigata, alioquin illam, qui contrectarent, illico moriebantur: Euulſa verò deleteriam qualitatem amittebat. Et quod mirum eſt, maniacos, & à dæmonibus obſeſſos perſanabat. Quod cum aduerterent regionis eius incolæ, illi canem prudenter & artificiosè alligabant, qui poſtea fame coactus, aut accitus plantam trahebat & euellebat. *Baara.*

Alia multa Deus miracula in hoc pedum ſuorum ſcabello quotidie oculis obiicit, quorum fidem vnica tantum experientia facit: Nihil tamen humano generi modo quocunque infenſum educit, quin ex aduerſo ſalutarem illi antidotum proferat & ſuggerat. Contrarium enim opponit contrario, diſſimile diſſimili, vt aconito, Ariſtolochiæ longæ radicem; Cicutæ, Apij ſemen; Hyoſciamo, allium; Napello, ſemen Raphani; Viperæ Anchuſam; Scorpionibus Polemoniam. Cuius radicem qui geſtauerit, à ſcorpionibus non icitur, aut ictus nulla moleſtia afficitur. Manus quoque illitæ ſucco cotulæ fœtidæ, apum aut veſparum aculeis nunquam punguntur. *Contrario contrariū Deus opponit. Quæ cuique veneno cōtraria.*

Non præter rem hic notantur miræ & variæ plantarum naturæ. Quædam enim inter niues & gelu medium virent & florent, vt Aconitum hyemale & Elleborus niger: Aliæ vernum æquinoctium expectant: Quamplurimæ calorem æſtiuum: Et quædam Autumno tantum floribus coronantur & induuntur, quo tempore reliquæ pene omnes & folijs, & floribus ſpoliantur. *Miræ plātarū naturæ.*

CAP. V.

De materia medicamentorum, & vnde sumatur.

PRAECIPVAE medicamentorum simplicium tam nostratium, quàm exoticorum differentiæ sumuntur, vel ab eorum materia, vel à facultatibus. Ex materia, cum triplex sit Dioscoridi & Galeno, tres statuuntur medicamentorum generales differentiæ. Aut enim ex plantis sumuntur, aut ex mineralibus, aut ex animalibus.

Medicamenta ex plantis sumpta.

In primo genere continentur omnia stirpium genera, earum partes, & quæ ab ipsis proueniunt, vt radices, cortices, thyrsi, ligna, rami, folia, flores, fructus, semina, gummi, resinæ, succi, lacrymæ, fungi, liquores, visci, aquæ stillatitiæ, muscus, cachrydes, lanugo, nucamenta.

Medicamenta è mineralibus sumpta.

In secundo continentur elementa ipsa elementata, vt ignis, flamma, fumus, Aër serenus, aut ventis agitatus, calidus, frigidus, humidus, siccus; Aqua dulcis, salsa, pluuialis, marina, bituminosa, sulphurea, nitrosa, ænea, ferrea; Terræ omnes species, vt bolus armena, terra Lemneä, Melitea, Chymolia, rubrica, Ampelitis, Erithrea, Ochra, Creta, & vt paucis absoluam, omnia mineralia, quæ scilicet è terræ visceribus effodiuntur, vt lapidum varia genera, vt lapis Æthites, Cyaneus, seu Lazuli, Iudaicus; vt metalla, quæ septem à multis agnoscuntur, aurum, argentum, stannum, plumbum, ferrum, cuprum, & hydrargyrus, pro numero septem planetarum, quorum nomen mutuantur, secundum Spagyricos. Ad mineralium ordinem referuntur adhuc salis genera, bitumen, naphta, calchantum, succinum, & ambra.

Metalla septem.

Quæ remedia impropriè ad mineralia referantur.

Syderum influxus, musici cantus & numeri secundum quosdam crisim mouentes, cum vix ad materiam medi-

medicamentariam ſpectent,impropriè à nonnullis ad iſtud genus ſecundum referuntur.

Medicamenta ex animalibus ſumpta.

In tertio genere continentur animalia, vel integra, vel eorum partes. Integra, vt gallus gallinaceus annoſus in iuſculo ad ciendam aluum & corporis nutricatum, Hyrundo in paſtu ad oculorum aciem,galerita aſſa ad colicum dolorem, Cancri fluuiatiles tabidis, Scorpiones triti ad ipſorum puncturas ac morſus,cantharides ad ruptoria.

Partes animaliũ ad multa commendari.

Partes animalium ſunt cerebella paſſerum ad ſtimulum Veneris; Cerebellum leporis ad odontalgiam infantulorum; Pulmo vulpis ad phtiſim; Hepar lupinum ad vitia iecoris; aſininum ad epilepſiam;inteſtina lupi ad colicum affectum; Stincorum renes ad mentulæ tentiginem; ſanguis hirci ad frangendum calculum; fel perdicis & milui ad viſus claritatem;oſſa cranij ad morbum caducum,os de corde cerui ad animi deliquium, dentes apri ad pleuritim naſcentem, pudendum cerui ad natam & progreſſam; dentes Elephantis ad cordis robur;cornu cerui, Monocerotis & Rhinocerotis ad infringenda venena;vnguis Alces ad morbum ſacrum,ſeu comitialem.

Multæ ſunt adhuc aliæ partes animalium,à quibus medicamenta ſumuntur, vt medullæ, ſeuum, pinguedo vitulorum,ceruorum,ſuum, hædorum, anatum, caponum,anſerum;lac muliebre,aſinninum,ouillum;caſeus,butyrum,coagulum,ſerum; oua gallinarum, perdicum, pauo gallinarum, ſenecta ſerpentis, teſtæ piſcium, pili animalium & excrementa, vt ex medicamentorum compoſitione, quæ in noſtra Officina, ſeu Antidotario deſcribuntur, patet.

CAP. VI.

De facultatibus medicamentorum: Et quotuplex secundum generales facultates medicamentum.

Facultas medicamenti quid.

FAcultas medicamenti est *causa quædam effectrix, à qua pendet eius actio:* (*Galen. lib de plenitud. & lib.1. sim. l. c.*) Vnde colligere est, tot esse facultates, quot actiones, vt apparet in aloë, & permultis aliis simplicibus medicamentis. Aloë siquidem facultatem habet purgandi, ventriculum roborandi, vermes enecandi, tergendi, & palpebrarum humores exiccandi.

Aloës facultas.

Triplex est igitur omne medicamentum secundum facultates, Alteratiuum, Purgatiuū, & Roboratiuum. Alteratiuum dicitur, quod intro sumptum, vel foris admotum, manifestam corporibus nostris adfert mutationem; idque trifariam, vel secundum temperamentum, vel secundum materiam, vel secundum formam, ex Fernelio. Vnde tria medicamentorum alterantium genera constituuntur: Primum, quod impense calefacit, refrigerat, humectat, aut siccat: Secundum, quod materiæ commoderationem & consistentiam mutat, vt quod nimis indurat, vel emollit, quod rarefacit, vel densat, quod adstringit, vel laxat, quod incrassat, vel attenuat: Tertium, quod substantiam & formam ipsam corrumpit, vel labefactat; cuiusmodi sunt, quæ præter manifestam qualitatem, qua calefaciunt, erodunt, vel refrigerant, & stupefaciunt, occulta etiam proprietate substantiam ipsam destruunt ac corrumpunt, & putredinem cum fœtore inducunt, vt cicuta, anchora, napellus, aconitū, sublimatum, & alia quamplurima. Atque horum alia toti corpori, vt quæ dicta sunt; alia certis partibus inimica, vt lepus marinus pulmo-

Tria medicamentorum alterantiū genera.

Medicamentum substantiam corrumpens.

pulmonibus, cantharides vesicæ, aconitum vtero, cerebro cicuta.

Roboratiuum, seu Confirmatiuum, vt vulgus loquitur, medicamentum est, *quod proprietate quadam partem nostri corporis aliquã respicit, roborat, ac conseruat*, vt cephalica caput, otica aures, ophthalmica oculos, odontica dentes, stomatica os, stomachica stomachum, cardiaca cor, hepatica hepar, splenem splenica, renes nephritica, vterum hysterica; neruos nerualia. Quæ singula, aut eorum multa aptius suo loco postea docebuntur.

Roboratiuũ quid.

Catharticum, seu purgatiuũ dicitur, *quod vitiosum, & sibi familiarem è corpore trahit humorem.* Quod enim sine delectu, ac promiscuè quosuis humores euacuat, verè purgatorium dici non debet, vt Antimonium, Cataputia maior, & similia; sed quod familiarem ac proprium, ad quem ipsa eius facultas dirigitur, educit ac purgat. Ista enim violentiora ad interitum sæpe præcipitant; de hisque loquitur Galenus *cap.12. lib.2. de vict acut.* dum scribit, cathartica qualitatem quandam deleteriam & venonosam habere. Quod sic confirmat Actuarius *cap.7. lib.3. Medicamenta*, inquit, *purgantia cõmuni quadam generis ratione, ex censu sunt eorum, quæ perniciem creant, atque deleteria & nostri venenosa ac mortifera appellant. Verum ab his, quæ magna sunt corrumpendi vi prædita, dissident, quod hæc eadem quantitate non perinde ac corrumpentia interimant.*

Catharticum quid propriè.

Tanta verò est antipathia inter purgantia & nostram naturam, vt odore solo displiceant, qui multis vix nares ferit, quin simul corpus totum concutiat, aliis ventriculum subuertit, & quibusdam aliquando aluum subducit. De purgantium facultate, quomodo agat, & vnde erumpat, paulo post, nempè cap.9. fusissimè dicetur.

Purgantium odor ingratus.

Eius vis.

CAP. VII.

De primis & secundis medicamentorum facultatibus.

CVm simplicia medicamenta sæpè duas habeant facultates, & aliquando tres simul. Prima dicitur simplex & elementaris, quæ ex elementorũ quatuor permixtione consurgit. Altera materialis, ac secunda, quæ ex cõmoderatione & consistentia materiæ, cui diuersa proportione quatuor qualitates inhærent, emergit. Præter has nonnunquam tertia conspicitur, nempe purgatoria, quam Fernelius occultam nominat. Syluius cum quibusdam non vulgatioris doctrinæ quatuor simplicium medicamentorum facultates in vniuersum constituit, sed tertiã parum notam, & quartam adhuc incognitam asserit. Verum vtraque pro vnica passim vsurpatur. Nam quæcunque medicamenta proprietate quadam inexplicabili, aut non satis conspicua, nec à primis aut secundis prodeunte agunt, tertiis qualitatibus, aut totius substantiæ proprietate, aut viribus occultis agere dicuntur.

Qualitates primæ medicamentorũ.

Facultas autem prima medicamentorum cõmunis est, & tanquam basis reliquarum ex ipsis elementis prodiens. Eáque consistit maximè in calefaciendo, refrigerando, humectando, siccando: in quibus singulis vel obscure conspicitur, vt cum primo gradu agit; vel manifestè, vt secundo; vel vehementer, vt tertio, vel summe, vt quarto: atque in horum singulorum aut principio, aut medio, aut fine; ita vt medicamentorum & calidorum, & frigidorum, & humidorum, & siccorum ordines duodecim constituantur. Quod etiam locum habet in his, quæ coniugatas sortiuntur qualitates, quæ scilicet vires habent calefaciendi & humectandi, vel calefaciendi & siccandi, vel refrigerandi & siccandi.

Qualitates singulorum medicamentorũ quot.

ceandi. Has siquidem exerunt non tantum obscurè, manifestè, vehementer, aut summè, sed in singuli gradus principio tantum, aut medio, aut fine.

Qualitates secundæ primas, seu elementares ac simplices comitantur, earúmque adiutu vt sint, & vires suas patefaciant, opus habent. Nam aperiendi facultas, rarefaciendi, attrahendi, tenuandi calfactionem sequitur: Crassandi, densandi, claudendi, repellendi refrigerationem. Molliendi humectationem. Indurandi siccationem. Siccitas enim indurat, vt ex luto, aquilonio, vel æstiuo statu indurato, & ex lateribus igne siccatis videre est: vt etiam humiditas emollit, modo cum calore modico perseueret. Glaciei enim humiditas dura, quod omnino sit expers caloris. *Qualitates secundæ.*

Vires autem & qualitates secundæ in austeris, acerbis, acribus, amaris, aperientibus, tenuantibus, resoluentibus, contrahentibus, repellentibus, emollientibus, & dolorem lenientibus sunt manifestissimæ, atque euidenti ratione, quod possunt, præstant, perinde ac primæ seu elementares.

CAP. VIII.

De tertia medicamentorum facultate seu proprietate occulta.

PRAETER primas ac secundas medicamentorum facultates, tertia quædam dicitur occulta & inexplicabilis, quod eius certa ratio minimè reddi possit, nec scientia exactissima comprehendi, sed per solam cognoscatur experientiam: Nam cur iaspis, inquit Galenus *cap. 7. lib. 3. meth.* tacto vulnere, vnde sanguis prorumpit, eum sistat, nondum noui. Atque si particulatim cuiusque naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse *Facultas inexplicabilis.*

putarem. At verò proprietates quædam omnino dici, aut explicari non possunt ex Galeno *ibid. & Com. in 6.epid.* Nullus enim rationem adferre validissimam potest, cur cantharides vesicam inflammatoria dispositione lacessant, ab ipsa etiam longius adhibitæ; vt neque cinis cancrorum, exiccatorius cum sit, cur & per se mirabilis sit proprietate specifica ad canis rabidi demorsos, & cur efficacior sit & præstantior gentianæ & thuri potius, quàm aliis medicamentis commixtus.

Cineris cancrorū proprietas.

Certum ac securum huiusce medicamenti successum admiratus Galenus *c. 30. lib. 11. de simplici.* in causæ perquisitione non sese patum exercuit, tandémque librum pollicitus est. De his, quæ occulta proprietate quid agunt; non tamen promissis stetit, forsan veritus, ne famæ iniuria fieret, si susceptum opus imperfectum relinqueret, nec in eo doctè, vt in omnibus aliis consueuit, peragendo, sibi & lectoribus satisfaceret.

Tertia facultatis medicamentorū latitudo.

Illa autem tertia facultas magnam habet latitudinem, complectitúrque sub se purgantia, morbos occulta vi curantia, partem quandam respicientia, periammata seu suspensa medicamenta & venena, de quibus particulatim disserere cogitamus.

In alimētis qualitas inexplicabilis notatur.

Neque verò tantum ineffabilis quædam proprietas agnoscitur in medicamentis & venenis, qua illa medentur, hæc perimunt, & quosdam aliquando morbos expugnant, sed etiam in alimentis, quæ perennis effluuij iacturam resarciunt. Esculenta enim multa multi fastidiunt, alij appetunt auidissimè; quæ licet primum dissimilia, post multas coctiones similia redduntur, & naturæ nostræ familiaria, vnde magna inter nutriens & nutritum similitudo perhibetur, quam vix vllus possit definire, & quare hic potius hoc edulio, ille alio delectetur. Carnium & piscium esus vniuersæ genti familiaris est: At plures nouimus, inquit Amatus Lusitanus *curat. 36. cent. 2.* qui ab esu carnium in totum abhorrebant: alios, quibus caseus non solum comestus, sed odoratus pro veneno habebatur: Sed & alium nouimus, natione Hispanum qui nunquam pisces

Historia notatu digna.

ces gustarat: at cum ab amico semel ad cœnam fuisset inuitatus, oúaque degustasset, quibus siccati piscis puluis cautè fuerat admixtus, in animi angustias, cordis pressuras, cum vomitu & secessu incidit, ita vt propè exanimis defecerit. Vidit & idem author celebris Monachum Venetum, qui sine animi deliquio rosarum odorem non poterat perferre: quod etiam obseruaui in nobili matrona, & Iul. Scaliger in illustrissimo Cardinali, vt asserit *in exercitationibus contra Cardanum, exerc.* scilicet 151. *part*, 10. vbi meminit cuiusdam fœminæ spectatæ formæ & virtutis, cui Francisca nomen erat, quæ ante 14. annum suasu nullo flecti potuit, vt carnibus vesceretur. Asserit & vnum ex liberis omnino brassicam auersatum, vt eum ipsum Cressones: & in ciuitate Mediolanensi familiam quandam haustu cassiæ fistulæ interire: *Peculiare enim suum cuique est*, & multi vinum quasi venenum respuunt, alij tanquam Deum colunt.

Vinum tanquam venenum multi auersantur.

In cæterorum animantium pabulo obseruatur adhuc illa inexplicabilis & occulta qualitas. Quis enim rationum momentis aperire posset? cur Struthiocamelus ferrum habeat in deliciis? cur ceruus serpentes, vrsus formicas, asinus ferulam, quæ perimit equos? Quædam enim tantum piscatu, alia venatu, quædam granorum cultu, alia plantarum solo naturali prouentu viuunt. Optimè siquidem anas, ardea, fiber pisciculis aluntur; accipiter, aquila, vulpes, auiculis; gallina, perdix, equus cerere; bos, dama, ceruus paruulis stirpibus integris, aut earum partibus tenellis. At cur illa potius illo, quam hoc alimento gaudeant & pinguescant, hæc potius hoc, quam illo, ratione non satis dilucida explicatur. Fame enim citius perit vultur, quam triticum attingat; phasianus, quam ex rapto pabulum quærat.

* * *

CAPVT IX.

De facultate medicamentorum purgantium, vnde promanet, & quomodo agat.

MEDICAMENTORVM purgantium facultatis disquisitio multorum exercuit ingenium: in illa enim dignoscēda quot capita, tot ferè sensus. Chymiatri manifestam credunt, vt quæ à mixtorum sale suboriatur, & sales omnes purgatorios mordicus asserunt. Alij prorsus abditam tenent, nec ratione euidenti explicabilem. Sunt, qui à speciali mixtionis temperie oriri credunt; alij veluti quintam qualitatem concedunt. Mesue illam deducit à cœlo, & cœlestem facultatem nominat: *Medicamentum*, inquit, *purgans non est à temperamento tale, non vt contrarium agens in contrarium non vt simile trahens simile, neque vt graue deorsum, aut leue sursum humorem exagitans, sed quia talem cœlitus sortitum est facultatem.*

Chymistarum opinio de purgatoria facultate.

Est verò cœlestis ea facultas, forma cuiusque medicamenti purgantis; aut formę ipsius proprietas, quæ nullo sensu, nullàque ratione manifesta deprehendi potest, sed sola experientia, & ex effectis, quæ substantiæ ipsius facultatem demonstrant.

Varia qualitatis purgātium appellationes.

Appellatur autem ipsa cœlestis facultas à quibusdam Medicis [*Fernel*] & Philosophis [*Scaliger.*] facultas occulta, aliquando proprietas rei totius, aliquando intimum cuiusque rei principium, aliquando causa incognita, virtus superelementaris, totius substantiæ proprietas, & à quibusdam quinta qualitas; sicque diuersa rei eiusdem nomenclatura. Quia tamen vis illa cathartica ex primæ notæ philosophis, à syderibus ortum ducit, non impropriè cœlestem Mesue vocat: sed male putat humores educere, non tanquam simile

trahens

trahens simile, contra veterum decreta, rationem & experientiam. Hippocrates enim *lib. de nat. human.* medicamentum purgans humoribus detrahendis esse simile, sic docet: *Pharmacum,* inquit, *cum corpus intrauerit, primo id, quod omnium maximè sibi secundum naturam cognatum, atque simile est in corpore trahit; deinde reliqua ducit & purgat.*

Id ipsum autem manifestissimè probat hac eleganti comparatione, quemadmodum semina & stirpes terram ingressa, sibi quæque, quod in terra idoneum est, ac naturale, trahunt, vel acre, vel dulce, vel amarum, vel salsum, vel quodcunque, primúmque & plurimum, quod ipsis maximè secundum naturam est, alliciunt.

Hoc pluribus ostendit Galenus *lib. 1. de natural. facul. & cap. 23. lib. 3 de simplic. & lib. de Ther.* verbis expressis scribens, qualitatum, quę in substantiis sunt, proprietate actiones perfici, Idcirco medicamentorum purgantium quædam, vbi fortè purgatione frustrantur, non modo corpori nullam noxiam afferunt, sed etiam homini alimentum prębent; alia verò in corruptionem & venenum vertuntur; non tamen perpetuò est permista vis venenosa. Quare non perpetuo, licet non purget, incommodabit. Verum coctionem accipiet, talémque producet humorem, qualem trahere natum erat, quod nunquam contigit in medicamentis mochlicis, seu valentoribus.

Opinio Galeni de purgatrice facultate.

Medicamenta igitur purgantia similitudinè quadam substantiæ humores attrahunt & educunt: eáque ratione magnes attrahit ferrum & succinum paleam; non autē ferrum magnetem, aut palea succinum. Licet enim magna sit similitudo inter magnetem & ferrum, tamen simile non est idem, nec magnes est ferrum, nec ferrum magnes. Trahens autem esse debet validius tracto, propterea ferrum non trahit, sed trahitur.

At verò cum tractio fiat propter substantiæ similitudinem, quare magnes magnetem, & ferrum ferrum non trahit? Respondeo, vnam & eandem rem seipsam non trahere, sed quod cum ea ipsa affinitatem quan-

Obiectio.

Responsio

dam habet & similitudinem. Sic agaricus pituitam attrahit, Rheum bilem, senna melancholiam, quod inter illa sit quædam affinis conditio, aut conuenientia magis, quam similitudo. Illa autem conformitas nec planè manifesta est, longè siquidem rheum à bile distat, agaricus à phlegmate, à Melancholico humore sen 12.

Quæ purgent trahendo. Licet autem omnia cathartica humores attrahant, eorum tamen quædam specialius dicuntur purgare attrahendo, quæ nempe sunt potentioris virtutis, & humorem habent excrementitium, inquit Mesue, vt scammonium, turbith, euphorbium: *Quæ comprimēdo.* alia comprimendo, vt myrobalani omnes, & rhabarbarum: *Quæ lubricando.* alia quæ lubricando & leniendo aluum subducunt, vt cassia fistula, tamarindi: alia denique, quæ tantum molliendo, vt atriplex, viola, vt malua, lapathum, vt multa olera.

CAP. X.

De medicamentis, quæ citra ventris solutionem, occulta proprietate morbos multos sanant.

INnumera & mira sunt medicamēta simplicia, quæ per os sumpta, aut exterius tantum adhibita, cœca vi, ac specifica proprietate morbos futuros arcent, & factos perfectè sanant, aut mirabiles alios effectus proferunt, vt in paucis quibusdam supra demonstrauimus. Illa autem abdita facultas non in plantis modo, verumetiam in animalibus & mineralibus cernitur. *Pollex Pyrrhi quid præstiterit.* Nam literarum monumenta fidem faciunt pollicem Pyrrhi lienosos solo tactu sanasse, & Christianissimus ac potentissimus Galliarū rex solius manus attactu strumas ad perfectā reducit sanitatem.

Os aurū trahens. In corporibus quoque demortuis occulta & efficacissima illa qualitas cernitur. Os enim milui piscis aurum

aurum trahere autor est Simplicius, cui assentitur Scaliger *exercit* 102. & 152. Et renes Scincorum triti, & cum vino poti, aut cum idonea conserua subacti & sumpti veretri tentiginem excitant, & ad Veneris ludibria potenter mouent.

Priapus cerui siccatus, in puluerem læuigatus, & cum aqua cardui aut tussilaginis sumptus, valde pleuriticos iuuat.

Idem efficit dens apri in scobem tenuem redactus & haustus, maximè in huius morbi principio.

Cornu monocerotis mirabiliter cor tuetur à venenis & pestilentibus morbis omnibus succurrit.

Effectus ferè similes experiuntur, qui cornu cerui & rhinocerotis sumunt. Bouis astragalus cum oxymelite potus lienem minuit.

Caro leporis vsta, trita, & pota, calculos atterit & expellit.

Viperæ exuuium pulueratum, & impositum alopeciis, mirum in modum pilos regenerat. Idem pollicetur vsta murium capita partibus glabris ex melle illita. *Senecta anguiū.*

Galerita seu alauda cristata assata, vel elixa, sæpe comesta colicis affectibus obnoxios, vel detentos, efficacissimè iuuat. Galen. *lib. de Theriac.*

Vngula capræ, aut eius vesica, vel etiam ouilla cremata, & ex posca sumpta, medetur his, qui noctu stragulas permingunt.

Hepar lupi hepaticos proprietate specifica iuuare scripsit Galen. *lib. 8. comp. med. local.*

Aspidis senecta puluerata ex melle illita, visum facit acutissimum.

Excrementa quoque animalium occulta proprietate morbos quosdam abigunt, vt stercus pauonum epilepsiam, stercus canum, vt etiam nidi hyrundinum anginam. *Excremēta animalium.*

Pauca hæc pro multis ex animalibus sumpta sufficiant, vt ea omittam, quæ lædunt, vt leporem marinum & torpedinem. Hæc enim neruosum genus vi abdita afficiendo stuporem inducit, ille solos hominis pulmones lædit; vt etiam cantharides, quæ vesicam

inflammatione tentant, & vrinam sistunt, vel stranguriam mouent.

Occulta proprietas stirpium.

Hanc proprietatē occultam in multis stirpibus admiratione dignam obseruamus:nam sarsaparilla, guaiacum, sassafras & illa radix,quæ à Chyna nomen habet, speciali & occulta proprietate luem veneream perfectè curant.

Satyrium & eruca penem erigunt, Venerem accendunt, & frequentiores congressus efficiunt.

Vitex & nymphea contra libidinis ardores mitigant, semen extinguunt, & testium accretionē impediunt.

Opium phreneticos & delirantes iuuat, & placidum somnum conciliat, etiam paruula quantitate sumptum.

Viscus quernus tritus & potus, epilepsiam fœliciter curat.

Vua passa familiaritate quadam substantiæ hepati benefacit.

Staphisagria vi non satis cognita pediculos enecat, vt conyza pulices.

Brassica ebrietati reluctatur, etiam hedera.

Ptarmica sternutationem mouet. Necnon eleborus vterque.

Dictamnus facultate prorsus abdita spicula euellit.

Fraxinus serpentes fugat, & eorum venenis medetur.

Lithospermon, saxifraga, & sanguis hirci calculos expellunt.

Sabina menses & fœtum, seu viuum, seu mortuum educit.

Symphitum maius vulnera cito glutinat.

Veronica vlcera maligna corrigit, ad sanitatémque accelerat.

Plantas quasdam contrarias habere facultates.

Therebinthina vulnerum est balsamum optimum, quæ facilimè & citissimè sanat.

Mirum est autem,plantas quasdam quadam sui parte hunc effectum præstare, alia alium & sæpe diuersum, vel etiam contrarium: nam flores chamæmeli olfactu prosunt capitis dolori, folia summè nocent,

nocent, si Galeno *cap.2. lib.2. comp. med.* fides non denegatur.

Lapathi folia ventrem ſubducunt, ſemen aſſumptum retinet.

Braſſicæ decoctum aluum ſoluit, ipſa braſſica comeſta vel comprimit, vel pigriorem reddit.

Gallorum vetulorum ius ventrem quoque mouet, caro ſiſtit. Idem adhuc aſſerit Galenus *lib. de Ther. cap. 6.* de oſtreis & cochleis marinis.

Lactis pars ſeroſa ac butyroſa ſubducit ventrem, caſeoſa cohibet, ac ſiccat.

Miraculo autem tribuit Galenus, quod trifolij decoctum morſibus phalangij aut viperæ pro fotu adhibitum, ſtatim dolores ſedet, & virus adimat: Parti vero ſanæ idem admotum, dolores ſimiles his, quos inuehit, excitat. Huius tamen effectus ratio non videtur valde obſcura, nec à reliquarum ſtirpium natura & conditione aliena. Mirum enim non eſt, ſi fotus, cuius ope pars inquinata liberata eſt, & ab ea venenum eductum, parti ſanæ adhibitus, eidem impreſſum, veneni, cuius eſt particeps, relinquat veſtigium.

Non miranda trifolij qualitas cum Galeno.

De ſpecifica & admiranda hydrargyri virtute ad luis Indicæ curationem, déque aliorum mineralium virtutibus occultis, & ferè diuinis ſpeciatim fuſius *lib. de materia medica* diſputabimus.

CAPVT XI.

De ſimplicibus medicamentis, quæ proprietate ſpecifica, partes quaſdam reſpiciunt.

MVLTA ſimplicia certis partibus tanta amicitia coniunguntur, vt eas vel ſumpta, vel admota, vel ſæpe ſolo odore iuuent, reficiant, & à morbis multis liberent. Non tamen illa ob id ita particularibus membris deuota

censeo,vt omnes earum affectus tollant,aut aliis quoque partibus non conferant,sed speciali dote,quædam hanc potius, quam illam partem respiciant & tueantur,alia aliam.

Cephalica. Sic multa Cephalica dicuntur, quod tota sua substantia capiti sint amica & conferentia,longa virorum doctorum experientia & vsu sic comprobata, vt inter aromata moschus,ambra, zibethum,caryophilli, macis,calamus aromaticus,schœnantum, caphuta,& inter alia simplicia vulgatiora, bethonica, rosmarinus, saluia, maiorana, melissa, stœchas, cneoton; mirthus, flores vethonicæ,caryophillatæ, & arantiorum.

ὀφθαλμικά. Ophthalmica sunt euphrasia,chelidonium, fœniculum, ruta, & hormium, cuius grana oculis imposita nullum molestiæ sensum adferunt. Facilè enim sub palpebris continentur, & oculos à sordibus purgant.

ὀδοντικά. Odontica quædam dicuntur, quæ dentes roborant & nitidiores reddunt,vt lentiscus,saluia,mirthus, laurus.

Pulmonibus dulcia omnia conueniunt,sed peculiari facultate herba quædam pulmonaria dicta ad illorum affectus commendatur.

Pulmonica. Pulmo vulpis si hominis pulmoni conferat, vt veterum multi crediderunt, id propter familiaritatem substantiæ contingit.

Passæ,strobyli,pistacia,dactyli,iuiubæ, mel benefaciunt quidem pulmonibus,sed tantum dulcedine;iris, hyssopus, & prassium attenuatione.

Cardiaca. Cardiaca sunt aurum, argentum, lapides pretiosi, cinnamomum,& alia aromata suaueolentia. Item & borago, buglossum, carduus benedictus, scabiosa, vlmaria,oxytriphillum, viola,rosa,crocus.

Stomachica. Quæ stomachum respiciunt, stomachica dicta,sunt nux moschata,mastiche, absynthium, mentha & anethum; hæc enim proprietate particulari illi prosunt. Alia quoque pene innumera benefaciunt quidem, sed potius calore,quam speciali virtute,vt piperis genera, zinziber,synapi,vinum.

Hepatica. Hepati familiaria sunt, hepatica quædam dicta, vt agri-

agrimonium, cichorium, fumaria, rhabarbarum.

Splenica. Splenica sunt ceterach, hemionitis, capparis, tamariscus, epithymus, vt & alia multa, quæ causa breuitatis omitto.

Neruália. Neruos proprietate roborant saluia, rosmarinus, & primula veris; articulos & hæc, & chamæpitis.

Quæ speciatim singulas partes respiciunt, huc nolo reducere, cum his lector etiam morosus facilè contentus esse poterit. Granum enim salis ei sat esse potest, qui ipsius saporem voluerit dignoscere.

CAPVL XII.

De periammatis seu Amuletis, quæ gestata, vel appensa mira & cæca virtute morbos multos curant.

AD medicamenta, quæ abdita facultate quasdam egritudines soluunt, pertinent, quæ periammata, periapta & amuleta, hoc est, alligata & suspensa remedia vocantur. Ea autem duûm sunt generum: *Amuleta duplicia.* Alia enim solis characteribus & verbis constant: Alia simplicibus collo, aut alteri membro subnexis. Priora tanquam infida, incertáque aspernantur Medici: de his enim nec loquitur Physicus, nec Metaphysicus, nisi forsan cacodæmon aliquis ad suam Metaphysicam referat. At Medicus & Philosophus est moralis, qui vitæ probitate, omnia secundum bonum & æquum molitur, nec illicitis artibus ignaros & credulos decipit, & naturales, qui rerum omnium causas perquirit. Scire enim est rem per causam cognoscere, & felix, rerum qui poterit cognoscere causas. Vnde Galenus, *Medicina fit non morbo, sed causa morbifica, qua sublata tollitur effectus.* At periammata nec causam, nec mor- *Periammata.*

bum tollunt, neque symptoma, vt falsò sibi persuadent hi, quibus fuerunt appensa, eorum suasu decepti, qui dæmones colunt & inuocant, atque eorum nomine & virtute omnia fieri sine alia causa putant; de quibus, horúmque similibus nequissimis viris sic ait Poëta:

Gens inuisa diis maculandi callida cœli,
Quæ nunc stare polos & fulmina mittere nouit,
Æthera sub terras adigit, montésque reuellit.

Duobus autem modis id præstant: nam alij malos dæmones virtute quadam maximè diuinorum nominum aduocant, & cogunt, quippe cùm omnis creatura timet & reueretur nomen illius, qui fecit eam: alij istis pessimis viris nequiores se dæmonibus submittunt, illis sacrificant, & cultum quendam reddunt.

Cur cacodæmones à perditis viris inuocentur. Cur verò illi Goëtici solis vtantur malis dæmonibus, ea ratio in promptu est, quia boni angeli difficilè comparent, quia Dei iussum exspectant, nec nisi mundis corde & vita sanctis hominibus congrediuntur. Mali autem faciles se exhibent ad inuocandum, falsò fauentes, & diuinitatem mentientes, semper præstò sunt, vt astu suo decipiant, vt venerentur, vt adorentur.

Libri improbatæ lectiones qui. Ex horum dæmonicolarum taberna profluxerunt omnes isti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus IC. vocat, protinúsque comburendos esse statuit: cuiusmodi primus excogitasse dicitur Zabulus quidam, illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius, & nostris temporibus Cornelius Agrippa, atque alij multi viri perditi, inter quos Paracelsus, *Theophrasti impietas.* cuius impietas sordes omnium vitiorum comites habuit, primas sibi vendicauit.

Characteres vnde prodierint. At verò cùm ex eiusmodi virorum nefariorum officina characteres & verba suspensa prodierint, nullis rationibus stabilita, & humano generi pestifera, non solùm Medici, sed omnes Deicolæ debent aspernari.

Vis verborum secundum Hebræos. Fernelius tamẽ summus & Medicus & Philosophus, & nostra ætate inter clarissimos maximus magnam vim verbis & omnibus amuleris tribuit. Et certè si Hebræos virtutis & omniũ disciplinarũ optimos authores sequi

ſequi velimus, maiorem in verbis, quàm rebus naturalibus vim inueniemus: *Quicquid enim*, aiunt, *eſt in mẽte, in voce, in verbo, in oratione, totum hoc in ſcriptura eſt, cuius litera myſteriorum cœleſtium pleniſſima ſunt, ac in ſyderum poſitionem exarata: vnde rerum altiſſimus creator ſeipſum nomine duarum literarum* A *&* Ω *vocare voluit.*

Præterea ſecretiores Hebræorũ mechubales ex literarum figura, & ſimplicitate, compoſitione, tortuoſitate, defectu, abundantia, coronatione, apertura, ordine, tranſmutatione, colligantia, & reuolutione literarum, punctorum & apicum omnia explicare promittunt.

Literarũ figura.

Verba igitur & characteres vim habere dicuntur ad multorum morborum profligationem, hancque curandi viam Trallianus non omiſit: *Ad podagram*, inquit, *curandam, effodito ante ſolis occaſum, cùm luna eſt in Aquario aut piſcibus altercum herbam, dicáſque: Adiuro te herba ſacra per ſancta nomina Iaoth, Sabaoth, Adonai, Eloi, Deus, qui terram firmauit, & fixit mare fluuiis abundãs fluentibus, & qui exſiccauit vxorem Loth in ſtatuam ſalinariam. Adiuro, inquam, te, vt ſiſtas fluxionem pedum.*

Circa finẽ lib. II.

Ad dentium dolorem ridiculum hoc à nonnullis appenditur, *Galbes, galbat, Galde, galda.*

Ad fluxum ſanguinis ſiſtendum quidam hæc verba obmurmurant, *Charat, Cara, Sarite, Confirma, Conſona, Imaholtte.*

Ad canis rabidi morſum, pani comedendo hæc verba à quibuſdam inſcribuntur, *Irioni, Rhiciori, Eſtera, Rhuder, fere*, vel pomi fruſtulo, *Hax, Pax, Max, Deus adimax.* deinde voratur.

Vulgare eſt illud Quint. Sereni Samonici aduerſus Hemitritæum, *Abracadabra*, quod ita depingitur, vt in conum ad extremam vſque literam deſinaut, ſicque collo appenditur.

Lamella aurea, in qua voces hæ ſculptæ ſint ὀρόω ὐρώδη, collo ſubnexa lippientem ſanat, ex Marcello.

Profluentem ſanguinem vt ſiſtas, digito annulari par-

tem tanges, & vicies septies dices, & quoties volueris, repetes, dones fluorem peruincas, *Socnon, Socnon*, mirè prodest.

Ad paronichiam digito paritem continges, inquit Marcellus, & rursum digitum ducens, dicens ter, *Pu, pu, pu, Nunquam ego te videam per parietem repere.*

Ineptè sic mederi suadet lippitudini Marcellus: *De manu sinistra*, inquit, *cap.8. lib. de Medic. muscam capies, & dum capies, dicere debebis nomen eius, cui remedium facturus es, te ad curandos oculos eius muscam prendere: tum viuam eam ligabis in linteo, & suspendes collo dolentis, nec retrò respicies.*

Quamplurima farinæ similis exempla leguntur apud Mercurium, Marcellum, Trallianum, Albertum Villanouanum & inter recentiores apud Fernelium *lib. 2. de abdit. rerum cauſ.* qui omnes grauissimi viri verbis tantam inesse vim, pronunciant, vt penè omnem naturam subuertere credant. Apuleius enim vir perdoctus asserit magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, ventos inanimes expirari, solem inhiberi, stellas auelli, diem tolli, noctem teneri, de quibus ait Poëta:

Leuis Poëtarum credulitas.

Carmine vel cœlo possunt deducere Lunam,
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis,
Atque satas alio vidi traducere messes.

Et Ouidius:

Cùm volui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussáq; sisto.

Item Lucanus.

Cessauere vices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Vis autem verborum maximè patet in morborum profligatione. Illa enim & prolata & inscripta, ac gesta multos affectus mira celeritate soluunt. Quod Medici cuiusdam talia demirantis non parũ exercuit ingenium, vt refert Pomponatus: cùm enim duorũ puerorum curam suscepisset, quorum alter morbo velut Erysipelate laborabat, alter verò in ignem inciderat,

Historia notatu digna.

quidam

quidã superuenit, qui hos pueros solis verbis & carminibus liberauit: Additque alium fuisse, cui ferrum infixum erat, quod nulla arte Medicorum poterat euelli, ab eodem tamen eadem curandi methodo euulsum.

In oppidis ferè singulis quædam anus reperiuntur, quæ verbis aliquot nulli hominum notis, matricem releuant, sic enim loquuntur: hócque etiam in viris pollicentur, licèt matricem non habent.

Mille exempla alia possem recensere, quæ quod ridicula sint & inepta, præstat reticere: qui enim ipsis vel suspensis, vel prolatis melius se habere fatentur, id fit potius quadam opinione quàm illorum virtute.

Authoris opinio.

Quidam asserere non erubuit, se à febre liberatum ex Amuleto, cui hæc erant inscripta, *Sancti Petre & Paule stultum hunc persanate.* Alius hoc Amuleto conualuit: *Rapiat eum dæmon & similes eius.* Sed hæc ægrè refero: de aliis, quæ magis probantur, nunc sermo noster instituetur. Quæ verò amuleta simplicibus medicamentis suspensis vel alligatis constant, non omnino à Medicis improbantur. Et re vera proprietate quadam abdita effectus sæpe salutares proferunt. Experientia enim docet, radicem pæoniæ collo appensam epilepsiam sanare. Idem præstat viscus quercinus, vt etiam vngula Alces annulo tantùm inclusa. Stercus lupi ad ilia gestum, instar amuleti, inquit Aëtius *cap. 13. tet. 3. ser. 4.* colicos dolores sedat. Similis effectus tribuitur ipsius intestinis siccatis, & ventri adhibitis. Radix cynoglossi circa collum alligata linguæ nigredinem, quam vulgus imperitè cancrum nominat, delet. ***Res enim quædam parua molis solo tactu nonnunquã maximas inducunt alterationes,*** ait Galen. *cap. 5 lib. 6. de loco aff.* Dictãnus adhibitus incredibili proprietate spicula trahit. Hydrargyrus gestatus à morbis pestilentibus tuetur. Æthites lapis inter mammas, aut ventriculo alligatus fœtum retinet, femori adnexus præcipitat: quod & de radice hyosciami traditur. Selenitis annulo inclusus nudæ carnis cõtactu sanguinem è parte quauis manantem sistit. Viridis iaspis quadam proprietate auxiliatur stomacho & ori ventris appensis, ait Aëtius *cap. 35. tet. 1. ser. 2.* Heraclius lapis, magnes vulgò dictus,

præter miram vim, quam habet ad trahendum ferrum, manu tantùm detentus Chiragricorum & podagricorum dolores leuat. Qui gestabit pedes & chelidas anteriores cancri, aprorum incursum vitabit. Democritus *in Geopon.*

Icteri curatio miranda.

Non præter rem est Icteri miranda curatio, quæ tum accidit ægro, si ipse hanc auem, quam Hollerius galbulam, Galli loriotum vocant, attentè conspexerit. Est & mirum, auem ægrè conspectum icterici perferre.

Curatio morsus venenati per musicam.

Huc spectat & tarentulæ morsus curatio, quæ frustra medicamentis quibuslibet tentatur: feliciter autem sola musica sanatur.

Similes multorum morborum curationes aliæ quamplures narrantur, quas breuitatis causa omitto.

CAP. XIII.

De venenis.

OCculta quoque qualitas venenis inest, de quibus Physiologi ac rerum naturalium indagatores aliquando loquuntur, item & scelerati venefici: illi, vt omnipotentis naturæ prudentiam & sagacitatem in bonis simul & perniciosis rebus agnoscant, & ornatum mundi contemplentur, hi peste peiores, & humani generis hostes perniciosissimi, vt singulos, quorum vitam, ac fortunas moleste ferunt, exaniment, atque èx rerum natura tollant. Miro siquidem artificio saporem, odorem, colorémque venenorum adulterare solent, quæ adeo astutè cibis & medicamentis recondunt, vt etiam prudentes & cautos decipiant, & pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro sacchato sublimatum porrigunt: Sicque boni à malis non tam possunt esse tuti, quam omnes homines ab omnibus serpentibus & aliis belluis.

De

De illis verò loquitur Medicus, vt Logicus de Sophismate & fallaciis, quas docet aduertere & auertere; Theologus de vitiis, quę monet fugere: Nec mala suadet, vt inde bona contingant; in quo sanè discrepat à Medico, qui nefarios quidem veneficos damnat, de venenis tamen loquitur, quatenus in corporibus nostris vel generantur, vel mala sorte ingeruntur, vel ad malignorum morborum curationem expetuntur, alioquin eorum tractatio perniciosa: & reuera eos damnat Galen. *cap 42. lib. 2. de antid.* qui venenorum compositionem tradiderunt, vt Horummendesium, Aratum, Heliodorum Athenienſem, & Orpheum.

Improbãtur, qui venena cõponunt.

De simplicibus autem venenatis liberè scribit, vt ante hunc Dioscorides, & post vtrumque Nicander, vt dignoscantur, vitentur, & in quibusdam morbis feliciter à docto Medico vsurpentur. Ad carnem enim vlcerum cadauerosam arsenicum aliquando adhibetur: Oleum viperarum ad luis Indicæ stigmata, pustulas & duritates gummosas: Oleum scorpionum ad ipsorum ictus: pilus canis rabidi ad vulnus ex ipsius demorsu inflictum: Trochisci de vipera intus & extra ad venenatos quosuis affectus.

In corpus verò non solùm ingeruntur, sed aliquando generantur, ex Galen. *cap. 5. lib. 6. loc. aff.* similésque producunt & affectus & effectus his, qui pernicioso epoto veneno contingunt. Nam pestis venenum est, quæ interdum sponte sine causa manifesta in corpore generatur, atque in mulieribus histericis retentum semen venenatæ qualitatis est particeps. Et canes per æstatem feruidissimam facilè rabie percelluntur. Hæc autem Medicis præscienda sunt, vt sanitatem ab omni labe rueantur, & morbos quosuis profligent.

Venena in corpore hominis interdum genita.

Etsi autem venena deleteria sint, consuetudine tamen, quod valde mirum, alimenta fiunt. Nota enim historia, puto, de puella quadam, cuius Auicenna, Ruffus & Gentilis meminerunt, quæ à primis annis veneno solo educata, halitum pestiferum, & proximè astantibus deleterium inspiraret.

Venena aliquãdo nutrire.

Historia.

Alia Agrippinæ vixit, referente Alberto, quæ araneas in deliciis haberet, cùm tamen pauco vino epo-

to, in quo suffocata sit aranea, multi perire possint.

Rex anguiuorus. Porus quidam Indorum Rex serpentibus & venenis quotidie vescebatur, hocque alimenti genere diutissimè alitus, adeo venenosus factus est, vt cæteros homines vel tactu, vel halitu, vel screatu perinde ac serpentes alij perimeret.

Ophiogenes. In Hellesponto genus est quoddam hominum, qui venenis solùm aluntur, Ophiogenes propterea dicti.

Marsi & Psilli simili victu delectabantur, nec serpentum morsus & venena reformidabant: Cuius rei certum dedit experimentum vnus ex ista familia Exagon vocatus, qui Consulum Rom. iussu in dolium serpentibus plenum iniectus, intactus euasit. *Plin. cap. 29. lib 6.*

Athenagoras Argiuus dicitur à scorpionibus nunquam lædi potuisse, vt neque Æthiopes hydaspidis fluuij incolæ.

Alia historia. Refert Galen. *lib. 3. simpo. cap.* 17. anum quandam Atheniensem innoxiæ magnam sæpe cicutæ quantitatem esitasse. Idem narrat Sex. Empiric. de alia vetula.

De Liside ferunt historiæ, quod opij vnciam dimidiam sine sanitatis iactura vorabat. Vidi mulierem Nemoxij, quæ quotidie semidragmam sumeret.

Familia quædam in Creta solo aspectu fascinabat, & pueros in tabem deducebat. Quid plura? venenis assueti ab his tandem sunt immunes.

A quibus venena sumãtur. Desumuntur porrò omnia venena vel à plantis, vel animalibus, vel mineralibus. A plantis, vt à papauerum genere, ab hyosciamo & mandragora, quorum licèt qualitas perhibeatur venenata, vsus tamen quotidie feliciter ad morborum curationem celebratur. Et quæ hominibus ac belluis præsentissimum sunt aliquando venenum, si ritè tractentur & dentur, sæpe securum sunt auxilium.

Venena sunt sæpe medicamenta. Aconitum pharmacum quidem toxicum est, oculorum tamen medicamentis leuandi doloris gratia adiicitur. Et cicuta sacros ignes & vlcera serpentia illitu restinguit.

Nerium quoque contra serpentium morsus præsidium

dium est è vino potum. Sedum maius Erysipelata & herpetas extinguit, Solanum omne adhibitum dolores quosuis mitigat.

At hæc omnia venena sunt Dioscoridi, vt etiam ranunculus, esula, hermodactylus, quorum vt quotidianus, sic saluberrimus est vsus. Præterea Napellus, herba Paris, taxus, stibium, & alia pleraque sunt & medicamenta & venena; interficiunt namque & medentur.

Fungi verò non quidem medicamenta sunt, sed aliquando alimenta, aliquando venena: horum enim vsu ingenui quinque adolescentes Lutetiæ literis operam dantes interierunt: Aulici tamen talium eduliorum auidissimi sunt liguritores.

Alias stirpes venenatas, quæ medicis vsibus quotidie feliciter inseruiunt, nolo recensere, cùm pauca quædam attigisse sufficiat; Omnia siquidem hoc capite complecti nec opus, nec facile est.

Ex animalibus venenatis medicamenta sũpta.

Ex animalibus autem venenatis quotidie medicamenta parantur. Nam caro Stincorum pigrioribus maritis ad ciendum libidinis æstum sæpè datur.

Viperæ Elephanticis & venenatis affectibus detentis quasi miraculo prosunt. Item & Colubri, quorum, vt decet, apparata caro multa ad venena securissimum est alexipharmacum.

Draconẽ marinum esse alimentum & venenum.

De Dracone marino superat fidem, quod narratur: Is enim aculeum osseum in dorso gerit, adeò homini infensum, vt quæcunque punxerit, nisi maturè succurratur, ad interitum præcipitet. Illius autem caro salubriter & suauissimè hominem alit, vulgus Gallorum Viuam nominat, sicque mirum videtur, quod animalia quædam simul & alimentum, & medicamentum, & nonnunquam venenum homini suggerant. In ipsorum enim parte quadam vita est, in alia interitus.

Adhuc verò valde mirum, animalia venenata, cum corporibus suis nostro prorsus inimica sint, subitóque nos interimant, morsibus ac puncturis à se illatis securè mederi, & ferè sola ab eiusmodi vulneribus & periculis liberare: quia nempe simile sibi simile allicit, & quasi suam substantiam reuocans, partem læsam

à veneno & damno vindicat. Sic à Crocodilo læsos ipsius adeps impositus sanat,& à Scorpionibus icti,ab iisdem tritis & admotis conualescunt. Idem efficit mus araneus,vbi aliquem momordit,si tritus adhibeatur.

Venena venenum trahere.

Admiratione quoque dignum est, venena non solùm venena trahere,sed plurima etiam spicula & aculeos à corporibus nostris sine dolore foras educere, quæ ante vix vi,aut arte vlla extrahi potuerant.

Multa autem animalcula tota homini malefica sunt, vt cantharides,buprestis, salamandra,pinorum erucæ, lepus marinus,rubeta,rana palustris muta, non tamen semper inutilia & sanitati incommoda. Nam cantharidibus, lacertis, scorpionibus, formicis & similibus animalibus extra audacter vtimur: interius verò non ita liberè. Tutum enim minimè est, quæ praua qualitate à natura donata sunt, in corpus ingerere. Sic nefariè egit circumforaneus quidam & imperitus Agyrta,qui probo, sed parum prudenti viro mihi noto,medicamentum ad tentiginem mentulæ proritandam postulanti, cantharides exhibuit, eúmque non ad campos Veneris amœnos, sed Charontis cymbam demisit.

Idem fecit maledictus ille Hebræus Francofurtanus, Aaron vocatus, qui ante biennium ad Cacodæmones suos abijt.

Nonnulla verò etsi malefica,quæque vel morsu vel instratu lædunt, ab expertis artificibus præparata, à Medicis doctis præscripta,& opportunè data non modò non nocent,sed mirabiles & salutares præstant effectus,Vinum enim,in quo vipera quodam casu extincta fuit,elephanticum iamdiu à communi ciuium societate seiunctum perfectè sanauit. Idem polliceri & præstare potest coluber. Quid igitur vtriusque caro vt decet apparata?

Ex mineralibus venena multa.

Ex mineralibus denique venena quamplurima habentur efficacissima, tam sponte nascentia, vt hydrargirus, cinnabaris, gypsum, mysi, sory, sandaraca, magnes,antimonium crudum,atque etiam adamas:quam arte talia reddita, vt sublimatum, calx,ærugo,cærusa, aqua fortis vulgò dicta, & alia penè innumera, quæ præstat ignorari, quàm sciri. Sat enim est, simplicia quædam attingere morbis quibusdam vtilia, quorum

alia

alia aliis vt naturæ minus infensa, & rebus sanitatis magis idonea præferuntur.

CAP. XIV.

De facultatibus medicamentorum in genere, quæ ab effectis denominantur.

MEdicamenta multa specifica virtute quasdam partes respicere & roborare, vt cephalica caput, ophthalmica oculos, pulmonia, hepatica, pulmones, hepar, lienem, & alia alias, ab ipsisque denominari, paulò superius ostendimus: Nunc quæ ab effectis suam nomenclaturam habent, breui & generali dilucidatione recensemus, vt in promptu sint medicinam facturo, ad propositos & consequendos effectus, medicamentorum qualitate requisita dignotio & appellatio. Verba enim cùm sint notæ rerum, si ipsis conuenientissimè, vt decet, aptentur, aptius docent, & artificem melius regunt & dirigunt.

Medicamentorũ appellatio à quibus. Medicamenta autem ferè idioma omnia Græcorũ, à quibus primò fuit impositum, retinent. Nonnulla ex Arabum balbutie profecta, vix ad antiquã euphoniam redierunt, & annorum lapsu quandam gratiam compararunt. Ab effectu igitur medicamenta sic à classicis authoribus appellantur.

Καθαρτικόν. Catharticum medicamen dicitur, quod modo quouis à corpore noxios humores, seu per vomitum, seu per secessum educit.

Χολαγωγόν. Cholagogon Medici vocant, quòd biliosum humorem ducit: Phlegmagogon, quod pituitosum: Melanagogum, quod melancholicum: Hydragogum, quod aquas seu serosos humores purgat: & Panchymagogon, quod omnes.

Polychrestum sic nominatur, quod multos exhibet vsus.

Eccoproticon inter benigna medicamenta numeratur, atque id dicitur, quod tantùm feces deturbat.

Ὑπερκαθαρτικά. Hypercathartica, hoc est, superpurgantia sunt, quæ primum humorem sibi familiarem purgant, dein alios ad sequendum paratiores, postremò sanguinem, adeò vt dysenteriam suscitent.

Ἐμετικά. Emetica vocantur, quæ vomitum excitant, & foras humores per os excludunt.

Alliotica, hoc est, alterantia, quæ intemperiem quandam emendant, vt calida frigidam, frigida calidam, humida siccam. Euchyma & cacochyma ad alimenta spectant: Illa, quæ sanguinem optimum, hæc, quę prauum gignunt, dicuntur. Epicerastica, quæ succum optimum paulatim sufficiunt in locum praui paulatim vacuati; vnde Epicrasis.

Hypnoticum, quod somnum potius quàm soporem conciliat. *Galen. lib 9. Method.* Narcoticum, quod non modò soporem, sed stuporem & sæpe necrosin, siue mortificationem adducit.

Vreticum, quod vias diducendo, laxando & pellendo vrinas & arenas mouet, & sæpe expellit.

Lithontriptica, hoc est, saxifraga, quæ lapides seu calculos frangunt, seu atterunt, & foras eiiciunt.

Anodynum, quod moderato calore dolorem aliquem delinit & sedat. Vocatur quoque paregoricum, & aliquando Lysiponium, hoc est, laborem soluens, seu dolorem sedans.

Chalasticum medicamentum generali significato vocatur, quod partem quandam, cui adhibetur, lenit, & temperato calore solatur: Strictiùs verò sumptũ, quod relaxat & tensioni medetur, sine qualitatis excessu, vt, adeps, butyrum, œsypus.

Ἀναστομωτικόν. Quod venenatum orificia diducit ac reserat, & sanguinem ad exitum suo calore & acrimonia excitat, ἀναστομωτικὸν dicitur, cuiusmodi est allium, sabina, porrum, cyclamen, & alia quamplurima.

Ἀποκρουστικόν. Repercussiuum medicamentũ Græci ἀποκρουστικὸν nominat, quod qualitate refrigerante & astringente humores in membra irruentes repellit, vt plantago, sorbæ, pilosella. Quædam tamen sola qualitate refrigerante

gerante repellunt: vt aqua & alia similia repercussiua, *Gal. lib. 14. method.* Omnia autem repellentia medicamenta tantùm admouenda sunt in principio fluxionis, ex Galeno & Oribasio.

Helcticum, seu epispasticum vocatur, quod humores ex alto euocat, contrariúmque est repellentibus; calidum enim est, & partium tenuium, repercussiua frigida, crassarum. *Gal. lib.* 10. *compos. med. loc. cap.* 25. *lib.* 1. *sympos. c.* 16. *lib.* 5. *simplic.* Et quodcunque calidum trahit: frigidum quoduis repellit. Quod gradu secundo calidum est, manifestè trahit: quod tertiò, partim trahit, partim digerit, vocatúrque μετασυγκριτικόν. Attrahentium autem medicamentorum quatuor sunt differentiæ. Quædam enim qualitate elementari trahunt, vt quæ calida sunt secundo recessu: Alia casu, vt putrefactione, eóque modo fermentũ validissimum est tractorium: Alia quadã similitudine, vt venena venenum: alia occulta proprietate, vt dictamnus spicula, magnes ferrum.

Ἑλκτικόν. Ἐπισπαστικόν. Μετασυγκριτικόν. *Attrahentia quadruplicia*

Διαφορητικόν est, quod seu intro sumptum, seu foris adhibitũ, attenuando & detergendo non solùm meatus aperit, sed obuios humores incidit, digerit. ac sudore vel halitu resoluit. Eorum duo traduntur discrimina, quædam debiliora sunt ἀραιωτικὰ dicta, hoc est, relaxantia, quæ calida quidem sunt ac tenuium partium, sed non desiccant, & magis humores ad resolutionem apparant, quàm resoluunt. Materia resoluentium multa est: nam quæ à medio secundi gradus ad finem tertij calefaciunt, & sunt tenuium partium, resoluunt.

Διαφορητικόν.

Στεγνωτικόν, seu στυπτικόν, hoc est, stipans seu obstruens, anastomotico contrariũ est: Vasorum enim oscula claudit, & vacuationes sistit: Eius siquidem substantia crassa est, proinde facilè occludens.

Στεγνωτικόν.

Πυκνωτικόν, seu condensans, vim quidem habet occludendi, sed imbecilliorem, atque cutis tantùm meatus; Stegnoticum orificia venarum.

Πυκνωτικόν.

Ἐμπλαστικόν, seu glutinosum vocatur, quod parti cuipiam illitum tenaciter adhærescit, & cutis meatus obstruit, multóque infarctu implet, vt resinæ & gummi.

Ἐμπλαστικόν.

Quædam Emphractica dicuntur, quæ scilicet poros suo lentore obstruunt; & viscíditate opplent.

Παχυντικόν. Incrassans, Græcè παχυντικὸν dictum, succos consistentia tenues & liquidiores, multò crassiores reddit: Illius vis sita est in materia crassa & terrestri, acrimoniæ omnis experte.

Λεπτυντικόν. Huic contrarium est λεπτυντικὸν, quod nempe crassos & cōpactos humores attenuat, variéque dissoluit. Valde tenui substantia constat, seu frigidum sit, vt acetum, seu calidum, vt aqua vini, quam vulgus aquam vitæ, & Chymistarum multi Elixir nominant.

Ἐκφρακτικόν. Ἐκφρακτικὸν, id est, infarctu liberans, quod humore viscido & lento vias expedit. Eius autem facultas varia est, pro varia humoris obstructionem committētis ratione. Nam quæ à glutinoso succo nascitur, Ecphractico attenuante & incidente opus habet: Quæ simul duritiem coactat, emolliente qualitate simul eget.

Μαλακτικόν. Μαλακτικὸν, seu emolliens appellatur, quod durum corpus, vt scirrhum, emollit, & in statum naturalem reducit, éstque saltem gradu secundo calidum, & in humiditate & siccitate temperatum, *c.4. & 8. lib.5. simpl.* Quod in calore temperatius est, potius suppuratorium existit. At quod duritiei ex siccitate natæ adhibetur, esse debet humidius, & in calore moderatius, vt oleum medullæ multæ.

Διαπυητικόν. Διαπυητικὸν, seu suppuratorium vocatur, quod nostræ naturæ simillimū est, atque calore & humiditate quasi symmetrum, *c.5.7. & 8. lib.5. simpl.* Vnde manus admota cuipiam parti, in qua materiam in pus vertere cupimus, si in ea diutius detineatur, facile suppuratū efficiet & mouebit. Remollientia verò calidiora sunt, non ita tamen, vt ea qualitate humiditatem exuperantem discutiant. Itaque suppurantia potius quantitate, remollientia qualitate id ipsum, quod pollicentur, præstare dicuntur.

Πεπαστικόν. Πεπαστικὸν, simillimum est, sed peculiariter id dicitur, quod humorem concoquit, Diapyeticum quod in pus mutat.

Ῥυπτικόν. Ῥυπτικὸν, seu detergens ac mundificatiuū, humores quosuis crassos & tenues, & sordes omnes expurgat,

vnde purgatiuum quoque dicitur: Sapore id ferè amarum est, at salsuginoso & aliquantum exiccante.

Ἔναιμον dicitur, quod cruentis vulneribus adhibetur: vocatur ἴσχαιμον, hoc est, sanguinem sistens. Ἔναιμον.

Σαρκωτικὸν, quasi incarnatiuum, seu medicamentum, quod vim regenerandæ carnis habet, dicitur. Estque siccum primo gradu & modice, ac sine morsu detergens. *cap. 15. lib. 5 simpl & 3. Meth.* Σαρκωτικόν.

Κολλητικὸν, hoc est, glutinatorium, medicamentum appellatur, quod agglutinat & coniungit solutas partes, vt in naturalem vnitatem redeant: Dum cruentis vulneribus adhibetur. Ἔναιμον & τραυματικὸν, à quibusdam Symphyticum & aggregatiuum dicitur. Κολλητικόν.

Καταγματικὸν, quod fractis ossibus solidandis & poro sarcoide citius meliúsque ferruminandis conuenit. Καταγματικόν.

Ἐπουλωτικὸν, vel Synuloticum, quod vlceri cicatricem inducit, hócque præstat efficacissima siccitate & astrictione moderata: Siccat enim tertio recessu, Colleticum secundo, Sarcoticum primo tantùm. Ἐπουλωτικόν.

Καθαιρετικὸν medicamentum est, quod superfluam carnem, cui adhibetur, absumit, & ad natiuam superficiem reducit, vnde à quibusdam σαρκοφαγὸν nominatur: Calidum est tertio gradu. Καθαιρετικόν. Σαρκοφαγόν.

Ἐσχαρωτικὸν, quasi crustificum, quod vehementissimo ac igneo calore partem adurendo ei crustam relinquit, cuiusmodi est sublimatum & pyrotica. Ἐσχαρωτικόν.

Σηπτικὸν, id est, putrefaciens, malignæ qualitatis est particeps, & partem, quam attingit, fœtorem & prauam qualitatem inducendo, destruit ac putrefacit, vt Sandarach, aconitum & alia multa.

Quædam ἐκτυλωτικὰ dicuntur, quæ callum absumunt, quæ verè cathæretica sunt, aut hæc facilè in illorum locum substituuntur.

Hæc præcipua cùm sint facultatum medicamentorum ab effectis sumpta nomina, cætera non persequemur.

CAP. XV.

De generali delectu medicamentorum purgantium.

TRIA si bene nouerit Pharmacopœus, artis suæ peritissimus habetur: Simplicia nempe medicamenta seligere, eadem præparare & componere. Electio cognitionem pronuntiat: Vix enim bonum à malo secernet, & seliget illud, nisi nouerit vtrumque. Præparatio quoque supponit industrium artificem, qui in arte diu exercitatus, multis modis, aqua, igne, manu simplicia maligna castigat, bona meliora reddit, imbecilla validiora efficit. Compositio autem sine electione & præparatione nulla: Simplicium namque cumulus confusio, non compositio est.

Delectus quid. Erit itaque delectus medicamentorum, primũ pharmacopœi officium, qui sic solet definiri. Delectus est boni à malo discretio ac distinctio, noxij ab innoxio, malefici à benigno. *Benignũ medicamentum quid.* Benignum medicamentum purgans, seu beneficum dicitur, quod clementer purgat & placidè aluum subducit, vt cassia, manna, thamarindi, rhabarbarum. *Malignũ.* Malignum & insalubre, quod violenter trahendo purgat, nostráque corpora conturbat, ob eam, quam habet nostræ naturæ essentiam aduersam.

Medicamentum malignũ quotuplex. Est verò medicamentum malignum duplex. Vnum toto genere tale, cuius nempe genus vniuersum effrene est, & violentum, qualecunque sit, & vndequaque desumptum, vt Euphorbium, Laureola, Antimonium. Alterum specie aliqua & ex accidenti secundum aliquod indiuiduum sui generis, quod à natura sui desciuit, atque degenerauit, vt agaricus niger, turbith nigrum, Colocynthis vnica in planta, vel ex vnica planta in agro, *Mesue* quia sola in agro planta, vel solum in planta pomum, omnem vel agri, vel plantæ amarorem & malignitatem creditur ad se rapere.

Ab his

Ab his autem ambobus malignis purgantibus abstinere debemus, nisi in magnis quibusdam affectibus, quibus benigna aut nihil, aut parum prosunt, aut desunt. Tunc enim malignis ritè correctis & præparatis peritus Medicus poterit vti, quandoquidem morbis multis venena etiam sæpe sunt salutaria, vt vipera Elephantiasi, caro scorpionum vulneribus ab iisdem excitatis, sanguis canis rabiosi, à cane rabioso demorsis; Vnde prouerbium: *A scorpionibus icti, solent ab ipsis remedium accipere.*

Quando malignis purgantibus liceat vti.

Ab his etiam, quæ blanda vocantur, abstinendum, nisi ea optimè, vt decet, exhibeantur iusta quantitate & tempore, & quibus conferre creduntur. *Sanas enim carnes habentibus*, ait Hippocrates *Aphoris.16. lib.4. medicamentum purgans noxium*, iuxta illud, [*Matthæi 9.*] *Bene valentibus non opus est Medico.*

Quando à benignis abstinendum.

CAP. XVI.

Vnde sumatur purgantium medicamentorum delectus.

ELECTIO medicamenti purgantis desumitur ex ipsius essentia, seu natura & facultatibus. Essentiam vocamus ipsam cuiuscũque medicamenti rationem, quæ ex materia & forma consurgit: Vel, id omne, quod in medicamento spectatur, & inest absolutè citra vllam comparationem.

Essentia medicamenti quid.

Facultatem verò vim ipsius medicamenti, quam in nostris corporibus exercet, vel exercere potest.

Facultas medicamenti quid.

Bonam vel malam medicamenti purgantis essentiam ostendunt illius substantia, qualitates primæ, seu temperamentum, qualitates secundę, temperamentum sequentes, & dispositio extrinsecus acquisita. Substantiæ nomine intelligitur materiæ commoderatio & consistentia, quæ ab elementis certa inter se propor-

Substãtia medicamentorũ.

tione mistis,nascitur; vnde alia grauia, vel leuia, alia densa,vel rara,alia crassa vel tenuia,alia lenta vel friabilia dicuntur. Ex quibus differentiis dispositio quædam nascitur, & virtus ipsi medicamento, per quam in eodem genere bonum à malo distingui potest.

Temperamẽti quot differẽtiæ. Secundo à primis qualitatibus delectus sumitur, hoc est,à temperamento,cuius octo constituuntur differentiæ, calidum, humidum, siccum, quæ simplices qualitates vocantur, & totidem compositæ calidum humidum, calidum siccum, frigidum humidum,frigidum siccum, quibus adiungitur medium temperamentum, seu temperatum, in quo consistit hominis natura, à quâ cum variæ recedant aliæ temperaturæ, quædam vno,quædam duobus,quędam tribus,& quędam quatuor gradibus, ob eam caussam gradus varij excessus distinguuntur.

Secundæ qualitates quot differẽtiis includantur. Tertio sumitur electio medicamentorum à secundis qualitatibus, quæ quatuor potissimum generibus distinguuntur:Etenim aliæ tactiles sunt, aliæ odoratiles,aliæ gustatiles,aliæ visibiles. Audibiles omittuntur, quoniam ab his certus non potest sumi medicamentorum delectus: Tactiles dicuntur,quæ tactus iudicio discernuntur, quarum aliæ sunt elementorum propriæ, quibus scilicet qualitates primæ, calidum, frigidum,humidum,siccum, tactu diiudicantur. Aliæ temperamentum sequuntur,& dicuntur secundæ,quarum ratione medicamentum graue dicitur, aut leue, durum vel molle,lentum vel friabile, asperum aut leue,vt dictum est.

Odor quid. Quarto medicamenta seliguntur ab odore, qui vaporosa quædam est substantia, quæ à re odorabili expirans, & ad nares delata sensum mouet odoratus. Eius autem tot sunt species, quot saporum: Odores enim saporibus proportione respondent, ab hísque denominationem plerumque mutuantur. Non ita tamen sunt distinctæ species odorum atque saporum, quia sensus odoratus in hominibus est admodum obtusus; hinc fit, vt mille sint odorum species, qui propriis nominibus careãt: Generaliter tamẽ omnia odorabilia in beneuolentia & graueolentia distinguuntur.

Quinto

Quinto à ſapore medicamentorum, de delectu ſumitur iudicium, certius quidem quam ab odore, quia ſaporum quam odorum magis ſint ſpecies diſcretæ, (*lib.4.ſimpl.med. Gal.cap.21.*) Eſt enim ſapor qualitas guſtu perceptibilis, cuius nouem differentiæ conſtituuntur; quarum tres à vincente caliditate in ſubſtantia vel craſſa, vel tenui, ortum habent, acer nempe, amarus, ſalſus; tres ab exuperante frigiditate acidus ſeu acetoſus, auſterus, acerbus; & tres à moderato calore, dulcis, pinguis, inſipidus; horum poſtremus ad frigiditatem, dulcis & pinguis ad calorem magis inclinant.

Sapor quid. *Sapores quot.*

Sexto medicamenta ſeliguntur à diſpoſitione extrinſecus acquiſita, quæ oritur à tempore aut loco. *Galenus cap.2.lib.4.* Addit Meſue magnitudinem, paruitatem & numerum; his enim medicamenti qualitas validior aut imbecillior redditur. De temperie & delectu medicamentorum, à colore & ſono certa ſatis & vniuerſalis regula ſtatui non poteſt, per quam maligna à benignis diſcerni queant. Cum enim potiſſimum à ſubſtantia, temperamento & facultatibus benignitas vel malitia medicamenti pendeat, in ſingulis coloribus frigida, humida, calida, ſicca reperiuntur, nec colores ipſi medicamentorum temperamenta inſinuant. Poteſt enim faciliimè color medicamenti extrinſecus immutari.

Selectio medicamentorũ à diſpoſitione extrinſeca.

A ſono etiã vt à calore incertiſſima eſt benignitatis vel malignitatis medicamentorum indicatio. Vniuerſalis enim non eſt illa dignotio, ſed particularis tantum, & ex accidenti in quibuſdam, vt in Caſſia, carthamo, & paucis quibuſdam.

CAPVT XVII.

Quomodo sumatur medicamentorum electio à rebus enumeratis.

CATHARTICVM quidem omne consocialem sibi humorem primum attrahit in alnum, sed specialius quædam dicuntur à Mesueo trahendo purgare, vt omnia valentiora; alia comprimendo, vt styptica; alia leniendo, vt viscida ac lubricantia; & quædam molliendo, vt malactica multa. Inter ea verò, quæ trahendo purgant, quo leuiora, eo meliora iudicanda; grauiora vero maligna: leuitas enim substantiæ tenuitatem & raritatem indicat; grauitas densitatem & crassitiem. Quæ vero crassa materia constant, grauius afficiunt. Quæ etiam humiditatem habent superfluam, quo leuiora, eo meliora, nisi exoleuerint: leuiora siquidem minus habent superfluæ humiditatis, quæ ventriculum subuertit & tormina concitat.

Eorum, quæ trahendo purgant, quænam meliora.

Quæ comprimendo purgant, quomodo seligẽda.

Contraria est eorum ratio, quæ purgant comprimendo facultate quadam styptica in terrestri materia residente, quæque natiua conditione ac temperie solida sunt, non rara; Quæ etiam pleno & vacuo iudicantur, ceu quæ natura sua plena debent esse, non vacua. Hæc enim quo grauiora sunt, eo meliora; vt etiam quæ purgant, leniendo, lubricando, & molliendo. Molliendi siquidem facultas, vt & lubricandi, ab humiditate est, quæ grauitatem inducit. Humiditas autem illa naturalis est, & à proprio temperamento, non excrementia, quæ deteriora semper efficit medicamenta.

De reliquis autem substantiis, videlicet de rara vt de leui, de densa vt de graui iudicandum est. Leuitas enim est comes raritatis, vt grauitas densitatis, eáque inter se reciprocantur. At non est eadem friabilis & tenuis ratio: Non enim quicquid friabile est, idem & tenue, nec quicquid lentum, idem & crassum; nec

contra:

ıtra:Sed si quod tenue est, id quoque purum fuerit,
: & friabile ac tenerum: Et si quid crassum est,idem
ınl impurum fuerit, erit quoque glutinosum ac
:idum: His exceptis, quorum substantia est len-
ıumida, vt mel,manna, butyrum, oleum. In his e-
ı quod purius, idem melius:quod impurius, de-
us. Crassum propriè dicitur, quod ægrè læuiga-
seu quod vix in tenues partes cōminuitur; Tenue,
ıd facilè; Densum, quod nullis aut perexiguis mea-
ıs est peruium; Rarum, quod multis; Graue quod
: coactum, pondere quàm mole magis est conspi-
m; Leue,quod laxius mole quàm pondere. Len-
ı & Friabile sic inter se opponuntur, vt vix illud
·rahenti & terenti cedat; Hoc vero sæpè digitorum
ctu & compressu in pollinem minuatur.

Crassum. Tenue. Densum. Rarum. Graue. Lentum. Friabile.

ıatione autem temperamentorum calida medica-
ıta frigidis, humida siccis in simplicibus tempera-
s sunt meliora. In compositis calida humida sa-
:iora; frigida sicca pessima. Si ab intentionis gra-
lelectus capiatur, cum hominis temperamentum
ıediocritate sit constitutum, quanto medicamen-
est hominis temperamento medio propinquius,
o salubrius iudicatur:Quanto remotius,tanto ma-
ius; Ita vt quæ à medio quatuor gradibus dehis-
, deterrima sint: & quæ extremè, quatuor nempe
ibus superant, venena potius dicenda sunt, quam
icamenta.

ıtione verò qualitatum secundarum,vt tactilium,
ıdicandum est. Quando in eodem genere me-
ıentorum quædam dura,alia mollia esse contin-
aut aspera vel læuia, in his mollia duris, & læuia
·is anteponenda sunt. Durum id vocamus ex
ıı. *cap.ult.lib.3.de differen.pulſ.* cui nostra caro ce-
ıolle contra,quod cedit nostræ carni: Estque tale
nque bifariam, natura nempe, vel arte sic effe-
ı. Læue autem vocatur, cuius superficies est æ-
ıs: Asperum,cuius hæc eadem inæqualis est, pro-
partes quasdam eminentes, alias vero depressas,
prunis, Sebesten, myrobalanis,& aliis multis.
ı odore autem ea de causa fit medicamentorum

De delectu in secundis qualitatibus. Durum quid. Molle. Leue quid. Delectus ab odore.

delectus, quia odor suauis spiritus reficit, vires instaurat, partes principes exhilarat, & facultates roborat. Grauis odor & fœtidus contra, caput ferit & grauat mentem percellit, ventriculum subuertit, inficit spiritus, nauseam mouet, & difficilem ac laboriosam purgationem efficit, & vomitus sæpe concitat. Propterea medicamentis purgantibus, electuariis cardiacis aromata solent misceri, quibus illorum ingratus odor emendatur, & partes principes aduersus qualitates malignas medicamentorum muniuntur. *Aromata enim omnia corroborant*, vitæ fontem & principium. Proinde suauis odor olido & fœtenti præferendus. Hic enim cordi & cerebro inimicus, ille vero vtrumque exhilarat. *Galen. cap. 21. lib. 4. de simpl.* Est enim spiritui contento in ventriculis cerebri familiaris, quem dum reficit, facultates vegetiores reddit.

Omnia aromata esse cardiaca.

CAP. XVIII.

Particularis saporum disquisitio.

EX nouem saporibus diximus cum melioris notæ Medicis. *Oribas. cap. 5. lib. 14 collect.* tres esse calidos, tres frigidos, & tẽperatos tres. Calidissimus omniũ est acer, qui à calore nostro excitatus, à quo in actum de potentia reducitur, mordicat, rodit, igneæ qualitatis sensum exprimit, & propemodum exurit, vt capsicum, seu piper Indicum, vt pyrethrum, vt flammula.

Sapor acer qualis.

Sunt autem acrium multa genera. *Galen. cap. 17. lib. 4 simpl.* nam alia sunt ignea & sicca, quartum caloris gradum superantia, & venena sunt, vt sublimatum, calix, & arsenicum. Alia cum igneo calore multam habent humiditatem admixtam, à qua dulcia quodammodo sunt, & esui apta, vt allium, cepa, porrum, nastuttium hortense, & similia. Alia intra tertium ordinem continentur, vt galanga, piper, sabina, thlaspi, arum, helenium. Alia moderatè talia sunt, vt hyssopus,

Acrium multa genera.

ſopus,thymus,aniſum, corian drum, raphanus, oti-
um. Sunt & acria quædam abſolutè & ſimpliciter
a,& quædam aliis ſaporibus permixta,vt quę acria
t,ſimul & amara.

Amarus ſapor acri proximus eſt, præſertim qui ex *Amarus ſapor.* ...nium partium terreſtrium aſſatione oritur; habet-
vim non rodendi, vt acer, ſed detergendi magis,
m ſalſus,adeò vt linguam moleſtè exaſperet. *Paul. in.cap.1.lib 7. Galen.cap.10.lib.4. ſimplic.* Eſt vero
...lex; vnus calidus,iam dictus, qui ex partium ter-
rium aſſatione generatur, quo modo dulcia fiunt
ara,vel coctione,vel vetuſtate:alter frigidus,qui ex
...ementi congelatione fit, velut in opio,in cichorio
...eſtri,in lactucis,cicuta,& fructibus quibuſdam im-
ruris, vel qui fit à coctione inchoata, ſeu imperfe-
, vel potius à calore remiſſo, qui pro frigore habe-
,vt alius ab intenſo. Vix enim mixtum datur,quod
...uris & qualitatibus diuerſis non ſit prędıtum. Vn-
mirum non eſt, ſi opium & cicuta partim ſint cali-
,partim frigida. Scriptulus enim colocynthidos po-
it aquæ duabus libris amarorem, non calorem, niſi
de occultum & perpuſillum inducere. Schegkius
nen putat, nonnulla propter amaritudinem calida
:, ſed abſtruſa & occulta vi refrigerare, vt opium &
horium. *lib. de occulta medic. facul.* Eſt autem ama-
ſapor, vel ſimpliciter talis, vt in aloë; vel aliis ſa-
ribus permiſtus, vt in abſynthio, cui coniuncta eſt
pticitas ſeu aſtrictio, vt etiam in multis fructibus
...erimur, qui perfectam magnitudinem nondum
...pti, ſæpè ſunt acidamari, maturi verò ſimul & a-
ari,& acido dulces.

Salſus ſapor amaro finitimus eſt,ſed minus & ſiccus *Salſus.* ...opter aqueam humiditatem,à qua ſubſtantia terre-
in eo temperatur. *Orib. & Gal.cap.20.lib.4.ſimplic.* Proinde moderatè abſtergit,linguámque abluit mo-
ratius, quàm amarus, éſtque guſtantibus ſatis gra-
s, aliquid habens aſtrictionis, non tamen quæ lin-
am contrahat,vt ſapor auſterus, vel acerbus.

Eſt autem ſalſus ſapor duplex; vnus naturalis; arti-
ialis alter. Naturalis,vt in ſale, in aqua maris, & in

ſalibus multis foſſilibus. Artificialis, vt in lixiuio,calce,capitello, & in ſalibus chymicis.

Acidus. Acidus omnis ſapor ex ſe frigidus eſt,ſiue talis ſit à natura,vt in his, quibus frigida intemperies tenuitati ſubſtantiæ coniuncta eſt , vt in ſucco limonum, arantiorum,acetoſæ, agreſtæ,& ſimilium; ſiue ex accidenti,vt à putredine. *Aët.cap.*1.*tetr.*1 *ſerm.*qua ratione vinum acidum dicitur , non tamen abſolutè; Eſt enim acrimoniæ cuiuſdam particeps,vt docet Galenus *libro* 1.*ſimplic.*

Hinc acidi ſaporis alia ſtatuitur diuiſio, in eum videlicet,qui exactè talis eſt,nullius alterius ſaporis particeps,cuiuſmodi ſunt enumerati ſucci; & in eum,qui non exactè acidus eſt , ſed cùm alio ſapore coniunctus,ſiue dulci, ſeu amaro, vel acri. Hinc acidodulces fructus, vt mala punica, pruna, mora, ceraſa. Multi quoque fructus cum aciditate amarorem habent adiunctum,vt mala perſica & ceraſa quædam. Acetum autem eſt acrimoniæ particeps, & miſtæ qualitatis,vt loquitur Galen. *c.*19.21.*&* 26. *li.*1.*ſimplic.* propter caliditatem acquiſitam. Vincit tamen in eo aciditas acrimoniam , vt acrimonia aciditatem in oleis ſulphuris & vitrioli, arte Spagyrica eductis, quæ propterea linguam vellicant & rodunt , & ſola exhibita inſigniter calefaciunt.Porro ſapor acidus,quantum ad impreſſionem in lingua attinet , penetrat, mordicat, deterget, vellicat,ſed citra calefactionem,niſi mixtam habuerit aliam qualitatem , inquit Galenus *cap.*2.*lib.*4.*ſimplic.* in quo diſcrepat ab acri,quanquam acida terram fermentent ob partium tenuitatem, cum caliditate à putredine nata.

Auſterus. Auſterus ſapor ſiue ſtypticus moderatè linguam & os conſtringit,exaſperátque, atque quodammodo ſiccat & refrigerat, éſtque valde peculiaris multis fructibus immaturis,vt malis cotoneis,cornis & pyris multis, præſertim agreſtibus. Conſiſtit in media materia, quæ ſcilicet terreſtris & aqueæ eſt naturæ particeps,& in qua frigiditas dominatur. Quare ſapor omnis auſterus frigidus eſt,moderatè aſtringit, & fluxiones repellit:differtque ab acerbo, quià magis aqueis minúſ-

que

e stringit & exasperat : *Cuiuscunque enim saporis res aquea retundit ac hebetat humiditas*, inquit Ga-nus *cap.7.lib.4.simpl.*

Cum autem naturalis calor in ea ipsa materia do-inari cœperit, & aquea illa materia terrenæ mista pansim, hoc est, maturationem acceperit, tunc de-ilsa, ac euicta aucta austeritate in eadem materia ccedet dulcedo : sicque dulcescunt fructus austeri ost mutationem, non tam materiæ, quam qualitatis utatione.

Acerbus sapor ponticus & stypticus aliquando di-us, ab austero maioris tantum & minoris ratione ssidet. *Aët.cap.1.tetr.1.ser.1.* Eo enim grauior & mo-stior, atque os & linguam magis constringit, & aspe-tate validiore coarctat. *Aët.cap 4 lib. 2.* In materia si-idem magis terrena siccâque consistit, nec aqueæ umiditatis manifestè particeps, in eâque non calor, d frigus cum siccitate dominatur: nam acerbum om-e frigidum est. Est verò maximè conspicuus hic sapor n galla, in mespillis & sorbis immaturis. — *Acerbus.*

Dulcis sapor gustu suauis est, friu undus, & ventri c visceribus amicus, inquit Gal.*c.14.lib 4.simpl.com. d aphor.37. lib.5.* quia caliditatem habet mitem, seu mperiem laudabilem, quare dulcia solum nutriunt, infans in vtrero solum trahit sanguinem dulcissi-ium. Ab vnctuoso vero dulce distinguitur, quod mi-us sit gustu iucundum, cum alioquin temperamento onueniant, & ferè similes in lingua impressiones fa-iant. Quod enim dulce est, linguæ fibras lenit & dila-it, asperitatem demulcet, & quicquid inhæret linguæ, bluit. Elucet vero dulcis sapor potissimum in saccha-o, melle, manna, glycyrrhiza, lacte, passulis, iuiubis, & ructibus maturis. Eius saporis à Theophrasto quatuor pecies constituuntur, lacteus, melleus, aquosus, vino-us. — *Dulcis.* — *Ab vnctuoso quomodo differat.*

Vnctuosus sapor, qui & oleosus, & pinguis dicitur, lulcis est, & nutrit. *Et quicquid nutrit, ex genere est sua-ulcium*, ait Galenus *cap.9.lib.4 simpl.* Inter se tamen issident, quod dulcium humiditas aquea sit, pin-uium aërea, vnde celeriter in igne liquescunt, & edu- — *Vnctuo-sus.*

liorum sunt potius condimenta, quam a
10. *lib.3. de aliment.* Exasperatas enim li
leniunt & implent, vt butyrum, medulla,
vero sapor vnctuosus, vel exquisitè talis, vt
& pinguia; vel moderatè, vt radix altheæ

Insipidus. Insipidus sapor ad dulcem accedit, de
magis ad frigiditatem, ob aqueam substan
sito calore minus elaboratam, inueniturq
imperfectè coctis & frigidis, nam alimentur
insipidis pituitosum est. *Galen. cap. 64. lib. 2.*
Alim. Propriè verò in aqua, citrullo, cucurb
spinachiis, & similibus obseruatur: nulla en
festa qualitate linguam afficit, nec propriè
sed saporis velut quædam priuatio, vt nomi
cat notitia. Latini fatuum solent appellare, q
la qualitate manifesta sensum excitet, impr
vero relinquat ei ferè similem, quæ ab hydræl
tatur.

CAP. XIX.

Quis medicamentorum delectus à sapori bus sumatur.

NATVRAE nostræ conseruatio in s
te; sanitas in temperamento consist
quo, quæ magis recedūt, maligniora
iudicanda; & quæ naturæ nostræ m
sunt affinia, eo salubriora. Ex sapori
autem acer & amarus maximè sunt naturæ nostra
lieni & ingrati; dulcis familiaris & amicus. Quapr
pter, quanto medicamentum purgans ab acri & ama
magis recedit & longius, tanto minus malum puta
Exactè acria pessima. dum est. Nam quæ exactè acria sunt, pessima habend
& nocentissima, vt euphorbium & thymelea; quæ c
acrimoniam & caloris vehementiam viscera exulce
rant.

Hi

His proxima sunt acria simul & amara, vt succus rhamni. Ab his quæ exactè amara, vt colocynthis, & cucumeris sylvestris succus, elaterium dictum.

Quæ acria & amara sunt simul, & styptica, vt aloë, (quæ venas potius occludit, quam aperit, contra Serapionem) non ita mala. Minus adhuc mala, quæ acria sunt & styptica simul, vt epithymum. *Diosc.cap 24.lib.1.Galen.cap 4.lib 5.meth.Pint.cap.4.lib.27.*

Acria & amara. Aloen venas occludere.

Amara & styptica omnium minimè mala, vt rhabarbarum, & absynthium ponticum. Licet enim amara omnium minimè putrescant, miniméque vermes procreent, attamen quæ exactè talia sunt, cum omnibus propè animantibus, nedum hominibus, esui inepta sint, authore Galeno, *cap.19.lib.4 simplic.* quo sapor aliquis est minus amarus, eo magis seligendus.

Amara & styptica.

In bonorum & salubrium genere, saluberrima sunt dulcia, vt cassia, manna, mel, glycyrrhia, zizipha.

Dulcia saluberrima.

Secundo his proxima insipida, vt althea, lapatum, violæ.

Tertio, dulcia & acida simul, vt pruna, tamarindi.

Quarto, dulcia & amara, vt polypodium.

Quinto, dulcia, amara, & styptica, vt rosæ. Quæ enim astrictionem habent, salubriora iudicantur. Ideoque quibus medicamentis purgantibus à natura non datur astrictio, ea sæpè adiicitur arte.

CAP. XX.

De tempore colligendi medicamenta, quamdiu vis eorum perduret, & quo tempore melior.

ILLA medicamenti dispositio, quæ extrinsecus acquiritur, quæque magnam vim habet ad ea ipsa seligenda, vel ortum habet à tempore, quo colligenda sunt, vel à loco, in quo sunt asservanda. De tempore verò tria hæc scitu dignissima

sunt: Primum, quando sint colligenda. Secundum, ad quod vsque tempus vis eorum integra perduret. Tertium, quo tempore melior ac vtilior existat. Quædam enim recentia meliora sunt, quam vetera: illa contra, vetera quam recentia: alia medio tempore.

Quo tempore colligenda medicamenta.

Quod attinet ad primum, dicimus medicamentatum esse colligenda, quando vis eorum melior est, ac vtilior. Verum enimuero non æquè ac vno & eodem tempore omnes stirpium partes efficaces sunt & salutares: Nam alio tempore radices, alio tirsi seu caules, alio folia, alio flores & fructus, semina, succi, lachrymæ colligi debent.

Quouis tempore quædam radices colligēdæ.

Sicque radices singulis anni constitutionibus possunt colligi, & non autumno tantum, vt placuit Dioscoridi, Auicennæ, & aliis multis. Neque etiam vere solo, vt voluit Saladinus: sed nonnullę quouis tempore effodi queunt, & colligi, quæ scilicet semper vegetæ sunt & succulentæ, licet caulis aruerit, cuiusmodi sunt radices buglossi, acetosæ, glycyrrhizæ, osmundæ regalis, apij, rusci, cyperi, cyclaminis, liliorum, altheæ, & aliorum quamplurium. Nonnullæ cum primum suis foliis exuuntur, quo videlicet tempore vis plantæ confugit ad radicem, túncque magis est percoctus humor, quam alio tempore, vt enula campana, angelica, pæonia, brionia, buglossum. Quædam vero euellendæ ac colligendæ antequam in stolones, folia, flores, & semen tota plantæ vis abeat, vt polypódium, iris, sigillum beatæ Mariæ, gentiana, satyrium. Quædam tamen vere & autumnó collectæ optimæ sunt, vt radix altheæ, liliorum, eringiorum, acori, oxalidis, rephani, & multorum, quæ copiosum naturalem succum continent.

Stipites autem & caules colligendi sunt, cum perfecti fuerint: folia & flores, antequam sponte excidāt; tunc enim magna ex parte perfecta sunt: Fructus, vbi maturuerint. Succi herbarum & foliorum, germinantibus adhuc cauliculis.

Lachrymæ vero eliciendæ & exprimendæ inciso caule per adolescentiam, vt vere nouo, aut æstatis initio, dum in stipitem succus ascendit. Omnia verò, si fieri

fieri possit, cœli constitutione serena colligenda sunt, consilio Dioscoridis.

De duratione virtutis medicamentorum.

Quamdiu autem vis medicamenti non modo purgantis, sed etiam alterantis & roborantis perduret, non definite statui potest, ac iudicari. Cum enim sua sit cuiusque ætas, & suum in singulis vetustum ac recens, non idem est omnium durationis tempus. Nam rhabarbarum trium annorum adhuc recens est ac masculum, hoc est, potens ac validum. Alia citius exolescunt, vt ex radicibus, quæ tenues sunt & substantiæ raræ, velut radix phu, asari, satyrionis, quæ efficaces & valentes anno tantum durant.

Nonnullæ quinque vel sex, vt aristolochia, cyperus, ruscus, aliæ decem, vt centaurium maius. Et, vt placet Theophrasto, aliæ triginta annos durant, vt veratrum: aliæ quadraginta, vt chameleo niger: & quædam centum vt elaterium. Et si vera narrat idem author, elaterium repertum est ducentorum annorum, quod optimum erat & pretiosum. Ideoque in genere vix statui potest, ad quod vsque tempus vis medicamenti, præsertim purgantis, perduret efficax, sed speciatim tantum de singulis, cum de his particulatim dissetetur in officina pharmacopolarum, vbi medicamentorum compositio fusissimè declarabitur.

Quando vis medicamentorum præstantior.

Hæc tamen regula generalis de his statui potest, si non perpetua, saltem in plerisque vera: vt quæ medicamenta rara tenuíque substantia constant, quæque plurima luxuriant humiditate, breuiore tempore durant efficacia. Quæ vero crassa & solida, minúsque humida, longiore; quia vis eorum non ita facilè exoluitur aut perit.

Quando recentia meliora.

Tertium superest inuestigandum, quo scilicet tempore vis medicamentorum purgantium sit melior; cum alia recentia fiant meliora, quam vetera; alia contra; alia ætate media. Atque vt hæc dignotio certa sit, & electio optima fiat, desumi debet ex quibusdam saporum differentiis, & ex substantiæ varietate, quibus iudicamus, recentia quædam vetustis esse meliora, vt styptica, vt amara. Quæ cum propter insitam siccitatē mala sint, vetustate fiunt deteriora, quia

ficcitas in his tempore augetur. Recentia vero humiditatem obtinent, quæ in ipfis exceffum tum caloris, tum ficcitatis temperat.

Quæ etiam virtute imbecilla funt, vt flores violarum, borraginis, hyacinthorum, buglofsi, rorifmarini, vel quorum in fuperficie virtus eft pofita, ob idque facilè refolubilis, propter fubftantiæ raritatem, ea recentia vetuftis funt meliora, vt flores penè omnes, quorum præfertim odor cito perit.

Quando vetusta meliora. Contra vero vetufta quædam recentibus meliora funt; primum quidem acria, quæ tenuium funt partium, quia igneus calor in fuperficie pofitus, à quo mordent & vrunt, vetuftate exfpirat. Quæ vero acrimonia intus remanet, tempore mitefcit ac frangitur, vt de euphorbio narrat Galenus *cap. 2. lib. 3. de comp. med. gen.*

De allio & cepa non eft eadem ratio, quoniam acrimonia à calore eft cum humiditate multa coniuncto, qua affumpta, redduntur acriora: proinde recentia funt meliora.

Secundo, quæ validam habent à temperamento virtutem, & difficile refolubilem, ob fubftantiæ denfitatem, nec in fuperficie pofitam, fed intus reconditam, ea vetera recentibus funt meliora: quæ enim eft in his excrementitia humiditas, ac fuperflua, tempore abfumitur, manente naturali, ob fubftantiæ denfitatem.

Quæ media ætate meliora. Media verò ætate multa meliora funt: Primo, dulcia: Secundo, infipida: Tertio, falfa. Dulcia quidem, quia recens collecta ob humiditatem multam indigeftam flatulenta funt; vetuftate vero amarefcunt.

Infipida etiam recentia humore fuperfluo abundant, à quo flatulenta funt & naufeabunda; antiqua vero exanimata funt.

Salfa denique nec valde recentia, nec vetufta debent effe: hæc enim propter auctam ficcitatem & abfumptam humiditatem propriam amara fiunt & acria, proinde deteriora, illa vero propter fuperfluam humiditatem ventriculum turbant ac fubuertunt.

Antiqua autem & recentia pro cuiufque natura ex

ex dierum, mensium, vel annorum pari numero sunt intelligenda: vnde vetustum ac recens in omnibus æquè statui non potest, cum non eodem dierum numero omnia perdurent omnino, sed alia citius, alia tardius senescant.

Vetustũ & recens non omnibus æquũ.

CAP. XXI.

Quis medicamentorum purgantium ex loco sumatur delectus.

MEDICAMENTVM purgans benignum à malo secernitur loco, vel natali, in quo plantæ nascuntur & viuunt; vel alteri plantæ vicino aut remoto; vel soli propinquo, aut remoto magis, vel illi exposito, aut obtenebrato. Neque enim parui est momenti, quo quæque loco planta proueniat, cum ab eo vna cum alimento virtutem quoque alliciat, quam ipsa natura ipsi loco impertiuit. *Galen. cap. 1. lib 3. de sympt cauſ.* Arbor enim ex Perside non solum in Numidiam & Ægyptum translata, malignam qualitatem deponit, sed etiam apud nos aduecta salutaris est, & poma fieri esui gratissima & salubria.

Locus autem, in quo planta & medicamenta à plantis desumpta proueniunt, vel est congestitius, & fimo, cœno, tetrísque halitibus conspurcatus, vel liber ab omnibus olidis inquinamentis, vel calidus aut frigidus, humidus aut siccus.

Cloacarũ fœtor ac putredo plantas insalubres reddit.

In loco libero, cloacarum sentinam & sordes non admittente, plantæ medicamentosæ, atque etiam alimentares proprietatem acquirunt suo generi & propriæ naturæ debitam ac conuenientem, dum naturali sua facultate attractrice humorem ex terra sibi familiarem attrahunt, & in sui nutricatum conuertunt; vt quæ dulci gaudent humore, dulcem; quæ amaro, amarum; quæ salso & nitroso, salsum & nitrosum.

Hortorũ suburbanorũ insalubria olera.

In loco vero non libero & coacto, vt sunt horti sub-

urbani,qui magis fimum,quàm terram redolent,aliaque melones, cucumerésque alere minus idonei, non suo generi,vel naturæ debitam, sed rei admixtæ, vt fimi vel alterius rei acquirunt proprietatem. Proinde melones,lactucæ,aliáque olera,quæ in eiusmodi locis putidis aluntur,insalubriores. Et omnia medicamenta,quæ in loco libero nascuntur, meliora, & potius eligenda.

Calida loco calido nata, qualia. Quæ verò immoderatè calida sunt, in loco calidiore nata,deteriora sunt; frigida in frigidiore.Loci enim ad plantas similitudo qualitatem & malitiam intendit & auget, dissimilitudo temperat ac reprimit. Vnde quæ humido abundant excrementitio,vt turpethum, hermodactyli, polypodium, in loco humidiore nata & educata,quia propter humiditatem terræ siccitas & acrimonia retunditur, vt ex pyrethro, hydropipere, & aliis quam multis est notum.

Vicinia autem & societas plantæ vnius ad alteram, qualitatem aliquandò meliorem, & sæpè deteriorem efficit: proinde nec est ad medicamentorum delectum aspernanda.

Lupini enim vitem meliorem reddunt, quod racemos ferat dulciores, si iuxta eam ferantur; raphanus hermodactylos.

Epithymus ex thymo laudatur:improbatur,qui colligitur ex ocymo. Polypodium quernum optimum est: quod ex muris & parietibus vetustis colligi solet, damnatur.

Cassia quoque arbor in agro sola, vel eiusdem arboris vnica siliqua melior. Contrarium vero de colocynthide verum esse superius, *cap.* nempe 8. *huius lib.* ostendimus. Quædam enim vicinia & numero meliora, alia deteriora fiunt.

A loco autem subsolari, seu soli, vel astris quibusdam magis propinquo aut remoto, quædam meliora existunt,aut deteriora.Sic senna orientalis, iris Illyrica & Florentina, angelica Hispanica, thymus Creticus, bitumen Iudaicum, cuminum Æthiopicum, petroselinum Macedonicum, capillus Veneris Mompelliensis,stœchas Arabica, opium Thebaicum: amomum

mum Scythicum, mastiche Chia, pruna Damascena; manna Calabriensis, rhabarbarum, hoc est, radix Barbariæ, Arantia ex agro Narbonensi aducta meliora, quam aliunde creduntur, ob terræ proprietatem, & causæ efficientis, nempe cœlestis, virtutem.

Verum à Solis & syderum aspectu, & à vicinia parum certa est indicatio, & maligni à benigno parum tutus delectus: quoniam vix scire possumus, quo loco quæque proueniant, vicina aliis necne: aut quæ astra benigna vel maligna quæque respiciant, éstque fides penes eos, qui vel radices effodiunt, vel reliquas plantarum partes colligunt.

Et quemadmodum in quibusdam numerus vim immutat & qualitatem, vel intendit, vel remittit, vt pomum colocyntidos in planta vnicum ostendit: sic etiam magnitudo, aut paruitas: nam vis plantæ & terræ diffusa, multisque remissior est: coacta verò in plantam vnicam, aut vnicum fructum, valentior. Multi tamen fructus paruitate, vt cappares & Massilienses ficus; alij magnitudine, vt semen carthami & medullósa semina laudantur.

CAPVT XXII.

De delectu medicamentorum purgantium à facultatibus sumpto.

QVOMODO medicamenta purgantia seligi debeant, indicatione sumpta ab illorum substantia, temperamento proprio, qualitatibus secundis temperamentum sequentibus, à dispositione extrinsecus acquisita, ratióne loci, temporis, numeri, magnitudinis & paruitatis, breuiter, perspicuè tamen, ostensum est. Superest, vt eorundem delectum, qui à facultate pur-

gatrice sumitur, paucis adhuc perstringamus. Ea autē licet iuuetur à primis & secundis qualitatibus, cœlestem tamen, ait Mesue, sortitur originem, & eam proprietatem habet specificam, qua medicamentum in ventriculo receptum, & à nostro calore solicitatum, humorem sibi familiarem, vt alibi notauimus, ex venis & meatibus corporis sensum effugientibus, ad se, ac in aluum attrahit: túncque grauata natura & medicamenti & humoris attracti onere, viam vtrique parat ad excretionem; aut vomitu per os, aut deiectione per inferiora. Vnde purgantium medicamentorum duo genera distinguuntur: vnum vomitorium seu eiectorium: alterum deiectorium: quæ distinctio ab excretionis seu vacuationis modo sumitur.

Est verò deiectorium vomitorio per se optabilius, cum natura viam inferiorem expurgandis recrementis dicauerit; superiorem verò excipiendis alimentis. Vnde frequentius, dum sua sponte agit natura, nulla lacessita causis morbificis, per loca conferentia, inferiora nempe ducit, seu deiicit. Interdum tamen vi medicamenti per se vomitorij, aut humoris turgentis impetu proritata, medicamentum & humores simul foras per os excludit. Quo fit, vt eiectoria deiectoriis aliquando potiora & vtiliora, vt his accidit, quibus prima corporis, & maximè superioris ventriculi regio, multa bile saturata est, quæ propter leuitatem & tractionis facilitatē facilius & citius per vomitum extruditur. Propterea his & gracilibus, qui vt plurimū biliosi sunt, Hippocrates imperat vomitum, præsertim æstate: *Graciles*, inquit *Aphor.6.lib.4. & ad vomendum faciles per superiora purgandi, cauēdo hyemem.* Et *Aphor. 40.lib.4. Æstate superiores magis ventres, hyeme inferiores purgare decet.* Humor enim crassior & frigidior hyeme collectus per secessum facilius educitur. Vnde peritus Medicus aliquando deiectoriis, & nonnunquam eiectoriis vtitur, prout humoris turgentis conditio postulat, & ægri natura facile fert. *Nemo enim cogendus est vomere*, ait Galenus *libr. 1. de loc. affect. nisi sit ad vomendum procliuis. Et tabidi nunquam per vomitum purgandi. Nec qui pectus habent*

Ἐμετικοὶ quomodo purgandi.

bent angustum.

Quod si vomitus aliquando, quibus conuenit, imperandus, per ea concitetur medicamenta, quæ sine molestia graui ventriculum subuertunt, miniméque per elleborum album, Galeni iudicio, *libro quos, quando, & quib. medicam.* ne vas aliquod thoracis disrumpatur. Minus adhuc multò per stibium, quo vafri circulatores multos, & interdum seipsos interimunt, vt ex mirabili constat historia apud Cornelium Gemmam *c.4. li.2. pag.239. linea 14.*

Qua vomitoria seligẽda.

Idem delectus seruandus in cæteris purgantibus, vt benignioribus semper vtamur morbificis humoribus analogis: *Nam oportet biliosis dare cholagogum,* ait Galen. *pituitosis phlegmagogum, melancholicis melanagogum: aliter grauiter peccatur.*

Sanguini autem per os, aut sedem purgando, nullum prascribitur medicamẽtum hamagogum, quia ingulare, purgando non purgare homines foret, ait Galenus *cap.6. lib. de purg. med. facul.* Quod confirmat historia cuiusdam rustici Thracij Bithiniensis, qui herbam inuenit, quam si quis assumpsisset, sanguinem primò, tum vitam emittebat. Multis itaque hoc pacto morientibus, cùm hoc facinus diligenti inquisitione dignum arbitraretur magistratus, veneficum comprehendit, qui interrogatus, à quo tam deleterii edidicisset venenum: Respondit, à nullo didicisse: verùm cùm in suburbanum aliquando iecur suillum deferret, vrgente ventre super herba quadam iecur deposuisse, quod aliquanto post, cùm sustulisset, vidisse ex vniuerso iecore vniuersam saniem ad herbam confluere. Ex hoc coniectura facta corpori sanguinem ea detrahi posse, periculo mox in obuio quodam facto, vt verum comperit, quod fore indicabat, ad malos vsus herbam deinceps transtulisse: se tamen alicui hanc herbam, quæ in illa regione erat plurima, monstrasse negauit. Hæc veneficus inter tormenta retulit, & vinctis oculis ad crucem ductus est, ne inter eundum herbam indicaret.

Sanguini purgando non danda medicamentum.

Historia notanda.

Herba sanguinẽ purgans.

Relictis igitur medicamentis, quæ sanguinem ducunt, tanquam venenis, alia aliis humoribus analoga

Medicamenta partibus affinia.

non modò seligenda, sed etiam quæ partes quasdam affinitate respiciunt. Sic prudenter Medici præscribunt agaricum, stœchadem, betonicam ad capitis multos affectus: mannam & cassiam ad thoracis ad renum morbos: Aloën, myrobalanos, absynthium ad ventriculum purgandum & roborandum: Sennam, asplenium, seu scolopendrium ad lienem: Hermodactylos & chamepytim ad articulos: Saluiam & rorem marinum ad neruos. Non ita tamen astricta sunt cuipiam parti hæc medicamenta simplicia, quin aliis quoque conueniant.

Et quemadmodum familiaritate quadam multa medicamina, siue simplicia, siue composita, peculiariter certam partem roborant: Sic nonnulla opposita ratione partes corporis quasdam destruunt, vel manifestè lædunt, vt lepus marinus pulmones, cantharides vesicam, cicuta cerebrum, vt superius notatum est. *Gal. cap. 1. lib. 1. compos. medic. per genera.*

Finis libri primi.

INSTI-

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER SECVNDVS.

In quo de medicamentorum præparatione agitur.

CAPVT I.

Medicamentis omnibus, vt alimentis, aliquam præparationem deberi.

Non modò medicamen compositum antequam ex multis arte & industria simul vnitis emergat, varia præparatione eget, sed etiam, quod sua sponte & naturaliter tale est, ac simplex, ad vsus humanos vix refertur, apparatu quodã non immutatũ. Alimenta etiã quibus vescimur, si assatione, aut elixatione, aut alia præparatione cõuenienti careãt, belluarũ magis, quàm hominum videntur esse. Boum siquidem est & iumentorum fœno vesci & eruo, naturæ solius opera paratis; quæque simul & creat, & apparat maris insecta pisciculis, & piscibus pisciculos. At homini quasi ingrata tellus & malè feriata, neque vinum, neque panem por-

Pharmacopœam excoluerunt, vt lotio, purgatio, infusio, humectatio, maceratio, dissolutio, clarificatio, emollitio, colatio, extractio, solutio, digestio, fermentatio, tritura, pulueri satio, confricatio, rasio, limatura, fissio, coctio, calefactio, vstio, frixio, assatio, liquatio, putrefactio, insolatio, extinctio, refrigeratio, despumatio, exsiccatio, induratio, destillatio, digestio, mixtio, fartura, extractio, conseruatio, duratio. Generaliter tamen humectatio, maceratio, dissolutio, emollitio, & quæ aqua vel humido quodam emolliuntur, sub infusione solent comprehendi; pulueri satio, rasio, & quæ attritu læuigantur, sub tritura; calefactio, vstio, frixio, & quæ igne aut calore parantur, sub coctione: sicque infiniti penè præparationum modi ad aliquot summa genera facilius reducuntur.

Spagyricis frequentes sunt isti præparationum modi, calcinatio, digestio, fermentatio, destillatio, circulatio, sublimatio, fixatio. Ad destillationem pertinent exaltatio, exhalatio, circulatio, cohobatio, rectificatio. Cohobationem vocant destillationem iteratam, quia liquor destillatus denuò affunditur ad suum caput mortuum, & rursus destillatur.

Cohobatio quid.

Verum felictis præparationibus chymicis, quas sæpe præstat scire, quàm experiri, medicamentorum solitos apparatus & principum Medicorum salutaria remedia persequamur, quibus securè, ac sine metu periculi, quiuis ad morborum depulsionem & sanitatis tutelam vti possit: cuiusmodi sunt ea quæ à Pharmacopœis quotidie palàm ac coram omnium oculis parantur: atque vel in rem præsentem, vel ad multum tempus in officinis conseruantur. Ex his enim pro rei exigentis necessitate, modò hæc, modò illa seligit Medicus, & quantum & quale huic vel illi morbo conueniat abigendo, præscribit. Non verò parat, neque præbet, sed fidus Pharmacopœus, qui propterea Medici manus vocatur. Sic enim tutius est sanitatem & vitam duobus committere, quàm vni, qui dum solus medicamenta præscribit, parat & præbet, vt ius habet vitæ & necis, sic impunè sæpe occidit. Quod cùm sit impium, instituendus est Pharmacopœus, qui solito more medicamina

Quæ potissimum medicamēta probanda.

Pharmacopœus Medici manus.

dicamina paret, & ad futuros vsus conseruet.

Nolo tamen omnia Chymicorum remedia à Pharmacopolio ablegare: multa enim sunt eximiæ virtutis ad plures affectus contumaces soluendos, sed quibus docti tantùm debeant vti non ignari circulatores & agyrtæ vafri, qui vix norunt antimonium calcinare & vitratum efficere, quin Galeno & Gebio doctiores se profiteantur.

Chymica remedia non negligenda. Qui debeant vti chymicis remedijs.

Ad rem igitur reuersus, varias esse dico medicamentorum præparationes; quas vt ordine persequar, initium sumam à lotione: mox de his acturus, quæ interdum cum aqua etiam simpliciter fiunt, sæpe cùm medicamentaria, vel alio succo aut liquore: Tum eos apparatus ostendam, qui ictu, aut attritu & confricatione perficiuntur. Quarto, quos calor absoluit, explicabo, quibus eos adiiciam, qui mixto modo peraguntur.

Lotio. Infusio. Trituratio.

CAPVT III.

De lotione.

LOTIO medicamentorum vltimus est præparationis modus Syluio, quibusdam medius: nobis verò primus, quod plura medicamenta priusquam vsui nostro inseruiant, ante omnem præparationem debeant primò lauari, licet quædam non nisi vsta, aut trita, vel pinsita abluantur.

Primus præparationis modus & cur.

Est autem lotio medicamentorum duplex, vna superficiaria tantùm, quæ sordes in superficie radicibus herbarum & aliorum medicamentorum simplicium inhærentes detrahit: Estque communis etiam cæteris rebus, quæ luto, aut aliis inquinamentis conspurcatæ abluuntur. Altera verò magis intima, quæ scilicet fit foris & intro, & per totam rei abluendæ substantiam: Fitque ea medicamentorum præparatio in aqua vel alio liquore ad noxiam quandam qualitatem remo-

Lotio duplex.

Lotio quid.

uendam, vel vtilem aliquam introducendam, prout morbus, vel ægri natura, vel occasio postulat.

Res autem abluenda vel dura est, solida, & lapidosa, qualis est testarum, ossium, lapidum, succorum concretorum, lacrymarum siccarum, & metallorum: vel per se liquida, vt terebinthina, vt oleum: aut facilè liquabilis, vt cera, pix, resina, butyrum: aut dissolubilis, vt calx, bolus armena, lythargirium.

Quæ dura sunt & solida, ante lotionem tenuissimè puluerisanda sunt: aut vrenda: deinde terenda, si citra vstionem teri non queant, vt ebur, aut cornu: sicque humor aut liquor partem quamlibet attingit, abluit & purgat.

Quæ facilè liquantur, vt cera, priùs calfacienda sunt, vt liquata facilius cedant, & permeabilia fiant. Si per se promptè dissoluuntur, aqua vel succo quodam perfundenda sunt, deinde lauanda. Si per se liquida sunt, talia sunt abluenda, qualia ipsa sunt.

In quibus liquoribus fiat lotio.

Liquor autem, in quo fit lotio, aut aqua puta est, vt fontana vel pluuialis; aut medicamentosa, qualis sulphurea, marina, bituminosa; vel alius humor, vt lac, vinum, acetum, succus plantarum, aquæ stillatitiæ, & decocta simplicium medicaminum. Est verò lotio vel multa & fortis, vel pauca & leuis, vel mediocris. Res enim, quæ lauantur ad sordium detractionem, vel fortiter vel leuiter ablui postulant, toties aqua mutata, donec pura remaneat, & omnis impuritas fuerit segregata & eiecta.

Quæ verò medicamentoso liquore lauantur, ea in ipso per noctem aut horas aliquot residere debent, vt ex liquore maiorem vim attrahant, aut malignam à se qualitatem magis abiiciant. Abusiuè tamen lotio dicitur Syluio, cùm sit potius infusio, aut maceratio, vel, vt ipse loquitur, imbutio. Liquor enim medicamento facultates vel non, vel rarò adfert, sæpius aufert, vt in infuso theo videmus, cuius vis purgatrix in succo, aut liquore remanet.

Imbutio quid.

Quid efficiat ablutio.

Medicamenta autem non tam lauantur, vt eorum facultas aboleatur, quàm vt augeatur. Sic aloë lauatur, Mesuei iudicio, cum aqua specierum aromaticarum,

Aloë cur abluatur.

tum, vt magis roboret; & aliquando cum decocto purgante, vt aluum magis subducat. Non tamen semper lauatur, vt eius purgatrix facultas intendatur, sed calor illius obtundatur, vt cùm aqua endiuiæ, vel cichorij, aut simili abluitur, ne iecur illius vsu nimium exæstuat; frequentius autem nutritur, quàm lauatur.

Itaque lotio medicamentis vel adfert, vel aufert, efficitque non modò, vt sordes detergeantur, sed vt acrimonia quorundam hebescat, malignitas pereat, violentia obtundatur, & felicius assumantur, vel admoueantur.

Metallica vt abluenda.

Metallica vt commodè lauentur, debent tenuissimè læuigari, deinde in aquam puram, aut aliam medicamentosam immissa, totum diem in feruido sole rudicula commoueri, & per noctem residere: Manè verò aqua effunditur, & alia denuò affunditur, atque simul omnia, vt priùs agitantur, donec aqua tandem effusa pura remaneat ac limpida: hócque pacto mordacitatem & acrimoniam, si quæ sit, deponunt. Pompholix enim sic lota, mordacitatis omnis est expers, atque ob id ea vtimur ad tenues & acres fluxiones oculorum, ait Gal. *cap. 2. lib. 4. de comp. med. local.* Idem sentiendum de calcitide, misy & pluribus aliis metallis, quæ vsta & lota acredinem multum remittunt, vt pluribus docet idem *4. compos. med. gener. c. 2.*

Tutia lotio.

Cadmia lotio & præparatio.

Veteres cadmiam vstam lacte asinino mitigabant: Secundo & tertio vrebant & extinguebant, tum in mortario diutissimè aqua affusa ducebant, siccatam rursus bis aut ter in mortario cum aqua ducebãt: Tandem siccabant, & ad vlcera oculorum siccanda, & arcendas fluxiones seruabant.

Vlceribus oculorum cadmia lota conuenientissima.

Cerusa sæpe in lacte lauatur, nonnunquam in aqua pluuia; & aliquando in stillatitia pro vario Medici scopo.

Cerusæ lotio.

Chalybis lotio vulgaris.

Vulgus Pharmacopœorum chalybis scobem in aceto lauat, Arabum consilio: dein de siccat in latere calido, vel feruente sole: siccã rursus ex aceto terit, siccat vt ante: idque septies repetit. Iste tamen apparatus simplex non est lotio, sed multiplex præparationis

modus. Laboriosius adhuc à Chymicis præparatur limatura ferri, quo suum Crocum martis efficiunt, de quo *lib. 3. offic. pharmac.* dilſerimus.

Plumbi lotio. Plumbum dicitur a blui, quando aqua pluuia in mortario plumbeo tamdiu pistillo plumbeo agitatu, ac ducitur, donec aqua instar limi cuiusdam nigricantis crassescat: Tunc liuescens ille liquor colatur, exsiccatur, in pastillos formatur, & seruatur.

Adipum & medullarum ablutio. Adipes, & medullæ liquantur, deinde percolantur, vt eximantur fibræ, venulæ, & membranæ: Tum in aqua succussantur, quæ postea effunditur, & rursus alia affunditur, donec pura remaneat.

Iecoris lupi præparatio. Iecoris lupi præparatio, illius lotio est & exsiccatio. Lauatur vino odorato simplici: sæpe & eo, in quo absynthium fuerit incoctum. Probè lotum exsiccatur in clibano, deinde cum absynthio sicco aut menta reconditur in loco sicco.

Intestini lupi præparatio. A quibusdam commendatur ad hepatis atoniam & imbecillitatem, illius tamen saporis & odoris insuauitas officit, & apud me vix commendatur, sed omnino reiicitur.

Eodem modo lauatur & seruatur intestinum lupi, sed in aëre tantùm aquilonio exsiccatur. Laudatur à quibusdam proprietate speciali ad colicum dolorem, vt notauimus supra.

Olei lotio. Oleum, dum in aqua lauatur, non est multum verberandum, ne aquæ adeò misceatur, vt post ablutionem vix possit ab aqua separari, sed ita, vt paulisper quiescere siueris, facilè queas innatans detrahere, ait Galenus *cap. 15. lib. 2. simpl.*

Resinarū & picis lotio. Resinæ, cera, pix liquantur primùm ad ignem, deinde in aquam puram fontis demerguntur, vbi permouentur & expurgantur, ex Galen. *cap. 14. libr. 1. comp. med. gener. cap 58. lib. 9. de simpl. med. fac. cap. 3. lib. 6. Meth.*

Calcis ablutio. Calx quoque, licèt vehementer vrat, abluta tamen bis, térque mordacitatis est expers, & neruo puncto exquisitissimo sensu prædito salubriter ádmouetur. Melius nonnulli septies vel etiam pluries aqua noua abluunt, & postea cogunt in offas, quæ siccantur

tur & ſeruantur.

Minutius autem ſingulas cuiuſque medicamenti præparationes inueſtigare ſuperfluum, ac lectori oneroſum videretur: tum quia de his iam fuſiſſimè Syluius egit: tum quia in officina noſtra multas multorum medicamentorum lotiones, aliáſque præparationes adiunximus, quæ compoſitiones in illa deſcriptas ingrediuntur.

CAPVT. IV.

De purgatione medicamentorum.

Lotione quidem ſordes permiſtæ medicamētis eluuntur, ſed pars illorum inutilis, aut ſuperflua, vel noxia non repurgatur. Millies enim elotum hordeū vix decorticatur: neque alia ſemina à ſuis glumis & inuolucris, nec fructus à cute ac corticibus, aut nuces à putaminibus, neque adipes à ſuis membranis ſola lotura repurgantur. Proinde cremor hordei, iuſſu Hippocratis, ab eo ipſo priùs mundato, ſeu cortice purgato elicitur. Et prudenter artis Pharmaceuticæ proceres ſemina quatuor frigida maiora in Catholici deſcriptione à ſuis ſquamis polienda eſſe ſtatuunt.

Radicum purgatio.

In vniuerſum omnia penè medicamenta plus minus repurgantur detractione, quę non tam lotione fit, quà ſectione, raſione, fractione, aut alia quadam artificioſa manus induſtria. Sic radicum cortex exterior abraditur, aut capillamenta præſcinduntur, aut meditullium eximitur. Aliquando tamen medicamenta nō quidem à cortice purgantur, ſed cortex ab illorum partibus ſingulis tanquam ſuperfluis vel inutilibus. Ex cynamomo enim ſola cortex multum expetitur, ex zinzibere radix, ex ſantalis lignum: ex cannis medulla: ex capillaribus folia: ex roſis flores: ex pipere ſemen. Reliquæ partes ferè inutiles cùm ſint, repurgantur, vel minus expetuntur.

Eam ob rationem medulla fistularis secernitur è canna & seminibus, passulæ purgãtur ab acinis, dactyli à nucleis, ex rosis eiicitur lanugo, ex colocynthide semen, ex multis seminibus cortex, ex multis fructibus nihil. Cortex namque citri, seu mali medici succus, semen, odor, omnia vtilia

Malum Medicū.

Nucum & amygdalarum præparatio.

Nuces & amygdalæ cum triplici induantur inuolucro, ter debent repurgari. Primum siquidem corium aliis crassius eximitur, dein nucamentum confringitur, tum quod proximè nucleum, tanquam amnios fœtum inuoluit, seiungitur.

Debent verò in aqua calente macerari, & digitorum contrectatu cõfricari, vt facilius repurgentur: hordeum tamen vix exuitur post macerationem, nisi multo pistilli attritu variè ductum fuerit ac commotum.

Adipum purgatio.

Adipes vt purgentur à membranis, frustatim solent diuidi, & cultello aut digitis separari. Nonnunquã igne liquantur, & per linteum traiiciuntur: sic enim pinguedo sola facilè transmittitur, remanentibus in linteo pelliculis & membranis.

Metallorum purgatio.

Metalla solent repurgari attritu, fusione, & aliis præparationibus, de quibus postea fusius agemus. Quibusdam verò maior purgatio debetur, aliis minima, quibus scilicet rei inutilis est perpusilla portio.

CAPVT V.

De infusione.

Infusio quid.

INFVSIO *est præparatio medicamentorum, qua in humore aliquo nostræ intentioni conuenientе, medicamenta minutim incisa, aut trita infunduntur*: ídque per horã tantùm, aut plures, vel dies, vel etiam hebdomadas, pro varia medicamenti natura, & Medicorum scopis. Quæ enim duram habent substantiam, compactam, & qualitatem firmiter substantiæ inhærentem, diutius terenda & infundenda sunt: Quæ raram & imbecillem, minus.

Infu-

Infusionis vsus.

Infusionis autem tres potissimùm vsus traduntur, vt malefica vis medicamentorum emendetur, aut penitus absumatur, vt bona melior reddatur, vel vt eorum qualitas in humorem aut succum vtendum transferatur.

Turpethi præparatio.

Mezerei & laureolæ apparatus.

Infunditur turpethum in lacte recens mulcto, deinde siccatur, vt minus ventrem, dum assumitur, torminibus exerceat. Mezereon & laureola, quibus conueniũt, antequam dentur, in vino albo solent infundi, dein siccari, vt eorum vis nimis effrena magis hebescat.

Quinque radicũ aperientiũ præparatio.

Radices quinque aperientes in aceto sæpe macerantur, vt viscidam pituitam magis incidant, & viam exercendo lotio dicatam citius diducant. Semen vrticæ infusum in decocto tragacanthi, & assumptum ad vitia thoracis (tussiculosis enim & asthmaticis prodest) guttur, & alias partes, quas permeat, vrere desinit.

Vrticæ semen quibus conueniat.

Catharticorum infusio.

Maximè verò purgantia medicamenta & aromata infũnduntur in vino aut aqua simplici, vel in decocto conueniente, aut aqua stillatitia, vel succo ex plantis extracto, pro variis Medicorum scopis, vt qualitates proprias amittant, & in succum aut liquorem transmittant. Sic rheum, agaricus, & radix Mechoacana solent infundi, non modò, vt illorum virtus in liquorem idoneum abeat, sed vt melior reddatur.

Vinũ hypocraticũ.

Ex vino simplici componitur hypocraticum, relictis in illo per infusionem cynamomi viribus, ac dissoluto saccharo. Sæpè tamen cautè aliquid ex zinzibere permiscetur à Pharmacopolis, vt bibulorum palato magis arrideat.

Gummorũ infusio.

Infunduntur in aceto, & interdum in vino gummi, ammoniacum, galbanum, opopanax, & sagapenum, antequam vel accedant ad mixturam emplastri de mucaginibus, vel dissoluantur ad alios vsus.

Florũ infusio.

Flores nympheæ, rosarum, & violarum infunduntur in aqua simplici calente, vt inde colatura facta, & addito saccharo, syrupi coquendo conficiantur.

gatrice ſumitur, paucis adhuc perſtringamus. Ea autẽ licet iuuetur à primis & ſecundis qualitatibus, cœleſtem tamen, ait Meſue, ſortitur originem, & eam proprietatem habet ſpecificam, qua medicamentum in ventriculo receptum, & à noſtro calore ſolicitatum, humorem ſibi familiarem, vt alibi notauimus, ex venis & meatibus corporis ſenſum effugientibus, ad ſe, ac in aluum attrahit: tuncque grauata natura & medicamenti & humoris attracti onere, viam vtrique parat ad excretionem; aut vomitu per os, aut deiectione per inferiora. Vnde purgantium medicamentorum duo genera diſtinguuntur: vnum vomitorium ſeu eiectorium: alterum deiectorium: quæ diſtinctio ab excretionis ſeu vacuationis modo ſumitur.

Eſt verò deiectorium vomitorio per ſe optabilius, cum natura viam inferiorem expurgandis recrementis dicauerit; ſuperiorem verò excipiendis alimentis. Vnde frequentius, dum ſua ſponte agit natura, nulla laceſſita cauſis morbificis, per loca conferentia, inferiora nempe ducit, ſeu deiicit. Interdum tamen vi medicamenti per ſe vomitorij, aut humoris turgentis impetu proritata, medicamentum & humores ſimul foras per os excludit. Quo fit, vt eiectoria deiectoriis aliquando potiora & vtiliora, vt his accidit, quibus prima corporis, & maximè ſuperioris ventriculi regio multa bile ſaturata eſt, quæ propter leuitatem & tractionis facilitatẽ facilius & citius per vomitum extruditur. Propterea his & gracilibus, qui vt plurimũ bilioſi ſunt, Hippocrates imperat vomitum, præſertim æſtate: *Graciles, inquit Aphor. 6. lib. 4. & ad vomendum faciles per ſuperiora purgandi, cauẽdo hyemem.* Et *Aphor. 40. lib. 4. Æſtate ſuperiores magis ventres, hyeme inferiores purgare decet.* Humor enim craſſior & frigidior hyeme collectus per ſeceſſum facilius educitur. Vnde peritus Medicus aliquando deiectoriis, & nonnunquam eiectoriis vtitur, prout humoris turgentis conditio poſtulat, & ægri natura facile fert. *Nemo enim cogendus eſt vomere*, ait Galenus *libr. 1. de loc. affect. niſi ſit ad vomendum procliuis. Et tabidi nunquam per vomitum purgandi. Nec qui pectus habent*

Ευεμέσιοι quomodo purgandi.

bent angustum.

Quod si vomitus aliquando, quibus conuenit, imperandus, per ea concitetur medicamenta, quæ sine molestia graui ventriculum subuertunt, minimeque per elleborum album, Galeni iudicio, *libro quos, quando, & quib. medicam.* ne vas aliquod thoracis disrumpatur. Minus adhuc multò per stibium, quo vafri circulatores multos, & interdum seipsos interimunt, vt ex mirabili constat historia apud Cornelium Gemmam *c.4. li.2. pag.239. linea 14.*

Quæ vomitoria seligēda.

Idem delectus seruandus in cæteris purgantibus, vt benignioribus semper vtamur morbificis humoribus analogis: *Nam oportet biliosis dare cholagogum*, ait Galen. *pituitosis phlegmagogum, melancholicis melanagogum: aliter grauiter peccatur.*

Sanguini autem per os, aut sedem purgando, nullum præscribitur medicamētum hæmagogum, quia iugulare, purgando non purgare homines foret, ait Galenus *cap.6. lib. de purg. med. facul.* Quod confirmat historia cuiusdam rustici Thracij Bithiniensis, qui herbam inuenit, quam si quis assumpsisset, sanguinem primò, tum vitam emittebat. Multis itaque hoc pacto morientibus, cùm hoc facinus diligenti inquisitione dignum arbitraretur magistratus, veneficum comprehendit, qui interrogatus, à quo tam deleterū edidicisset venenum: Respondit, à nullo didicisse: verùm cùm in suburbanum aliquando iecur suillum deferret, vrgente ventre super herba quadam iecur deposuisse, quod aliquanto post, cùm sustulisset, vidisse ex vniuerso iecore vniuersam saniem ad herbam confluere. Ex hoc coniectura facta corpori sanguinem ea detrahi posse, periculo mox in obuio quodam facto, vt verum comperit, quod fore indicabat, ad malos vsus herbam deinceps transtulisse: se tamen alicui hanc herbam, quæ in illa regione erat plurima, monstrasse negauit. Hæc veneficus inter tormenta retulit, & vinctis oculis ad crucem ductus est, ne inter eundum herbam indicaret.

Sanguini medicamentum non dandum.

Historia notanda.

Herba sanguinē purgans.

Relictis igitur medicamentis, quæ sanguinem ducunt, tanquam venenis, alia alijs humoribus analoga

Medicamenta partibus affinia.

non modò ſeligenda, ſed etiam quæ partes quaſdam affinitate reſpiciunt. Sic prudenter Medici præſcribunt agaricum, ſtœchadem, betonicam ad capitis multos affectus: mannam & caſſiam ad thoracis ad renum morbos: Aloën, myrobalanos, abſynthium ad ventriculum purgandum & roborandum: Sennam, aſplenium, ſeu ſcolopendrium ad lienem: Hermodactylos & chamepytim ad articulos: Saluiam & rorem marinum ad neruos. Non ita tamen aſtricta ſunt cuipiam parti hæc medicamenta ſimplicia, quin aliis quoque conueniant.

Et quemadmodum familiaritate quadam multa medicamina, ſiue ſimplicia, ſiue compoſita, peculiariter certam partem roborant: Sic nonnulla oppoſita ratione partes corporis quaſdam deſtruunt, vel manifeſtè lædunt, vt lepus marinus pulmones, cantharides veſicam, cicuta cerebrum, vt ſuperius notatum eſt. *Gal. cap. 1. lib. 1. compoſ. medic. per genera.*

Finis libri primi.

INSTI-

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER SECVNDVS.

In quo de medicamentorum præparatione agitur.

CAPVT I.

Medicamentis omnibus, vt alimentis, aliquam præparationem deberi.

NON modò medicamen compositum antequam ex multis arte & industria simul vnitis emergat, varia præparatione eget, sed etiam, quod sua sponte & naturaliter tale est, ac simplex, ad vsus humanos vix refertur, apparatu quodā non immutatū. Alimenta etiā quibus vescimur, si assatione, aut elixatione, aut alia præparatione cōuenienti careāt, belluarū magis, quàm hominum videntur esse. Boum siquidem est & iumentorum fœno vesci & eruo, naturæ solius opera paratis; quæque simul & creat, & apparat maris insecta pisciculis, & piscibus pisciculos. At homini quasi ingrata tellus & malè feriata, neque vinum, neque panem por-

rigit,ſed meſſoribus tantùm poſt indefeſſos labores & exſpectationem longam, triticum pollicetur, quo ſolo multa cœli volatilia, quadrupedàque nutriuntur optimè:homo verò nequaquam,niſi ex eo aqua & fermento conficiat panẽ. *Homini enim non ſufficit idem cibus ac potus*,ait ſummus Dictator, *l b. de veter. medic. qui boui ac equo,& omnibus aliis,veluti ſunt ex terra naſcentia, fructus, herba,& fœnum, ex quibus aluntur & viuunt.Nam differt corpus à corpore,natura à natura, alimentum ab alimento*, inquit idem *lib. de flatib.*Non enim omni animantium generi , eadem aut conferunt,aut commoda ſunt, ſed ſunt alia aliis magis conuenientia.

Medici panificiũ docuerũt Quæ verò nunc inuenta ſunt edulia , multa arte ſunt à Medicis excogitata,qui ex tritico cortice purgato,molito, cribrato, ſubacto & cocto panem conficere docuerunt.

Si igitur eſculenta , potulentáque hominis temperamento familiaria, præparatione quadam , vt aſſumantur , egent : multò magis medicamenta ſimplicia. De compoſitis enim dubium non eſt , cùm talia eſſe nequeãt, niſi arte priùs & præparatione multa condita fuerint ac concinnata.

Inter autem ſimplicia , quod catharticum appellatur , naturæ noſtræ qualitatem aduerſam habet, ac penè deleteriam *Actuar.cap.7.lib.3.* qua ratione tale eſt, & vincere , non vinci natum , habétque medicamentum omne purgans quidpiam ipſi ventriculo , & præcipuè ſtomacho infenſum & ingratum. Proinde vt noxia vis ab eo remoueatur, aut gratia quædam ipſi concilietur,præparatione & correctione, priuſquam exhibeatur,eget,vt eius actio ſit melior,& ægro ipſi minus moleſta. Nihil enim à natura gignitur,quod in hominis menſam trahi debeat citra quandam præparationem.

Præparantur autem medicamenta , vt vſui & compoſitioni reddantur commodiora : Ea enim vel gratiora,vel validiora vel ſalubriora, vel magis miſcibilia,vt loquitur Syluius,efficit præparatio. Sic vtimur radicibus & foliis lotis & coctis, non crudis ; vt etiam

pulue-

pulueribus,infusionibus,succis,aquis stillatitiis,liquoribus,decoctis, non plantis integris. Sic medicamenti facultatem vnam noxiam tollimus, vt cùm viperæ virgis cæsæ, ac capite & cauda abscissis, minus venenatæ redduntur; vel desideratam detegimus, vt cùm sanguis hirci ad comminuendum calculum redditur efficacior, si prius saxifragis & lithospermo educatus fuerit: vel nouam acquirimus, vt cùm capram aut asinam scammonio, esula, aut aliis purgantibus herbis alimus, vt lac purgatoriam facultatem nanciscatur.

CAPVT II.

De præparationum differentiis.

OMNIS medicamentorum preparatio generaliter fit tribus modis, additione, detractione, aut immutatione. Additione præparatur agaricus cum zinzibere & vino: coriandrum cum aceto: caro viperarum præmissis flagris cum pane & aniso. Detractione præparantur cantharides abscissis pedibus & alis: hordeum detractis glumis & cortice: amygdalæ dum mũdantur: radices dum lauantur, purgantur, & illarum meditullia neruea eximuntur. Immutatione, cum artificiosa quadam industria ipsum medicamentum sic paratur, vt vis eius noxia ab eo remoueatur, vel melius ipsum aut ad vtendum, aut ad componendum efficiatur. Indiget verò sæpe artificiosa ista præparatio aliis duobus modis, adiectione scilicet eorum, quæ prosunt, & eorum detractione, quæ obsunt. Sic additur castoreum & crocus opio, vt illius malefica vis emendetur: sic cyaneus lapis vritur, vt illius pereat purgatoria facultas, antequam abeat in confectionem Kermeticam.

Præparationes tàm tres generales.

Præparationis autem medicamentorum artificiosæ quatuor modi magis particulares à Mesue traduntur, coctio nimirum, lotio, infusio & tritura: præter quos alij plures traduntur à Medicis recentioribus, qui *Mesuem*

Quatuor præparationes secundum

Pharmacopœam excoluerunt, vt lotio, purgatio, infusio, humectatio, maceratio, dissolutio, clarificatio, emollitio, colatio, extractio, solutio, digestio, fermentatio, tritura, pulueri satio, confricatio, rasio, limatura, fissio, coctio, calefactio, vstio, frixio, assatio, liquatio, putrefactio, insolatio, extinctio, refrigeratio, despumatio, exsiccatio, induratio, destillatio, digestio, mixtio, fartura, extractio, conseruatio, duratio. Generaliter tamen humectatio, maceratio, dissolutio, emollitio, & quæ aqua vel humido quodam emolliuntur, sub infusione solent comprehendi; pulueri satio, rasio, & quæ attritu læuigantur, sub tritura; calefactio, vstio, frixio, & quæ igne aut calore parantur, sub coctione: sicque infiniti penè præparationum modi ad aliquot summa genera facilius reducuntur.

Spagyricis frequentes sunt isti præparationum modi, calcinatio, digestio, fermentatio, destillatio, circulatio, sublimatio, fixatio. Ad destillationem pertinent exaltatio, exhalatio, circulatio, cohobatio, rectificatio. *Cohobatio quid.* Cohobationem vocant destillationem iteratam, quâ liquor destillatus denuò affunditur ad suum caput mortuum, & rursus destillatur.

Verum relictis præparationibus chymicis, quas sæpe præstat scire, quàm experiri, medicamentorum solitos apparatus & principum Medicorum salutaria remedia persequamur, quibus securè, ac sine metu periculi, quiuis ad morborum depulsionem & sanitatis tutelam vti possit: *Quæ potissimum medicamẽta probanda.* cuiusmodi sunt ea quæ à Pharmacopœis quotidie palàm ac coram omnium oculis parantur: atque vel in rem præsentem, vel ad multum tempus in officinis conseruantur. Ex his enim pro rei exigentis necessitate, modò hæc, modò illa seligit Medicus, & quantum & quale huic vel illi morbo conueniat abigendo, præscribit. Non verò parat, neque præbet, sed fidus Pharmacopœus, *Pharmacopœus Medici manus.* qui propterea Medici manus vocatur. Sic enim tutius est sanitatem & vitam duobus committere, quàm vni, qui dum solus medicamenta præscribit, parat & præbet, vt ius habet vitæ & necis, sic impunè sæpe occidit. Quod cùm sit impium, instituendus est Pharmacopœus, qui solito more medicamina

dicamina paret, & ad futuros vsus conseruet.

Nolo tamen omnia Chymicorum remedia à Pharmacopolio ablegare: multa enim sunt eximiæ virtutis ad plures affectus contumaces soluendos, sed quibus docti tantùm debeant vti non ignari circulatores & agyrtæ vafri, qui vix norunt antimonium calcinare & vitratum efficere, quin Galeno & Gebio doctiores se profiteantur.

Chymica remedia non negligenda. Qui debeant vti chymicis remediјs.

Ad rem igitur reuersus, varias esse dico medicamentorum præparationes; quas vt ordine persequar, initium sumam à lotione: mox de his acturus, quæ interdum cum aqua etiam simpliciter fiunt, sæpe cùm medicamentaria, vel alio succo aut liquore: Tum eos apparatus ostendam, qui ictu, aut attritu & confricatione perficiuntur. Quarto, quos calor absoluit, explicabo, quibus eos adiiciam, qui mixto modo peraguntur.

Lotio. Infusio. Trituratio.

CAPVT III.

De lotione.

LOTIO medicamentorum vltimus est præparationis modus Syluio, quibusdam medius: nobis verò primus, quod plura medicamenta priusquam vsui nostro inseruiant, ante omnem præparationem debeant primò lauari, licet quædam non nisi vsta, aut trita, vel pinsita abluantur.

Primus præparationis modus & cur.

Est autem lotio medicamentorum duplex, vna superficiaria tantùm, quæ sordes in superficie radicibus herbarum & aliorum medicamentorum simplicium inhærentes detrahit: Estque communis etiam cæteris rebus, quæ luto, aut aliis inquinamentis conspurcatæ abluuntur. Altera verò magis intima, quæ scilicet fit foris & intro, & per totam rei abluendæ substantiam: Fitque ea medicamentorum præparatio in aqua vel alio liquore ad noxiam quandam qualitatem remo-

Lotio duplex. Lotio quid.

uendam, vel vtilem aliquam introducendam, prout morbus, vel ægri natura, vel occasio postulat.

Res autem abluenda vel dura est, solida, & lapidosa, qualis est testarum, ossium, lapidum, succorum concretorum, lacrymarum siccarum, & metallorum: vel per se liquida, vt terebinthina, vt oleum: aut facilè liquabilis, vt cera, pix, resina, butyrum: aut dissolubilis, vt calx, bolus armena, lythargirium.

Quæ dura sunt & solida, ante lotionem tenuissimè puluerisanda sunt: aut vrenda: deinde terenda, si citra vstionem teri non queant, vt ebur, aut cornu: sicque humor aut liquor partem quamlibet attingit, abluit & purgat.

Quæ facilè liquantur, vt cera, priùs calfacienda sunt, vt liquata facilius cedant, & permeabilia fiant. Si per se promptè dissoluuntur, aqua vel succo quodam perfundenda sunt, deinde lauanda. Si per se liquida sunt, talia sunt abluenda, qualia ipsa sunt.

In quibus liquoribus fiat lotio.

Liquor autem, in quo fit lotio, aut aqua pura est, vt fontana vel pluuialis; aut medicamentosa, qualis sulphurea, marina, bituminosa; vel alius humor, vt lac, vinum, acetum, succus plantarum, aquæ stillatitiæ, & decocta simplicium medicaminum. Est verò lotio vel multa & fortis, vel pauca & leuis, vel mediocris. Res enim, quæ lauantur ad sordium detractionem, vel fortiter vel leuiter ablui postulant, toties aqua mutata, donec pura remaneat, & omnis impuritas fuerit segregata & eiecta.

Quæ verò medicamentoso liquore lauantur, ea in ipso per noctem aut horas aliquot residere debent, vt ex liquore maiorem vim attrahant, aut malignam à se qualitatem magis abiiciant. Abusiuè tamen lotio dicitur Syluio, cùm sit potius infusio, aut maceratio, vel, vt ipse loquitur, imbutio. Liquor enim medicamento facultates vel non, vel rarò adfert, sæpius aufert, vt in infuso rheo videmus, cuius vis purgatrix in succo, aut liquore remanet.

Imbutio quid.

Quid efficiat ablutio.

Medicamenta autem non tam lauantur, vt eorum facultas aboleatur, quàm vt augeatur. Sic aloë lauatur, Mesuei iudicio, cum aqua specierum aromaticarum,

Aloë cur abluatur.

rùm, vt magis roboret; & aliquando cum decocto purgante, vt aluum magis subducat. Non tamen semper lauatur, vt eius purgatrix facultas intendatur, sed calor illius obtundatur, vt cùm aqua endiuiæ, vel cichorij, aut simili abluitur, ne iecur illius vsu nimium exæstuat; frequentius autem nutritur, quàm lauatur.

Itaque lotio medicamentis vel adfert, vel aufert, efficitque non modò, vt sordes detergeantur, sed vt acrimonia quorundam hebescat, malignitas pereat, violentia obtundatur, & felicius assumantur, vel admoueantur.

Metallica vt ablu enda. Metallica vt commodè lauentur, debent tenuissimè læuigari, deinde in aquam puram, aut aliam medicamentosam immissa, totum diem in feruido sole rudicula commoueri, & per noctem residere: Manè verò aqua effunditur, & alia denuò affunditur, atque simul omnia, vt priùs agitantur, donec aqua tandem effusa pura remaneat ac limpida: hócque pacto mordacitatem & acrimoniam, si quæ sit, deponunt. *Tutia lotio.* Pompholix enim sic lota, mordacitatis omnis est expers, atque ob id ea vtimur ad tenues & acres fluxiones oculorum, ait Gal. *cap. 2. lib. 4. de comp. med. local.* Idem sentiendum de calcitide, misy & pluribus aliis metallis, quæ vsta & lota acredinem multum remittunt, vt pluribus docet idem 4. *compos. med. gener. c. 2.*

Cadmia lotio & præparatio. Veteres cadmiam vstam lacte asinino mitigabant: Secundo & tertio vrebant & extinguebant, tum in mortario diutissimè aqua affusa ducebant, siccatam rursus bis aut ter in mortario cum aqua ducebãt: Tandem siccabant, & ad vlcera oculorum siccanda, & arcendas fluxiones seruabant. *Vlceribus oculorum cadmia lota conuenientissima.*

Cerusa lotio. Cerusa sæpe in lacte lauatur, nonnunquam in aqua compluuia; & aliquando in stillatitia pro vario Medici scopo.

Chalybis lotio vulgaris. Vulgus Pharmacopœorum chalybis scobem in aceto lauat, Arabum consilio: dein de siccat in latere calido, vel feruente sole: siccã rursus ex aceto terit, siccat vt ante: idque septies repetit. Iste tamen apparatus simplex non est lotio, sed multiplex præparationis

modus. Laborioſius adhuc à Chymicis præparatur limatura ferri, quo ſuum Crocum martis efficiunt, de quo *lib.3.offic. pharmac* diſſerimus.

Plumbi lotio. Plumbum dicitur a blui, quando aqua pluuia in mortario plumbeo tamdiu piſtillo plumbeo agitatu, ac ducitur, donec aqua inſtar limi cuiuſdam nigricantis craſſeſcat: Tunc liueſcens ille liquor colatur, exſiccatur, in paſtillos formatur, & ſeruatur.

Adipum & medullarum ablutio. Adipes, & medullæ liquantur, deinde percolantur, vt eximantur fibræ, venulæ, & membranæ: Tum in aqua ſucculſantur, quæ poſtea effunditur, & rurſus alia affunditur, donec pura remaneat.

Iecoris lupi præparatio. Iecoris lupi præparatio, illius lotio eſt & exſiccatio. Lauatur vino odorato ſimplici: ſæpe & eo, in quo abſynthium fuerit incoctum. Probè lotum exſiccatur in clibano, deinde cum abſynthio ſicco aut menta reconditur in loco ſicco.

Inteſtini lupi præparatio. A quibuſdam commendatur ad hepatis atoniam & imbecillitatem, illius tamen ſaporis & odoris inſuauitas officit, & apud me vix commendatur, ſed omnino reiicitur.

Eodem modo lauatur & ſeruatur inteſtinum lupi, ſed in aëre tantùm aquilonio exſiccatur. Laudatur à quibuſdam proprietate ſpeciali ad colicum dolorem, vt notauimus ſupra.

Olei lotio. Oleum, dum in aqua lauatur, non eſt multum verberandum, ne aquæ adeò miſceatur, vt poſt ablutionem vix poſſit ab aqua ſeparari, ſed ita, vt pauliſper quiteſcere ſiueris, facilè queas innatans detrahere, ait Galenus *cap.15.lib.2.ſimpl.*

Reſinarũ & picis lotio. Reſinæ, cera, pix liquanrur primùm ad ignem, deinde in aquam puram fontis demerguntur, vbi permouentur & expurgantur, ex Galen. *cap.14. libr.1. comp. med. gener. cap 58. lib.9. de ſimpl. med. fac. cap.3.lib.6. Meth.*

Calcis ablutio. Calx quoque, licèt vehementer vrat, abluta tamen bis, térque mordacitatis eſt expers, & neruo puncto exquiſitiſſimo ſenſu prædito ſalubriter ádmouetur. Melius nonnulli ſepties vel etiam pluries aqua noua abluunt, & poſtea cogunt in offas, quæ ſiccantur

tur & ſeruantur.

Minutius autem ſingulas cuiúſque medicamenti præparationes inueſtigare ſuperfluum, ac lectori onerosum videretur: tum quia de his iam fuſiſſimè Syluius egit: tum quia in officina noſtra multas multorum medicamentorum lotiones, aliáſque præparationes adiunximus, quæ compoſitiones in illa deſcriptas ingrediuntur.

CAPVT. IV.

De purgatione medicamentorum.

LOtione quidem ſordes permiſtæ medicamẽtis eluuntur, ſed pars illorum inutilis, aut ſuperflua, vel noxia non repurgatur. Millies enim elotum hordeũ vix decorticatur: neque alia ſemina à ſuis glumis & inuolucris, nec fructus à cute ac corticibus, aut nuces à putaminibus, neque adipes à ſuis membranis ſola lotura repurgantur. Proinde cremor hordei, iuſſu Hippocratis, ab eo ipſo priùs mundato, ſeu cortice purgato elicitur. Et prudenter artis Pharmaceuticæ proceres ſemina quatuor frigida maiora in Catholici deſcriptione à ſuis ſquamis polienda eſſe ſtatuunt.

Radicum purgatio.

In vniuerſum omnia penè medicamenta plus minus repurgantur detractione, quę non tam lotione fit, quà ſectione, raſione, fractione, aut alia quadam artificioſa manus induſtria. Sic radicum cortex exterior abraditur, aut capillamenta præſcinduntur, aut meditullium eximitur. Aliquando tamen medicamenta nõ quidem à cortice purgantur, ſed cortex ab illorum partibus ſingulis tanquam ſuperfluis vel inutilibus. Ex cynamomo enim ſola cortex multum expetitur, ex zinzibere radix, ex ſantalis lignum: ex cannis medulla: ex capillaribus folia: ex roſis flores: ex pipere ſemen. Reliquæ partes ferè inutiles cùm ſint, repurgantur, vel minus expetuntur.

Eam ob rationem medulla fistularis secernitur è canna & seminibus, passulæ purgãtur ab acinis, dactyli à nucleis, ex rosis eiicitur lanugo, ex colocynthide semen, ex multis seminibus cortex, ex multis fructibus nihil. Cortex namque citri, seu mali medici succus, semen, odor, omnia vtilia

Malum Medicũ.

Nuces & amygdalæ cum triplici induantur inuolucro, ter debent repurgari. Primum siquidem corium aliis crassius eximitur, dein nucamentum confringitur, tum quod proximè nucleum, tanquam amnios fœtum inuoluit, seiungitur.

Nucum & amygdalarum præparatio.

Debent verò in aqua calente macerari, & digitorum contrectatu cõfricari, vt facilius repurgentur: hordeum tamen vix exuitur post macerationem, nisi multo pistilli attritu variè ductum fuerit ac commotum.

Adipes vt purgentur à membranis, frustatim solent diuidi, & cultello aut digitis separari. Nonnunquã igne liquantur, & per linteum traiiciuntur: sic enim pinguedo sola facilè transmittitur, remanentibus in linteo pelliculis & membranis.

Adipum purgatio.

Metalla solent repurgari attritu, fusione, & aliis præparationibus, de quibus postea fusius agemus. Quibusdam verò maior purgatio debetur, aliis minima, quibus scilicet rei inutilis est perpusilla portio.

Metallorum purgatio.

CAPVT V.

De infusione.

INFVSIO *est præparatio medicamentorum, qua in humore aliquo nostra intentioni conueniente, medicamenta minutim incisa, aut trita infunduntur*: idque per horã tantùm, aut plures, vel dies, vel etiam hebdomadas, pro varia medicamenti natura, & Medicorum scopis. Quæ enim duram habent substantiam, compactam, & qualitatem firmiter substantiæ inhærentem, diutius terenda & infundenda sunt: Quæ raram & imbecillem, minus.

Infusio quid.

Infu-

Infusionis autem tres potissimùm vsus traduntur, vt malefica vis medicamentorum emendetur, aut penitus absumatur, vt bona melior reddatur, vel vt eorum qualitas in humorem aut succum vtendum transferatur. *Infusionis vsus.*

Infunditur turpethum in lacte recens mulcto, dein de siccatur, vt minus ventrem, dum assumitur, torminibus exerceat. Mezereon & laureola, quibus conueniũt, antequam dentur, in vino albo solent infundi, dein siccari, vt eorum vis nimis effrena magis hebescat. *Turpethi praeparatio. Mezerei & laureola appa-ratus.*

Radices quinque aperientes in aceto sæpe macerantur, vt viscidam pituitam magis incidant, & viam exercendo lotio dicatam citius diducant. Semen vrticæ infusum in decocto tragacanthi, & assumptum ad vitia thoracis (tussiculosis enim & asthmaticis prodest) guttur, & alias partes, quas permeat, vrere desinit. *Quinque radicũ aperientiũ praeparatio. Vrtica semen quibus conueniat.*

Maximè verò purgantia medicamenta & aromata infunduntur in vino aut aqua simplici, vel in decocto conueniente, aut aqua stillatitia, vel succo ex plantis extracto, pro variis Medicorum scopis, vt qualitates proprias amittant, & in succum aut liquorem transmittant. Sic rheum, agaricus, & radix Mechoacana solent infundi, non modò, vt illorum virtus in liquorem idoneum abeat, sed vt melior reddatur. *Catharticorum infusio.*

Ex vino simplici componitur hypocraticum, relictis in illo per infusionem cynamomi viribus, ac dissoluto saccharo. Sæpè tamen cautè aliquid ex zinzibere permiscetur à Pharmacopolis, vt bibulorum palato magis arrideat. *Vinũ hypocraticũ.*

Infunduntur in aceto, & interdum in vino gummi, ammoniacum, galbanum, opopanax, & sagapenum, antequam vel accedant ad mixturam emplastri de muccaginibus, vel dissoluantur, ad alios vsus. *Gummorũ infusio.*

Flores nymphecæ, rosarum, & violarum infunduntur in aqua simplici calente, vt inde colatura facta, & addito saccharo, syrupi coquendo conficiantur. *Florũ infusio.*

CAPVT VI.

De humectatione, aliisque infusionum differentiis.

AD infusionem reduci solent humectatio, infectio, seu tinctura: Ad humectationem immersio, & irrigatio, seu inspersio. His enim modis humescunt medicamenta aceto, lacte, aut aqua, vel alio humore insuccata, vt commodius & felicius in compositionem & vsum veniant.

Quæ medicamenta egeant humectatione. Vtilis est humectatio ad exotica medicamenta, quæ ad nos è longioribus plagis aduecta, ficciora sunt, & minus succulenta: Proinde natiuam humiditatem resarcimus, vel fouemus immersione leui, vel irrigatione: Sæpe etiam sola repositione & asseruatione in vno loco, vt cum cassia in cella vinaria asseruatur, vel theriaca in pyxide plumbea reponitur, ne vis illorum tam citò exhalet.

Aromatũ humectatio. Aromata etiam multa, vt caryophilli, ambra, moschus solent humectari, si terenda sint, ne subtiliores partes ac magis odoratæ dissipentur.

Vtilissima verò est humectatio ad condiendos fructus, atque à corticibus repurgandos. Amygdalæ enim siccæ vt facilè exuantur, aqua repentè priùs humectandæ sunt. Et nuclei pinei, & nuces virides, ante conditu-ram pluries in aqua sunt infundendi, humectandi & macerandi, vt illorum acrimonia & amaritudo retundatur. Mitescunt enim omnia, quæ insignem habent qualitatem, si in aquam, aut alium liquorem sæpe immergantur.

Caphura, colocynthis, euphorbium, & alia pleraque pulueranda, ante trituram pauco oleo amygdalino aut alio humectantur, vt comminuantur facilius, & eorum vis difficilius expiret.

Ad humectationem reducitur irrigatio, quæ velut parua

parua quædam humectatio est. Quæ enim improbantur, vt ſicciora, leui aſpergine humeſcunt, & vſui ſunt aptiora.

CAPVT VII.

De nutritione.

Vix probabili ratione medicamenta dicuntur nutriti, niſi quatenus mutua appoſitione duorum vel trium, aut plurium medicamentum aliquod accretionē capeſſit, quam vulgus Pharmacopœorum nutritionem vocitat. Fortaſſis etiam id nominis inditum eſt, quia medicamenti miſcendi, vt nutrimenti nutriendi fieri debeat alteratio.

Nutritio humectationi affinis.

Eſt autem nutritio humectationi non multum diſſimilis: In vtraque enim humor aliquis, aut ſuccus neceſſario permiſcetur, ſed qui copioſus eſt in humectatione, in nutritione paucus, in qua non affatim, vt in illa, ſed paulatim ac ſubinde affunditur. Nam quod ſemel humore pauco irrigatum eſt, illico ſiccatur Sole, aut igne, dein adhuc humectatur, atque ter, quater, aut quinquies iterum irrigatur. Quemadmodum Sarcocolla lacte mulieris, aut aſinæ nutritur, ſed pauco: copioſiore enim lactis copia macerata liquatur, aceſcitque lac ante ſarcocollæ deſiccationem.

Sarcocollæ nutritio.

Spagirici ſolent metallica humore cognato certo modo apparato nutrire, vt facilius liqueſcant, aut diluantur; vel ſucco velut nutrita & aucta tumeſcant.

Vnguentum crudum quibus conſtet.

Ad confectionem vnguenti crudi, ſeu de lithargyro, quod paratur ex parte vna lithargyri, quatuor olei, & aceti quinque, tamdiu terendo nutritur his ſuccis lithargyrus, vt in vnguenti conſiſtentiam abſque ignis ope, & ceræ mixtura coëat.

Myrobalanorum nutritio.

Radices multæ nonnunquam vino, interdum aceto irrigantur, vt turgeant, quemadmodum & myrobalani lacte nutriuntur aliquando, vel alio liquore, pro vario

Medicorum proposito.

Aloë nonnunquam nutritur decocto aromatum, aut alio liquore idoneo pro Medici scopo: Sæpissimè verò succis herbarum, foliorum & florum, vt rosarum vel rubrarum ad robur, vel pallidarum ad purgatricem eius vim augendam: aliquando in succo endiuiæ ad calorem ipsius mitigandum. Dissoluitur autem primum in succorum ipsorum aliquo, deinde exsiccatur: teritur rursus, eadémque succi eiusdem portione diluitur, agitatur, nutritur, & denuo exsiccatur, atque hoc toties iteratur, donec succi aut liquoris expetitam quantitatem aloë ebiberit.

CAP. VIII.

De maceratione, infectione & digestione.

Maceratio humectationi tam finitima est, vt pro vno eodémque præparationis modo vsurpentur. Ad eosdem enim vsus, & eodem artificio medicamenta infunduntur, humectantur, & macerantur: longiori tamen spatio temporis est opus ad macerationem; flores enim populi & semen abietis, Galeni consilio, *cap. 14. lib. 2. de sanit. tuend.* macerantur oleo, sæpe tres, aut quatuor, vel plures etiam menses: postea oleum exprimitur, ad omnem lassitudinem soluendam aptissimum.

Oleum acopum.

Zinziber, radices duriores, amygdalæ virides & duri fructus ante conditurам tanto tempore macerantur, donec mollescant, vel inutilem aut ingratam qualitatem amittant.

Syrupus de papauere.

In syrupo de papauere simplici macerantur capita papaueris in aqua diem integrum aut alterum, & sæpe triduum, donec tenerescant, & illorum qualitas ad aquam transmittatur.

Lignum pali sancti, & illa radix peregrina, quam Orien-

Orientales Indi Lampatan vocant, suas qualitates vix suggerunt, nisi longa maceratione prius maduerint ante concoctionem.

Guaiaci. Radix China.

Idem fit in cæteris lignis & radicibus, quæ diutissimè macerantur in apto liquore, vt vires eorum, qualescunque sint, in decoctum aut aquam transmittantur.

Dactili tres dies integros aceto macerantur, Mesuei decreto, antequam ad Diaphænici mixturam trahantur. Macerantur quoque tamarindi & myrobalani in sero lactis capræ, aut aqua, vel succo conueniente, ne lædant stomachum, ait Mesue, & nocumentum emendetur.

Affinis quoque est infusioni, humectationi, & macerationi tinctura seu infectio: quæ enim inficiuntur, debent in succum quendam immergi. Non tamen semper medicamentum immergitur, vt colorem solum acquirat, sed etiam qualitatem præstantiorem, vt cum sericum crudum succo cocci baphicæ tingitur, antequam confectionem Alkermes ingrediatur, vt vim magis cardiacam nanciscatur, coloremque magis rubellum, imo totum ipsum quod habet laudabile, ab eo succo mutuatur.

Infectio seu tinctura.

Ad macerationem adhuc digestio reduci potest, per quam res digerenda vase, tanquam ventriculo includitur, & maceratur, eiusque pars minus & tractabilis, & mitis edomatur digerendo, & mitior euadit, atque operibus aptior, superaddito vino, vel aceto, vel oleo, aut succo conueniente. Latius tamen patet Chymicis digestio, sub qua rectificationem, insolationem, & nutritionem aliquando complectuntur.

Digestio.

CAP. IX.

De tritura.

CVM medicamenta per se dura & solida assumi, vel conuenienter adhiberi non queant, à Pharmacopœis tanta industria solent præparari & immutari, vt eorum vsus sit postea facilis & salutaris. Ea enim ipsa percussu vel friatu comminuunt, & in puluerem redücunt, aut tenuiorem, aut crassiorem, pro vario Medicorum proposito.

Tres scopi triturationis.

Sunt autem tres præcipui terendorum medicamentorum scopi, vt aliis nempe medicamẽtis exactè commisceantur, vel vt ipsis noua facultas conquiratur, vel vt malefica corrigatur.

Terendi modus varius.

Modus vero terendi plurimum varius; multa námque in mortario lapideo, vt marmoreo; alia metallico, vt ferreo, æneo, plumbeo, & aliquando vitreo: alia in ligneo, vt buxeo, cum pistillo, simili ferè materia concinnato, teruntur. Pistillus siquidem ferreus mortario ferreo aptior est, ligneus ligneo, plumbeus plumbeo, vitreus vitreo.

Nonnulla minimè possunt ita exactè puluerari percussu, atque friatu, qui fit super lapidem planum, ac marmoreum, seu porphyrium, cui pistilli loco apponitur parua mola marmorea, quæ manu concepta, hac illac circumducitur, vt nihil intactum ex medicamento terendo relinquatur. Hócque modo gemmæ, & lapides pretiosi solent læuigari, donec amplius nulla digitis inæqualitas percipiatur. Sic læuigatum tum puluerem vulgus porphiratum vocitat; quo modo solent ea medicamenta attenuari, quæ vel tabellas cardiales, vel vnguenta ophthalmica ingrediuntur.

Gemmarum tritura.

Quædam molis versatilibus colliduntur seu moluntur, perinde ac triticum aut hordeum in pistrino. Sic enim magna seminum duriorum quantitas facilè & pauco tempore colliditur, & in pollinem abit.

Pauca

Quæ paucam trituram desiderat.

Pauca autem debet esse tusio eorum medicamentorum, quæ ad coctionem tantum apparamus, atque eorum, quæ raram habent texturam, & virtutem facilè dissipabilem, quæ nimirum multa tritura exoluuntur promptè, cuiusmodi sunt flores pene omnes.

Multam verò trituram patiuntur medicamenta dura, crassa, solida, neruosa, & fractu contumacia, quæque maligna qualitate participant, vt colocynthis, quæ cum leuiter trita sumitur, eius portio crassior gyris intestinorum inhærens, partem eam exulcerat, ac dysenteriam mouet.

Quæ multam trituram desiderãt.

Quæ mediocri substantia constant, vt aromata multa, moderatè terenda sunt, ne tenuior eorum portio ac magis odorata exhalet, atque dissipetur. Si quando tamen ad electuarij alicuius confectionem trahenda sint, tunc tenuissimè læuiganda.

Quæ moderatam.

Quũ partes remotissimas petere volumus, in pollinem reducenda: si eadem in ventriculo, intestinis, & primis venis diutius immorari, nec promptè vasorum ora subire cupimus, crassiusculè pulueranda, modo nulla sint prædita maligna qualitate. Nonnulla quoque leuissimè teruntur, vt citius id actu sint, quod potestate esse dicuntur, hoc est, vt celerius suas vires exerant.

Quæ tenuissimè læuiganda.

Radices & herbæ nunc teruntur virides, nunc siccæ, nunc crudæ, nunc coctæ in varios vsus. Semper vero mediocriter teruntur, dum concoqui debent. Maior tamen tritura radicibus, quam foliis semper debetur, fructibus minor, seminibus mediocris. Medio siquidem modo inter herbas & radices semina teri desiderant.

Colocynthis, caphura & sericum quomodo facilè terenda.

Porro multa vix possunt sola in puluerem reduci, nisi quid admisceatur, vt pomum colocynthidos, sericum crudum, caphura, & alia multa quæ terendo lentescunt, si quid ex oleaginosis non superaddatur. Nonnunquam vino quædam irrorantur, vt etiam aquæ tantillo, tum vt commodius teri possint, ac puluerari, tum vt felicius intentioni nostræ inseruiant.

Partes animalium duriores, vt ossa, cornua, & vn-

gues: si assatione, vel vstione, vel alio modo torrida sint, puluerantur facilius.

Malè sericum aduritur, vt pulueretur.

Sunt qui sericum crudum, lanam & pilos animalium ante trituram adurunt, sed vires amittunt priores, & nouas conquirunt. Proinde minutim præstat eadem secare, deinde valenter terere, & in puluerem minutulum reducere.

Quæ pistillo vix queunt puluerari.

Semina quædam oleosa, vt quatuor frigida maiora, quia sub ictu pistilli percutientis latescunt, ac pinguescunt, cortice tamen ante spoliata.

Multa gummi, lacrymarum, & succorum tenera fibrosa, & velut coriacea, ac fractu & solutu contumacissima, atque per se sicca minus, quam vt sola puluerari queant, minutim inciduntur, dein cum aliis sicioribus teruntur. Tragacanthum, mastiche, gummi Arabicum, thus, sarcocolla, & succi, qui lentum retinent humorem, non facilè tundendo puluerantur, nisi pistillus velut friando per fundum ad latera mortarij ducatur, & in quibusdam prius affusis aliquot aquæ guttis.

Quæ facilè ac cito lauigantur.

Quædam adeo sunt friabilia, vt amylum, agaricus albissimus, & multæ terrarum species. Alia & valide & diutissime contundenda ac terenda, antequam in vsum veniant, que scilicet crassam, duram, ac compactam habent substantiam & virtutem profundam, ac validam, & ægre vanescentem, vt metallica, ligna, ossa, cornua: hæc enim omnia tundendo vix puluerantur.

In genere autem quæcunque validam concoctionem postulant, eadem & maiorem trituram: & quæ minus aut mediocriter coquenda, minus quoque vel mediocriter terenda.

Debet vero inter terendum corio quodam aut charta mortarium operiri, ne dum aromata aut gemmæ teruntur, pars subtilior exhalet, aut fragmenta foras euolent & pereant: vel dum euphorbium & veratrum puluerantur, tenue pollen nares aromatarij molestè feriat & sternutationem moueat importunam.

Is verò seruandus est ordo, inquit Syluius, in medicamentis puluerandis, vt primum iniiciantur in mortarium

tarium crassa, dura, lenta, deinde minus solida, tandem quæ pistillo minus reluctantur.

Plumbum sic ex Fernelio *cap. 16. lib. 6. method.* puluerratur. In laminas tenellas primum ducitur, quæ minutissimè concisæ, aceto quàm acerrimo immerguntur, macerānturque triduo, permutato quotidie, si videtur, aceto, postea exemptæ, & igni siccatæ citra vstionem, in mortario laboriosè teruntur, sic tandem in tenuissimum puluerem rediguntur, cuius vis eximia est ad maligna vlcera blandè corrigenda, & expurganda, & ad cicatricem perducenda. *Puluis plumbi.*

CAPVT X.

De variis trituræ speciebus.

VT multiplex est materia terenda, sic multiplex ac varius terendi modus, non solum enim medicamenta comminuuntur terendo, molendo, ducendo & friando, sed etiam atterendo, confricando, secando, frangendo, tundendo, limando: hinc trituræ multæ species constituuntur, quæ pistillo quidem & mortario minimè peraguntur, sed aliis instrumentis, vt cote, malleo, securi, scalpro, lima: vnde attritio, confricatio, sectio, fractio, rasio, limatio.

Attritio. Attritio dicitur Syluio præparationis quidam modus, quo medicamenta nonnulla in cote medica, qualis ad nos Naxia ex Cypro insula aduehitur. *Plin. cap. 7. lib. 16.* atteri solent, vt lapis Iudaicus, aut collyria in pastillos formata & sicca, quæ ad cotem cum aliquo humore idoneo confricantur, vt materia hoc apparatu tenuior facta dolentem oculum, cui adhibebitur, minimè lædat vel exasperet. Galen. *cap. 4. lib. 4. comp. medicam. local.*

Atteritur nonnunquam butyrum in mortario plumbeo, cum pistillo materiæ similis, donec similem colorem acquirat, ad pruriginem, & curandos affectus

mitescendos; sicque butyri qualitas non communicatur butyro, sed plumbi qualitas isto attritu butyro permiscetur. Idem sentiendum de cæteris liquoribus aut succis similiter in simili materia attritis.

Confricatio. Confricatio leuis quædam est attritio, per quam res facilè puluerabiles, digitorum friatu, aut solidioris corporis confricatu cito læuigantur, vt amylum, aut cerusa, quæ statim vt confricantur, puluerantur: sicque confricatio & attritio secundum magis & minus tantum discrepare videntur.

Sectio. Ex arboribus radices & ligna primum serra aut securi præscinduntur, dein ad pharmacopolium aduecta minutius secantur, vt in pyxidibus aut solio commodius queant asseruari; tandem minutuli fiunt pulueres vsibus nostris inseruiendi. Ossa, vngulæ, cornua iisdem ferramentis diuidi solent, vt frustulatim veneant: vsus tamen tempore scalpro rasorio & tusione assuescunt læuigari. Hic autem apparatus, qui per sectionem fit, ab instituendo Pharmacopœo non parum remotus censetur, cum potius ad medicamenti venditorem, quam emptorem spectet: Proximè tamen ad eum spectat subtilior illa sectio, per quam semina oleosa, vt cucumeris, citrulæ, melonis, peponum, pistaciorum, & similium, scalpro sutorio, huc, illúcve identidem inclinato, vel frequentissimo cultelli verberatu in tenuissimas partes incidúntur, pro Medici instituto.

Secantur crassiusculè forcipibus: aut cultello radices multæ, caules, & folia plantarum, antequam terantur, vt elixentur ad medicinales vsus.

Fractio. Franguntur herbæ tenellæ, dum manibus præhensæ interquendo trahuntur: partes vero illarum sicciores nonnisi extremis ad sese adductis per medium quasi crepitando abrumpuntur. Mineralia sæpe casu franguntur, sæpius industrioso percussu.

Fissio. Finduntur eo modo radices cultello, necnon caules multi, quo doliarij sua vimina findunt. Crassiora & duriora ligna interdum ascia egent, interdum & cuneo ferreo, & malleo.

Rasio. Raduntur multæ radices tum ad corticem eximendam,

dam,tum ad inutilia expurganda. Ligna verò seu duriora,vt buxus,guaiacū; seu minus compacta,vt xyloaloë,santala,dētes apri,cornua cerui, vnicornis,& rhinocerotis, vngulæ Alces, priapi animalium siccati,& pleráque alia, vt facilius postea puluerentur, vel coctione suas vires in humorem transmittant.

Rheum,agaricus,zinziber, nux moschata & saccharum sæpè lamina ferrea,incurua,multis exasperata foraminibus abraduntur:nonnunquam & mala cytonia, vt ex his maior succi quantitas eliciatur, quam si in mortario terantur, inquit Syluius.

Limatio.

Limantur præsertim metalla,quæ rasione aut tusione puluerari non queunt, diutissimè námque percussa, vel tudi aut pistillo non cedunt, aut latescunt potius, quam læuigentur.

Aurum & argentum ideo limantur,vt illorum scobs minutula citra præparationem aliam exhibeatur. Chalybs,ferrum,æs,plumbum ferè limantur, vt vrantur atque postea teruntur, vt rei exigenti inseruiant. Limantur & dentes, veluti cornua elephanti, ossa caluariæ humanæ, & quædam ligna perdura: sic enim minutius,quam rasione, diuiduntur:nam limaturæ ramentis sunt tenuiores.

CAPVT. XI.

De coctione.

VT medicamenta gratiora salubriora, & vsui ac compositioni magis idonea reddantur, solent concoctione conuenienti commutari: Est enim coctio. *Probl.7. sect. 12. Problem. rei concoquendæ alteratio, vel commutatio.*

Coctio, quid.

Eius autem tres *cap.3 lib.4. Meteor.* constituuntur differentiæ, maturatio, elixatio, & assatio. Sed quia maturatio, πέπανσις Græcis dicta,naturalis quædam est coctio, hic omittitur, quoniam de artificiali tantum agimus, ad quam elixatio, vstio,calfactio, frixio, de-

spumatio, & quæ calore mutationem quandam acquirunt, tanquam ad genus solent referri.

Pro rerum autem coquendarum substantia & viribus, fit coctio leuis, aut valida, aut mediocris. Quædam enim leuem tantum coctionem sustinent, quorum scilicet virtus longiore coctione facilè resoluitur, vel quia imbecilla est, aut in superficie posita, aut quia rara substantiæ textura constant, vt semina quædam, aromata multa, & flores pene omnes.

Alia longiorem coctionem desiderant, vt quæ contrario modo affecta sunt, quorum nempe virtus non facilè resoluitur; aut quia valida est, ac firma; aut quia in substantia crassa ac densa residet; aut quia in profundo est sita: cuiusmodi sunt radices, ligna, gummi, lapides, & acria, vt cepæ & allium, quæ coctione mitescunt. Quædam mediocrem coctionem patiuntur, quæ inter dicta extrema media sunt, in substantia & viribus, vt santalia omnia, iuiubæ, passulæ, tamarindi, molliusculi fructus & semina multa.

Elixatio quid.

Coctio autem, quę fit in humido à calore moderato, elixatio dicitur. At humidum illud, cui medicamenta incoquuntur, magna ex parte aqua est, eáque vel simplex, vt communis, vel medicamentosa, & composita, ad quam reducuntur lixiuium, hydromel, lac, serum, vinum, acetum, succi plantarum, aquæ salsæ, vel sulphureæ, & liquor omnis, in quo medicamenta excipiuntur & incoquuntur.

Multiplex elixationis vtilitas.

Est vero multiplex elixationis vsus: Primo siquidem humorem medicamenti excrementitium coquendo resoluit; vnde colocynthis & elleborus coquuntur, ne molestè ventrem perturbent, & torminibus exerceant. Contrarium tamen accidit his medicamentis, quę leniendo & lubricando purgant, quæque cum plena sunt, eadem meliora; vt cassia & tamarindi: coctione namque deteriora fiunt; quia humiditas illorum natiua imminuitur, & vis purgatiua deperditur.

Secundo, elixatio flatus crassos & mordaces ad nauseam ventriculum lacessentes, ab eodem medicamento dissipat, vt in senna, polypodio, carthamo, ebulo.

Tertio,

Tertio, acrimoniam, violentiam & qualitatem vlcerantem frangit, vt de scammonio scribit Mesue, quod illius iussu, in malo austero, vt citonio, vel succo rosarum coquitur, & præstantius redditur, vt omnia acria coctione fiunt meliora.

Quarto, vehementiorem medicamenti attractionem & maligniorem obtundit: proinde elleborum album, & medicamenta valentiora incoquimus, vt illorum violentia fracta maneat; sicque omnia medicamenta redduntur benigniora, dum in aqua vel succis herbarum, seminum aut fructuum coquuntur.

Denique elixatio facultates medicamentorum diuersas optimè permiscet, vt ex his omnibus vna resultet, veluti concreta facultas: quæ si fuerit imbecilla in planta quadam, leuius coquenda est; si potentior ac validior, validius; eóque magis, quo substantia illius crassior, solidiórque fuerit. Idcirco primum ligna, dein radices, tertio semina, postea lignorum cortices, tum fructus, postremo flores igne lento, tetri fumi experte concoquuntur, dum arida duráque mollescant, cætera contabescant, & in aquam aut liquorem suas vires deferant.

Ordo coctionis medicamentorũ.

Hic elixationis ordo semper tenendus in omni medicamentorum & maximè apozematum apparatu, quæ fiunt ex decocto radicum, foliorum, seminum & florum sacchro aut syrupis quibusdam dulcorato.

Quo modo fiant apozemata.

Tempus autem coctionis, non vna hora, aut aliquo temporis certo spatio, vt quidam arbitrantur, sed vno artificis periti iudicio definitur. Quædam enim ad elixationem multum temporis, alia parum exigunt.

Tempus coctionis.

CAP. XII.

De assatione & frixione.

Assatio quid. ASSATIO est *medicamentorum cum succo tantum proprio concoctio:* Quo preparationis modo carnes, radices, & fructus sine aliquo humore aduentitio coquuntur.

Assationis modi. Ea autem assatio fit modis pluribus: Carnes enim veru transfixæ versatili ad ignem coquuntur; vel catino figulino exceptæ in clibano; vel suprapositæ crati suppositis prunis ardentibus assantur. *Beta Romana.* Radix quoque betæ nigræ sub cineribus assatur, vt & castaneæ in pertusa sartagine: sed hæc cuncta magis ad popinam, quàm pharmaciam pertinere creduntur.

Assationis varij vsus. Assantur verò medicamenta multa, vt qualitatem inutilem deponant, & retineant salutarem: alia vt fiant mitiora: nonnulla vt facilius & citius puluerentur. Sic rheum assatur aliquando, vt minus sit purgatorium, & valentius astringat: quemadmodum & scylla, vt illius vehementia obtundatur, qua interanea lædit, ex Dioscoride. *Cerebella passerum Venerem excitant.* Sic & cerebella passerum assantur, vt ficciora sint & magis puluerabilia, vt commodius his permisceantur, quæ venerem suscitant.

Multa quoque præparantur assando, vt copiosa & excrementitia illorum humiditas absumatur. Dum verò super tegulam ignitam, vel in furno aut sartagine assantur, cochleari aut rudicula quadam ferrea debent versari, ne vrantur, atque amoueri, antequam nigrescant.

Frixio. Hoc autem discrimine dirimuntur inter se assatio & frixio, quod illa fiat cum succo proprio: hæc vero cum aduentitio, vt cum oleo, butyro, vino, aceto, aut alio succo vel liquore: quo modo multa alimenta friguntur, vt fabæ & cicera, tum vt suauiora sint, tum vt flatum magis deponant, ex Galen. *cap. 29. lib. 2. de aliment.*

Corian-

Coriandrum frigitur, hoc est, præparatur cum aceto, vt illius qualitas cerebro noxia obtundatur. Frigitur & viticis semen, vt flatus magis discutiat, & Venereos appetitus inhibeat. Nonnulla verò friguntur in oleo amygdalarum dulcium, vt myrobalani citrini, chebuli & nigri in compositione Trypheræ Persicæ: alia in omphacio; & quædam in vino, aut alio succo, pro vario Medici scopo, vt qualitatem meliorem acquirant, vel deteriorem amittant.

Coriandri præparatio.

CAP. XIII.

De vstione.

MVLTA medicamenta præsertim solidiora, vt mineralia, vel quæ malignam habẽt qualitatem, priusquam veniant in vsus humanos, vruntur: nonnulla etiam vruntur, vt citius queant puluerari, vt ossa, cornua, vngues, sericum, & pili animalium: alia, vt mutent colorem: alia, vt facultatem, & nouam nostro proposito idoneam nanciscantur: multa acria interdum vruntur, vt mitescant, & acrimoniam amittant: & quædam non acria, vt eandem acquirant. Sicque acria, vt notauit Galenus *in proœmio lib. 9. simplic.* multum caloris amittunt vsta; at quæ eiusmodi non sunt, assumunt. Hoc probat exemplo calchanti, quod mitius moderatiúsque redditur per vstionem. Nonnulla verò non acria, vrendo redduntur calidiora, & magis erodentia, vt fex vini, hydrargyrus, calx cruda, & alia multa.

Qua autem ratione idem efficiens effectus tam oppositos promat, sic sentiunt medicinæ proceres. Acrimonia acquiritur, aucto calore ad certum gradum, quem dum per adustionem exeedant acria, suam acrimoniam amittunt. Quæ vero acria non erant, cum ad istum caloris gradum, seu secundum aut tertium peruenerunt, eandem acquirunt, quorum vsus à Galeno improbatur. Laudat enim æs vstum rubrum, reiicit ni-

Cur acria per vstionẽ acrimoniã amittant, non acria vero eandem acquirant.

grum quod nimis vstum.

Spagyrici tamen malunt acrimoniam amitti vstione, propter dissipationem sulphuris & salis volatilis; acquiri vero in non acribus, discusso sulphure volatili, cui nulla aut exigua erat acrimonia, ac remanente sale fixo, cuius acrimonia hebes erat, & obscurata à sulphure ante vstionem.

Multiplex vrēdi modus. Porro varius est vrendi modus. Quædam enim in clibano vruntur; alia in patina; alia in olla fictili cruda; alia in vrceolo æneo, alia in catino cupreo: & quædam in fornace antifabrorum, vel in reuerberio Chymistarum.

Puluis leporis vsti ad calculos atterendos. Vritur lepus in clibano, quo vsque possit in puluerem læuigari, ad calculos atterendos & saburram renum pellendam vtilissimum. Vruntur viperæ, Galeni consilio, *cap.2. lib.11. simpl.* in olla noua ad salem theriacum, lepris & impetigini agresti discutiendis maximè idoneum. Sed inter vrendum cauendum est, nè vapor teter, ac venenatus cerebrum lacessat. *Viperarū vstio.*

Vruntur animalia pleraque integra, si pusilla sint; vel partes grandiorum, vt ossa, cornua, pili, pennæ, corium, vngues. Excipiuntur vero fictili nouo, & in furno, vel fornace, & interdum solis, circumcirca prunis subditis vruntur; donec facili negotio puluerari queant. *cap.33. lib. de theriac.*

Rami arborum, arbusta, sarmenta, & multa simplicia per se accensa, interdum & vase quodam terreo aut metallico concepta, solent vri.

Puluis cācrorum vstorum quos affectus sanet. Cancri nonnunquam vruntur in sartagine ærea, quandoque in olla, sæpe inter carbones ignitos, donec cinefiant; vel saltem quousque ex his torridis fieri queat puluis tenuissimus, qui commendatur ad cancerosos affectus, & eos, qui à rabioso cane infliguntur.

Lapidum vstio. Lapides inter prunas ardentes à follibus excitatas vruntur. Cyaneus tamen, Phrygius, & alij pretiosi in partes exiguas, ante vstionem frangi debent, & olla fictili, noua, operculo tecta perforato excipi, vt facilior exhalationi pateat exitus, dein tamdiu vri, donec igniantur.

Vstio-

Vstionis enim terminus in quibusdam est ignitio; in aliis, dum nihil fumidum amplius exspirat. Multi tamen lapides ter aut quater igniuntur, & toties humore quodam suffunduntur ante trituram.

Vstionis terminus.

Fæx vini tamdiu torretur, donec albescat, atque tantam acrimoniam acquirat, vt linguam & palatum quasi vrendo mordicet.

Facis vini vstio.

Ouorum putamina, ostreorum, & limacum testæ, cornua & dentes animalium ita debent accendi, vt conflagrent, & albescant, & fiant puluerabilia.

Accenduntur & vruntur nonnunquam resinæ, styrax, thus, pix, therebinthina, & multa similia, vt ex his accensis fuligo quædam medicamentosa excipiatur ad futuros vsus.

Alumen in patina ignita vritur, quousque bullas excitare desierit. Et calchantum, donec colorem mutauerit.

Aluminis vstio.

Sal vritur olla exceptus & opertus, ne exiliat. Exilit vero & strepit vrendo, donec perfectè crematus fuerit. Nitrum quoque est eodem modo vrendum.

Salis vstio.

Cerussa, inquit Dioscorides *cap.*103. *lib.*5. *trita in fictili nouo, flagrantibus igni carbonibus, assiduè versando vritur, donec cineroum colorem traxerit: tunc exime, refrigerato vtitor. Vel, in patinis notis super prunas vrito, & ferulacea rude moueto, donec colore fiat similis Sandaracha, Quæ vero sic parata est, Sandix à quibusdam dicitur*, inquit idem author.

Cerussa preparatio.
Sandaracha.
Sandix.

Est autem Sandarach non quidem gummi Iuniperi, quod vulgo vernix, & à Mauritanis Sandarax dicitur, sed species auripigmenti rubelli. *Brasaual. in examen. simpl. cap.*66. *lib.*9 *simpl. cap.*53 *lib.*9. *simpl.* Eadem enim in fodina Sandarach & auripigmentum effodiuntur: Imo simul mista sunt, & vires easdem possident. Alio nomine Sandaracha vocatur, à Chymistis Arsenicum rubrum, vt & Auripigmentum, Arsenicum croceum. Porro, *Cerussa vsta in Sandica transit.* ait Galenus, *nunquam tamen in Sandaracham quæ est vrentis facultatis.* Sandix verò nulla sui parte calefacit, sed potius refrigerat: Hócque pictores vtuntur, vt Cerussa, cuius colorem vrendo, & aliquando acetum permi-

Sandarach quid.
Arsenicū rubrum.
Auripigmentum.
Arsenicū croceum.
Sandarachæ vires.
Sandicis qualitas.

Medicorum proposito.

Aloë nonnunquam nutritur decocto aromatum, aut alio liquore idoneo pro Medici scopo: Sæpissimè verò succis herbarum, foliorum & florum, vt rosarum vel rubrarum ad robur, vel pallidarum ad purgatricem eius vim augendam: aliquando in succo endiuiæ ad calorem ipsius mitigandum. Dissoluitur autem primum in succorum ipsorum aliquo, deinde exsiccatur: teritur rursus, eadémque succi eiusdem portione diluitur, agitatur, nutritur, & denuo exsiccatur, atque hoc toties iteratur, donec succi aut liquoris expetitam quantitatem aloë ebiberit.

CAP. VIII.

De maceratione, infectione & digestione.

Maceratio humectationi tam finitima est, vt pro vno eodémque præparationis modo vsurpentur. Ad eosdem enim vsus, & eodem artificio medicamenta infunduntur, humectantur, & macerantur: longiori tamen spatio temporis est opus ad macerationem; flores enim populi & semen abietis, Galeni consilio, *cap. 14. lib. 2. de sanit. tuend.* macerantur oleo, sæpe tres, aut quatuor, vel plures etiam menses: postea oleum exprimitur, ad omnem lassitudinem soluendam aptissimum.

Oleum acopum.

Zinziber, radices duriores, amygdalæ virides & duri fructus ante conditurani tanto tempore macerantur, donec mollescant, vel inutilem aut ingratam qualitatem amittant.

Syrupus de papauere.

In syrupo de papauere simplici macerantur capita papaueris in aqua diem integrum aut alterum, & sæpe triduum, donec tenerescant, & illorum qualitas ad aquam transmittatur.

Lignum pali sancti, & illa radix peregrina, quam Orien-

Orientales Indi Lampatan vocant, suas qualitates vix suggerunt, nisi longa maceratione prius maduerint ante concoctionem.

Guaiaci. Radix Chinæ.

Idem fit in cæteris lignis & radicibus, quæ diutissimè macerantur in apto liquore, vt vires eorum, qualescunque sint, in decoctum aut aquam transmittantur.

Dactili tres dies integros aceto macerantur, Mesuei decreto, antequam ad Diaphænici mixturam trahantur. Macerantur quoque tamarindi & myrobalani in sero lactis capræ, aut aqua, vel succo conueniente, ne lædant stomachum, ait Mesue, & nocumentum emendetur.

Infectio seu tinctura.

Affinis quoque est infusioni, humectationi, & macerationi tinctura seu infectio: quæ enim inficiuntur, debent in succum quendam immergi. Non tamen semper medicamentum immergitur, vt colorem solum acquirat, sed etiam qualitatem præstantiorem, vt cum sericum crudum succo cocci baphicæ tingitur, antequam confectionem Alkermes ingrediatur, vt vim magis cardiacam nanciscatur, coloremque magis rubellum, imo totum ipsum quod habet laudabile, ab eo succo mutuatur.

Digestio.

Ad macerationem adhuc digestio reduci potest, per quam res digerenda vase, tanquam ventriculo includitur, & maceratur, eiusque pars minus & tractabilis, & mitis edomatur digerendo, & mitior euadit, atque operibus aptior, superaddito vino, vel aceto, vel oleo, aut succo conueniente. Latius tamen patet Chymicis digestio, sub qua rectificationem, insolationem, & nutritionem aliquando complectuntur.

CAP. IX.

De tritura.

CVM medicamenta per se dura & solida assumi, vel conuenienter adhiberi non queant, à Pharmacopœis tanta industria solent præparari & immutari, vt eorum vsus sit postea facilis & salutaris. Ea enim ipsa percussu vel friatu comminunnt, & in puluerem reducunt, aut tenuiorem, aut crassiorem, pro vario Medicorum proposito.

Tres scopi trituratiotionis.

Sunt autem tres præcipui terendorum medicamentorum scopi, vt aliis nempe medicamẽtis exactè commisceantur, vel vt ipsis noua facultas conquiratur, vel vt malefica corrigatur.

Terendi modus varius.

Modus vero terendi plurimum varius; multa námque in mortario lapideo, vt marmoreo; alia metallico, vt ferreo,æneo, plumbeo,& aliquando vitreo: alia in ligneo, vt buxeo, cum pistillo, simili ferè materia concinnato, teruntur. Pistillus siquidem ferreus mortario ferreo aptior est,ligneus ligneo,plumbeus plumbeo, vitreus vitreo.

Nonnulla minimè possunt ita exactè puluerari percussu, atque friatu, qui fit super lapidem planum, ac marmoreum, seu porphyrium, cui pistilli loco apponitur parua mola marmorea,quæ manu concepta, hac illac circumducitur, vt nihil intactum ex medicamento terendo relinquatur. Hócque modo gemmæ, & lapides pretiosi solent læuigari, donec amplius nulla digitis inæqualitas percipiatur. Sic læuigatum tum puluerem vulgus porphiratum vocitat; quo modo solent ea medicamenta attenuari, quæ vel tabellas cardiales,vel vnguenta ophthalmica ingrediuntur.

Gemmarum tritura.

Quædam molis versatilibus colliduntur seu moluntur, perinde ac triticum aut hordeum in pistrino. Sic enim magna seminum duriorum quantitas facilè & pauco tempore colliditur,& in pollinem abit.

Pauca

Pauca autem debet esse tusio eorum medicamentorum, quæ ad coctionem tantum appatamus, atque eorum, quæ raram habent texturam, & virtutem facilè dissipabilem, quæ nimirum multa tritura exoluuntur promptè, cuiusmodi sunt flores pene omnes.

Quæ paucam tri-turam desiderat.

Multam verò trituram patiuntur medicamenta dura, crassa, solida, neruosa, & fractu contumacia, quæque maligna qualitate participant, vt colocynthis, quæ cum leuiter trita sumitur, eius portio crassior gyris intestinorum inhærens, partem eam exulcerat, ac dysenteriam mouet.

Quæ mediocri substantia constant, vt aromata multa, moderatè terenda sunt, ne tenuior eorum portio ac magis odorata exhalet, atque dissipetur. Si quando tamen ad electuarij alicuius confectionem trahenda sint, tunc tenuissimè læuiganda.

Quæ multam tri-turam desiderāt.

Quū partes remotissimas petere volumus, in pollinem reducenda: si eadem in ventriculo, intestinis, & primis venis diutius immorari, nec promptè vasorum ora subire cupimus, crassiusculè pulueranda, modo nulla sint prædita maligna qualitate. Nonnulla quoque leuissimè teruntur, vt citius id actu sint, quod potestate esse dicuntur, hoc est, vt celerius suas vires exerant.

Quæ mo-deratam.

Radices & herbæ nunc teruntur virides, nunc siccæ, nunc crudæ, nunc coctæ in varios vsus. Semper vero mediocriter teruntur, dum concoqui debent. Maior tamen tritura radicibus, quam foliis semper debetur, fructibus minor, seminibus mediocris. Medio siquidem modo inter herbas & radices semina teri desiderant.

Quæ te-nuissimè læuigan-da.

Porro multa vix possunt sola in puluerem reduci, nisi quid admisceatur, vt pomum colocynthidos, sericum crudum, caphura, & alia multa quæ terendo lentescunt, si quid ex oleaginosis non superaddatur. Nonnunquam vino quædam irrorantur, vt etiam aquæ tantillo, tum vt commodius teri possint, ac puluerari, tum vt felicius intentioni nostræ inseruiant.

Colocynthis, caphura & sericum quomodo facilè terenda.

Partes animalium duriores, vt ossa, cornua, & vn-

gues : si assatione, vel vstione, vel alio modo torrida sint, puluerantur facilius.

Malè sericum aduritur, vt pulueretur.

Sunt qui sericum crudum, lanam & pilos animalium ante trituram adurunt, sed vires amittunt priores, & nouas conquirunt. Proinde minutim præstat eadem secare, deinde valenter terere, & in puluerem minutulum reducere.

Quæ pistillo vix queunt puluerari.

Semina quædam oleosa, vt quatuor frigida maiora, quia sub ictu pistilli percutientis latescunt, ac pinguescunt, cortice tamen ante spoliata.

Multa gummi, lacrymarum, & succorum tenera fibrosa, & velut coriacea, ac fractu & solutu contumacissima, atque per se sicca minus, quam vt sola puluerari queant, minutim inciduntur, dein cum aliis siccioribus teruntur. Tragacanthum, mastiche, gummi Arabicum, thus, sarcocolla, & succi, qui lentum retinent humorem, non facilè tundendo puluerantur, nisi pistillus velut friando per fundum ad latera mortarij ducatur, & in quibusdam prius affusis aliquot aquæ guttis.

Quæ facilè ac cito læuigantur.

Quædam adeo sunt friabilia, vt amylum, agaricus albissimus, & multæ terrarum species. Alia & valide & diutissime contundenda ac terenda, antequam in vsum veniant, que scilicet crassam, duram, ac compactam habent substantiam & virtutem profundam, ac validam, & ægre vanescentem, vt metallica, ligna, ossa, cornua : hæc enim omnia tundendo vix puluerantur.

In genere autem quæcunque validam concoctionem postulant, eadem & maiorem trituram : & quæ minus aut mediocriter coquenda, minus quoque vel mediocriter terenda.

Debet vero inter terendum corio quodam aut charta mortarium operiri, ne dum aromata aut gemmæ teruntur, pars subtilior exhalet, aut fragmenta foras euolent & pereant : vel dum euphorbium & veratrum puluerantur, tenue pollen nares aromatarij molestè feriat & sternutationem moueat importunam.

Is verò seruandus est ordo, inquit Syluius, in medicamentis pulnerandis, vt primum iniiciantur in mortarium

tarium crassa, dura, lenta, deinde minus solida, tandem quæ pistillo minus reluctantur.

Plumbum sic ex Fernelio *cap. 16. lib. 6. method* pulueratur. In laminas tenellas primum ducitur, quæ minutissimè concisæ, aceto quàm acerrimo immerguntur, macerantùrque triduo, permutato quotidie, si videtur, aceto, postea exemptæ, & igni siccatæ citra vstionem, in mortario laboriosè teruntur, sic tandem in tenuissimum puluerem rediguntur, cuius vis eximia est ad maligna vlcera blandè corrigenda, & expurganda, & ad cicatricem perducenda. *Puluis plumbi.*

CAPVT X.

De variis trituræ speciebus.

VT multiplex est materia terenda, sic multiplex ac varius terendi modus, non solum enim medicamenta comminuuntur terendo, molendo, ducendo & friando, sed etiam atterendo, confricando, secando, frangendo, tundendo, limando: hinc trituræ multæ species constituuntur, quæ pistillo quidem & mortario minimè peraguntur, sed aliis instrumentis, vt cote, malleo, securi, scalpro, lima: vnde attritio, confricatio, sectio, fractio, rasio, limatio.

Attritio dicitur Syluio præparationis quidam modus, quo medicamenta nonnulla in cote medica, qualis ad nos Naxia ex Cypro insula aduehitur. *Plin. cap. 7. lib. 16.* atteri solent, vt lapis Iudaicus, aut collyria in pastillos formata & sicca, quæ ad cotem cum aliquo humore idoneo confricantur, vt materia hoc apparatu tenuior facta dolentem oculum, cui adhibebitur, minimè lædat vel exasperet. Galen. *cap. 4. lib. 4. comp. medicam. local.* *Attritio.*

Atteritur nonnunquam butyrum in mortario plumbeo, cum pistillo materiæ similis, donec similem colorem acquirat, ad pruriginem, & curandos affectus

mitescendos; sicque butyri qualitas non communicatur butyro, sed plumbi qualitas isto attritu butyro permiscetur. Idem sentiendum de cæteris liquoribus aut succis similiter in simili materia attritis.

Confricatio. Confricatio leuis quædam est attritio, per quam res facilè puluerabiles, digitorum friatu, aut solidioris corporis confricatu cito læuigantur, vt amylum, aut cerusa, quæ statim vt confricantur, puluerantur: sicque confricatio & attritio secundum magis & minus tantum discrepare videntur.

Sectio. Ex arboribus radices & ligna primum serra aut securi præsciinduntur, dein ad pharmacopolium aduecta minutius secantur, vt in pyxidibus aut folio commodius queant asseruari; tandem minutuli fiunt pulueres vsibus nostris inseruiendi. Ossa, vngulæ, cornua iisdem ferramentis diuidi solent, vt frustulatim veneant: vsus tamen tempore scalpro rasorio & tusione assuescunt læuigari. Hic autem apparatus, qui per sectionem fit, ab instituendo Pharmacopœo non parum remotus censetur, cum potius ad medicamenti venditorem, quam emptorem spectet: Proximè tamen ad eum spectat subtilior illa sectio, per quam semina oleosa, vt cucumeris, citrulæ, melonis, peponum, pistaciorum, & similium, scalpro sutorio, huc, illúcve identidem inclinato, vel frequentissimo cultelli verberatu in tenuissimas partes inciduntur, pro Medici instituto.

Secantur crassiusculè forcipibus: aut cultello radices multæ, caules, & folia plantarum, antequam terantur, vt elixentur ad medicinales vsus.

Fractio. Franguntur herbæ tenellæ, dum manibus prǽhensæ interquendo trahuntur: partes vero illarum SICCIORES nonnisi extremis ad sese adductis per medium quasi crepitando abrumpuntur. Mineralia sæpe casu franguntur, sæpius industrioso percussu.

Fissio. Finduntur eo modo radices cultello, necnon caules multi, quo doliarij sua vimina findunt. Crassiora & duriora ligna interdum ascia egent, interdum & cuneo ferreo, & malleo.

Rasio. Raduntur multæ radices tum ad corticem eximendam,

dam, tum ad inutilia expurganda. Ligna verò seu duriora, vt buxus, guaiacū; seu minus compacta, vt xyloaloë, santala, dẽtes apri, cornua cerui, vnicornis, & rhinocerotis, vngulæ Alces, priapi animalium siccati, & pleráque alia, vt facilius postea pulucrentur, vel coctione suas vires in humorem transmittant.

Rheum, agaricus, zinziber, nux moschata & saccharum sæpè lamina ferrea, incurua, multis exasperata foraminibus abraduntur: nonnunquam & mala cytonia, vt ex his maior succi quantitas eliciatur, quam si in mortario terantur, inquit Syluius.

Limantur præsertim metalla, quæ rasione aut tusione puluerari non queunt, diutissimè námque percussa, vel tudi aut pistillo non cedunt, aut latescunt potius, quam læuigentur. *Limatio.*

Aurum & argentum ideo limantur, vt illorum scobs minutula citra præparationem aliam exhibeatur. Chalybs, ferrum, æs, plumbum ferè limantur, vt vrantur atque postea teruntur, vt rei exigenti inseruiant. Limantur & dentes, veluti cornua elephanti, ossa caluariæ humanæ, & quædam ligna perdura: sic enim minutius, quam rasione, diuiduntur: nam limaturæ ramentis sunt tenuiores.

CAPVT. XI.

De coctione.

VT medicamenta gratiora salubriora, & vsui ac compositioni magis idonea reddantur, solent concoctione conuenienti commutari: Est enim coctio. *Probl.7. sect. 12. Problem. rei concoquendæ alteratio, vel commutatio.* *Coctio, quid.*

Eius autem tres *cap.3 lib.4. Meteor.* constituuntur differentiæ, maturatio, elixatio, & assatio. Sed quia maturatio, πέπανσις Græcis dicta, naturalis quædam est coctio, hic omittitur, quoniam de artificiali tantum agimus, ad quam elixatio, vstio, calfactio, frixio, de-

ſpumatio,& quæ calore mutationem quandam acquirunt, tanquam ad genus ſolent referri.

Pro rerum autem coquendarum ſubſtantia & viribus,ſit coctio leuis,aut valida,aut mediocris.Quædam enim leuem tantum coctionem ſuſtinent, quorum ſcilicet virtus longiore coctione facilè reſoluitur, vel quia imbecilla eſt, aut in ſuperficie poſita, aut quia rara ſubſtantiæ textura conſtant, vt ſemina quædam, aromata multa, & flores pene omnes.

Alia longiorem coctionem deſiderant, vt quæ contrario modo affecta ſunt, quorum nempe virtus non facilè reſoluitur;aut quia valida eſt,ac firma; aut quia in ſubſtantia craſſa ac denſa reſidet; aut quia in profundo eſt ſita: cuiuſmodi ſunt radices, ligna, gummi, lapides, & acria,vt cepæ & allium, quæ coctione miteſcunt, Quædam mediocrem coctionem patiuntur, quæ inter dicta extrema media ſunt, in ſubſtantia & viribus,vt ſantalia omnia, iuiubæ,paſſulæ, tamarindi, moliuſculi fructus & ſemina multa.

Elixatio quid.

Coctio autem,quę fit in humido à calore moderato, elixatio dicitur. At humidum illud,cui medicamenta incoquuntur, magna ex parte aqua eſt, eáque vel ſimplex,vt communis, vel medicamentoſa, & compoſita, ad quam reducuntur lixiuium, hydromel,lac, ſerum,vinum,acetum, ſucci plantarum, aquæ ſalſæ, vel ſulphureæ,& liquor omnis,in quo medicamenta excipiuntur & incoquuntur.

Multiplex elixationis vtilitas.

Eſt vero multiplex elixationis vſus:Primo ſiquidem humorem medicamenti excrementitium coquendo reſoluit; vnde colocynthis & elleborus coquuntur,ne moleſtè ventrem perturbent, & torminibus exerceant. Contrarium tamen accidit his medicamentis, quę leniendo & lubricando purgant, quæque cum plena ſunt,eadem meliora; vt caſſia & tamarindi: coctione namque deteriora fiunt; quia humiditas illorum natiua imminuitur, & vis purgatiua deperditur.

Secundo,elixatio flatus craſſos & mordaces ad nauſeam ventriculum laceſſentes, ab eodem medicamento diſſipat, vt in ſenna, polypodio, carthamo, ebulo.

Tertio,

Tertio, acrimoniam, violentiam & qualitatem vlcerantem frangit, vt de scammonio scribit Mesue, quod illius iussu, in malo austero, vt citonio, vel succo rosarum coquitur, & præstantius redditur, vt omnia acria coctione fiunt meliora.

Quarto, vehementiorem medicamenti attractionem & maligniorem obtundit: proinde elleborum album, & medicamenta valentiora incoquimus, vt illorum violentia fracta maneat; sicque omnia medicamenta redduntur benigniora, dum in aqua vel succis herbarum, seminum aut fructuum coquuntur.

Denique elixatio facultates medicamentorum diuersas optimè permiscet, vt ex his omnibus vna resultet, veluti concreta facultas: quæ si fuerit imbecilla in planta quadam, leuius coquenda est; si potentior ac validior, validius; eóque magis, quo substantia illius crassior, solidiórque fuerit. Ideirco primum ligna, dein radices, tertio semina, postea lignorum cortices, tum fructus, postremo flores igne lento, tetri fumi experte concoquuntur, dum arida duráque mollescant, cætera contabescant, & in aquam aut liquorem suas vires deferant.

Ordo coctionis medicamentorũ.

Hic elixationis ordo semper tenendus in omni medicamentorum & maximè apozematum apparatu, quæ fiunt ex decocto radicum, foliorum, seminum & florum sacсharo aut syrupis quibusdam dulcorato.

Quo modo fiant apozemata.

Tempus autem coctionis, non vna hora, aut aliquo temporis certo spatio, vt quidam arbitrantur, sed vno artificis periti iudicio definitur. Quædam enim ad elixationem multum temporis, alia parum exigunt.

Tempus coctionis.

CAP. XII.

De assatione & frixione.

Assatio quid. ASSATIO est ***medicamentorum cum succo tantum proprio concoctio:*** Quo preparationis modo carnes, radices, & fructus sine aliquo humore aduentitio coquuntur. Ea autem assatio fit modis pluribus: *Assationis modi.* Carnes enim veru transfixæ versatili ad ignem coquuntur; vel catino figulino exceptæ in clibano; vel suprapositæ crati suppositis prunis ardentibus assantur. *Beta Romana.* Radix quoque betæ nigræ sub cineribus assatur, vt & castaneæ in pertusa sartagine: sed hæc cuncta magis ad popinam, quàm pharmaciam pertinere creduntur.

Assationis varij vsus. Assantur verò medicamenta multa, vt qualitatem inutilem deponant, & retineant salutarem: alia vt fiant mitiora: nonnulla vt facilius & citius puluerentur. Sic rheum assatur aliquando, vt minus sit purgatorium, & valentius astringat: quemadmodum & scylla, vt illius vehementia obtundatur, qua interanea lædit, ex Dioscoride. *Cerebella passerum Venerem excitant.* Sic & cerebella passerum assantur, vt ficciora sint & magis puluerabilia, vt commodius his permisceantur, quæ venerem suscitant.

Multa quoque præparantur assando, vt copiosa & excrementitia illorum humiditas absumatur. Dum verò super tegulam ignitam, vel in furno aut sartagine assantur, cochleari aut rudicula quadam ferrea debent versari, ne vrantur, atque amoueri, antequam nigrescant.

Frixio. Hoc autem discrimine dirimuntur inter se assatio & frixio, quod illa fiat cum succo proprio: hæc vero cum aduentitio, vt cum oleo, butyro, vino, aceto, aut alio succo vel liquore: quo modo multa alimenta friguntur, vt fabæ & cicera, tum vt suauiora sint, tum vt flatum magis deponant, ex Galen. ***cap. 29. lib. 2. de aliment.***

Corian-

Coriandrum frigitur, hoc est, præparatur cum aceto, vt illius qualitas cerebro noxia obtundatur. Frigitur & viticis semen, vt flatus magis discutiat, & Venereos appetitus inhibeat. Nonnulla verò friguntur in oleo amygdalarum dulcium, vt myrobalani citrini, chebuli & nigri in compositione Trypheræ Persicæ: alia in omphacio; & quædam in vino, aut alio succo, pro vario Medici scopo, vt qualitatem meliorem acquirant, vel deteriorem amittant.

Coriandri præparatio.

CAP. XIII.

De vstione.

MVLTA medicamenta præsertim solidiora, vt mineralia, vel quæ malignam habẽt qualitatem, priusquam veniant in vsus humanos, vruntur: nonnulla etiam vruntur, vt citius queant puluerari, vt ossa, cornua, vngues, sericum, & pili animalium: alia, vt mutent colorem: alia, vt facultatem, & nouam nostro proposito idoneam nanciscantur: multa acria interdum vruntur, vt mitescant, & acrimoniam amittant: & quædam non acria, vt eandem acquirant. Sicque acria, vt notauit Galenus *in proœmio lib. 9. simplic.* multum caloris amittunt vsta; at quæ eiusmodi non sunt, assumunt. Hoc probat exemplo calchanti, quod mitius moderatiúsque redditur per vstionem. Nonnulla verò non acria, vrendo redduntur calidiora, & magis erodentia, vt fex vini, hydrargyrus, calx cruda, & alia multa.

Qua autem ratione idem efficiens effectus tam oppositos promat, sic sentiunt medicinæ proceres. Acrimonia acquiritur, aucto calore ad certum gradum, quem dum per adustionem exeedant acria, suam acrimoniam amittunt. Quæ vero acria non erant, cum ad istum caloris gradum, seu secundum aut tertium peruenerunt, eandem acquirunt, quorum vsus à Galeno improbatur. Laudat enim æs vstum rubrum, reiicit ni-

Cur acria per vstionẽ acrimoniã amittant, non acria vero eandem acquirant.

grum quod nimis vſtum.

Spagyrici tamen malunt acrimoniam amitti vſtione, propter diſſipationem ſulphuris & ſalis volatilis; acquiri vero in non acribus, diſcuſſo ſulphure volatili, cui nulla aut exigua erat acrimonia, ac remanente ſale fixo, cuius acrimonia hebes erat, & obſcurata à ſulphure ante vſtionem.

Multiplex vrẽdi modus. Porro varius eſt vrendi modus. Quædam enim in clibano vruntur; alia in patina; alia in olla fictili cruda; alia in vrceolo æneo, alia in catino cupreo: & quædam in fornace antifabrorum, vel in reuerberio Chymiſtarum.

Puluis leporis vſti ad calculos atterendos. Vritur lepus in clibano, quo vſque poſſit in puluerem læuigari, ad calculos atterendos & ſaburram renum pellendam vtiliſſimum. Vruntur viperæ, Galeni conſilio, *cap. 2. lib. 11. ſimpl.* in olla noua ad ſalem theriacum, lepris & impetigini agreſti diſcutiendis maximè idoneum. Sed inter vrendum cauendum eſt, nè vapor teter, ac venenatus cerebrum laceſſat. *Viperarũ vſtio.*

Vruntur animalia pleraque integra, ſi puſilla ſint; vel partes grandiorum, vt oſſa, cornua, pili, pennæ, corium, vngues. Excipiuntur vero fictili nouo, & in furno, vel fornace, & interdum ſolis, circumcirca prunis ſubditis vruntur, donec facili negotio puluerari queant. *cap. 33. lib. de theriac.*

Rami arborum, arbuſta, ſarmenta, & multa ſimplicia per ſe accenſa, interdum & vaſe quodam terreo aut metallico concepta, ſolent vri.

Puluis cãcrorum vſtorum quos affectus ſanet. Cancri nonnunquam vruntur in ſartagine ærea, quandoque in olla, ſæpe inter carbones ignitos, donec cineſiant; vel ſaltem quouſque ex his torridis fieri queat puluis tenuiſſimus, qui commendatur ad cancerosos affectus, & eos, qui à rabioſo cane infliguntur.

Lapidum vſtio. Lapides inter prunas ardentes à follibus excitatas vruntur. Cyaneus tamen, Phrygius, & alij pretioſi in partes exiguas, ante vſtionem frangi debent, & olla fictili, noua, operculo tecta perforato excipi, vt facilior exhalationi pateat exitus, dein tandem vri, donec igniantur.

Vſtio-

Vstionis enim terminus in quibusdam est ignitio; in aliis, dum nihil fumidum amplius exspirat. Multi tamen lapides ter aut quater igniuntur, & toties humore quodam suffunduntur ante trituram. *Vstionis terminus.*

Fæx vini tamdiu torretur, donec albescat, atque tantam acrimoniam acquirat, vt linguam & palatum quasi vrendo mordicet. *Facis vini vstio.*

Ouorum putamina, ostreorum, & limacum testæ, cornua & dentes animalium ita debent accendi, vt conflagrent, & albescant, & fiant puluerabilia.

Accenduntur & vruntur nonnunquam resinæ, styrax, thus, pix, therebinthina, & multa similia, vt ex his accensis fuligo quædam medicamentosa excipiatur ad futuros vsus.

Alumen in patina ignita vritur, quousque bullas excitare desierit. Et calchantum, donec colorem mutauerit. *Aluminis vstio.*

Sal vritur olla exceptus & opertus, ne exiliat. Exilit vero & strepit vrendo, donec perfectè crematus fuerit. Nitrum quoque est eodem modo vrendum. *Salis vstio.*

Cerussa, inquit Dioscorides *cap.*103. *lib.*5. *trita in fictili nouo, flagrantibus igni carbonibus, assiduè versando vritur, donec cineroum colorem traxerit: tunc exime, refrigerato vtitor. Vel, in patinis notis super prunas vrito, & ferulacea rude moueto, donec colore fiat similis Sandarachæ. Quæ vero sic parata est, Sandix à quibusdam dicitur*, inquit idem author. *Cerussa preparatio. Sandaracha. Sandix.*

Est autem Sandarach non quidem gummi Iunipe-ri, quod vulgo vernix, & à Mauritanis Sandarax dicitur, sed species auripigmenti rubelli. *Brasaual. in exam. simpl. cap.*66. *lib.*9 *simpl. cap.*53 *lib.*9. *simpl.* Eadem enim in fodina Sandarach & auripigmentum effodiūtur: Imo simul mista sunt, & vires easdem possident. Alio nomine Sandaracha vocatur, à Chymistis Arsenicum rubrum, vt & Auripigmentum, Arsenicum croceum. Porro, *Cerussa vsta in Sandicam transit*. ait Galenus, *nunquam tamen in Sandaracham quæ est vrentis facultatis*. Sandix verò nulla sui parte calefacit, sed potius refrigerat: Hócque pictores vtuntur, vt Cerussa, cuius colorem vrendo, & aliquando acetum permi- *Sandarach quid. Arsenicū rubrum. Auripigmentum. Arsenicū croceum. Sandaracha vires. Sandicis qualitas.*

scendo variè permutant.

Auripigmenti vstio. Auripigmentum torretur in testa noua, viuis carbonibus subiectis, assiduéque versatur, donec igne flagret, & mutet colorem. Et *Sandaracha eodem modo vretur & dos vtriusque eadem*, ait Dioscor. *cap.* 80. *&* 81. *lib.* 5. Crustas enim cum vredine vehementi excitant, capillos euellunt, excrescentia reprimunt, & tubercula discutiunt.

Cadmia praeparatio. Cadmia crematur carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & scoriæ ferri modo bullet, mox extinguitur, *cap.* 45. *lib.* 5. *Dioscor.* Nonnulli exustam terunt in vino, rursúmque fictili crudo vrunt, donec pumicosa videatur: Iterúmque tritam ex vino tertio vrunt, donec prorsus in cinerem redigatur.

Pumicis vstio. Pumex crematur flagrantissimis carbonibus obrutus, & vbi canduerit, extractus vino restinguitur odorato; Iterúmque incensus restinguitur, & tertia vstione exemptus, & per se refrigeratus ad vsus conditur. Dioscor. *cap.* 125. *lib.* 5.

Æruginis vstio. Vritur ærugo minutissimè fracta & comminuta in fictili patina flagrantibus prunis superposita, versatúrque, donec se mutet, & colorem cinereum concipiat; *ibid. lib.* 5.

Chalciteos vstio. Chalcitis vritur fictili nouo viuis carbonibus superposito. Finis autem vstionis in humidioribus est, vbi ipsa chalcitis bullás excitare desierit, & perfectè inaruerit. In reliquis verò, dum murata in floridum colorem fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda est.

Chrysocolla vstio. Chrysocolla patinis supra carbones vritur: & Ochara cadmiæ modo. Dos Chrysocollæ ad purgandas cicatrices, excrescentem carnem coercet, astringit, excalfacit, & modicè corpus mordendo exest. Ochra verò astringit, erodit, collectiones & tubercula dissipat. Dioscor.

Plumbũ multis modis vri. Plumbum multifariam crematur: antequam tamen vstionem experiatur, solet vel in scobem, vel in laminas attenuari, dein fictili nouo excipi, & addito sulphure ita conflagrari, vt in cinerem perfectò redigatur. Interiicitur verò sulphur laminis, & dum vtrumque

vtrumque conflagatur, rude ferrea versatur: interea sedulò cauendum, ne halitus plumbi nocentissimus naribus excipiatur, Cerebro enim multum obest propter admixtam hydrargyri portionem, cuius ratione neruos etiam lædit,& plumbariis sæpe stuporem & paralysim inuehit.

Halitus plumbi cur cerebro & neruis noxius.

Adiicitur verò ad rem comburendam aliquando sulphur, aliquando nitrum, cùm scilicet admodum valida est, & indomita rei compages: alioquin volatilia eiusdem citiùs dissiparentur, quàm fixa vincerentur à flamma, vt placet Spagyricis.

Et quemadmodum assatio finitima est vstioni, imò quoddam velut iter ad vstionem, sic vstio ad calcinationem,& calcinatio ad cinefactionem. Propriè tamen cinefactio rebus cremabilibus & flammas concipere natis competit. Ex mineralibus enim, in quibus vix comperitur flammæ pabulum, vix cineres post vstionem relinquuntur, ex lignis succensis, quid nisi cinerũ cumulus? Æquè tamen cremabilia & incremabilia possunt læuigari: illa, dum cinefiunt, hæc verò, dũ post vstionem puluerando, vel super tabula marmorea ducendo in alcool, seu pollinem læuissimum attenuantur. Hæc si lectoris animum non expleuerint, specialiorem medicamentorum, quorum est frequens apud nos vsus, vstionem in officina pharmacopœorum à nobis illustrata comperiet.

CAP. XIV.

De extinctione.

Extinctio quid.

EXtinctio est *ignita materia in aliquo humore suffocatio*. Illa verò materia extinguitur sæpius vsta, sæpe & ignita tantùm: vt cùm gemmæ, & multa metallica, priusquam vrantur perfectè vino, aceto, aqua simplici, vel stillatitia, vel succo quodam, aut liquore extinguuntur, donec planè refrixerint.

Multa pluries extinguuntur, vt lapis pyrites : nonnulla semel tantùm, vt galla, & quædam extinguuntur ex se sola, citra materiæ cuiusdam humectantis affusionem.

VVeckerus Syluij transscriptor argentum viuum saliua hominis ieiuni extingui dicit. Impropriè tamen non ignita dicuntur extingui, sed emendari, seu præparari. Præparatur autem hominis ieiuni saliua, emendatur saluia: Nam vt melius aliis miscendis concorporetur rectè saliua cogitur, quæ tamen illius qualitatem nihilo meliorem efficit : Saluia verò castigat, & minus efferam reddit. Dicitur enim saluia quasi saluatrix: cerebrum namque & neruos plurimum roborat, quibus argenti viui malefica vis plurimum obest, quæ succo saluiæ debet emendari.

Aqua extinctionis auri. Auri massa sæpius ignita nonunquam extinguitur aqua communi, quæ vtiliter datur dysentericis ad occludenda vasorum oscula, & elephanticis ad robur partium principum & exhilarandos spiritus. Non enim temere creditur aurum, vt exteriora reficere, sic & interiora.

Vt aqua salutaris est ad multorum affectuum profligationem, in qua pluries chalybs fuerit extinctus: Sic chalybs ipse in scobem redactus, ignitus, & extinctus aceto eximius est ad multos vsus, de quo alibi fusius.

Tanta vis est extinctionis, vt vires humoris, quo aliquid extinguitur, in se trahat & retineat. Sic cadmia interdum vino, interdum aceto, pro varia intentione Medici extinguitur: Et ferrum ignitum nonnunquam hydrelæo extinguitur, vt magis ductile fiat, ad cassides & alia arma facienda : aliquando verò aqua sola extinguitur, & magis fragile redditur.

CAP.

CAPVT XV.

De calfactione, insolatione, & refrigeratione.

CALFACTIO est, *medicamentorum tam simplicium quàm compositorum preparationis quidam modus, quo ea ipsa non quidem coquuntur, aut vruntur, sed moderatè calefiunt, vel in sole, vel igne, vel rerum putridarum calore*, vt commodius percolentur, vel malaxentur, vel misceantur, vel facilius & felicius exhibeantur. Sic medicamentum infusum, antequam percoletur, calefit, vt illius qualitas non modò tota in liquorem transmittatur, sed vt liquor promptius permeet, & totus eliciatur. *Calfactio quid.*

Clysteres colico dolore laborantibus præscripti, solent feliciter à Pharmacopœis paulò calidiores iniici, modò non sit à bile: febrientibus verò tepidiores, ne feruor magis incandescat, sed mitescat: Et vomiturientibus aqua tepida bibenda datur, vt naturæ motum adiuuet, humorísque fiat sursum per os facilior exclusio. Cùm vix quidpiam actu frigidum debeat exhiberi, siue topicum sit remedium, vel intro sumendum, vt & balneæ, & ipsa linteamina, priusquam ægrotis inseruiant, debent modicè calefieri. Multa quoque medicamenta calefactione indigent, vt facilius terantur, misceantur, dissoluantur, & percolentur.

Insolatio calefactioni tam est finitima, vt altera alterius vicem facilè queat subire. Vtraque enim eundem effectum pollicetur, & instar cuiusdam coctionis est: vt cùm circa caniculam, aut vigentibus cœli squaloribus, dies circiter quadraginta insolatur hydromel, vt sic magis concoctum vinosum reddatur. Non tamen ea arte sola fit vinosum, sed quod paratur ex libris quatuor aquæ fluuiatilis & vna mellis, tamdiúque coquitur ante insolationem, donec ouum crudum supernatet. *Insolatio.* *Hydromel vinosum quomodo fiat.*

Conseruæ recentes insolantur, vt omnes earum partes simul fermententur, & humidior quædam materia discutiatur; maximè verò quæ ex foliis aut floribus frigidis paratæ, ad multum tempus debent asseruari.

Scyllæ succus, consilio Gal. *cap. vlt. lib. de puero epileptico.* elicitur insolatione. Obscuro tamen cœlo, igne extrahitur. Et quæ medicamenta insolari hyemis constitutio denegat, eadem igne calefiunt per hyemem, vt æstate per solem.

Olea multa ex infusione florum, vel rerum aliarum permixtione parantur, insolantúrque diebus vel pluribus, vel paucioribus, pro infusæ rei quantitate & viribus. Calidiora námque & sicciora, aut nulla aut pauca egent insolatione, frigida & humida diuturniore.

Par est ratio de aceto, variis floribus alterato. Rosaceum enim diutius debet insolari, sambucinum minus, & quod allia, mentam & vetonicæ garyophillatæ flores admittit.

Refrigeratio. Refrigeratio quoque medicamentorum ad apothecarium spectat. Quæ enim post coctionem cogi desiderat, eā ipsa refrigerat, vt gelatinam: Quæ etiam calore præparata in pharmacopolio reponit, vt electuaria solida, conseruam siccam, & emplastra. In hoc verò differt refrigeratio ab extinctione, quod quæ extinguuntur, refrigerantur, non contra.

CAP. XVI.

De putrefactione & fermentatione.

PVTREFACTIONEM ab externo semper oriri calore, in materia humida, ex Aristotele docuit Galenus, *cap. 9. lib. 2. de diff. feb. & comm. ad part. 1. lib. 3. epid.* Vt etiam calor internus coquit, non corrumpit: Sic quod omni ex parte siccum est, nunquam manifestè putrescit: neque siqui-

dem tegula, nec aurum, nec argentum putrefieri cernuntur.

Et quia putrida ab alieno calore talia ſunt, putrefactio coctio quædam eſt, vt cùm medicamentoſa quædam materia putrere relinquitur in ampulla ſepulta fimo, ſeu ventre equi, vt loquuntur Chymiſtæ (ſic enim forſan arti fictæ ficta nomina donant) dies triginta & aliquando quadraginta, qui poſtremus terminus ab illis vocatur menſis philoſophicus, vt & liquor putrefactionis, menſtruum.

Menſis philoſophicus chymicorum.

Hunc autem præparationis modum Spagyrici tanquam peculiarem ſibi vendicarunt: Galenus tamen multis ſeculis ante illos natos, calcitim & lithargyrum olla noua cum aceto excepta, & obruta fimo putrefieri docuit. Noſtræ ætatis Pharmacopœi Galenum quoque ſecuti, ſurculos populi nigræ plures menſes macerant & putrefaciunt, vel axungia porci, ad confectionem vnguenti populeonis, vel oleo ad medicamenta acopa, ſeu laſſitudini conferentia.

Menſtruũ quid chymicis.

Fermentatio non tantùm ad medicamenta, ſed pulenta & eſculenta pertinet: fermentatur enim maſſa triticea ſubacta, vt ex ea panis conficiatur & ſuauior, & ſalubrior.

Fermentatio.

Fermentantur vinum & zithum, dum efferueſcunt: fitque tunc ſinceri ſucci à fecibus ſegregatio: fermentantur quoque ſyrupi, conſeruæ, & electuaria, dum recens parata in vaſis efferueſcunt.

Sua eſt & chymicis fermentatio, quam interdum viuificationem, & aliquando reſuſcitationem vocant. Per eam enim, inquiunt, velut ex mortuis reuocatur deſtructa materia, & vires acquirit nouas.

Talem fermentationem vani pollicentur aurifices ad metallorum tranſmutationem, ſed fermenti materiam nondum norunt, nec conficiendi modum.

CAP. XVII.

De dissolutione.

MEDICAMENTA variè solent inmutari, priusquam exhibeantur: vt plurimum verò cùm integra displiceant, tritura quadam & dissolutione in succo quodam apparantur. Est autem dissolutio velut tritura quædam, per quam medicamenta tam simplicia, quàm composita diluuntur in humore quopiam idoneo, ad consistentiam mediocrem: & aliquando liquidiorem, vel crassiusculam pro variis Medicorum scòpis.

Διάλυσις.

Dissolutionis vsus multiplex.

Ob varios autem vsus medicamenta dissoluuntur: primò, vt facilius assumantur: dein, vt promptius aliis misceantur ad compositionem: tertio, vt citius distribuantur: quartò, vt in affectam partem penetrare valeant, & illic, si fuerit opus, diutius immorari, vt cùm in vterum, vesicam, intestina, aut vlcus sinuosum liquida medicamenta iniiciuntur: quintò, medicamenta dissoluuntur, vt postea queant percolari, atque vt illorum virtus ab excrementis repurgata, citius partes subeat interiores.

Lithòtriptica.

Sic medicamenta, quæ calculos atterunt, dissoluuntur interdum in vino albo, aliquando in succo limonum & aqua parietariæ, raphanorum, aut simili, vt facilius renum cuniculos & vreterum ductus possint peruadere. Contra quæ sputo mouendo imperantur, in liquore quodam spissiore, vt syrupo bechico dissoluenda, vt potius eclegma vel linctus, quàm potus apparetur.

Anacharsasis quo modo mouenda.

Vt verò dilutioni inseruit tritura, sic & infusio, & sæpe calefactio. Quæ enim dura sunt, aut lenta, vel viscida, vix possunt dissolui, nisi prius terantur aut infundantur, & sæpe calefiant ad ignem aut solem.

Sic multa medicamenta statim diluuntur trita, & multæ terrarum differentiæ: alia non nisi diu agitata, vt

vt blactæ byzantiæ, conchæ, opium thebaicum, & infinita alia: quædam maceratione & calefactione egent, vt gummi multa, quæ, vt dissoluantur, debent priùs aceto forti, vel aqua vini, aut vino generoso macerari.

Non autem in quouis succo aut liquore metallica, atque etiam mineralia facilè dissoluuntur, sed vel in succo limonum, vel aceto distillato, aut aquis illis, quas Spagyrici valentes nominant. Ideóque non omnia in omni liquore dissoluuntur, sed in idoneo & quasi determinato. Terebinthina enim diem naturalem in aqua aut decocto ducta, vix vnquam diluetur, nisi quid ex ouorum vitellis superaddatur.

Non quouis in quouis liquore diluí.

In summa liquantur igne axungiæ, medullæ, pinguedines, vt dissoluantur, & ingrediantur facilius vnguentorum & emplastrorum compositionem. Diluuntur species aromaticæ in aquis cardiacis, vel alterantibus pro epithematis. Soluuntur catapotia, vel alia purgantia tam simplicia, quàm mixta in aqua vitæ, vel alia conuenienti, ad extractorum eliciendorum artificiosam sedulitatem. Denique solida quæ sunt, cum ea forma non possint aut debeant exhiberi, priùs sunt atterenda, & idoneo succo, aut humore dissoluenda, vt facilius & vtilius assumantur.

CAPVT XVIII.

De liquatione.

POssunt quidem omnia dissolui, priùs, vt decet, apparata, sed pauca liquari. Vruntur namque lapides, accenduntur ligna, concreta tamen cùm non sint à frigore, haudquaque liquantur. Est enim liquatio, ait Aristot. *c.6.lib.7.meteor. eorum, quæ à frigido concreuerunt, in liquidorem consistentiam ac fluxilem, à calore facta solutio*, vt adeps, medulla, oleum hybernum, & similia, quæ cum leui frigore coëant, leui quoque calore funduntur.

Liquatio quid.

Sed quæ vehementi ac diuturno frigore obriguerũt,

ægerrimè liquefcunt, vt aurum, æs, & ferrum, quorum fanè fufio ad eos potius, qui metallica, quàm qui pharmaceutica tractant, pertinet.

Diffolutio non nifi fit cum humore. Differt autem liquatio à diffolutione, quod liquatio femper fiat à calore, & fine aut rarò cum humore, diffolutio verò femper cùm humore, & rarò cum calore.

A calore folo facilè liquatur plumbum, fulphur facilius, pix, & refinæ. In aqua calida nonnunquam liquantur fal, manna, faccharum, gummi, hederæ, pruni, iuniperi, & pleraque alia, quæ fic fæpe funduntur, vt diffoluantur.

Quomodo metalla facilè liquentur. Chymici pyrothecniam illuftrarunt, multáque adinuenerunt, quibus ars fuforia ditatur, vt cum illorum doctrina, fal ammonius femel fublimatus cum fale communi, poftea bis per fe, ftatim fluere facit dura metalla. Aliter quoque breui cuprum funditur, fi inter liquandum aliquid vngulæ caballinæ iniiciatur.

Porrò magnus eft liquationis in pharmacia vfus. Efficit enim, vt medicamenta formam mutent, & aliam nancifcantur: tum, vt purgentur, & eorum pars impurior à fyncera & puriore feparetur.

CAP. XIX.

De mollitione & duratione.

MVLTAE medicamentorum præparationes tantam inter fe habent affinitatem, vt eadem ferè iudicentur, vt liquatio & mollitio, quæ tantùm fecundum magis & minus videntur difcriminari, ita vt mollitio fit liquationis principium. Cuncta enim, quæ liquantur, priùs mollefcunt, & multa poftquam fuerint emollita, fi diutius calefiant, liquefcunt, non tamen omnia. Ebur enim, vngues & cornua poffunt emolliri, non liquari.

Mollitionem fieri duobus modis. Fit autem mollitio duobus modis, vel folo calore ignis, folis, aut animalis, vel rei cuiufdam putrefcentis, vel

vel affuſo humore, vt cum cera emollitur in aqua calente; aut cum maſſa quædam medicamentoſa durior in aliquo ſyrupo aut ſucco idoneo malaxatur, vt molleſcat, & tactui cedat. Arbiter enim duri corporis & mollis tactus eſt, ait Galenus, *cap.vlt. libr.3. de differ. pulſ.*

Vniones, conchæ, & ouorum putamina, aceto deſtillato macerata adeò molleſcunt, vt ad libitum tractentur, & ducantur. Ebur quoque zytho creditur emolliri, atque etiam, dum ſex horas cum radice mandragoræ percoquitur.

Cornua molleſcunt igne rarefacta, aut aqua diutius cocta, vel ſub fimo per ſeptem dies ſepulta. Et corallia ſucco berberum, & margaritæ ſucco limonum, & lapides multi certis liquoribus, vt decet, apparatis creduntur emolliri.

Duratio. Porrò cùm dura ſint, ait Galenus, *cap.1. libr.4. de dignoſ. pulſ.* quibus caro noſtra cedit, & mollia, quæ carni, durationis & mollitionis, vt oppoſitorum, eadem erit ratio doctrinæ. Locum autem habet in pharmacia duratio, in medicamentis compoſitis, quæ ad conſeruationem & vſum, plus, minus ſicca, ſolidáque debent eſſe, cuiuſmodi ſunt, electuaria, conſeruæ ſiccæ, emplaſtra, pilulæ, trochiſci, & miuarum genera.

Quot modis medicamenta indurentur. Indurantur verò medicamenta frigore, calore, & rerum ſiccarum admiſtione. Frigore, quando, quæ liquata ſunt, aut tantùm emollita, ab igne remouentur, & aëri expoſita refrigerantur & coaleſcunt. Calore, dum ad iuſtam conſiſtentiam medicamenta coquuntur, & pars humidior abſumitur: tunc enim ſicciora reddita indurantur. Admixtione quoque rerum ſiccarum medicamenta dureſcunt, ſiue vt diutius aſſeruentur, ſiue vt conſiſtentia facilius & felicius exhibeantur.

CAPVT XX.

De ſiccatione.

QVAE in hyemem ſunt aſſeruan plicia, vel ad nos è peregrinis r bus aduehenda, priuſquam in aut pyxidibus & ſacculis repo debent accuratè ſiccari. Excren enim illorum humiditas coac diſſlata citò corrumpitur, perítque tunc ſalut iuſlibet medicamenti qualitas.

Quare medicamẽta ſiccentur. Neque verò conſeruationis gratia tantùm n menta ſiccantur, ſed ſæpe vt puluerentur, vel vt bus polleant inſignioribus. Quicquid verò hu eſt, & aridum expetitur, idipſum vel igne, vel candum, vel in vmbra relinquendum perflatili, & pulueris experte, donec tabeſcat, illiúſque ſu humiditas penitus diſſipetur.

Ignis calore ſiccantur ad puluerationem, quç nace, vel clibano vtuntur, vel in carbonibus acc oſſa, vngues, cornua, conchæ, vel in olla fictil animalium; & quæ ſartagini calidæ imponun catino, aut calatho excepta, ſupra aut intra fu quo panis de nouo extractus eſt, reconduntur. S pruna, pyra, ceraſa ſolent deſiccari, fructúſque midiores.

Quæ in ſole melius ſiccẽtur. Solis calore ſiccantur æſtate & autumno pot folia & flores, quorum color in his aridis expe etiam ſemina, quæ collecta ante perfectam m tem, vel cœlo pluuioſo, vel neceſſitas rei cogit a do, vix niſi ſole aut igne poſſunt exactè ſiccari.

Radices quoque craſſiores & magis ſucculen minutius diuidantur, melius in loco ſoli expoſi aëri perflatili & aquilonio, quàm in vmbra ve agitata ſiccantur, éſtque multorum minus ide ſiccatio, niſi præceſſerit inſolatio.

Paruæ tamen radices in vmbra facilè areſcu

aliæ maiores, quæ per frustula, ac taleolas incisæ & transfixæ filo, vmbroso aëri, ac ventoso & minimè pluuiali exponuntur. Facilius verò folia, quæ manipulis ligata, in solio pensa, partim aëri externo, partim calori ignis ferè iugis officinarum exponuntur: Omnium facillimè flores: Papyro enim aut catino excepti & subinde versati citò siccescunt.

Quomodo cortices & flores siccandi.

Exsiccata verò folia sacculis cannabinis, aut papyraceis reponuntur, radices, flores & semina, vasis vitratis aut ligneis.

Flores nenupharis quia crassiores & humidiores sunt, filo transfiguntur, vt sic aëri expositi, commodius arescant. Eodem modo & cortices arantiorum, limonum, granatorum, & lignosæ radices in officinis solent desiccari.

Pulmones vulpium in vino loti siccantur in clibano parum calido, priapi ceruorum in aëre libero, intestina lupi in vmbra, ficus & passulæ in solatu, vt & confectiones solidæ, quæ post conditura in sacchаro, siue syrupis debent asseruari.

CAPVT XXI.

De expressione.

VT purior tenuiórque medicamentorum substantia separetur à terrestri & crassiore, valido sæpe compressu opus est, quem cùm solæ manus exequi minime valeant, prælum quoddam siue torcular à Mesueo est inuentum, quo medicamenta sacculo excepta, aut panno forti, vt cannabino, aut setaceo inuoluta, tam validè comprimuntur, vt tenuis substantia tota exilire cogatur, remanente crassiore & magis compacta.

Sic in torculari ab vuis attritis vinum expressum in dolia aut cupas delabitur. Sic pomorum educitur succus ad pomacei aut Syrupi regis Saboris confectionem. Eodémque modo seplasiarij plantæ frumenta-

Pomaceus qui fiat. Intinctus viridis.

ceæ nondum adolescentis succum extrahunt ad condimentum illud cum pauco aceto, pane tosto, & speciebus aliquod parandum, quod in tinctum viridem nominant. Quibusdam Græcis οἶνος βοτανώδης, vinum ex herbis vocatur.

Viniï ex herbis.

Pleraque telâ excipiuntur, dein manibus premendo contorta, sufficienter exprimuntur, vt succus agrestæ, portulacæ & plantaginis, pro aqua aluminosa, additis ouorum albuminibus & alumine.

Aqua aluminosa quibus constet.

Simili modo fit expressio rhabarbari, vel agarici, aliorúmque medicamentorum in decocto, aut aqua conuenienti infusorum, vt ex his, quod profuturum est, habeatur, eiiciatur, quod nociturum.

Acacia.

Acacia ex succo seminis spinæ Ægyptiæ exprimitur, qui siccatus in vmbra, niger, si ex maturo semine, subrufus, si ex viridi eliciatur, apparet.

Expressio igitur fit aliquando succi tantùm simplicis alicuius medicamenti, nonnunquam eiusdem in decoctione vel aqua macerati, vt cùm exprimitur infusio oleorum, & decoctio syruporum & apozematum.

Mel Anacardinũ qui fiat.

Mel Anacardinum exprimitur ex Anacardiis exiguis ac recentibus diutius coctis. Ex his enim sic tabefactis, liquor aliquis enatat ferè mucaginosus, quem mel Anacardinum appellant. Quod vt probè fiat secundum Arnaldum de Villa noua, *cap. de memor. defect.* debent Anacardi teri, & diebus septem in aceto macerari; octauo coqui lento igne ad duarum partium dissipationem. Colatura autem cum melle cocta à multis perhibetur mel Anacardinum.

Quomodo succi diu sine putredine seruandi.

Vt expressi succi diutissime seruentur absque putredine, sal admiscetur, vel reponuntur in vase oris angusti, superfuso oleo sufficienti, vt digiti crassitudine.

Infusa medicamenta & succi nunc leui, nunc forti expressione extrahuntur. Olea verò simplicia, vix nisi validissimo compressu extrahi queunt siue cum, siue sine igne. Vtroque enim modo educitur amygdalinum, & quod ex nucibus, pistaciis & fructibus multum oleosis elicitur.

CAP.

CAPVT. XXII.

De extractione.

Omnis expressio quædam extractio est, sed non contra: Nã multa extrahuntur sine expressione, vt succi & resinæ ex plantis incisis vel percussis: Sic enim euphorbiũ ex Lybica arbore conto vulnerata extrahitur, nã succus è plaga confestim in pelles ouinas arbori circumligatas: Tanta siquidem eius est acrimonia, vt gustum & olfactum molestissimè feriat, & ardorem ori naribúsque maximum excitet. Propterea rustici quidã vocantur, ad huius succi collectionem, qui spe mercedis allecti corticem arboris feriunt è longinquo, vt minus ab acerrimo euphorbij feruore lædantur: nunquam tamen tuti ac illæsi discedunt.

Euphorbium vnde & quomodo colligatur.

Ex fructu cucumeris agrestis elaterium extrahitur consilio Dioscoridis, *cap.* 148. *lib.* 4. hoc modo; Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, seruantur vna nocte. Postridie imposito supra craterẽ aut peluim rariore cribro, vtrisque manibus præhensi, sigillatim supino cultro, sursum versus aciem habente finduntur, atque per cribrum humor in vas subiectum exprimitur, & quod carnosum cribro hæsit, vt facilius exudet, eliditur. Humor in pelui agitatur, dein residere finitur. Tum linteo opertus soli exponitur: cùm steterit, supernatans aqua identidem effunditur, qua partim effusa, partim exhausta, quod remanet sedimentum in mortario teritur, & cogitur in pastillos.

Elateriũ quomodo parandũ.

Ex plantis integris, vel earum partibus, extrahuntur non modo succi, vt hypocistis ex germinibus adnatis cisti radicibus; succus glycyrrhizæ & laserpitij seu Cyreniacus; sed alij quoque varij liquores, ex incisis arborum, & fruticum cortice, & stipitibus, vt gummi, resinæ, lacrymæ.

Succi.

In gummi crasis numerantur ammoniacum, saga-

Gummi.

penum,opopanax,galbanum,bdellium,myrrha thus,& alia multa,quæ pro varia cuiuſque natu lius,aut difficilius extrahuntur. Nonnulla ſine vulnere, dehiſcente per calores æſtiuos cortice defluunt.

Reſina. Reſinæ extrahuntur facilius, quia magis flu ferè ſine manuum auxilio deciduæ,vt quę ex T tho lacrymatur, quæ reſinis omnibus antece Dioſcorides *cap.67.li.1.* Proxima lentiſcina, de è pinu & abiete extrahitur.

Lachrymæ. Inter lacrymas multa locum habent, vt aqu reſecta defluens, lac tithymalorum omnium, uerum ſuccus ille craſſior; qui dum plenè coa pium nominatur.

Sauciatur ergo in plantis multis tantùm co de ſtillat δάκρυον, hoc eſt,lacryma in peluim a vas appenſum. In multis radix vulneratur, vel omnino: interdum & rami. Ita Balſamum ext cortice fruticis præciſo, cultello quodam e Ferrum enim ſine magno ſui diſpendio tolera mè poteſt.

Fit adhuc oleorum extractio,ſed modo mult artificioſo.Vel enim extrahuntur deſtillatione, per aſcenſum,vel deſcenſum, de qua plenæ ſu micorum farragines; vel expreſſione,vel infuſi quibus iam ſupra locuti ſumus, fuſiúſque loque pharmaceutica officina.

CAP. XXIII.

De extractis Chymicorum.

NON paruum eſt diſcrimen inter ctionem Pharmacopœrum & Ch rum: Illi enim liquorem tantùm dam, vt lacrymam, reſinam, & gum quid ſimile ac fluidum extrahunt, ſecernún ſubſtantia craſſiore ac ſolidiore: Hi verò non

corpus illud crassum deserunt, sed & tenuiorem substantiam exhalant, relicta eius portione crassiuscula ac paucula, cui, vt subiecto, virtus vnita adhærescit. Vnde extractum quasi essentiam à corpore separatam appellant.

Eiusmodi enim extractum parua mole vires habet eximias, illiúsque dragma non minoris est efficaciæ, quàm vncia medicamenti tota cum sua substantia crassiore exhibita.

Solent verò his extracta dari, quorum nauseat ventriculus super Pharmacopœorum medicinis, & quibus maxima est rei familiaris vbertas. Extractum enim rhei aut vnionum pauperi præscribere, vitam illi eripere est.

Extractũ quomodo parandũ. Fiunt autem extracta ex medicamentis tam simplicibus, quàm compositis sæpius hoc modo. Immergitur medicamentum minutim incisum, vel si fuerit massa catapotiorum aut electuarij, dissoluitur in aqua vitæ optima, vel alio liquore idoneo, ita vt ad duos digitos emineat, in vase bene obturato, tum relinquitur duos aut tres dies in loco calido: dein valida fit expressio: quæ postea in balneo Mariæ ponitur, vt separetur aqua vitæ à facultate medicamenti, quod exigua quantitate crassiusculum remanet in fundo vasis: Túncque colligitur, & reponitur in vase vitreo, aut fictili, sed vitrato.

Cùm validius extractum quis parare voluerit, in priore expressione aliud eiusdem generis medicamentum macerabit, & post diutinam ac perfectam infusionem exprimet, vt ante. Idque ter, aut quater, si extractum potentius expetierit; tandémque facta expressione vltima, vel ignis calore blando, vel balneo Mariæ segregabit aquam vitæ; vel insolatu dissipabit, solo remanente extracto, quod exiguo corpore viribus est eximium.

Rhabarbarum & alia medicamenta pretij maioris, post primam macerationem & expressionem abiicienda non sunt, vt vulgaria, sed bis, aut ter, vel etiam quater, in alia aquæ vitæ infundenda, donec colorem & saporem prorsus amiserint, & quicquid illis inerit

virtutis, in aquis ipsis reliquerint: tunc enim fieri debet vltima expressio, quæ aliis miscetur, à quibus omnibus aqua vitæ separatur, per balneum Mariæ, quousque subsidentia, seu extractum relinquatur.

Non verò semper extracta fiunt per aquam vitæ, sed multoties per herbarum decocta, aquas stillatitias, & aliquando per aquam pluuiam vel fontanam. Massæ enim pilularum nonnunquam macerantur in aqua pluuia per octiduum, adhibitis, si videtur idoneum, succis buglossi, vel betonicæ, vel alterius pro exigentia rei. Postea igni lentissimo coquuntur, filtrantur, & coagulantur.

Extractū pilularū.

Extractū rhei.

Hoc modo rhei optimi minutim concisi libra vna maceratur per diem integrum, in libris duabus succorum depuratorum borraginis & fumariæ: deinde igne lentissimo coquitur, donec succi absumantur: tunc fit expressio fortis, quæ denuò igne coquitur lento in diplomate ad mellis crassitudinem. Sunt qui sacchari duas vncias adiiciunt, sed augetur moles, & hebescit extracti facultas.

Multis aliis modis extracta parantur, quos pluribus persequi nostri nunc non est instituti, quandoquidem Pharmacopœi instituendi methodum, non Chymici meditamur.

CAP. XXIV.

De cribratione.

VT agricola paleas & acus à tritico excutit vanno, sic ab optimis marcida secernit semina cribro, ipsique potius, quàm Pharmacopœo, cribratio competit, sed vterque illo vtitur instrumento ad farinam à furfure secernendam, quod tamisium vulgus nominat, nonnulli incerniculum, & aliquando setaceum, quod ex seta equina concinnetur, interdum ex tela cannabina, & aliquando ex sericea. Cribrum verò fit ex pergamena multis foraminibus

minibus rotundis aut longis peruia, per quæ lolium & semina minutula facilè descendunt, remanentibus succulentis, ac melioribus. Vsurpatur itaque cribratio pro eo medicamentorum apparatu, qui cribro, aut incerniculo peragitur.

Est autem multiplex huius præparationis vsus; per eam enim flos seminum molitorum, seu farina à furfure separatur: Radices coctæ à corticibus mundantur, & fructus ab acinis repurgantur.

Cribrationis vsus.

Pulpa quoque fistularis cannæ cribro equina tela concinnata transmittitur, vt medulla sic à siliquis confractis & seminibus perpurgata sola extrahatur.

Eodem modo & Tamarindi & dactyli macerati aceto vel alio liquore per setaceum traiici solent ad definitos vsus.

Semina multa coquuntur ad crepaturam, vt radices & folia ad putrilaginem. deinde transmittuntur per setaceum crinibus equinis concinnatum ad cataplasmatum, vel aliorum diuersæ formæ remediorum confectionem.

Pulueres cardiaci, vt etiam alij, qui medicamentorum compositiones ingrediuntur, tamisio sunt tenuissimo cernendi, & maximè qui obstructionibus liberandis, vrinæ & mensibus mouendis dicantur. Quo enim tenuiores sunt, eo citius ad partes attingendas deferuntur.

In quibusdam pulueribus cernendis tamisia setacea exquiruntur, in aliis multitia, vel quæ ex linteo fiunt tenui & raro.

In summa cribratio fit ad mixtionem commodiorem rerum pulueratarum, vel certè iam mole minimarum, & ad tenuioris portionis sæpe melioris, à crassiore sæpe deteriore, separationem.

Vt autem varia sunt, quæ cribrationi inseruiunt instrumenta, sic varius cribrandi modus, nam propriè Cerealia, vt & legumina cribro excepta suspenso, manu agitantur, & hac, illac versando semina, quæ mala sunt, ablegantur, retinentur quæ bona.

Varius cribrandi modus.

Eodem modo cardiaci pulueres cernuntur, cribro inter manus versato, nec violenter succussato, vt tan-

Pulueres cardiaci quomodo cribrādi.

tum pulueris pars tenuior transmittatur, relicto crassiore.

Nonnulla verò vt optimè transmittantur, debent in cerniculum numeroso percussu in abacum aut aliud corpus solidum succussari, ne partes crassiusculæ cribro impingantur. Proinde terenda ferè sunt omnia, antequam cribro volutentur. Et quæ cribrum vix permearunt ob crassitudinem, denuo terenda, donec ob tenuitatem tota transmittantur.

CAPVT XXV.

De colatione & filtratione.

QVA ratione medicamenta sicca cribrantur, eadem colantur humida: Vt enim sordes omnis secernatur, habeatúrque purus humor ac syncerus, colo transmittitur, vel denso, aut raro, vel textura mediocri pro rei exigentia & commodiore vsu. Ideóque pharmaciæ proceres iubent in officinis multa cola asservari rara, aut densiora: eáque vel lanea, vel linea, aut cannabina, vel setacea, & sæpe detrita; Sæpius tamen noua, vt validiori compressu totus succus colandæ rei absque telæ crepatura traiiciatur.

Ad crassorum & viscidorum colaturã quid requiratur.

Vt rectè colentur crassa & viscida, tria expostulant, vt ampliore humore diluantur, vt colo traiiciantur rariore ac nouo, & diutius calefiant ante colaturam. Sic enim illorum densitate magis rarefacta facilius transmeant. Myua seu gelatina carnium & fructuum, sic prius calefacta colatur. Et mellis genus omne, & mamma per os ex liquore quodam sumenda, vt res quædam extranea ac sordida, si quæ sit admixta, per colaturam separetur.

Quæ tenuia sunt, vt succus herbarum, limonum & multorum fructuum, tepida solari solent, & sæpe frigida; Sic námque terrestrior pars ac crassior remanet, traiecta puriore ac magis syncera, veluti defecata. Lac

ta. Lac tamen colatur frigidum, nec non aqua turbida; vt ab illo pili, si qui sint allapsi, ab hac vero vt conspurcamenta secernantur. Sæpe tamen per residentiam ab aqua id omne separatur, à quo turbida reddita est, vt in cisternis videri potest.

Vinum quoque Hippocraticum ter aut pluries colatur frigidum per manicam laneam, oblongam & acuminatam, ad sacchari, vini & aromatum, quibus conficitur, mixturam & consistentiam iucundiorem.

Quædam tamen non nisi calidissima percolanda sunt, alia frigida, quædam tepida. Et multa vnica tantum colatura egent, quædam duabus, & nonnulla tribus donec clarescant.

Apozemata percolantur stamine vulgari extenso; interdum & sacculo laneo, aut lineo: Syrupi vero, qui ob sacchari vel mellis admixtionem & longiorem coctionem crassiores sunt, nec tam facilè transmeare queunt, linteo raro, dum percolantur, egent.

Simili modo decocta colantur, quibus vnguenta parantur, vt etiam vnguenta ipsa liquefacta, dum quid crassiusculum, quod vim pistilli aut ignis effugerit, secernendum est.

Multorum medicamentorum tenuior portio à crassiore segregatur per aliam colationis speciem, quæ filtratio nuncupatur: Quo apparatu modo solent vti, qui lac virginale dictum conficiunt, vel tenuiorem alicuius medicamenti substantiam tantum expostulant. Fasciam enim laneam, duos, aut tres digitos latam & oblongam assumunt, eiúsque extremum in vasis fundum, quod medicamentum filtrandum continet, immergent; Alterum vero extra vas ascendens in aliud vas propinquum spectat, ac propendet, in quod humorem, quem à priore vase continenter quasi sugendo trahit, stillatim eructat.

Filtratio.

CAP. XXVI.

De spumatione.

Spuma quid.

DESPVMATIO dicitur, cum spum... ...ans detrahitur vel cochleari solo, ... na, si pauca fuerit, vel colatura. N... spuma sit *succus quidam lentus in... flatum*; enumeratio enim *omnis spumæ duar... stantiarum mixturæ perficitur*, inquit Galenus *ad aphor. 43. lib. 2. quarum spirituosa vna est, ali... mida, proinde varia agitatione mouetur ac dis...* Idcirco spumæ secernendæ ouorum adduntur ... no, quæ suo lentore & viscíditate eam ipsam ... ac colligent, vt quando gelatina, syrupi mult... zemata coquendo despumantur.

Spumæ efficientes causæ.

Cum autem motus & calor sint efficiente... spumæ, nihilque crudum & immotum spume... spumari tantum debent, quæ agitatione vel c... spumam edunt.

Vt mel aut saccharum despumetur, humor... portio, & sæpe dupla adjicitur, dein coquendo, ... cochleari pertuso deraditur, ne simul cum ea i... mor, in quo fit concoctio, abiiciatur. Quo... arte imperfecta videatur despumatio, singul... singula ouorum albumina adiunguntur, qua... nuata elixatione simul vt indurantur, spumar... gant, vnde postea spumæ facilis est à liquore s... vt quæ per colaturam vna cum albuminibus ... seu stamine relinquantur, humore syncero solu... misso. Si mel valde impurum est, cum triplo ... re coquitur ad dimidias, vt optimè despumetur ... indicium de cæteris rebus despumandis val... puris.

Quando mel per se despumandum.

Per se autem mel aliquando despumatur &... tur, si modo cuiusdam alienæ qualitatis expers... cum tam longam coctionem sustinere non pot... bus integris, vt ea, quæ cum illo admiscentur...

enim præstaret non despumatum miscere, quam cum miscendis despumare.

Saccharum despumandum tamdiu coquendum est, vt post despumationem admixti liquoris vnciæ duæ aut tres solum, pro sachari libra supersint.

Condiendi fructus dum coquuntur cum sacharo, aut melius portione, vt nonnulli faciunt, solo cochleari despumantur; vt decocta & succi laneo colatorio. Solent enim traiici per pannum extensum clauis affixum, vt spuma & feces desuper relinquantur.

CAP. XXVII.

De clarificatione.

CLARIFICATIO est sordium crassiorum à medicamentis liquidis expurgatio; sic enim gratiora palato redduntur, & facilius distribuuntur. Clarificantur autem multa per se sola, dum portio magis feculenta subsidet, vt succus pomorum, arantiorum, citriorum, buglossi, acetosæ: Quædam despumatione, alia colatione, nonnulla coctione, additis sæpius albuminibus ouorum; aliquando etiam sine his; vt cum succi plantarum & fructuum coquuntur ad tertiæ partis consumptionem, deinde biduum sinuntur, donec clarescant. Vnde clarificatio modis quinque fieri dicitur, quiete, colatione, despumatione, aceti vel acidæ rei mixtione, & albuminum ouorum cum re clarificanda agitatione, & coctione. Decocta enim & syrupi si acetum recipiant, per se magis ac magis aceti vi purgantur. Ouorum autem albumina scopulis agitanda sunt, donec tota spumescant, tum syrupis admiscenda vel decoctis, quæ postea recoquuntur. Et vbi coctione perfecta perfectè albuminibus spuma colligata est, artificiosè detrahenda ac separanda vel traiectione communi, quæ fit per pannum quatuor angulis totidem clauis firmatum; vel colatura magis particulari, quæ fit per ma-

Clarificatio quot modis fiat.

nicam Hippucratis. Debet vero ter aut quatter iterari colatio, donec syrupus aut decoctum planè claruerit.

Recentiores quasdam potiones forma iulepi conficiunt, quæ cum consistentia valde claræ, Claretæ nuncupantur. Tales vero redduntur modis superius enumeratis.

CAPVT XXVIII.

De aromatizatione.

Aromatizatio quid.

AROMATIZATIO dicitur artificiosus præparationis modus, quo medicamenta magis odorata ac suaueolentia redduntur, ad gratiam palati, cordis, ac facultatis vitalis, & animalis robur & oblectationem. Medicamenta siquidem ventriculum subuertentia, si caryophillis aut cinamomo, aut aliis aromatis condiantur, minus infensa sunt, ac molesta partibus præcipuis, & salubrius humores excrementitios per successum, aut etiam vomitum, si contigerit, educunt.

Quæ aromata hanc vel illam partem corporis magis respiciant.

Licet autem aromata calida sint omnia Galeno, *cap. 15. lib. 2 de aliment* facultatémque vitalem exhilarent: quædam tamen magis respiciunt cerebrum, vt caryophilli; quædam cor vitæ fontem, vt [illegible]inamomum; alia ventriculum, vt nux moschata; al[illegible]a iecur, vt santali; & quædam vterum, vt moschus, a[illegible]nbra, zibethum; non quod sane his delectetur vter[illegible]s sub odoris specie; organum etenim non est odor[illegible]us, sed afficitur tantum odoribus ratione materiæ [illegible]enuissimæ, seu vaporis aërei, quo recreantur spiritus [illegible], quibus genitalia turgere omnibus est in confesso.

Multas confectiones aromaticas descripsi[illegible] Mesue, vt diacinamomum, aromaticum rosatū, diar[illegible]oschum vtrumque, diambram, electuarium de gemm[illegible], & pleráque alia quorū felicissimus est vsus ad ro[illegible]r principibus membris conciliandum & confer[illegible]ndum, putre-

putredinem arcendam aut corrigendam, & reficiendos spiritus.

Qui ex morbo conualescunt, aut valde sunt senes, satisque valent opibus ad iacturam virium resarciendam, consilio Medicorum, conditis solent vti paratis ex conseruis, syrupis & pulueribus cardiacis, quorum eximia vis aromatum odori suauissimo maximè tribuitur.

Similem ob causam syrupi multi aromatizantur confectione Alkermes, aut trochiscis galliæ moschatæ, vel moscho, ambra, zibetho & aliis suaueolentibus inclusis nodulo, ita vasi, quod syrupum aut liquorem continet, alligato, vt circa illius medium suspensus maneat. Sic enim aromatica vis æquè distribuitur ad totum humorem, quod etiam norunt Oenopolæ, qui vinum fragrantius & suauius reddunt, suspensis in dolio zinzibere, cinamomo & similibus. *Cur medicamēta aromatizentur.*

Qui inter aulicos ditiores sunt, salaciores & magis desidiosi, vt belluarum more potentius ruant in Venerem, ad illiúsque ludibria sint vegetiores exercenda, ouis interdum vescuntur sorbilibus, vel frixis cum multo moscho aut zibetho, ita vt naturam destruant magis, quàm reficiant. *Quibus salaces ad Venerem vtantur.*

Multi verò fructus, vt nuces & pyra, ante condituram cinamomo aut caryo[illegible] illis configuntur: cum vt palato, tum vt cordi gratiora sint & magis amica. Iulepi sæpius aromatizantur aqua rosacea, apozemata cinamomo aut santalo citrino; opiatæ & condita confectionibus aromaticis, pomatæ ambra, vel moscho, vt & alia multá medicamenta styrace, belzoin, caphura.

CAPVT XXIX.

De coloratione.

LICET color, docente Galeno *cap.2.lib.1.Simpl.cap.30.lib. de histor philos.* medicamenti facultatem non ostendat, quia tamen qualitas

est corporis visibilis, quæ quod vel obsit, vel prosit magis aut minus expetitur: Vt enim nigredo videndi vires lædit, vt etiam albedo: sic viridis color exhilarat, vt præter experientiam Philosophus scripsit *Probl.* 60. *sect* 32. Ex medicamentis tamen nonnulla magis expetuntur albá, quædam rubra, alia nigra, vel alij coloris. Color autem illis acquiritur quatuor potissimum modis, lotione, agitatione, coctione, mixtione. Lotione candida fiunt multa, vt oleum, terebinthina, cera, Quædam etiam agitatione talia euadunt, vt penidia, vnguentum album Rhasis, emplastrum diachylon, & ceratum refrigerans Galeni: Ea enim omnia, quo diutius tractantur & subiguntur, eo magis albescunt, vt pilulæ albæ, Bechicæ confectiones, & saccharata omnia: Motus siquidem seu agitatio colorem expetitum medicamentis conciliat. Hoc non tantum in enumeratis cernitur, sed manifestissime in vnguento crudo, quod ex lithargyro, oleo & aceto paratur: Hæc enim tamdiu in mortario agitantur, donec formam vnguenti albescentis acquirant. Coctione adhuc medicamenta magis colorata fiunt, aut albiora, aut nigriora, prout concoctio validior ac diuturnior, vel imbecillior erit. Sic emplastrum ex cerussa cruda paratum candidum est, ex eadem vsta rubrum, & ceratum, quod æruginem crudam recipit, viride est, quod vstam, album ac melinum. Denique pro rerum admixtarum vario colore, varius est medicamentorum color. Quæ enim recipiunt crocum, flauescunt; quæ cinnabarim, rubent; quæ cerussam, albescunt; quæ cassiæ medullam, nigrescunt.

Coloratio quot modis acquiratur.

Vnguentum crudum ex quibus constet.

* * *

CAP.

CAPVT XXX.

De conditura, salitura, & fartura.

VT salitura & fartura potius ad popinam quam Pharmacopolium spectare videntur, sic conditura ad artem aromatariam. Medicamenta tamen iisdem interdum egent: nam salitura plurimum facit ad conseruationem, fartura ad saporis gratiam, conditura ad vtrumque. Condiuntur enim non tantùm fructus, aut flores: sed & cauliculi, cortices, & radices tenellæ, tum vt diutius asseruentur, tum vt iucundius edantur. Sic radix zinziberis tenellæ, siliquæ cassiæ fistularis, quæ non multum adoleuerunt, nuces moschatæ, myrobalani, & alij fructus exotici recentes condiuntur, vt felicius ad nos sine magna virium iactura è longinquis regionibus aduehantur. Nostrates fructus dulces subacidi aut alius saporis iucundi palato, statim atque selecti fuerunt, & à cortice nudati, si sit opus (multi enim non decorticantur, vt ribes, berberis, agresta) cum saccharo, aut melle vel vtroque coquuntur. Amari vel acidissimi & acres tamdiu in aqua macerantur, donec vehementem qualitatem deposuerint.

Solent verò potissimum Pharmacopœi condituras, vt vocant, humidas parare, sicut dum cum saccharo & aqua, vel cum syrupo fructus aut radices tamdiu concoquunt, vt humiditatem omnem aqueam amittant, & cum syrupo perfectè cocto conditi ac reconditi asseruentur.

Aromatarij verò non solum condituras eiusmodi conficiunt, sed etiam siccas, vt loquuntur, quæ fiunt ex fructibus vel saccharo extrinsecus coquẽdo sacharatis & postea insolatu exsiccatis. Fructus verò multi vel sale condiuntur solo, vt cappares, vel addito aceto, vt cucumeres in frustula secti, vt portulaca, lactucæ, & *Salitura.*

multa olera, vt sine putredine ad hyemem vs
sint asseruari. Sal enim miram vim habet defic
conseruandi: vnde carnes & pisces saliti in plu
tantum menses, sed annos, sine corruptela rec
tur. Ob eam rationem anima à philosophis quil
dicta est sal corporis, quia quamdiu in ipso re
tamdiu ab omni putredine vindicat ac tuetur.
etiam vt medicamenta qualitatem aliam, præte
liarem nanciscantur, propterea carnes viperinæ
torum animalium partes insperguntur sale mar
fossili, (sunt enim omnes eiusdem facultatis
eóque pauco, si saporis; vel copiosiore; si co
gratia adhibeatur.

Epicureis anima pro sale.

Quæ autem alimenta medicamentosa deside
si cauitatem habeant manifestam, fructibus aut
farciuntur, aut radicibus, quibus etiam sæpe co
tur. Nunc multa animalia farciuntur ante assa
vel elixationem, vt palato magis arrideant, & a
do vt sanitati resarciendæ aut cōseruandæ mag
ueniant, vt cum polypodium, cappares, passul
deum, vel aliæ plantarum partes ventre exente
ponis vel anseris includuntur. Gallinaceus a
hordeo solet farciri, vt simul cum facultate aluu
ducendi, qua pollet ex Galeno & Oribasio, de
& nutriat. Cucufæ sæpe farciuntur è cephalicis
ribus, exceptis bombace, sindone duplici inters
vt vulgus loquitur, interbastato. Simili modo
ropicum remedium forma scuti, quod regioni st
adhibetur. Excipit vero pulueres roborantes &
chicos, quales præscribi solent in ventriculi deb
Propriè tamen fartura dicitur, per quam exe
animalia, vel excauati fructus medicamen
tosis rebus, vel alimentosis, &
aliquando aromaticis tan-
tum ad iucundita-
tem farciun-
tur.

Fartura.

CAP. XXXI.

De destillatione.

Destillatio est *humoris aquei vel oleosi ex re quapiam vi caloris eductio.* Fit autem ea vel per ascensum, vel per descensum, idque calore humido aut sicco. Humido calore destillationes fiunt in balneo Mariæ, & in vapore aquæ calentis. Balneum Mariæ, aut maris, vt aiunt nonnulli, dicitur vas quoddam calidam continens, in quod vas aliud immittitur, quod materiam destillandam contineat. Cucurbita seu boccia vocari solet, cui aliud vas rostratum super imponitur, quod vulgus alembicum seu capitellum nominat, dein glutine ex farina & ouorum albuminibus facto, simul arctissimè compinguntur.

Destillatio quid.

Balneum Mariæ.

Cucurbita.

Destillatio in vapore aquæ calentis fit quoque in vase duplici, vnum materiam destillandam continet, & in alterum vas oblongum cupreum aut æneum immittitur aqua semiplenum, ita vt relinquatur sufficiens spatium inter cucurbitam & aquam bullientem, cuius solo vapore sursum elato, destillanda materia incalescat, & ad capitellum rostratum vapores extollat.

Balneum roris.

Variæ vtriusque balnei formæ describi solent; quisque enim pro arbitrio aliquid mutat, innouat, addit, aut detrahit, potius ad vasorum elegantiam, quam destillationis facilitatem. In omnibus autem ignis, qui causa est efficiens destillationis, tam conuenienti loco est astruendus, vt negotio facili materiam in boccia contentam calefaciat.

Variæ sūt formæ balnei.

Debet vero ignis luculentus esse, non fumidus, aut fœtidus, vt qui ex ligno putri aut carbonibus indebitè extinctis paratur; atque ita regendus, vt nec valentior sit, & materiam adurat; nec ita paruus, vt ante perfectum opus extinguatur. Antequam aqua feruendo deficiat; alia substituatur calida, aut saltem tepida,

Ignis in destillatione qualis.

atque eo feruoris gradu calefacienda, quem r
postulatio conditio. Quædam enim vapore tan
nigno, alia validiore, nonnulla aqua feruente c
dius destillantur.

Plantarũ destillatio. Plantæ recentes integræ, vel earum partes i
sectæ in humido balneo conuenientissimè dest
Siccæ si fuerint, humore quodam idoneò mac
bent ante destillationem. Sic enim aquæ de
plantarum vires & qualitates melius retinen
quia sunt magis excrementosæ, non ita possun
ri. Aquæ tamen multæ sapores plantarum n
ncent, quod substantiæ terrenæ ita inhæreant, vt
etiam vehementissimo non ascendant.

Balneum autem humidum aquis destilland
cum vero (si modo balneum dici debeat, vt
placuisse video) & aquis & oleis educendis ap
conuenit. Propriè quidem dicitur siccum, q

Balneum siccum. curbitæ non supponatur aqua, sed solus ignis
positis aliquando cineribus aut arena vel limat
Fornacis structura. ri aut chalybis. Quod vt commodè fiat, ea ir
fornax astrui debet, quæ ima sui parte ostium a
habeat, per quod cineres eximantur, qui à pru
censis craticulæ transuersæ superpositis dec
Super cratem aliud patebit ostium, per quod ca
immittentur, dein super ostii concamerationem
beculæ ferreæ transuersim inserentur. Tum
lebes æneus, aut figulinus, vel ferreus collocab
quem cucurbita imponetur, sepelietúrque adi
rena aut cineribus: Tandem capitellum rostrat
perponetur. In fornacis parte summa, quædam
lia seu foramina constituentur, per quæ fumus
queat.

Alēbicus. Frequens nunc est vsus instrumenti cuiusd
prei, quod alembicum vocant, in cuius camer
riore trabeculæ ferreæ, quæ prunas ardentes sus
continentur, in media boccia, in suprema capi
rostratum ac coniforme, & aliquando rotundu
refrigeratorio instar aheni efformato, v copic
quæ quantitatem continere valeat, quæ dum v
incaluit, per epistomium in eius parte decliui si

fu.

funditur vt noua & frigida denuo affundatur.

In multis alembicis rostrum prominet longissimũ, rectúmque, & sæpe instar serpentis à quo subinde nominatur, flexuosum, vt per dolium frigida plenum traiiciatur, & aqua prolectata magis conscrescat & contemperetur.

Inseruit quoque destillationi, quæ fit per arenam, aut cineres boccia quædã vitrea, & incurua, retorta dicta, vt etiam alia recta, quæ à vesica nomen habet, figura ouali, vitrea aut cuprea intus stanno obducta, quæ his inseruit destillandis, quæ facili negotio in altum subleuantur; vt radices, semina, folia, flores, & aromata. Quæ vero difficilius attolluntur, vt pinguedines, resinæ, lachrimæ, gummi, retorta vitrea densissima, aptius sublimantur.

Retorta vesica.

Sunt verò tam variæ destillandi formæ, támque varia destillandi instrumenta, & instrumentorum materiæ, vt vix possint certis legibus coerceri. Vetus tamen hæc inualuit consuetudo, vt vulgus Pharmacopœorum plantas recentes multáque alia medicamenta destillet alembicis plumbeis intus stannatis, quæ non tantum adferunt nocumenti, vt plerique reformidant. Vitrea tamen & figulina meliora sunt, sed quæ facilè franguntur, fracta eiiciuntur inutilia. Quæ autem caloris vehementiam non sustinent, melius in balneo Mariæ destillantur, dein in cineribus, in quibus, vt in balneo, calor mitis ac temperatus asseruari potest ac foueri. In arena & limatura ferri non item. Hæc enim vix, nisi calore acerrimo incalescunt, vnde oleis destillatione prolectandis commodissimè vsurpantur.

Variæ destillandi formæ.

Debent vero aquæ destillatæ dies aliquot insolari in vasis charta foraminulenta obturatis, vt impurior magísque excrementia portio resoluatur, simúlque impressum deleatur ignis vestigium, quod aquas destillatas solet comitari.

Quomodo aqua destillata insolãda.

CAP. XXXII.

De destillatione per descensum.

VTroque calore & humido, & sicco fit destillatio, tam per ascensum, quam per descensum. Per ascensum, quando vi caloris ignis solius, aut aquæ, vel alius corporis interpositi, materiæ in cucurbita latentis portio tenuior sursum ad capitellum aduolat, ibique condensata ad rostrum decliue suo pondere delabitur, & ad lagenam aut vas aliud recipiens dictum, rostro subditum effluit. Atque vt destillatio per ascensum fit pluribus modis, sic etiam quæ per descensum. Alia enim propriè dicitur fieri per descensum, quando sine exaltatione humor eductus stillat deorsum. Alia per inclinationem, alia per transudationem, alia per lacinias seu filtrationem.

Varij destillationis per descensũ modi.

Quæ fit sine calore, vt exprimendo & colando, impropriè destillatio nuncupatur, ad húncque locum minimè debet referri.

Destillationem fieri interdum sine calore.

Destillatio autem per descensum, aliquando fit sine calore, vt cum in aëre vapido, vt in cella vinaria sacculus suspenditur impletus myrrha aut tartaro. Hæc enim, vt alia multa, in vdo loco diu asseruata tabescunt, & succum purum velut exudant, atque in catinum subditum emittunt. Frequentius vero fit cum igne, cuius vi non solum aquæ, sed etiam olea per descensum prolectantur. Sic enim aqua rosarum aut florum quorumlibet optimè destillatur. Olla sumitur cuprea, aut ænea, vel figulina, panno tegitur lineo, aut canabino vndequaque firmiter succincto; rosæ desuper aut alij flores imponuntur, dein patina prunis impleta superponitur floribus, ex quibus calefactis exudabit aqua optima in ollam subiectam. Ignis autem ita regendus, ne flores adurantur, proinde multi prudenter chartam inter vas ignem continens & flores adhibent;

Quomodo aqua educatur per descensum.

adhibent: Sic enim vim caloris tutius perferunt. Hic vero destillandi modus vt facilis, sic plebeculę familiarissimus.

Sunt qui in fimo aut alia re putrente aquas destillant, sed quibus facilè carere possit Pharmacopœus, pe-nes quem munditiés omnis esse debet, & selectiorum remediorum præparatio. Magis arridet ista destillatio, quæ fit in calore Solis, hoc modo: Rosis aut aliis floribus impleta mutula, ollæ alteri subiectæ probe applicetur, & firmiter coniungatur, dein Soli exponatur splendidissimo; Si enim illius radij ollam superiorem verberarint, aqua stillabit optima in inferiorem.

Destillatio in fines mo.

Destillatio in calore Solis.

Oleorum autem per descensum destillatio difficilior est, vixque nisi magno cum apparatu, labore, & tempore perficitur. Est vero Chymicis valde familiaris, qui variis modis olea per descensum prolectant. Ita enim vasa, aliáque instrumenta destillationi inseruientia apparant, vt via non detur sursum ascendendi, sed velut colliquefactus & eductus humor deorsum instar stillicidij exudat. Locum habere solet in his, quæ calor ascensorius destrueret, vel à fortibus spiritibus dissiparentur, antequam consistere possent.

Oleorum destillatio per descēsum.

Huius autem destillationis varij traduntur modi: Alia enim fit in fornace per transsudationē, per quam humor prolectatus transsudat, & guttatim in excipulum delabitur, igne supra adhibito: Alia quoque fit per transsudationem, sed inhumando, quādo scilicet fouea in terra excauatur, in quam demittitur olla, cuius orificio alterius ollæ fundum foraminulentum adaptatum, & optimè coniungitur. Orificium vero superius superioris ollæ materiam destillandam continentis operculo commodo tegitur, & firmiter agglutinatur; tum adhibita terra sepelitur vtraque olla vsque ad ventrem superioris, ita, vt commissura lateat: Dein ignis admouetur per gradus, pro destillandæ materiæ conditione & natura. Res enim solidior maiorem postulat calorem, minus solida minorem.

Destillatio per trāssudationem.

Est vero alia destillatio media inter ascensoriam & descensoriam, quæ fit per inclinationem, in qua nemp.

Destillatio per inclinatio-

ſcilicet parua fit eleuatio, indéque mox deo
flexio. Vocatur quoque deſtillatio per retorta
fit in boccia reflexa, in cuius curuatura ſpiritu
nati deſcendere coguntur in receptaculum inf
catum,& proboſcidi retortæ probe iunctum.D
ro retorta in fornace,vt decet,extructa decum
ius venter in catino arenario vel cinereo ſepe
cornu per rimam extra propendeat.

Quando retorta in deſtillationibus vſurpanda.

Porro ſolent vſurpari retortæ in his, quæ
mè aſcendunt, vt in oleis metallicis & ſpiriti
neralium,in quibus educendis,cum ignis ſæpi
mentiſſimus deſideretur,cauendum,ne retortę
pantur.Proinde antequam igni adhibeantur, l
argilla aut alia conueniente materia debent i
ri,maximè vero, ſi ipſis nitroſa includantur,&
termedio cinere aut ſabulo igni violentiſſin
beantur. Sed quia noſtri non eſt inſtituti, Spa
rum deſtillationes recenſere,nec illorum matr
curbitos,ampullas,vaſą hermetica,circulatoria
matoria,catinos, ollas & fornaces deſcribere,c
tionis præcepta non vlterius perſequemur: ha
multo facilius & citius praxi & manuum actio
ſcuntur.

Plures autem non modo deſtillationes,ſed p
tiones aliæ à Chymicis traduntur, vt ſublima
hobatio,exhalatio,euaporatio, exaltatio, & ali
tæ,quarum pleni ſunt eorum libri.Sublimatio
quando extractum vaſis partem ſublimem a
ibique ſubſiſtit.Cohobatio,quando id quod pro
eſt, denuo capiti mortuo redditur. Caput ver
tuum illis eſt velut exucca fex,& expers qualit
crementum:fit tamen interdum materia ſalis ch
Exhalatio eſt ſpiritum ſiccorum per calorem
diſſipatio.Euaporatio humidorum reſolutio.Ex
autem non idem ac ſublimatio deſignat.Eſt eni
ficioſa præparatio,per quam res quodammodo
tatur, vt ad altiorem ſubſtantiæ & virtutis dign
perducatur; vt cum rude quidpiam crudúmve m
tur & perficitur.Huic dicuntur inſeruire matur
gradatio: maturationi, digeſtio & aliquando ci

Sublimatio. *Cohobatio* *Caput mortuū.* *Exhalatio.* *Euaporatio.* *Exaltatio.*

Maturatio. *Digestio.* *Circulatio.* *Gradatio.*

tio. Maturatio est exaltatio è rudi crudóve ad coctum & magis elaboratum atque perfectum. Digestio est maturatio simplex, per quam res incoctæ & intractabiles calore digestorio coquuntur, & mitiores tractabilésque redduntur. Circulatio est liquoris puri per solutionem circularem, ope caloris in vase Hermetis, seu Pelicano, exaltatio. Gradatio verò propriè ad metalla pertinet. Est enim illorum ad bonitatis & perfectionis gradum maiorem exaltatio, qua pondus, & color, & consistentia ad excellentiorem gradum perducuntur. Sed ne longius à proposito digredi videar, Chymicis suas præparationes relinquam. Tractatio enim destillationum eò me impulit, vt hæc obiter attingerem, & velut parergon, ad latus, breuibus lineis depingerem.

***

Finis libri secundi.

INSTITVTION[illegible] PHARMACEVTI[illegible] CARVM

LIBER TERTIVS.

De compositione medicamentor[illegible] generalium.

CAPVT I.

Cur medicamenta componantur.

VT simplex compositio natu[illegible] est, sic medicamenta simpli[illegible] positis; primúmque veteres referente Plinio, *cap.2.lib.26* ad morborum curationem [illegible] tantùm præscribebant, vt [illegible] Praxagoras, Chrysippus, & Erasistratus. Hip[illegible] quoque,qui primus artis Medicæ fundament[illegible] uit,ac leges condidit, omnibus penè affectib[illegible] batur solis simplicibus medicamentis. Nec[illegible] men exercitatos coëgit Medicos,inquit Aëtiu[illegible] *tetr.4.serm.2.* aliquando noua conquirere ren[illegible] ex simplicibus quædam componere, cùm scil[illegible] plicia vbique mederi non possunt.Nam si soli[illegible] cibus,ait Galenus,*c.5.lib.1.comp.med.general.*[illegible] præter naturam affectus curare liceret, nullu[illegible] compositi vnquam vsus foret. At nullum d[illegible]

simplex, quod præstare id valeat: quare compositionis medicamentorum necessarius est vsus: maximè verò in morbis, qui contrarias simul medicamenti facultates desiderant, quæ in his, quæ suapte natura proueniunt, non inueniuntur.

Multas esse causas compositionis medicamentorum.

Multæ autem sunt compositionis medicamentorum causæ, *Serapis cap. 2. lib. 7.* Prima, quando morbo profligando deest aliquod simplex medicamentum omnino contrarium: tunc enim aliquod compositum vsurpatur, quod simplicis suppleat defectum: vt cùm ad vlcus moderatè detergendum, miscemus duo simplicia medicamenta. vnum, quod potenter: alterum, quod negligenter id præstat, ex quorum concursu ac commistione vnum nascitur moderatè detersorium. Secunda compositionis causa est, vt violentia medicamenti obtundatur, vel eius ignauia excitetur. Violenta eius qualitas hebescit admixtione benignioris, aut oppositi, vt cum acribus lenientia permiscentur, amaris dulcia, impensè calidis refrigerantia, malignis cardiaca. Tertia ratio deprompta est ab effectuum curandorum varietate. Quot enim sunt affectæ partes & humores noxij, tot medicamenta his analoga & destinata debẽt præscribi. Cerebro siquidem & pulmonibus, aut aliis partibus malè affectis, id dari medicamentum debet, quod singulis prospiciat, & à causa morbifica liberet. Situs quoque & dignitas partium affectarum compositionem necessariam demonstrant: nam pars quælibet non solùm roboranda quæ principatum obtinet: vt cerebrum cephalicis, cor cardiacis, vt iubet Galenus *cap. 1. lib. 1. comp. med. gener.* sed etiam sæpe alteranda, & ab humore peccante vindicanda, quod vno atque simplici medicamento fieri minimè potest. Pars insuper longè à remediis dissita, ostendit sæpe attenuantia permisceri debere; vt facilius qualitas medicamenti ad partem deferatur, vt ostendit Galenus *lib. 1. de comp. med. per genera.*

1. 2. 3. 4.

Sunt aliæ quædam compositionis causæ minus necessariæ, vt cùm ad gratiam palati, vel cordis medicamenta dulcorantur saccharo, aut melle: vel condiuntur cinamomo, aut aliis aromatis, vel diluuntur in deco-

ctis idoneis, vel in forma boli; aut electuarij solidi cõponuntur. Ad odorem enim saporem, colorem, & iucunditatem medicamentorum, atque ad eorundem conseruationem in futuros vsus, multa sæpe adiunguntur, permiscentur, & simul vniuntur.

CAPVT II.

De syrupis in genere.

CVM plantæ multæ non semper nobis sint ad manum, sed earum vel folia aruerunt, vel radices in terra latent hyeme, vel earum vis post flores & folia amissa perit, nec dum vrgente necessitate expetuntur, possunt inueniri; ex his ad futuros vsus aut succi extrahuntur, aut decocta parantur, mellis, aut sacchari, aut vtriusque simul quãtitate sufficienti condita, vt possint in tempus longissimum, viribus integris manentibus, asseruari, præcedente multa concoctione, vt syrupi consistentiam acquirant. Est autem syrupus *medicamentum quoddam liquidum, ex succis, vel decoctionibus, cum melle aut saccharo, ad saporis gratiam & conseruationem tamdiu coctum, donec iustam consistentiam acquirat*: cuius indicium est, si guttula in marmor effusa non diffluat, sed hæreat, aut digitis excepta, horum abductione in fila ducatur.

Syrupus quid.

Sunt verò syrupi Arabum inuenta, quos Auicenna *li. 5. serm. 1. tract. 6.* vocat decoctiones, vel succos inspissatos cum dulcedine, iuxta vocem Arabicam *Sçarab*, quæ potum quemlibet, modò suauem, vel *Srab*, quæ vinum dulce vel potius syrupum nostro more paratum, aut potionem medicatam designat: Græci propomata, vel propotismata, & aliquando ἀπομελίσματα, vocare solent: Sæpius tamen his omnibus veteres Oinomel, aut alias potiones mellitas intellexerunt: nam antiquioribus Græcis vix Syrupi nomen, eiúsque parandi modus innotuit.

Sçarab.

Contendunt nonnulli probabilius syrupos dici ab ὀπὸς, id est, succis, & σύρω, id est, traho, quasi sint succi extracti: siue quod è Syria primùm sint allati; siue ab eo, quod Alexandro Aphrodisæo dicitur σίραιον, defrutum, mustum, sapa, aut dulcis ex vino & melle potio.

Nominis syrupi etymologia.

Perfectè autem coquuntur syrupi cum melle aut saccharo, ne corrumpantur, totóque anno sint vsui, habéntque propterea consistentiam crassiorem, eámque mediam inter sapam & iulepum, vt apozema inter iulepum & syrupum. Syrupus enim est minus crassus sapa, syrupo iulep, apozema iulepo. Sæpe enim vt & syrupi, quia crassiores diutius & tutius sine corruptione seruantur apozemata & iulepia, quia tenuiora minúsque cocta, minus: Vix enim integram hebdomadam perdurant, soléntque à Medicis in rem præsentem imperari, vt quoties rei necessitas postularit, ægrotis exhibeantur. De his verò fusius libro sequenti tractabimus: Nunc enim de his agimus, quæ apud Pharmacopolas in longissimum tempus asseruantur ad futuros vsus: ex illis tamen in rem præsentem, vel apozemata conficiuntur, si in plantarum decoctis, vel iulepia, si in aquis stillatitiis dissoluantur. Sæpe quoque eclegmatum, opiatarum & conditorum confecturam ingrediuntur, tum vt gratiam & vim præstantiorem, tum vt consistentiam acquirant scopo proposito conuenientiorem. Per se tamen & impermisti sæpissime præscribuntur: maximè verò qui sensim lambendo, ad expectoratum mouendum debent assumi, vt syrupi omnes bechici, cuiusmodi sunt syrupus de tussilagine, violatus, de glycyrrhiza, capillorum Veneris, de hysopo, aliique quamplurimi, qui propter dulcedinem sputum concoquunt.

Fiunt autem syrupi ex decoctione herbarum, radicum, fructuum, seminum, florum, vel earum succis, atque etiam aliis quibusdam, quæ feliciter possunt decoqui. Eliguntur verò decoquenda, quæ intentioni respondeant, seu ad partem quandam roborandam, seu ad humorem quemlibet vitiosum emendandum, vel educendum, vnde syruporum nunc

Materia syruporũ.

prostat tanta varietas. Componuntur enim ad calefaciendum, refrigerandum, humectandum, siccandum: ad aperiendum, obstruendum, incidendum, incrassandum, & purgandum.

Decoctio verò eorum, ex quibus syrupi parantur, fieri debet in aqua, interdum pluuia, sæpius fontana, aut fluuiatili, eáque optima, qualitatis scilicet omnis experte. Cuius quantitas rerum coquendarum quantitati & duritiei respondeat. Quæ enim duriora sunt, vt radices & ligna, vix nisi tempore multo, & aqua multa coquuntur citra adustionem. Proinde quantitas aquæ augenda est, quando simplici diutius coquenda sunt, vt etiam quando nimis sunt amara.

Aqua optima qua.

Decoctum colatum & clarificatum denuò coquitur cum pari quantitate sacchari, aliquando mellis, sæpe cum ambobus, & interdum cum sapa & alterutro, vt in Officina patebit.

CAP. III.

De propomatis.

MELLE dulcoratos omnes potus, generali significato, veteres Græci *Aët. cap. 30. cent. 3. ser. 1.* Aëtij & Pauli *Paul. Æg. c. 15. lib. 7. de remed.* iudicio Propomata nominarunt. Cùm enim illis vix saccharum innotuisset, potulenta multa ad gratiam palati mellita reddebant, quę nunc nos saccharata, vt suauiora efficimus. Quædam tamen non sacchari defectu, melle condiuntur, tum ad peculiarem saporis conditionem, tum ad qualitatum, quibus pollet, eximiarum consecutionem. Mel enim præter dulcedinem, quam adfert linguæ iucundissimam, tantam vim habet conseruandi, vt salis loco in multis vsurpetur. Babylonij *Dionys. Areop.* enim corpora mortuorum olim in melle sepeliebant: & Appius *Herod. in Thalia.* cocus, vt sine sale diu carnes asseruaret, melle contegebat. Multa quoque condita, vt & alia pleraque medicamenta,

Propomata quid.

Melle qui corpora condiebant.

menta, mel excipiunt, tum vt magis arrideant, palatóque sint gratiora, tum vt securius absque corruptela conseruentur, & vires acquirant insigniores. Vnde Galenus *c.177.de simpl.medic.* rectè scripsit, mel omnibus antidotis posse tutò commisceri: Est enim dulcissimum *c.11.li.1.de alim.* succúmque gignit tenuissimum, & medicamentis admixtum efficit, vt ea permaneant *Paul. cap.14.lib.7.de remed.* ac durent. Non tamen omnibus æquè salutaris est illius vsus: nam vt *c.8.li.2.de fac.nat.* senibus & frigidis confert, sic acutè febricitantibus & iuuenibus præsertim biliosis obest sæpissimè, quia in corporibus calidis cito mutatur, & bilescit, & amarescit, atque igni si plusculum admoueatur *c.16.li.4.simpl.* amarum efficitur, vt etiam vetustate. Pater enim *c.11.li. 1.de Antidot.* Galeni mel quoddam habuit ita amarum, ac si in Ponto natum foret, eo in tractu, vbi ex absynthio mel apes colligunt: idipsum tamen & Atheniense & optimum fuisse dicebat: verum temporis diuturnitate amarum euasisse. Mel autem primus ostendit Aristæus quidam Atheniensis, authore Plinio, *c.56.lib.7.* Et Curetes populi omnium primi, illius vsum docuerunt, licet Bacchus illius perhibeatur author ab Ouidio, dum ait:

Pater Galeni mel amarum habebat.

Mellis primus inuentor.

Liber & inuenti præmia mellis habet.

Porrò ex melle multa medicamenta parantur, necnon potiones quædam vel liquidiores, iucundæ Paulo dictæ, vt hydromel aquosum & parum coctum, vel crassiusculæ, & diutius coctæ, vel insolatæ, vt hydromel vinosum vulgo dictum, vt oxymel, & alia pleráque medicamenta, quæ à melle habent nomenclaturam, vt mella medicamentosa ex violis, anacardis, rosis, & similibus.

Hydromelitis verò nomine multa comprehenduntur, vt mulsa, melicratum, hydromel aquosum & vinosum, simplex & compositum. Nullum tamen est adeò simplex, quin melle constet & aqua, vt nominis indicat notatio, verum sic ad differentiam magis compositi nuncupatur, cuius multæ differentiæ sparsim describuntur à primæ notæ Medicis, *vt à Galeno lib.de Dinamid. & Paulo lib.7. de remed.*

Quid hydromelitis nomine intelligendum.

In hydrome lite qua mellis ad aquam proportio. Varia autem est in hydromelite conficiendo mellis ad aquam proportio, pro vario Medici scopo, atque sumentis temperatura. Æstatis enim tempore, & iuuenibus aquosissimum præscribitur; hyeme, & senibus, & pituitosis magis vinosum seu melleum. Sic enim placuit maioribus nostris hydromel parum aquosum & perfectè coctum, non impropriè nominare.

Hydromel vinosum. Saporem namque & calorem vini cuiusdam generosi, vt maluatici, referre videtur. Sputum enim potenter mouet, pituitam concoquit, calorem fouet natiuum, & stomachum roborat. Eius genuina descriptio & parandi modus traditur in officina à nobis edita.

Melicratũ, mulsa, & hydromel, idem. Et licet vna non sit aquosi melicrati seu mulsæ, aut hydromelitis (hæc enim nomine tantùm, non re discrepant) conficiendi norma, vulgaris tamen præparatio, à Mesue *part.3. distinct 6* tradita, est aquæ librarum octo ad vnam mellis, tamdiu solum simul coctorum, donec spuma amplius non emergat, quam opinionem sequitur authot luminacis maioris. Multi tamen cuique libræ mellis, aquæ libras decem, & aliquando duodecim miscent, pro intentionis varietate.

Hydromel rusticorũ. Rustici loturam fauorum colatam ęstate decoquunt, optiméque despumant, dein in vasis amplissimis reponunt, & suspenso in vase pauco fermento nodulo ligato, biduum aut triduum relinquunt; tum magna voluptate ad sitim explendam bibunt. Est enim potus hic dulcoacidus, & illorum palato suauissimus: alij incoquunt mellis libras sex in aquæ fontanæ libris quinquaginta, optiméque despumant: deinde fermenti vnciam vnam cum dimidia vel vncias duas dissoluunt, & in dolia coniiciunt, relicto quodam spatio, vt duorum aut trium digitorum vacuo.

Apomeli. Apomeli verò parum dilutum est, viresque vt æquat hydromelitis vinosi, sic mellis ad aquam proportionem habet eandem, eundémque parandi modum, vt *in officina* demonstrauimus.

Oinomel. Inter potiones mellitas annumeratur Oinomeli, quod fit ex partibus duabus vini veteris, & vna mellis. Interdum etiam ex partibus sex musti & vna mellis secundum

secundum Oribasium *c.25.lib.5.collect.* Et quia mel tenuium est partium, atque dulcissimum, medicamenta, quæ illud admittunt, ad crassorum humorum attenuationem, coctionem & expurgationem maximè conducunt.

CAP. IV.

De syrupis mellitis.

QVOD Græcis oxymeli dicitur, & Arabibus Secaniabin, Pharmacopœi sæpe, nec impropriè acetum mulsum nominant. Est enim acetosus syrupus, ex aqua & melle, seu mulsa, & aceto paratus, vnde dulco-acidus gustu percipitur: Saporémque vt mistum habet & varium, sic quoque vires mistas, tam ratione mellis ad acetum, quàm aceti ad seipsum. Acetum enim pugnantibus qualitatibus constat, éstque *Gal. lib.1. simpl. & lib. 2. comp. med. loc.* frigidum & calidum, discussorium & repulsorium. Proinde oxymel morbis calidis prodest & frigidis, humores crassos & lentos incidit & attenuat, abstergit, sputum educit, obstructiones aufert, humores frigidos ad expulsionem præparat, calidos temperat, & sitim extinguit. Mel enim humoribus frigidis reluctatur, acetum illorum lentori, aqua calori: efficítque præterea, vt mel diutius concoquatur, commodius despumetur, & oxymelitis virtus melius distribuatur; vt recté Mesuei interpres notauit. Non solùm autem mel esse debet optimum, dulcissimum nempe & acerrimum, colore pallidum, nec valde crassum, nec dilutum, & quod spumæ parum egerat, sed etiam aqua, quæ cùm sit tam sanis, quàm ægrotis commune solatium, vt loquitur Galenus *cap.27. lib. de renum dignot. & medicat.* omnibúsque maximè necessaria purissima, ac optima esse debet. Talis autem indicatur gustu, visu, olfactu: Gustu, si nullam planè qualitatem præ se ferat, sed videatur ab omni qualitate immunis: Visu, si pura, sin-

Acetum esse calidum & frigidū.

Oxymelitis qualitas.

Mellis optimi nota.

Aqua bonitas qui dignoscatur.

cera, & exquisitè clara: Olfactu, si eorum ni
Acetum quodnam optimum. quæ in aquis vitiosis esse olfactus testatur.
quoque optimum sit, est necesse, & albu
quàm rubrum, non stillatitium, nec aquosum,
rimum, quod vim habet ad incidendum & ter
potentiorem. Ab aceto siquidem id habet oxy
inter pharmaca numeretur, cùm vix in eorum
mulsa, inter vtrumque est Apomeli, à Serapi
meli dictum.

Cùm autem cuiuslibet aceti non sit eade
nec singulis hominibus in gustando eadem d
apud omnes mellis ad acetum non est eadem
tio. Sunt enim, qui magis, alij, qui minus mell
acetatum desiderant. Vnde Serapio censet, de
secundum illum, qui bibit ipsam, vt loquitur.
ptio tamen à Mesue & Oribasio tradita recipi
vbique parata inuenitur.

Oxymelitis præparatio. Fit autem ex aceti vna parte, aquæ partibus
& mellis quatuor: omniáque simul coquuntu
sistentiam syrupi liquidioris. Licet enim min
ctè coquatur, ratione tamen mellis, tutò ac di
ruptela seruatur.

Dicitur verò oxymel simplex, collatione
magis compositum, quod scilicet præter aqu
& acetum, multas excipit radices, aut fructus,
di multæ formulæ describuntur à Nicolao M
recentioribus.

CAPVT V.

De succis mellitis.

RVSTICORVM saccharum est
sæpe cerasa, ribes agrestam, &
diunt. Pharmacopœi verò non fa
fectu, sed recto Medicorum con
fructus quosdam, succos & flores melle confi
ficiúntque velut conseruam, sapam, & syrupu

seruam quidem, vt mel rosatum, Geleniabin Arabibus. & Rhodomel Græcis dictum, quod fit ex vna parte florum rosarum rubearum contusarum, & triplo mellis despumati: Sapam, vt mel passularum, quod ex libra vna passularum mundatarum, in libris tribus aquæ per diem integrum maceratarum, coctarúmque ad dimidias, postea colatarum, & æqua mellis despumati quantitate conficitur: Syrupum, vt mel aliud rosatum, quod ex pari mellis despumati & succi rosarum rubrarum pondere paratur. Mel quoque mercuriale simili modo conficitur, & coquitur in consistentiam scilicet syrupi crassioris.

Geleniabin.

Conserua rosarum.

Mel passulatum.

Vt autem varia est mellis rosati consistentia, sic varia descriptio præparatióque. Multi enim eandem quantitatem rosarum ab vnguibus purgatarum & mellis ponunt, vt Mesueo placuit, non tamen, vt ille, excoquunt igne, sed Soli æstiuo per dies decem aut duodecim exponunt, antequam in Pharmacopolio reponant. Sic citra colaturam paratum rhodomel, à recentioribus vocari solet mel rosatum foliatum, & à nonnullis, Conserua mellis rosarum.

Rhodomel.

Mel rosatum foliatum.

Quod verò ex partibus æquis succi rosarum rubearum, & mellis despumati conficitur, propter saporem, consistentiámque, syrupus mellis rosati nuncupatur. Inter vtrumque medium est, quod partim ex foliis rosarum & earum succo, atque pari mellis pondere præparatur. Prior tamen parandi modus magis recipitur, illiúsque instar cætera mella medicata ex aliis floribus conficiuntur.

Præstat autem ea insolari, quàm igne decoqui, quia facile dissipabilis florum odor perit, illorúmque qualitates vix integræ remanent post cocturam. Insolatum verò facilimè ferunt, qui calore potius blando, as longiore, quàm feruido ac breuiore agens, ista medicamenta melius permiscet. Mel tamen illud, quod ex rosis paratur recentibus, igne lento solet concoqui; quod ex siccis, tantùm insolari,

Cur præstet hæc insolari quàm coqui.

Quoquo modo paretur mel rosatum, seu ex floribus

integris, vel piſtis, ante vſum debet paululun
ri, vt percoletur, vocatúrque tunc mel roſat
tum.

Quomodo mel ex fructibus parandū.

Vt autem fructus duriores ſunt, coctu diffic
minus diſſipabiles foliis & floribus, ſic mel ex
dicatum diſſimili modo paratur. Inſolatus e
ſufficit, ſed longa concoctione opus eſt; idque
priuſquam mel accedat ad confectionem. At
tè fructus percoquantur, debent viginti quatu
in aqua tripla macerari, dein tertias aut
feruefieri: tandem colaturæ par mellis pond
tur, peragitúrque concoctio ad conſiſtentiaı

CAPVT. VI.

De ſapis.

EX herbis fructibúſque ſucci edun
vbi colati & expurgati fuerint, & S
ignis beneficio conſiſtentiam nact
duriuſculam, ſapæ & ſuccagines
tæ, Græcis ἀποχυλίσματα, & Arabib
ſeu Robub nominatur. Sapa tamen propriè lo
vinum eſt ex vuis albis maturíſve expreſſum, &
lis conſiſtentiam percoctum, éſtque verum R
bum. Alia verò quæuis ſuccago extracta, & a
ſpiſſitudinem percocta, generalius Robub

Rob & Sapa quid.

Robub.

tur.

Iſta tamen Barbarorum nominum diſtinc
negligitur, & ſine diſcrimine Rob & Robub p
uis inſpiſſato ſucco vſurpantur, vt ex Meſue
qui proprij idiomatis non ignarus, quoſuis co
ſuccos, potius Rob, quam Robub nominat, lic
ſenſerit interpres.

Extrahuntur autem ſucci vel prelo, vel ſolo
compreſſu; dein per mantile traiiciuntur, vt q
ineſt ſordium, linteo adhereſcat, & purior tant

cus transmittatur: qui postea lebete, aut alio vase exceptus insolatúr vel igni lento coquitur, dum crassescat, & formã solidam acquirat. Sic enim illius aquea humiditate resoluta, in multos menses annósve sine putredine asseruatur.

Porro succaginum aliæ simplices sunt, aliæ compositæ. Ex simplicibus quædam substantiam habent friabilem, & facultatem purgatoriam: coquuntúrque diutius, vt perfectam soliditatem acquirant: cuiusmodi est aloë, scammonium, & similia: Aliæ substantiam habẽt magis lentam & viscidam, & qualitatem vt plurimum astrictoriam acidámque, vt sunt omnia Rob à Mesue *distinct.6.* tradita. Compositæ succagines dicuntur, quæ præter succos concretos sacharum admittunt, vt Rob berberis conditum, rob citoniorum, mororum, & similium fructuum. *Sapa simplices & composita.*

Vt ergo defrutum dicitur *vinum dulce ad tertias tantùm coctum & expumatum, ac liquidum adhuc manens*, sic sapa propriè dicitur vinum expressum in consistentiam duriusculam calore inspissatum, quod & rob, & robub dici potest. Si quis nominum, quam rerum magis solicitus est, liceat illi Robub ad omnes æquè succos potius referre. *Defrutũ quid.*

Vsus saparum ad multa commendatur, præsertim ad morbos oris, sæpéque præscribuntur per se, nonnunquam & aliis confectionibus admiscentur, vt diamoro, diacodio, & quibusdam syrupis. *Saparum vsus.*

CAP. VII.

De conseruis.

FLORVM virtus facilè cùm sit dissipabilis, vix diu retinetur integra, sed multum coctione, vel tẽpore imminuitur & resoluitur sæpe. Vt autem retineatur, flores sacharo aut melle condiri solent, efficitúrque conditum, quod multos menses annósve sine magno virium dispendio

Conseruarum differentia. conseruatur, vnde conserua non impropriè nominari consueuit: cuius duæ differentiæ statuuntur, vna dicitur liquida seu mollis: digitis enim prementibus cedit, illísque nonnihil lentoris relinquit; altera vocatur sicca, quæ solidior est multo, atque in pastillos efformatur, quibus potius digiti cedunt.

Quia verò flores omnes substantiam non habent æquè compactam, nec eandem temperiem, non omnes modo simili condiuntur, nec eandem sachari quantitatem in sui conditura postulant.

Qui humidiores sunt, in loco, nec humido, nec valde calido, diem vnum aut alterum parum tabescent, vt superflua illorum humiditas resoluatur. Sicciores, quò recentiores & magis succulenti, eo meliores.

Inter humidiores, ex quibus conseruæ fiunt, numerantur flores nenupharis, rosarum, cichorij, violarum, borraginis, & buglossi. Sicciores sunt flores saluiæ, hyssopi, rorismarini, arantiorum, iasmini, betonicæ, persicorum, atque multorum aliorum simplicium, qui nunquam aut rarissimè condiuntur.

Humidiores maiorem quantitatem sachari ad sui confectionem desiderant, sicciores minorem. Quibusdam æquum sachari pondus sufficit; aliis sesquiportio: multis duplum requiritur: rosis & nympheis conceditur triplum.

Nonnulli cum sachari duplo pondere, aut quantitate idonea integri commiscentur, & vnum aut duos menses, pro florum crassitie vel tenuitate relinquuntur insolari.

Conserua rosarum quæ fiat. Alij, vt rosæ ex vnguibus purgatæ, in mortario lapideo, cum pistillo buxeo laboriosè teruntur, & sachari triplo exquisitè permiscentur: Postea reconduntur in vase figulino, vitrato, charta rectè obturato, non foraminulenta, ne florum vis dissipetur.

His peractis vas mensem integrum aut dies quadraginta insoletur: Sic enim nulla virium aut odoris dissipatione, optima fiet conditurae fermentatio, cuius singulas partes calor solis felicius peruadet, si singulis hebdomadis bis aut ter rudicula quadam agitetur.

Quidam

Quidam ſaccharo liquato,& ad electuarij conſiſtentiam cocto,flores aliquando integros,ſæpius tamen tenuiſſime tritos, immergunt, perfectéque commiſcent. Dein vbi eiuſmodi miſtura refrixit, pixidibus recondunt & inſolant.

Quomodo conſerua rubra fiat.

Si inter condiendum parum ſucci limonum aut agreſtæ adiiciatur,rubeus color,viuidúſque comparabitur,vix intra annum delebilis,ſic adhuc calens vaſe reponatur: Simul enim atque refrigeſcit,cruſtula quędam in ſuperficie adnaſcitur,quæ colorem,odorem & virtutem diutius tuetur.

Folia autem cùm ſubſtantiam habeant magis compactam,& qualitatem minus euanidam, rarò conſeruæ ex illis parantur. E longinquis enim regionibus feliciter aduehuntur viribus integris. Quædam tamen cùm facultatem habeant eximiam, eámque in ſuperficie poſitam, vix ſine facultatum iactura exſiccantur, vt oxalis & capillus veneris verus. Proinde ex illis optimè repurgatis conſeruæ parantur, vt ex capillo veneris Monſpelienſi: Præ cæteris enim laudatur, vt & alia multa ſimplicia, quæ vberrimè illo in tractu luxuriant: Audio tamen Mompeſſulum magis ob Medicorum, quàm medicamentorum præſtantiam commendari.

Monſpelienſis ager multis ſimplicibus luxuriat.

Mompeſſulani Medici celebres.

Vtutſit, conſerua capillorum veneris optima ex agro Monſpelienſi in multas Galliæ regiones aduehitur,quæ ex æquis partibus foliorum mundatorum tritorum,& ſacchari puluerati ſimul miſtorum,parata eſt, & legitimo tempore ac ſufficienti inſolata.

Sunt, qui hanc conſeruam meliorem putant, ſi ex herbæ decocto & ſaccharo ſyrupus fiat perfectè coctus, cui rurſus folia herbæ mundata & optimè trita permiſceantur. Sic enim vim acquirit præſtantiorem,& conſiſtentiam magis idoneam.

Conſerua ex roſis ſiccis.

Conſerua verò ſicca fit ex roſis ſiccis tenuiſſimè læuigatis,cum octuplo ſaccharo ad conſiſtētiam electuarij cum aqua roſacea cocto, cui parum ſucci cuiuſdam acetoſi,vt limonum,aut agreſtæ commiſcetur. Reddit enim hoc acidulum conſeruam non modò dulco acidam & guſtui ſuauiſſimam, ſed colore magis rubram,

ac iucundiorem.

Eadem arte ex aliis floribus ſiccatis ac tritis, ſiccæ conſeruæ parantur.

CAP. VIII.

De conditis in genere.

Condítura cur fiat. RADICES, fructus & aliæ plantarum partes condiuntur, vel ad conſeruationem, vel ad ſaporem, vel ad vtrumque. Ad conſeruationem, ſale vel aceto, & ambobus ſæpe multa condiuntur, vt oliuæ, cappares, crithmum, cucumeres & flores geneſtæ. Ad ſaporem, cortex citri, arantiorum, amygdalæ, pinei, caryophilli, nuces, & multa ſemina, melle aut ſaccharo conficiuntur. Ad vtrumque radices multæ, vt & fructus & flores. Sic enim radix Satyrionis, pyra, pruna, berberis, agreſta, & flores bugloſſi, aut violarum ſuauius eduntur, & melius ad tempus longum aſſeruantur.

Condita liquida. Quæ autem condienda ſunt, prius ſyrupo idoneo concoquuntur, & vaſis fictilibus aut vitreis ſimul cum eo reponuntur, aſſeruantúrque, & à Pharmacopœis condita liquida nuncupantur. Quod ſi poſt coctionem perfectam, ea ipſa aëri exponantur, donec illorum extima ſuperficies aruerit, vdúſque lentor, quo digiti contrectantium inuiſcantur, planè reſolutus fuerit, *Confectura ſicca.* confecturæ ſiccæ nominantur.

Huc quadam rerum affinitate referri poſſet quædam conditi ſpecies, quæ paſta regia vocari ſolet, ſed de ea magis appoſitè libro quinto agemus, in tractatu remediorum particularium.

Tragemata. Ad condita ſolida ſpectant iſta bellaria, quæ aromatarij trageas & tragemata nominant. Ignis enim aditu, & appulſu ſacchari præparantur, vt cætera condita, modo tamen diſſimili. Si enim ſemina, exempli loco, condienda ſint, ſaccharum prius in conſiſtentiam ſyrupi coquitur, dein ſenſim ſuper ſemina affunditur. Tum manu agitantur. Idque toties repetitur, donec ea ipſa

ipsa saccharo prorsus obducta sint & incrustata. Hoc modo arantiorum cortex minutim secta, vt & cynamomum solet condiri. Fructus cum sint humidiores, liquidam confecturam desiderant; semina, quia sicca, siccam.

CAP. IX.

De pulueribus.

PVLVERIBVS ars pharmaceutica minimè carere potest. Cum enim medicamenta plus minus humida sint, vel arida, ξηρὰ Græcis dicta; hæc pulueres, vt plurimum sunt, illa maiori ex parte, sunt pulueribus concinnata, vt electuaria, conseruæ solidæ, trochisci, emplastra, & pleráque alia medicamenta, tum quæ intrinsecus assumuntur, tum quæ adhibentur exterius. Nihil siquidem in Chirurgia tam frequenter auditur præscribitúrve, quam puluis sarcoticus, astringens, escharoticus; Nihilque tam sedulo à Pharmacopœis preparatur ac custoditur, atque pulueres cardiaci, cephalici, & roborantes, qui non solum aliis remediorum formis commiscentur, sed etiam per se sæpissimè imperantur ad varios vsus, affectúsve, vt ad principes partes roborandas, conseruandas vires, extinguenda venena, fluxiones compescendas, coctionem iuuandam & aluum sistendam aut ciendam.

Pulueris in Chirurgia frequens vsus.

Affectus vero externi sæpe solis, vix sine illis curantur, vt vulnus puluere rubro, ex partibus duabus sanguinis draconis, & vna thuris composito; vt vlcus cauum & detersum puluere sarcotico; vt ad cicatricem vtrumque perducendum puluere epulotico, cuiusmodi est puluis pompholigis, cadmiæ, cerussæ, spodij, terræ lemniæ, & plumbi, vt decet, præparati.

Puluis vulnerarius optimus.

Puluis epuloticus optimus.

In summa, vel medicamenta forma puluerum dantur, vel ex his solidiores formæ parantur, materiámque mutuantur suam. Hi etenim non solum in va-

Pulueres in medecina quid præstent.

rias formas medicamentorum coaptantur, sed ipsorum, seu corpus, seu qualitatem spectes, ex maxima parte sunt basis.

Fiunt vero pulueres ex selectissimis medicamentis, plus minúsve tritis, pro medicamenti natura & exigentia rei. Verum, quæcunque læuigata sunt, ac in pollinem redacta, generali nomine Latinis pulueres dicuntur, quos distinctius Arabum idiomata his tribus designant, suffuf, alkool & sief. Suffuf puluerem quemlibet, læuem aut crassiusculum complectitur: Alkool tantum signat tenuissimum: Sief quorundam trochiscorum attritionem denotat, quæ fit in cote, ex aqua rosarum, aut fœniculi, vel alterius conuenientis, ad affectus oculorum.

Alkool, Suffuf, Sief.

Ex pulueribus autem nonnulli condimentis sunt tantum destinati, qui scilicet ex aromaticis parantur, vt pipere, zinzibere, nuce moschata, galanga, cinamomo, & similibus aromatum speciebus, vocantúrque à seplasiariis minutæ species, quas solent in sacculis coriaceis asseruare. Alij dicuntur cardiaci ac roborantes, qui ad medicamentariam artem tantum spectant, vt puluis diarrhodonis abbatis, diacinamomi, dianisi, lætitiæ Galeni, & similes pulueres cordiales, qui reponi debent in pyxidibus aut vasis vitreis, vel figulinis optimè clausis, ne subito eorum virtus expiret. Alij parantur pulueres cathartici potius in rem præsentem, quam in futuros vsus, quia diutius asseruati vires amittunt, aut imbecilliores multo redduntur.

Minutæ species. Pulueres cordiales.

Vix autem quilibet puluis intro sumitur solitarius & immixtus, sed aqua vel alio liquore excipitur. Exterius vero non item; nam vulneribus & vlceribus sæpe solus adhibetur.

Suffitores & cosmetici, quique fucis vetulas erugant, & tetrum expirantem ab edentulis odorem fascinare ac tegere pollicentur, varios pulueres ex aromatis & suaueolentibus conficiunt, vt ex radice ireos, rosis, santalis, storace, calamita, belzoino, schœnanto, calamo aromatico, cinamomo, caryophillis, maiorana, ambra, moscho, zibetho. Ex quibus & aliis odorem iucundum

Cosmeticorum studium.

cundum ſpirantibus, varia proportione mixtis, pulueres duos inſignes, Chyprium nempe & violeteum, vt vocant, conficiunt, alioſque multos ac varios, pro varia eorum, à quibus expetuntur, delectatione. Solent verò reponi in ſacculis ſericeis, & in arculis cum veſtibus aſſeruari & geſtari. De his autem parum ſolicitus eſſe poterit Pharmacopœus, quem magis decet puluerem diamargaritonis habere optimum, quam chyprium.

CAPVT X.

De eclegmatis in genere.

AD aſperæ arteriæ & pulmonum affectus medicamentum quoddam paratur, ſyrupo craſſius, & electuario quouis liquidius, quod Arabibus Lodoch, Græcis Eclegma & ἐκλεικτὸν, & aliquando ἀρτηριακὸν, Latinis linctus nominatur: Senſim enim velut lingendo, ſeu lambendo ſumitur, vt ſic in via diutius cunctando aliquid in thoracem decurrat, vel ſaltem illius bechica vis ad inania thoracis ſpatia & bronchia pulmonum deferatur, ſputum concoquat & moueat ad excluſionem, quæ feliciter naturæ robore ſuſcipitur ex ſputo concocto, per anacatharſin, ſeu per os expectorationem.

Eclegmatum vſus. Exhibentur non ſolum mane, ieiuno ſtomacho, ſed etiam veſperi, ac inter paſtus ſæpe, ad varios effectus, pro varia intentione & medicamentorum, quibus conſtant, materia, intentione, & qualitate: dantur enim ad leniendum, detergendum, incraſſandum, incidendum, expectorandum, & ſanguinem ſiſtendum. Proinde ex medicamentis cuiuſlibet ſaporis, vt olim veteres, eclegmata poſſunt confici. Diſplicent tamen valde amara & acerrima, quæ ſcilicet, præter ingratum, quem adferunt palato, ſenſum, tracheam arteriam & fauces exaſperant, & pulmones moleſtè laceſ-

ſunt. Acidula tamen interdum præſcribitur ad craſſorum humorum attenuationem.

Nunc vero ſic apud omnes inualuit bechicorum vſus ad eclegmatum confecturam, vt ſolis dulcibus ferè componantur, vt ſucco glycyrrhize, pineis, iuiubis, ſacharo cando, aut roſato, penidiis, diatragacantho, & eiuſmodi electuariis tritis, & melle aut ſyrupo idoneo exceptis.

Quæ eclegmata conueniant Aſthmaticis.

Quod ſi alicuius præter naturam affectionis conditio amara vel acria poſtularit, ea minore copia reliquis medicamentis immiſcenda ſunt, tum vt liberius ſumantur, tum vt humorem contentum alterando, continentem partem non lædant. Eiuſmodi lohoch propter vim, quam habent inſignem, incidendi & aperiendi imperantur Aſthmaticis, & his, qui propter craſſos humores pulmonibus contentos difficile ſpirant.

Solent vero eclegmata ſumi ex bacillo glycyrrhizæ parum contuſo, vel ex cochleari, & in ore detineri, donec ſua ſponte liqueſcant, & ſenſim dum per œſophagum delabuntur, aliquid inſubditam arteriam ſeſe inſinuet.

Lohoch pro clyſteribus.

Reponuntur in vaſis fictilibus vitratis, & annum integrum aſſeruata vires ſeruant integras. Quæ tamen amygdalas, nuces aut pineas excipiunt, vt ranceſcunt citius, ſic illorum virtus citius ſeneſcit.

Lohoh caſſia.

Proſtat in officinis electuarium quoddam liquidiuſculum pro clyſteribus, ac libra vna decocti violarum, maluæ, mercurialis, parietariæ, betæ & abſynthij, cum pari pondere medullæ caſſiæ & mellis deſpumati paratum; Quod cum ſyrupo quouis craſſius, & à caſſia colorem mutuetur & virtutem, lohoch de caſſia nominatur.

***

CAP.

CAP. XI.

De electuariis in genere.

MEdicamenta, quæ foris adhibita, veneno cuilibet, siue intra corpus sumpto, seu morsu inflicto, medentur, Alexiteria dicuntur Græcis; vt antidota, quæ non quidem extrinsecus adhibita, sed intro sumpta, grauissimis affectibus auxilio sunt. Latini vero interdum, vt nomen vtrumque retinent & confundunt, sic sæpius electuarij nomine designant. Veterum enim antidota, recentiorum electuaria sunt, quorum pro consistentiæ varietate duo genera constituuntur: Alia enim solida sunt, & in tessellas, seu lozengias, vt vulgus Pharmacopœorum loquitur, complanata; Alia molliora in opiatæ consistentiam subacta & formata.

Electuaria liquida.

Si vero Galeni arbitrio, antidotorum, seu electuariorum differentia sumatur ab illorum qualitate, & viribus, alia medicamentorum lethalium gratia assumuntur; Alia valent aduersus bestias virus eiaculantes; Alia morbis ex prauo victu contractis offeruntur. Sunt vero quædam ad hos omnes vsus accommoda, vt quæ non modo salubriter intro sumuntur, sed etiam exterius admouentur, vt theriaca, & mithridatium.

Pro varia igitur electuariorum soliditate, quædam dicuntur sicca & tabulata; alia minus dura, quæ scilicet opiatæ consistentiam, eámque mediam inter eclegma & pilulas, vt omnes antidoti, quarum pulueres sapa, melle, aut vino subiguntur; qui si sacchaso, vt decet, apparato, excipiantur, & ligneo pistillo agitentur, iustam electuarij solidi consistentiam acquirunt; Ita vt pro mellis aut sachari adiectione, de artificiosa mixtione, vinum & idem electuarium, liquidum aut solidum possit efformari. Raro tamen quæ cassiæ medullam, aut fructuum pulpas admittunt,

Electuaria sicca ac tabulata.

in tabulas complanantur.

Proportio mellis, aut facchari in electuariis. Tanta vero esse solet mellis proportio ad pulueres in electuariis liquidis, quanta sachari in solidis, ita nimirum, vt vni libræ sachari, aut mellis, tres vnciæ pulucrum commisceantur. Alterutrum tamen modo augetur, modo minuitur, prout antidoti vis desideratur validior aut imbecillior. Quo enim maior sachari aut mellis quantitas pulueribus additur, eo vis electuarij erit imbecillior, quo minor, eo maior.

Tabellis purgantibus solet dragma vna tantum pulueris vnciæ sachari paulo supra consistentiam syrupi, in aqua aut succo cocti permisceri. Cardiacis accedunt sæpe vnciæ duæ sachari ad dragmam vnam puluerum, quorum quantitas tanto minor esse debet, quanto qualitas validior, & sapor magis ingratus.

Medicorũ error. Debent autem Medici iustam sachari mellísve quantitatem definire. Dum enim vtriusque tantum, quantum satis, more nimium solito, in suis formulis præscribunt, ancipitem in electuario conficiendo Pharmacopolam relinquunt, illiusque arbitrio salutem committunt ægroti, ita vt possit vim medicamenti vel imbecilliorem, vel intensiorem, vti libuerit, efficere; Vixque duos Pharmacopœus inuenies, qui eidem remedio, eadem proportione mel aut sacharum adiiciant, vbi quantitas vtriusque subticetur.

Electuarium liquidum faciendi modus. In mollis antidoti confectura, mel cum aqua pauca diluitur, sensimque moderato igne coquitur, ac despumatur, dum aqua, vel alius liquor ante mixtus exhalarit. Tum ab igne remouetur, & antequam planè refrixerit, puluerum confusorum vnciæ tres in mellis sic præparati singulas libras paulatim insperguntur, & ligneo pistillo permiscentur, dum mixtorum quædam fit æqualitas.

Si pulpa cassiæ, vel tamarindorum, aut manna, dactyli, amygdalæ, aliíve fructus admiscendi sunt, non debet istorum causa, mellis pondus immutari. In legitimæ enim consistentiæ electuario conficiendo, pulnerum maximè siccorum ad sapam, mel, aut saccharum

rum est habenda ratio.

Non debet autem electuarium molle in pyxide reponi, antequam plane refrixerit, ne illius pars superior extrinsecus velut membranula quadam incrustetur, melius fermentetur, & vbique sit æqualis crassitudo.

Electuarium solidum faciendi modus.

Sacccharo quoque sua debetur præparatio, antequam pulueres excipiat. Debet enim aqua stillatitia, aut alio liquore idoneo solui, igne despumari, & lente ac tamdiu coqui, dum syrupo crassior euadat, eiúsque gutta extracta propter spissitudinem vix effluat: Dein aliquantum refrigerato, species paulatim admiscentur, confunduntur, & agitantur pistillo, donec totum soliditatem & æquabilitatem adeptum sit. Tum marmori priusquam refrixerit, admouetur, pistillo dilatatur, complanatúrque. Refrigeratum in tabellas discinditur, quadratas, vel rhomboideis, eásque pondere dragmæ vnius aut duarum, triúmve, quæ postea in sacchari duritiem concretæ, in arculis reconduntur.

Cuiuscunque sit consistentiæ electuarium, siue solidum, siue molle, simplicium vires optime, ac diu seruat integras. Diutius tamen solido, molle, cuius humiditas maior medicamenti facultates magis coërcet, impedítque, ne tam cito ab aëre dissipentur.

Quo electuaria quæuis palato gratiora sunt, eo citius hebescit illorum energia ac facultas: Vix enim annum durant efficacia. Amara & ingrata biennium, & triennium sæpe; Interdum theriaca sine magna virium iactura decennium.

***

CAP. XII.

De Hieris.

Hiera picra unde habeant nomen.

HIERAE parum admodum differunt ab opiatis,opiatæ ab electuariis liquidis:Consistentia enim omnibus est eadem, & sæpe vis purgandi.Electuaria tamen & opiatæ interdum nec purgando aluum turbant,nec moleste feriendo gustum palato displicent.At hieræ præter purgatoriam , quam semper habent, facultatem, valde sunt amaræ,& ingratæ,vt cognominis indicat notatio. Picræ siquidem dicuntur,ob insignem amarorem,vt hieræ,id est,sacræ,ob insignes effectus.Conficiuntur ex laxantibus & amaris, eustomachicis tamen,quæ scilicet à ventriculo,& regione prima corporis, crassos ac pituitosos humores incidunt,& clementer expurgant : Maximè verò ea, quæ à Galeno *cap.11.lib.8.comp.med.local.* immutata & emendata,ab ipso nomen habet, quæ biliosarum quoque ventris affectionum , optimum est remedium, inquit ipse, adeo, vt in vno die sæpe multos stomachicos creditos persanet. Nam ex his,quæ ei admiscentur, cum aloë stomacho valde sit commoda, & cinamomum vim habeat aperiendi , extergendi & attenuandi,(est enim partium tenuissimarum) si quid crassum sit, aut viscosum in humoribus, ad omnes affectus circa ventrem, & stomachum ex vitiatis succis vtiliter exhibetur,modo ex acuta febre non incanduerint.

Hiera picra Galeni dicitur, quod eam emēdarit.

Eius efficacia.

Quibus cõueniat & quibus non.

Hieræ siquidem facultas calfactoria cum sit & exsiccatoria,febribus his,per quas humores accenduntur in vasis,& corpus totum æstuat, vix securè potest exhiberi,licet per febres non vehementes , aliquando Galeni consilio detur.

Hiera variè descripta.

Sunt vero hierarum præter picram Galeni , variè descriptam, variæ compositiones , quæ omnes ab affectu, hieræ, à sapore, picræ nomen sibi vendicant: vt à materia , quæ in compositione , quantitate aut qualitate

tate præpollet, quædam hiera colocynthidos dicitur; & aliæ Logadij, Pacchi, aut Myrepsi nomine conficiuntur, quod illarum compositiones primi inuenerint, aut inuentas castigarint, auxerint, immutarint.

Singularum descriptiones extant in officina, earum compositio docetur, & vires fusissimè explicantur.

Porro, ex hieris, quædam vim purgatoriam ab aloë tantum mutuantur, eámque fortem non habent, & vix, ait Galenus, *cap. 2. lib. 4. de loc. affect.* vsque ad locos circa hepar conscendunt, nisi ampliori pondere sumantur. Suffusionibus enim oculorum vtiliter dantur, quatenus ex stomacho potius, quam cerebro noxios humores educunt. Verum quæ colocynthidem, vel agaricum, vel vtrúmque recipiunt, aut scammonium, potenter aluum turbant, & inutiles succos ab vniuerso corpore trahunt, foráſque propellunt.

CAP. XIII.

De opiatis in genere.

INTER electuaria liquida opiatæ numerantur, id sortitæ nominis, vel ab opio mixto, aut hypnotico simili, vel ab illius recens inspissati consistentia, & fortassis colore, qui vt plurimum idem est in opio & in mollibus antidotis tam cardiacis, quam laxantibus.

Opiatarũ appellatio amplissima.

Et licet angustiori significato, opiatæ tantum dicantur veteribus, medicamenta, quæ opium admittunt, cuiuscunque sint consistentiæ, vel solidæ, vt ladanum Chymicorum, & pilulæ de cynoglosso; vel molles, vt Philonium Romanum, nunc tamen latius pro quibusuis confectionibus molliusculis vsurpantur, cardiacis, alterantibus, purgantibus & narcoticis; seu opium admittant, vt Theriaca, siue cardiacis tantum & alterantibus constent, vt confectio Alkermes & de hyacintho; siue purgantibus, vt Triphera, Diaprunum & similia,

quę tamen frequentius electuariorum & confectionum nomine designantur.

Opiata cur inuĕta. Fuerunt autem opiatæ ab antiquioris notæ Medicis *Gal.cap.2.lib.2.de loc.affect.Aët.c.12.li.2.de sign.& caus. diut.morb.* inuentæ, ad sæuitiam dolorum leniendam.

Dolor quid. Nam cum dolor sit tristis sensus, naturæ grauis, & toleratu molestissimus; humores variè exagitat, sanguinem corrumpit, febrem accendit, deiicitque vires; ita *Eius effectus.* vt cogatur interdum Medicus, morbum relinquere priorem, vt tanto symptomati his præsidiis medeatur, quæ licet morbi caussam non tollant, sensus tamen sopiendo conciliandóque somnum, vires symptomatum acerbitate fatiscentes, animúmque adeo reficiunt, vt postea vegetiore conatu morbificam causam facilius extrudant.

Doloris vehemĕtia desperationis Narcoticorum igitur vsu fallenda nonnunquam doloris acerbitas, quæ multos eo dementiæ impulit, vt crucem, quam vitam potius eligentes, manus sibi violentas attulerint.

interdum parens. Tam sæuos cruciatus multoties obseruauit Galenus *cap.5.lib.7.comp.med.loc.* in doloribus colicis, qui nullis mitescerent remediis communibus, vt ad illorum sedationem opiatas quasdam narcoticas, posteritati *Cŏfectiones colicæ.* consulens descripserit, confectionésque nominauit colicas, vt quæ symptomatis huius feritatem lenirent, motum compescerent humoris, & sensus stupidos redderent. Hinc opiatæ dicuntur narcoticæ, quod veluti necrosim quandam, seu mortificationem adferant. Vocantur & anodynæ, quod dolorem ad tempus mitigant sedántve. Anodyna námque non sunt vniusmo-

Paregorica quæ. di omnia. Alia enim vocantur paregorica, seu lenientia, quæ temperata sunt, & nostro calori similia, vt hydreleum, radix liliorum in lacte cocta, & oleum

Alliotica. amygdalinum. Alia dicuntur Alliotica, quæ cum lenientia sint, sedant quidem dolorem, cui præterea quadam qualitate opposita aduersantur, vt oleum rosaceum aut violarum ad dolorem moderatè, nenupharium ad impensè calidum; Laurinum vel anethi-

Narcotica. num ad frigidum. Alia denique Narcotica sunt, quæ sensum stupefaciendo, dolorem auferunt: quorum

rum tamen vſus non eſt temere vſurpandus; nam diu-tius admota, calorem partis extinguunt, neruos reſol-uunt, vnáque motum & ſenſum adimunt; & quanti-tate paulo maiore ſumpta, Galeno iudice, *cap.18.lib.5. ſimplic. med.* interficiunt.

Quod ex periculoſis circulatorum experientiis conſtat, qui cum ſuo ſtibio vitrato, tormina, aliáque ſæuiſſima ſymptomata excitarint, vt ſuum errorem a-lio tegant peiore, narcoticis indebitè paratis, & exhi-bitis, dolores quidem ſummouent, & facilè ſomnum conciliant; verum ægrotos in æternum dormituros, ad cimbam Charontis intrudunt. Vnde Empiricorum hypnoticum, ſæpe malorum omnium medicina eſt.

Somniferum Empiricorũ.

Nolo nunc hiſtorias de ſceleratis iſtis periclitatori-bus mihi notiſſimas memorare, ne longius à propoſi-ta inſtitutione diſcedam, quia in immenſum creſceret opus, ſi quæ à fide dignis viris accepi, huc referre vellem.

Ipſa autem Narcotica impropriè, ac ſolum nomine tenus anodyna vocantur: Præter enim qualitatem e-lementarem, quâ refrigerant, aliam habent calori na-tiuo inimicam & deleteriam, niſi exigua quantitate, ac debite apparata, & quando conuenit, ſumantur, vt opium, mandragora, hyoſciamus, cicuta.

Anodyna qua.

Anodyna vero propriè ſumpta, paregorica ſunt, ca-lida in primo gradu, ſeu temperata, vel parum ſym-metriam excedentia, quæque tuto ſumuntur & admo-uentur.

Medicamenta igitur, quæ opium vel alia narcotica excipiunt, paruo pondere ſumenda ſunt, veréque o-piatarum nomen, cuiuſcunque ſint conſiſtentiæ, merentur: Reliquæ tamen confectiones mol-liuſculæ, alterantes, purgantes, & robo-rantes, etiam nunc opiatæ vocitantur.

***

CAP. XIV.

De pilulis.

Pilula cur ita dicta.

Vnde dicantur catapotia.

Pilula à paruæ pilę & velut globuli forma sibi nomen adoptauit, quæ quod non diluatur, sed deuoretur integra, καταπότιον Græcè dicitur. Propter enim ingratum saporem, odorémve simplicium, ex quibus pilulæ conficiuntur, vt aloë, colocynthide, agarico, opoponace, sagapeno, & aliis acribus, fœtidis, & amaris, consistentia solida, ac sphærica effigie formantur, & parua exhibentur quantitate, vt facilius ac minore molestia sumantur. Efficit namque medicamenti exigua moles, vt iucundius deglutiatur; Soliditas, vt minus diluatur, forma teres, vt citius delabatur, in ventriculo diutius immoretur, à partibus remotis efficacius trahat, nec tam cito prorumpat ad intestina, vel per vomitum excludatur. Medicamenta namque liquida, eodem instanti sæpe sumuntur & euomuntur.

Forma pilularum quid præstet.

Ad insuauitatem catapotiorum tegendam ac fallendam, auro foliato extrinsecus artificiosè velantur, aromatáque varia nonnunquam permiscentur, quibus gratia conciliatur maior visceribus & palato. Si tamen paulisper ante deglutionem stabulentur in ore, atque dentibus aut lingua compressius attingantur, quendam tristitiæ sensum gustui non tantum excitant, sed velut horrorem & ventriculi subuersionem.

Pilularū sapor ingratus.

Omnes autem pilulæ amaræ sunt, paucis exceptis, vt bechicis, quæ non affatim deuorantur, sed diu in ore detinentur, vt liquescant ac sensim deglutiantur, non catapotia aut pilulæ, sed pastilli seu trochisci potius nominantur.

Insuauitas vero pilularum aloë potissimum tribuenda, quæ est earum ferè omnium basis, quæ-

que

que vix alio modo ſumi poteſt propter inſignem illius amarorem. Tum quia viſciditatis cuiuſdam eſt particeps, quia pulueres facilè coniungit, & in pilulas cogitur.

Augetur iſta amaritudo rerum ingratarum, vt colocynthidis, agarici, ſennæ, & aliorum purgantium commixtione. Quæ eo magis palato diſplicent, quo plura fuerint admixta, cuiuſmodi ſunt, quæ ex colocynthide, aloë, agarico, ſcammonio, & gummi Arabico parantur, quas ad plures excrementorum purgandas ſpecies imperat Galenus *capit.14. libro 5. method.*

Pilularũ magna varietas.

Sunt vero pilularum differentiæ multæ, partim ſumptæ à membrorum, quibus deſtinantur, & partim ab humorum, quos trahunt, diuerſitate. Partium ratione, quædam dicuntur Cephalicæ, quæ ſcilicet à capite pituitoſos humores purgant, vt Cochiæ, & de agarico: Aliæ opticæ, quia multis conſtant, quæ oculis conferre creduntur, vt pilulæ lucis maiores & minores: Aliæ ſtomachiæ, vt pilulæ ante cibum, & de rhabarbaro: Aliæ arthetica, quæ ab articulis educunt humores: A quorum diſcrimine quædam dicuntur phlegmagogæ, quę pituitam; aliæ cholagogæ, quæ bilem; aliæ melanagogę, quæ melancholicum ſuccum deturbant. Atque pro operandi modo aliquando dicuntur aluum ſoluere conſtringendo, vt pilulæ de rhabarbaro, & de myrobalanis; vel moderatè trahendo, vt pilulæ de agarico; vel trahendo ſimul & fundendo, vt pilulæ de euphorbio.

Pilularũ compoſitio vt rectè fiat.

Porro ad maſſam catapotiorum conficiendam, maxima pars miſcendorum ſimplicium, in puluerem tenuem debet comminui, dein excipi melle deſpumato, vel tragacanthi mucagine in ſucco conueniente ſoluti, aut potius ſyrupo quodam idoneo, ita vt viſcoſitatem aliquam habeat, quod pulueres confuſos eſt excepturum, vt commodius mixtura cohæreat, ſiccitate non tam cito interhiet, ſimplicia intus concluſa fermententur, & minus promptè eorum exhalet facultas. Ob eam cauſam inquit Syluius, " pilularum ſpecies melle cocto debent comprehen-

di. Nam aqua aut ſucco comprehenſæ non cohærent, & panis furfuracei modo, promptè ſiccantur, facilè friantur, cito ſeneſcunt.

Quod ſi lacrymas, gummi, aut ſuccos inſpiſſatos induratóſve pilulæ exceperint, ea liquore quodam tenui ante debent molleſcere, calido piſtillo duci; dein pulueres commiſceri: Ac poſtremò mellis, aut liquoris alius viſcidi tantum, quantum miſtura poſtulat, confusè permiſceri, aut fiat velut paſta quædam, ſeu maſſa primum molliuſcula, in dies enim induratur, quæ exacto biduo, aut triduo, pauco oleo amygdalino extrinſecus liniatur. Tum aluta obuoluatur, aut corio quodam tenui; tandem in ſtannea pyxide reponatur.

Craſſities pilularũ qualis eſſe debeat. Vſus tempore, iſtius maſſæ portio, quæ definitæ doſi reſpondeat, cum idoneo ſucco, ſi opus fuerit, teritur, vt molleſcat, ex eáque globuli maiores, minoréſve aut mediocres fingantur, prout eos diutius aut minus in ventre cunctari deſideramus.

Pilulæ validiores quando ſumẽdæ. Quæ validè trahunt à capite & aliis partibus remotis, horis quatuor aut quinque à cœna tenui, vel circa mediam noctem debent exhiberi; quibus ſumptis ſuperdormire confert.

Benignæ quando. Quæ blande purgant, tuto hora vna, aut duabus ante quoſuis paſtus deuorantur. Quæ medio modo ſe habent, ſecurius ieiuno ventre, ac manè ſumuntur.

Pilularũ doſis. Ad aluum ciendam tantum, dragmæ dimidiæ pondus, ex eccoproticis ſat eſſe poteſt. Ex validioribus, ad validius purgandum integra dragma ſæpe datur, & aliquando ſeſquidragma in robuſtis corporibus, quę craſſis potiſſimum humoribus ſcatent.

Sunt, qui pilulas omnes auerſantur; alij nullas: Quidam non niſi craſſiores: paruulas verò tantum ex cochleari cum multo ſyrupo ſumunt. Alij quaſuis, modo pauciores: Multi vix niſi ceraſorum conditorum, aut paſſularum cortice inuolutas aſſumunt: nonnulli in ouuli vitello reconditas, aut ſpinachiorum vel lactucarum coctis foliis obductas; alii alio

modo

modo facilius deglutiunt: Ingratus enim sapor, eas mille modos sumendi adinuenit.

CAP. XV.

De trochiscis.

A Placentularum effigie medicamenta quędam ἀρτίσκοι, quasi parui panes, rotundi, lupinis similes, & aliquando τροχίσκοι, Latinis pastilli, & orbiculi dicuntur. Sic autem efformantur ad medicamentorum conseruationem, & interdum castigationem. Tutius enim medicamenta sine virium dispendio, in ea forma solidiore conseruantur, quam in puluerem reducta.

Vsus tamen tempore, cum assumi vix queant integri, puluerantur, his solum demptis, qui diutius in ore detinentur, vt liquescant, pilulæ bechicæ, à nonnullis vocati. Nam trochisci de Scilla & de viperis in Theriacæ confectura, pastillorum formam amittunt, dum in pulueres reducuntur.

Pilulæ bechicæ.

Fiunt vero ex medicamentis, vt plurimum siccis, tritísve, cum aqua, aut vino; vel alio liquore malaxatis, donec catapotiorum consistentiam acquirant, dein formantur in rotulas orbiculos, qui postea siccantur in vmbra, priusquam in pyxidibus reponantur, vbi annum durant integrum; sæpe duos, & aliquando tres, præsertim qui opium excipiunt, vel medicamentum quoddam validissimum, cuius vires non facilè dissipantur. Trochisci igitur ob duritiem & densitatem vim medicamentorum, quibus constant, diutius conseruant, faciliúsque resistunt iniuriis aëris: Pulueres multo minus; quia cum tenues sunt, statim aër eos subit, atque ita facilè alterantur: Non tamen omnes trochisci fiunt ex pulueribus, vt qui ex medicamentis quibusdam, quæ minimè possunt puluerari, vt Scilla & viperarum carne parantur.

Non solum autem trochisci intus assumuntur, sed adhibentur extra. Qui per os ingeruntur, vt ex omni medicamentorum genere parari queunt, sic facultatem habent roborantem, aut purgantem, vel alterantem.

Trochisci roborantes.

Roborare dicuntur, qui partem quampiam specialius respicientes, illius robur adaugent; vt trochisci galliæ moschatæ, cerebrum; terræ lemniæ, cor; rhabarbari iecur; diarrhodonis, ventriculum; capparum, lienem.

Purgantes.

Qui conficiuntur ex catharticis, simplicium vires retinent, & aluum ducendo foras humores propellunt, vt trochisci de agarico, alhanhal, & de rhabarbaro. Idem

Alterantes.

iudicium de alterantibus, qui qualitate opposita intemperiem quamuis immutant; vt frigidam, calida, calidam, frigida; sicca humidam; humida, siccam.

Nec desunt etiam affectibus externis pastilli, vt illi sunt, qui à forma, colore, authore, trochisci albi Rhasis nominantur: vtque alij multi, qui atteruntur in core, vt fiat sief, pro collyriis ad multos affectus oculorum.

Peculiaris trochiscorum confectio, in officina fusissimè explicatur. Sequitur nunc, vt de his medicamentis agamus, quæ tantum extrinsecus adhibentur.

SECTIO

SECTIO II. LIBRI TERTII, IN QVA GENERALIS MEDICAMENTORVM externorum explicatio traditur.

CAPVT I.

De Oleis.

VT morbi omnes intus generantur, vel extrinsecus adueniunt: sic remedia, quæ illis subueniunt, vel interna sunt, de quibus abundè supra; vel externa, de quibus nunc agendum: Inter quæ oleum cum iure quodam primas tenere dicatur, ab eo medicamentorum localium explicationem auspicabimur. Multis siquidem medicamentis Pharmacopœus interdum carere potest, oleo vix vnquam. *Gal. cap.* III *lib. 6. simpl. med.* Ad mensam enim non tantùm trahitur, præsertim quod dulce est, & ex oliuis maturis expressum: De eo namque semper est intelligenda olei absolutè dicti denominatio, sed lituum, vnguentorum, emplastrorum, & ceratorum velut basis est, & commune simplicium, ex quibus conficiuntur, vinculum. Atque per se, quod temperatum sit, seu calidum & humidum in primo recessu, vel, vt loquitur Galenus *cap. 25. lib. 3. simplic. medicam.* inter calefacientia & refrigerantia, humectantia & siccantia medium, acopum est, seu lassitudines tollit, asperitates lenit, squalidam cutim emollit, aliisque multis affectibus, quorum alibi, nempe *c. 6. & 7. li. 2. simpl. medic.* me-

Oleum alimentum est & medicamentũ.

minit, salubriter, suauitérque medicatur.

Oleorum differentia. Olea autem, quorum vsus est frequens, vel simplicia sunt, vel composita. Simplicia dicuntur, quæ homogenea sunt, habéntque nihil ab arte præter extractionem, quæ sine rerum aliarum mixtura peragitur. Quo modo Pallas omnium prima oleum eduxit, vel artem educendi docuit, vt scribit Diodorus: nam ante illius hortum erat oliua omnibus ignota, oleíque vsus tunc nullus antequam exprimendi modum docuisset.

Pallas olei inuētrix.

Simplicia verò ferè sunt olea omnia, quæ expressione trahuntur, vt oleum simpliciter dictum, quod ex maturis oleæ fructibus: omotribes, seu omphacinum, quod ex iisdem immaturis exprimitur: vt oleum amygdalinum, caryinum, & alia multa ex fructibus seminibúsve educta, quæ tantùm inter sese discrepant, quantum ipsa semina à se inuicem dissident. Ex seminibus calidis calidum, ex frigidis frigidum oleum extrahitur. Vetustate tamen oleum quodcunque aliquantum immutatur, & aquosioris partis dissipatione, quod ex se calidum est potentius calefacit, quod frigidum segnius refrigerat: nam vetus oleum, iudice Galeno, *cap.6.lib.1. compos. med. secundum gener.* digerendi vim, quæ effectus est caloris, habet.

Oleum omotribes.

Pro fructus etiam ipsius, ex quo trahitur oleum, diuersitate, cum is maturus aut immaturus exstiterit, præparandi modo, & alteratione artificio inducta, aliam atque aliam acquirit qualitatem & efficaciam alterandi. Oleum de vitellis ouorum, exempli loco, licèt sit impermixtum, ob præparationem tamen, humiditatem quandam amittendo, calidius ac siccius efficitur, fitque medicamen vtilissimum ad cutim detergendam, impetiginem, & alios plures cutaneos affectus persanandos, & vlcera quædam fistulosa & maligna curanda.

Oleum ouorum.

Idem omnibus accidit, quæ vi ignis exprimuntur, ex quo calorem acquisititium perpetuò retinent. Et cum simili modo amygdalarum extrahitur, tantùm extrinsecus applicatur: cùm absque igne, instar lohoch pergrati lingitur, ad demulcendam tracheæ arteriæ aspe-

Olei amygdalini facultas.

aſperitatem, & ad ſputum coquendum ac mouendum, vt ſolet dari cum pauco ſacharo pueris tuſſiculoſis, & quibus aliquid è cerebro ad pulmones delabitur. Extra quoque calaſticum, & omnium maximè anodynum medicamentum.

Olea exprimendi modus.

Vt exprimantur olea, debent fructus & ſemina repurgari, perperámque faciunt apothecarij, vt obiter dicam, qui ex amygdalis non decorticatis oleum extrahunt. Mundata ſemina piſtillo contunduntur: contuſa excipiuntur lebete, igni adhibito, agitantúrque paulò diutius, vt caleſiant, dein ſetaceo inuoluuntur, ſubiiciuntúrque ligneo torculari, donec compreſſu validiſſimo olea exprimantur.

Quæ nullo caloris aut ignis adiutu educere volumus, vbi minutim attrita fuerunt, ſtatim prælo committuntur, vt oleum guttatim exudet.

Inter olea ſimplicia annumeratur, quod ex petra eductum petroleum vocatur. Sed de his noſtra tantùm agit inſtitutio, quæ arte parantur. Simplicia quoque ſunt liquidambor & balſamum, quæ ex arboribus exoticis inciſis guttatim ſtillant, de quibus in Officina fuſius agemus.

Olea educta per aſcenſum & deſcenſum.

Interdum etiam eliciuntur deſtillatione tam per aſcenſum, quàm per deſcenſum olea quædam ſimplicia, vt è iunipero, guaiaco, caryophillis, & ſimilibus, tam lignis, quàm fructibus ſiccis: quibus olla comprehenſis, vi ignis ſuppoſiti aut ſuperpoſiti, oleum in vas ſupernè, aut infernè annexum aſcendit, aut deſcendit. Non omnia tamen, nec ſemper caloris adiutu, per deſcenſum eruuntur. Ex tartaro namque & myrrha ſacculo concluſis, & in vdo loco, vt cella vinaria ſuſpenſis, abſque ignis interuentu, oleum facilè exudat, de quibus olea parandi modis omnibus alias.

Compoſita verò olea, quibus potiſſimum pharmacopola debet eſſe munitus, ea ſunt, in quæ ſtirpium, fructuum, florum, & quorumuis ſimplicium materia immergitur, maceratúrque. Deinde totum inſolatur, dum materiæ iſtius vires in oleo remaneant, quod poſtea exprimitur, atque reconditur. Hoc modo fit oleum violaceum, roſatum, hypericonis, nenuphari-

num, lumbricorum, & alia multa, quæ veteribus Græcis μύρα, Latinis vnguenta nominabantur, potissimúmque ea, quæ lacrymarum & rerum odoratarum admixtione spissiora redderentur. Vnde myropolæ seu vnguentarij dicuntur, qui eiusmodi olea odorata & vnguenta vendunt, apud quos oleum quoduis fragrans, vt laurinum, pro vnguento sæpe est, vt vnguentum pro oleo.

Olea veteres vnguenta nominabant.

Vix eorum probatur sententia, qui olea tantùm simplicia vacant, quæ ex floribus, fructibus, aut alijs simplicibus in oleo oliuarum infusis, maceratis, & insolatis parantur: Composita verò, quæ cum vino, aquâ, infuso, aut decoctione idonea, lento igne coquuntur, donec omnis ferè admixtus humor absumatur. Hæc enim illis non minus, imò magis videntur composita, quod rerum infusarum non modò tota vis, sed substantiæ, cui inhæret, non exigua portio confusè, cum oleo post expressionem remaneat. Hinc oleum, licèt nullius excessus particeps, sed temperatum, tale perpetuò est, qualis infusæ rei conditio: si frigida, frigidum, si calida, calidum; & exsiccatorium, si ea ipsa vim siccandi habuerit.

Quibus vasis olea seruanda.

Quæ expressione sola, vel maceratione & expressione simul eruuntur olea, optimè seruantur reposita in vasis vitreis aut figulinis, validissimo fornacis calore perfectè induratis. Quæ verò destillatione tam per ascensum, quàm per descensum eliciuntur, quæ vulgus Chymicorum essentias appellat, in vasis semper vitreis, ac solidissimis, & angusto ore, bene obturato seruari debent, ne substantia ac qualitas eorum facilè dissipabilis citò expiret.

CAP.

CAP. II.

De vnguentis.

VNguenta veteribus dicuntur, Galeno teste, *cap. vlt. lib. 7. simpl. med.* oleagina medicamenta ex odoramentis confecta, Actuario *cap. 1. lib. 5. meth.* quæ exterius adhibentur, & illita tantùm opem ferre creduntur partibus, quæ alia remedia non facilè ferunt: *vt qua*, inquit, Oribasius *c. 27. lib. collect. cataplasmatis grauantur, & madefactionibus fluentibus laduntur.*

Sunt verò vnguenta crassioris consistentiæ, quàm olea, & velut media inter hæc & emplastra; vt linimenta inter olea & vnguenta. Vnguentum siquidem liquidius, sæpe vocatur linimentum, de cuius parandi modo & vsu *lib. 5.* fusius: Consistentia tamen cùm sit parum dissimilis vnguentorum, linimentorum, & ceratorum, pro iisdem ferè vsurpantur. Nam linimentum dicitur, quo iuuandæ partes liniuntur: vnguentum, quo inunguntur: Ceratum, quod ex cera & oleo paretur.

Vnguenta cur dicta & inuentio.

Arabes sub vnguenti nomenclatura, cerata & emplastra sæpe complectuntur, vt multi olea quæuis spissiora, vt veteres Græci odorata sola. Sic Dioscorides *lib. 1.* olea pleraq; odorata, vnguenta vocat: & Hippocrates *lib. 1. de medic.* Medicum non tantùm optima corporis constitutione, & ornatu decenti, apud ipsum vulgus, gloriam captare debere vult, sed etiam vnguentis odoratis, hoc est, rebus aromaticis, ac suaueolentibus.

Clarioris tamen explicationis gratia à se inuicem distinguuntur: Et specialius, vnguentum dicitur *medicamentum quoddam oleaginum, media inter oleum & emplastrum consistentia*: quæ tamen semper vniusmodi non manet. Nam quo tempore calor vehementior est, vnguinosa & pinguia magis liquat, & vnguenta liquidiora & molliora reddit: quo imbecillior, eo solidiora.

Vnguenti quid.

Propterea solent myropolæ plus olei hyeme; minus æstate, vnguentis commiscere: frigus siquidem vnguentum quantumuis fluidum, vt & oleum ipsum inspissat: quod etiam obseruauit Galenus *cap. 1. lib. 8. comp. med. gener.* in cerati stomachi compositione.

Olei proportio in vnguentorum confectura qualis.

Ea verò proportio olei in vnguentorum confecturá seruatur, vt vnciæ olei, pulueris dragma, & ceræ dragmæ duæ commisceantur, siue vt loquitur Galenus *cap. 2. lib. 4. comp. med. gener.* ceræ quadruplum oleum adiiciatur, pulueribus octuplum, hoc est, singulis olei vncijs singulæ drachmæ puluerum, quorum materia ex herbis arefactis, metallis, & terris depromitur; eáque cerato refrigescenti confusè ac paulatim permiscetur, & accuratè rudicula agitatur, ne quid grumosum remaneat.

Cùm succos vnguenta recipiuut siccos, puluerare eos oportet & dissoluere: Si liquidos & fluidos, reliquæ materiei commiscere, & coquendo absumere.

Quæ probè puluerari queunt, tenuissimè debent læuigari, vt radices, ligna, resinæ, & ipsa etiam gummi, quando sunt sicciora: Sin minus, pistillo calido subiiciuntur vt mollescant, vel aceto aut humore idoneo soluuntur.

Quæ humidiora sunt, vt terebinthina, instillantur. Herbæ humidiores, vt & animalia, vel eorum partes vix pulucrabiles, vino, vel alio liquore perfectè coquuntur, donec tabescant, & absumpta propè sit humiditas: Dein in percolato liquore, reliqua dicta proportione, commiscentur materialia, vt legitimæ consistentiæ fiat vnguentum: Cui oleum & cera, non modò formam, & multam materiæ portionem suppeditant, sed reliquorum admixtorum vim connectunt, & diutius asseruant.

Vnguentum crudum.

Fiunt verò vnguenta nunc igni, vt omnia, quæ ceram admittunt, nunc sola subactione, sed longa, vt quæ sine ceræ concursu paratur: cuiusmodi est vnguentum crudum, siue de lithargyro, quod ex oleo, aceto, & lithargyro, simul diuturno pistilli percussu nutritis.

tis, nutritum nominatur.

Porrò multæ sunt vnguentorum differentiæ, partim sumptæ ab eorum coloribus, vt viride, album, citreum, aureum: partim ab effectis, vt resumptiuum, analepticum, mundificatiuum: partim à qualitatibus primis, quarum ratione quædam dicuntur calida, vt apostolicum, Ægyptiacum, Martiatum, Enulatum: alia frigida, vt nutritum: alia siccantia, vt diapompholix, & desiccatiuum: alia humectantia, vt rosatum. *Vnguentorũ varietates.*

Cera autem alba magis expetitur ad frigidorum, flaua ad calidorum vnguentorum confectionem: Sine tamen discrimine Pharmacopœi modò hanc, modò illam assumunt, prout suæ res alterutram habendi, faciliorem præstant commoditatem.

Reponuntur vnguenta pyxidibus, seu vasis stanneis, & aliquando fictilibus vitratis; durántque annum integrum, sæpe biennium, & quædam triennium. *Quibus vasis vnguenta reponẽda.*

CAP. III.

De ceratis.

CERATA vnguentis, ceronea emplastris sæpe designantur: illa, quod molliora: hæc, quod duriora: Ambo sic dicta, quod ceram admittant, vt emplastra multa, quæ indiscriminatim ab his ceronea perpetuò dicuntur, qui omnibus morbis emplastra quædam catagmatica, in myropolarum officinis empta, adhibent: ita, vt adeò inualuerit nunc apud vulgus Ceroneorum vsus, vt omnia emplastra ceronea dicantur. Quidam Lutetiæ emplastrum quoddam, ceroneum vocat, ad omnem dolorem, omnéque morbi genus adhibet. *Ceronea & cerata à cera dicta.*

Est autem ceratum, de quo præsens examen suscipitur, *medicamentum consistentia quodammodo medium inter vnguenta & emplastra*: his etenim non ita *Ceratum quid.*

solidum, illis non ita molle. Quisque tamen modo olei pondus adauget, modò minuit, & pro arbitrio, ceratum, nunc vnguento solidius, nunc liquidius efficit. Vt re vera vniusmodi si semper paretur, sic semper, dum asseruatur, diu manere non potest. Nam cum glaciali tempestate, & rigidò cœlo, quantumuis liquidum facilè concrescat, & æstuoso solidum liquetur, hyeme plus olei, minus ceræ: æstate plus ceræ, minus olei adiungitur.

Olei quătitas in cerato nō semper eadem.

Cùm verò ambientis aëris constitutio vel temperata fuerit, vel qualitates primas non multum excesserit, solet quadrans ceræ, aut paulò plus minúsve olei libræ liquari & permisceri, vt per cœli mutationes, cerata non contingat multum liquescere, aut incrassari. Pauca tamen diu in pharmacopoliis asseruantur, quia omni & pauco tempore parari queunt ex oleo & cera, à quibus cerata propriè dicta, vel potius Cerelæa nominantur. Quædam enim minus propriè sic dicuntur, quod præter ceram & oleum alia multa recipiant, cuiusmodi sunt, ceratum, santalinum, stomachicum, ac pleraque alia; vt quæ ex tempore, prout res postulat, fiunt ex emplastris, oleo liquatis, quando scilicet partis affectæ conditio, solidioris cuiusdam emplastri duritiem ferre minimè potest. Sic enim cerata quædam acopa, seu lassitudinem leuantia, fatigatis neruis, & affectis lassitudine musculis vtiliter adhibentur.

Adhibentur & regioni lienis, ventriculi, iecoris, vteri, & ossium fractorum, extensa prius super corio, ad similitudinem partis, cui superponenda sunt, efformato.

Ceratorū efformatio prò ratione partis affectæ.

Quod ad lienem imperabitur, formam habebit oblongam, instar bubulæ linguæ. Quod ad ventriculum, erit scutiforme: ad reliquas partes, pro varia singularum inter se figura, variè concinnabitur.

In cerelæi confectione cera minutim secta in oleum conijcitur, eáque igne lento liquantur; liquata ab igne remouentur, & continenter spatha permiscentur, dum coëant. Postremò affusa paulatim frigida denuò agitantur, & percutiendo lauantur. Sic enim ceratum, aquæ multæ affusione, quantum scilicet absorbere poterit,

Cerelæi conficiĕdi modus.

terit, subactum, accuratéque madefactum, magis refrigerat, & Galeno iudice, *cap.6.lib.1 de simpl.med.* morbis omnibus calidis admotum confert, maximè, si vbi affectæ partis ardore nimis incaluerit, subinde mutetur.

Cum ceratis minus propriè sumptis, adipes, medullę, axungiæ, & muccagines adduntur, vt sæpe fit, ea paulatim refrigescentibus permisceantur, quemadmodum & pulueres, quorum eadem ac in vnguentis ad olea proportio ferè obseruatur.

Reponuntur in vasis stanneis aut fictilibus, sed quæ facilè quouis tempore parari possunt, ea præstiterit recentia habere.

CAPVT IV.

De emplastris.

QVAE medicamenta topica, in solidiorem massam coacta, Arabes Cerota, & Græci veteres *Gal.c.12.li.1.comp.med.gen.* emplasta vocarunt, iuniores euphonię cuiusdam gratia, addita litera, maluerunt emplastra nominare: qua detracta, eorum qualitas non emplastrica, sed emplastica, seu ἐμφρακτικὴ, quasi dicas infarciens appellatur. Dum enim emplastrum parti superinducitur, propter substantiæ, qua constat, visciditatem, cutis meatus videtur occludere, halituosos retinere spiritus, & calorem partis coërcendo, suppuratum aliquando mouere. Illius námque glutinosa substantia vix intro sese insinuat, sed foris tantùm insidens, tenaciter corporis meatibus inhæret. Minimè tamen ipsius qualitas otiosa manet, sed calore partis excitata, adiutáque, varios effectus pro varia ipsiusmet facultate producit *c.9. li.5.de simpl.med.* Si glutinatoria, labrorum vulneris coalitum adiuuat: Si catagmatica, ossium fractorum ferruminationem: Si sarcotica, hanc naturæ fert opem, vt facilius nouam carnem generet: quod non tam medica-

ἐμφρακτικὰ medicamenta.

Sarcosis non tam medicamentorũ, quàm naturæ est opus.

mentorum,quàm ipsius naturæ proprium est opus.

Vt autem varia ac multiplex est emplastrorum compositio,sic etiam qualitas:Ex omnibus enim prope medicamentis componuntur; vnde non omnia perpetuò emphractica sunt, seu lentore suo poros stipantia, sed quædam ecphractica,hoc est, fractu liberantia, & quasi expurgantia: alia epispastica seu extrahentia, & diaphoretica:alia rhyptica,quæ sordes ex cute & vlceribus detergunt: Et quædam, quod multis affectibus conueniant, vt pleráque alia medicamenta polychresta dicuntur, quæ scilicet contrariis constant medicaminibus,*teste Gal.initio lib.5.comp.med.gener.*

Ecathartica emplastra.

Debet tamen medicamentum emplasticum omni mordacitate vacare: nam si qua illi insit acrior & mordacior qualitas, hærere poris vix poterit, ait Galenus *c.9.lib.5.comp.med.gener.* sed excernetur facilè,aliquam partem liquando,aut humorem aliquem ex alto attrahendo; proin terrenæ consistentiæ & viscosum esse oportet emplasticum.

Emplastrorum conficiendorũ scopi.

Porrò componendorum emplastrorum duo sunt scopi præcipui, consistentia crassa, ac solida, & facultas. Odor & color sæpe expetuntur, atque ad ægrorum potius gratiam,quàm quod medicamentorum naturam & efficaciam concilient.

Consistentiam idoneam & materiam suggerunt, cera,oleum commune, lithargyrus, & interdum resinæ: virtutem verò nullam aut exiguam. Quæ superadduntur propè omnia, corpus emplastro & facultatem impertiuntur,vt mineralia,metalla, radices,surculi, ligna,flores,semina: Quæ si arida fuerint,pulueranda, & emplastro ab igni remoto,miscenda. Si qua ex his vix friabilia sint, humore aliquo soluuntur, qui absumitur coquendo, antequam illa emplastro perficiendo commisceantur : vel simul eidem sæpe cõmixtius coctione dissipatur.

Herbæ virides, vt quæ in puluerem attenuari non possunt, ex idoneo liquore coquuntur, colo traiiciuntur,miscentur:vel succo ex his tritis educto, alia incoquuntur: quo absumpto, viribus tamen relictis, si quæ supersint adiicienda, quæ longam coctionem non fe-

runt,

runt, postremò commiscentur.

Diutius verò coquenda sunt emplastra, quæ succos, vel aquam, acetum, vinum, aut decoctum aliquod recipiunt: quia cùm emplastrum esse debeat omne spissum, & viscidum, vt parti, cui adhibetur, adhæreat, humiditas illi contraria est, quæ tamen sæpè commiscetur, & calore resoluitur, vbi qualitas illius accessura est, & in emplastro conficiendo retinenda. Nam quæ succis incoquuntur, eorum facultates seruant, etiam ipsis exhalatione dissipatis. Efficit quoque humiditas, quæ conficiendis emplastris accedit, vt reliquorum virtus altius subeat, & ad partes magis dissitas feratur.

Humiditas emplastris conficiendis aduersa.

Ex materialibus oleum quidem additur, non modò, vt corpus emplastris præstet, sed, vt cera cum ipso liquetur, acria vel austera obtundantur, & vim magis anodynam & emollientem emplastra nanciscantur.

Oleum vetus simplex, & quod infusione paratur, vel quoduis compositum, aliquando in emplastrum immittitur, vt præter materiam suam quoque virtutem immittat.

Cera verò materiam duntaxat emplastris præbet, sed vim agendi nullam, vt & resinæ quædam. Non tamen omnia ceram aut resinam excipiunt, quæ scilicet aliunde materiam illis analogam, vt thus aut ladanum copiosum, aut simile medicamentum admittunt.

Primum autem, si cera emplastrum ingrediatur, ea liquatur in oleo: si lithargyrium, & id quoque in illo coquitur, dein mucagines, succi, liquores, si permiscendi, cum his adhuc feruefiant, dum aquea & humidior portio resoluatur: tum resinæ & adipes inducuntur, vt & gummi genera: ex quibus nonnulla pura miscentur, alia non nisi vino, oleo, aut aceto macerata & percolata. Postea permiscetur terebinthina emplastro percocto, & ab igne semoto, vt nullam ignis vim, vel minimam sentiat. Postremò his omnibus confusis, & in legitimam consistentiam decoctis, igne subducto, pulueres creti paulatim insperguntur, & sedulò

Emplastrorum conficiendorum modus.

rudicula versantur, agitantúrque, dum omnia in massam coëant, nec mollem, nec planè duram, sed lentam, glutinosam, & adhærentem : non ita tamen, vt partem, cui adhibetur, vel inquinet, vel difficilimè auellatur.

Et vt magis legitima emplastri forma existat, si in illius confectionem adeps veniat, aut medulla, aut terebinthina, minuendum erit oleum: Si arida quæuis, vt lachrymæ non pingues, friabiles succi, resinæ, stirpes aridæ, & mineralia puluerata commiscenda sint, augenda olei quantitas.

Olei proportio in emplastrorum confectura.

Ea autem olei proportio ad arida seruatur, vt singulis puluerum vnciis tres olei tribuantur. Cera verò quadrupla sit ad oleum, adeò vt ad huius quartarium ceræ libra aut paulò minus esto.

Hæc tamen singulorum in temperatione quantitas, cum potius iudicio, quàm certis legibus vbique definiri vix queat, hodie pulueris & olei designato ponderi, ceræ quod satis est, adiici solet, vt liquidis, siccis, viscidis, malaxatione simul coadunatis, lenta, sequax, ac idonea emplastri moles inducatur: Ex qua magdaliæ vnciæ dimidiæ, vel etiam integræ, si libuerit, pondere formentur, chartis oleo inunctis inuolutæ, vt sic in pharmacopolio ad futuros vsus reponantur.

Sic fiunt emplastra propriè dicta ad aliorum discrimen, quæ citra ignem & ceram parantur, quorum scilicet materialia, melle, aut mucaginibus, aut viscido quodam cremore malaxata, in emplastri consistentiam coagmentantur : cuiusmodi est emplastrum de crusta panis, & & de baccis lauri, & alia quædam parari solita, quæ inter emplastra & cataplasmata ambigunt.

Ad emplastra quoque refertur & ceratum illud durius ex pari ceræ & olei pondere confectum, vt & cerota, seu ceronea, de quibus abundè supra.

CAP.

CAP. V.

De Sparadrappis.

TELA vtrinque emplastica in multis prostat officinis, quam recentiores modò Sparadrappum, modò telam Galterij, primi forsan illius inuentoris, vel potius infectoris nominant. In emplastrum enim idoneum, iam paratum, sed liquefactum, tela vetustate quodammodo attrita demergitur, & inculcatur sæpe, dum planè infecta & inquinata fuerit, ac vndequaque velut incrustata: tum extrahitur, & exponitur aëri, vt refrigerata obdurescat, ac postea ad rerum exigentiam seruetur.

Tela Galterij.

Eius autem varietates inueniuntur multæ, quæ non à telæ, sed ab emplastrorum, in qua immergitur, diuersitate sumuntur. Aliæ enim catagmaticæ sunt, quę fractis ossibus solidandis, & roborandis partibus conueniunt, quæ scilicet ex emplasticis astringentibus, & roborantibus parantur: vt

℞. *ol. citonior. & rosat. seui ariet. an.* ℥. *iiij. thuris mastiches, picis, boli armena, farina volatilis an.* ℥ *ij. cera alba q. s. fiat emplastrum,* in quod liquatum tela immergatur.

Aliæ vim habent exsiccantem & epulopticam, & vlceribus ad cicatricem perducendis commendantur, cuiusmodi est quæ sic describitur.

Tela catagmatica.

℞. *ol. rosat.* ℔. j. *cera citrina* ℔. ß. *ceruſſa veneta, thutia an.* ℥. *ij. lithargyri auri* ℥. *iij. fiat emplastrum,* & cum tela vetustate quodammodo iam attrita, fiat Sparadrap.

Cicatricem inducens.

Plures alias formulas describit Ioannes Vigonius in suo opere chirurgico, quas huc transcribere nec volui, nec debui: cum minimo negotio, quisque varia, pro vario scopo, emplastra sumere potest, & in his liquatis linteum inculcare: nam qui præscribendi & conficiendi emplastra modum nouit, is ex iisdem telam inquinare, seu sparadrappum efficere facilè poterit.

Finis libri tertij.

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER QVARTVS.

De legibus in compositione medicamentorum seruandis.

CAPVT. I.

Qui primus medicamenta composuerit, & quæ ratio compositionis.

CVM morbus omnis sit via ad interitum, antequam supra modum augeatur, omni præsidiorum genere profligandus, atque in medicamentis inuestigandis, seligendisque, tanta sedulitas est adhibenda, vt quæ singulis præter naturam affectibus oppugnandis conducunt, perpetuò sint ad manum, & quasi medicamentorum eximiorum sylua præsto sit nobis.

Ea autem nec simplicia exhibentur, nisi arte quodam modo immutata, nec composita, sine multo præcedente apparatu, vt supra demonstratum est, quo simplicia singula non solùm abluuntur, siccantur, teruntur, vel infunduntur, macerantur, exprimuntur: aut alia

præpa-

præparatione commixtioni magis idonea, vel vſui fe-
liciora redduntur, ſed ea ratione, & proportione ſimul
vniuntur, vt omnium concurſu noua quædam è totius
complexione mixtura comparetur, ſeruata tamen ſin-
gulorum virtute, ſi non integra, ſaltem primis menſi-
bus conſpicua, cùm adhuc ſcilicet recens eſt mixtorum
coitio, nec perfectam adepta fermentationem, *c.2. li.1.
comp.med. gener.*

Quia verò medicamenta interdum exhibita ſola
nocent, cæteris admixta proſunt mirificè; cùm medi-
camenti cuiuſpiam qualitas probatur, improbatur alia:
diuerſas enim qualitates in ſimplicibus medicamentis
reperiri, certum eſt: per compoſitionem, alterius admix-
tione, noxia deletur, aut obtunditur: optima magis
exurgit, & effectus præſtat inſigniores. Et licet quædam
ſimplicia non lædant, quia tamen non ſatis iuuant, ci-
tra alterius mixturam non veniunt in vſum, vt medi-
camen emplaſticum, quod ſimplex nullum tale eſt, in-
quit Galen. *cap.13. lib. de ther. ad Piſ.* vnde primi em-
plaſtrorum authores non temerè ex oleo quædam li-
quare, & emplaſtra conficere excogitarunt.

Ob multas rationes alias libro allatas ſuperiore,
medicamentorum fit compoſitio, cuius omnium pri-
mus defenditur Mautias Herophilæus, dein Cappadox
Heras, Muſa, Aſclepiades, & Andromachus, *cap.2. lib.2.
comp.med.gener.* Sed omnium maximè Galenus *cap.2.
lib.1. comp.med.gener. Epilogiſmo.* pharmaci componen-
di rationem inuenit, mixtorum legitimam proportio-
nem, & vtendi modum docuit: Non Empiricorum
more, qui ad inſomnia, caſum, & fortunam medica-
menta propè omnia referunt, paucis exceptis; quæ
communi iudicio, quod pluribus eiuſdem facultatis
conſtent, per compoſitionem meliora redduntur, & ex
eis nonnulla curandi corporis naturæ idonea inueni-
antur. Quod tamen exemplo optimi Sarcotici, ex ce-
rato & duodecima æruginis parte confecti, Galenus
cap.3. lib.6 comp.med.loc. negat, probátque, medica-
menta ex duobus aut pluribus oppoſitæ facultatis, o-
ptimè componi. Ceratum namque ſordes parit,

Quis primus medicamentorum cõpoſitionẽ tradiderit.

Sarcoticũ optimum ex facultatibus oppoſitis.

ærugo carnem vlceratam erodit, ex his tamen pharmacum exurgit optimum, quod carnem generet, & cauum vlcus impleat. Sic calida frigidis, discutientia roborantibus, cardiaca venenis miscentur, & ex diuersigeneris simplicibus medicamenta præstantissima componuntur.

Historia Galeno nota.

Cuidam *referente Galeno c.29.lib.9. de facul.medic.* ex eorum numero, qui citra rationem, & experientia sola medicamenta esse composita tenent, pharmacum podagricum iactanti, aduenit fortè fortuna, quidam podagricus, qui tam mediocriter laborabat, vt incidere etiam posset, qui pedi medicamentum apposuit. At misellus totam noctem egit insomnem; ac postero die, tantùm abest, vt commodè sicut antea, incederet, vt nec quidem gestari posset.

Ex fortuita igitur medicamenti compositione, fortuitus & sæpius infœlix euentus, vt pluribus ostendit Galenus, præter historiam allatam, qua pseudomedici vanitatem & ignauiam irridet, censetque Medicum non modò compositorum medicamentorum causam, sed componendi viam & rationem habere, & ad singulos affectus, optima pharmaca, dum est necessum, componere: ne illi graue forsan accidat, quod duobus Medicis *cap.1.lib.2.comp.med.gener.* Galeno cognitis, quorum ob amissas medicamentorum compositorum formulas quasdam, alter contabefactus periit, alter ab operibus medicis destitit.

Historia notanda.

CAP. II.

De basi medicamentorum & eorum collocatione in formulis.

IN medicamento præscribendo debet primum illius quædam basis constitui, hoc est, medicamentum aliquod simplex, in compositione præcipuum, & morbo depellendo accommodatissi-

datiſſimum, cui cætera innitantur. Vt cum morbus aliquis ſuſcipitur oppugnandus, ſi quidem fuerit ſimplex, nullo prauo ſymptomate comitatus, ſeligendum eſt tantum aliquod ſimplex medicamentum, quod viribus ſit par, & partem iuuet. Sed ſi ſimplex nullum detur idoneum; ex multis vnum concinnetur, cuius baſis, & veluti columen affectui auerſetur: atque alia adiiciantur, quæ membrum affectum roborent, qualitatem medicamenti ad partem longè diſſitam deferant, atque reliqua permiſceantur, quæ vel palato gratiam concilient, vel opus felicitent, ac promoueant.

Baſis autem ſæpius qualitate, quam mole præpollet, vt in confectionibus aromaticis & purgantibus; atque quo depellendus morbus fuerit grauior, eo baſis remedij præſcribendi maiores vires habeat: Et ſæpe ad expugnationem affectionis alicuius prauæ, multæ baſes confuſè in quandam compoſitionem referuntur, quæ in mutuam operam conſpirant, & vicem gerunt vnius; vt cum ad ſedationem doloris vehementioris, multa ſimul anodyna medicamenta confunduntur.

Multa baſes aliquando in vno medicamento.

In componendis igitur medicamentis, primum baſis quærenda affectui & affectæ parti accommodatiſſima, ſed non ſemper omnium prima in compoſitione collocatur. Non enim affatim, ac promiſcuè inordinatéque omnia, quæ in compoſitionem veniunt, ſimul confunduntur, ſed alia aliis priora aut poſteriora. Et cùm miſcendorum ordo negligitur, medicamentum ſæpe nec vires habet eximias, nec formam idoneam, Quæ enim longiore coctione egent, ſi parum; & quæ breuiore, ſi multum coquantur; nec illorum integra virtus, vt quæ iam perierit, comparabitur.

Accuratè quoque debitus ordo ſeruandus in formulis medicamentorum deſcribendorum faciendis, vt ne poſterius in recepta, vulgi more, vocata, ſcribantur, quæ priore eius parte & capite deſcribenda ſunt: In quem errorem incidunt, qui medicamentorum ſubſtantiam, qualitates, & apparatum ignorant: Vt etiam interdum iuniores Medici, qui longo medendi vſu

Ordo ſeruãdus in deſcribẽdis formulis medicamentorum.

nondum probati, quæcunque veniunt in mentem, modo facultates illorum norint, confusè inordinatéque describunt.

Peius agunt qui, quæ citra virium iacturam vim ignis non patiuntur, diu concoquunt, quæ propter insignem amarorem in bolum fingenda & tegenda, in potu dant; Quæ debent concoqui, cruda; quæ puluerari, integra; Quæ tantum infundi, dissoluta, nec expressa porrigunt.

Qui ista parum cauti negligunt, vix antiquiorum Pharmacopœorum effugiunt censuram, qui à peritioribus Medicis edocti, non solum componendi medicamenta modum habent compertum, sed ex his multi rationem ordinis, quo simplicia singula collocanda sint, habent perspectam.

Prima lex medicamenti describẽdi. Hæc autem sit prima lex describendi medicamenti, vt ea primo loco scribantur, quæ longiore apparatu, vt diuturna coctione, aut laboriosa tritura egent, veluti radices & ligna non odorata: Postremo, flores & aromata: Medio inter vtrumque herbæ, fructus, semina. Qui secus faciunt, ligna, radices, folia, flores, & aromata, nullo ordine, & affatim, eodémque instanti miscentes & concoquentes, vel horum qualitatem facile dissipabilem non retinent, vel illorum ægrè separabilem non assequuntur; istóque improbo parandi ac miscendi modo medicamentum efficiunt, quod nec singulorum vires genuinas habebit, nec Medici votis respondebit.

Secunda lex. Secunda ordinis seruandi lex in præscribendis medicamentorum formulis hæc est, vt si angustia temporis vrgeat, & quædam coquenda sint, vel infundenda, & alia pulueranda, ab his semper incipiatur, quæ decocturam vel macerationem postulant; vt dum hæc fiunt, alia comminui & læuigari queant, & eodem tempore suum quæque habeant apparatum.

Tertia. Tertia obseruatio est, vt quæ vel quantitate, vel qualitate præpollent, cæteris in compositione describenda præmittantur, ita tamen, vt præparationis, mixtionísque modus, cuius potior est habenda ratio, non dissentiat.

Hæc

Quarta.

Hæc quarta lex ferè perpetua ſeruatur, vt in compoſitionum formulis ea poſtremo ſcribantur loco, quæ materiæ rationem habent: vt mel in magnis confectiônibus, ſacharum in electuariis ſolidis, in multis vnguentis oleum aut cera, & ſæpius vtrumque.

Hic ordo ſi ſeruetur, tyronibus medicamenta parandi miſcendíque viam aperiet feliciorem, atque in mixto firmiores eorum vires manebunt; quæ niſi arte debita retineantur, aut hebeſcunt, aut periclitantur.

CAP. III.

De formis & fine medicamentorum.

VT qui ſano ſunt corpore, difficile ferunt *aphor. 37 lib. 2. Hippoc.* ſic minus appetunt medicationes. Et qui vel ad προφύλαξιν imminentis morbi, vel præſentis ἄλωσιν ſeu profligationem medicamento quodam opus habent idoneo, ſæpius antequam mali feritas inualuerit, Medicum non vocant, aut medicamentum reſpuunt, aut ea arte & mixtura paratum deſiderant, vt odore, colore, ſapore, naribus, oculis, palato arrideat. Sed apud imprudentes huiuſmodi viros & pueros, Coquus, inquit Galenus *lib. 2. de prænotione.* ex Platone Medico præſtat, & maiore laude dignus, vt qui gulæ noua quotidie irritamenta paret.

Coquus apud quos Medico præferatur.

Sed cum per ea puniatur, per quæ quis peccat, morborúmque pene omnium nutrix ſit immanis gula, iure quaſi diuino, medicatio, quæ fit per os vltionem commiſſi peccati in eo ipſo relinquit. Medicamenta enim ferè omnia, præſertim cathartica, propter diſſentaneam quam cum noſtra natura qualitatem habent, guſtui ac olfactui diſplicere, non eſt mirum; Cum non vt alimenta mutari, ſed mutare nata ſint, & noxiam

humorum qualitatem emendare, vel eosdem foras protrudere.

Quæ inodora insipidaq; sunt, & mole parua variè corpus exagitando, susq; deq; humores excutiunt, vt stibium, his postponenda medicamentis, quæ maiore quantitate exhibita, licet ingrata, blande, ac cum delectu è partibus affectus vitiosos succos educunt.

Forma medicamentorũ quid præstet.

Forma autem medicamentorum non solum efficit, vt assumantur ipsa facilius (alij enim liquidis, alij solidis tantum delectantur) sed vt effectus diuersos, pro formæ diuersitate, polliceantur. Quod enim ad incidendum & extenuandum imperatur medicamentum, forma liquida accommodatius est, vt solida ad astringendum.

Non his formam, quæ dat esse rei, nec ipsam rei facultatem effectionis causam appello, sed ipsam compositi medicamenti consistentiam qualemcunque, solidam, liquidam, mediocrem, præter quam & alia interdum in multis, præsertim siccis, industria Pharmacopœi manu effingitur, aut sigillo imprimitur; aut materia in pilulas, trochiscósve formatur, vel complanatur in tessellas, nunc quadratas æquilaterales, nunc rhomboides, seu altera parte longiores.

Ista vero impressa forma exterior, & veluti sigillatio parui momenti est, vt quæ nihil opis adferat ad effectum medicamenti promouendum, aut felicitandum, vt superstitiosi quidam autumarunt, vt illud omittam, quod Spagyricorum nonnulli somniant, de signaturis plantarum externis, quibus illarum dotes partibus corporis accommodant, cum quibus certis notis, aut externa forma, si Deus voluerit, conueniunt. At illa medicamenti forma, qua ipsum densum est, tenue, vel liquidum, multos ac varios præstat vsus: Nam idem nunc vrinam mouet, nunc aluum deiicit, pro vario componendi modo, Galen. *cap.* 13. *lib.* 4. *de sanit. tuend.*

Crassities aut tenuitas pulue-rum quid efficiat.

Quæ tenuissime læuigantur, instar pollinis, citissimè deferuntur ad renes & vesicam: quæ crassiusculè, diutius subsistunt in intestinis, & aluum per secessum turbant. Si obstructionem quis liberare voluerit, mensesque

ſeſque mouere, nec ſatis feliciter ſolida medicamenta exhibebit: vt neque liquida, ſi è cerebro & partibus diſſitis noxium ſit educturus humorem.

Et vt partibus quibuſdam roborandis, & affectibus depellendis, medicamenta quædam craſſa debentur, alia liquida: ſic nonnullis, inter ambo media, qualia ſunt eclegmata, & antidota quædam inter remedia interna; vnguenta, litus, mucagines, cataplaſmata inter externa.

Quæ autem forma ſingulis medicamentis ſit idonea, ſuperius abunde dictum eſt, ſpeciatim vero de his poſtea diſputabitur, quatenus formãtur varie, pro partium conditione, quibus adaptatur, vt cum emplaſtro ſtomachico ſcutum formatur regioni ventriculi apponendum, peſſarium ſinui pudoris, glans ſubdititia podici, turunda vulneri.

Nimis ſumptuoſa medicamentorum confectura ſæpe vana.

Sunt qui nulla ratione formam medicamentorum non tantum idoneam, ſed illorum quoque ſumptuoſam confecturam expetunt, alioquin tanquam vilẽ & inutilẽ aſpernantur; cuiuſdã diuitis exemplo, qui cum à Galeno *cap.10.li.3.comp.med.gen.* poſtulaſſet, excepiſſetque formam medicamenti, quo vlcus malignum in famulo curaret, vidiſſẽtque omnia, quibus conſtabat pharmacum, eſſe vilis pretij: Hoc, inquit, *mendicis ſerua, me autẽ ſumptuoſius aliquod medicamen doceto.*

Hiſtoria.

Artis arcana non detegẽda.

Sic multi medicamenta etiam eximia parui ducũt, ſi nouerint; vilia vero ignota ſibi, pro ſecretis habẽt, & tanquam aliquod deductum è cœlo remedium ſæpe mirantur. Proinde Medicinæ dignitati conſulunt minus, qui tam diuinæ artis arcana detegunt, & plebeculæ, vt arrideant, medicamenta idiomate vulgari conſcripta præbent.

Præſtiterit enim gratis medicinam facere, & pauperi medicamentum dare, aut aliquod parui pretij præſcribere, quam illius compoſitionem docere; quam dum ſemel nouit, periculum in aliis, vt in ſe, feliciter tentans, eos ducit ad exitum. Medicamentum enim quoduis, maximè catharticum, bonum & malum eſt, & pro ratione bene vel male vtentis, ſanat vel interficit.

Finis compositionis. Finis autem compositionis medicamentorum est, cuius gratia ea ipsa suscipitur: vel ad quem omnia, quæ mixtioni sunt necessaria, referuntur, vt tandem medicamenta ex arte composita, sanitati vel tuendæ, vel exornandæ, vel morbis profligandis inseruiant.

CAP. IV.

De medicamentorum ponderibus, & eorum notis.

Ponderũ magna varietas. QVIQVE nationi & ditioni sua semper fuerunt, vt adhuc sunt, pondera & mensuræ. Libra mercatorum Constantinopolitanorum pendet vncias viginti sex: Mediolanorum, viginti quatuor: Parisiensium, sexdecim: Lugdunensium quindecim: Hispanorum quatuodecim: Genuensium & multorum aliorum duodecim: aurifabrorum octo tantum; vulgus Markum nominat.

Veteres quoque Græci, Arabes Romani non solum propria habebant idiomata & characteres, sed etiam pondus. Et nisi regia poteſtate arcerentur mercatores, nulla esset certa ac definita statera, quandoquidem pondere volunt emere maxino, & minimo diuendere.

Quia vero in Medicina sæpe bis peccare non contingit, & errata in præscribenda dosi ferè semper periculi plena sunt, Medicis omnibus communia & definita debent esse pondera, vt vna lege vnus sit omnium consensus.

Libra Medicorum. Libra autem illorum semper vncias duodecim pendet, quæ sic scribitur, lib. j. Vncia dragmas octo, cuius hæc est nota. ℥. j. Dragma scrupulos tres, quæ sic pingitur ʒ j. ita vt in vncia tot sint scrupuli vel scriptuli, quot in Alphabeto Græco literæ, nempe viginti quatuor, iuxta illud Fauni Poëtæ:

Vncia fit dragmis bis quatuor, vnde putandum,
Grammata dicta, quod hæc vigintiquatuor in se.

Vncia

Vncia habet, tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit, noctémque, diémque.

Quibus verbis scriptuli videntur quasi vicem gerere literarum; dragmæ syllabarum; vnciç, dictionum; libra, orationis; vel saltem periodi completæ. Sunt, tamen pondera quædam minutiora scriptulis; nam granum est omnium ponderum minimum, seu minutum, è quo fit obulus, seu scriptulus dimidius, qui sic notatur ℈.ß. Granum vero duabus literis gr. simul iunctis , & aliquando g solo designatur.

Granum est omn: ponderum initium.

Cum sesquilibram , seu libram vnam cum dimidia, & sexunciam, hoc est, vnciam vnam semis notare volumus , maiori ponderi picturam hanc lib.j.ß. minori istam ℥.j. ß damus.

Granum igitur λεπτὸν Græcis , omnium minimum est, indiuisibile & minutum , minutia ob id nominatum.

λεπτὸν.

Chalcus, seu æreolum , pendet minutias seu grana duo.

Siliqua, seu Ceration, Kirat Arabicè dictum, chalcos duos, hoc est, grana quatuor.

Semiobulus æreola tria, id est, siliquam vnam & dimidiam.

Obolus siliquas tres, seu chalcos sex, aut grana duodecim.

Scriptulus duos obulos , seu chalcos duodecim , aut grana viginti quatuor.

γράμμα.

Denarius est octaua pars vnciæ Romanorum, & pendet scriptulos tres, seu obulos sex, vel grana septuaginta duo.

δηνάριον.

Dragma est octaua pars vnciæ Græcorum , & leuior est denario, pendétque tantum sexaginta grana, hoc est, scriptulos tres vulgares , quorum singuli grana solum viginti pendunt.

δραχμὴ.

Olim denarius decem asses seu libras valebat , vnde illi nomen , ait Syluius , nunc libræ tantum est pars octogesima quarta , vt dragma nonagesima sexta: Libram intelligo Medicam, quæ vncias duodecim pender.

Multi *Scrib. Larg.* autem pro denario dragmam po-

nunt, illo non multo leuiorem, vt pro dragma denarium, iuxta Græcorum interpretum versionem, qui cum nihil haberent, quod exactè denario Romano responderet, pro denario dragmam reliquerunt.

Sicilicus duas dragmas valet, éstque quarta pars vnciæ.

ἡμιούγγιον. Semiuncia media est vnciæ pars, sicilicos duos continens.

Vncia medica octo dragmas, negotiatoria denarios totidem pendit.

ἑξάγιον. Dragmam quoque interdum ab antiquis Hexagion dici comperio, mercatores vulgo *grossum* appellitant.

Bes continet vncias octo, & media pars est mnæ, seu minæ medicæ, quæ sexdecim vncias continet, videtúrque libra mercatorum. *Ex Dioscor. & Gal.*

At Medicorum λίτρα, id est, libra, minor est, & vncias tantum duodecim valet.

Omnia autem sic in pauca contrahere lubet, vt memoriæ mandentur facilius.

Libra seu pondo, & As sæpe dicta, pendet vncias duodecim; deunx, vndecim: dextans, decem: dodrans, nouem: bes seu octunx, octo: septunx, septem: semis, sex, vel mediam ponderis cuiusque notati partem: quincunx, quinque: triens, quatuor: quadrans seu quartarium, tres.

Vnciæ continet sicilicos quatuor, sicilicus dragmas duas, dragma scriptulos tres, scriptulus obulos duos, obulus duas siliquas semis, siliqua duos chalcos, chalcus duo grana.

Nomina pōderum Arabica. Nomina ponderum Arabibus familiaria non subticuissem, sed tam varia deprehendi, vt infida arbitratus sim, apud quos vnciam *adar*, *alsatil*, *sacros & assathis* dici comperi. Dragmam quoque modo *alchi*, modo *nabach*, & aliquando *darchamet* nominant; vt scriptulum aliquando *guanthus*, sæpe *gormin*, & aliquando *kermec & arme nominant*: Obulum vero *Seminen*, *Seminet*, *Onolos*, *Onolosat*, *Ologinat* indiscriminatim efferunt, mediam eius partem Danich, tertiam Kirat nuncupantes, Ipsis autem sua vocabula relinquenda,

da, nobis nostra ex vsu fanto.

Porro cum herbę mensurentur manipulis, per literam M. flores pugillis, per literam P. designantur. Manipulum vocant Medici, quantum manu complectuntur; Pugillum, quantum tribus digitis capere valent. *Herbæ quo modo mensurantur.*

Cum vero æquale pondus, aut mensura duorum aut plurium simul medicamentorum præscribitur, hęc dictio *Ana* additur, quæ singulorum medicamentorum præscriptorum æqualem assumendam esse portionem indicat. *Manipulus quid. Ana quid signet.*

Inter notas ponderum, vel potius quantitatis finiendę in prescribendis medicamenrorū formulis, cū fructus multi nec trutina librentur, nec cyathis, conchis, acetabulis, aut vasis similibus concauis mensurentur, sed numero tantum ponantur, solita litera. N. apposita, numerus illorum notatur; Non tamen quantus, nisi quoque notam ponderis, quo opus est, vna subiungatur; vt exempli loco, si amygdalæ, sebesten, pruna, aut similia præscribenda sint, quæque numero duo, tria, quatuor, quinque, sex aut plus, minúsve pro vario Medici scopo præscribuntur, pręstat Rondeletio testante, in numero signando notis priscorum Romanorum vti, quæ sic depinguntur. I.II.III.IIII.V.VI.VII. VIII.IX.X.XI.XII. quam aliis characteribus, Ziphræ nomine vulgari nuncupatis, atque sic designatis. 1.2.3.4. 5.6.7.8.9.10. Ne forsan ignarus quidem tyro dum dragmas duas aut tres ʒ.2.ʒ.3. depictas oscitanter legit, perperam triginta duas, triginta tres dragmas assumat.

CAP. V.

De Medicorum mensuris.

NON sine ratione DEVM omnia pondere, numero & mensura creasse, literæ Sacræ testantur. Nam cum numerus sit actus rationis, Plato hominem animal ideo sapientissimum asse-

M

ruit, quod nouerit numerare, omniáque Deus iusto pondere & mensura præcepit trutinari. *Leuit 19. & Deut. 25.*

Per mensuras instrumenta quædam instar pyxidum concaua, certis speciebus excipiendis, mensurandísque accommodata, intelligimus, quibus medicamenta, tam simplicia, quam composita, sicca, liquidave non modo Pharmacopœi, sed mercatores dimetiri solent.

Sæpius tamen ad liquores, vt oleum, acetum, ptisanam, decoctum, vel similia dimetienda efformantur, eáque industria adaptantur ponderibus, vt alia sint vnciæ tantum vnius, alia duarum, aut trium, alia libræ vnius, alia quinque, aut decem, vel plurium sit capax.

Cochlearium. Omnium minima mensura capere potest ʒ.j. & ℈.ß. vini substantiæ mediocris, vocatúrque cochlearium.

Alia maiusculà, Cheme dicitur, & duplo superiore maior est, capítque vini ʒ.ij. & ℈.j.

Ligula. Mystrum. Tertia adhuc maior, ligula interdum dicta, & à nonnullis mystrum, seu cochlearium paulo maius, capit eiusdem ʒ.ij.ß. aut ʒ.iij.

Concha. Concha continet mystra duo, seu chemas duas, vel ʒ.v.

Cyathus. Cyathus conchas duas seu ʒ.x. vel ℥.j.ß.

Acetabulum. Oxybaphum. Acetabulum, Oxybaphum Græcis dictum, sesquicyathum, seu ℥.ij & ʒ. ij. vel ℥. ij. ß. ad summum.

Quartarius acetabula duo, seu ℥.iiij. ß. vel paulo plus.

Hemina. Hemina, seu hemisextarius quartarios duos, seu ℥.ix.

Sextarius, seu chopina Parisiensis, duas heminas, hoc est, ℔.j.ß.

Chœnix. Chœnix, seu modulus sesquisextarium, nempe ℔.ij. & ℥.iij.

Congius. Chus seu Congius sextarios sex, hoc est, lib.ix.

Vrna. Vrna congios quatuor, seu libras quadraginta.

Amphora. Amphora vrnas duas, seu libras octoginta.

Metretes

Metretes seu Ceramium Græcè, Cadus Latine, sesquiamphoram. *Metretes.*

Cadus.

Culeus amphoras viginti, seu vrnas quadraginta. *Culeus.*

Sic enim ab ea mensura, omnium minima, sensim ad maximam progrediendo mensuræ liquidorum, vt solidorum à granis, incipiunt. Atque vt maior numerus continet minorem: sic maius pondus, aut mensura, vtrunque minus.

Mensurarum igitur aliæ paruæ sunt, aliæ magnæ, aliæ mediocres: Et ex illis quædam liquidis, aliæ siccis, aliæ ambobus mensurandis destinantur.

Culeus, amphora, vrna, congius, & quartarius, liquidis, modius & semimodius, siccis; sextarius, hemina, acetabulum, cyathus, his & illis dimetiendis inseruire solent. *Modius.*

CAPVT VI.

De quantitate medicamentorum exhibendorum.

IN componendis medicamentis non tantum simplicium qualitas requiritur, sed qua quantitate singula misceri debeant, vel iam compositum exhiberi, est inquisitione dignum. Minor enim quantitas, vt sæpe non prodest, sic maior obest sæpius; nec minus lactuca interficit ipsa cicuta; pluresque vinum, quam aconitum occidit.

Quod si alimenta plus æquo ingesta veneni sunt loco, summa artis & artificis laus est medicamentorum iustam describere quantitatem, & quæ, ac quanta, cuique sexui, ætati, naturæ, & tempori conueniunt, definite. Purgat enim potenter turpethum, colocynthis, veratrum; imbecillime polypodium, tamarindi, ius galli veteris: moderatè cassia, senna, rheum: difficillimè, senes & melancholici autumno: facillimè pueri humidiores hyeme, & vere; vt & biliosi æstate: *Alimentorum nimia quantitas periculosa.*

Qui mediorum participes sunt, medio modo purgantur.

Idem medicamentum non eadem semper præstat.

Et cum per ætatum, tempestatúmque mutationes humorum conditionem mutari contingat, contingit quoque, vt idem medicamentum eadem quantitate non similiter moueat ac operetur. Nam cum humores turgent & vrgent, natura leui sæpe medicamento proritata, molitur excretionem materiæ grauantis, eamque vel per secessum, aut vomitum excludit. Vt contra cum propter lentorem tenacius impingitur, nec sua qualitate naturam ad exclusionem lacessit, validissimum nonnunquam medicamentum ignauum est, nec aluum satis turbat, ducítve, aut certè molestos ac redundantes succos tantum mouet, non promouet.

Fallit hæc sæpe diuersitas humoris incautos, qui cum experientia didicerint; cassiam vnciis, non granis; scammonium granis, non vnciis; rhabarbatum dragmis præscribi & exhiberi, dum cuiusque pro efficacia agendi conuenientem dosim præscripsisse putant, ne semel quidem, aut contra, impense & profuse vident aluum moueri, Nam cum in orgasmo natura est, turgétque superfluus humor, pauca sæpe grana rhei ventrem turbant, imo & cathartici cuiusuis odor eum aliquando solus exagitat.

Odor medicamenti cur vẽtrem aliquando ducat.

Quare non imprudenter agunt Medici, si ab ægrotis, à quibus vocantur, & à se nunquam antea visis sciscitentur, num illorum aluus facile & blando ecoprotico moueatur, an mochlico & validiore indigeat; vel sic, Sit ne perpetuo liquida, vel dura, & chysinis quotidie solita moueri. Sic enim felicius imperabitur medicamentum purgans, quod nec supra, nec infra vires ventrem agitabit, & quanta, & qualia purgari oportet, purgabit. Ea tamen lege, vt si totum corpus prauis scateat humoribus, non affatim, sed partite; nec vno die, sed pluribus, si opus fuerit, moueantur. Natura siquidem non facilè fert magnas cuiuscunque humoris, etiam laudabilis, euacuationes; Semperque cum ea bene agitur, si omnia paulatim fiant, nec quicquam immoderate ac violenter ducatur.

CAP.

CAPVT VII.

Iustam medicamentorum quantitatem vix definiri, non tamen, dum parum excedit, aut deficit, periculosam.

MEDICA quidem ars coniecturalis est, sed quam experientia iuuit, auxit ratio, & doctorum autoritas stabiliuit, qui ex causarum indagatione effectus perquirentes, ac longa obseruatione prudentiores facti, theoremata posteritati reliquerunt multis rationibus validissimis, & necessariis fulcita, quibus morbi dignoscuntur, remedia inueniuntur, & medicamentorum quantitas decribitur, si non iusta ac definita, saltem adeo naturę & morbo accommodata, vt illa vincat, hic vincatur. Quid enim mali reformidandum, si vbi cassiæ vncia, aut rhabarbari dragma conuenit, illius tantum dragmæ septem, vel etiam nouem, huius vero scriptuli duo aut quatuor exhibeantur? Nam paruulus error non valde pertimescendus; Atq; vt sine sanitatis insigni iactura, per medicamenrum humores excrementitij non semper omnes educuntur, sic cum præter illos nonnihil ex his, qui qualitate non lædant, educitur, graue quid suspicari nihil est necesse: Cum nec ipsa edulia potulentáve eadem semper copia, nec iisdem horis ingerantur. Vt nec si cacochyma sunt, morbos statim inuehunt. Multis sæpe contingit innoxiè aliquot cicutæ folia in iusculis comedisse ancillarum incuria, quæ petroselinum, cui externa quadam forma conuenit, se legisse putabant, Et qui ranas habent in deliciis, buffonum coxas interdum sinę periculo mandunt.

Paruulus error non pertimescendus.

Summo autem iudicio, artificiosaque coniectura efficiendum est, vt medicamenti quantitas naturæ viribus, & educendæ sarcinæ respondeat, quæ si copia

grauet, nec medicamentum illi proportionatum vna vice tutò possit exhiberi, melius erit partite diebus singulis vel alternis, totam illuuiem deplere, quam affatim humores & vires simul deiicere.

Superpurgatio timenda. Miserum est etiam corpus iterato medicamento repurgare, cùm vnico tantum egeat, aut violentum porrigere, cum oneri tollendo blandum satisfaciat. Hypercatharsis námque seu superpurgatio, timenda, quæ venas nimium reserando, dysenteriam interdum excitat, sanguinem vacuat, virium integritatem prosternit. Prodest siquidem magis aliquid ex superfluis humoribus deserere, quam immoderata vacuatione portionem optimorum vna cum excrementitiis protrudere.

Quando medicamentum idem varios promat effectus. Et quemadmodum idem medicamentum eidem homini, eadem quantitate, sed diuersis temporibus datum plerumque diuersos promit effectus: sic semper dum variat illius quantitas, agit variè, & modo huic, modo illi morbo tutius feliciúsque datur. Si enim *aphorism.1.lib.4. Hippocr.* grauidam purgare consilium est, vt certè quadrimestrem vsque ad sextum mensem, fas est, medicamentum roborans audacter illi parua quantitate dabitur, vt molestiæ causa, de qua per grauiditatem primis mensibus conqueri solet, blandè subtrahatur, nullámque ex medicamento fœtus aut prægnans percipiet.

Quæ magna religione ponderanda. At vero cum opij, diagridii, an alius medicamenti, quod parua mole maximas vires habet, quantitas exquiritur, ea religiosius, ac prudentius præscribi debet ac ponderari, vt si iustè definiri vix queat, solum tantillo plus exuperet aut deficiat. Cum enim lex non sit de minimo, nec de eo iudicet prætor, vt vulgo fertur, leuiter in excessu vel defectu minimo peccatur.

* * *

CAP.

CAPVT VIII.

De his, quæ innoxiè magna quantitate sumuntur, quibus conueniant, & quando.

OMne medicamentum aliquod naturæ negotium, aut maius, aut minus facessit, prout illius facultas imbecilior fuerit aut validior. Quod catharticum est, vt odore, saporeve magis displicet; sic molestiam adfert maiorem. Nam *quæcunque purgant omnia*, inquit Galenus, *cap. vlt. lib. quos, quando & quibus, ventriculum lædunt, & maximè eius ostium, quod neruis quamplurimis constat, & acute sentit.* Propterea excogitatum est purgantibus beneuolentia, & plerumque castigantia admiscere, vel ea seligere, quæ non multum ingrata sunt, nec aluum immoderatè turbantia: Quæ talia dum habentur, non tamen imprudenter exhibenda, sed quibus conueniunt, atque ea quantitate, quæ viribus naturæ respondeat, eáque facilè ferat.

Quantitas autem illa varia est, pro varia singulorum facultate; quæ quo imbecillior est, eo maiore dosi sumitur; quo validior, eo minore. Imbecilla dicuntur purgantia, quç lente ac benigne ventrem ciendo, primam corporis regionem eluunt, atque vnciis potius, quam dragmis mensurantur: cuiusmodi est manna, pulpa tamarindorum, medulla cassiæ, & similia: Valida, quæ exigua mole, vt quæ granis tantum aut scrupulis ponderantur, magnos & sæpe violentos præstant effectus, de quibus postea. Inter imbecilla quoque numerantur omnia, quæ vnciis; inter violenta, quæ granis mensurantur: inter ambo media quædam sunt, vt rheum, senna, aloë & similia, quæ dragmis ponderantur; quæ omnia, vt quæcunque lu-

Dosis medicamentorum purgantium.

bricando & roborando purgant, maiore quantitate sumuntur.

Alterantiũ dosis. Idem est iudicium de alterantibus medicamentis, quæ quo minus à symmetro corpore distant, vt calida, aut frigida primo ordine, vsque ad secundum, eo maiore dosi præscribuntur; Quo longius ab eodem recedunt, vt quæ ad quartum recessum caloris aut frigoris accedunt, eo minor ipsorum quantitas exhibetur: Tutum siquidem non foret piper, pyrethrum, euphorbium, aut cicutam, hedum, nympheam larga copia porrigere, cum horum vsu algerent interiora; illorum, conflagrarent.

Roborantia verò cum à se inuicem dissideant agendi viribus, valde dissimili quantitate præbentur, vt aquæ cordiales, vnciis; conseruæ principum partium roboratrices, dragmis; Alexiteria efficaciora, scrupulis; lapis bezoardicus & cornu monocerotis, granis.

Qui medicamentu validiũ, qui benignis egeant. Quæ item forma liquida sumuntur, ad roborandum, alterandum, aut purgandum, ea semper dosi maiore solent imperari.

Porro non ex parte tantum medicamenti, sed corporis status & humoris, quantitatis augeri debet, vel minui. Robustum, firmúmq; corpus, laboribus & crebris purgantibus assuetum, aut multis obstructionibus impeditum, blanda imbecilláque medicamenta aspernatur. Molle, ac rarum, quale puerorum & mulierum est, vt è diuerso, macilentum, exuccúmve, medicamentis tantum eget blandioribus, vt & mulieres grauidæ, & qui ex longo morbo resurgunt.

Frigidus & crassus humor tardius purgatur. Humoris quoque species & copia medicamenti quantitatem distinguit. Nam lentus humor, crassus, frigidus, melancholicus, pituitosus, & tenaciter cuipiã parti adhærescens pigre delabitur, validioréque cathartico ad illius exclusionem habet opus. Tenuis, calidus, biliosus, interdum sponte per vomitum excernitur, aut facilè blando medicamento purgante per secessum educitur.

Medicamenti dosis pro cœli & soli natura immutanda. Præterea cœli status, regionis natura, & anni tempestatísque conditio, non idem semper medicamentum, eadémque

eadémque copia exhibendum arguunt. Nam cum tempestate aquilonia alui duræ sint, *aphor.5. lib,3.* & hyeme rigida corpus coarctetur, densetúrque præsertim in regione gelida, humor tunc partibus tenaciter obhærescens, non nisi valido medicamento, aut blando liberalius, aut sæpius exhibito profunditur. Et vt annus tales plerumque morbos facit, qualis est eius constitutio *aphor. 5. lib.3.* pro humoris morbum committentis specie, cuius prouentum magnum facit aut minorem: sic immutari quoque suadet non tantùm medicamenti genus, sed quantitatem, quæ copiosior esse semper debet, cum vel ratione corporis, humoris, cœli status, regionis, consuetudinis purgatio difficilis esse solet: vt contraria ratione cùm facilis est, illius etiam copia debet esse minor, vt mox docebitur.

CAPVT XI.

De his, quæ parua quantitate præscribuntur.

SVA cuiusque medicamenti est purgandi virtus fortis, aut imbecilla; sua & virtutis particularis proprietas, qua hunc potius, quam illum humorem blandè aut potenter educat. Blandum illud dicitur, *quod mediocri tantùm quantitate sumptum aluum pigre ac benigne mouendo pauca deiicit: superflua tamen ducit, dum super fluo pondere sumitur.* Si enim rhei vel cassiæ, quæ inter familiarissima naturæ pharmaca recensentur, immoderata quantitas, vt illius sesquiuncia, & huius selibra ingeratur, magna, immoderatáque ventris turbatione, humores agitando, per secessum, aut vomitum, aut vtrumque mouebit.

Blandum medicamentum quale.

Potenter purgat, *quod exigua mole, vt quæ granis ponderatur, etiam ac copiosam deiectionem efficit*: Proinde parua semper quantitate datur: vt & omnia, quæ in-

Potenter purgans.

grata sunt, aut rara, magnóque venduntur pretio, aut vires habent efficacissimas, ac malignæ cuiusdam qualitatis participes.

Ingratum quale.

Ingrata sunt, quæ vel odore molestè feriunt nares & cerebrum, vt castoreum, sagapenum & assa fœtida, quã ob tetrum halitum Germani stercus diaboli vocant: vel sapore, cuiusmodi sunt amara, vt colocynthis, centaurium minus: acria, vt euphorbium, pyrethrum: acidissima, vt oleum sulphuris & vitrioli, cuius aliquot guttæ syrupo violato proportione debita commixtæ, eundem colore ex rubro micante, fucant, & acidulum simul reddentes, oculis & palato suauem admodum efficiunt. Eiusmodi syrupum arte dicta alteratum, aulicus quidam Medicus, primo sui aduentu, omnibus æque morbis, propriis manibus dabat, plebeculámque vanis ostentationibus fallendo, arcanum omnium arcanorum asserebat.

Quæ rara sunt, nec nisi magno emuntur, vt gemmæ, smaragdi, vniones, balsamum, aromata pretiosa, ambra, moschus, zibethum, & quæ quartò recessu calfaciendo aut refrigerando corpus immutant, minore quantitate præscribuntur.

Quæ magna cautela sumenda.

Religiosius adhuc assumuntur, quæ antipathia quadam & speciali dote vitæ primordia spiritum & calorem impetere, carnes colliquare, & sanitatis integritatem destruere nata sunt, vt caro viperarum ad pestem & lepram, renes, vel potius lumborum caro stincorum, ad æstum Veneris ciendum, cantharides ad ischuriam: hæ enim, vt decet, præparatæ, aliísque medicamentis idoneis permixtæ, & quantitate parua datæ, vrinã mouent innoxiè, maiore copia sistunt, & vesicam impensè calefaciunt. *Rondeletius.*

Cantharides an & quomodo moueant vrinam.

Mineralia quoque, vt ea omnia, quæ facultates habent efficacissimas, parcius, quæ minus validas ac remissas liberalius sumuntur.

Quæ parua dosi præscribãtur, et si tuta.

Præterea, quæ ad aromatizationem, vel correctionem, vel aliorum medicamentorum deductionem cõducunt, ea semper minori quantitate ponuntur, vt cinamomum, vel santali, aut schœnantum ad odoris, saporísve suauitatem pharmacis conciliandam, zinziber

ad

ad agarici, crocus ad opij castigationem: incidentia & aperientia ad reliquorum medicamentorum virtutem medicandis partibus deferendam.

Nihil verò æquè pharmaci cuiusdam magnam dosim dehortatur, atque vis illius effræna, præpotens & maligna, quæ cùm intrò subit, simul vt educitur in actum, sæpe naturam anxiè ducit, & symptomatum excitat cateruam.

Quæ rara sunt, pretiosáque principibus & diuitibus, minori pondere, si res postularit, audactér præscribuntur.

CAP. X.

Qua quantitate simplia medicamentis componendis permisceantur.

Medicamenta pauca inueniuntur multis simplicibus eadem proportione mixtis composita, quin duo, vel plura reliquorum quantitatẽ superent. Superant, quæ materiæ vicem gerunt, & idoneam medicamentis formam inducunt, vt oleum, cera, lithargyrus emplastris & vnguentis: vel præcipuam agendi vim præstant, & basis locum in compositione obtinent, vt aloë in multis catapotiis: vt etiam, quæ sub magna mole vires habent imbecillas, vel ad reliquorum conseruationem adhibentur, vt mel & sacharum in electuariis & syrupis.

Hæc verò præcipua lex in medicamentorum miscendorum proportione seruanda est, vt, quo quid maiorem medicamento vtilitatem affert, eo in huius compositione, copia maiore adhibeatur.

Quæ simul æquo pondere possunt misceri.

Æquali pondere miscentur, quæ symbolo quodam conueniũt, habéntque inducendæ formę medicamento aptam materiam, & æquè offectu, affectæ parti, causæ & symptomati aduersantur: quod videtur obseruatum in vnguento tetrapharmaco, seu basilicone,

Electuarium Iustinum ad quid utile. quod ceræ, picis, resinæ, adipis tauri partibus constat æquis: vt etiam in electuario Iustino descriptione Nic. Mirepsi *cap.*403. quod partes æquales, triginta simplicium excipit, quę proprietate quadam omnia calculos atterere, & vias lotio dicatas reserare creduntur. His excipiendis additur mel aut sacharum diuersa proportione commistum, vt ex omnibus simul electuarium paretur, quod formam sibi conuenientem, ac consistentiam idoneam habeat, & ad futuros vsus diutius conseruetur.

Potio ex medicamentis simplicibus alia pondere, alia numero, alia vtroque modo, quædam mensura, nonnulla manipulis, alia pugillis mensurantur.

Radicum quantitas in medicamento componendo. Radicum quantitas pro singulis dosibus variè, pro varia illarum virtute & agendi efficacia mensuratur. Si blandè aluum ducendi facultatem habeant, dragmis: si potenter, scrupulis: si tantum alterant, vnciis integris, vel mediatis: Et cùm balneas ingrediuntur, libris, & aliquando manipulis, si tenuiores sint, ponderantur.

In syrupis magna quantitate conficiendis, ponuntur ab ℥ j. ad ℥. ij. aut ℥. iij. In apozematis pro vna dosi, ad ʒ. ij. ad ℥. ß. vel ℥. j. aut plus, minúsve, pro radicum viribus. Si pro multis dosibus parandum sit decoctum, eadem proportione ipsarum augenda quantitas.

Cùm verò duæ, vel tres, vel plures qualitatis eiusdem, aut ferè similis radices præscribuntur, singularũ minor quantitas poni debet, adeò vt omnes simul iunctæ æquipolleant vnius quantitati, inquit Rondelet. Quod etiam fieri debet in omnibus aliis simplicibus medicamentis, facultate similibus, dum æquè affectui propugnando, & parti iuuandæ conueniunt. Atque vt paucis repetam, quæ acrimoniam quandam, aut facultatem habent eximiam, parua quantitate, quæ blandam, aut imbecillam, maiore ponuntur.

Herbarũ quatitas. Idem est iudicium de herbis tam recentibus, quam siccis, quæ manipulis mensurantur, aut singulis, aut pluribus, pro illarum facultate, & medicamenti parandi natura. Singulas enim ad vnam dosim, aut alteram, manipulo solo, & plerumque tantùm dimidiato metimur.

mur: ad fotus parandos, manipulis duobus: ad balneum pluribus, & interdum fasciculis vsurpamus.

Flores. Minutuli flores sicci, aut recentes, vt rorismarini, violarum, buglossi, modò pugillis, modò pondere mensurantur: Maiores ac recentes, vt liliorum, nymphex rosarum sæpius manipulis: aridi dragmis, vnciisve in trutina expenduntur.

Semina. Semina quæuis calida, frigida, temperata, acria, acerba, amara, vel ingrata, pondere semper librantur, sed diuersa quantitate in compositione medicamentorum ponuntur, pro illorum diuersa virtute & Medici scopo.

Calidissima, frigidissima & narcotica, dum extrinsecus adhibere consilium est, dantur à ʒ.ij. ad ℥.j. Si intrinsecus sumere, à ℈.j. ad ʒ.j. aut paulò plus, aut minus, pro illorum vi potentiore aut imbecilliore.

Fructus numero & pondere mensurantur. Fructuum, vt radicum cùm sit diuersa magnitudo & qualitas, diuersa quoque illorum quantitas præscribitur, diuersóque modo iudicatur. Minimi pondere, vt Ribes & berberis: maiusculi numero, vt sebesten & pruna: nonnulli vtroque modo, vt amygdalæ, iuiubæ, & passulæ. Multi, quia crassissimi sunt, nec integri expetuntur, frustatim secandi sunt, & cortice, nucleis, & acinis repurgandi: postea dragmis aut vnciis mensurantur.

Breuis epilogus. Et vt summatim omnia complectar, liquida sæpius mensuris, solida pondere, fructus numero, folia manipulis, flores pugillis mensurantur. Atque pro varia singulorum qualitate, varia quæque dosi præscribuntur: hinc lignorum, corticum, leguminum, animalium, & eorum, quæ ab ipsis sumuntur, dosim, mensuram, & pondus minutius persequi superfluum videtur, cùm ex eorum consistentia & qualitate, atque ex his, quæ superius dicta sunt, hæc omnia facilè dignoscantur.

CAPVT XI.

De medicamentorum repositione.

VT accuratam ac dilucidam medicamentorum compositionem explicaremus, illarum conficiendi modum, basim, formam, finem, & singulorum mixturam ingredientium quantitatem, atque eorum æqualitatis aut inæqualitatis rationem fusissimè aperuimus. Sequitur nunc, vt medicamenta iam composita his in locis reponantur, in quibus diutissimè viribus integris queant asseruari.

Medicamentum autem quodque seu simplex, seu compositum, nam vtrumque asseruandum est, non vbiuis ante vsum reponitur, sed in loco idoneo, ne alteretur, corrumpatúrve, & adhuc validum vtendi tempore, quibus cõuenit, opportunè ac feliciter detur.

Simplex primum seligitur, & à sordibus, eiúsque partibus excrementitiis, aut inutilibus repurgatur: dein, vt asseruetur, siccatur: humida namque diu seruari non possunt, quia marcorem & putredinem acquirant.

Herbarũ repositio. Siccantur autem herbæ in vmbra, vel sole non multum feruido, nec loco marcido, sed sicco, aut fumi, pulueris'q; expertę, & manipulis aut fasciculis colligatę, reponuntur in sacculis cannabinis aut papyraceis, ne à prædictis detrimentum capessant. Flores modo simili siccantur, reponuntur, & conseruantur: Estque conseruatio tam affinis repositioni, vt hæc ad illam referatur.

Frigus non item officit, cùm ab eius rigiditate tuta sint omnia, quæ sicca sunt aut crassa, sed liquida ac humida facilè cogit, quæ adueniente tepore statim ad pristinum statum redeunt. Aquæ tamen destillatæ, immoderato gelu concretæ, de sua bonitate non parum amittunt, sæpiúsque lagenis vitreis, quibus continebantur,

bantur, per hyemis sæuitiam abruptis effunduntur, nisi prudenter aromatarij prouiderint.

Anno salutis 1608. mensibus Ianuario & Februario, dum hæc conderem, hebdomadas sex integras adeò sæuiit hyemis rigiditas, vt vasa cõfringeret non modò figulina, vitrea, stannea, sed cuprea etiam crassissima, quibus aqua continebatur: Atque tum panis recens è clibano extractus, mox in duritiem velut lapideam concrescebat, nec in cellis vinariis à glacie tutus erat. Mitescente verò frigoris sæuitia, singulæ ædes Lutetię intus & extra horrido gelu incanescebant. Multi autem morbi pulmonum & partium spirabilium toto illo tempore grassabantur, quibus quamplurimi peribant. *Sæuitia hyemis anni 1608.*

Fructus reponuntur aliquando in horreis, vt poma, interdum in doliis, vt pruna, sæpe in pyxidibus vitreis aut ligneis, charta, vt decet, obturatis, vt iuiubæ, ne à fumo aut puluere alterentur, aut à muscis inquinentur, & erodantur. *Fructuũ.*

Semina prius siccata reponuntur in vasis vitreis, & aliquando ligneis, & loco sicciore seruantur. *Seminũ.*

Radices purgatæ, & arefactæ seruantur in arculis & pyxidibus ligneis, gossipio nonnunquam inuolutæ, si pretiosæ sint, vt rheum, ne ab aëris nociua qualitate, aut caloris edacitate, vis earum pereat, ac citò corrumpatur. *Radicũ.*

Succi liquidi excipiuntur lagenis, aut aliis ore angusto vasis, quibus desuper oleum affunditur, ne ab aëre alterentur. *Succorũ.*

Succi pyxidibus ligneis, aut vasculis vitreis, fictilibúsve reponuntur: vt etiam lacrymæ, gummi, animalia, vel eorum partes, & mineralia.

Liquores & olea, & liquidambar & balsamum vitreis lagenis excipiuntur, & subere, aut cera & membrana quadam obturantur, ne citius ab aëre dissipentur. *Liquorũ. & oleorũ.*

Terebinthina non tantùm optimè vase ex ferro albo, aut vitreo reposita seruatur, sed etiam figulino.

Quædam in ædium parte suprema: alia in media: alia non nisi in cella vinaria, aut alio loco madente, &

vliginoso, feliciter reponuntur & conseruantur, vt cassia.

Medicamenta composita pro diuersa illorum consistentia & viribus, in diuersis vasis reponuntur, vt hydromel in doliis, syrupi in vasis fictilibus, & aliquando vecturæ facilioris gratia, ex ferro albo confectis, vt syrupus capilli Veneris Mompeliensis, qui eiusmodi vasculis exceptus, commodius ad longinquas regiones vehitur: electuaria solida in arculis ligneis: liquida in vasis stanneis & figulinis vitratis: pulueres in vitreis: vnguenta in ollis stanneis. Sicque singula variè pro varia singulorum natura reponuntur.

Syrupus capilli Veneris Mōpeliensis.

CAPVT. XII.

De conseruatione & duratione medicamentorum.

VT medicamenta composita pro vna tantùm dosi non solent confici, sic nec simplicia colligi, sed quæque ad futuros vsus maiore quantitate seliguntur & parantur: atque vt à puluere, fumo, putredine, iniuriis aëris & insectis, vt muscis formicísve tuta sint, reponuntur in vasis idoneis, aut includuntur sacculis, aut inuoluuntur chartis, & in pharmacopoliis asseruantur, his solùm exceptis, quæ in loco vel humidiore, vel sicciore vtilius asseruantur, vt cassia in spelunca vinaria; & sacharum, conditurae, tragemata, omniáque sacharata in fornace aut scrinio, iuxta ignem.

Multa ad sui conseruationem aceto, aut sale, aut vtroque condiuntur, vt cucumeres, cappares, oliuæ; vel sacharo, aut melle, vt omnia medicamentorum genera, ex quibus electuaria vel syrupi componuntur.

Decocta, æstate biduum, aut triduum: hyeme hebdomadam integram: aquæ destillatæ & conseruæ annum vnum durant.

Syrupi perfectè cocti electuaria, trochisci, pilulæ, olea,

olea, vnguenta & emplastra biennium sæpe conseruantur: vt & radices, ligna, cortices, succi sicci, lacrymæ, gummi, triennium & aliquando quadriennium; elaterium triginta annos: vngues, ossa, cornua seculum.

Præter hæc quædam vix diu conseruantur, nisi eorum fruantur præsentia, cum quibus familiaritatem quandam habent, vt magnes cum ferro, cuius limatura, quasi nutritur, qua absente citò senescit, amittitque vigorem.

Ferrum magnetis alimentum.

Alia securius vires suas tuentur, si rerum quarundam appulsu, ab aëris iniuriis & teredine vindicentur. Sic camphura granis milij aut psyllij obruta tutius seruatur: mala citria, arantiáque aceruo tritici sepulta tardius putrescunt, & radix Mechoacam absynthio inuolūta, non tam citò carie eroditur, eiúsque facultas magis integra conseruatur.

Moschus & zibethum tutò seruantur in pyxidibus plumbeis, nec credibile est, ea mediis in latrinis suspensa, aut recondita, vires amissas, vt Plateario placuit, resarcire.

Non probatur Platearij consiliū.

Crocus, caryophilli, piper, macis, & alia aromata optimè ac diu seruantur in sacculis coriaceis: Storax, benioin, in pyxidibus vitreis: Santali, xyloaloë, lentiscus, schœnantum, semina, & alia penè innumera in capsulis, seu vasis ligneis, vt fusius in Officina docebitur.

Medicamenta igitur tam simplicia, quàm composita, si dicto modo, ac sedulo seruentur, diutius durant: si negligenter, celerius senescunt.

Pars autem illorum maxima singulis annis debet mutari. Si quæ tamen colorem, odorem, saporem diutius seruant, durant quoque diutius, vt sesquiannum, aut biennium, aut triennium: vt quæ crassam habent substantiam & vires firmiter substantiæ inhærentes, vt contra, quæ easdem facilè vanescentes habent, & substantiam raram, minus durant, vt flores, & ea omnia, quorum virtus superficialis est, & citò dissipabilis. Tutius verò ac diutius semper seruantur, quæ in arculis optimè clausis, aut vasis strictè operculatis includun-

Quando medicamēta mutanda.

tur: sic enim illorum virtus securius retinetur. Multi theriacam in vase plumbeo durabiliorem putant, quæ tamen tempore Galeni in pretioso, vt nunc in figulino ferè semper reconditur.

CAP. XIII.

De his, quæ antonomasia quadam cæteris præstant, à qua illorum denominatio sumitur.

VT erueret Deus hominem ab ærumnis & ægritudinibus, quibus quotidie lacessitur, terram hanc tanquam paradisum inferiorem, seu hortum locupletissimum stirpibus innumeris ditauit, quarum amœno halitu reficitur, colore vario recreatur, in sanitate nutritur, in morbo iuuatur, & à morte liberatur.

In illo autem fœcundissimo solo permulta fruticant, & quotidie nobis occurrunt generis eiusdem, & qualitatis parum dissimilis, quæ eodem quoque nomine designantur ac nuncupantur. Nam iridum & graminum infinitæ penè dixerim recensentur differentię, nec certò quis hucusque numero eas definire valuit: vt nec geraniorum, hyacinthorum, anemones, narcissorum, aliarúmque multarum stirpium, in quarum omnium varietate varianda naturam delectari, & quasi ludere videmus.

Ex his verò dum absolutè quædam scribuntur, sine ampliori aut peculiari singulorum descriptione, ea semper sunt eligenda, & vsurpanda, quę meliora & vsu longo probata; hócque theorema in his, quæ analogiam habent inter se, perpetuò est obseruandum, vt in quoquo genere semper assumendum sit, quod optimum. Veluti quando aloë simpliciter ponitur, de ea, quæ succum citrinum habet, succotrina vulgò dicta, nominis significatio intelligenda venit.

Aloë quanam melior.

Atque

Atque vt pauca, pro multis exempla sint, cùm simpliciter acetum ponitur, non acetum zythi, sed vini sumendum est. Si balsamum, natiuum illud ex arbore Ægyptiæ elicitum. Si benioin, illud quod à maculis candidis, instar amygdalarum, amygdaloides dicitur, sumendum.

Quando etiam absolutè cassia ponitur, fistula vsurpanda; quando corallus, ruber, qui præstantior iudicatur.

Sic quoque cætera de præstantioribus semper intelliguntur: vt

Dictamnus	Ds	Cretensi.
Aristolochia		Rotunda.
Dulcis radix		Glycyrrhiza.
Endiuia		Cichorio latifolio.
Epithymus		cassytha thymo innata
Fœniculus		Marathro.
Fel terræ		Centaurio minore.
Gummi		Arabico.
Granatum		Acido.
Hepatica		Lichene.
Hedera		Corymbifera.
Iasminum		albo.
Hyoscyamus		albo.
Lactuca		Satiua.
Lilium		albo, ac bulboso.
Marrubium		Prassio albo.
Menta		Vera & hortensi.
Nigella		Semine tantùm.
Nymphea		alba.
Nasturtium		Semine eius.
Oleum		Oliua.
Opium		Thebaico.
Papauer		albo.
Polypodium		Querno.
Quercula minor		Chamædri.
Quinque neruia		Lanceolata.
Rosa		Rubra.
Regina prati		Vlmaria.
Stœchas		Arabica.

Santalum	citrino.
Tapsus barbatus	albo.
Terebinthina	Veneta.
Veronica	Mascula.
Viola	nigra, vel potius cærulea.
Xyloaloë	nigricante,
Iris	Florentiniana.
Zinziber	Maluatico: quod nulli bonitate cedit, & à Persis, Arabibus, & aliis Barbaris maximè omnium expetitur.

CAP. XIV.

De radicibus, seminibus, floribus, lapillis, & aquis, quæ dignitate quadam cæteris præferuntur.

PErmulta simplicia etiam diuersi generis, qualitates habent affines: Ex his tamen alia aliis esse præstantiora, vsus comprobauit, & ad morborum profligationem conuenientiora, vt quæ qualitate quadam alterante, roborante, vel purgante cæteris præstant, & effectus exhibent feliciores: cuiusmodi sunt plantæ multæ, vel earum partes, & quædam mineralia: Quæ cùm absolutè scribuntur, ancipitem sæpe eum relinquunt Pharmacopœum, quem latet genuina dilucidatio: cuius tenuitati fauentes, dicimus, radicum quinque aperientium nomine, radices apij asparagi, petroselini, fœniculi, rusci intelligi. Præter quas adhuc aliæ quinque, nempe, graminis, rubiæ maioris, œnones, capparis, eryngij, multum celebrantur.

Radices aperiẽtes maiores.
Radices aperitiuæ minores.

Semina frigida 4 maiora.

Semina frigida quatuor sunt maiora, citruli, cucurbitæ, melonum, cucumeris: & quatuor minora, lactucę, portu-

portulacæ, endiuiæ, cichorij.

Semina 4. calida maiora, & totidē minora.

Totidem etiam calida, tam maiora, anisi, fœniculi, cimini, carui; quàm minora, ameos, amomi, apij, dauci.

Flores cordiales tres.

Flores cordiales tres tantùm perhibentur, violarum, buglossi, & borraginis: qui si tales sunt, maximè quidem, dum recentes sunt adhuc, & colorem saporémque retinent. Exsiccati enim vt insipidi & inodori, sic nullius aut imbecillimæ sunt qualitatis.

Idem est iudicium de floribus aliis seruari solitis, quorum odore, sapore, colore pereuntib. qualitas perit.

Rosas verò, quæ cum suauitate hæc omnia diutissimè retinent, maximè cardiacas puto, vt & flores vniuersos, qui odore gratioso spiritus exhilarant Flores enim suauiter olentes, non herbarum modò vt tunicis, lilij conuallij, sed etiam arbustorum, arborúmve, vt liliacis, arantiorum, tiliæ cordiales sunt, possúntque in vsu medicamentario feliciter vsurpari.

Flores chamæmeli, meliloti, anisi inter cordiales calidos numerantur: sed arantiorum, iasmini, ireos, saluiæ, anthos, vetonicæ, caryophillatæ, aliósque penè innumeros flores, qui fragrantia ac suauitate nares iucundè feriunt, & mentem recreant, præfero.

Herbæ capillares quinque.

Capillares herbæ quinque sunt, capillus Veneris verus, Monpeliensis vulgò dictus, adiantum vulgare, polytricum, ceterach, seu asplenium, & ruta muraria, nulla ratione saluia vita dicta: quibus epithymum & cassutæ species possunt annumerari.

Emollientes herbæ octo sunt.

Quatuor emollientes herbæ communes sunt, malua, althea, viola nigra, acanthus satiuus, seu brancha vrsina: quibus adhuc aliæ quatuor adiunguntur, Mercurialis, parietaria, sicla, vulgò beta, & attriplex. Omnium siquidem vsus æquè celebratur in decoctis clysterum & cataplasmatum emollientium parandis.

Fragmenta pretiosa quinque.

Fragmenta pretiosa multa sunt, sed quinque potissimum in vsu Medico commendantur: Sapphiri, granati, smaragdi, hycinthi & sardæ seu cornallinæ.

Duodecim aquæ cordiales.

Quatuor aquas cordiales plebecula tantùm nouit, endiuiç scilicet, cichorij, buglossi, borraginis, nec quintam dari censet: Ego verò præter has adhuc octo etiam magis cardiacas puto, cardui nempe benedicti, scabio-

sæ, calendulæ, morsus, hoc est, succisæ, oxytriphilli, vlmariæ, acetosæ, nenupharis.

Quatuor aquæ cephalicæ. Cerebro quoque roborando quædam aquæ conferunt, cephalicæ propterea dictæ, quæ quaternario numero describuntur, videlicet, aqua betonicæ, melissæ, rosarum & florum arantiorum.

Quatuor vnguenta calida, & quatuor frigida. Præter ea quatuor in officinis vnguenta calida prostant, Aregonium, Martiatum, Altheæ, & Agrippæ. Et totidem frigida, album, rosaceum, populeum & citrinum.

CAPVT XV.

De Succedaneis.

SVccedaneis rarò, nec nisi, quasi coacti Medici debent vti, cùm scilicet quędam desunt vel incognita, vel non satis probata, vel ita rara, vt haberi, vel ita pretiosa, vt emi vix queant: tunc enim Pharmacopœi Medicorum consilium secuti, in eorum, quæ deficiunt, locum alia subrogare possunt: ita tamen, vt succedanea deficientibus specie, genere, viribus, sint valde similia, & affinia. Debet enim, si fieri possit, simplex medicamentum poni pro simplici, compositum pro composito: vt,

planta pro planta.	minerale pro minerali,
radix pro radice,	sal pro sale,
cortex pro cortice,	terra pro terra,
semen pro semine,	lapis pro lapide,
liquor pro liquore,	gemma pro gemma,
gummi pro gummis,	metallum pro metallo,
resina pro resina,	animal pro animali,
oleum pro oleo,	pars pro parte.

Medicamentum compositũ facilè admittit substitutionem. In compositis quoque seruatur eadem lex, sed non adeò strictè. Solet enim & debet sumi puluis pro puluere, eclegma pro eclegmate, electuarium pro electuario, syrupus pro syrupo: sæpe tamen est tanta virium affinitas inter composita medicamenta consistentiæ diuersæ, vt facilè admittatur substitutio. Si quis enim

auer-

auerſatur eclegma bechicum, ei ſecurè & feliciter imperabitur ſyrupus iuiubinus, aut de vngula caballina; & qui carapotia reſpuerit, quidni catharticum aliud forma potus, aut boli, viribus analogum aſſumet? Sic nonnunquam Medici ſolent ægrotis indulgere, quibus ſolida reſpuentibus, liquida præſcribunt, aut contra, ſolida imperant, quibus nauſeat ventriculus ſuper liquidorum vſu.

Non ſemper autem ſubſtituitur ſimplex medicamentum pro ſimplici: nam cùm vix duo ſimplicia facultatibus omni ex parte ſimilia reperiantur, ſæpe alicuius penuria, cui nullum ſimile datur, duo aut plura miſcentur, quorum concurſus illi vires ſimiles exhibet, vel in qualitatibus elementaribus caloris, frigoris, humiditatis, aut ſiccitatis, vel in ſecundis, quæ materiæ commoderationem ſequuntur. Sat enim eſt, ſi ſuppoſititium medicamentum id efficiat, quod genuinum ac defectiuum pollicebatur. Qui enim eguerit ſimplici quodam raro & pretioſo, ſecundo gradu calefaciente, aut refrigerante, habueritque duo alia, vnum, quod tertio gradu, aliud quod primo ſit tale, ambo ſi permiſcuerit, vnum quid efficiet, quod pari receſſu aut calefaciet, aut refrigerabit, ſcopo propoſito accommodatiſſimum. Eadem eſt in attenuantibus, incraſſantibus, digerentibus, & aliis permiſcendis ratio.

Quia verò ſolum & cœlum qualitates ſimplicium immutant, vt oſtendimus ſupra de arbore perſica, diligenter obſeruandum, quæ optimè ſubſtitui poſſunt: nam multum eſt diſcriminis inter iridem noſtratem & Florentinam. Hæc enim cephalica & bechica eſt, illa phlegmagoga & potenter ſerum ducendo ventrem ſubducens. Et quemadmodum vinum Canariæ generoſius eſt Hiſpanico, & Hiſpanicum Gallico; ſic & racemi, è quibus exprimitur, aliam atque aliam ſortiuntur qualitatem, ſaporem nempe & caloris exceſſum. Proinde licet eiuſdem generis & ſpeciei ſimplicia deligantur, non tamen pari qualitatum receſſu ſuam temperiem nacta ſunt omnia: nam quod in ſolo calidiore creuit, calidius eſt: quod in frigidiore frigidius.

Iris ab iride multum differt.

Quomodo gradu tertio aut quarto calidum substituitur pro minus calido.

Quando igitur idipsum, quod ratione loci calidius est, præscribitur, nec reperitur, aliud eiusdem generis substitui potest, licèt frigidius, modò maiore quantitate sumatur.

Quod enim quarto recessu calidum est, ea potest quantitate sumi, vt tertio tantùm gradu vel etiam secundo calefaciat. Euphorbium, exempli gratia, quod quarto recessu calefacit, si infra quatuor grana detur, tertio tantùm gradu calefaciet: atque quo minor illius quantitas dabitur, eo minus calefaciet. Verum cuilibet medicamento est determinata dosis, alioquin posset dari medicamenti tam exigua portio, atque etiam ipsius ignis, vt nec calefaceret, nec vreret. Et caryophilli ordine tertio calidi, si minus octo granis dentur, infra tertium gradum calefacient, vt principio, vel medio, vel fine secundi, pro maiore, vel minore illorum quantitate. Et sic de reliquis qualitatibus in singulis gradibus dicendum.

Cuiusque gradus tres partes.

Cuiusque autem gradus tres partes, seu mansiones constituuntur, principium, medium, & finis, quæ sic inter se habent, vt principium vnius coincidat cum fine alterius, vt principium quarti cum fine tertij: Sic finis hyemis vix veris initio dissimilis.

Dosis calidorum in quarto gradu.

Vsitata dosis calidorum in quarto gradu est granorum quatuor, cuius cùm sint tres mansiones, summa eorum dosis, quæ finem eiusdem gradus attingunt, est granorum duodecim: quæ medium, granorum sexdecim: quæ principium, granorum viginti, qualis est eorum dosis, quæ in fine tertij ordinis calefaciunt.

Quocirca, qui medicamentum aliquod in fine primi gradus calidum, aut frigidum non habebit, aliud quod initio secundi tale erit, poterit substituere: qui medicamento in fine secundi calido indigebit, aliud pro succedaneo, quod calefacit, in principio tertij exhibebit.

Compositorum autem doses cùm è simplicibus deducendæ sint, pro singulorum deficientium qualitate, alia substituentur ipsis analoga, in quorum mixtione, si dictæ leges seruentur, compositum exurget, optimum deficienti substitutum.

CAP.

CAPVT XVI.

Quæ & quando rectè substituantur.

NE quid igitur nostræ institutioni pharmaceuticæ desit, nec præsidiis destituatur æger, cum ad opem ferendam vocatus Medicus nonnulla præscribit, quæ nec in officinis, nec hortis pharmacopolarum inueniuntur, quædam in eorum, quæ deficiunt, locum supponenda, quæ ob id Græci ἀντιβαλλόμενα, Latini succedanea & substituta, myropolæ vulgo, quid pro quo nominant.

Quid pro quo. Debent autem substituta viribus esse his similia, quorum defectum supplent, vicémque gerunt, vt dictum est. Quæ si talia non queant inueniri, ea saltem eligenda veniunt, quæ ab illis non multum dissentiant, sed in pluribus respondeant. *Substituta quæ mala.* Absurdum námque est, succedanea illa vocare, quæ non succedaneas & symbolas, sed oppositas qualitates sortiuntur: neque vlla ratione, euphorbium pro agarico, pyrethrum pro lapatho, melilotum pro malo cydonio in quibusdam codicibus videtur substitutum. Hæc enim inter se affinitate nulla consentiunt, vt sane consentire debent, quæ subrogantur.

At vero cum meliorum penuria quædam imbecilliora substituuntur, horum qualitas quantitate aucta, compensatur, & duplum pondus substituitur: vt contra, succedaneum validius si sit, & efficacius, de eius quantitate detrahitur, vt qualitas minuatur.

Succedanea sine Medici consilio non esse danda. Hoc autem fieri neutiquam fas est, absque periti Medici consilio, quod tamen permulti non aspernantur modo, sed medicamenta præscribunt ipsi, magna ciuium internecione, cuius maximè sunt authores nonnulli vafri nebulones, ac importunè dicaculi, qui compto vestitu ægrotis assident, & blando sermone & fallaci incautos decipiunt. De improbis tantum loquor,

qui de corio humano audacter ludentes medicastulos simulant, & iniquè bardos ac imperitum genus fœmi-natum ludificantur. Sciunt pellaces, quid velim, in quos tamen nihil acerbius dicam, cum pauci sint, multi vero & pij & prudentes, qui nihil temere suscipiunt, & cum de hominum salute agitur, Medicos accersunt, quorum consiliis & præceptionibus adiuti affinia, legitimáque antiballomena, in eorum, quæ desunt, vel iam exoleuerunt, locum apposité substituunt.

Qui sine delectu & ratione, quæuis medicamina, vt quæ manibus sese offerunt priora, pro genuinis & optimis reponit, periculosum medicamentum, quid pro quo facete dictum, dedisse creditur.

De tali ardelione quidam festiue illud ex Niniuita inculcare solebat, *Sæpe loco illius quid pono.*

Ne igitur in succedaneorum repositione quis error committatur, recentiores Galenum secuti, simplicia deficientia, aut exoleta ordine alphabeti scribunt, illísque antiballomena, seu simplicia substituenda opponunt: vt quæ incipiunt à litera;

A. Primo loco, quæ à litera B. Secundo, & ita deinceps scribantur. Ergo substituitur, pro

Absynthio,	origanum vel abrotonum.
abrotono,	origanum.
acacia,	hypocistis.
acantho,	malua.
acoro,	radix asari.
adianto vero,	commune.
ammi,	anisum.
amomo,	acorus.
ammoniaco,	propolis.
amygdalis amaris,	nuclei persicorum.
adipe vulpis,	adeps mustelæ.
adipe cerui,	adeps capræ.
alumine,	sal fossilis.
althea,	malua.
arsenico,	sublimatum.
aqua pluuia,	fontana.
aqua marina,	salita.

anisо,

aniso,	daucus.
aristolochia rotunda,	longa.
Balaustio,	malicorium.
balsamo,	terebinthina limpida.
borragine,	buglossum.
bethonica,	melissophylum.
blito,	attriplex.
butyro,	oleum.
Calamo aromatico,	schœnantum.
cardamomo,	cyperus.
calamintha,	mentastrum.
chamædry,	chamepythis.
cinammomo,	canella vulgaris.
cinnabari,	minium.
citri succo,	succus limonum.
Dauco,	pastinaca.
dactylis,	ficus Massilienses.
dictammo,	saluia.
dente apri,	porcinus.
diphryge,	æs vstum.
dulci radice,	passulæ.
Ebulo,	sambucus.
eleboro albo,	elaterium.
eleboro nigro,	lapis lazuli.
epithymo.	epithymbrum.
eruca,	erisimum.
eupatorio,	lichen.
eryngio,	œnone.
Fenugræco,	orobus.
fœniculo,	apium.
felle perdicis,	fel cothurnicis.
flore æris,	ærugo.
fumaria,	cicerbita.
foliculis sennæ,	duplum foliorum.
foliis myrti,	eius baccæ.
Galanga,	acorus.
galbano,	sagapenum.
gentiana,	radix tormentillæ.
glyzyrrhiza,	passulæ.
Hepatica,	agrimonium.

helenio, iris.
hyſop, ſatureia.
hypociſti, acacia.
Iaſmini floribus, anthos.
iuiubis, paſſulæ.
iunco odorato, cardamomum.
hyoſcyamo, papauer.
Lactuca, cichorium ſatiuum.
lapatho, viola nigra.
laureola, mezereum.
lacca, ſtyrax.
lepidio, naſturtium creticum.
Magnete, phrygius lapis.
malua, atriplex.
mandragora, papauer.
melle, ſacharum.
mumia, piſſaſphaltum.
Nardo Syriaca, ſchœnanthum.
nepetha. mentaſtrum.
nuce moſchata, caryophilli.
nymphea, lactuca
Oeſypo, medulla vituli.
oleo, butyrum.
omphacio, ſuccus limonum.
opio, meconium, vel ſuccus lactucæ.
opobalſamo, ſtacte vel oleum cariophillarum.
opoponace, ammoniacum, vel galbanum.
oryza, farina tritici.
oxyacantha, ribes.
Papaueris ſucco, mandragoræ ſuccus.
peplo, tithymalus.
petroſelino, apium.
plantagine, piloſella.
pompholige, cadmia vſta.
Quercula minore, chamepytis.
quinqueneruia, plantago.
Raphani ſemine, ſuccus eius.
roſmarino, maiorana.
ribes, berberis.
ruta, tanacetum.

Sagapeno,

Sagapeno,	reſina pini.
ſaluia,	calamenthum.
ſambuco,	ebulus.
ſantonico,	abrotonum. *Verſ.*
ſapa,	vinum dulce, *ſurculi*
ſepiæ oſſa,	pumex. *lentiſci.*
ſatureia,	thymus.
ſaxifraga,	pimpinella.
ſedo,	ſolanum.
ſpica alba,	lauendula.
Tanaceto.	parthenium.
taraxaco,	cichorium.
trifolio acetoſo,	oxalis.
thymo,	ſatureia.
thimelæa,	chamelæa.
tamariſco,	aſplenium.
tuſſilagine,	pulmonaria.
Valeriana hortenſi,	ſylueſtris.
veronica mare,	fœmina.
venerea conch,	oſtreorum cochæ.
veratro albo,	turpethum.
viola nigra,	alba.
vino rubro,	album.
Xylocaſſia,	cinamomum.
xylobalſamo,	radix liguſtici.
Zinzibere,	piper.
zibetho,	moſchus.

Quia vero in medicina bis peccare ſæpe non contingit, diligenter caueant illi barbatuli ac iuniores apothecarij (de ignaris loquor) ſine conſilio quidpiam ſubſtituere: alioqui vt illi ipſi ſuccedanei, vel verius ſpurij ſunt, ſic ſpuria medicamenta pro legitimis vendere & exhibere ſolent. Vt ab ignaris quibuſdam audaculis fieri millies obſeruaui, qui ſine diſcrimine ſimplicia quæuis in eorum, quæ deficiunt, locum perperam ſubſtituunt.

CAPVT. XVII.

De medicamentis adulteratis.

IMMANIS hominum auaritia eo nequitiæ multos interdum rapit, vt medicamenta notha & adulterata pro veris & natiuis exhibeant, quorum dignotio magni est in medicina facienda momenti, & à Medicis & Pharmacopœis accuratè perdiscenda, vt ægrotis medicamenta tantum optima exhibeant, quibus feliciter adiuti, breui conualescant, non adulterata, quibus anxie lacessiti, vel statim periclitentur, vel misere diuturno languore pereant.

Illa igitur subticuisse non visum est, ne parum prudens Pharmacopola à præstigiatoribus & circumforaneis quibusdam agyrtis decipiatur, qui sæpe carthami flores pro croco, & ebur pro monocerotis cornu vendunt, vt & alia multa simulant, præsertim rarissima & pretiosissima, quorum vsus multum expetitur, & ob vires eximias celebratur.

Propterea, ne Pharmacopœus, penes quem ægrotantis est mors & vita, imprudenter ab improbis & cautis institoribus circumuentus, pecuniæ resarciendæ, aut maioris lucri causa ægros circumueniat, his artibus instructus impiorum dolos ac fraudes aperiet & vitabit.

Moschi adulteriū. Moschum simulat massa quædam è sanguine hœdi, pane asso, & trito, atque ladano subacta, in pyxide aut alio vase idoneo seruata, in quo diu moschus verus asseruatus fuerit. Fraus subtilius occultatur, si portio moschi optimi commisceatur. Sed detegitur non modo consistentia & colore, sed odore, qui in fictitio cito euanescit.

Ambra. Ambra fingitur puluere Agalloci læuigato, benjoin, styrace, calamita, ladano & pasta auicularum Cypriarum.

Verum peculiaris ambræ natiuæ halitus facilè ab artificiali

artificiali discernitur: Adde quod illa longiore manuum attritu mollescit, hæc potius friatur.

Cinnamomum adulteratur corticibus tamaricis in aqua cinnamomi maceratis, & postea siccatis; Sed gustu facillimè à vero distinguitur. *Cinnamomi.*

Caryophylli iam vetustate inodori fragrantes redduntur, si vino maduerint, quod optimos ante caryophyllos ad macerationem admiserit. Verum fugax est acquisititius hic odor, & qui breui perit. *Caryophyllorũ.*

Belzoin fraudulenter simulatur mixtis simul resina, thure masculo, cum pauco styrace. At vt odor valde dissimilis, sic & color, qui maculis albidis in spurio, vt in vero non est variegatus. *Belzoin.*

Camphoram nonnulli referri putant gummi solo iuniperi: sed rudioribus tantum & ignauis sic maliciose vafri imponunt. Quisque enim vel mediocriter in re medicamentaria versatus primo intuitu fraudem aperit. *Cãphora.*

Opobalsamum oleo liquidambar repræsentatur dolo parum fallaci, cum vtrumque viribus sit affine. Tam astute autem solet à multis adulterari, vt etiam exercitatissimos fallat. *Balsamo liquidã-bar affine.*

Terra orientalis Lemnia dicta fingitur bolo, vel etiam argilla vulgari siccata, puluerata, aqua plantaginis subacta; in pastillos formata, & Turcarum Imperatoris sigillo, cuius multiplex à Bellonio character datur, notata. Ast deprehenditur falsitas, si vtraque multa diluatur aqua, quæ post residentiam in Lemnia reperitur pinguior, in spuria tenuior ac limpidior. *Terra Lemnia oriẽtalis.*

Bitumen vitiatur pice mista; quod facilè dignoscitur igni, dum admouetur: Nam quod picem admisit, halitum efflat gratiorem. *Bituminis.*

Opium adulteratur meconio, seu succo foliorum & caulium papaueris nigri; sed error innotescit ex pinguedine, quæ in illo maior, ac fere resinosa, in hoc minor, vel potius nulla. *Opij.*

Manna thuris adulterium admittit facilè, cum pollen resinæ illam perbelle referat. Ignis autem fraudem detegit. *Manna thuris.*

Tacamahaca, gummi, vel potius resinæ elemi mixta *Tacamahaca.*

inexpertis syncera putatur; Vtriusque enim color idem, aut parum absimilis consistentia affinis & odor non multum varius; Altera tamen gratius altera nares ferit.

Sagapenum, galbanum, opoponax, Serapinum, quod satis vulgaria sint, adulterari non solent. Bdellium, quod rarius, illorum quodam admixto nonnunquam immutatum idiotis venditur.

Sassafras antiquioribus Europeis fuit ignotum, & cum primum adferri cœpit, magno vendebatur: ob id adulterio non fuit diu expers. Noui hominem, qui puluerem buxi & seminis fœniculi pro sassafras polline vendidit. Sed cum vbertas natiui postea fuisset aduecta, desiit adulterari.

Os è corde boum pro osse cordis cerui latrunculi quidam vendunt. Sed qui vtrumque norunt, illud multo maius affirmant, hoc prorsus expers eximiæ qualitatis.

Pro Thamarindis nonnulli pruna crassiora non male substituunt: verum hæc iniquè Tamarindos nominant, cum nucleo, pulpa, sapore, manifeste dissentiant.

Mille possem alia medicamenta & adulterandi modos ex Dioscoride & aliis antiquis, nec non ex recentioribus recensere, sed reticere melius duco, Cum mens hominis non tam ad bona, quam praua, prona sit, & fallendi satis gnara. Hoc obiter adhuc dicam, aquas, liquores, succos & medicamenta composita facilè posse adulterari, simplicia difficilius, præsertim integra.

***

Finis libri Quarti.

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER QVINTVS.

De Medicaminum formulis, quorum vsus ad morborum præcautionem vel profligationem celebratur.

Sectio prima de his est, quæ per os sumuntur.

PRÆFATIO.

VT alimenta quædam rerum diuersarum mixtura condiuntur, laboriosóque parantur artificio, vt sine corruptela aut marcore poßint diutißime conseruari, vt artocreæ, Lucanicæ, farcimina multa, & panes bis cocti, quibus nautæ, dum velis, ventóque feruntur ad Indos, anno sæpe, & interdum biennio ve-

Miles Turca fert in zona victum menstruum.

sci coguntur: vt & puluis ille Turcarum castra sequentium zonis, quibus cinguntur, loculorum instar efformatis, inclusus, quo solo, aqua diluto, & ad pultis consistentiam cocto, mensem integrum victitant. Alia verò diem vnum, aut biduum, imo quadam tantum horam sine alteratione conseruantur. Sic medicamenta multa annum integrum, aut biennium viribus integris durant, vt quæ superius à nobis in genere tradita, in pharmacopolijs, tanquam in penu ditißimo ad futuros vsus conseruantur.

Libri huius dispositio.

Alia verò recens tantum parata optima sunt, vel diem, aut biduum, vel ad summum triduum, *æstate, sine virium iactura perdurant, vt ea medicamenta, quæ in rem præsentem parantur, curandis ægrotis exhibenda, de quibus ordine, hoc postremo libro disputare, nunc nostrum est consilium; Initio ab his sumpto, quæ intra corpus sumuntur, vel per os, vel alia loca conferentia, vt nares, sedem, vterum, vesicam: quæ non solum pro varietate morbi & naturæ variè componuntur, sed etiam partis affectæ; Cui vt commodè adhibeantur, vel inhæreant, vel vt ad eam facilius deferantur,*

rantur, aliam atque aliam consistentiam nanciscuntur, vel liquidam, vt quæ bibuntur, vel injjciuntur; aut solidam, vel mediam, quæ sumuntur, deuorantur, induntur, adhibentur. Quæ omnia vt sigillatim persequamur, à potulentis auspicabimur, dein alia medicamenta solidiora in libri huius sectione prima describemus. In secunda, quæ in anum, aut vterum induntur, injjciuntúrve lectione speciali subiungemus; In tertia vero eorum medicamentorum descriptionem dabimus, quæ tantum externis corporis partibus adhibentur.

CAPVT. I.

De solemnibus quibusdam decoctionibus longo vsu celebratis.

SIMPLICIVM medicamentorum substantia non raro per se datur, vt aliquando succus, & sæpissimè decoctio, quæ, vt facilius vtiliusque assumatur, fieri solet in aqua simplici, aut stillatitia, vel aliquo humore conuenienti pro medici intentione & exigentia rei. Is vero liquor, in quo fit decoctio, per os sumenda (de ea enim tantum loquimur) qualitatem non valde insuauem, nec violentam debet habere. Potulenta siquidem decoctione in succo absynthij, centaurij minoris, sorbarum immaturarum, vel in lixiuio, aut aceto parare, nec tutum, nec gratum esset:

Decoctio potulentorum ex valde ingratis non paranda.

quæ vero exterius adhibentur, vt vnguenta quædam, cataplasmata, fotus, ad quorum præparationem decoctione est opus, humore quouis idoneo decoqui possunt, amaro, acerbo, salso, ac etiam oleo, si ita curandi morbi & partis sanandæ conditio postularit.

Quarum decoctionum frequens vsus.

Nunc autem de ea specialiori agimus decoctione, quæ colata, per os assumitur, vel sola, vel aliis mista simul dissolutis. Cuiusmodi est decoctio communis medicinæ, & decoctio pectoralis, quibus vix bonus therapeuticus carere potest.

Quæ parum aut multum decoquenda.

Est verò omnis decoctio leuis aut valida, aut mediocris, pro rerum coquendarum substantia & viribus. Quædam enim leuiter tantum decoquenda, vt quæ facultatem habent imbecillam, facileque dissipabilem, & substantiam raram. Alia validiorem decoctionem sustinent, quorum scilicet substantia firma est, crassa, densaque, & virtus non facilè resoluitur; Alia mediocrem, quæ substantia & viribus interdicta media sunt, vt fructus, qui nec tam leuiter, vt flores, nec tam validè, vt radices decoquuntur.

Cum vero absolutè imperatur decoctio sine speciali liquoris designatione, semper ea fieri debet in aqua vel pura & simplici, vt fontana, aut fluuiatili, & aliquando pluuia, cuius quantitas simplicium decoquendorum quantitati respondeat, ita, vt nec multum exuperet, aut deficiat. Nam cum per decoctionem simplicia vires suas in aquam deponant, si hæc valde copiosa fuerit, & illa pauciora, decoctio tandem colata vires habebit imbecilliores: Vt contra, si in aqua pauca decoquantur multa simplicia, illius cita fiet exhalatio, dissipatioque; horũ potius vstio, quàm elixatio, quæ à calore moderato fit in humido, naturæ, & quantitati rei coquendæ proportionato.

Aqua quantitas in de coctis parandis.

Quæ longissimam decoctionem sustinent, copiosiorem aquam postulant; quæ breuiorem, minorem. Multam quoque, quæ multa sunt, ita, vt hæc in aquam demersa, ab ea duos digitos, aut tres, si duriora sint, & coctu difficilia, superentur. Sicque certa aquæ mensura vix potest definire, & industriæ Pharmacopœi sæpius relinquitur.

Cum

Cum vna dosi tantum paranda decoctio proponitur, sat est, pauca quædam simplicia in libra dimidia igne lento, ad partis mediæ dispositionem elixare; Si pro duabus, in libra integra; Si pro quatuor, in duabus. Hócque pacto sensim, vt aquæ, sic simplicium quantitas augenda.

Aqua quantitas pro dosi paranda.

Tres porro decoctiones in medicina facienda valde sunt vsuales. Prima dicitur communis, quæ communiter ad dissoluenda purgantia, & interdum in coquenda folia sennæ, aut alia quædam tantum infundenda vsurpatur.

Tres decoctiones valde vsuales.

Secunda vulgo dicitur pectoralis, quod omnibus constet, quæ partes ad pectus attinentes iuuant. Tertia est decoctio clysteris, de qua postea suo loco.

Singularum autem descriptiones apud omnes eædem non sunt, quisque pro suo arbitrio quicquam adiiciens, aut detrahens. Vulgaris & maximè vsualis decoctio communis hæc est.

℞. *hordei mundat. p.* j. *prunorum dulc. nu.* vj. *passul. glycyrrhizæ rasæ an.* ℥.ß. *anisi, & fœnicul. an.* ʒ.ij. hyeme: Æstate vero, *sem. quatuor frigid. maior. an.* ʒ.ij. *flor. trium cord. an. p.* j. *fi. decoctio in lib.* ij. *aqua. ad partis mediæ consumptionem.* Colata hæc decoctio satis esse potest pro dosibus quatuor mediocribus, vel tribus tantum maiusculis.

Decoctio communis medicina.

Decoctio pectoralis, cuius frequens est vsus in effectibus pectoris, variè quoque præscribitur; sed quam Rondeletius restituerat, sic non inepte Bauderonius emendauit.

℞. *hordei integr. p.* j. *caricarum, iuiubar. an. nu.* vj. *dactylor. num.* vj. *passul. glycyrrh. an.* ℥.ß. *hyssopi mediocriter sicca m.* ß. *bull. in* ℔. ij. *aqua pluuiæ aut fontanæ ad dimidias.*

Decoctio pectoralis.

Sunt, qui sebestén pro iuiubis substituunt, alii hyssopi quantitatem augent, alij capillares & flores cordiales adiiciunt, sed cum satis pectoralis sit eorum vis, quæ in præscripta formula continentur, eam pluribus onerare nihil videtur necesse, cum præsertim diffici-

lius parentur, assumantúrque ea, quæ pluribus, quam quæ paucioribus simplicibus medicamentis constant.

CAPVT II.

De dosi.

Δόσις. DOsis vocatur illa medicamenti conueniens ac certa quantitas, quæ vna vice, ac iterum, si sit opus, ægroto præscribitur, vel potius datur: *δόσις* enim datio est, cuius tot sunt varietates, quot medicamentorum, & corporum, quibus offeruntur, naturæ & diuersæ proprietates.

Dosis medicamentorum varia. Alia enim dosis est liquidorum; alia solidorum; alia mediam consistentiam habentium. Dosi quoque varia dantur cathartica, quæ semel corpus ingressa, si validiora sint, aut maiore copia exhibita, superfluos humores non solum exagitant sed etiam laudabiles, & viscera lacessendo, facultates illis inhærentes lædunt. Item & alia medicamentorum dosis pueris datur, alia adultioribus, vt & prouectioribus ætate & senibus alia, pro singulorum natura, consuetudine & viribus. Liquidorum dosis vnciis mensuratur, datúrque. Solidiorum non nunquam granis, sæpius dragmis & interdum vnciis.

Alterantiũ medicamentorũ dosis. Alterantia medicamenta raro vncia sola, nisi pueris dantur, aut qualitates eximias habuerint ac validissimas, cuiusmodi est, aqua vitæ, cinamomi, & ea, quæ imperialis vulgo dicitur.

Vsitatior dosis vnciarum est trium, aut quatuor. Quę maiore copia exhibentur, nauseam sæpe mouent, ventriculum subuertunt, ac sine prospero successu foras per os excluduntur.

Roborantiũ dosis. Roborantia quoque potissimum liquida, dantur ab vncia vna ad vncias tres aut quatuor. Solida aliquando granis, vt puluis monocerotis, aliquando scrupulis, dragmísque dantur, vt cardiacæ confectiones, & antidota multa.

Eodem

Eodem modo mensurantur, dantúrque purgantia, quorum nonnulla dantur à granis tribus ad sex aut octo, vt diacrydion; Et forsan stibium, quod licet efferum sit ac immitte, arte tamen castigatum atque domitum, & à prudente Medico exhibitum, sæpe felices producit effectus: Eiusque vsus ad contumacis morbi curationem, cum meliora desunt, non videtur omnino respuendus.

Purgantium.

Si enim fas est, ex serpentum carne, imo ex eorum senecta & recrementis, in hominis subsidium remedia mendicare, vix nefas esse potest, ex illis medicamentis solatium expectare, quæ recentiorum sedulitas inuenit, industria dexteritas secura reddidit, multa experientia probauit, licet illa veteres minus norint, aut neglexerint, vel indebitè dederint; vt nunc certè multi ac venefici circulatores, qui suo stibio malè parato, & improba dosi, nec quibus, nec quando conuenit exhibito, pene innumeros interficiunt.

Neotericorum in inueniendis remediis se iusus.

Et vt ad propositum redeam, quædam cathartica tantum parua dosi, vt granis paucis dantur; alia scrupulis, vt colocynthis & veratrum; alia dragmis, vt rheum; alia vnciis, vt manna, cassia, tamarindi.

Quã varia catharticorũ dosis.

Dosis igitur medicamenti quantitatem idoneam, vna vice exhibendam denunciat, vt cum forma potus, pharmacum quoddam ex vnciis, vt plurimum, tribus, aut quatuor, decocti, vel aquæ stillatitiæ paratur; in quo, vel roborantia, vt pulueres, antidota, & confectiones cardiacas aliquando diluimus; vel cathartica infundimus, vt agaricum; vel dissoluimus, vt catholiconem aut diacarthamum; quorum etiam sua dosis est particularis, qua singula maiore aut minore copia dantur, pro cuiusque viribus imbecillis, aut validioribus. Hæc vero singula pro cuiusque medicamenti & corporis natura velle complecti, integram curandi methodum amplecti est.

CAP. III.

De potione purgatoria.

MEDICAMENTORVM genus omne forma quauis dari potest, sed sanando morbo & iuuandæ parti non semper idonea. Vsitatior cuiusque forma liquida est, eorum præsertim, quæ meatus obstructione liberant, vasa diducunt, & menses, atque vrinam mouent. Maximè vero, quæ vim habent purgatoriam, forma potabili sunt conuenientiora. *Sic enim promptius sese diffundunt, subeúntque venas exiles, & humores partibus inhærentes efficacius deducunt.* Sola siquidem dragma solidioris medicamenti humore quodam diluta non minus aluum turbare solet, quam eiusdem integri duplum pondus. Vnde *cum medicamentum purgans absolutè dicitur, de potione solutiua semper intelligitur;* Cuius dosis raro tres vncias excedere debet, ne ventriculum proritando, vomitu statim excludatur.

Purgātia eur in forma potabili sint conueniētiora.

Catharticum liquidum citius ducit.

Sunt autem variæ potionum purgantium differentiæ, pro varia humorum ducendorum & medicamentorum natura: Nam singuli humores proprio cathartico ducuntur, sanguinem si exceperis, qui sola venæ, aut arteriæ sectione vacuatur. Quod bilem purgat, cholagogum dicitur: Melanagogum, quod melancholicum succum, phlegmagogum, quod pituitam.

Ex his vero singulis, tam simplicibus, quam compositis, liquore idoneo maceratis, infusis, vel solutis, aut coctis, purgatoriæ potiones parantur, vt ad bilis eductionem, hoc modo.

Cholagogon.

℞. radic. cichor. oxalyd. glycyrrhizæ an. ℥. ij. endiuiæ, fumar. agrimon. an. m. ß flor. trium cordial. an. p. j. fi. decoct. in parua quantitate aquæ, in qua infund. rhabarb. ℨ. ij. ß. santal. citr. ℈. ß. in express. dissol. syrup. violat. ℥. vj. fi. potio.

Cum

Cum validius purgandum est, augenda rei quantitas, aut potentiora præscribantur medicamenta. Vt:

Alia potio validior.

℞. diaprun. solut. vel electuar. de succo ros. ℥.iij. Dis sol. in ℥.iij. decoctionis supra descripta, vel aqua endiuia, adde syrup. de cichor. composit. cum rhabarb. ℥.j. fi potus.

Ad purgandum humorem pituitosum, vt ad biliosum, multa dantur tam simplicia, quàm composita medicamenta: Ex quibus pauca quædam, pro multorum exemplo, forma potus sic optimè præscribuntur.

Phlegmagogon.

℞. polypod. querc. graminis, passul. an. ℥ iij. sem. carthami ʒ.ij. chamadr. chamapith. betonic. an. m ß. anis ʒ.j. fi. decoct. in qua decoque lento igne folior. senna ʒ.ij.ß. in colatura infunde agaric. ʒ.j.ß. macis ℈ ß. in express. dissolue syrup. rosar. pallid. ℥ j. fi. potio.

In simili decocto colato possunt dilui *electuarij diacarthami* ʒ.*iij. vel* ℥.ß. *& syrupi rosar. pallid.* ℥ j. *vt fi. potus.*

Senna quoque, rheum, & polypodium pituitam vacuant, vt & turpethum, semen carthami, colocynthis, mezereon, veratrum album, semen & radix ebuli, benedicta laxatiua, diaphœnicum: Ex quibus artifex peritus varias potiones purgatorias parare potest.

Melanagogon.

Sua quoque sunt melancholico humori ducendo destinata cathartica, vt epithymum, lapis lazuli, senna, elleborus niger: & inter composita confectio Hamech, *qua ducuntur*, catholicum, diasenna, Syrupus regis Saboris. Ex quorum vno aut altero in conuenienti liquore soluto, aut infuso, aut cocto purgans medicamentum, potabili forma confici potest, hoc modo:

Melanagogon optimum.

R. *cortic. radic. cappar. tamarisc. radic. bugloss. glycyrrhiza, passul. corinthiacar. an. ʒ.iij. hordei integr. ʒ.ß. ceterac. adianti, politric. calendu. borrag. an. m. ß flor. trium cord. an. p. j. fi. decoctio, in qua infunde & coque folior. senna* ℥.ß. *sem fœnicul. dulc.* ʒ.j, *in colatura dissolue syrupi regis Saboris* ℥.j. *fi. potus.*

Item, R. *glycyrrh. passul. mundat. an.* ℥ *iij. iuiubar. nu. vj. epithymi, scolopendri, summitatum lupuli, oxalydis, fumaria an. m. ß. flor. genista. p. ij. fi. decoctio, in qua dissol-*

ue confectionis Hamech ℥.j.ß. *diasenna* ℥. ij. *syrup. violar.*℥.vj.*aut* ℥.j *fiat potus.*

Catholicum polychrestum est. Vtiliter quoque catholicum ad melancholiam ducendam imperatur. Cùm enim polychrestum sit & quosuis humores noxios clementer purget, facilè his sese accommodat, quibus permiscetur, vt additum rheo bilem purgat, dilutum decocto sennæ, aut commixtum confectioni hamech, melancholicum succum.

CAP. IV.

De Iulepis.

IVlepi & syrupi vix est dissimilis apud Arabes acceptio, qui de vtroque simul ac confusè iisdem capitibus loquuntur: & per iulepum absolutè positum, saccharum aqua rosata dissolutum, & in modum syrupi coctum intelligunt. Nos autem distinctius loquentes, de ambobus diuersis capitibus & libris scribimus: de syrupis nempe, longiore coctione inspissatis, in officina, de iulepis verò nunc assumendis, & leuius coctis, in hoc libro de remediorum formulis.

Iulep quid. Est autem iulep *nomen Persicum, potionem dulcem significans*, quam Græci ζυλάπιον nominant, parántque ex aquis quibuslibet stillatitiis, dulcoratis, vt syrupis ex succis, vel decoctis simplicium, cum sacharo aut melle ad crassiorem substantiam elixatis.

Ad fugiendam odoris & saporis insuauitatem, Serapio ex aqua sola & saccharo iulep, vel potius hydrosacharum conficit, quod syrupum simplicem vocat. *Syrupus simplex.* Auicenna maioris suauitatis gratia tertiam rosaceæ partem adiicit. Mesue non tantùm ex aquis iulepos conficit, sed etiam ex succis, infusionibus & decoctis. Et vulgus potiones quaslibet limpidissimas & sacharatas, non tantùm ex aquis distillatis, sed etiam ex paucio-

rum

rum simplicium, nec insuauium, & aquæ multæ decoctione colata, clarificata & dulcorata paratas, iulepos vocat: cuiusmodi est iulepus zizyphorum, vel verius syrupus. Cùm enim fiat ex iuiubis maiusculis numero centum, & aquæ fontis libris quatuor ad medias coctis, cum libra vna sachari, consistentiam habet zulapio crassiorem, sæpéque vtendi tempore aqua simplici, cocta, aut ptisana diluitur, cùm ex se iulepi satis sint diluti. Impropriéque syrupus ille, qui ab Alexandria, vbi frequens est eius vsus, nomen habet, iulepus rosatus nominatur, cùm æquè, ac reliqui syrupi, coctione inspissetur, & asseruetur.

Iulepus zizyphorum. *Syrupus Alexandrinus.*

Iulepus rosatus fit vere ex aqua rosarum cum dimidio sacharo cocta propè ad crassitiem syrupi, aut multò minus, si mox sit assumendus, vt vulgares iulepi, qui in rem præsentem fiunt ex sacharo, vel syrupo quodam cum aqua tripla vt,

Iulepus rosatus quî fiat.

R. *Aquæ endiuiæ* ℥.iij. *syrupi limonum* ℥.j. *fiat iulapium.*

Sic iulepi consistentiam habent liquidiorem, vt colari possint: sed qui diutius concoquuntur, vel duplam tantùm aquam ad sacharum recipiunt, vt rosaceus Rondeletij, vel vtriusque æquale pondus, vt Syluio placuit, ob crassitiem pigrè defluunt, víxque colo traiiciuntur.

Syrupus rosaceus Rōdeletij.

Pro diuersa igitur coctione & quantitate aquæ ad sacharum fit, vel syrupus, ex vtriusque scilicet partibus æquis; vel iulepus, ex aqua tantùm tripla ad sacharum, vt Ioubertus voluit.

Paratu cùm sint facillima eiusmodi iulapia, vnius tantùm aut alterius formulam subducam.

R. *aquarum fumariæ & oxalidis an.*℥.ij. *sachari* ℥.j. *coque lento igne ad vnius vnciæ resolutionem, fi. iulep. pro vna dosi.*

Dosis iulepi.

Ad somnum conciliandum iulep hypnoticum sic rectè parabitur.

R. *Aquæ nenupharis* ℥.ij. *aquæ betonicæ & syrupi de papauere simplicis an.*℥.j. *misc. fi. iulep.* hora somni sumendum.

Iulepus soporif.

CAP. V.

De distillatis restaurantiis.

OMnia medicamenta analeptica, quæ scilicet habitum corporis, vel longo morbo, vel inedia absumptum reficiunt, & instaurantia, quæ ad virium languore quodam effœtarum, resarciendum robur imperantur, non tantùm ex medicamentosa, sed etiam alimētosa materia sumuntur. Cùm enim partim alant corpus, partim affectibus, à quibus malè habet, medeantur, multiplici, ac varia qualitate esse prędita, ratio manifesta suadet.

Distillata cur dicta. Dicuntur autem distillata, quod per alembicum guttatim in vas subiectum distillent: Instaurantia verò, quod ex carnibus euchimis, conseruis, pulueribus cardiacis, atque his omnibus, quæ vel odore, vel substantia, spiritus instaurare, & partes nobiles roborare valent, extrahuntur.

Multi porrò maiorum consuetudinem vix probant, qui carnem caponum, aut perdicum crudam ab ossibus & pinguedine purgatam distillant, adiectis pulueribus & conseruis. Cùm enim caro cruda non nisi longo tempore possit concoqui: facultas verò pulverum sit citò & facilè dissipabilis, nō iusta ratione, simul cruda & dura pulueribus dictis commiscentur: tum quia ex carne cruda, quæ primùm stillat aqua, citius corrumpitur. Æquius videntur agere, qui carnes ex dimidia coctas cum proprio succo, in vase distillatorio, cùm reliquis materialibus permiscent.

Catenarũ aurearũ decoctio nõ vtilis. Neque eorum iudicium probatur, qui catenas aureas cum carnibus decoquunt, cùm nihil ex ipsis dissoluatur, aut extrahatur præter sordes, quæ ex contrectantium manibus impuris contrahuntur.

Laudabilior est eorum consuetudo, qui panniculos, auri coniiciunt, vt solent Parisienses Pharmacopœi, qui nullis sumptibus parcunt, vt sua probè distillata restau-

restauratiua, vt & reliquas compositiones conficiant.

Sic verò ista solemnis & eximia distillatio parabitur optimè.

Distillatum restaurantium optimum.

℞. *iuris vnius caponis & duarũ perdicum* ℔. ij. *aquarũ buglossi, oxalydis & nenupharis an. q. s. conserua violarum, cichorij, & rosarum an.* ℥. ij. *pulueris diamargariti frigidi, electuarij triasantali & diarrhodonis abbat. an.* ʒ. j. *trochiscorum de camphura* ʒ. ij. *filiorum auri nu. xij. ponantur omnia in alembico vitreo pasta rectè obturato, & per balneum Mariæ fiat distillatio, vt artis est.*

Distillatum aliud ad febres syncopales & malignas imperari potest hoc modo descriptum.

Aliud valde cardiacũ.

℞. *aquarum oxalydis, vlmariæ, cardui, cichorij, an.* ℥. *iiij. decoctionis caponis vnius agrestæ alterati* ℔. j. *conserua nenupharis & rosarum an.* ℥. j. *theriacæ* ℥. ß. *radicum angelicæ, tormentillæ pulueratarum an.* ʒ. ij. *dictamni* ℥. j. *sem. cardui benedicti & citriorum an.* ʒ. ij. *florum saluiæ & arantiorum an. p. iij. ponantur omnia in vase vitreo, bene obturato, quod in lebetem aqua plenum postea immittatur, & fiat distillatio.*

Vsus tempore distillati huius portioni addi poterit succus quidam idoneus, vt citri, vel granatorum cum pauco sacharo communi, vel rosato, si ita efflagitarit ægrotus.

CAP. VI.

De apozematis.

Characteres sunt medicinæ dæmonũ Paracelso

FELIX quidem Germania, vt obiter dicam, quæ simul viros percelebres gignit, & cunctis opibus luxuriat: vt tamen arbor frugifera simul cum pomis fragrantibus fungos vel inutiles, vel venenatos aliquando profert, sic illa magnum naturæ monstrũ peperit, pseudomedicum scil. Paracelsum, qui suæ medicinæ diabolum authorem professus est, atque characteres & verba, medicinas

dæmonum nominauit, vt syrupos & apozemata hominum. Sanctius hæc, vt & reliqua medicamenta Philosophus antiquus *Herophilus* deorum manus auxiliatrices nuncupauit, vt quæ diuinis ac mirandis viribus prædita corpus humanum, vel morbidum sanent, vel salubre tueantur. Ob eam rationem Heraclitus inter philosophos non illecebris, sacrificia solebat medicamenta vocare, quoniam pharmaci præpotentis instar, animam, vt medicamenta corpus, à suis morbis expurgant. *Cal. Rhod.c.2.lib.12.*

Apozematum effectus. Verè autem dixit nebulo, & forsan semel, apozemata esse hominum medicamenta, quibus scilicet peccantium humorum tum qualitas contemperatur, mille cruciatus sedantur, mortis ante diem ferocientis impetus eluditur, symptomatum acerbitas lenitur, partes ad natiuam bonitatem & vigorem reducuntur. Parantur enim ex omni genere medicamentorum, præsertim alterantium & roborantium: quibus interdum simplicia quædam purgantia ac benigna, atque exigua quantitate infunduntur: Vocare enim apozema, decoctum quoddam nigricans, valde ingratum, & multa senna laxatiuum, cui crassioris cuiusdam electuarij, vt catholici, vel lenitiui sesqui vncia dissoluta fuerit, absurdum est: nam ἀπόζεμα Græcis decoctum est, à verbo ἀποζέννυμι, feruefacio, decoquo: & apozema tantùm pro herbatum tenuiore decocto vsurpatur.

Apozema quid, & vnde dicatur.

Apozematum materia. Est verò omnis apozematum materia à plantis, ex quarum aquis fiunt iulepi, decoctis apozemata & syrupi: inter quæ præcipua hæc differentia constituitur, vt iulepi tenues sint, syrupi crassi, apozemata vtcunque media: omnia melle aut sacharo, vel vtroque simul dulcorata, & pro varia cuiusque consistentia, magis aut minus cocta.

Iulepi, syrupi, & apozemata, quo modo differant.

Veterum apozemata. Olim veteres aquam mulsam, cui plantarum folia quædam incoxerint, apozematum vice vtebantur, vt multi adhuc hodie iusculis virentium stirpium mixtura alteratis. Æquè enim in brodio pulli per elixationem relinquitur herbarum vis, atque in aqua simplici; & minore sumptu, auidiúsque eiusmodi alterantia iuscula

iuſcula ſumuntur, quàm apozemata. Poteſt tamen æger his & illis vti, & à coquo, qui nil præter lebetem & veru nouit, iuſcula herbis idoneis, Medici conſilio, alterata repetere: A Pharmacopœo verò apozemata, iuſta ratione, induſtrioſóq; artificio parata: non quidem ad alendum, vt iuſcula, ſed calefaciendum, refrigerandum, humectandum, ſiccandum, aperiendum, aut alio quouis modo immutandum. Propterea radices, aut aliæ plantarum partes ſæpius amaræ, aut alia quantitate inſuaues, modò vtiles, aliquando ſumuntur, purgantur, & in aqua ſufficienti coquuntur: Atque ex iuſculo colato, ſaccharo aut melle dulcorato, & ſantalis aut cinnamomo, ſi ita videtur, aromatizato, apozema ad plures aut pauciores, pro decocti quantitate doſes paratur.

Quomodo apozemata diſtent à ſyrupis.

Neque verò æſtate tantùm, dum adhuc ſtirpes virent, ſed etiam hyeme, cùm deſunt, aut aridæ tantùm ſuppetunt, apozemata conficiuntur, licèt per idem temporis, ſyruporum ſit frequentior vſus, qui ab apozematis non differunt, niſi *coctione*, quæ in ſyrupis longior eſt ad maiorem craſſitiem & cuſtodiam, in apozematis, breuior: ita vt ſyrupus vicem apozematis gerat hyeme, apozema ſyrupi, æſtate: videtúrque eadem res, nomina diuerſa: ſed in ſyrupis maior quantitas ſacchari requiritur, vt huius & decoctionis æquale pondus: in apozematis varium, vt tertia, aut quarta tantùm pars ſacchari, vel mellis ad decoctum. Sat enim eſt ſingulis huius libris, quadrans, hoc eſt, vncias tres ſacchari, vel ſyrupi, vel ad ſummum triens, ſed vncias quatuor permiſcere: cùm tamen liquoris ſapor valde eſt ingratus, ſacchari pondus ſolet augeri, & cum ouorum albuminibus apozema paratum deſpumari, & à ſordibus expurgari.

Porrò apozemata variè fieri ſolent, ad varias intentiones, vt ad liberandas obſtructiones, hoc modo:

Apozema aperitiuũ.

℞. rad. aſparag. ruſci, graminis, cichor. glycyrrhizæ paſſul. mundatar. an. ℥. ß. fol. adianti, polytric. agrimonij, pimpinellæ, ſummitatum lupuli, arthemiſiæ an. m. ß. ſummitatum hyſſopi p. ij. florum trium cord. an. p. j. fi. decoct. in ℔. ij. ß. aquæ ad medias in colatura diſſolue

syrupi capilli veneris, aut sacchari ℥. iij. fiat apozema clarum, pro quatuor dosibus.

Ad bilis feruorem contemperandum aliud sic parabitur.

Apozema ad cōtemperādum feruorem bilis.

R. *radic. cichor. oxalydis, lapati acuti an.* ℥. ß. *glycyrrhizæ, passul. corinthiac. an.* ʒ *iij. fol. endiuiæ, scariol. tarraxaci, oxytriphylli, fumariæ, lactucæ, portulacæ, an. m.* j. *florum ros alb. recentium m.* ß. *vel florum trium cordial. an. p.* j. *fi. decoct. in sufficienti quantitate aquæ. In colatura dissol. syrupi de succo acetosæ, aut limonum, vel sacchari rosati* ℥. *iij fi. apozema clarum aromatizatum santali citrini* ʒ. ß. pro quatuor dosibus.

CAPVT. VII.

De gargarismatis.

ADoris, gingiuarum, palati, pharyngísque vitia gargarismata instituuntur, quæ vim habent, inquit Celsus *c.23. li.5.* vel læuandi, vel reprimendi, vel euocandi. Læuant lac, & cremor hordei: Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sint. Euocant synapi, piper & acria similia: Quibus tamen gargarizationes non fiunt, nisi dulcibus quibusdam admixtis, Actuario iudice *cap. 6. lib. 3. method. meden.* ne gustum plurimum offendant.

Nam cùm liquor haustus ad gurgulionem, vsque reuocetur, totum oris concauum eluit, & mordacius, dum acrior est, organa gustatoria ferit. Proinde acria, quibus gargarizatus fiunt, hydromelite misceri solent, vel aqua simplici, cui syrupus vel de stœchade, vel de rosis siccis, aut alius, qui propositæ rei conueniat, ea quantitate dissoluitur, vt acria, vel amara, multum de sua qualitate ingrata deponant: vt cùm è cerebro & faucibus est eliciendæ pituita, gargarisma sic ritè parabitur.

R. *radicis*

℞. *radicis pyrethri* ℥.ij. *rad. cyperi, turpethi an.* ℥. iij. *rad. enul. campan.* ℥.ß. *summitatum origani, hyssopi, saluia an. m.j. fi. decoct. in* ℔ j.ß. *ad consumptionem tertia ducendã partis. In colat. dilue oxymelit.* ℥. iij. *fi. gargarisma.* vel sic: *Gargarisma ad è cerebro pituitam.*

℞. *glycyrrhiza sem. carthami an.* ℥.ß. *baccarum lauri. staphysagria, an.* ℨ. iij. *synapis, macropiper. an.* ℨ. ij. *galang.* ℨ.j *stœchad. betonic. an. m.* ß. *fi. decoctio in hydromelite.* Colatura fit pro gargarizatu.

Ad roborandum & detergendum collutiones oris multæ fieri solent, vt quæ sequuntur.

℞. *foliorum pruni, summitatum rubi, plantaginis, pilosella, rosarum an. m.j. balaustiorum, summitatum myrthi an. m.* ß. *hordei, berberis an.* ℥. ß. *fi. decoctio in* ℔. ij. *aqua ad medias: Colatura adde syrupi rosar. siccar. & sapa an.* ℥. ij. *fiat gargarisma.* *Gargarisma roborans & detergẽs.*

Ad vlcera pharyngis venerea, & reliquarum oris partium, hæc confert gargarizatio.

℞. *scobis ligni sancti* ℥.j. *sarsaparilla, sassafras an.* ℥. ß. *lentisci* ℨ. iij. *fiat decoctio in* lb. ij. *aqua ad tertia partis absumptionem addendo sub finem glycyrrhiza,* ℨ. vj. *rosar. m.* ß. *florum saluia & anthos an. p.j. Colatura detur ad oris collutionem sapissimè iterandam.* *Ad vlcera pharyngis venerea.*

Vtendum gargarismatis quouis tempore, præcipuéque matutino, & subinde inter pastus; atque his quidem recenter paratis: diutius enim seruata corrumperentur, & ore excepta, eius concauo partes contentas læderent, non sanarent.

CAPVT. VIII.

De emulsionibus.

VT morbus vnus multis ac diuersis forma medicamentis aliquando curatur, sic vnicum medicamentum morbos sæpè diuersos curat, vt emulsio, iunioribus dicta, quæ ad vsus multos institui potest. Plurimum enim confert ad pectoris pulmonúmque vitia lenienda, somnium *Emulsionũ vsus multus.*

conciliandum, immoderatum calorem refrigerandum, acrimoniam vrinæ contemperandam, & renum ardorem extinguendum. Proinde videntur illi falli, qui gonorrhœæ virulentæ curationi emulsiones tantùm inseruire putant: In multis námque apozematum vicem gerunt & hordeatorum, cùm ex contusis seminibus fiant, quæ vim habent refrigerandi, leniendi, vrinam mouendi, interdúmque somnum conciliandi: quibus inter conterendum, vel prisana superfunditur, vel decoctio simplicium, quæ viribus polleant, institutioni propositæ conferentibus: vt cùm ad faucium asperedinem contunduntur amygdalæ mundatæ, & strobili cum decocto iuiubarum & passularum: ad viscerum æstus semina frigida, cum decocto lactucarum & florum nenupharis; ad vrinæ acrimoniam, eadem cum decoctione radicum vel seminis altheæ, glycyrrhizæ & ficuum.

Pro quantitate seminum contusorum decocti quantitas augetur, vel minuitur, nec emulsio crassior fit, aut liquidior, & velut media inter apozema & syrupum, cuiusmodi sunt amygdalata dilutiora, quæ colore & sapore, non multum ab emulsionibus differunt: ferè tamen sunt spissiora, vt hordeata amygdalatis, & syrupi hordeatis, eclegmata syrupis, electuaria eclegmatis.

His verò formulis emulsiones optimè describuntur, vt ad pectoris & pulmonis vitia,

Emulsio ad vitia pectoris & pulmonũ.

℞. amygdalar. dulc. mundatar. ℥. j. pinearum non rancidarum ℥ ß. seminum citrull. cucurbit. melonum, bombacis an. ʒ. iij. pistentur in mortario lapideo cum ℔. j. decoctionis iuiubarum & passular. sensim affusa, & sacchari ℥. iij. fiat emulsio ad quatuor doses.

Ad renum ardorem extinguendum, & acrimoniam vrinæ demulcendam, ex vsu erit aptissimo emulsio sic parata.

Emulsio ad renum ardorem.

℞. sem. quatuor frigid. maior. an. ℥. ß. sem. lactucæ & papauer. alb. an. ʒ. ij. pistentur in mortario marmoreo cum ℔. j. aquæ simplicis, vel ptisanæ, adde syrupi de nymphæa ℥. iij. fiat emulsio ad tres doses.

Ad gonorrhœam virulentam, præmissis vniuersalibus remediis, hæc conuenienter imperabitur emulsio.

℞. lentis

℞. *lentis palustris, sem. lactucæ an. ʒ. j. sem portulac. & plantag. an. ʒ. j. sem. quatuor frigid. maior. an. ℥. ß. pistentur in mortario lapideo cum ℔. j. ß. aqua decoctæ: adde sacchari rosati ℥. iiij. fiat emulsio pro quinque aut sex dosibus*, sumendis horis duabus ante pastus.

Ad gonorrhœam virulentam.

CAPVT IX.

De amygdalatis.

AMYGDALAE vel amaræ sunt prorsus medicamentosæ, vel dulces, quæ partim alimentosæ sunt partim etiam medicamentosæ. Ex his potius quidam paratur instar lactis albidus, qui febrientibus & thoracis affectibus lacessitis solet exhiberi. Licet enim amygdalæ moderatè calidæ sint ex Paulo Ægin. *lib. 7. de re med.* & Oribasio *cap. 2. lib. 2. Synopseos.* vel potius temperatæ, tritæ tamen & aqua dilutæ feruorem contemperant, & vi quadam incidendi & attenuandi viscera thoracem expurgant, *Actuar. cap. 7. de spirit. animal. nut.* Ex earum autem cremore sorbitiuncula paratur, quæ simul & nutrit, & asperam arteriam lenit, & humores in thorace contentos proiectu faciles reddit. Sic verò paratur:

℞. *Amygdalarum mundatarum ℥. ij. terantur in mortario cum aqua elixata paulatim affusa ℔. ß. adde sacchari ʒ. vj. misce & coque parum.* Detur.

Amygdalatum quomodo parandũ.

Nonnulli grana duo aut paulò plus satis commiscent, alij respuunt. Datur quauis hora, maximè his, qui iuscula, & alia edulia auersantur, sed sæpius datur hora somni, túncque parum seminis papaueris albi, aut lactucarum adiici solet, maximè cum ægroto præscribitur, qui vigiliis assiduis malè exercetur. Nonnulli terunt amygdalas cum aqua tepida, & addito pauco saccharo potionem parant ignis vim non expertam, talémque porrigunt. Præstat cum aqua parum feruefacta terere, & rursus parum elixare iuxta modum

descriptum & consuetum. Solet augeri vel minui sacchari quantitas pro affectus conditione. Nam vt dulcia bechica sunt, & vitiis pulmonum & thoracis conuenientissima: sic amygdalatum multo saccharo dulcoratum ipsis sunt conuenientiora: febrientibus magis conuenit, si sacchari receperit minus.

Amygdalata Lutetiæ vsitatissima. Lutetiæ familiaris est iste dulciarius potus, quem & ipsæ mulierculæ quotidie parant, nec formula communi Medici præscribunt, sed Pharmacopœorum relinquentes arbitrio solum imperant, vt paretur amygdalatum. Quibus magis arridet crassius, siue ad alimoniam, siue ad gratiam, maior amygdalarum & sachari quantitas adiicienda: quibus liquidius, horum minus, aquæ verò multum commiscetur.

CAPVT X.

De ptisana antiquorum, seu hordeato.

PTISANA vulgaris & officinarum potus est, ex glycyrrhiza, aqua, & pauco hordeo, & sæpe sine ipso confectus: Antiquorum verò ptisana cibus est, ex hordeo selecto, & pinsendo exteriore cortice purgato, & aqua confectus. Hinc ptisanæ nomem ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, hoc est, pinsere, & decorticare sumptum. Debet verò sumi, Galeni consilio *c. 2. lib. de ptisana.* hordeum carnosum, nullius adscititiæ qualitatis particeps, non nimis recens, nec nimis vetustum, nec corrugatum: Ita selectum in aqua maceratur: dein in mortario tunditur, vt exterior cortex & quodque glumosum excutiatur: tum manibus confricatur, abluitur, à furfure purgatur: postea siccatur & seruatur. Cùm autem vsus postulat, eius portio cum aquæ optimæ & probatissimæ partibus duodecim igni lento diutissimè coquitur, vt quàm amplissimè intumescat, flatum omnem deponat,

Hordeati præparatio.

nat, & in ſuccum læuem, continuum, æqualem, & lubricum abeat. Sic ſuam veteres ptiſanam primùm coquebant, & ægrotis exhibebant: eorum tamen nonnulli ſapam, aut mel, aut amylum, vel cuminum: alij parum olei, aceti, & ſalis permiſcebant. Nos verò forſan delicatiores nihil iſtorum addimus, ſed tantùm ſacharum, & aliquot interdum amygdalas: atque vt antiquam mixturam non retinemus, ſic neque nomen, & hordeatum non impropriè vocàmus, quod Hippocrates & Galenus ptiſanam propriè vocant, quæ ſic Lutetiæ parari conſueuit.

Antiquorum ptiſana.

R. *hordei electi, à corticibus purgati,* ℥. *ij. coquantur lente igne in aqua limpidiſſima, quæ vbi parum efferbuerit, proiiciatur & affundatur alia. Tum coquantur denuò per quatuor horas aut quinque, igni blando: dein colo transmittantur. Colatura adde ſacchari* ʒ. *vj. aut* ℥. *j. poſtea rurſus parum coque.*

Hordeatum optimum.

Sic enim hordeatum habebis craſſius & magis nutritorium. In Italia non ſolet recoqui poſt colaturam, túncque liquidius eſt, & auidius à multis ſumitur ægrotis, ſed minus nutrit, propterea non tantùm ſemel in die circa horam ſomni datur, ſed bis, & ſæpe ter, zulapiorum ritu.

Cùm autem hordeum frigidum ſit ex Galeno, *com. ad part.* 30. *lib.* 1. *de vict. acut. cap.* 16. *lib.* 1. *de aliment.* nã quocunque modo parraueris, nunquam calefacit. ptiſana ex his duobus parata more Hippocratis, febricitantibus optimum eſt & medicamentum, & alimentum. Nutrit enim & medetur; & nutriendo vicem præſtat potus & cibi, ac ſimiliter operatur, vt alitæ vel oryzæ ſuccus, vt narrat Galenus, *lib.* 1. *de alimen. lib.* 1. *de vict. acut. cap.* 237. *libbr. de ſimpl. medicament.*

Hordei qualitas.

CAPVT XI.

De lohoch seu eclegmatis in rem præsentem imperandis.

DE eclegmatis in genere egimus fusissimè, nunc de his, quæ ex tempore parata solent ægrotis exhiberi, nec diu sine alteratione queunt asseruari: alterò siquidem aut tertio die tanta fermentatione exurgunt, vt vix in pixidibus possint arceri, nisi rudicula, aut bacillo glycyrrhizæ, vt mos est, subinde agitentur. Sic enim sacharum liquori accuratius permiscetur, & mixtura facilius subsidet, ac securius cohibetur. Præscribuntur autem lohoch ad varios effectus, pro varia medicamentorum, quibus cõstant, materia & qualitate, quæ cùm dulcis est, ac palato gratiosa, asperam arteriam lenit, humores concoquit, sputum mouet, educit: si dulcoacida, pituitam, lentam & crassam incidit, attenuat, præparat: si dulcoamara, deterget, coquit, expurgat. Quia tamen amaror propter insuauitatem valde gustui displicet: amara vix nisi parua quantitate veniunt in eclegmatum confecturam: Solis enim dulcibus ferè componuntur, vt succo glycyrrhizæ, iuiubis, pineis, sacharo rosato, aut cando, penidiis, electuario diaireos, aut diatragacantho, aut confectionibus aliis similibus, pulueratis, & melle aut syrupo idoneo, & interdum vtroque simul exceptis & subactis.

Eclegmatum vsus.

Ad crassos humores incidendos & attenuandos confert lohoch hac arte paratum.

Lohoch incidens.

℞. *electuarii diaireos simplicis* ℥.j. *facchari candi* ℥.ß. *anisi conditi* ʒ.ij. *syrupi de hysopo & oxymel. simplicis an* ℥.j.ß. *fi. lohoch*: cuius frequens sit vsus manè ieiuno stomacho, & inter pastus.

Lohoch cõcoquẽs & expectorans.

Ad humorum coctionem & expectorationem, aptissimus erit eclegmatis sequentis iteratus sæpe vsus.

℞. *diatragacanthi frigid.* ʒ.vj. *diairis Salomonis, Alphenici*

phenici an.℥.ß.cum syrup. de glycyrrhiza aut capill. Vener.q.s.fiat lohoch.

Ad compescendum catarrhi in pulmones irruentis impetum, sic præscribatur eclegma.

Lohoch catarrhū sistens.

℞. penidiarum diatragacanthi frigid.an ℥.ß.sacchari rosati ʒ.vj.terræ lemniæ ʒ ij. cum syrupo de papauere albo vel iulepo rosato fiat linctus.

Item ad fluxiones erodentes & vitia pulmonum sananda, vel saltem ad meliorem statum reducenda.

Ad fluxiones erodentes & vitia pulmonū.

℞. manus Christi perlatæ ℥.j.terræ sigillatæ,pulu.diatragacanthi frig.an.ʒ.j coralli rubr. ʒ.ß. lapidis hæmatit.℈.j.cum syrupo resumptiuo,fiat lohoch.

CAP. XII.

De apophlegmatismis.

MVLTIPLICI remediorum genere caput humore excrementitio, maximéque pituitoso grauatum depletur, sed nullum hoc præstare sine reliquarum partium molestia cernitur. Potiones enim phlegmagogæ, vel catapotia, dum è cerebro pituitam eliciunt, importunè ventriculum & associata membra lancinant, aluúmque turbando dolores sæpè mouent acerbos, nec raro cordis morsus & lipothymiam excitant. Apophlegmatismi verò sapore non ita ingrato, leniter totum oris concauum ferientes, per emissaria palati, copiosam pituitam cerebro attrahunt, quæ sensim postea, frequenti sputatione facilè excluditur. Sunt autem omnia simplicia, quibus parantur apophlegmatismi, calidæ & sæpe acris facultatis, per quam non solum humorem frigidum attenuant, incidunt, attrahúntque, sed etiam facultatem expultricem ad opus suum stimulant.

Apophlegmatismorum vtilitas.

Materia.

Per palatum hæc pituitam facilè proliciunt masticata aut gargarizata mastiche, saluia, staphysagria, thymus, pulegium, carthamus, piper, synapi, pyrethrum,

zinziber, acorus, radix ireos, & cyperi: ex quibus nonnulla, vel in partes minutas concisa masticantur, atque dentibus atteruntur, vel puluerata liquore idoneo excipiuntur, & in globulos seu trochiscos confinguntur, vel tenui linteo obuoluta in nodulos efformantur, vel elixantur, & colata decoctio in ore, instar gargarismatis continetur.

Vsitatior forma solida est, vt diutius in ore detineatur, & subinde masticetur, vnde apophlegmatismus pro masticatorio, & contra masticatorium pro apophlegmatismo vsurpatur. Caput autem inter masticandum inclinandum est, & labra diducenda, vt attractus & congestus humor liberius ac citius effluat.

Multæ huiusce remedij formulæ parari possunt, quas hîc recensere lectori forsan esset molestum, cum vna aut altera tantùm illius animum explere valeat: vt,

Pastilli masticatorij. ℞. *staphysagriæ* ʒ.*iij. mastiches* ʒ.*ij. cubebar.* ʒ.*j. pyrethri* ʒ.ß *fiat omnium puluis, qui excipiatur succo vel syrupo rosar. pallidar. fiant pastilli mansiles*, vel sic:

Globuli. ℞. *radic. ireos* ʒ.*ij. piperis longi, synapi, pyrethri, agarici an.* ʒ.*j. staphysagriæ* ʒ *ij.* ß. *terantur omnia, excipiantur melle, & fingantur globuli, linteo raro inuoluendi*, qui vsus tempore in ore contineantur.

CAP. XIII.

De bolo purgatorio.

QVi vomituriunt, & dilutas purgationes aspernantur, nec catapotia propter insuauitatem, aut cœli squalores admittunt, medicamento egent, inter potum & pilulas, consistentia medio, quod bolum iampridem vsitatus mos nominare consueuit. Sic enim dicitur, quod frustatim, seu per morsellos, vt loquuntur barbari, sumatur: ita vt bolus sit *medicamenti cuiusdam purgantis opiata consistentia frustulum, ingestioni aptum,*

Bolus quid.

cuius

cuius crassitudo ea sit, quæ integra deuorari facilè possit; eam nonnulli Latinorum bucceam vocant.

Paratur ex omni purgantium genere, his solum exceptis, quæ vel propter insuauitatem fastidium mouent, horrorémque excitant, vel malignitatem castigari, nec in propria substantia dari debent.

Eius materia.

Nonnunquam ad efferam purgantium vim corrigendam, vel gratiam odoris saporisve conciliandam, vel partium quarundam robur augendum, alterantia & aromatica permiscentur, sed parua quantitate, ne boli moles nimis intumescat, quod ægroti plurimum auersantur: Multi enim ad primum medicamenti cuiusque solidi frustulum rigent, ad secundum stomachantur, ad tertium desipiunt.

Delicatuli purgātia auersantur.

Modus conficiendi bolum simplicissimus est, vt qui ex cassia ferè sola & sæpè paretur. Est enim velut basis reliquorum medicamentorum in bolis, vt aloë in pilulis. Per æstus cœli feruidiores, eiusmodi bolus, vt frequens, sic aptus & salutaris esse solet.

R. *pulpa cassiæ oriental. è canna pingui recens extracta* ℥. j. ß. *pulueris santali citrini* ℈. j. *misce, fiat bol. cum saccharo, vel syrupo violato*, ex cochleari, paulo ante iusculum sumendus: vel sic,

Bolus eccoproticus & refrigerans.

R. *medulla cassiæ optimæ recenter mundatæ* ʒ. vj. *pulpa tamarindorum pinguium* ℥. ß. *electuarij lenitiui* ʒ ij. *fiat bolus.* Sumatur cum syrupo capilli Veneris.

Sæpè solet cassiæ rhabarbarum, aut aliquid ex diagridiatis adiungi, vt ad bilis eductionem, hoc modo,

R. *medulla cassiæ orientalis recens mundatæ* ℥ j. *diapruni solutiui* ʒ. ij. *puluer. glyzyrrhizæ* ℈ j. *fiat bolus cum saccharo, vel syrupo cichorij sumendus.*

Quia verò cassia flatus excitādo sæpè dolores in alno parit, quorum molestia leues animi defectus delicatulis interdum contingunt, eius quantitas vel minor esse debet, vel ad eorum vaporem, quæ flatus discutiunt, extrahi, vel ex his nonnihil permisceri, vt,

R. *pulpa cassiæ fistulæ ad vaporem decoctionis anisi extractæ* ʒ. vj. *electuarij de succo rosar.* ʒ. ij. *rhabarbari optimi* ʒ. ß. *cum saccharo fiat bolus.*

Boli non semper cassiã habent pro basi. Si defuerit cassia, nec deerit tamen boli conficiendi modus & vsus, cum ex pulpa prunorum, tamarindorum, passularum, & electuariis multis facilè queat parari. Ex his enim & aliis pluribus medicamentis purgantibus, tam simplicibus, quam compositis fiunt opiatæ laxatiuæ, quæ forma boli ieiuno ventre sumuntur.

CAP. XIV.

De opiatis.

QVID de opiatis in genere sentiendum, abundè supra *cap.13. lib.3.* disseruimus, nec bis de re eadem idem dicere, cum non videatur æquum, particulares quarundam opiatarum formulas tantum hic paucis describam, quarum paradigmate, quasuis alias conficere non erit arduum.

Opiatarũ vsus. Non solum autem opiatæ ad conciliandum somnum imperantur (ab opio enim appellationem habẽt suam) sed ad purgandum, roborandum, & alio modo quouis immutandum, vt electuaria liquida, in quorum censu iure numerantur: cum eandem consistentiam habeant, & compositionis rationem.

Materia. Fiunt enim ex pulueribus, syrupo aut melle, & aliquando sapa exceptis, & accuratè pistillo simul subactis, quibus conseruæ quędam, aut aliæ confecturæ cordiales aut cephalicæ permisceri solent, vt ad roborandum cor, & facultatis vitalis integritatem tutius conseruandam, & exhilarandam. Pro ditioribus opiata rectè parabitur in hunc modum.

Opiata multum cordialis. ℞. *conserua florum buglosſ & borraginis an.* ℥.iij. *conserua flor. calendula, corticis citri conditi an.* ℥.j.ß. *confectionis alkermes & de hyacintho an.* ℥.j. *puluer. electuarij de gemmis, diamargarit. frigid. & latitia Galeni an.* ℈.j. *lapidis bezahardici & cornis monocerotis an.* ℈.ß. *cum*

℥. ij.

ʒ. ij syrupi de conseruatione myrobalanorum, vel limonum fiat optata.

Roborando cerebro, & sopitis facultatibus animalibus recreandis formula sequens valde confert.

Alia pro pauperibus.

℞. *conserua rosarum* ℥.j. *conserua rad. enula campana* ʒ.j.ß. *boli orientalis in aqua vlmaria vt cardui lota* ʒ.ß. *cum syrupo acetoso, fiat opiata.*

Roborando cerebro, & sopitis facultatibus animalibus recreandis formula sequens valde conferet.

Opiata cephalica.

℞. *conserua betonica* ʒ.vj. *conserua rosarum* ℥.ß *confectionis alkermes* ℈.iiij. *pulueris electuarii dianthos* ℈.ij. *specierum electuarii diamargarit. frigid. dianisi, diamoschi an.* ℈.j. *cum syrup de stœchade q.s. fiat opiata.*

Languenti ventriculo ob frigiditatem, vel humiditatem, & coctricis facultatis imbecillitatem, prospero successu imperabitur opera, hoc modo concinnata.

Opiata stomachica.

℞. *conserua veteris rosarum* ℥.ß. *conserua anthos* ʒ.ij. *nucis moschata condita* ʒ j. *pulueris aromatici rosati* ℈.ij. *puluer. diacinamomi* ℈.j. *diãbra* ℈. ß. *syrupi de mentha, vel iulepi rosati q.s. fiat opiata*, cuius ʒ.j. detur mane ieiuno stomacho, & in fine singulorum pastuum.

CAP. XV.

De conditis.

AD commoditatem earum partium, quæ principatum in naturæ œconomia tenent mixtura quędam inuenta est opiatis suauior, quam recentiores conditum vocarunt.

Materia conditorum.

Paratur ex conseruis, pulueribus cardiacis & sacharo, quantitate multum inter se dispari mixtis. Granulatũ n. vt fiat plus additur conseruæ, quã in opiatis, minus pulueris & sachari plurimum, soletq; conspergi foliis auri conditura tũ ad oculorũ gratiam, tum ad virium præstantiam. Conficitur namque ex omni genere car-

diacorum, modo gustui non ingratorum. Cum enim eius vsus frequens esse debeat, quibus imperatur, vt macilentis, languidis, & his, qui ex longo morbo conualescere incipiunt, nullius, si fieri possit, aut paucu-læ insuauitatis particeps esse debet.

Sic vero ad iacturam virium omnium resarciendam, conditum rectè parabitur.

Conditũ cordiale. ℞. *corticis citri conditi ℥.ij. conserua bugloss. & rosar. an. ℥.ß. specierum electuarij de gemmis, diambra, & diamargaritonis frigidi an. ℈.j. oßis de corde cerui ℈.ß. scobis vnicornis, lapidis bezoardici an. gr. vj. folia aurin. vj. sacchari rosati triplum, aut quod sufficit, fiat conditum granulatum.*

Quibus præ imbecillitate subinde nauseat ventriculus, vel esculenta, potulentáve statim vt assumpta fuerunt, eructat in intestina, feliciter exhibebitur conditum si iuxta formulam hanc conficiatur.

Contra euomitionem assumptorum. ℞. *conserua veteris rosar. ℥.vj conserua symphyti maioris ℥.ij. pulueris diarhod. abb. ℈.ij. scobis eboris, coralli rubri an. ℈.j. cum sacchari rosati triplo pondere, aut q. s. fiat conditum*, de quo mane ieiuno ventre, atque ante & post singulos pastus ℥.j. sumatur.

CAPVT XVI.

De pasta regia.

Differentia inter pastam regalẽ & opiatas. PASTA regalis & opiatæ non parum habent affinitatis, ex iisdem enim ferè constant ambo, eáque sola, Rondeletio teste, distinctio intercedit, quod *regalis pasta sit opiata siccior, & electuaris humidior*, imo vtroque solidior: consistentia enim electuarii & opiatæ tam parum dissimilis est vt eadem esse putetur. Vtut sit pasta regia non quidem mazapanis est, vt putat Gorræus, sed confectio quædam sic à recentioribus dicta, *Electuarium regium.* quæ alio nomine electuarium regium à Mesue nuncupant. Propter enim vires, quibus pollet, regias, id est

eximias, ad expectorationem & alios pectoris affectus, id nominis sibi vendicauit.

Constat vero conseruis, pulpis, syrupis, pulueribúsque tanta industria præparatis, & simul subactis, vt ex mixtura quædam exurgat tractabilis massa inter pastæ, à quæ nomen, & ex qua boli, aut paruuli panes dulciarii cuiusuis figuræ concinnatur, qui sensim exsiccantur, ne vsus tempore digitos contrectantium lentore quodam commaculent. Sic autem eiusmodi pastæ conficiuntur.

Panes dulciarij.

℞. *amygdalar. dulc. pistacior. mundatorum, strobilorum per diem in aqua rosarum maceratorum an* ℥.ß. *pulpæ iuiubar. dactilor. passular. damascenar. an.* ʒ.iij. *gummi tragacanthæ* ʒ.j. *amyli* ʒ.ß. *sachari rosat. quod sufficit, fiat pasta.*

Ad sputum mouendum Rondeletius pastam imperat descriptam hoc modo:

℞. *conseruæ capillor. vener. & bugloss. an.* ℥.ß. *puluer, diatragacanti frigid. diaireos simpli. an.* ʒ.ij. *penidiarum sacchar. cand. an.* ℥.ij. *syrupi de glycyrrhiza parum, vel quantum sat est, fiat pasta*: cuius consistentiam, si paulo maior syrupi quantitas liquidiorem effecerit ex pasta opiatam efficiet.

Pasta regia ad sputum mouendum.

CAP. XVII.

De mazapane.

Mazapanis vel marcipanis confectio est, à recentioribus sic nominata, quæ pro bellariis frequentioribus habetur. Esui enim gratissima est, plurimúmque nutrit, vnde macilentis imperatur, & his, qui pulmonum pectorísque præter naturam affectibus diuexantur.

Ad eius confectionem bechica ac dulcia multa accedunt, vt saccharum, pistacia, strobili, & alii fructus suaues, ex quibus tusis, & cum aqua vel simplici, vel rosacea accuratè subactis fit massa, de qua placentulæ,

Marcipanis quibus constet.

vel morselli, vt loquitur Rondeletius, concinnatur, & in furno leniter concoquuntur, donec colorem ex rufo flauescentem & duritiem mediocrem acquirant.

Marcipanis quibus cõstet. Vulgaris huius confecturæ modus apud dulciarios pistores simplicissimus est, vt qui ex amygdalis, rosacea & sacharo tantum præparent.

Aromatarii verò præter hæc adiiciunt nonnunquam Medicorum consilio, quæ partem quandam respiciant, humorem noxium contemperent, & simul alendo & medendo sanitatem tueantur, vel resarciant.

Est autem vsitatissima suauissimáque massæ panis hæc confectio.

Marcipanis optimus. ℞. *amygdalar. dulc. decorticatar.* ℥. *ij. pistaciorum mundat.* ℥. j. *pistentur in mortario lapideo cum pauca aqua rosar. adde sachari albiss.* ℔. ß. *fiat pasta*, de qua formentur cylindri, vel placentulæ, quæ in clibano leuiter coquantur.

Est & hic conficiendi marcipanis modus vsitatus, & ad flatus discutiendos accommodatus.

Panemarci flatus discutiẽs. ℞. *pistaciorum* ℥.j. *amygdalar. dulc. à cortice purgatarum* ℥. *ij. anisi* ʒ.j. *cinamomi* ℈.j. *terantur fructus in aqua rosata; adde sachari* ℥. *iiij. fiat pasta*, quæ si ob aquæ copiam liquidior fuerit, lento igne leuiter feruefiat in pelui, donec crassescat; deinde formentur placentulæ in furno, post extractum panem parum coquendæ.

Panis biscoctus. Huc rerum affinitate spectare possunt illi paruuli ac oblongi panes, ex farina, triplo, aut quadruplo sacharo, & pauco coriandro, cum exigua ouorum portione subactis simul confecti, quos vulgus panes biscoctos appellat. Sed cum sua cuique relinquenda sint, nec in messem alienam falx iniicienda, eiusmodi dulciarij panes pistoribus conficiendi sunt relinquendi.

CAPVT. XVIII.

De piniolato, seu pignolato.

NON multum dissimili modo fit aliud pastæ genus, à neotericis pignolatum & piniolatum dictum, quod ex pineis mundatis paretur immersis in saccharum liquatum, & ad sacchari rosati consistentiam coctum.

Vt autem pinei rancorem omnem deponant, debent prius in aqua diem integrum, aut saltem dimidium macerari, & rosaceum in rosacea liquari. Sic enim confectura gustui erit amicior, vt & olfactui, si moschi aliquot grana commisceantur, vt in multis bellariis interdum fieri videmus, quæ in principum mensis apponuntur. Vsitatior autem conficiendi piniolati formula hæc est.

Pineolatum optimum.

℞. *sacchari paulo infra consistentiam electuarij solidi in aqua rosarum cocti* ℔. ß. *misce pinearum mundatarum, & in aqua subinde mutata per duodecim horas infusarum* ℥.ij. *dein rudicula agitentur simul, vt probe tota massa subigatur, cui antequam planè refrixerit, adde moschi* ℈.j. *fiat pasta*, de qua formentur cylindri super charta reponendi & exsiccandi, vt indurescant.

CAPVT XIX.

De pandaleis.

ALIVD solidioris adhuc pastæ genus, pandaleon dictum, ad pulmonum & pectoris affectus à Rondeletio præscribitur. Ex multis enim constat, quæ humorē lentum attenuant & coquūt, & ad expectorationē mouent; videnturq; pādalea omnia bechica esse nec ab eclegmatis & syrupis pectori destinatis, nisi consistētia,

differre, vt nec ab electuariis solidis, nisi forma quadam externa. Simili námque modo componuntur, parantur; & coquuntur; sed electuaria solida duriora sunt; & in tabellas complanantur figuræ cuiuslibet, quadratæ, aut oblongæ; pandalea verò integra seruantur in pyxide lignea, perinde ac conseruæ in vitrea aut fictili, & vtendi tempore frustum aliquod cochleari aut cultello confringitur, quod perinde ac tantillum alphœnici aut tabellæ alicuius bechicæ in ore retinetur, vt liquescat, & paulatim instar loboch deglutiatur. Eandem consistentiam habent, & in similibus vasis solent asseruari, atque saccharatæ illæ confectiones, seu conditturæ, in Hispania celebratæ, quas vulgus Marmeladas appellat.

Pandalea qui differant ab eclegmatis & electuarijs solidis.

Marmelade.

Fiunt igitur vt plurimum ex puluere quodam non insuaui, & saccharo in aqua conueniente liquato & perfectè cocto, vt concrescere valeat.

Conseruæ nonnunquam adduntur, vt & portio mellis; si ita rei exigentia postularit, ita tamen paratum pandaleon, vtcunque palatò displicet; arridet vero plurimum, quod paratur hoc modo:

R. *puluer. diaireos Salomonis* ℥. j. *diatragacant. frigid.* ℈. *ij. puluer. santal. citrini* ℈ j *sacchari in aqua tussilaginis, vt decet, cocti,* ℥. *iiij. fiat pandaleon,* quod in vase ligneo reponatur.

Sunt etiam, qui pandalea conficiunt ex pineis, vel amygdalis decorticatis atque contusis, & saccharo, vel melle, ad hunc modum:

R. *pinearum mundatarum & contusarum* ℥. j. *penidiarum* ℥. ß. *mellis despumati & cocti quantum satis, fiat pasta solida, seu pandaleon.*

CAP.

CAPVT XX.

De hypoglottidibus, vulgò sublinguis.

TVssis & oris fœtor obuios quosuis exercent molestissimè, cum aures illa, hic vero nares importunè feriat. Vtrique affectui medentur bechici & aromatici quidam parui pastilli, qui à terete forma, quam illis non raro Pharmacopœi tribuunt, & à qualitate, qua insigniter pollent, ad humorem tussim committentem expectorandum, pilulæ bechicæ nominantur; ab vtendi modo, quod sub, vel potius super lingua contineantur, hypoglottides; ab odore, quem à moscho mutuantur, moschardini nuncupantur. *Moscardini.*

Suaues sunt, quæ iuxta hanc formulam componuntur.

R. *sacchari albissimi* ℥.j.ß.*penidiarum* ℥.ß.*ireos* ʒ.ß. *santali citrini, cinamomi an.* ℈.j.*moschi* ℈.ß.*cum mucagine gummi tragacanthæ, in aqua rosacea extracta, fiat pasta: de qua formentur parui pastilli figura cuiusuis, teretis, quadrata, rhomboidis, in ore sæpe inter pastus contiendi.*

Facilis quoque est paratu & vsu suauissima hæc descriptio:

R. *sacchari rosati* ℥.ij.*sacchari candi* ℥.j.*amyli* ʒ.ij. *specier. diacinamomi, dianisi, & ireos an.* ℈.j. *macis* ℈.ß. *zibethi gr.* vj. *cum mucilagine tragacanthi in aqua melissa extracta, fiant hypoglottides.*

***

Q

CAP. XXI.

De tabellis.

TABELLAE ad electuaria solida pertinent, imo electuaria sunt ipsa, cum ex pulueribus fiant & saccharo perfectè cocto, vt consistentia durior acquiratur, & diutius ac securius absque virium dispendio conseruetur.

Sacchari quantitas in tabellis. In tabellis autem conficiendis par sacchari quantitas, vt mellis in electuariis liquidis additur. Alterutrum tamen nunc augetur, nunc subtrahitur, prout electuarij virtus expetitur validior aut imbecillior.

Portio sacchari in tabellis purgantibus. Tabellis purgantibus dragma vna tantum pulueris solet commisceri vnciæ sacchari in aqua aut alio liquore, vt decet, cocti. Roborantibus ad gratiam palati, maius sacchari pondus additur, vt vnciarum duarum, ad dragmas singulas puluerum.

De tabellis autem paucis nunc, ac obiter tantum in hoc libro de remediorum formulis ago, cum iam supra *capit. 11. libro 3.* in medicamentorum, quę in officinis diutissimè conseruantur, descriptione, non modo de electuariis liquidis, sed & solidis seu tabellis fusissimè disseruerim.

Sed vt medicinam facturo omnia remedia, quæ ad manum esse debent, suggeram, aliquot tabellarum roborantium formulas describam, vt;

Tabellæ roborantes. R. *specierum electuary diamargarit. frigid. electuary de gemmis an.* ℨ. ß. *puluer. ossis de corde cerui* ℈. ß. *scobis eboris tenuissimè lauigati* ℈ j. *cum sacchari in aqua rosar. soluti* ℥. iiij. *fiant tabellæ, pondere* ℨ. j. *aut* ℨ. ij. Singulæ sumantur mane ieiuno stomacho.

Qui valent opibus, & ex longo morbo resurgunt, vel à quacunque causa, Palmo, aut lipothymia laborant, has tabellas curabunt præparari.

Alia confortantes. R. *puluer. aureæ Alexandrina* ℨ. ß. *diacinamomi, hyacinthor. smaragdor. margaritar. subtilissimè tritarum an* ℈. j. *cornu monocerotis, lapid. bezoardic. an.* ℈. ß. *cum*

sacchari

tri in rosacea dissoluti ℥. iij. aut iiij. fiant tabellæ.

Ad hoc caput attinent tabellæ, manus Christi, vulgo nuncupatæ, quæ nihil aliud sunt, quam *saccharum rosatum, vel simplex, vt vulgare, vel magis cōpositum, quod margaritas recipit, vocatúrque manus Christi perlatæ: cuius hæc est descriptio.*

℞. *sacchari albißimi in aqua rosarum optima soluti, ad supra syrupi consistentiam cocti ℥. ij. margaritarum tenuißimè læuigatarum ʒ. j. fiant tabellæ.* Tabella manus Christi.

CAP. XXII.

De pulueribus.

PRAETER eos pulueres, qui in officinis ad futuros vsus asseruantur, de quibus alibi diximus, alii quoque multi in rem præsentem solent præparari, vt ad frigiditatem ventriculi, & facultatis coctricis imbecillitatem, pulvis digestiuus vulgo dictus, qui ex stomachicis, roborantibus, coctionem iuuantibus & flatus discutientibus conficitur, hoc modo:

℞. *anethi & coriandri præparatorum an. ʒ. ij. corticis citriorum conditorum ʒ. j. ß. cinamomi ʒ j. macis, cariophillor. an. ʒ. ß. sacchari candi ℥. ij. aut ℥. iij. fiat omnium puluis.* Puluis flatus discutiēs.

Alius quoque puluis virtutis eximiæ ad corroborationem ventriculi & partium sanguificationi dicatarum, & ad flatuum dissipationem sic parari potest. Alius.

℞. *fœniculi dulcis & coriandri conditorum an. ʒ. j. œnanthi, calami aromatici an. ʒ. ß. dianisi. diamargarit. frigid. & diacinamomi an. ℈. j. crustæ panis tostæ ʒ. sacchari albißimi ℥. ij. fiat omnium puluis.*

Ad earum partium, quę nobilitate cæteris præstant, facultatum robur, in febribus malignis confici possunt pulueres cardiaci & alexiterii, hoc modo:

Puluis cardialis. R. *radic. angelica, tormentilla an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈ j. *seminis citri, cinamomi an.* ℈. ß. *oßis de corde cerui, scobis eboris, margaritarũ electarum an.* ℈. j. *cornu monocerotis, lapidis bezoardici an.* ℈. ß. *dictamni* ʒ. ß. *sachari rosat* ℥. j. ß. *fiat omnium puluis*, qui ieiuno ventre, aut longè post pastus detur cum aqua scordij, aut cardui, aut distillato restauratiuo, vel alio liquore idoneo.

Fiunt & pulueres topici, qui vulneribus solidandis, vel vlceribus carne implendis admouentur, de quibus suo loco.

SECTIO II.

DE HIS, QVÆ VEL INDVNTVR, VEL INIICIUNTUR, & primum,

CAP. I.

De Errhinis.

MEDICAMENTA vel sumuntur, vel induntur & iniiciuntur, vel admouentur. Assumuntur zulapia, apozemata, syrupi & alia pleraque, quæ non, nisi per os ingeruntur, de quibus supra: Induntur, iniiciuntúrve errhina, glandes, pessi, & enemata: Admouentur vnguenta, emplastra, fotus & alia multa, de quibus ordine nunc differendum, initio ab his sumpto, quæ corpus quidem ingrediuntur, sed non per os, sed per nares, vterum, aut sedem; per eásque partes habent egressum, per quas ingressum.

Nasalia. Quæ naribus immittuntur, errhina ob id, & nasalia vulgo dicta, medicamenta sunt, quæ naribus purgando capiti exhibentur, vnde & caputpurgia etiam communi-

muni therapeuticorum Medicorum consensu vocantur.

Errhinorum materia.

Fiunt ex his, quæ facultatem acrem habent & extergentem, qua vis expultrix validius lacessita, humorem in cerebro stabulantem mouet & foras excutit: cuiusmodi est betæ, cyclaminis, cucumeris agrestis, & maioranæ succus; vt & puluis euphorbij, ellebori, piperis, & similium qualitate acri præditorum, qui in nares insufflatus sternutamentum mouet, & cerebrum purgat. Nonnulla quoque fiunt ex astringentibus & agglutinantibus, vt quæ ad hæmorrhagiam sistendam præscribuntur.

Dantur sub varia forma, vel liquida, quæ per nares attrahitur, vel solida, quæ intra ipsas inditur, vel forma pulueris, qui insufflatur.

Errhinum liquidum si rectè parabitur.

Errhinū liquidū.

R. *succorum radicis betæ & foliorum maioranæ an.* ℥.j. *succorum braßicæ marinæ & cyclaminis an.* ℥.ß. *misce & fi. errhinum*, cuius portio vt ℥. ß. mane per nares attrahatur, & subinde iteretur, & aqua in ore contineatur, ne ad ipsum è naribus errhinum refluat.

Quædam dantur forma vnguenti, quo narium interiora liniuntur, valéntque in diuturnis capitis affectibus, oculorum caligine, epilepsia & odoratus hebetudine, corpore prius, vt decet, repurgato. Sic vero parantur optimè.

Errhinū in forma vnguēti.

R. *radicis cucumeris syluestris, pyrethri an.* ℈.j. *piperis albi, carpesiorum, staphysagriæ an.* ʒ. ß. *cum paulo oleo ireos & cera fiat linimentum.*

Errhinum solidius ad sistendum sanguinis è naribus profluuium sic poterit parari.

Aliud solidius ad sistendam hæmorrhagiam narium.

R. *boli armenæ, sanguinis draconis an.* ʒ.j. *rosar. balaustior. pulueratorum an.* ʒ.ß. *cum pauco albumine oui simul agitantur, immergantur pili tenuiores leporis, vel vnguo salicis, & fiat velut turunda, seu errhinum* forma pyramidali naribus intromittendum, cui filum alligabitur, vt pro arbitrio queat extrahi.

Puluis ptarmicus seu sternutatorius, cum ad nasalia pertineat, sic à nobis describitur.

Puluis sternutatorius. ℞. *ellebori vtriusque an. ℥.j. euphorbij ℈.ß. radicis Ireos nostratis siccæ ʒ.ß. fiat omnium puluis tenuissimus*, de quo portio tantilla in nares insuffletur, præmisso conueniente cathartico.

CAP. II.

De pessis.

Priapiscota. NOmine pessi, seu pessarij omnia, quæ intra sinum pudoris adhibentur, intelligere licet, quæ ab Hippocrate πρόσθετα vno verbo nominantur, vt vnguenta, litus, radices, aut herbæ intritæ, & penicilli. Hic vero sumitur pro medicamento oblongo, digiti crassitudinem & longitudinem æquante & aliquando superante, quod intra mulierum naturalia reconditur, eíq; filum alligatur, cum penitus intrudendum est, vt commodius extrahi possit.

Pessorum forma. Forma pessarij pyramidalis esse debet, læuis, rotunda, nulláque inæqualitate aspera, ne collum vteri lædat; debéntque duo aut plura inæqualis magnitudinis parari, vt primo tenuius immittatur, postea crassiora.

Duæ differentiæ. Sunt autem duæ huius remedij differentiæ: vel enim ex materia quadam solidiore, vt plumbo, fit pessus, turundæ canulatæ similis, qui vtero angusto, agglutinato, obstructo & clauso inseruit, aperiendo, reserando & dilatando; vel ex alia materia medica, & sanguini tenuando, vel incrassando, vel mouendo vel sistendo conuenit. Ferè autem ex aromaticicis parantur, cum menses præsertim ducendi sunt, aut hystericæ suffocationis symptomata compescenda. *aphor.* 28. *lib.* 5. *Lib. de morb. mul. Hipp.* Aromata enim non parum recreant vterum, licet non sub odoris specie, sed suo vapore benigno & aëreo vasorum ora diducunt, & obstructa liberant, ob ídque fluorem menstruum concitant. Sed cauendum, ne acria valde sint ipsa,

Aromata recreare vterum.

aut

aut talia simul misceantur, ne os vteri & ceruicem exulcerent, quando diutius in vteri vagina pessus hærere debet.

Ante vero intromissionem pessarij, aditus vteri rebus odoratis inungatur, vt oleo moschelino, aut liquidambar, vel simili, quod zibethum aut moschum exceperit; ex quibus & cera fiunt sæpe litus, quo virginum naturalia inunguntur: pudor enim puellaris pessaria respuit, quæ non nisi refractis virginitatis repagulis queunt intromitti.

Porro materia pessorum ferè ad vnguenti formam reducitur, in eámque liquatam immergitur lana pexa, aut gossipium, & formatur pessus iustæ longitudinis tenui linteo aut panno serico inuolutus, cui filum appenditur, propter causam superius allatam.

Sic autem ad menses ducendos conficietur pessus.

Pessus ad mensium accelerationem.

℞. nigellæ, baccarum lauri an. ℥.ß myrrhæ ℥.j. sabinæ, dictamni an. ℈.ij. castorei ℈.j. puluer. hieræ picræ ℥.ij. cum oleo nardino & pauca cera, fiat linimentum, quo insuccata lana pexa panno sericeo inuoluatur, & fiat pessarium, oleo moschelino aut nardino, ante intromissionem liniendum.

Non omnia priapiscota obuoluuntur, sed instar suppositorij, ex materialibus ad consistentiam solidiorem redactis formatur pessus, qui penis longitudinem referat, vt ad sistendos menses, hoc modo.

Pessus ad menses sistendos.

℞. boli armenæ, sanguinis draconis an. ℥.ij. pulueris myrtillorum, rosarum, balaustiorum, hypocistidis an. ℥.j. vnguenti comitissæ ℥.j. igne lento simul commisceantur, & fiat pessus forma pyramidalis, & iusta magnitudinis.

CAP. III.

De nodulis, vel potius penicillis.

PARTIS cuiusque conditio & natura non omnia semper remedia etiam eximia ferre potest, vt quæ propter pondus grauant, vel duritiem lædunt. Vnde emplastra ad effectus alicuius curationem etiam optima relinquuntur, vt facilius possint tolerari: hinc in ano, qui condylomatis vel rhagadibus exasperatur, & in orificio pudendi muliebris externo, quod vlceribus scatet, nec suppositoria, nec pessi adhibentur, sed penicilli molles, quos non satis propriè quidam nodulos vocitant, cum apophlegmatismi verius nomen hoc sibi valeant arrogare.

Penicilli nàmque non in nodum efformantur, nec perinde sunt duri, sed mollissimi, vt qui ex cotone, vel lana fiant, succo vel vnguento quodam idoneo insuccata: Sicque à partibus affectis sine molestia admittuntur, & facilè feruntur. Vt etiam in curandis vulneribus fieri cernimus, intra quorum labra duo, aut plures aliquando reconduntur.

Sæpe autem adhibentur ano, vt anteriori vuluæ, cum harum partium vlceratarum conditio alia remedia non facilè ferat: fiunt vero ex materia diuersa pro affectus, cui destinantur, varietate, vt ad dolorem ani, quem acer humor innexit, demulcendum.

Penicillus anodynus. R. *cerati refrigerantis Galeni* ℥.ß. *vnguenti crudi seu nutriti* ʒ. ij. *cum dimidio oui vitello fiat linimentum, quo flocculus lanæ inungatur, & admoueatur affectæ parti.*

Ad vlceris sordidi detersionem penicillus hic erit vtilissimus.

Alius detergens. R. *syrupi de absynthio, mellis rosati an.* ℥.j. *myrrhæ, aloës an.* ʒ. ß *misce, & cum lana fiant penicilli.*

Idem

lem præstat hapsus lanæ aut gossipij, vnguento de
imbutus & parti admotus.
.d vlceris desiccationem commendatur & hic.
.. *vnguenti albi Rhasis ℥.ß.desiccatiui rubri,& vn-* *Alius desiccans.*
zti diapompholigos an.ʒ.ij. misce & cum pexa lana,
carpto bombace fac penicillos.

CAPVT IV.

De suppositoriis.

EX ventris torpore humorum fit confusio & immensa morborum propago, quæ vt vitetur, aluus pigrior alimentis humectantibus lubricanda, vel clisteribus eluenda, vel ndibus subdititiis solicitanda, vt singulis diebus, *Ventris segnities naturam malè lacessit.* :cedentis diei excrementa deponat: fecibus námque tius cohibitis, nec pro assumptorum ratione descen- itibus, ad caput vapores ascendunt, corpus ingraue- , ciborum concoctio læditur, ac reliquæ functiones idunt deteriores.

Quibus igitur pudor obrepit, vt virginibus, sæpe na- Pharmacopœo nudare, de aluo per clysterem solici- da, cogitanti, aliud dabitur medicamenti genus, à ponendo, suppositorium dictum, quod quisque pro- s manibus, intra anum recondere facilè poterit.

Olim subdititium hoc medicamentum, glandis for- *Glãs subdititia.* m à qua & glans sæpius vocatur, referebat, nunc ve- longius efficitur, & digiti aut pessi cuiusdam longi- linem æquat.

Est autem plurimus suppositoriorum vsus: cùm enim *Suppositoriorum vsus.* ultas expultrix hebes est, nec stato tempore fæces exclusionem cogit, suppositorio acri, velut aculeo nulanda, seu quando rectum intestinum induratis ibus nimiopere saturatum, nec clysmum admittere est, seu iam admissum egerere nequit.

Multum verò conferunt eiusmodi subdititia medi- nenta ascaridibus enecandis, & his affectibus, qui- s aluum fluere optimum est, nec enematis eluere

tutum, vt in enterocele, & in intestini recti ab humiditate nimia prolapsu & inuersione.

Suppositoriorũ basis. Basis eorum est mel, quo solo sæpe eousque cocto dum crassescat, nec amplius inquinet digitos concinnantur. Mel enim cùm tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat, necesse est, ait Galenus *c.* 38. *lib.* 3. *de aliment.* qua aluum ad excretionem proritet.

Melli nonnunquam additur sal communis, aut gemmæ, aut puluis hieræ, aut alius simplex, vel compositus.

Suppositorium cõmune. Suppositorium commune ad facultatis excretricis stimulum paratur hoc modo.

℞. mellis ℥.ij. salis communis ʒ.ij. vel salis gemmæ ℈.iiij. lento igne coquantur in paruulo cacabo ad crassitudinem legitimam, & fiant suppositoria iusta longitudinis multa pro quantitate mixtorum. Vix enim vnicum suppositorium ex cocto melle tantùm paratur, sed simul plura fieri consueuerunt, ne exigua mellis portio, quæ conficiendæ glandi sat esse potest, citius vratur, aut patina ignita pereat, quam tractabilem consistentiam acquirat.

Aliud ad vermes. Ad vermes sedis enecandos, & ad pituitam qua nutriuntur, educendam, sic parata suppositoria feliciter induntur.

℞. aloës ʒ.j.ß. agarici, absynthij an. ʒ.j. salis gemmei ʒ.ß. fiat omnium puluis, cui admisceantur mellis, vt decet, cocti ℥. ij. fiant suppositoria, quorum singula oleo amygdalarum amararum, aut absynthij, vel felle bouis peruncta dum opus erit, indantur in anum.

Pro infantibus interdum exacuitur frustulum oblongum saponis albi, ad formam glandis, & inditur: aliquando & cauliculus betæ vel mercurialis butyro illita vicem gerit suppositorij: hæc enim omnia blandè aluum exonerant.

CAP.

CAP. V.

De clysteribus, seu enematis.

CLYSTER vel clysmus nomen à Græcis mutuatum ablutionem significat, vt enema iniectionem, atque pro eadem vtraque vox vsurpatur: per inferiora enim aluus ablui non potest, nisi iniectione quadam præmissa, quæ per sedem in intestina infunditur, ad vim eorum excretoriam pigriorem iusto prorirandam, duritiem ventris emolliendam, intemperiem alterandam, dolorem sedandum, flatus discutiendos, fluorem cohibendum, intestinorum vermes enecandos expellendósque.

Ad alios quoque multos effectus consequendos clysteres instituuntur, quia nulla ferè corporis pars est, quæ ex illo solamen aliquod non percipiat, *com. ad aphor. 17. lib. 18.* Si caput dolor exercuerit, si oculos lippitudo, si fauces strangulatio, si pectus suffocatio, si ventrem inflatio, si renes inflammatio, si mesenterium obstructio, si vesicam dysuria, ischuriáve, his omnibus prosperè clysmus medetur malis.

Magnus clysterum vsus.

Sui quoque sunt & vtero clysteres, per metrenchytem in illius fundum iniiciendi, sui & vesicæ: Sui nec vlceribus desunt, quorum os angustum est, & sinuosa profundáque cauitas.

Sumitur verò pro medicamento liquido, quod per sedem in intestina infunditur, cuius descriptiones traduntur variæ, pro affectuum, quibus destinantur, varietate, vt ad emolliendam aluum, hoc modo.

Decoctio cõmunis clysteris.

℞. maluæ, violarum, altheæ, brancæ vrsinæ, mercurialis, parietariæ, an. m. j. seminis fœniculi, ℥. ß. hyemali empestate, æstate, æstiua verò, seminum quatuor frigidorum maiorum ℥. j. fi. decoctio in sufficienti quantitate aqua, de cuius cola ura sumatur ℔. j. ß. ad summum pro grandioribus, libra dimidia pro infantibus, & ℔. j. vel paulò plus aut minus, pro his, qui inter pusillos & proceros media sunt statura.

Quandiu decocta pro clyst. poßint incorrupta seruari.

Seruatur eiusmodi decoctio biduum æstate, in frigidiore loco incorrupta, hyeme quatriduum; recens tamen parata semper melior iudicanda, perperámque faciunt multi Pharmacopœi, qui hebdomadam integram idem decoctum ad quosuis vsus seruant.

In ea sæpe decoquuntur folia orientalia, vel dissoluuntur electuaria quædam & mel, pro vario Medicorum scopo, vel ad segnitiem ventris & humorum illic cunctantium eductionem.

R. *quatuor emollientium, atriplicis, parietaria, florum meliloti & chamameli an. m. j. fiat decoctio in sufficiente quantitate aqua: in colatura ad ℔. j. dissolue mellis mercurialis ℥. ij. sachari rub. ℥. j. benedicta laxatiua ʒ. vj. hiera picra Galeni ℥. ß. fiat clyster*, iniiciatur manè, vel longè post pastus.

Clysteris inuentionem auis dedisse fertur.

Ad sopitam vim magis irritandam, quidpiam salis communis, vel gemmei solet adiici, cuius facultatem ad ciendam aluum nouisse creditur auis quædam nomine Ibis, ciconiæ non multum dissimilis, quæ aqua marina rostro oblongo excepta, ac in aluum immisso, se proluit, vsúmque clysteris, etiam referente Galeno *in præfatione sui introductorij* docuit. Cauendum tamen, ne clysteribus ad dysenteriam præscriptis, salsugo quædam dissoluatur, dolorem namque intestinorum redderet multò acerbiorem.

Clyster carminatiuus.

Ad flatus discutiendos clyster, carminatuus vulgò dictus, ad hunc parabitur modum.

R. *althea parietaria, comarum anethi, origani, calamenti, abrotoni, florum meliloti & chamameli an. m. j. coriandri, anisi, cumini an. ℥. ß. fiat decoctio in colatura ad ℔. j. dissolue mellis antosati ℥. ij. benedicta laxatiua ʒ. vj. electuarij de baccis lauri ℥. ß. olei anethi ℥ iij. fiat enema.*

Sunt, qui pro oleis ex infusione paratis, ʒ. j. olei, anisi arte spagirica educti, aut paulò plus, minúsve pro corporis & morbi conditione dissoluunt: quod sæpe successu felici sum expertus, dum cætera votis non respondebant.

Hic notandum venis, enemata, quibus oleum permiscetur, aut butyrum, vel vtrumque, segnius humores attra-

re. Pinguium enim adiectione, catharticorum gis hebes, ac ignaua redditur, sed leniuntur, seque citius dolores intestinorum. Propterea ad endum potius & leniendum, quàm attrahenlea, pinguiáve commiscentur, vt:

Validius purgant clysteres qui pinguia non admittũt.

lecoctionis quatuor emollientium ℔.j. *dissolue mellati, sachari rubri, catholici an.* ℥.j.ß. *olei chama- & butyri recentis an.* ℥.ij. *fiat clysmus.*

c omittendum est, enemata non solùm inferioestina proluere, sed etiam media, & superiora unquam, cùm scilicet ventriculus malè affectus ab inferioribus intestinis trahit, ita vt, inquit Ga- *c.* 1. *lib.* 3. *de sympto. caus.* nonnulli portionem eris per vomitum excluserunt, quamuis alibi conum tenere videatur.

Quousq; enemata pertingãt.

oc quoque accidit, dum macilento clyster ex lacte, lecocto carnium paratus inicitur, cuius dulcedic gratioso tempore famelicus, & inanis ventricullectus, velut sugendo liquorem ad se trahit, quo reficiat, vt ex Auenzoare scriptum legimus *in suo ysir. c.* 18. *tract.* 10. *lib.* 1.

d lethargum, apoplexiam & alios affectus cerebri, quibus sensus torpent, ignauáque est vis facultai, clysteres hoc debent modo parari.

. betonicæ, maioranæ, calamenti, saluiæ, origani, an. . mercurialis, atriplicis, an. m. ij. fiat decoctio, in qua iat foliorum sennæ ℥.j. *cum* ʒ ij. *anisi. In colatura ad* j. *dissolue mellis anthosati* ℥.ij. *confectionis hamech iera diacolocynthidos an.* ℥.ß. *aut* ʒ. vj. *salis* ʒ.ij. *aut ij. fiat clyster.*

Ad apoplexiam.

d dysenteriam & alium ventris fluxum citatiorem hibendum dabitur enema sic paratum.

. plantaginis, centinodiæ, tapsi barbati an. m. j. *bulliin* ℔.j. *lactis &* ℔.ß. *aquæ fabrorum ad tertiæ partis sumptionem. In colatura dissolue boli armenæ, amyli* ʒ.ij. *vitellum oui* j. *fiat clyster.*

Ad dysenteriam.

SECTIO III.

DE HIS, QVÆ EXTRINSECVS ADHIBENTVR: & primò,

CAPVT. I.

De balneis.

CVM absolutè balneum dicitur, de tepido ex aqua dulci, seu pluuiali, seu fluuiatili parato, intelligatur, non de sordido Celtiberiorum balneo, qui vrina diu seruata lauari, vel potius conspurcari curabant, nec de balneis medicatis, quæ in diuersis terræ plagis scaturiunt, quæque pro varietate mineralium, quæ proluunt, varium saporem & halitum sortiuntur, & vim ad multos affectus curandos eximiam. Tot enim ferè medicatarum aquarum scaturigines, quot morbos, terra profert. *Galenus cap.5.li.1. de sanitate tuenda.* Multas nunc insignésque Normania, penéque tota Gallia fundit, vt & Germania, Italiáque, sed hîc loquimur tantùm de balneo, quod ex aqua simplici, vel herbarum decocto, in singulorum ædibus parari potest.

Balneorũ vsus triplex.

Balneorũ superba structura.

Paratur autem triplicem ob causam, ob delicias nempe, sanitatis custodiam, & morborum depulsionem. Prioris quod scilicet ad molliriem & voluptatem refertur: veteres Romani fuerunt olim cultores mirum in modum profusi, nam balnea publicis vsibus, magna mole ac inimitabili artificio struxerunt, Alexandrino & Numidico marmore. Nam parietes Thasio lapide partim

fulgebant, partim picturis nitentes visum non reficiebant, atque in eorum piscinas argentea nia aquam vel tepidam, vel calidiorem ad libiindebant. Tanto enim studio prosequebantur ı, vt ex his nonnulli septies singulis diebus laua-: maximè verò Imperatores & patritij, qui seorıabantur. Cùm tamen balneum voluptaria sit res, rit Iureconsultus *Vlpianus*, ad maiorem voluptá-olim ante Antoninum Philosophum, promiscua ıt viris æquè & mulieribus lauacra, quæ gymna-cantur à Iudęis, qui apud Tripolim & Damascum ıt.

Balnea Romani habebant in deliciis.

sanitatis custodiam, qui feruidò sunt iecore, vel ı habent squalidam, balneas aquæ tepidæ ac dulpe & feliciter ingrediuntur. *Oribasius cap. 27.*

Balneorum magna vtilitas.

ı morborum depulsionem multus quoque est balım vsus. Laudat námque Galenus *c.10. lib.10. memed.c.20 lib.12.* in hectica febre, in diaria, & etiam ıando in putrida, obseruatis obseruandis.

ı plerisque morbis conferre Hippocrates *Part. 44. de vict. acutor.* ante Galenum multis in locis scri-Cutis enim spiracula soluit, humores discutit, ferın viscerum temperat, lassitudinem tollit, terreıque ac melancholicum humorem diluit, tempelenit.

ecticis ditioribus parabitur balneum ex lacte vel, vel aquæ portione adiecta. Aliis minus opulentis ı sufficiet, eáque potius fluuiatilis, aut pluuia, quam ana aut pluuia, cui proderit stirpes quasdam vel inıs, vel earum partes incoquere, vt:

Balneum ex decoctione herbarum.

, *althea, maluarum, violarum, foliorum vitis & laginis an. m. iiij.* bulliant in sufficienti quantitate e fluuiatilis aut pluuiæ pro balneo.

d morpheam & alias cutis fœditates proderit, corprimum in balneum immergi supra descriptum, lò ante per vniuersalia remedia, chartasim phleboiámque, praua succorum colluuies emendata ıt, & sanguinis copia imminuta: dein in infra

descriptum, quater aut quinquies, aut pluries in ipsum, si vitium postularit, lauare.

Balneum ad morpheam & alias cutis fœditates.

℞. *foliorum enulæ campanæ, oxylapathi, scabiosæ an. m.vj. clymeni rubri, fumariæ an. m.iij. bull. in sufficienti quantitate aquæ, balneo quæ satisfaciat parando.*

Credidit olim nimis insipienter perdita quædam gens, Elephantiasim balneo ex humano sanguine parato sanari: Sed hoc cùm sit horrendum etiam dictu, & à cacodæmone quodam inuentum, prorsus fugiendum. Tantum enim malum, in quo tota naturæ œconomia labefactata est, nec remedio cuipiam externo, nec ei, quod intrinsecus assumitur, nec sæpe simul omnibus cedit.

CAPVT II.

De semicupio, seu insessu.

VT balneum corporis totius est lauacrum, excepto capite, quod tamen sæpe vaporibus tentat, sic semicupiũ dimidij: Est enim balneum abdominis tantùm, vel dimidium solium, aqua vel decocto idoneo plenum, cui æger ad ventriculum vsque insidet, cruribus & tibiis extra porrectis. A Græcis ἐγκάθισμα vocatur, à Latinis insessus, & insessio, & aliquando semicupium. Fit ex eadem materia, qua fotus & balneum; quorum altero maius & altero minus est, ac velut inter vtrumque medium.

Semicupij vsus.

Huius præsidij multiplex agnoscitur vsus. Inseruit enim vtero molliendo, vasis eius reserandis, colicæ affectionis cruciatibus sedandis, & aliis doloribus, qui vel renes à calculo obsitos, vel vreteres obstructos, vel alias ventris partes imas excruciant, mitigandis.

Semicupiũ ad nephriticũ dolorem.

Ad doloris nephritici sedationem, vbi emollitione & vasorum diductione opus est, sic parabitur semicupium.

℞. *betulæ, althææ, maluarum, violarum, parietariæ, florum*

meliloti, summitatum anethi an. m. iij. seminis lini oquantur omnia in aqua pluuiali, vel fontana pro cupio.

int, qui materialia excipiunt facco, parti magis nti, in ipsa insessione admouendo. Ante ingressum us crudis & viscidis humoribus scatens medica- to idoneo, si tempus permiserit, repurgandum, sin is, aluus tantùm clystere laxanda.

d ventris exsiccationem, duritiem, tensionem & co- n dolorem encatismata parantur aliquando ex o- orum decoctione, quibusdam lac additur, aliis vi- , nonnullis oleum.

bi dolor colicus à flatuum copia ortus, ventrem di- lit & excruciat, semicupium parabitur ad hunc um.

. polij, calamenti montani, origani, summitatum a- i, florum meliloti, maioranæ an. m. iij. seminum anisi, ad coli- culi, cumini, baccarum lauri an. ℥. j. Includantur cam fla- ia duobus sacculis, qui bulliant in aqua sufficienti, tuo sam. at semicupium, in quod æger resupinus, à genibus mbilicum demergatur. *Aliud.*

CAP. III.

De vaporario.

EX iisdem paratur vaporarium, quibus se- micupium, sed quantitate minore. Sat e- nim est in lebete pauca quædam conco- quere, quorum vaporum vapor sursum per cathedræ foramen, cui æger insideat, tus, vel vterum, vel anum feriat. His enim maximè ibus medetur, cùm scilicet reserandus est vterus, ises euocandi, vel sistendi, hæmorrhoides aperien- vel constringendæ, dolor sedandus, & intemperies dam alteranda.

d mensium prouocationem, ne vapor disgregetur a ambientem exhalet aërem, cathedra pertusa,

℞

cui mulier insidebit, accuratè pannis multis inuoluetur: Sic enim sursum ascendens, ad sinus pudoris orificium facilè deferetur, & vasorum ora permeans, sanguinem attenuabit, & ad motum concitabit.

Remedium hoc sequenti formula descriptum, mensibus & hæmorrhoidibus ciendis erit idoneum.

Vaporarium ad mensium & hæmorrhoidum concitationem.

℞. fol. alth. arthemisiæ, calamenti, calaminthæ, hyssopi, satureiæ, maioranæ, an. m. j. *sabinæ, m.* ij. *florum melilot. chamæmeli & iasmini an. m.* ß. fiat decoctio in aqua & quarta parte vini albi, cuius vapor admittatur dicto modo.

Ad fluorem vtrumque sistendum, accommodatissimum erit sic descriptum.

Ad fluorē vteri vtrũque sistendum.

℞. *bursæ pastoris, centinodia, pilosella, plantaginis, equiseti an. m.* j. *rosarum m.* ij. *balaustiorum m.* j. *ß. decoctis in aqua fabrorum, cuius vapori inhient naturalia.*

Ad dolorem hæmorrhoidum sedandum.

Ad hæmorrhoidum dolorem leniendum, placandúmque, sic parabitur.

℞. *tapsi barbati m.* ij. *althea m.* j. *sem. lini* ℥. ß. *bulliant in lacte, & podice tepidus vapor excipiatur.*

CAPVT IV.

De Hypocausto, seu sudatorio.

Hypocaustũ quid.

HYPOCAVSTVM locus est, ad fornaculæ cuiusdam instar concinnatus, in quo sudor elicitur sicco calore, ab igne subiecto, per spiracula parua ascendente. Alio nomine vocatur laconicum, quod eo præcipuè Lacones vterentur, vt balneo Romani. Morbis confert frigidis ac diuturnis: Illius enim calor acer & feruidus, cùm externum corporis habitum non modò calefaciat; sed etiam præcordia & partes omnes internas, potenter meatus aperit, humores calefacit, liquat, & per sudores prolicit.

Vnde dicatur laconicum.

Eius vsus.

Sed quia calor eiusmodi sic extrinsecus occursando & simul intro sese insinuando, humores affatim proli-

x horę quarta parte tolerari potest, sine spirituum atione, & iactura virium, quam lipothymiæ non consequuntur. Maximè verò delicatuli in hypoo animo deficiunt, vt etiam hi, quibus est corpus ırum, & excrementis pluribus onustum. Proinde uæ sanitati optimè consultum voluerit, ipsas forlas adibit nunquam, nisi priùs humorum sarcina, icamento sublata idoneo, & sanguine, si plenitu- ıâserit, imminuto. Sic enim vtilius succorum, qui ıtum corporis infarciunt, reliquiæ foras per sudo- ıblegabuntur.

Qua ingressum hypocausti præcedere debent.

Non est improbanda rusticorum consuetudo, cum pia Laconici, artificiosa industia, vt decet, extrudolium iustæ magnitudinis, vel ad ignem, vel cacacarbonibus ignitis, vel decocto quodam feruente ıleto, ac in fundo illius reposito, calefaciunt, illicsedentes profusè sudant, & facilè sine animi deliis.

Ex his nonnulli furnum, à quo nuper panis extrasest, ingrediuntur, atque caput extra præfurnium tùm exerunt, & illic sudant ad libitum.

Ad sudorem his promouendum, qui lue venerea laant, Chirurgi quoddam æstuarium ex viminea texa effinxerunt, instar caueæ cuiusdam, in qua cicuıdæ aues incarcerantur, vocántque nec impropriè, c infacetè caueam, in qua quidem aues non nuunt, sed ab his nutriuntur.

Illic inclusi misellì, cum lateribus aliquot ignitis, & angulis inuoluti, coguntur, donec sudor copiosissimus ex vniuerso corpore proliciatur, præbibito ante guaiaci cremore aut sarsaparillæ, aut alterius alexiterii, quod simul sudores moueat & virus luis venereæ deleat.

CAPVT V.

De fomentis, seu fotibus.

TANTA fotus habet commoda, vt nulla pars sit corporis, quę foueri, hoc est, per fotum curari non patiatur. Hunc præscribit Aëtius oculis malè affectis. Trallianus *initio lib. 6.* auribus, alui profluuio, imò dolori cuilibet sedando quoddam describit conuenientissimum. Nec in febre Celsus *cap. 12. lib. 3.* omisit fomenta validiora, vt nec omittenda pleuriticis, hepaticis, lienosis, calculosis, arthriticis, & partibus omnibus, quarum nec vlcus continuitatem diuisit, nec vulnus secuit integritatem: cutim enim ad transpirationem raram faciunt, ait Oribasius *c. 29, lib. 9.* sanguinem attenuant, eius portionem discutiunt, & sic efficiunt, vt affectæ partes mitiùs dolore premantur.

Fotuum magna vtilitas.

Ad multas igitur intentiones fit fomentum, vt ad robur ventriculo reconciliandum sic:

Fomentũ roborans ventriculum.

R. *absynthii, menthæ vtriusq., comarum anethi, rosarum an. m. ij. pulegii, maioranæ an. m. j. balaustiorum, nucum cupreßi contusarum an. ℥. j. bulliane in aqua cum quarta parte vini sub finem decoctionis additi, fiat fotus cum spongiis.*

Ad lienis mala Trallianus varios fotus præscribit, ex his, quæ vel ipsum roborant vel humores incidunt, digerúntque, vel eius intemperiem quamlibet immutant: vt, ad illius robur, obstructionémque liberandam, corpore priùs ritè purgato, fiet sic fomentum.

Fom. splenieticum.

R. *ceterach, scolopendrii absynthii Romani, stœchados vtriusq., tamarisci, an. m. ij. florũ genistæ, Iasmini an. m. j. fiat decoctio in aqua & vino, modò nulla sit inflammationis suspicio: vel, In aqua sola, & singulis decocti libris olei capparum ℥. iij. adiiciantur, pro fotu partis cum spongiis, vel sacculis, dictis simplicibus impletis.*

Ad

d pleuritidem fotus sic descriptus vtiliter admo-
itur.

. *althea, violarum, malua an.m.ij. florum meliloti* *Aliud ad*
hamam. comar. anethi an.m.j.sem.lini ℥.j. *fi. deco-* *pleuri-*
in aqua vel lacte, pro fotu lateris dolentis, cum la- *tidem.*
aut spongiis.

A fotu liniatur pars oleo quodam paregorico,
iliorum, amygdalino, violarum, aut butyro re-
iti.

Fotus calculosis sæpe imperantur, regioni renum
aibendi: vt,

. *nasturtii aquatici, parietaria, betula, violarum an.* *Aliud pro*
ij. fœnugraci ℥. *ij. fiat decoctio in hydraleo*, pro fotu *calculosis.*
gionis renum.

CAP. VI.

De epithematis.

INTER fotum & epithema nihil discrimi- *Differentia inter fotum & epithema.*
nis quidam constituunt: Fernelius contra,
medicamenta diuersa esse tum formula,
tum viribus rectè putat. Fotuum siquidem
st multiplex qualitas, & parandi modus, feréque par-
ibus singulis possunt admoueri. Epithema verò
luabus potissimum qualitatibus eximia sunt, alterante,
qua intemperiem quandam emendant, & roborante,
sæpéque alexiteria, qua viscus nobile tuentur, & vi-
rus aliquod oppugnant, atque iecoris ferè cordísque
regioni tantùm admouetur.

Putantur sæpius ex aquis stillatitiis, cardiacis alte- *Epithematum materia.*
rantibus, aut liquidissimis decoctis, quibus pulueres
viribus singulares permiscentur. Proportio pulueris est
scrupuli vnius, aut dragmæ dimidiæ tantùm ad vncias
singulas stillatitiarum aquarum, quibus parum aceti
solet commisceri.

Diluitur interdum puluerum loco, nonnihil ex con-
fectione quadam alexipharmaca, tempore pestilenti,

vel cùm ægrotus ipse maligno quodam morbo, qui cor & facultatum robur impetit, iam correptus est: tunc enim securum est parum Theriacæ, aut mithridatii epithematis commiscere.

Ad iecur ex febre exæstuans, refrigerandum & roborandum sic fiet epithema.

Epithema hepar refrigerans. ℞. *aquarum cichorii, endiuiæ, nenupharis & plantaginis an.* ℥.iij. *aceti rosati* ℥.j. *pulueris triasantali* ℥.j.ß. *pulueris diarrhod. abbat.* ʒ j. *trochisci de caphura* ʒ. ß. *fiat epithema*, quo tepido insuccentur panni lanei, vel linei, & subinde admoueantur regioni hepatis.

Ad muniendum cor, & tuendum vitalis facultatis robur epithemata sic parata optima sunt.

Aliud confortãs cor. ℞. *aquarum buglossi, scabiosæ, cardui, oxalidis & rosarum an.* ℥.iij. *aquæ theriacalis* ℥.ij *specierum diamargar. frigidi, triasantali an.* ʒ.j.ß. *pulueris radicum tormentillæ, gentianæ, dictamni & grani tinctorii an.* ʒ. ß. *misce, & fiat epithema*, quo linteum insuccatum regioni cordis applicetur.

Veteres pannum coccyneum laudant, qui cùm in baphia arsenico multo inficiatur, à recentioribus improbatur. Probo tamen ego in morbis venenatis, in quibus ipsa venena sæpe sunt salutaria.

CAP. VII.

De lotione.

NON hic per lotionem intelligimus balneum aquæ frigidæ, quemadmodum Oribasius *c.7. lib.1. & Paulus cap.51. lib.1.* sed particularis alicuius membri ex decocto medicato ablutionem, ad sordes auferendas, intemperiem corrigendam, humorem digerendum, partem roborandam, dolorem mitigandum, & somnum conciliandum. Ad pediculos quoque capitis enecandos lauari capillitium prodest, vt decocto ad hunc modum parato.

℞. *sta-*

℞. *staphysagriæ ℥.ij. absynthij, tanaceti, betonicæ, centaurij minoris an. m.ij. bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad tertias.* Coletur decoctio, qua caput abluatur eum spongiis vel linteis.

Lotio ad phthiriasim.

Vetulis, quæ molestè ferunt canos habere capillos quod à maritis despiciantur, hæc denigrans capillos imperabitur lotio.

℞. *corticum quercus & alni an. ℥. ij. gallarum ℥. ij. corticis nucum viridium ℔.ß. foliorum mali granati & myrthi an. m. j fiat decoctio, cui adde aluminis ℥. ij. vitrioli* ℥.j. Decocto colato abluatur capillitium, nec detergeatur linteis, sed in sole non feruido, aut aëre calidiusculo exsiccetur.

Lotio denigrans capillos.

Quæcunque tamen præ deliciis seipsas ornant, inquit Galenus *c.2. li.1. de compos. med. local.* harum nulli tale quippiam à me petenti exhibui. Sic enim multæ sese fucant, vt fallant.

Olim autem frequentius, quam nunc caput lauabatur, nec sine ratione, vulgare prouerbium auditur, *nunquam caput lauandum, raro pedes, sæpe manus.*

Ad somnum conciliandum lauantur aliquando pedes, decocto simplicium, quæ calorem mitigant, & sensus sopiunt, ad hunc modum parato.

℞. *lactucarum m.iij. betonicæ, florum nenupharis an. m.ij. florum papaueris m.j. fiat decoctio in aqua pro lotione pedum.*

Lotio pedum concilians somnum.

CAP. VIII.

De embroche & aspersione.

PER embrochationem oleum, vel alius liquor, vt decoctum affectioni curandæ accommodatum, instar pluuiæ, super partem aliquam delabitur, sicque dicitur à Græca dictione βρέχω, id est, pluo, seu irrigo, vnde embro-

chatio, quasi à pluuia descendente irrigatio. Hoc medicamentum in vsum venit, ait Aëtius *cap.172. ser.3. tetr.1.* vbi ob aliquam circunstantiam balneum adhiberi prohibetur. Et in vigiliis, & in febribus, & in delirantibus valdè conuenit, velut est decoctum papaueris & chamæmeli. Archigenes præceptorem suum Agathinum ex vigiliis delirantem, confestim à delirio & vigiliis liberauit, capite eius multo oleo calido irrigato.

Eiusmodi irrigationes à fotu tantùm dissentire videntur, quod illæ supra partem ex alto delabantur, hic verò admoueatur cum spongiis, aut pannis, & aliquando sacculis.

Irrigatio. Iam verò irrigamus, inquit Oribasius *c.13. lib.9.* vbi inflammatio resoluenda, aut abscessus suppurandus. *Aspersio.* Aspersione verò vtimur ad faciem, atque in febribus ardentibus: æstiuo tempore, aqua frigida, hyberno, ea ipsa calidiore. Verum in simplicioribus febribus, & in stomachi subuersione etiam poscam aspergimus. Vtimur adhuc aspersionibus in oculis fluxione infestatis, ocymi decoctum velut efficacissimum adhibentes, sed subiicienda menta spongia sicca, ne defluat aqua ad pectus.

Embroche ad lethargum. Componitur autem embroche, seu irrigatio ex simplicibus, vino, aqua, lixiuio, aut oleo coctis, vt ad lethargum, hoc modo:

℞. *cyperi, calami aromatici, iridis, ligni lauri an.* ℥.ß. *saluiæ, rorismarini, pulegij, sampsuci, calamenti, stœchados vtriusque an.m.ß. schœnanti, seminis coriandri, cumini an.* ℥.ij. *fiat decoctio in libris tribus aquæ ad tertiæ partis consumptionem. Colaturæ adde aquæ vitæ* ℥.iij *fiat embroche capitis.*

Ad somnum verò conciliandum, ex simplicibus contrariam facultatem habentibus parabitur irrigatio ad hunc modum:

Irrigatio somnum prouocãs. ℞. *lactucarum m.ij. florum nymphee, rosarum albarum an.m.j. florum papaueris, betonicæ an.m.ß. fiat decoctio, cuius colatura pro embroche capitis esto.*

Ad irrigationem referri potest aquarum medicatarum,

rum, vt Borbonensium stillicidium, seu gutturnium, de quibus agere, nostri non est nunc instituti.

CAP. IX.

De linimento, seu litu.

Linimentum mediæ est consistentiæ inter vnguentum & oleum: Illo siquidem liquidius est; hoc vero crassius; nam ad sui spissitudinem parum ceræ aut pinguedinis admittit, ne tam facilè diffluat, nisi sole aut igne parum ante incaluerit. Basis illius oleum est, cui nonnunquam additur aliquid ex resinosis & pinguibus præter ceram, ita tamen, vt consistentiam semper retineat molliusculam. Est enim litus seu linimentum nil aliud, quam *vnguentum valde molle*, ad cuius confectionem oleum quoduis assumi potest, modo viribus polleat proposito scopo accommodatis. Omnis autem ferè litus, cum paregoricus sit, & doloris sedatiuus, ex oleo, vt plurimum simplici, vel amygdalino, violato, aut simili, quod nullo excessu temperiem quandam immutet, conficitur, vt ad lateris dolorem in pleuritide sedandum hoc modo:

Linimenti quid.

℞. *olei amygdalarum dulcium* ℥.ij.ß. *butyri recentis insulsi* ℥ j. *ceræ parum, fiat litus.*

Litus ad pleuritidem.

Ad dolorem ex intemperie ab humore frigido natum, oleum quoddam assumendum est, quod pari gradu calefaciat, quo & humor ipse à temperie discessit. Idem est indicium de intemperie contraria, ad medicamentum viribus contrarium. Litus enim ad dolorem ex humore calido natum, ex oleis refrigerantibus parandus est, vt;

℞. *olei nenupharini* ℥.ij.ß. *olei rosati* ℥.ß *ceræ* ʒ.iij. *liquescant omnia simul, & fiat linimentum.* Vel sic:

℞. *olei violati* ℥.ij. *mucaginis seminis altheæ, vel lini* ℥.j. *ceræ parum, fiat litus*, affectæ parti admouendus.

Litus ad dolorem ex humore calido.

Intemperiei frigidæ sic paratus litus applicabitur.

Alius ad intemperiem frigidam. *R. olei chamæmeli & anethi an. ℥.j.ß. axungiæ anatis ℥ j. ceræ ʒ.iij. liquescant omnia simul, & fiat litus.*

CAPVT X.

De mucaginibus.

QVONIAM de mucagine sæpe fit mentio, quæ vel sola admouetur, vel aliis remediis admiscetur, de ea quoque paucis, vt agamus, nunc nostrum suadet institutum.

Mucaginũ vsus. In primis autem efficax est ad molliendum, humectandum, & dolorem leniendum, vt quæ ex glutinosis radicibus & seminibus extrahitur: nonnunquam & ad digerendum, & attrahendum, vt quæ ex gummis multis educitur. Semina ferè sunt lini, fœnugræci, maluæ, citoniorum, psyllij & altheæ, cuius & radices aqua tepida maceratæ, multa mucilagine luxuriant. Multum quoque eructant ficus, gummi Arabicum, tragacanthũ, & icthyocolla, si per noctem, in aqua, vel alio liquore infundantur, & postridie recalfacta, exceptáque tela noua, aut sacculo fortiter exprimantur. Sic extrahitur mucago bdellij, sagapeni, ammoniaci, galbani ad confectionem emplastri de mucilaginibus accessura.

Singulis autem aquæ vel liquoris alterius vnciis, singulæ radicum, vel seminum vnciæ solent imponi. Si tamen crassior mucago expetatur, augenda seminum aut radicum quantitas; si liquidior, minuenda, & dragma tantum seminis vnciæ liquoris infundatur.

Ad inflammationes quasuis proderit mucaginem adhibere sic paratam.

Mucago ad inflãmationẽ. *R. radices altheæ ℥. ß. seminis psyllij ʒ. ij. infunde super cineres calidos, per diem integram aut dimidiam in aqua.*

aquarum nymphea & solani ℥.iij. dein eliciatur mucago, dolenti parti admouenda.

Oculorum dolori à causa calida mitigando, conueniet& quæ sic elicitur.

Alia ad dolorem oculorum ex causa calida. ℞. *seminis citoniorum ʒ.iij.infunde per noctem in aquarum nenupharis, solani & euphrasiæ an.℥ j.ß. manè fiat extractio mucaginis*, affectæ parti admouenda.

CAPVT XI.

De collyriis.

MEDICAMENTVM optimum non tantum affectui, sed affectæ parti accommodatum est. Non enim quoduis auribus, ori, naribus, vtero præscribitur, sed quod accommodatè singulis exhiberi potest. Oculis peculiaria quædam decernuntur, collyria dicta, quæ qualitatibus eximiis prædita, illorum vitiis eximiè succurrunt. Cuiusmodi sunt, quæ Galenus *libro de oculis, & libris 4. & 5 composit. medicament. l. c.* literis mandauit, vt etiam Paulus & Aëtius *multis in locis.*

Collyriorum differentia. Sunt autem collyriorum duo genera; alia sicca, ab Arabibus Sief, à Græcis ξηροκολλύρια, à Latinis collyria sicca dicta; alia ὑγροκολλύρια, quæ humida sunt, & à recentioribus absolutè collyria nominantur, seu quod ex forma liquida melius adhibeantur: vix enim oculi remedium aliquod durum crassiúmve perferunt, seu quod ex collyriis siccis fiant, ad cotem læuigatis, & in aqua, aut alio succo idoneo solutis. *Collyria sicca.* Ex humidis quædam habent consistentiam mellis, aut vnguenti molliusculi, vt tuthia multa vstione & lotione præparata, & cum succo fœniculi, aut alio idoneo liquore ad vnguenti formam redacta: alia planè liquida sunt & fluxilia, vt quæ ex aquis euphrasiæ, rosarum, aut plantaginis cum exigua portione trochiscorum alborum Rhasis parantur. *Tuthia præparatio.*

Hæc in vitreis lagenis reponi solent, vt solidiora in vasis æreis.

Collyriorum materia. Et vt numerosæ oculorum affectiones collyriis sanantur, sic eorum est materia multiplex quæ desumitur, vt tota reliquorum medicamentorum familia ex mineralibus, animalibus, & plantis, ex quibus vel pulueres fiunt, vel aquæ destillantur, vel succi extrahuntur, vel excrementa sumuntur.

Cum visus acuendus est paratur collyrium oxydorcicum, ex his, quæ oculorum caligini medentur, vt sunt fella animalium, aquæ chelidonii & euphrasiæ, vel aqua communitatis, vulgo dicta, quæ sic parata, optima est.

Aqua communitatis ad acuendum visum. ℞. *euphrasiæ m.iij. chelidonii, fœniculi, verbenæ, sileris montani an. m. ij. rutæ, melissæ an. m. j. caryophillorum, macis, piperis longi an. ℥. ß. macerentur per noctem in aquis partibus aquæ rosarum albarum & vini albi, tum fiat distillatio lento igne.* Aqua seruatur pro collyriis.

Ad palpebrarum scabiem pruriginosam, commendatur collyrium Bruni sic descriptum.

Collyriũ ad scabiẽ palpebrarum. ℞. *vini albi, aquæ rosarum an. ℥. j. ß. aloës hepaticæ subtiliter pulueratæ ʒ. j. fiat collyrium.*

Roborantia & refrigerantia collyria ad hunc ritè parantur modum.

Collyr. roborans & refrigerans. ℞. *aquarum plantaginis & rosarum rubrar. an. ℥. ij. albuminis ouorum ℥. ß. misceantur, agitenturq́; simul, & fiat collyrium.*

Oculorum dolori sedando vtiliter adhibetur collyrium sic descriptum.

Aliud ad dolorem oculorũ. ℞. *aquarum portulacæ & plantaginis an. ℥. j. ß. mucaginis seminis citoniorum in aqua solani extractæ ℥. j. fiat collyrium.*

Ad desiccationem, roborationem, & refrigerationem, collyrium sic paratum, efficacissimum est.

Exsiccãs, roborans & refrig. ℞. *aquarum pilosellæ, rosarum & euphrasiæ an. ℥. j. trochiscorum al. Rhasis ʒ. j. tuthiæ præparatæ ʒ. ß. fiat collyrium.*

Collyrium Eleisir, vulgo dictum, roborat oculum, & vueæ prolapsum impedit. Sic verò conficitur.

℞. *Anti-*

℞. *antimonii, hamatites an.* ℥ *x. acacia* ℥. ß. *aloës* ℨ. j. *terantur subtilissimè & cum aqua corrigiola, fiant trochisci.* Ex quibus vsus tempore dissoluatur vnus in aqua rosarum.

Collyriũ Eleisir.

Aliud cognominatur de plumbo, quod vim habet sarcoticam & consolodatiuam, ad huncque modum conficitur.

℞. *plumbi vsti, antimonii, tuthia lota, aris vsti, gummi Arabici, tragacãthi an.* ℥. j. *opii* ℨ. ß. *fiat omnium pulnis, & cum aqua rosar. fiant trochisci*, quorum singuli vsus tempore diluantur in liquore quodam idoneo.

Collyriũ de plũbo.

Ad vlcera venerea commendatur collirium Lanfranci, apud quem tamen inuenisse, mihi illius opera excurrenti nondum contigit. Eius descriptio à recentioribus datur sic:

Collyriũ Lanfranci.

℞. *vini albi* ℔. j. *aquarum plantaginis & rosarum an. q. s. auripigmenti* ℨ. ij. *viridis aris* ℨ. j. *aloës, myrrha an.* ℈ ij. *terantur subtilissimè, & fiat collyrium.*

CAPVT XII.

De lacte virginali.

LAc virginale ex his est, quæ iuniorum adinuenit sedulitas, qui non paruam apud vulgus gloriam captant; cum ex duobus succis vnicoloribus & aqueis simul mixtis, lacteam quandam substantiam, albam, viscidam & lentam instar lactis oculis subiiciunt. Sic enim multi ingenii sui specimen exhibentes, quasi miracula facere crediti sunt, & soli naturæ secreta rimari. Dicitur autem lac virginale, partim *à colore*, quem habet lactis, partim *à consistentia & viribus*, quibus pollet maximis, ad vitia cutis delenda, quæ virgineum faciei colorem immutant. Est verò multiplex huiusce topici medicamenti parandi modus, sed vsitatior hac formula describitur:

Lac virginale cur dictum.

Lac virginale qui fiat.

℞. *lithargyri subtiliter puluerati* ℨ. *iij. aceti, vini albi*

optimi ℔. ß. *misceantur, agitentur, & sic tres horas relinquantur: dein panno villoso ita filtrentur, vt liquor infusus in excipulum subiectum guttatim stillet. Tum aqua sic filtrata alij aqua vel pluuali, vel fontana, cui parum salis fuerit solutum, commisceatur.* Ex *vtriusq; enim concursu lac prodibit virginale.*

Est & hæc vsitata parandi methodus.

℞. *aceti albi optimi* ℔. ß. *lithargyri, auri tenuissimè triti* ℥. j. *bulliant simul ad consumtionem tertiæ partis. Colaturæ adde parum olei tartari, & fac lac virginale.*

Aliud sic adhuc fit:

℞. *cerusæ* ℥. ß. *lithargyri* ℥. j. *trochiscorum de camphora* ʒ. ß. *aceti fortissimi* lb. ß. *macerentur tres aut quatuor horas, agitentur, filtrentur. Liquori extracto immisceatur aqua florum fabarum, vel plantaginis, aut rosarum, cui salis parum fuerit dissolutum, & fiat lac virginale.*

Eius virtus. Valet plurimum faciei rubori, herpetibus & asperdinibus cutis.

CAPVT XIII.

De aqua aluminosa.

Rerum affinitas aliam aquam exhibet, ad multa eximiæ virtutis, quæ ab alumine, quod habet pro basi, aluminosa nuncupatur. Eius confectionem cum multi succi ingrediantur, quos recentes habere melius sit, quam asseruatos, vix ante & post æstatem paratur, sed ferè circa finem Augusti, aut initium Septembris. Tunc enim agrestæ succus copiosus est, & acidissimus, quia immaturus, propterea aquæ huic parandæ magis idoneus.

Aquæ aluminosæ facultas. Extrinsecus vtiliter adhibetur ad inflammationes, herpetas, & alias plerasque cutis infectiones cohibendas,

das, detergendásque. Admota quoque super lingua per febres acutas nigricante, illius non modo scabritiem delet, sed calorem temperat, & ad calorem naturalem reducit.

Eius descriptionem vsitatiorem & magis probatam hic exhibeo, cui peritus Medicus alia facilè poterit adiungere, si cuiusdam affectionis particularis natura ac conditio ita suaserit. Formula autem parandi talis est:

R. *succorum plantaginis, portulacæ, agrestæ, aluminis rupei an.* lb. j. *albuminum ouorum n. xij. agitentur omnia simul baculo aut rudicula, & postea destillentur in alembico.*

Sunt, qui præstantiorem reddunt ad phtyriasim & alias affectiones cutis, succos solani & limonum commiscentes, vocántque aquam aluminosam magistralem. *Aqua aluminosa magistralis.*

CAP. XIV.

De frontali.

FRONTALE ἀνακόλλημα Græcè dictum, medicamentum est, quod fronti impositum, capitis dolore laborantes iuuat. Datur quoque sæpe ad illius ardorem extinguendum, & conciliandum somnum, cum per febres perpetuæ vigiliæ vires deiiciunt, sanguinem corrumpunt, & mentem exagitant. Tunc enim salutare est, topico refrigerante & hypnotico, super osse coronali admoto, dolorem lenire, feruorem minuere, sanguinem temperare, & fumos sursum repentes cohibere. Ad oculos quoque lippientes, aut fluxione obsessos, ex Nicolao Myrepso, vtile est, frontalia adhibere, vt decet, confecta. Sed cauendum, ne cerebro pituitoso humectantia, refrigerantiáque frontalia adhibeantur, præsertim hyeme, ac senibus, cum ne quidem ipsis, æstate conueniant, nec aliis quibuslibet frigidis natu-

Quibus frontalia bene vel malè conueniant.

ris. Iuuenibus verò & biliosis, & calido morbo, qui molestissimum capitis dolorem inuexit lacessitis, temporè quouis admota prosunt.

At vero puellis, quorum ossa cranij adhuc hiant, nec verticem obuersant firmiter, minimè tutus est frontalium vsus; atque horum præsertim reformidandus, quæ vel acetum recipiunt cerebro inimicum, aut quantitatem habent narcoticam, aut valde refrigeratoriam, aut calfactoriam, aut alio excessu eximiam.

Prosunt, quæ primis gradibus quatuor qualitatum intemperiem quandam immutant, vapores compescũt, sensus benignè sopiunt, & cerebrum roborant.

Frontalium forma varia.

Omnia autem frontalia sunt plus, minus vel humida, vel prorsus sicca; humida, polyphormia sunt, & variam inter se consistentiam habent: vel enim forma vnguenti parantur, vel litus, vel opiatæ, vel cerato malagmatis, vt cum herbis intritis oleagina quædam superadduntur, & ex mixtura conficitur frontale.

Sicca quoque non vniformia sunt, sed ex foliis & floribus plantarum integris, vel pulueratis, & duplici sindone intersutis parantur.

Familiare est etiam mulierculis, quod fit hoc modo.

℞. *foliorum lactucæ & betonicæ minutim incisorum, rosarum, an. m. j. madeant in oxyrrhodino, & fiat frontale.*

Frontale feruorem mitigans, somnúmque concilians.

Capitis feruori mitigando, & somnum conciliando valebit, quod sequitur.

℞. *conseruæ nenupharum ℥. vj. conseruæ rosarum ℥. ß. florum papauer. alb. p. ij. pistentur simul in mortario cum pauco vnguento populeone, fiat frontale.*

CAP.

CAP. XV.

De cataplasmatis, & pultibus.

CATAPLASMA Græcis & Latinis dicitur, *medicamentum quoddam molle, quod dolori sedando, repellendo, molliendo, laxando, calefaciendo, pus mouendo, vacuando, & digerendo extrinsecus tantù applicatur.* Consistentiam habet pultis, à qua sæpe nomen assumit; sed propriè loquendo, puls alimentum dicitur, cataplasma medicamentum topicum, quod non modo ex melle, cui incocta essent, vel mixta medicamenta scopo accommodata, paratur, vt olim ab antiquis solebat, sed ex radicibus, herbis, farinis, oleo & butyro: atque nunc sæpè à clinicis mulieribus ex lacte, mica panis, oleo, & vitellis ouorum vtiliter fit; ad mitigandum leniendum, & concoquendum. Sic vero paratum cataplasma, pultem qui vocarit, vt pultem ex farina hordei, mucagine seminis lini & vitellis ouorum, cum Fernelio cataplasma, nusquam aberrabit. Vtriusque enim eadem est consistentia, inter vnguentum scilicet & emplastrum media, & quasi ex materia amborum mixta; vtriusque eadem ratio conficiendi & vtendi.

Cataplasma quid.

Eius vsus.

Fernelius existimat, veteribus cataplasma & malagma idem esse. Galenus tamen *initio lib. 7. de comp. med. gener.* medicamenta solum, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, iuxta antiquorum sententiam nominat: ita vt medicamentum malacticum, seu mollitiuum, & malagma non discrepare, nec rem diuersam constituere credibile sit.

Fiunt ergo cataplasmata ex radicibus, foliis, cauliculis ad putrilaginem coctis, farinis, pinguedinibus, & oleis. Stirpes siccæ, si expetantur, in puluerem reducuntur tenuissimum; si virides coquuntur, dum contabescant, pinsuntur, cribro traiiciuntur; traiectis adduntur mucagines, pinguia, aut oleagina, & aliquando farinæ, atque

Materia.

denuo coquuntur, dum pultis crassitiem acquirant.

Ad doloris sedationem, & duritiei mollitionem hoc cataplasma laudatur.

Cataplasma, anodynum, & malacticum.

R. *radicum liliorum & althea an.* ℥. *ij. maluarum, parietaria, violarum an. m. ij. coquantur omnia ad putrilaginem, pistentur, cribro transmittantur: Cribratura adde farina lini* ℥. *ij. olei lilior.* ℥. *iij. fiat cataplasma.*

Valde quoque emollit, & dolorem quemuis mitigat, quod paratur ex seminis lini farina in hydrelæo, ad iustam consistentiam cocta.

Flatus dissipans.

Ad serosos humores eliciendos, poros cutis aperiendos, & flatuum dissipationem, valet cataplasma hoc modo confectum.

R. *radicis bryonia* ℔ j. *radic. ebul. & cyclaminis an.* ℥. *iij. mercurialis m. ij. coquantur ad putrilaginem in aqua cum quarta parte vini albi, terantur, & cribro cernantur. Cretis adde pulueris baccarum lauri* ℥. ß. *puluer. sem. fœniculi, cumini & florum chamameli an.* ʒ. *ij. farina lupinorum & fœnugraci an.* ℥. j. *olei Irini q. s. fiat cataplasma.*

Syncomistum.

Cataplasma ex pane cibario syncomistum vocant, ad omnia, si Oribasio credimus, vtile est: *Omnibus enim propemodum*, inquit, *inflammationibus conuenit, cum aqua & oleo rosaceo paratum.* Ad multa quoque vtile est, quod ex fermento & oleo conficitur. Duritiem enim maturat, contusiones sanat, humores delitescentes ad cutim attrahit, digerit, resoluit.

Formulæ cataplasmatum variæ apud authores sparsim leguntur, quas hic recensere, vt operosum, sic non satis vtile, cum paucorum exempla sufficiant.

CAP.

CAP. XVI.

De catapasmatis, empasmatis, & diapasmatis.

CATAPASMATA propriè dicuntur pulueres odorati, ex pluribus compositi, qui ad fragrantiam & suauitatem vestibus insperguntur. Pulueres quoque sic dici possunt, qui partibus corporis, vt stomacho, post litum, ad illius robur adhibentur; quemadmodum & qui ex pluribus aromatis ad condimenta parantur, nec non ad vsus alios, veluti sunt pulueres sarcotici ad carnem vlceribus generandam. Catheretici, ad hypersarcosim absumendam, epulotici ad cicatricem inducendam. *Paul. cap. 13. lib. 7.* Sed quia eiusmodi pulueres iam supra attigimus, de his ne verbum quidem efflnxisset, nisi cataplasmatis & catapasmatis paronomasia eò nos redegisset.

Catapasma quid.

Similis vocum affinitas de empasmatis & diapasmatis aliquid enunriare, & differentiam, quæ inter vtrumque & cataplasma datur, aperire, nobis occasionem obtulit: *Empasmata sunt*, inquit Oribasius, *cap. 31. lib. 10. quæ vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut cutis extremitas scarificetur, aut pruritu tentetur, adhibentur. Diapasmata, quæ ad suauem odorem cuti aut toti corpori conciliandum, forma quacunque ac pulueris, aut vnguenti, aut litus accommodata sunt.* Cataplasmata sunt, quæ ad modum superiore capite descriptum, & ad vsus dictos conficiuntur.

Empasma quid.

Diapasma quid.

Empasmata autem inseruiunt, vel profusioni sudorum sistendæ, qui immoderatè fluunt, nec critici sunt, & vires exoluunt naturæ, vel hydropicis, ischiadicis, & orthopnoicis. Quæ sudorum eruptionem compescunt, parantur ex gypso, myrtho sicca læuigata, malicorio, rhoe Syriaco, sorbis siccis, tritis, galla, acacia, &

similibus astringentibus. Quæ hydropicos, ischiade laborantes, & recta solum ceruice spirantes iuuant, fiunt ex arena, fece vini vsta, nitro, sale, sulphure, sinapi, nasturtio, pipere, pyrethro, & similibus acribus, ex quibus dropaces & sinapismi, quorum eadem est cum empasmatis agendi ratio, parantur.

CAPVT XVII.

De sinapis, seu phœnigmis.

SINAPISMVS species cataplasmatis quædam esse dicitur: vtriusque enim consistentia similis est, sed vires multum diuersæ, quod in sinapismo ferè sint vniusmodi, & perpetuo calefacientes: In cataplasmate multiplicis qualitatis, quæ efficit, vt ad calefaciẽdum, refrigerandum, emolliendum, laxandum, & alios affectus supradictos præscribatur. In acutis autem morbis raro, imo nunquam adhibetur sinapismus, nec in tabulis & colliquatis, inquit Oribasius *cap.* 13. *lib.* 10. sed in lethargicis, in catoche, in perfrictione, quæ ægrè calefiat, atque in stupidis & segnioribus naturis, vt sensus partis hebes excitetur, facultas affulgeat, calor excitetur, humor discutiatur.

Sinapismi conficiẽdi modus. Conficiendi sinapismi modus ex Oribasio & Aëtio *cap.* 181. *tetr.* 1. *serm.* 3. est huiusmodi: *Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet, postridie vehementer expressas contundere, dein acerrimum sinapi per se terere, caricarum cremorem inter terendum paulatim affundendo, quo facilius teri possit, non tamen fiat aquosum. Tum in massas leues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Et cum vehementem sinapismum volueris, duas sinapi partes vni caricarum addito; si mediocrem, vtriusque partes aquas; si imbecillam, tertiam tantum sinapi partem duabus caricarum.*

Si ex aceto paratur sinapismus, inefficacior est ac imbe-

imbecillior, quia sinapi virtutem discutit acetum.

Linteo autem excipi debet sinapismus, vt parti adhibeatur, quam sæpe intueri oportet, vtrum ex illius admotione satis ruboris contraxerit; alii enim citius, alii serius eius sensum percipiunt. Propterea certum temporis spatium, quo in parte manere debet, definiri non potest. Quod si longo temporis spatio sinapismus cuipiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aqua calida imbutis fouenda est, vt facilius intro facultas illius queat subire. Vt enim sinapismus ad cutim excrementa possit euocare, hanc si non vlcerare, saltem rubrificare debet; vnde & phœnigmus, hoc est, rubrificans medicamentum solet appellari. *Phœnigmus.*

Post sufficientem sinapismi vsum, in balneum ducendus est æger, à quo pars rosaceo illinenda.

CAPVT. XVIII.

De dropace & picatione.

DRopax topicum quoddam medicamentum est, interdum emplastri modo durum, interdum, vt malagma molle, prout postulat vsus. *Dropax quid.* Est vero dropax alius simplex, qui tantum pice & oleo modico paratur, vocatúrque πιττωσις, id est, picatio, alius compositus, qui scilicet præter oleum & picem multa calefacientia recipit, vt piper, pyrethrum, bitumen, sulphur viuum, saltem, cinerem sarmentorum. *Differentia.*

Conuenit autem maximè diuturnis morbis, inquit Aëtius *c.180. tetr.1. serm.3.* & omnino ante & post sinapismum adhibetur: Ante, vt corpus ad sinapismum præparet: Post, vt reliquæ affectiones exscindantur. Simplex sic & fit, & adhibetur. *Quibus morbis cõueniat.*

Pix arida cum modico oleo liquatur, deinde calida adhuc cuti illinitur, & prærasis locis agglutinatur, & priusquam perfectè frigescat, auellitur. Ea rursus ad ignem calfacta agglutinatur: & similiter, priusquam *Picatio quomodo fiat.*

frigeſcat, auellitur: atque hoc ſæpe repetitur.

Picatio quibus affectibus cõueniat.

Vtilis eſt aſſiduè vomentibus, cœliacis affectionibus, cruditatibus, & partibus alimentum non ſentientibus.

Dropax magis cõpoſitus.

Compoſitior dropax fit ex calefacientibus enumeratis, cum videlicet partem quandam perfrigeratam ad priſtini caloris bonitatem reducere oportet, & cum exſiccare eſt opus, inquit Oribaſius *cap* 10. *lib*. 1. additur ſal, ſulphur, vinum, cinis ſarmentorum: Si aperire, euphorbium & lymneſtis, quæ alio nomine adarce vocatur. Singula autem hæc trita pici liquefactæ inſperguntur.

Oportet autem dropacem calidum adhibere, craſſitudinem habentem pro ratione virium ægri, pilis ante, vt dictum eſt, abraſis, in locis, quibus adhibetur.

Dropacis effectus.

Porrò dropax confertim auulſus, ſpiritum remiſſum firmat, ad ſuperficiem reuocat, & propriorum operum commonefacit, *Aët. loco dicto.*

Nonnunquam & adhibetur pſylothri vice, ad euellendos pilos capitis achoribus obſeſſi. Malignum enim, fœtidum ac contagioſum iſtud capitis vlcus, quod mulierculæ tineam, Arabes aſaphari, vocant, non niſi euulſis, aut ſæpius abraſis capillis perfecte ſanari poteſt.

CAP. XIX.

De pſylothris.

Pſylothrũ quid.

PSYLOTHRVM ad coſmetica medicamenta, quæ ſcilicet corporis cultui & ornatui inſeruiunt, refertur, nec vnguenti aut emplaſtri, aut alicuius ſpecialis formæ genus eſt, ſed depilatorium medicamen, quod forma qualibet adhibitum, hiſpidam partem, pilos ac lanuginem perdendo, glabram reddit. Omne autem pſylothrum propriè ſumptum, cum erodentem & vſtoriam habeat facultatem, non modo pilos attenuat, ſed auellit, & ad

tempus

tempus partem omnino denudat. Propterea non nisi magna cautione ac prudentia adhibendum est. Si enim cuti diutius immoretur, præsertim quod vstorium est, cutem vlcerat, pustulas excitat, & instar pyrotici adurit, vel vt escharoticum erodit. *cap.7.lib.4.de loc.affect.* Ex his, quæ partes glabras tuto faciunt, vtile est, inquit Oribasius *cap.13. lib.10.* lixiuium stillatitium, itémque arsenicum, sandaracha, & calx viua. Aliquid autem eorum, quæ vehementer exulcerant, alicui imbecilliori miscendum est, cuiusmodi est psylothrum sic à Paulo Ægineta descriptum, *capit. 52. lib.3.*

Psylothrũ Pauli.

℞. *asellorum domesticorum* ℥.ij. *sandaracæ* ℥.ß. *calcis viuæ* ℥.j. *aceti veteris, lixiuij ficulnei an.* lb.ß. *coquito in olla ad consistentiam linimenti.*

Aselli domestici.

Notandum vero domesticos asellos animalcula esse, quæ sub vasis aquariis stabulantur, & in globulos se voluunt, à Græcis ὄνοι, à Latinis vulgo millepedæ, à Gallis Cloportes nominantur.

Vt pili cadant, nec denuo renascantur, Rondeletius hoc imperat psylothrum.

Psylothrũ Rondeletij.

℞. *auripigmenti, ouorum formicarum, gummi Arabici an.* ℥ ß. *gummi hederæ* ℥.ij. *cum sanguine vespertilionis, vel succo hyoscyami, fiat linimentum ex arte;* cuius portio adhibeatur loco nudando, abrasis prius capillis.

Ob insignem, quam habet, vim ad perdendos pilos vitis alba, seu bryonia, ab Oribasio & Aëtio psylothrum nominatur.

Efficacissimum est, & quod ad hunc modum paratur.

Aliud.

℞. *calcis viuæ* ℥.ij. *auripigmenti* ℥.ß. *lixiuij fortis q.s. coquantur, donec immissa pluma depiletur, & fiat linimentum quo partes pilosæ inungantur, & per horæ quadrantem sinatur, dein tergentur, tum locus aqua calida lauetur.*

Rusma Turcarũ.

In Turcarum dominio minerale quoddam Rusma illis dictum inuenitur, quod agendi præstantia omnibus psylothris iure debet anteponi; licet enim admodum sit temperatum, nec partem, cui adhibetur, vrat,

pilos tamen celeriter & sine dolore perdit, & loca læuia glabráque reddit, nullo remanente pilorum vestigio. Vt ad votum applicetur, debet in tenuissimum pollinem læuigari, & cum portione media calcis viuæ in aqua dilui. Hanc mixturam Turcicæ mulieres paulo ante balnei, aut hypocausti ingressum partibus obscœnis & axillis adhibent, quas depilare & perpetuo glabras manere desiderant. Est autem rusma scoriæ ferri multum simile, sed leuius, nigrius, & quidpiam exustum referens, vt ex Bellonij obseruationibus *cap. 33. lib. 3.* narratur.

Rusma quid.

CAPVT XX.

De vesicatoriis.

AB effectu, quem præstat paruulum quoddam medicamentum externum, vesicas scilicet excitando, vesicatorium nominatur. Est autem paulo vehementius phœnigmo, seu sinapismo, qui tantum superficiem cutis rubrificat, & imbecillius pyrotico, quod eam ipsam adurit. Admotum enim cuti, epidermidem attollendo pustulam excitat, qua rupta, serum effluit; vel paucum, si in corpore sicciore, ac parte superna adhibetur; vel multum, si in humidiore, vt in hydropico, ac in parte decliui, vt in tibia. Rupta enim cute, aliquando fluctuantis in abdomine & cruribus aquæ portio delabitur, & per vlcusculum, tanquam fonticulum perenniter effluit, sed vlcus sæpe dysepuloticum relinquit.

Vesicatorii quomodo à sinapismo & pyrotico differat.

Prodest vero ad odontalgiam, pone aurem dentis dolentis vesicatorium admouere, vt aliquando ad pedium, in gonagra, podagráque, sed pituitosis magis, quam biliosis conferre creditur. Vidi tamen herpetem vesicatorio admoto perfectè sanatum, qui nullis aliis præsidiis cesserat. Marcellus laudat *cap. 19. libro de re med.* ad lichenem, & alios affectus cutis sanandos, si vulneri ex morsu

Vesicatoriorum vtilitas.

morsu ferarum inflicto, & bubonibus malignis applicetur vesicatorium, ex alto virus euocat, & faciliorem ac tutiorem curationem efficit. Rustici parare solent ex sola radice ranunculi intrita & admota: Pharmacopœi ex cantharidibus pulueratis, pauco aceto & fermento mixtis: Optimum est, quod ex earum puluere, pauco gummi elemi excepto, conficitur. Sic quoque rectè fit.

Vesicatorium rusticorum.

Aliud.

℞. *euphorbij* ℈.ß. *piperis gr.* vj. *cantharidum præparatarum* ℈. ß. *fiat omnium puluis, qui excipiatur pauco fermento veteri & aceto, fiat massa mollis*, de qua exigua portio extendatur super panno serico, & fiat vesicatorium.

CAP. XXI.

De pyroticis, seu cauteriis.

Recte scribitur ab Hippocrate, *aphorism. vlt. lib.* 7. *quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat, ea sanat ignis: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putanda.* Sæpe enim morbi cuiusdam feritas tam sæua est, vt nullo sit medicamento locus, sed vel pars secanda, vel vrenda, vel vtroque modo curanda. Vritur sæpè ferro candente, sed cum hocce remedium etiam fortissimorum terreat animos, Medicorum sedulitas illius tanquam vicarium adinuenit, quod ab agendi vi & effectu, pyroticum nominatur. Ignis enim efficaciam præstat, quando ipsius admotione, caro viua demoritur, mortua absumitur, & pars sana perforatur, vt morbidæ excretionem suscipiat: morbida aperitur, vt proprium excrementum eructet. Sic abscessus cauterio diuiditur, vt pus extra prosiliat, sic rumpitur vomica, sic pertunduntur bubones, vt suum quodque virus euomat.

Pyroticũ cur dictũ.

Ad humoris rheumatici resolutionem, vel diuersionem, in diuersis partibus corporis adhibetur pyroticum, modò in capite, modò in brachio vtroque, modò

Cauterii ad herniam. in tibia alterutra. Admouetur quoque ad curationem enteroceles super ea peritonei productione ampliore, qua spermaticæ venæ feruntur ad testes, vt caro noua in locum deperditæ succenturietur, quæ viam intestino descendenti intercipiat, & sic in loco proprio intestinum labi solitum contineatur.

Hac curandi methodo multi circulatores incautos curant, dum vasa seminalia simul cum productione pyrotico identidem repetito adurunt.

Pyroticorum materia. Desumitur autem pyroticorum omnis materia ex adurentibus, seu causticis, quæ scilicet quartum caloris gradum superant, veluti est: calx viua, arsenicum, sublimatum, tartarum, auripigmentum, vitriolum, nitrum, & lixiuium forte, vt quod paratur ex cineribus sarmentorum.

Conficiendi modus. Est verò multiplex pyrotica conficiendi modus: quisque enim sua, suóque modo parata seruat, quæ omnium præstantissima profitetur. Noui barbitonsorem omnium maximè ignarum, qui sublimatum tantùm admouebat, pauco vnguento Ægyptiaco subactum, omniúmque pyroticorum securissimum mordicus contendebat.

Marianus in sua Chirurgia, plurimi facit cauterium quoddam ex Io. Vigonio surreptum, quod sic describitur.

R. *lixiuij* ℔ *vj. saponis, vitrioli Romani an.* ℥. *j. bulliant omnia simul in vase aneo ad aqua consumptionem, Quod in fundo remanebit, colligatur, atque ex eo fiant cauteria diuersa magnitudinis pro arbitrio.*

Cardanus ex solo sapone & calce mixtis, tritis, & ad vnguenti consistentiam subactis, cauteria sua conficiebat: Nunc verò parantur ad ignem, & formam nanciscuntur solidiorem, & magis idoneam. Vt hoc modo:

R. *calcis viua* ℔. *j. salis nitri* ℥. *j. infunde per diem integrum in* ℔. *iiij. lixiuij ex cineribus vasorum vinariorum, vel herbarum calfacientium parati: Subinde baculo tota mixtura agitetur, postridie coletur, ter, quaterque, dum aqua clara euaserit, qua aneo vase excepta coquatur ad ignem luculentum, ad aqua consumptionem,* non

tamen

tamen *ad perfectam lentoris exsiccationem. Tum ex ea massa fiunt cauteria multa, multiplicisq; magnitudinis*, quæ in vase vitreo, oris angusti diligenter operculato vsus asseruentur.

Sic adhuc rectè ad hunc conficiuntur modum.

℞. cineris sarmentorum lb. iiij. salis gemmei ℥. ij. calcis viua lb. j. ß. infunde per horas quatuor, aut quinque in lb. xv. aqua pluuia, omnia simul, ac sæpe agitando: tum bulliant parum: Atq; tum tota planè mixtura refrixerit, sexies aut septies per linteum satis crassum coletur. Colatura limpidissima excipiatur area pelui, tam diuq; concoquatur, donec in ipsius fundo relinquatur petrea quædam materia, ex qua pyrotica varia magnitudinis formentur.

Inter Parei farragines cauterium quoddam inuenitur, ridiculo nomine, sericeum, dictum, cuius vanam pollicitationem cùm effectus improbet, eius descriptionem subticebo.

CAPVT XXII.

De scuto.

VENTRICVLI intemperiei frigidæ, ac imbecillitati multa medentur tam assumpta quàm admota. Assumuntur blanda purgantia & eustomachica, vt pilulæ ex aloë, & rheo, aromaticum rosatum, & pulueres digestiui, vulgò dicti.

Admouentur calefacientia & roborantia, vt litus, fotus, de quibus supra, & scutum, de quo nunc agendum.

Scutum cur sic dictum, & cui parti accommodatum.

Sic autem vocatur medicamentum quoddam ventriculo peculiare, quod scuti formam habet, illiúsque calorem suscitat, robur adauget, & coctionem iuuat admotum.

Eius differentia.

Concinnatur interdum ex emplastro quodam stomachico, super aluta extenso & admoto, & aliquando ea parte, qua proximè carnem contingit, raro syn-

optimi ℔. ß. misceantur, agitentur, & sic tres horas relinquantur: dein panno villoso aita filtrentur, vt liquor infusus in excipulum subiectum guttatim stillet. Tum aqua sic filtrata alij aqua vel pluuali, vel fontana, cui parum salis fuerit solutum, commisceatur. Ex vtriusq; *enim concursu lac prodibit virginale:*

Est & hæc vsitata parandi methodus.

R. *aceti albi optimi ℔. ß. lithargyri, auri tenuissimè triti ℥. j. bulliant simul ad consumtionem tertiæ partis. Colaturæ adde parum olei tartari, & fac lac virginale.*

Aliud sic adhuc fit:

R. *cerusæ ℥. ß. lithargyri ℥. j. trochiscorum de camphora ʒ. ß. aceti fortissimi lb. ß. macerentur tres aut quatuor horas, agitentur, filtrentur. Liquori extracto admisceatur aqua florum fabarum, vel plantaginis, aut rosarum, cui salis parum fuerit dissolutum, & fiat lac virginale.*

Eius virtus. Valet plurimum faciei rubori, herpetibus & aspredinibus cutis.

CAPVT XIII.

De aqua aluminosa.

Rerum affinitas aliam aquam exhibet, ad multa eximiæ virtutis, quæ ab alumine, quod habet pro basi, aluminosa nuncupatur. Eius confectionem cum multi succi ingrediantur, quos recentes habere melius sit, quam asseruatos, vix ante & post æstatem paratur, sed ferè circa finem Augusti, aut initium Septembris. Tunc enim agrestæ succus copiosus est, & acidissimus, quia immaturus, propterea aquæ huic parandæ magis idoneus.

Aquæ aluminosæ facultas. Extrinsecus vtiliter adhibetur ad inflammationes, herpetas, & alias plerasque cutis infectiones cohibendas,

das, detergendásque. Admota quoque super lingua per febres acutas nigricante, illius non modo scabritiem delet, sed calorem temperat, & ad calorem naturalem reducit.

Eius descriptionem vsitatiorem & magis probatam hic exhibeo, cui peritus Medicus alia facilè poterit adiungere, si cuiusdam affectionis particularis natura ac conditio ita suaserit. Formula autem parandi talis est:

℞. *succorum plantaginis, portulacæ, agrestæ, aluminis rupei an.* lb. j. *albuminum ouorum n. xij. agitentur omnia simul baculo aut rudicula, & postea destillentur in alembico.*

Sunt, qui præstantiorem reddunt ad phtyriasim & alias affectiones cutis, succos solani & limonum commiscentes, vocántque aquam aluminosam magistralem.

Aqua aluminosa magistralis.

CAP. XIV.

De frontali.

FRONTALE ἀνακόλλημα Græcè dictum, medicamentum est, quod fronti impositum, capitis dolore laborantes iuuat. Datur quoque sæpe ad illius ardorem extinguendum, & conciliandum somnum, cum per febres perpetuæ vigiliæ vires deiiciunt, sanguinem corrumpunt, & mentem exagitant. Tunc enim salutare est, topico refrigerante & hypnotico, super osse coronali admoto, dolorem lenire, feruorem minuere, sanguinem temperare, & fumos sursum repentes cohibere. Ad oculos quoque lippientes, aut fluxione obsessos, ex Nicolao Myrepso, vtile est, frontalia adhibere, vt decet, confecta. Sed cauendum, ne cerebro pituitoso humectantia, refrigerantiáque frontalia adhibeantur, præsertim hyeme, ac senibus, cum ne quidem ipsis, æstate conueniant, nec aliis quibuslibet frigidis natu-

Quibus frontalia bene vel malè conueniant. ris. Iuuenibus verò & biliosis, & calido morbo, qui molestissimum capitis dolorem inuexit lacessitis, tempore quouis admota prosunt.

At vero puellis, quorum ossa cranij adhuc hiant, nec verticem obuersant firmiter, minimè tutus est frontalium vsus; atque horum præsertim reformidandus, quæ vel acetum recipiunt cerebro inimicum, aut quantatem habent narcoticam, aut valde refrigeratoriam, aut calfactoriam, aut alio excessu eximiam.

Prosunt, quæ primis gradibus quatuor qualitatum intemperiem quandam immutant, vapores compescũt, sensus benignè sopiunt, & cerebrum roborant.

Frontalium forma varia. Omnia autem frontalia sunt plus, minus vel humida, vel prorsus sicca; humida, polyphormia sunt, & variam inter se consistentiam habent: vel enim forma vnguenti parantur, vel litus, vel opiatæ, vel cerato malagmatis, vt cum herbis intritis oleagina quædam superadduntur, & ex mixtura conficitur frontale.

Sicca quoque non vniformia sunt, sed ex foliis & floribus plantarum integris, vel pulueratis, & duplici sindone intersutis parantur.

Familiare est etiam mulierculis, quod fit hoc modo.

R. *foliorum lactucæ & betonicæ minutim incisorum, rosarum, an. m. j. madeant in oxyrrhodino, & fiat frontale.*

Frontale feruorem mitigans, somnúmque concilians. Capitis feruori mitigando, & somnum conciliando valebit, quod sequitur.

R. *conseruæ nenupharum ℥. vj. conseruæ rosarum ℥. ß. florum papauer. alb. p. ij. pistentur simul in mortario cum pauco unguento populeone, fiat frontale.*

CAP.

CAP. XV.

De cataplasmatis, & pultibus.

CATAPLASMA Græcis & Latinis dicitur, *medicamentum quoddam molle, quod dolori sedando, repellendo, molliendo, laxando, calefaciendo, pus mouendo, vacuando, & digerendo extrinsecus tantũ applicatur.* Consistentiam habet pultis, à qua sæpe nomen assumit; sed propriè loquendo, puls alimentum dicitur, cataplasma medicamentum topicum, quod non modo ex melle, cui incocta essent, vel mixta medicamenta scopo accommodata, paratur, vt olim ab antiquis solebat, sed ex radicibus, herbis, farinis, oleo & butyro: atque nunc sæpè à clinicis mulieribus ex lacte, mica panis, oleo, & vitellis ouorum vtiliter fit, ad mitigandum leniendum, & concoquendum. Sic vero paratum cataplasma, pultem qui vocarit, vt pultem ex farina hordei, mucagine seminis lini & vitellis ouorum, cum Fernelio cataplasma, nusquam aberrabit. Vtriusque enim eadem est consistentia, inter vnguentum scilicet & emplastrum media, & quasi ex materia amborum mixta; vtriusque eadem ratio conficiendi & vtendi.

Cataplasma quid.

Eius vsus.

Fernelius existimat, veteribus cataplasma & malagma idem esse. Galenus tamen *initio lib. 7. de comp. med. gener.* medicamenta solum, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, iuxta antiquorum sententiam nominat: ita vt medicamentum malacticum, seu mollitiuum, & malagma non discrepare, nec rem diuersam constituere credibile sit.

Fiunt ergo cataplasmata ex radicibus, foliis, cauliculis ad putrilaginem coctis, farinis, pinguedinibus, & oleis. Stirpes siccæ, si expetantur, in puluerem reducuntur tenuissimum; si virides coquuntur, dum contabescant, pinsuntur, cribro traiiciuntur; traiectis adduntur mucagines, pinguia, aut oleagina, & aliquando farinæ, atque

Materia.

denuo coquuntur, dum pultis crassitiem acquirant.

Ad doloris sedationem, & duritiei mollitionem hoc cataplasma laudatur.

Cataplasma, anodynum, & malacticum. R. *radicum liliorum & altheæ an.* ℥. *ij. maluarum, parietariæ, violarum an. m. ij. coquantur omnia ad putrilaginem, pistentur, cribro transmittantur : Cribraturæ adde farinæ lini* ℥. *ij. olei lilior.* ℥. *iij. fiat cataplasma.*

Valde quoque emollit, & dolorem quemuis mitigat, quod paratur ex seminis lini farina in hydrelæo, ad iustam consistentiam cocta.

Flatus dissipans. Ad serosos humores eliciendos, poros cutis aperiendos, & flatuum dissipationem, valet cataplasma hoc modo confectum.

R. *radicis bryoniæ* ℔ j. *radic. ebul. & cyclaminis an.* ℥. *iij. mercurialis m. ij. coquantur ad putrilaginem in aqua cum quarta parte vini albi, terantur, & cribro cernantur. Cretis adde pulueris baccarum lauri* ℥. ß. *puluer. sem. fœniculi, cumini & florum chamameli an.* ʒ. *ij. farinæ lupinorum & fœnugræci an.* ℥. j. *olei Irini q. s. fiat cataplasma.*

Syncomistum. Cataplasma ex pane cibario syncomistum vocant, ad omnia, si Oribasio credimus, vtile est : *Omnibus enim propemodum*, inquit, *inflammationibus conuenit, cum aqua & oleo rosaceo paratum.* Ad multa quoque vtile est, quod ex fermento & oleo conficitur. Duritiem enim maturat, contusiones sanat, humores delitescentes ad cutim attrahit, digerit, resoluit.

Formulæ cataplasmatum variæ apud authores sparsim leguntur, quas hic recensere, vt operosum, sic non satis vtile, cum paucorum exempla sufficiant.

CAP.

CAP. XVI.

De catapasmatis, empasmatis, & diapasmatis.

CATAPASMATA propriè dicuntur pulueres odorati, ex pluribus compositi, qui ad fragrantiam & suauitatem vestibus inspergUntur. Pulueres quoque sic dici possunt, qui partibus corporis, vt stomacho, post litum, ad illius robur adhibentur; quemadmodum & qui ex pluribus aromatis ad condimenta parantur, nec non ad vsus alios, veluti sunt pulueres sarcotici ad carnem vlceribus generandam. Catheretici, ad hypersarcosim absumendam, epulotici ad cicatricem inducendam. *Paul.cap.13.lib.7.* Sed quia eiusmodi pulueres iam supra attigimus, de his ne verbum quidem effluxisset, nisi cataplasmatis & catapasmatis paronomasia eò nos redegisset.

Catapasma quid.

Similis vocum affinitas de empasmatis & diapasmatis aliquid enuntiare, & differentiam, quæ inter vtrumque & cataplasma datur, aperire, nobis occasionem obtulit: *Empasmata sunt*, inquit Oribasius, *cap. 31.lib.10. quæ vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut cutis extremitas scarificetur, aut pruritu tentetur, adhibentur. Diapasmata, quæ ad suauem odorem cuti aut toti corpori conciliandum, forma quacunque ac pulueris, aut vnguenti, aut litus accommodata sunt.* Cataplasmata sunt, quæ ad modum superiore capite descriptum, & ad vsus dictos conficiuntur.

Empasma quid.

Diapasma quid.

Empasmata autem inseruiunt, vel profusioni sudorum sistendæ, qui immoderatè fluunt, nec critici sunt, & vires exoluunt naturæ, vel hydropicis, ischiadicis, & orthopnoicis. Quæ sudorum eruptionem compescunt, parantur ex gypso, myrtho sicca læuigata, malicorio, rhoe Syriaco, sorbis siccis, tritis, galla, acacia, &

imbecillior, quia sinapi virtutem discutit acetum.

Linteo autem excipi debet sinapismus, vt parti adhibeatur, quam sæpe intueri oportet, vtrum ex illius admotione satis ruboris contraxerit; alii enim citius, alii serius eius sensum percipiunt. Propterea certum temporis spatium, quo in parte manere debet, definiri non potest. Quod si longo temporis spatio sinapismus cuipiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aqua calida imbutis fouenda est, vt facilius intro facultas illius queat subire. Vt enim sinapismus ad cutim excrementa possit euocare, hanc si non vlcerare, saltem rubrificare debet; vnde & phœnigmus, hoc est, rubrificans medicamentum solet appellari.

Phœnigmus.

Post sufficientem sinapismi vsum, in balneum ducendus est æger, à quo pars rosaceo illinenda.

CAPVT. XVIII.

De dropace & picatione.

Dropax quid.

DRopax topicum quoddam medicamentum est, interdum emplastri modo durum, interdum, vt malagma molle, prout postulat vsus. Est vero dropax alius simplex, qui tantum pice & oleo modico paratur, vocatúrque πίττωσις, id est, picatio, alius compositus, qui scilicet præter oleum & picem multa calefacientia recipit, vt piper, pyrethrum, bitumen, sulphur viuum, saltem, cinerem sarmentorum.

Differentia.

Conuenit autem maximè diuturnis morbis, inquit Aëtius *c.180. tetr.1. serm.3.* & omnino ante & post sinapismum adhibetur: Ante, vt corpus ad sinapismum præparet: Post, vt reliquæ affectiones exscindantur. Simplex sic & fit, & adhibetur.

Quibus morbis conueniat.

Pix arida cum modico oleo liquatur, deinde calida adhuc cuti illinitur, & prærasis locis agglutinatur, & priusquam perfectè frigescat, auellitur. Ea rursus ad ignem calfacta agglutinatur: & similiter, priusquam

Picatio quomodo fiat.

frigescat, auellitur: atque hoc sæpe repetitur.

Picatio quibus affectibus cõueniat. Vtilis est assiduè vomentibus, cœliacis affectionibus, cruditatibus, & partibus alimentum non sentientibus.

Dropax magis cõpositus. Compositior dropax fit ex calefacientibus enumeratis, cum videlicet partem quandam perfrigeratam ad pristini caloris bonitatem reducere oportet, & cum exsiccare est opus, inquit Oribasius *cap* 10. *lib.* 1. additur sal, sulphur, vinum, cinis sarmentorum: Si aperire, euphorbium & lymnestis, quæ alio nomine adarce vocatur. Singula autem hæc trita pici liquefactæ insperguntur.

Oportet autem dropacem calidum adhibere, crassitudinem habentem pro ratione virium ægri, pilis ante, vt dictum est, abrasis, in locis, quibus adhibetur.

Dropacis effectus. Porrò dropax confertim auulsus, spiritum remissum firmat, ad superficiem reuocat, & propriorum operum commonefacit, *Aët. loco dicto.*

Nonnunquam & adhibetur psylothri vice, ad euellendos pilos capitis achoribus obsessi. Malignum enim, fœtidum ac contagiosum istud capitis vlcus, quod mulierculæ tineam, Arabes asaphari, vocant, non nisi euulsis, aut sæpius abrasis capillis perfectè sanari potest.

CAP. XIX.

De psylothris.

Psylothrũ quid. PSYLOTHRVM ad cosmetica medicamenta, quæ scilicet corporis cultui & ornatui inseruiunt, refertur, nec vnguenti aut emplastri, aut alicuius specialis formæ genus est, sed depilatorium medicamen, quod forma qualibet adhibitum, hispidam partem, pilos ac lanuginem perdendo, glabram reddit. Omne autem psylothrum propriè sumptum, cum erodentem & vstoriam habeat facultatem, non modo pilos attenuat, sed auellit, & ad

tempus

tempus partem omnino denudat. Propterea non nisi magna cautione ac prudentia adhibendum est. Si enim cuti diutius immoretur, præsertim quod vstorium est, cutem vlcerat, pustulas excitat, & instar pyrotici adurit, vel vt escharoticum erodit. *cap.7.lib.4.de loc.affect.* Ex his, quæ partes glabras tuto faciunt, vtile est, inquit Oribasius *cap.13. lib.10.* lixiuium stillatitium, itémque arsenicum, sandaracha, & calx viua. Aliquid autem eorum, quæ vehementer exulcerant, alicui imbecilliori miscendum est, cuiusmodi est psylothrum sic à Paulo Ægineta descriptum, *capit. 52. lib.3.*

Psylothrũ Pauli.

R. *asellorum domesticorum* ℥.ij. *sandaracæ* ℥.ß. *calcis viuæ* ℥.j. *aceti veteris, lixiuij ficulnei an.* lb.ß. *coquito in olla ad consistentiam linimenti.*

Aselli domestici.

Notandum vero domesticos asellos animalcula esse, quæ sub vasis aquariis stabulantur, & in globulos se voluunt, à Græcis ὄνοι, à Latinis vulgo millepedæ, à Gallis Cloportes nominantur.

Vt pili cadant, nec denuo renascantur, Rondeletius hoc imperat psylothrum.

Psylothrũ Rondeletij.

R. *auripigmenti, ouorum formicarum, gummi Arabici an.* ℥ ß. *gummi hederæ* ℥. ij. *cum sanguine vespertilionis, vel succo hyoscyami, fiat linimentum ex arte;* cuius portio adhibeatur loco nudando, abrasis prius capillis.

Ob insignem, quam habet, vim ad perdendos pilos vitis alba, seu bryonia, ab Oribasio & Aëtio psylothrum nominatur.

Efficacissimum est; & quod ad hunc modum paratur.

Aliud.

R. *calcis viuæ* ℥.ij. *auripigmenti* ℥.ß. *lixiuij fortis q.s. coquantur, donec immissa pluma depiletur, & fiat linimentum quo partes pilosæ inungantur, & per horæ quadrantem sinatur, dein tergentur, tum locus aqua calida lauetur.*

Rusma Turcarũ.

In Turcarum dominio minerale quoddam Rusma illis dictum inuenitur, quod agendi præstantia omnibus psylothris iure debet anteponi; licet enim admodum sit temperatum, nec partem, cui adhibetur, vrat,

pilos tamen celeriter & ſine dolore perdit,& loca læuia glabráque reddit, nullo remanente pilorum veſtigio. Vt ad votum applicetur, debet in tenuiſſimum pollinem læuigari, & cum portione media calcis viuæ in aqua dilui. Hanc mixturam Turcicæ mulieres paulo ante balnei, aut hypocauſti ingreſſum partibus obſcœnis & axillis adhibent, quas depilare & perpetuo glabras manere deſiderant. Eſt autem ruſma ſcoriæ ferri multum ſimile,ſed leuius,nigrius,& quidpiam exuſtum referens, vt ex Bellonij obſeruationibus *cap.33.lib.3.* narratur.

Ruſma quid.

CAPVT XX.

De veſicatoriis.

AB effectu,quem præſtat paruulum quoddam medicamentum externum, veſicas ſcilicet excitando, veſicatorium nominatur. Eſt autem paulo vehementius phœnigmo, ſeu ſinapiſmo, qui tantum ſuperficiem cutis rubrificat, & imbecillius pyrotico, quod eam ipſam adurit. Admotum enim cuti,epidermidem attollendo puſtulam excitat, qua rupta, ſerum effluit; vel paucum, ſi in corpore ſicciore, ac parte ſuperna adhibetur; vel multum, ſi in humidiore, vt in hydropico,ac in parte decliui, vt in tibia. Rupta enim cute,aliquando fluctuantis in abdomine & cruribus aquæ portio delabitur,& per vlcuſculum, tanquam fonticulum perenniter effluit,ſed vlcus ſæpe dyſepuloticum relinquit.

Veſicatorii quomodo à ſinapiſmo & pyrotico differat.

Prodeſt vero ad odontalgiam,pone aurem dentis dolentis veſicatorium admouere,vt aliquando ad pedium, in gonagra, podagráque,ſed pituitoſis magis, quam bilioſis conferre creditur. Vidi tamen herpetem veſicatorio admoto perfectè ſanatum, qui nullis aliis præſidiis ceſſerat. Marcellus laudat *cap.19. libro de re med.* ad lichenem, & alios affectus cutis ſanandos, ſi vulneri ex

Veſicatoriorum vtilitas.

morſu

morſu ferarum inflicto, & bubonibus malignis applicetur veſicatorium, ex alto virus euocat, & faciliorem ac tutiorem curationem efficit. Ruſtici parare ſolent ex ſola radice ranunculi intrita & admota: Pharmacopœi ex cantharidibus pulueratis, pauco aceto & fermento mixtis: Optimum eſt, quod ex earum puluere, pauco gummi elemi excepto, conficitur. Sic quoque rectè fit.

Veſicatorium ruſticorum.

℞. *euphorbij* ℈.ß. *piperis gr.vj. cantharidum præparatarum* ℈. ß. *fiat omnium puluis, qui excipiatur pauco fermento veteri & aceto, fiat maſſa mollis*, de qua exigua portio extendatur ſuper panno ſericeo, & fiat veſicatorium.

Aliud.

CAP. XXI.

De pyroticis, ſeu cauteriis.

RECTE ſcribitur ab Hippocrate, *aphoriſm. vlt. lib.7. quæcunque non ſanant medicamenta, ea ferrum ſanat: quæ ferrum non ſanat, ea ſanat ignis: quæ ignis non ſanat, ea incurabilia putanda.* Sæpe enim morbi cuiuſdam fetitas tam ſæua eſt, vt nullo ſit medicamento locus, ſed vel pars ſecanda, vel vrenda, vel vtroque modo curanda. Vritur ſæpè ferro candente, ſed cum hocce remedium etiam fortiſſimorum terreat animos, Medicorum ſedulitas illius tanquam vicarium adinuenit, quod ab agendi vi & effectu, pyroticum nominatur. Ignis enim efficaciam præſtat, quando ipſius admotione, caro viua demoritur, mortua abſumitur, & pars ſana perforatur, vt morbidæ excretionem ſuſcipiat: morbida aperitur, vt proprium excrementum eructet. Sic abſceſſus cauterio diuiditur, vt pus extra proſiliat, ſic rumpitur vomica, ſic pertunduntur bubones, vt ſuum quodque virus euomat.

Pyroticũ cur dictũ.

Ad humoris rheumatici reſolutionem, vel diuerſionem, in diuerſis partibus corporis adhibetur pyroticum, modò in capite, modò in brachio vtroque, modò

Cauterium ad herniam. in tibia alterutra. Admouetur quoque ad curationem enteroceles super ea peritonei productione ampliore, qua spermaticæ venæ feruntur ad testes, vt caro noua in locum deperditæ succenturietur, quæ viam intestino descendenti intercipiat, & sic in loco proprio intestinum labi solitum contineatur.

Hac curandi methodo multi circulatores incautos curant, dum vasa seminalia simul cum productione pyrotico identidem repetito adurunt.

Pyroticorum materia. Desumitur autem pyroticorum omnis materia ex adurentibus, seu causticis, quæ scilicet quartum caloris gradum superant, veluti est: calx viua, arsenicum, sublimatum, tartarum, auripigmentum, vitriolum, nitrum, & lixiuium forte, vt quod paratur ex cineribus sarmentorum.

Conficiendi modus. Est verò multiplex pyrotica conficiendi modus: quisque enim sua, suóque modo parata seruat, quæ omnium præstantissima profitetur. Noui barbitonsorem omnium maximè ignarum, qui sublimatum tantùm admouebat, pauco vnguento Ægyptiaco subactum, omniúmque pyroticorum securissimum mordicus contendebat.

Marianus in sua Chirurgia, plurimi facit cauterium quoddam ex Io. Vigonio surreptum, quod sic describitur.

R. *lixiuij* ℔ *vj. saponis, vitrioli Romani an.* ℥. *j. bulliant omnia simul in vase æneo ad aquæ consumptionem. Quod in fundo remanebit, colligatur, atque ex eo fiant cauteria diuersæ magnitudinis pro arbitrio.*

Cardanus ex solo sapone & calce mixtis, tritis, & ad vnguenti consistentiam subactis, cauteria sua conficiebat: Nunc verò parantur ad ignem, & formam nanciscuntur solidiorem, & magis idoneam. Vt hoc modo:

R. *calcis viuæ* ℔. j. *salis nitri* ℥. j. *infunde per diem integrum in* ℔. *iiij. lixiuij ex cineribus vasorum vinariorum, vel herbarum calfacientium parati: Subinde baculo tota mixtura agitetur, postridie coletur, ter, quaterque, dum aqua clara euaserit, quæ æneo vase excepta coquatur ad ignem luculentum, ad aquæ consumptionem,* non

tamen

tamen *ad perfectam lentoris exsiccationem. Tum ex ea massa fiunt cauteria multa, multiplicisq́; magnitudinis*, quæ in vase vitreo, oris angusti diligenter operculato vsus asseruentur.

Sic adhuc rectè ad hunc conficiuntur modum.

℞. *cineris sarmentorum lb.iiij. salis gemmei ℥.iij. calcis viua lb.j. ß. infunde per horas quatuor, aut quinque in lb.xv. aqua pluuia, omnia simul, ac sæpe agitando: tum bulliant parum: Atq; tum tota planè mixtura refrixerit, sexies aut septies per linteum satis crassum coletur. Colatura limpidissima excipiatur area pelui, tam diuq; concoquatur, donèc in ipsius fundo relinquatar petrea quadam materia, ex qua pyrotica varia magnitudinis formentur.*

Inter Parei farragines cauterium quoddam inuenitur, ridiculo nomine, sericeum, dictum, cuius vanam pollicitationem cùm effectus improbet, eius descriptionem subiicebo.

CAPVT XXII.

De scuto.

VENTRICVLI intemperiei frigidæ, ac imbecillitati multa medentur tam assumpta quàm admota. Assumuntur blanda purgantia & eustomachica, vt pilulæ ex aloë, & rheo, aromaticum rosatum, & pulueres digestiui, vulgò dicti.

Admouentur calefacientia & roborantia, vt litus, fotus, de quibus supra, & scutum, de quo nunc agendum. Sic autem vocatur medicamentum quoddam ventriculo peculiare, quod scuti formam habet, illiúsque calorem suscitat, robur adauget, & coctionem iuuat admotum.

Scutum cur sic dictum, & cui parti accommodatum.

Concinnatur interdum ex emplastro quodam stomachico, super aluta extenso & admoto, & aliquando ea parte, qua proximè carnem contingit, raro syn-

Eius differentia.

done inuoluto.

Sæpius tamen fit ex arida materia, quæ ventriculo confert roborando, crassiusculè trita, bombace excepta, & duplici linteo ad scuti formam consuta.

Ventriculum peculiariter respicientia.

Materiam illam copiosissimam nobis suggerit calefacientium & roborantium vberrima seges, inter quæ ea potius seligenda, quæ speciali dote ventriculum respiciunt, vt nux moschata, macis, caryophilli, calamus aromaticus, schœnanthum, rosæ, menta, absynthium, & alia multa, quæ suaui odore spiritum recreant, & amico calore iuuant concoctionem. Sic autem parari potest scutum viribus ad dictos vsus efficacissimum.

Scutum roborans & calefaciens.

℞. *cyperi, ligni aloës, calami aromatici an.* 3.j. *schœnanthi, cinnamomi, caryophill. nucis moschatæ an.* 3.ß. *macis* ℈.j. *rosarum rubearum, maioranæ, absynthij, mentæ an.* 3 ij. *saluiæ* 3.j. *fiat omnium puluis, qui cotone moschato exceptus & intersutus geminis linteis, in scuti formam concinnetur,*

Minori sumptu confici poterit, quod sic describitur.

Aliud.

R. *galangæ, ireos, piperis, an.* 3.j. *baccarum lauri, cumini an.* 3.ß. *absynthij vtriusq; mentæ, saluiæ & rorismarini an. m.* ß. *fiat omnium puluis, excipiatur carpto gossipio, & fiat scutum regioni ventriculi admouendum.*

CAP. XXIII.

De cucufa, & semicucufa.

CVM cerebrum sit velut magna glandula Hippocrati *lib de grandul.* & caput sit pituitæ sedes ac locus: instar enim cucurbitulæ trahit, magna congeries humoris frigidi in toto capite solet asseruari, qui nisi medicamentis idoneis vacuetur, aut perennis illius generatio impediatur, ad membra subiecta, puta fauces, pulmones, thoracem, & reliquas partes inferiores delabitur. Multi tamen-

men adeo medicamenta vacuantia auersantur, aut tanta cerebri frigiditate laborant, vt etiam repurgati, sæpe de capitis grauitate, ac catarrho conquerantur, maximè si crepusculo sese commiserint, aut subdiu caput pauculo tempore nudarint.

Post igitur vniuersalem purgationem, ad robur capitis, ad frigidam eius intemperiem, ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam, ex gossipio pulueribus cephalicis conspersо, & duplici linteo intersuto, cucufa capiti apta ac conueniens, instar pileoli formatur. *Cucufa capiti sunt peculiares.*

Omnis porrò materia puluerum, ex quibus infarciuntur cucufæ, non ex stirpibus siccis tantùm pendet, sed ex mineralibus & animalibus quædam sæpe mutuamur, quæ multum adferunt, vt suauitatis, sic vtilitatis. *Earum materia.*

Suauis & vtilis est puluis ad cucufas, capiti roborando aptandas, qui sic paratur.

℞. *caryophill. cinam. calami aromatici, schœnanthi, ireos an.* ʒ.j. *baccarum lauri* ℈.ij. *styracis, benioin. an.* ʒ.ß. *macis* ℈.j. *maiorana, rorismarini an* ʒ. *ij. moschi* ℈. ß. *fiat omnium puluis, qui excipiatur bombace ad cucufam.* *Puluis ad cucufas.*

Quibus non licet propter rei familiaris angustiam, cucufas sic paratas gestare, minore sumptu conficientur, hoc modo.

℞. *betonica, melissa, saluia, stœchados vtriusque, rorismarini an. m.* ß. *ligni lauri* ʒ.iij. *cumini* ʒ.j. *fiat omniũ puluis ad cucufam concinnandam.* *Alius.*

Is quoque puluis ad eosdem vsus tutò ac feliciter capillis inspergitur.

In summa, vna est & eadem cucufæ & scuti parandi ratio: sed illius forma, capiti adaptatur, huius stomacho: vtriusque facultas parti, cui destinatur, iuuãdæ accommodanda: stomachica stomacho, Cephalica capiti, cui adstringentia quandoquę miscemus, dum catarrhos sistere consilium est.

Et vt cucufa totum cranium inuoluit, sic semicucufa tantùm dimidium: vel certè puluis medicamentosus vni tantùm parti, quæ scilicet malè habet, adhibea-

tur,& cum bombace interbastetur, vt loquitur vulgus, ad semicucufam.

CAP. XXIV.

De sacculis.

CVM minutula semina, ac etiam paulò maiora, magna ex parte integra & sicca, ex vsu sint Medico, vixque per se sola partibus corporis possint adhiberi, ante illorum vsum sacculo includuntur, vel magno, vel paruo, pro partis, cui adhibentur, conditione. Ad auris tinnitum, non nisi paruus admodum vsurpatur: Ad colicum dolorem & Tympanitem, magnus, vt qui sæpe totum abdomen operiat. Eius magnitudo, qui regioni cordis admouetur, proportione quadam illi respondere debet, vt nec multo maior, aut minor concinnetur: cuiusmodi sunt, qui ex cardiacis & alexitericis pulueribus parantur, & tempore pestilenti super cordis regione, ad illius & facultatum tutelam gestantur.

Fomenta sicca. Sunt autem vel sicci, vel humidi: Sicci alio nomine à veteribus, fomenta sicca vocantur, apud quos idem est vsus sacculorum & fotuum. Admouentur multis corporis partibus, capiti, cordi, ventriculo, iecori, lieni & vtero, sub eadem forma, quadrata nempe, quæ tamen oblonga esse debet, instar linguæ bubulæ, dum lieni, vt scutiformis, dum ventriculo adhibetur.

Vt autem æquabilis sit materiæ per omnes sacculi partes dispensatio, is trãsuersim filo acu traiecto, consuendus est. Qui cordi applicatur, ferè sericeus est, qui reliquis partibus, lineus, aut cannabinus, sed rara filorum serie contextus.

Ad refrigeratos artus, ad flatus dissipandos, ad humores euocandos & absorbendos, sacculi non nisi calentes adhibentur, veluti sunt, qui ex seminibus frixis, & vino aut aceto irrigatis fiunt, vt ad colicum dolorem, & Tympanitem hoc modo.

R. mily

R. *milij* lb. ß. *baccarum lauri contusarum* ℥.iij.*sem. fœniculi,anethi,cumini,an.*℥.j.*salis communis* ℥.ij.*ocymi, maiorana an.m.* ß. *torrefiant omnia simul in sartagine, & calidiora recondantur in sacculo,*qui affectæ parti inducatur, quique refrigescens denuò calefiat & admoueatur: vel duo simul parentur, vt vicissim adhibeantur.

Sacculus ad Tympanitem & colicũ dolorem.

Ad cordis affectus eximiæ est virtutis sacculus hoc modo paratus.

R. *radicum angelica,ireos,enula campana,cyperi,gentiana, tormentilla an.* ʒ.j.*trochiscorum de caphura,benzoin, styracis calamita an.*℈.ij. *alipta moschata, ligni aloës,santali citri.an.*ʒ.ß. *macis, caryophillorum, schœnanthi an.*℈.j.*granorum kermes, corticis citri sicca an.*ʒ.ij.*fiat omnium puluis crassiusculus, qui exceptus sacculo sericeo regioni cordis adhibeatur.*

Alius ad affectus cordis.

Vix probantur sacculi sicci ad pleuritidem, etiam liquoris cuiusdam vapore madidi: præstiterit fotus humidos applicare,de quibus supra.

Ad capitis & stomachi affectus, cucufæ, frontalia, & scutum imperantur,cùm tamen lethargũ, apoplexiam, Carum,aut sopitos sensus excitare consilium est,sacculi magis conuenient sic descripti.

R. *cyperi, galanga, caryophillorum, radic. angelica, baccarum lauri,cumini an.*ʒ.ij. *saluia,maiorana,betonica,stœchados,vtriusque lauendula an.m.*j.*fiat omnium puluis crassiusculus, excipiatur duobus sacculis interbastatis ad caluaria frictionem.* Sic enim magis conducit duos habere sacculos, maximè cùm calidos admouere proponimus,vt dum vnus adhibetur,alter paulatim calefiat, & vicissim alter alteri succedat adhibendus.

Sacculus ad lethargum, apoplexiam, &c.

CAPVT XXV.

De dentisfriciis.

DENTES permultis vitiis obnoxij sunt: eos enim nigredo deturpat, caries absumit, laxitas tremulos facit, dolor anxiè lacessit. Nigredini præscribuntur dentifricia, laxitati astringentia, cariei detergentia roborantiáque, dolori mille remedia. Quisque enim expertum ad Odontalgiam se habere secretum profitetur. Sed accidit sæpe, vt quod semel profuit, postea irritum esse, & interdum obesse comperiatur.

Historia. Ægrius autem ferunt multæ mulieres, dentium nigredinem, quàm dolorem, qui licèt à plebecula, tanquam momenti nullius affectio despiciatur, filio tamen Metrodori maxillæ marcor superuenit, exciderunt dentes molares & ipsa maxilla, *Hippoc. lib. 5. & 7. epid.*

Porrò dentibus extergendis & dealbandis dentifricia à Medicis præscribuntur, eáque forma multiplici, vt pulueris, opiatæ, linimenti, sed vsitatiora forma pulueris dantur: vt,

Puluis dentes dealbans. R. *ossis sepiæ* ℥. ij. *coralli albi, crystalli an.* ℥. j. *cornu cerui lentisci an.* ℈ ij. *fiat omnium puluis*, quo fricentur dentes.

Parem habet vim dentibus dealbandis dentifricium, hoc modo descriptum.

Variæ dentifriciorũ formulæ. ℞. *scobis eboris, pumicis, cornu cerui an.* ℥. j. *coralli* ℈. ij. *margaritarum* ℈. j. *caryophillorum, cinnamomi, rosarum, rorismarini an.* ℈. j. *fiat omnium puluis pro dentifricio.*

Forma opiatæ dentifricium sic imperari potest.

Dentifricium in forma opiatæ. ℞. *dentium equorum vstorum, aluminis, coralli albi an.* ℥. j. *ossis sepiæ, pumicis an.* ℥. j. *salis vsti* ℈. ij. *macis, caryophillorum, lentisci an.* ℥ ß. *fiat omnium puluis, & cum melle rosato, fiat opiata*, qua manè fricentur dentes, & postea vino abluantur diluto.

Quibus magis arridebit dentifricium forma linimenti,

menti, sic parabitur.

℞. *putaminũ ouorum vstorum, cornu cerui, crystalli an.* ʒ j. *santali citrini, lentisci an.* ʒ ß. *radicis ireos* ℈.j. *moschi* ℈. ß. *fiat omniũ puluis tenuissimus, & cum syrupi rosarum sicarrũ quantitate sufficienti, fiat dentisfricium liquidiusculum*, quo manè dentes circũliniantur.

Aliud in forma linimenti.

Sunt, qui forma trochiscorum parant, quibus exsiccatis & induratis sæpe fricando detergunt, expoliunt & candidiores reddunt.

CAP. XXVI.

De odoramentis.

NON abs re scripsit Hippocrates *initio lib. de medico*, in Medico præter cætera, cultũ artificialẽ in vestitu & odoramentis suauibus requiri, quibus tanto solet æger delectari, quanto his offendi, quę vel ingrata sunt, vel nimis fragrantia. Ea siquidem auersantur multi, quod caput vel repleant, vel molestè feriant, & cephalalgiam inferant: Contra verò suauissimi halitus ex rebus odoratis prodeuntes, vterum, ventriculũ, cor & cerebrum multum recreant. Cuius rei rationẽ reddens Galenus *c.6.lib.1.de sympto.cauſ.*& proportionem constituens odoratus ad gustum, sic *libris simplicium c.21.li.4.de simpl.med.facult.* loquitur: *Quemadmodum sapores grati & familiares, iidem quoq; & dulces sunt: ingrati nec dulces, nec familiares: Sic odores familiares spiritui animali, iidem quoq; grati & suaues sunt. Qui verò non familiares, nõ suaues sunt, & malè olentes.* Atqui vt dulcia temperata sunt Galeno *c.10.lib.simpl.li.1. de cauſ. plant.* sic odorata suauia moderatum habent calorem, vt placet Scaligero.

Sapores dulces grati. Odores qui grati.

Quæ cùm ita sint, odores suaues grati erunt cerebro & partibus principibus. Quædam tamen odorata tertium caloris gradum attingunt, vt cinnamomum, caryophilli, calamus aromaticus, verum his non vti-

T

mur, nisi parua quantitate, aut his admixtis, quæ calorem illum contemperant: Odorata namque magna quantitate naribus obiecta, grauem odorem & cerebro noxium spirare solent, quæ minima quantitate recreant, quod vnitus odor, & grauis temperetur aëre ambiente, aut rerum aliarum permixtione. At malè olentia quantumuis aëre temperentur, non solùm qualitate sua, sed etiam substantia cerebro, & partibus neruosis aduersantur ex Galeno *cap.*10. *lib. de instru. odorat.* Quod confirmat Aristoteles, dum *c.*24. *lib.*8. *de hist. animal.* scribit, mulieres ad odorem lucernæ extinctæ abortire.

Malè olentia ingrata & facultatibus noxia.

Cùm igitur suauis rerum odoratarum halitus sit consocialis spiritibus, illorúmque familiare pabulum, Medicus non modò captabit gloriam apud vulgus, si fuerit vnguentatus, sed etiam ipse aliis odoramenta præscribet, ad spirituum robur & custodiam sanitatis.

Ea verò vel forma pulueris, vel vnguenti, vel pomi vel trochiscorum describūtur. Forma pulueris diapasma, vel odoramentum sic fiet suauissimum.

Puluis odoratus.

℞. *calami aromatici* ℥.iij. *ireos florentiæ* ℥.ij. *styracis calamitæ, benioin an.* ℥ j. *rosarum* ℈.ij. *caryophillorum* ℥.ß. *moschi, ambræ an.* ℥.ß. *fi. omnium puluis,* accuratè seruandus, ne vis eius exhalet.

Puluis Cyprius.

A recentioribus celebratur puluis quidam, Cyprius vulgò dictus, vt & violeus, cuius cùm variæ descriptiones dentur, quisque puluerem odore suauissimo fragrantem Cyprium, vel violeum nominat.

Vnguenti forma facilè parabitur odoramentum, si puluis supra descriptus excipiatur pauco oleo liquido, ambra & cera, vt consistentiam acquirat idoneam. Vel sic:

Odoratum vnguentum.

℞. *santali citrini, calami aromatici, schœnanthi, cinnamomi an.* ℥.j. *styracis calamitæ benioin, macis an.* ℥.ß. *ceræ* ℥.iij. *ol. moschelini qu. suff. fiat vnguentum.* Vel hoc modo:

Aliud.

℞. *macis, cinamomi an.* ℥.ß. *benioin* ℈.ij. *zibethi, moschi, ambræ an.* ℈.ß. *caphuræ* ℥.v. *cum oleo amygdalino filitus.*

Fit quoque ex aromatis selectis odorata massa, ex

qua vel pomum, vel trochisci formantur, quorum suauitas magni sit, vt,

℞. *corticis citri sicci, cinamomi, ladani an.* ℥.j. *styracis calamitæ* ʒ.ij. *macis, caryophillorum, ligni aloës, ireos an.* ʒ ß. *caphuræ* ℈.j. *moschi, zibethi, ambræ an.* ℈.ß. *cum mucagine gummi tragacanthi in aqua rosarum extracta, fiat massa.* ex qua fiat pomum, vel orbiculi, aut pastilli cuiusuis figuræ. *Odorata massa.*

CAP. XXVII.

De suffitu, & auiculis Cypriis.

SVAVES quidem odores, spiritus omnes exhilarant, sed multa suum, nonnisi vt ignis halitum communicant: Proinde prunis ignitis incenduntur, aut ita certè calefiunt, vt quoquo versum odorem spargant.

Sic sua Thymiamata primi Dei cultores parabant, sic suos suffitus Medici ad sanitatem: sic suos Aulici ad voluptatem conficiunt. Non tamen in prunas semper materia suffituum injicitur, sed cocula quadam, sic Pompeio dicta, ænea, vel argentea, quam vulgus Cassoletam nominat, excipitur, simul cum aqua rosarum, vel arantiorum, in eaque, dum feruet tota mixtura, suppositis in eius media parte carbonibus accensis, vapore suaui totam ædiculam implet. *Cocula. Cassoleta.*

Est igitur suffitus vel humidus, vel siccus, & vterque vel voluptatis, vel sanitatis. Humidus paratu facilis est, & familiaris mulierum splendidè viuentium, quæ dum ægrotant, vel saltem his diebus, quibus medicamenta purgantia sumunt, ex cortice arantiorum, citriorum, caryophillorum, cinamomo & aqua rosarum simul mixtis, & ignita Cassoleta receptis, cubiculum suffiunt. *Suffituũ differẽtiæ.*

Siccus à Pharmacopœis Medicorum consilio frequentius paratur, non modò ad voluptatem, sed etiam ad vtilitatem.

Voluptatis suffitus dari solet his, qui deliciis & cultui corporis indulgentes, res paternas effusè diripiūt.

Suffitus ad sanitatem. Qui sanitatis est, his præscribitur, quibus spiritus reficiendi sunt, roborandum cerebrum, cor exhilarandum, & à malignitate extrinsecus aduenienete vindicandum.

Suffitus quibus affectibus conueniunt. Confert etiam pulmonibus infarctu à crassa pituita liberandis, non tamen omnibus affectionibus circa thoracem consistentibus idoneus est: Sanguinem enim spuentibus aduersatur, inquit Aëtius *c.144. tet. serm.3.* cùm per eorum, quæ suffiuntur, vasa rursus aperiantur, neque his adhuc, qui siccum morbum circa thoracem habent: Verum Asthmaticis, Orthopnoicis, & quibus thorax copia crudorum humorum infestatur, prodest, vt etiam lue venerea laborantibus, si ex medicamentis idoneis, quæ istius morbi virus, per frequentem saliuationem abiiciunt, vt decet, paretur, atque corpore priùs per vniuersalia remedia vacuato, vsurpetur. *Lues Indica suffitu nonnunquā curatur.* Ferè autem forma pulueris crassiusculi, suffimigium datur, vt ad roborandum & siccandum cerebrum, hoc modo:

Puluis pro suffitu cerebrum cor roborans & exsiccans. *℞. styracis calamitæ, benioin an. ℥.j.ß. gummi iuniperi, thuris an. ℥.j. caryophyllorū. cinamomi an ℈.ij. foliorum lauri, saluiæ, rorismarini, maioranæ an. ℥.ß. fiat omniū puluis crassiusculus*, cuius portio prunis cādentibus inspergatur, vt odoratum fumum expiret æger.

Ad sistendum humorem, qui è cerebro ad pulmonem delabitur, ad hunc modum parabitur suffitus.

Alius ad sistēdum humorē delabentem ad pulmones *℞. nucum cupressi, balaustiorum. ladani an. ℥.j. rosarum ℥.ij. baccarum myrthi, mastiches, an. ℥.j.ß. fiat puluis pro suffumigio.*

Cordi roborando & resarciendis spiritibus, suffitio confert ad hunc confecta modum.

℞. calami aromatici, xyloaloës, schœnanti, cinamomi, an. ℥.j. styracis calamitæ, benioin an. ℥.j.ß. macis, caryophillorum an. ℥.ß. rosarum, maioranæ an ℈.ij. aliptæ moschatæ ℥.ij. fiat omnium puluis ad suffitum.

Auicula Cyprea. Ex iisdem pulueribus cum carbone salicis, & liquore quodam idoneo aliquando conficitur massa, ex qua fiunt pastilli, vel tedæ vel auiculæ, vulgo Cypreæ dictæ, quæ citra flammam, ignem facilè admittunt, &

sua-

suauem fumum exhalant. Sic ritè possunt fieri.

R. *benioin* ℥.j. *styracis calamitæ* ℥.ij. *ladani* ℥ ß. *aliptæ moschathæ*. ʒ.iij. *caryophillorũ, schœnãthi, an* ʒ.ij. *ligni aloës*. ʒ.j. *carbonis salicis* ℥.ij. *terantur omnia: puluis excipiatur gummi tragacantho aqua rosarum soluto, fiat velut pasta, ex qua formentur vel auiculæ, vel claui, aut orbiculi, cuiusl.bet figura.*

Ad ciendos menses vult Hippocrates *lib. de nat. mulieb.* vt mulieres singulis quibusque diebus bis suffiantur infundibuli fistula, per quam fumus deducitur penitissimè in sinum pudoris intromissa. Eligenda verò, quæ primò, aut ad summum secundo gradu calefaciunt: dein ad vehementiora transeundum, ea tamen cautione seruata, vt non valde acria vsurpentur, ne caput grauetur, & vteri ceruix exulceretur, vt iussit Hippocrates, *lib. de superfœtat.*

Suffitus confert mensibus mouẽdis.

Fiunt verò suffimenta, vt vasa diducantur, & proximè vterus accurrat ad orificium, sicque sanguis extra facilè prorumpat. Sed cùm mensium cunctatio à duritie & siccitate vteri proficiscitur, materia suffitus aliquo liquore excipienda est, quo possit vterus humescere, vt cera & oleo simplici, vel odorato, aut terebinthina, vel ladano, vel gummi tragacantho, vt fiant pastilli, qui vsus tempore in carbones ignitos iniiciantur, vel potius in cineres calidos, vt voluit Aristoteles *in problematis*: vt

R. *radic. cyclaminis, asari, myrrhæ, bdellij, ireos. an.* ʒ.j. *styrac. calamitæ*. ʒ.iij. *nigellæ Romanæ* ʒ.ij. *cinnamõ, caryophill. an.* ʒ.j. *sabinæ, maioranæ, calaminthæ, dictamni an.* ℈.ij. *gallia moschat.* ʒ.j. *fiat omnium puluis pro suffitu muliebrium, vel excipiatur terebinthina Veneta, & fiant pastilli ad eundem vsum.*

Vlceribus quoque dysepuloticis, quibus frustra tentata fuerunt alia remedia, & Indicæ lui suffimenta sæpe feliciter vsurpantur, maximè verò quæ ex cinnabari fiunt, cui, vt hydrargyro, cuius est multum particeps, mira virtus inest, & alexiteria, ad venerei morbi virus, per saliuationem excludendum. Illius namque fumus toto exceptus corpore, per spiramenta cutis sese transfert in corpus internum, & humorem attenuando, im-

Suffitus menses pronocãs.

pellendo ac disiiciendo, tandem ad os deducit, & frequenti sputatione foras excludit. Sicque non modo vlcera, quæ pharyngem & internas oris partes occupant, perfectè delet, sed & dolores sedat & materiam, quæ tubercula & pustulas committebat, optimè sanat. Sic autem parari debet ad huius mali curam suffitus.

Suffimēta ad luem venereā. ℞. *benioin, thuris libani an.* ℥.ij. *baccarum lauri, calami aromatici an.* ℥.j. *cinnabaris* ℥.x. *fiat omnium puluis, qui excipiatur styrace liquida pro suffimigio.* vel sic:

℞. *granorum iuniperi, thuris, mastiches ladani an.* ℥.j. ß. *cinnabaris* ℥.j. ß. *terantur omnia, & ad vsum seruentur pro suffimento.* hoc quoque modo rectè parabitur.

℞. *styracis calamitæ, benioin, caryophyllorum, thuris masculi, ladani an.* ℥.j. *myrrhæ* ℈.ij. *galliæ moschatæ* ℥.ij. *mastiches* ℥.j. *cinnabaris* ℥.j. ß. *terantur omnia, & excipiantur terebinthina, vt coëant in massam* ex qua fiant pastilli pro suffimigio.

Eiusmodi autem suffitus non nisi summa prudentia sunt adhibendi, ne strangulationem, aut neruorum resolutionem, aut tremorem adferant. Cinnabaris enim, vt & hydrargyrus, cùm vix naturæ legibus coërceantur, non nisi à peritis & expertis Medicis debet exhiberi.

Historia. Vidi quendam pedissequum regis à muliercula suffitum, qui ob recurrentium neruorum resolutionem, duos menses ante obitum, à maligno fumi halitu concitatum, ἄφωνος seu loquendi impotens miserè periit.

Alios obseruaui ab Empiricis & ignaris cinnabari indebitè parata, tractatáque suffitos paralyticos euasisse, nec arte vlla post ad sanitatem redire potuisse.

Nolo plures historias eorum, qui à circulatoribus suffiti, sæuis doloribus cruciati, ac tandem victi interierunt, enarrare. Si quis enim misellus lue venerea infectus, vel guaiaci decocto, vel hydrargyro litu, vel cinnabaris suffitu tandem conualuit, idem eandem opem, quam ipse sensit, in aliis vult experiri: vnde multi sartores, fabri, & etiam baiuli his remediis Lutetiæ nunc istius

istius morbi curam audacter pollicentur, & infeliciter suscipiunt.

Sic videor omnes remediorum formulas, tum in hoc, cùm in tertio libro descripsisse. Si quæ alio nomine ab antiquis designantur, sub illis continentur, vel iam eorum tanquam inutilium exoleuit vsus, quod si quis nauseabundus has lucubrationes fastidiat, ac malo animo famæ nostræ insultet, det illi Deus meliorem; atque maleuolo cùm sit & omnibus displiceat, illi forsan displicere, non nefas. Sequitur nunc, vt beneuolo artis Pharmaceuticæ studioso Officinam extruamus.

Finis libri quinti.

IOANNIS
RENODÆI MED. PARIS. DE MATERIA MEDICA, COMPOSTIONIBUS IN PHARMACOPOLIO PARANDIS & SERUANDIS NECESSARIA,

LIBRI TRES.

LIBER PRIMVS
De plantis.

PRÆFATIO.

μικρόκοσμος.

V*NIVERSI compendium homo, viuentiū perfectissimus, diuinum animal, & corporū omnium μετεριότης naturæ lege, sæuissimis ac innumeris morbis*, ἀπὸ τῶν ἐντὸς ὄντων, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν *lacessitur: Ex principiis enim generationis humanæ connascitur infausta quædam labes,*

bes, ex qua morborum seges immensa soboleſcit; nam ſeminalis hæreditas non ex omni parte beata, ſed iniuriis permultis, quæ ad interitum neceſſario fatalem iter parant, obnoxia. Ex qualitatum ſiquidem oppoſitarum, quibus conſtat corpus, diſsidio, ex perenni, ac triplici ipſius effluuio, excrementorum prouentu, prauo rerum non naturalium vſu, animi pathematis, humidi primigenij iactura, & caloris extinctione natiui, qui virtutis eſt finitæ, atque vt agens phyſicum repatitur agendo, quotidie morimur. Summus tamen Opifex, optimus rerum & conditor & conſeruator, hominem vt foueret, ac tueretur, totum repleuit terrarum orbem omni genere auxiliorum, ex quibus ille non modo victum & veſtitum habet, ſed adhuc auxilia multa, vt medicamenta ſaluberrima, quorum gratuito fauore & virtute eximia ſuæ ſanitati proſpicit, & morbos futuros præpedit, vel iam factos feliciſsimè pellit.

Morien-di neceſ-ſitas.

Auxilia illa ſunt ſtirpes, mineralia, animantia, ex quibus medica materies ſumitur, quam his tribus libris examinamus, non quidem totam; laboris enim eſſet immenſi, & forſan inutilis, ſed eam tantum,

Ex quibus ſumitur materia medica.

quæ singulas compositiones in nostra Officina, seu Antidotario descriptas ingreditur. Qui integram plantarum historiam desiderauit, præter eruditissimam Dioscoridis lectionem, Ruellij, Mathioli, Dodonei, Lobelij, Dalecampij & Clusii laboriosissimos commentarios poterit consulere. Qui de mineralibus & metallis prolixiorem textum postulat, adeat Georgium Agricolam; qui animalium historiam, legat libros 9. *Arist.* de animal. *Conrad. Gesnerum, & Edoard. Vuottonum, qui de ea materia doctissime scripserunt. Quæ enim breuiter nunc & dilucidè sumus explicaturi, tum instituendo Pharmacopæo, tum instruendo Pharmacopolio sat esse putamus, cum ex his omnia medicamenta vsitatiora & præstantiora tam in rem præsentem, quam futuros vsus soleant parari.*

Prioris libri dispositio.

In prima autem primi libri sectione, multa simul congessi adeo vulgaria, vt non solum in pharmacopoliis, sed singulorum ciuium ædibus ex parte maxima reperiantur, quorum tamen vsus in medicina tam frequens est, & necessarius, vt sine illis, vix medicinam aliquis faciat; aut medicamenta quædam rectè paret, & feliciter

ter exhibeat. Quid enim in communi medicamentorum vſu vſitatiuo aqua, vino, aceto, ſaccharo, melle, manna & floribus cordialibus? Quid frequentiùs celebratur quatuor emollientibus, quinque capillaribus, quinque radicibus aperitiuis, quatuor ſeminibus frigidis, totidem calidis, tam maioribus, quam minoribus? & aliis quibuſdam in huius libri fronte deſcriptis?

Hæc igitur omnia in reliquorum claſſes minus aptè referenda putaui, cum ex vſu ſint quotidiano, & illorum portio in area, alia in veſtibulo pharmacopoliorum proſtet, alia in cella vinaria, alia in popina, aut taberna poſteriore conſeruent. In abaci vero capſulis anterioribus ſemina frigida, calidáque reponi ſolent, vt præſto ſint perpetuo, eáque, dum vſus poſtulat, mox Pharmacopœus habeat præ manibus. Sic duximus æquum, de ſtirpibus aliquot, aut earum partibus inter ſe qualitatibus valde oppoſitis, ſectione ſimul eadem methodicè tamen agere.

Ab aqua autem auſpicari viſum eſt, vt quæ ſit non modo communiſſima, ſed vtiliſſima, qua ſine nec ſumus, nec viuimus ſani, aut ægroti conualeſcimus. Ex ea, tan-

quam vulgatißima, vt obiter dicam, Christus imbecillitatis nostræ memor primum instituit sacramentum, quo lauit nos à protoparentis crimine, aliáque multa miracula fecit, quæ qui tantum physicus est, minimè capit. Qualitates vero naturales & eximias, dum accuratè perquirit, dignoscit, experitur, in omnibus diuinum cogitur mirari Conditoris opificium.

CAP. I.

De Aqua

Historia.

Alia historia.

Psal. 1.

AQVA diuersa ratione & elementum & alimentum dicta, non solum communæ sobolis humanæ solatium est, sed animantium & vegetantium omnium subsidium, quo nullum viuens carere potest. *Aristoteles cap. 2. lib. 4 de gen. animal.* Degunt enim animantia multa absque ignis vsu, sine aqua nullum, & qua sola virginem Hispanam diu vitales auras traxisse viri grauissimi produnt: *Cal. Rhod. cap. 23 lib 13* Melancholicum quendam vidit Albertus, qui septem hebdomadas ab omni pabulo abstinuit, solo aquæ haustu diebus alternis sumpto, recreatus. Animalia multa non solum ex aqua generantur & nutriuntur, sed & plantæ sine huius benigno appulsu nec fruticant, nec florescunt, sed exuccæ & aridæ cito tabescunt, vt contra, lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, ait Propheta, fructum suum dabit in tempore opportuno: vnde forsan prodit Hesiodi opinio, aquam omnibus elementis antiquiorem asseren-

tis, cui assentitur Thales, eam rerum principium constiruens vnicum: in quorum sententiam descendit Empedocles, qui omnia ex aqua fieri credidit,& Hippon quidam apud Arist. *cap.2.lib.1.de anima*, animam vocauit aquam, vt Hippocrates principia vitæ aquam & ignem; sed per aquam, ille semen hic,humidum radicale intellexit.

Aqua & ignis vita principia.

Aqua porrò, de qua nunc loquimur, vsibus humanis maximè necessaria,seu ad sitim extinguendam, seu ad alimenta & medicamenta coquenda & paranda, elementata est,frigidæ nomine sæpius designata. Eáque vel fontana, vel fluuiatilis, vel putealis, aut pluuia & cysterna:fontana,quia è terra funditur, dicta,vt salubrior præfertur omnibus. Nonnullæ tamen improbantur, quod viscera terræ eluentes, secum alienas qualitates adferunt; nam pro locorum varietate, per quæ transeunt, varium odorem, saporémque mutuantur. Sic quædam visæ sunt, per loca sulphure plena traiectæ, adeo calentes, vt non possint esse vsui. Aliæ ob anfractus aluminosos & vitriolatos, quos abluunt, tam acidæ sunt & ingratæ, vt quiuis siticulosus auersetur. In Germania trans Rhenum, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis, qua bibita, dentes intra biennium deciderent.

Aqua differentia.
Aqua fontana melior.

In multis Galliæ regionibus alieni & insoliti insuauísque saporis aquæ scaturiunt medicatæ, vt Pucenses, quas singulis annis, ægroti innumeri adeunt, & redeunt feliciter. Sed de his agere nostri nunc non est instituti: sat est, si ostendero, quibus qualitatibus debeat insigniri aqua potabilis, ac medicamentis in pharmacopolico conficiendis necessaria.

Pucenses aqua medicata.

Ea autem, inquit Aristot: *lib.de sensu & sensibil.in seipsa omnium saporum genera permista,vel materiam, qua tanquam saporum seminarium sit habere debet*; vel; vt loquitur Galenus *cap.15.li.1. & cap.2. lib.2. de aliment.* ἄποιος, id est,insipida,seu omnis qualitatis expers esse debet,atq; leuissima,sed nō pondere,vt multi putant, nam aqua ex niue leuis est, tamen insalubris, sed *qua tenuium sit partium, celeriterq; calescat,& cito refrigeretur*,qualis fontana aut fluuiatilis modo pu-

Quid per leuitatem aqua intelligendum.

ra ſit, cuius defectu, pluuia ex Galen. *lib. de ptiſ.* ſumatur, præſertim ad hydromelitis confectionem. Cyſternas aquas ſchola Pariſienſis iudicauit inſalubriores: Sunt enim velut mortuæ, quæ ab aëre, à quo decidunt, à tectis quæ abluunt, à fouea, in qua conſiſtunt, quam nonnulli cauedium, quaſi cauum ædium vocant, vitium quoddam contrahunt. Aëris enim inquinamenti aut peſtilentis, aliáve putri qualitate infecti, vix non poteſt imber particeps fieri, qui lateres ædium proluens, quoſdam ſæpe feles mortuos, & alias ſordes ſecum rapit, quibus facilè inficiunt, cum careat motu, qui velut aquæ anima eſt. Et licet cum multo ſabulo ſtabuletur aqua in ciſterna, illuc tamen cùm fiat iugis aquæ impuræ delapſus, tandem ſabulum ſordeſcit, inquinaturque: hinc aquæ poſtea è ciſterna effluentis peſſimus odor, ſapor, vſus. Auget corruptelam pluuiæ conditio, quæ aëris lenitate referta citiſſimè corrumpitur: Et per imbres, piſces multos deterius habere, vt Capitonem & Ceſtræum, ſeu mugilem viri grauiſſimi ſcripſerunt; nam oculi eorum albeſcunt, & per id temporis macilenti capiuntur. Aqua igitur optima eſt fontana, aut fluuiatilis & putealis modo non limoſa, nec fœtida, ſed inſipida, quæ ſcilicet nullam habet ſaporis manifeſtam qualitatem, nec alienas qualitates permixtas, ſalis, nitri, ſulphuris, bituminis, aluminis, aliorumque id genus. *Gal. comment. ad part. 10. lib. 4. epid.*

Ciſterninæ aquæ cur inſalubres.

Motum eſſe animam aquæ.

Aqua optima quæ.

CAP. II.

De vino.

VETERES olim Romani diis ſacrificaturi perpetuo vinum offerebant: hinc poëta Ouid. *Redduntur merito debita vina Ioui. Nam dij vina dedere,* inquit Plato, *in ſympoſ. vt pellant hominũ curas, & mentẽ lætitia diffundant:* nam *Bacchus & afflictis requiem mortalibus adferi.*

fert. Natura siquidem è suo penu nihil quicquam largita est præstantius vino. Vulneribus enim curandis est præstantissimum balsamum. *Luc.12* viribus resi- ciendis cardiacum eximium, nutriendo corpori alimentum optimum, quod nominis indicare videtur notatio: nam Græcè dicitur οἶνος ἀπὸ τῆς ὀνήσεως id est, iuuamine, iuxta illud Homericum; *Iuuamen senties si biberis:* lætificat enim cor hominis, mentem exhilarat, ætatem floridam facit, mœstitiam aufert, calorem natiuum fouet, viscera calefacit, coctionem iuuat, stomachum roborat, obstructiones tollit, viam abigendis excrementis parat, vrinas mouet, somnum conciliat, venena frigida obtundit, spiritus resarcit, flatus dissipat, crassos humores attenuat, coquit, discutit; atque vt paucis cum Androcide sapientia claro dicam, *vinum est sanguis terræ, lac senum ex vite, quasi vita prodiens, vitam conseruans, aquam vitæ suppeditans.* quam Chymici subinde Elixir vitæ nominant. Hæc omnia cum verissima agnouisset, & expertus esset poëta Græcus, tam alacri animo vinum excoluit: nam *Laudibus arguitur vino vinosus Homerus*, vt non modo rerum abstrusarum cognitionem adeptus est, sed summam in scribendo facundiam consecutus: *fæcundi* enim *calices quem non fecere disertum?* Nam vt vulgo dici solet, *vinum acuit ingenium, & vina*, ait poëta, *parant animos.* Ob id poëta Ennius nunquam se accingebat carminibus scribendis, nisi prius multo madidus mero. Æschilus quoque nisi potus, ad tragœdias nunquam exarandas prosiliit. Facetum est autem, quod de Lampride narratur, qui cum vino ingurgitatus multa apposité diceret & responderet, se thuri similem esse fatebatur, quod non nisi calefactum suauem spirat odorem: *In vino etenim facundia, in vino veritas, in vino alacritas:* vetulam enim etiam nolentem saltare, compellit, vt prouerbio fertur; nam vinum forté, ait sapiens, quo abstinere olim apud Hebræos nefas erat, Persarúmque fuit mos, vt postquam vino maduerant, de rebus maximis decernerent. *Alexan. ab Alex.* Plato tamén, ait Galenus, neque permittebat in exercitu, vt vinum gustarent milites, neque serui, neque Principes, neque

Vini vtilitas.

Ennium & Æschilum non scripsisse carmina, nisi vino fuerint madidi.

Vinum, quibus fuerit interdictũ.

hi,qui de re aliqua essent consulturi, quod scilicet velut tyrannus animæ facultatibus imperet, excessúque sumptum vires eneruat, sanitatem destituit ; vnde Hippocr. *in vino morbus & sanitas, mentis temperantia & feritas, bellum & pax*: iuxta illud: *Vinũ alit lites, lites dissoluit easdem*. Vinũ ergo adiaphorum, ac indifferens est, & pro ratione boni vel mali vsus bonum vel malum, atque vt sanis robur est, sic infirmis infirmitas, præsertim his, qui à causa calida malè habent.

Vinum sanis robur.

Vini differentia.

Porrò vini multæ differentiæ numerantur, à calore, sapore, substantia, odore, virtute, & loco, omnes sumptæ : A calore, quoddam dicitur album, rubrum, nigrũ, flauescens, rubellum, pallidum : A sapore, dulce, austerum, acerbum, acre, insipidum : A substantia, crassum, tenue, fęculentum : Ab odore, suaue, fragrans, inodorum : A virtute, vinosum & aquosum, polyphorum & olygophorum dictum : A loco, Falernum, Albanum, Græcum, de quibus antiquatis modicè bibendum ait Galenus *cap. 6. lib. 5 de sanit. tuend.* caput enim omnia grauant, sed his omnibus caremus ; nostratia tamen non minus sunt vinosa, vt Aurelianum, Burgundianum, Andinum, Ainum, & quæ in Lutetianis vinetis colũtur, vt Meudonianum, Ruellinum, Argentolianum ; quæ omnia generosa sunt, indigéntque Amphictione, qui primus aquam vino commiscuit. Vt vero in conuiuiis semper vinum præstantissimum expetitur ; sic etiam in pharmacopoliis, tum ad medicamenta, quæ per os sumuntur, paranda, vt theriacam & mithridatium, tum ad ea, quæ extrinsecus adhibentur, vt vnguenta multa & emplastra. Ex illo quoque destillato, aqua quædam habetur, ardorem & flammam cito concipiens, & ad multos vsus celebrata, quam aquam vitæ nominant. In summa, nihil est in vino, quod non sit eximium, odor, sapor, spiritus ; ex quibus non solum homo recreatur, alitur, fouetur, sed etiam ex illo mortuo, & in acetum mutato, nec non ex illius fæcibus, quas chymiatri tartari nomine designant, & medicamenta & alia adiumenta multa mutuantur.

Qui primus aquam vino miscuerit.

CAP.

CAP. III.

De aceto.

ACETUM ὄξυς Græcis dictum, est velut acre vinum, vel potius, vt multis placet, vinum mortuum. Ex vino enim vapido, propriis spiritibus & insito calore destituto producitur: atque vt omphacium eleganter vinum crescens, sic acetum vinum decrescens dicitur; nam inter vtrumque est vinum. Sed vtroque acetum tenuius, acutius & liquidius; ob id non concrescit, nec gelu contrahitur, præcipuè quod fit è vino, quod præstantius est salubriúsque: Nam quod è zytho putrescente in quibusdam regionibus parari solet, vt nigratum, sic minimè sanum, debétque à pharmacopolio abnegari; & cum absolutè acetum ponitur, semper idipsum, quod ex vino laudabili, vetustate, aut artificio, non maleficio, seu malignæ cuiusdam rei mixtura, tale euasit, sumendum est, quod ob vires eximias trahitur, & in culinam ad acetaria & condimenta, & in pharmacopolium ad oxycrati, syrupi acetosi simplicis, oxymelitis, vnguenti Ægyptiaci & de lythargyro, æruginis & cerussæ præparationem.

Aceti qualitas. Acetum autem omne vim habet attenuandi, incidendi discutiendi simul & reprimendi, nec non refrigerandi, & aliquantum calefaciendi. *Galen. cap.* 10. *lib.* 2. *tes. comp. med. loc.* Nam caloris in se quædam semina retinere, etiam agnouit Homerus: vnde mistæ qualitatis esse Galenus scripsit, *cap.* 19. *lib.* 1. *de simplic. med.* nam vt lac vniuersum non est homœomeres & similare, neque vndequaque sibi idem; sic nec acetum, quod multi calidum, alij frigidum nominant. At maiori parte frigidius quam calidius his liquido constat, qui verè eius facultatem expenderint. *cap.* 20. *eiusdem lib.* Atque longè ab illorum coniecturis recedendum, qui cauterij instar calidum putant: nam sensu constat admotum val-

de acre, & principio refrigerate, sublatum tamen calorem quendam relinquere, qui actimoniæ ratione, & per accidens spatio temporis fit, tametsi non vbique, nec in omnibus corporibus. *cap. 21. eiusdem lib.*

Hinc colligitur, acetum quidem frigidum esse, sed accidentarium habere calorem, vel, vt loquitur Galenus, *cap. 23 eiusd. lib.* necesse summè frigidum, nec summè calidum, sed neutrius extremorum particeps. Multa enim ex pugnantium facultatum mixtura nascuntur, & pleráque ad sensum simplicia sunt, quæ ex pugnantibus qualitatibus constant, & de his cum ambigitur, fint neutra, necesse est, vt acetum, quod ingenitam perdidit qualitatem, & alienam ex putredine adeptum est. Cuius sententiæ est Theophrastus & Aristoteles; nam vinosæ vini partes dum in acetum transeunt, refrigerantur, & aqueum recrementum putrescens; adscititiam caliditatem obtinet, velut cætera omnia, quæ putrescunt. *cap. 2. lib. 4. simplic.* Fitque acetum quiddam ex contrariis facultatis partibus compositum, partim refrigerantibus, partim calidis, sicut vstorum lignorum cineres. Miras autem præbet acetum mortalibus vtilitates, sed multi frequentius eo, quam Pharmacopœi vtuntur.

CAP. IV.

De omphacio.

Omphacium quid.

OMPHACIVM est *vua acerba, ac nondum maturescentis*, quæ Græcis ὄμφαξ, in officinis agresta dicitur, *succus*, non Solis calore in Rob mutatus; cuiusmodi erat olim Dioscoridis omphacium: Nunc enim instar vini exprimitur in torculari, colatur, in doliis reponitur, & parum salis permiscetur. Ex vuis autem magnitudinem, sed nondum natiuitatem adeptis, vt fit progressus ad vini exspectationem, sic ex vno regressus ad acetum, quod

quod viribus omphacio in multis conuenit: vtrique enim vis inest refrigeratoria, sed in omphacio imbecillior, in aceto vere tanto est validior, quãto tenuior, cui & acrimonia quædam inest aliquantum excalefaciens ex putrido calore orta. Proinde Aristoteles recte scripsit, acetum proprio vini calore frigidum esse, calidum aduentitio, ista tamen caliditas satis esse non potest ad superandam ex aciditate prouenientem frigiditatem. At vero omphacium ne minimum quidem habet caliditatis, nec ita tenue est, nec ita expedite meatus corporis permeat: acidum quippe non modo est, sed acerbum, *teste Gal. cap. 12. libr. 4. de simpl. med.* ob id ad hypochondria ardentia præstantius est, quam acetum, quod non tantam habeat violentiam, ac ferientem frigiditatem, nec eam mordaci admistam caliditati. Debent enim, qui tali caloris excessu laborant, sine violentia mitigari, nec foris vllam admittere calididatem aut acrimoniam mordacem. Hinc est, quod summè ardoribus omphacium prosit, inquit Galenus, *cap. 2. lib. 4. de simpl.* siue ori ventris impositum, siue aliis partibus, quas refrigerare lubet.

Acetum calidum & frigidum.

Omphacium quibus prosit.

Frequentius autem per os sumitur, tam alimentis ad voluptatem, quam medicamentis ad sanitatem mixtum. Eo enim alterata iuscula faucibus & palato gratissima sunt, eo acidulata condimenta appetitum reuocant: atque eius vsu iecoris feruor extinguitur, sanguinis æstus temperatur, venter alimenta non auersatur: hæc autem omnia titè præstat syrupus ex eo paratus, quem officinæ de agresta vocant.

Licet autem ex vna qualibet immatura omphacium possit haberi optimum, in Gallia tamen ex ea tantum sub finem æstatis, & ante vindemiarum tempus exprimitur, quam vitis alba promit, in hortis culta cuius palmites longiores, crassioresque ad topiariorum pergulas & fornices deduci solent; quæque racemos profert oliuarum ferè magnitudine, succo multo turgidos, ex quibus vel etiam maturis cum vix bonum possit vinum haberi, ex iisdem nondum maturis optimum habetur omphacium: à cuius saporis affinitate,

oleum ex oliuis immaturis expressum, acidulúmque, omphaticum dicitur.

CAPVT V.

De sacharo.

SACHARVM antiquioribus incognitum, nunc tam frequens est, vt Ironia quadam, pharmacopola sine sacharo vocetur, cuius officina eo non luxuriat. Non à cœlo deciduum est, roris instar, nec ex plantarum foliis colligitur, vt putarunt hi, qui tantum nomine tenus, idipsum vestigarunt, sed ex arundinacea planta, quæ non solum in India, sed in multis aliis Asiæ & Aphricæ locis, vberrimè fruticat. Nunc in quibusdam Galliæ hortis prouenit, sed vix hyemis sæuitiã aufugit secura.

Planta sacharifera.

Est igitur arundo planta hæc sacharifera, septem, octóve pedes longa, crassissima, geniculata, foliis vtrinque multis, longis, angustis, striatis obuallata, fungosa, medullosa, & intus dulcissimi succi vbertate referta, qui vel inciso trunco, instar lacrymæ cuiusdam ex arbore stillat, vel medulla à caunis apertis, incisisque secreta, & ignis vi tamdiu elixa, donec totus liquor in sacharum, salis modo in fundo vasis concreuerit. Radices promit cannæ nostratis æmulas, sed minus lignosas, magis succulentas & dulciores, à quibus germina quædam erumpunt, quæ auulsa & legitimo transplantata tempore virent & adolescunt. Comosos flores gerit, vt arundines, inter quas numerari rectè, vel eius sola suadet.

Succus ex ea tractus, vnica coctione imperfectè elaboratus, adhuc rubet, & sacharum rubrum nonnulli, alij spumam sachari nominant. Quando coctione longiore & elaboratiore magis defæcatur, albicátque plurimum, sacharum adsolutè vocatur. Ex Madarensi & Canariensi regione albissimum quoddam defertur,

Sacharũ Madarense.

quod

quod vt candore, ſic dulcedine & ſuauitate alio quouis ſacharo præfertur, quod officinæ ſacharum Madarenſe nuncupant. Sæpe tamen quoddam minus album inſtitores aduehunt, illo non minus bonum. Multa enim, vt Madarenſe ſacharum ementiantur, commune cum lixiuio quodam eluunt, excoquunt, & portionem nigriorem abſtergunt; hócque pacto albiſſimum quidem reddunt, ſed minus dulce, minus gratum, magis rancidum.

Sacharū qui albeſcat.

Ex ſacharo communi Candum fit hoc modo: liquatur ſacharum cum pauca aqua, & elixatur, vt craſſus ſyrupus qui in ollam fictilem iniicitur, in qua bacilli lignei cancellatim, decuſſatímque aptati fuerint. Reponitur olla ſuper aſſere in loco calido, relinquitúrque quindecim aut viginti dies; tum ſyrupus non concretus effunditur, & pauca aqua calida affunditur ad eluendam ſyrupi pinguedinem, qua denuo effuſa reponitur vas in loco calido, & die ſequenti frangitur, inueniuntúrque bacilli ſacharo cando, inſtar ſalis foſſilis, aut cryſtalli, colluceſcente onuſti.

Sacharū Candum quomodo fiat.

Eſt quoddam ſacharum minus album, minuſque craſſum, partim puluerатum, partim in grumos craſſiores redactum, quod vulgus Caſſonadam & Caſtonadam nominat, cuius non modo in popinis, ſed officinis eſt frequens vſus.

Caſtonada.

Quod ex longinquis regionibus aduehitur, in metas turbinatas pyramidum æmulas coactum (vulgus panes ſachari vocat) vt cando minus coctum, minuſque durum, ſic minus calidum, magíſque ad condimenta,, obſonia, & alimentorum ſapores dulcorandos & ſuauiores reddendos admittitur. Acria ſiquidem lenit, acida retundit, auſtera palato gratiora efficit, & ſaporibus omnibus gratiam, affert maiorem. Vnde non tantum Sephaſiani, ſed piſtores & coci ſacharum frequenti habent in vſu: nam ad gulæ delicias fere nihil menſis apponitur, quod aliquid ſachari non receperit: Aqua enim, vinum, fructus, caro, piſces, & reliqua edulia, potulentáque ſi diſpliceant, ſacharum permiſceas, & venter poſtea nullus auerſabitur.

Vires. Est autem sacharum omne calidum, sed moderatè, & linguæ scabritiei, pectoris asperitati, tussi & sputo mouendo conducit, sed dentibus officit: eos enim nigros reddit, & mobiles, & rubigine inficit.

CAPVT VI.

De melle.

SCRIBIT Athenæus, Cyrinos Corsicæ incolas ideo longæuos esse, quoniam melle vtantur assiduè: Et interrogatus Democritus, quonam pacto sanus quis posset diu viuere? *Si interiora*, respondit, *melle rigaris, oleo exteriora. Galen. cap. 11. lib. de atten. vict. rat.* Mel enim cum sit dulcissimum, succum gignit tenuissimum, & in *cap. 8. lib. 2. de facul. nat.* senibus sanguinem optimum; in iuuenibus tamen & biliosis facilè vertitur in bilem: nam quod in melle dulce est, ait Actuarius *cap. 8. lib. de spirit. anim. mot.* in biliosum humorem mutetur, necesse est.

Est verò facilis hæc mutatio, quia, *teste Paul. 4. cap. lib 1. de Synops. & Oribas. lib. 5. collect.* calefacit & exsiccat ordine secundo, adiunctámq; habet dulcedini acrimoniam. Præstantissimum siquidem est mel, quod hisce duobus excellit, hoc est, quod dulcissimum est, simúlq; & acerrimum ex Galeno *cap 17. libro de Antidot.* Mustum vero ex vuis dulcibus expressum, & ad dimidias tertiásve coctum, licet melli dulcedine non vbiq; cedat, vt aqua tamen obtusum est, nec sensum vellicat.

Mel præstantissimũ quod. Mustum quid.

Solum autem mel quasi *cap. 177. lib. de simplic. Galen.* compositionem in se habet, quia ex multarum herbarum succo vel flore colligitur, & omnibus valetudinibus prodesse potest, maximè tamen senibus, temperamento frigidis, & hyemis tempore: nam vbi *cap. 16. lib. 4. simplic.* calorem nactum fuerit, bilem procreat.

Hinc

Hinc duorum concertationem irridet Galenus *cap. 5. lib. 1. de alim facult.* quorum alter mel salubre, alter insalubre affirmabat, vterq; ex allato sibi à melle affectu coniectans: Sed neuter intelligebat, homines non vnum ab initio temperamentum habuisse; neque si habuissent immutabile ipsum ætatis decursu tueri potuissent. Alter enim erat senex & pituitosus; alter vero iuuenis & biliosus. *Historia notanda.*

Est vero mel *secundum Galen. cap. 177. lib. de simpl. med.* succus roris cœlestis, ab apibus collectus: nam cum omne alimentum vel ab animalibus, vel à plantis desumatur, mel ab vtroque est secretum. Oritur enim in plantarum foliis, aut floribus, neque est earum succus, neque fructus, neque pars, sed eiusdem cum *cap. 38. lib. 3. de aliment. facult.* rore generis, nec tamen assiduè, nec copiosè, vt ille, prouenit. *Mel quid. Vnde fiat.*

Ad illius autem bonitatem vel malignitatem aliquid accedit ex *cap. 62. lib. 2. collect. Oribas.* plantis, ex quibus colligitur, vnde venenatum dicitur illud, quod in aconitis ex apibus excerpitur, vt *cap. 52. lib. 5. Paul. Ægin.* Heracliense; & amarum est, quod ex Ponto aduehitur, vbi absinthiorum prouentus luxuriat.

Debet autem mel colore pallidum esse; consistentia, neque crassum, neque valde concretum, neque dilutum, sed vnitum omni ex parte. Optimum est, quod præter dulcedinem, thymi acrimoniam præ se fert, sed tamen odorem eius non reddit, ex Oribasio *cap. 62. lib. 2 collect.* *Mel optimum.*

Porro vt mel longiore coctione amarescit, sic quoque asseruatione longiore; nam pater Galeni *cap. 11. lib. 1. de antid.* mel quoddam habuit ita amarum, ac si in Ponto natum foret, eo in tractu, vbi ex absinthio apes mel colligunt, idipsum tamen & Atheniense & optimum fuisse dicebat. Verum temporis diuturnitate amarum euasisse. De melle fusius differere, superuacaneum esset, cum de eo iam abundè *in cap. 3. lib. 3. de Institut.* locuti fuerimus.

CAPVT. VII.

De manna.

PRAESTANTISSIMVM naturæ donum & miræ diuinitatis plenum est manna, non modo, quæ præter naturæ leges, Israëliticis alendis è cœlo pluit, sed quæ nobis quotidie medicandis mellei aut saccharei roris modo, è Iouis nubibus, super frondes exudat. Non minus enim, vt illi suas olim grandines sacchareas, nunc nostrates agricolę vulgarem & granatam mannam mirantur, dum exultantes canunt; *Iupiter melle pluit*: hinc aereomeli, Arabice *Tereniabin*, & à sacris paginis mutuato nomine, manna dicitur; cui solum nomine tenus conuenit manna, vel potius manna thuris, quę velut pollen thuris est, ex magnis fasciculis concussu elisis, prouenieus: fragmenta enim exigua & micæ congeruntur, colliguntúrque pro manna thuris. Est alia quædam manna Larigna dicta, ex effractis laricis ramis collecta. Vtraque tamen licentiosè nimis mannæ nomen assumit. Nam manna propriè & secundum Medicos vsurpata (de Man-hu enim seu Manna Hebræorum non loquor) est *velut ros cœlestis, dulcis & gratus, qui ex aëre sudoris instar exudans, sublucanis horis, super frondes & ramos arborum, herbarúmque delabitur, & breui concrescit, ac gummi modo concrescit.*

Aereomeli. *Manna thuris.* *Manna Larigna.* *Man-hu.* *Manna quid.*

Quæ ex frondibus colligitur, præstantior est, vocatúrque vulgo manna de folio; vt pessima est, quæ de terra nominatur. Præstantissima vero censetur Calabriensis, & maximè quæ ex Oenotriæ quodam loco defertur, in quem singulis æstatibus descendit, & ab omnibus excerpitur. *Brassauol. in exam. simpl.*

Manna de folio. *Manna Calabriësis.* *Historia.*

Hunc autem locum reges Neapolitani olim occluserunt, inquit Brassauolus, ne quis sine vectigali assumeret. Occluso loco desiit manna, nec descendit. Eo recluso & vectigali remoto, iterum descendere cœpit. Sed rursum clauso loco & recluso, & postea clauso cessauit, ita

ita vt reges postea liberum locum reliquerint,& omnibus colligere permiserint. Idem scribitur de Tragasæo sale in Epiro,cui cùm vectigal iniunxisset Lysimachus, euanuit,mox dempto,succreuit. *c.12.li.9. Rhod.cal.*

Sed ne longius à proposito discedam, frequens est in Gallia quædam manna Briansonnensis dicta, quæ Calabriensis inopia medicum aliquando venit in vsum,licet multò minus idoneum. *Brianson-nensis manna.*

Est & alia quædam,masticina dicta,rotunda: quæ è ramis & foliis arborum, ventorum impetu in terram delabitur,grandinis modo,nec à cœlo aut aëre decidit: verum impropriè manna vocatur,cum verius sit lachryma,& veluti saliua arborum concreta. *Manna mastichina.*

Manna temperata est, aut paulò calidior,guttur, asperam arteriam & thoracem lenit, aluum blandè mouet,& serosos humores purgat, maximè verò id præstat manna granata,vt Calabra,non Tereniabin,quod mannam quandam instar mellis liquidam esse, Arabes scripserunt,quo non vtimur,quia caremus. *Manna qualitates. Tereniabin.*

CAPVT VIII.

De floribus cordialibus,& primùm de violis.

VIOLA ἴον Græcis dicta, in opacis & asperis locis ad murorum basim, & hortorum margines nascitur,& aliquando in pratis. Viret toto anno, floret sæpe Februario: sæpius Martio, vnde viola Martis dicitur, interdum quoque autumno, si cultus adhibeatur, folia gerit hederæ non multum dissimilia,sed minora, tenuioráque cauliculis, vel potius pedunculus statim à radice prodit,cuius extremo flos ex cœruleo purpurascens irini odoris æmulus adnascitur. Semen minutum in rotundis folliculis extrema ferè æstate producit.

Violarum differẽtia. Est autem viola martia multiplex, ac colorum va-

riorum:quædam enim alba est, alia violacea, alia inter vtrumque media. Datur & alia,quæ surrectis & duriusculis cauliculis sese erigit,quibus flosculi purpurascentes emergunt.Est & alia tricolor,in locis siccioribus nascens ,foliis angustioribus , longioribus & lasciniosis, caulibus quadratis tenellis,sicculentis,brachiatis & reptantibus. Ab eius trino colore quidam ex recentioribus herbam trinitatis nominant : alij violam flammeam,vulgus Gallorum minutam penseam.

Minuta pensea.

Aliæ quædam paruæ admodum stirpes violarum nomine donantur , quæ quod nunquam vel rarissimè ad medicos adhibentur vsus,vt viola mariana & matronalis,omittuntur.Martia verò tota vsurpatur: nam flores, quod vim habeant cor exhilarandi , medicamentis cardiacis ferè semper commiscentur : semen & folia, quod malactica sint, enematum decoctionem & cataplasmatum confectionem sæpius ingrediuntur. Floribus autem violarum vim inesse refrigerandi omnes asseuerant,acrimonia tamen,quàm in ore, dum masticantur, relinquunt,cuiusdam caloris esse participes,denuntiat: Sed quia fugax est iste calor , qui ab exuperante frigiditate vincitur, frigidos Medici credunt.

Vires.

CAPVT IX.

De flore buglossi.

BVGLOSSVM , à bubulæ linguæ figura, quam non ineptè refert, sic dictum , quod vi magna polleat ad hilaritatem inducendam ex Dioscor. & Plinio εὐφρόσινον nominatur:folia gerit longa,lata, aspera , symphyti similia, sed angustiora , breuioráque , nec ita obscurè virentia. Cauliculos gerit bicubitales, brachiatos , hispidos, flores stellatos,cœruleos, nitentes, quos semen consequitur oblongum,obscurum, medullosum. Radice fulcitur longa, crassa, exterius nigricante , intus alba , succulenta,

lenta, dulci. Nascitur tum in hortis, tum in sabulosis & campestribus locis.

Hortensis siue naturam, siue effigiem spectemus, nullæ sunt varietates, nisi in florum colore, qui in quodam albus, in alio purpureus, vt in quodam Italico, in vulgari cœruleus. Verum syluestris multæ diuersitates agnoscuntur: aliud enim perpetuò virens dicitur, quod nullo cœli statu marcescat: aliud asperum & Echioides, cuius folia bullis prominulis, cùm rigida sint, admodum horrent, perperámque à nonnullis pro Anchusa sumitur, à cruore, quo radix eius inficit, sic nominata.

Buglossum calidæ & humidæ, vel potius mediæ est temperaturæ, vnde inter plantas exhilarantes numeratur, quod etiam Galenum *c.80.li.6.de simpl.med.* agnouisse certum est, qui buglossum vino immersum lætitiæ & hilaritatis causam esse scripsit.

CAPVT X.

De flore borraginis.

Differentia inter buglossũ & borraginem.

BORRAGO cuius notissima, buglosso non parum foliis & viribus affinis est: vtriusque enim folia longa sunt, ad bouinæ linguæ figuram accedentia sed borrago eadem breuiora & latiora gerit, & adueniente hyemis rigore cito marcescit, ac commoritur: buglossum verò stat vegetum, nec segniter frigus perfert, præsertímque eius radix, vt & folia, quæ non longè à terra recedunt. Flores patulos edit cæruleos, & interdum albos, atque ampliores, quam buglossum, in quorum medio velut centro, coronis quædam fusca, extremo acuminata quasi defixa est.

Nascitur in fundo quouis, sed altius viret in humidiore & pingui. Floret tota æstate, atque etiam autumno, dum tardius seritur. Semen nigrum profert, in reliquis idem cum buglosso.

Vires. Folia in iusculis sumpta peculiarem dant gratiam, & aluum subducunt: atque in vinum coniecta, potantibus animi lætitiam & voluptatem adferre viri graues scripserunt, iuxta illud: *Ego Borrago gaudia semper ago.* Flores in acetariis oculos & fauces recreant, & in medicamentis virtutem cardiacam augent.

Borrago semper virens. Huic valde cognata est alia stirps frigoris patientissima, quæ modò buglossum, modò borrago semper virens nominatur: vtriusque enim effigiem & naturam præ se fert, & viribus iisdem pollere creditur. Nascitur in locis campestribus multis, & ab his, qui simplicium varietate delectantur, in hortis seritur, & colitur.

CAPVT XI.

De communibus quatuor emollientibus, & primum, de maluis.

QVATVOR sunt emollientes herbæ communes, malua, althæa, viola nigra, & acanthus, seu branca vrsina, quibus adhuc aliæ quatuor minoris famæ adiunguntur, mercurialis nempe, parietaria, sicla, vulgò beta, & atriplex. Omnium siquidem vsus æquè celebratur in decoctis enematum, & cataplasmatum emollientium parandis.

Malua vnde sic dicta. Est autem malua, sic ob præcipuam molliendi vim dicta, vel hortensis, quæ cultu & mangonio aliquando arborescit, & in altissimam assurgit proceritatem: vel syluestris, quæ cuique nota: vbique enim foliis quamplurimis luxuriat, crassiusculis, circinatis, angulosis. Flores tota æstate promit, ex purpureo pallidos: Radices pusillas, longas, lignosas: semen paruum, planum, ac orbiculatum.

Maluarũ differẽtia multa. Multæ autem maluarum agnoscuntur differentiæ. Prima nomen generis retinet, quæ vbique viarum & arearum propè vrbes importuna sæpe germinat. Secunda,

cunda, minus copiosa, pusilla magis, ramulis repis minoribus, prope rudera & inculta pagorum loca, flosculis purpureis albicantibus.

Tertia dicitur arborescens, quæ instar fruticis assurgit, senum & octonum cubitorum. Quarta à multiplici, qua pollet facultate, dicitur Althea, à Latinis Bismalua, & Ibiscus: Maluacea enim habet folia, lenia, oblonga, incana, flores albidiores, semina cæteris maluis syluestribus similia. *Arborescens.* *Althea.*

Radices profert crassas, longas, rotundas, in multos surculos diuaricatas, ac plurima mucagine prægnantes. Thirsi eius surrecti folia proferunt maluacea, oblonga, incana, & aliquantum tomentacea; flores subalbidos, & semen paruum, planum, ac orbiculatum, vt cæteræ maluarum species. Calefacit gradu primo, facultatémque habet digerendi, laxandi, & pus coquendi.

Quinta dicitur Alcea, quæ facie maluæ prodit, ortu & cauliculis, sed altius incisis: Ex radice prodeunt numerosa virgulta, sesquicubitalia, floribus rubellis ornata: quibus defluxis, semen emergit rotundum, compressum reliquarum maluarum modo. *Alcea.*

Sexta vocatur transmarina & rosacea, à floris rosei elegantia & similitudine. Cuilibet genti nouissima est, cùm in hortis sata & culta multos annos perduret, radice denuò primo vere sese propagante. *Transmarina.*

Ad maluarum familiam referuntur Ibisci quædam species, videlicet althea arborea, althea palustris, althea Theophrasti floribus luteis. Totidem adhuc alceę inueniuntur differentiæ, vulgaris, exotica & fruticosior, quæ est folio pentaphylli. *Althea varietates.*

Malua omnis vim habet emolliendi, vnde nomen, eiusque folia decocta tritáque prosunt sacris ignibus & ambustis. Valet & contra venena imposita, & dolores ab ictibus apum & vesparum excitatos leuat, *Vires.*

CAP. XII.

De acantho, seu branca vrsina.

ACanthi vox non solùm ad spinosas plantas, vt carduos, sed alias multas hortenses nullis aculeis horridas refertur, vt ad cynaram, seu scholimum, & ad brancam vrsinam, officinis acanthum dictam, quam nonnulli marmorariam vocarunt, quod olim in columnarum epistiliis eius folia insculpta viderentur.

Nascitur in hortis & locis humentibus, ait Dioscorides: folia promit longa, lata, pinguia, læuia, nigricantia, incisuris erucæ modo diuisa: caulem bicubitalem edit, læuem, digiti crassitudine, à medio ad verticem ex interuallis exornatum foliolis quibusdam oblongis, velut nucamentis parum acuminatis, sed non spinosis, è quibus flos candicās erumpit: semen illi oblongum est & luteum: caput thyrsi specie.

Subsunt radices mucosæ, longæ, rubentes, glutinosæ, quarum nullus aut rarus in medicina vsus, etsi vstis & luxatis illitæ prosint, potæ moueant vrinam, & tabidis conferant: folia enim tantùm vsurpari solent ad enematum decocta, cui soli duntaxat vsui tota planta destinatur, & à Pharmacopœis seritur, & seruatur in hortis: syluestrem enim apud nos reperire, perrarum.

Pæderota. Brancam vrsinam nonnulli vocari contendunt, quod eius folia pedes vrsæ anteriores referant. Inuenimus & Pæderotam & melamphyllum nuncupari.

De viola, quæ inter quatuor emollientes præcipuas numeratur, abundè supra locuti sumus.

CAP.

CAP. XIII.

De aliis emollientibus, & primùm de Mercuriali.

MERCVRIALIS à Mercurio nomen habet, à quo inuenta perhibetur, vnde Græcis ἑρμοῦ βοτάνιον sæpe, sæpius tamen Linozostis vocatur. Eius duæ sunt differentiæ: prima dicitur mas: secunda fœmina, vtrique surculi rotundi, leues, geniculis aliquot asperi, cubitales, brachiati, folia circa hos multa sunt, oblonga, mucronata, ambitu serræ modo incisa, ozimi foliis affinia. Semina masculæ bina simul iuncta, pediculis cohærentia, è foliorum sinu prodeunt, aparines ritu: fœminæ verò exiguæ, spicæ erumpunt cum flosculis muscosis, racematim cohærentibus, quos tabescentes semen nullum consequitur.

Linozostis.

Differentia.

Æstate integra viret, hyeme perit, vere redit. Eius vires maximè se produnt, & expetuntur ad aluum exonerandam: eiúsque succo conficitur mel, mercuriale dictum, ad sopitam vim expultricem ciendam, & aluum detergendam, eluendámque aptissimum.

Vires.

Est & tertia mercurialis Cynocrambe dicta, seu mas syluestris, quæ passim secus vias, & in locis vdis nascitur, quæ quod mari multum affinis sit, placuit eius nomine, cum viris literatis insignire.

CAP. XIV.

De parietaria.

PARIETARIAE plantæ vulgaris & ancillis ipsis notissimæ multiplex appellatio effecit, vt quid ea ipsa esset, & quo nomine insignita legitimè, viri docti dubitarint. Frequentius

autem in arte pharmaceutica helxine nuncupatur, quâ tamen voce planta gemina à Dioscoride describitur: Prima cognominatur Cissampelos, estque conuoluuli species, quæ nascitur in sepibus, vicináque stirpes amplectitur: Altera in parietibus & maceriis, vnde parietaria, & herba muralis dicitur: vt etiam helxine, quod vestibus hæreat, flosculos emittit herbidos, pallentes, muscosos, & folia admodum hirsuta, quæ quod detergendis vitreis calicibus aptissima sint, à nonnullis vitreola nuncupatur. A quibusdam quoque herbam venti nominari comperio, sed id nominis æquius sibi vendicat anemone, vt suo loco dicetur. Cùm autem parietaria vulgaris sit notitiæ, longiori descriptione non eget.

Muralis herba.

Vires.

Vim habet refrigerandi & detergendi, & illitu condylomata & inflammationes sanat. Cum oleo vel butyro frixa, & regioni renum admota nephritico dolori prodest, & meatus reserando calculi exclusionem mouet & accelerat. Ob id rectè syrupi de althea confectionem, ex Fernelij statuto ingreditur.

CAP. XV.

De beta & atriplice.

Differentia.

BETA vel rubra est, vulgò nigra dicta, vel candida, vel flauescens: tot enim colorum varietates in his reperiuntur. Rubra adhuc est duplex: vna vulgaris, ab aliis radice, foliis, colore minimè distincta, sed colore tantùm: alia Romana, quæ magis nigricat, radicem crassissimam habens rapi modo, vnde & beta-rapa: à multis satis propriè beta erythrorisos: à Fuchsio rapum rubrum, sed impropriè nuncupatur.

Beta-rapa.

Candida inter cibos magis recipitur. Eius tamen succus potius vsurpatur ad errhina: sua enim facultate nitrosa pituitam è cerebro deducit: hinc colligitur, betam non adeò fatuam seu insipidam esse, vt putauit Martialis,

Martialis, ſtomachum enim laceſſit & grauat, parúmque nutrit, vnde menſis tantùm ruſticorum & pauperum apponitur, niſi quis prima menſa ad ciendam aluum illa velit vti: maximè verò candida, quæ vt potius ventrem, ſic rubra veſicam proritat & exonerat. Optimè igitur ad confectionem diacaſſiæ accedit.

Atriplex quoque vulgò arrochia, Græcis ἀτράφαξις dicta, inter herbas emollientes optimo iure numeratur. Inter enim olera vix datur vnum, quod facilius & efficacius aluum ſubducat. *Atriplex.*

Refrigerat enim primo receſſu, humectat ſecundo, eſtque qualitatis omnis expers, hoc eſt, fatua & inſipida, atque aquaticam & vliginoſam habet naturam: ob id citiſſimè ſubit inferiora, & aluum aperit. *Vires.*

CAPVT XVI.

De quinque capillaribus, & primùm de vero capillo veneris.

QVINQVE affines herbæ, capillares in Officinis appellantur. Capillus veneris verus, ſeu adiantum verum, adiantum commune, aſplenium, ſeu ſcolopendrium, Ceterach vulgò dictum Polytrichum, ſeu trichomanes, & ſaluia vita, ſeu ruta muraria. Sunt, qui epithymum & cuſcutam veriùs capillares dici exiſtimant, quod crines & capillamenta melius referant: proinde non tam à forma, quàm facultate, qua pollent ad tingendos capillos & amiſſos reſarciendos, quinque herbæ priùs enumeratæ capillares dici videntur. *Herbæ capillares unde habeant nomen.*

Capillus autem veneris verus nullibi frequentius inuenitur, quàm in tractu Narbonenſi: rarò in reliquis Galliæ partibus præſertim frigidioribus prouenit, & qui Lutetiæ anno præterito læte vireſcebat in horto Ioan. Generij Pharmacopœi meritiſſimi, præ rigiditate hyemis anni 1608. periit. *Adiantū verum.*

Herbula eſt ſine caule, flore, ſemine naſcens in locis

verrucosis,petrosis,vmbrosis, vdis, & in fontium asperginibus. Pro caule cincinnos habet plusculos, capillosos,fuscos,quibus adhærent paruula folia,ac tenella,coriandri foliis non multum dissimilia, vnde à Mesueo coriandrum putei vocatur. Nomen autem adianti datum fuit,quod aqua perfusum, vt etiam cæteræ species, οὐ διαίνεται, hoc est, minimè madent, asserente Theophrasto *cap.13. lib. 7. de hist. plantar.* quod tamen asserendum non est de longiore maceratione: nam si diutius aquæ fuerit immersum,perinde ac aliæ plantæ madescit.

Adiantum in caliditate & frigiditate symmetrum est,ex Galen.*lib.6.de simplic.med.* verum desiccat, extenuat,digerit,alopecias capillis vestit, strumas & abscessus discutit, lapides frangit epotum, & mirum in modum thoracis,hepatis,renum & lienis affectibus opitulatur. Vires illius profusè à Mesueo *cap.20. de simplic.* describuntur.

Vires.

CAP. XVII.

De adianto vulgari.

PRAETER adiantum verum,quod absolutè dictum capillum veneris verum portendit,Theophrastus *cap.13.lib.7.* duas adhuc eiusdem nominis plantas humiles notat, Adiantum videlicet album & nigrum: vtrique tamen ramuli nigro colore nitent: folia similia, crispa nempe, densa & punctulis rubigineis altera parte conspersa, atque prorsus eædem vires: sed cùm alterum cauliculos,neruulósve proferat nigriores,& obscuro virore magis saturatos,nigrum vocatur. Misero ægrorum damno hallucinantur, qui pro vtroque dryopterídem vsurpant.

Adiãtum cur dictũ.

Miraculo quidam nimis creduli tribuunt, quod aqua perfusum non madeat, vt dictum est, aut aquam ita respuat, vt siccum semper videatur: sicque ab euen-

nu no-

tu nomen adianti detortum. Verum longior eius in aqua demersio, infusione contrarium docet: nonnulli putant, sic iustius nominari, quod à pluuia descendente non cito madeat, pennarum anatum ritu, vel aquarum margines, ac puteorum parietes circumuestiens, aquam tamen quasi fugiens non attingat, perinde ac hyrundines, quæ in hominum ædibus delectantur & nidificant, ab hominibus tamen contrectari & cicurari nusquam patiuntur.

Adiantum porrò ex radice pusilla, filamentis pluribus compacta & nigra exiles surculos emittit, iunceos, rectos, sesquipalmum altos, & aliquando longiores, ex herbido nunc pallentes, nunc nigricantes, foliolis mollibus vtrinque vestitos, filicis maris diuisura, situ, & ritu, sed multo tenuioribus & minoribus, altera facie magis, altera minus virentibus, & punctis aliquot maculatis. Locorum opacitate gaudet, perpetuò viret, folia non amittit, sed nec florem vllum, nec semen edit.

Vires. Vires adianti ad multa commendantur. Capillorum enim defluuium prohibet, vel eosdem fluxos reparat: Asthmaticis & suspiriosis prodest, menses mouet, strumas discutit, atque eosdem planè effectus præstat, quos capillus veneris vetus.

CAPVT XVIII.

De Polytricho.

VT adianti nomine tres plantæ comprehenduntur, sic vnica sub triplici designatur. Trichomanes enim, polytrichum & callitrichum ex herbariæ rei peritis, idem: nam Trichomanes Romanis dicitur capillaris, quod fluentem capillum expleat: Polytrichum, quod capillos multos ac densos efficiat; & callitrichum, quasi pulchricomum, quod eosdem pulchriores reddat. *Ruel.c. 133.lib.3.*

Sunt, qui pinnulam adhuc, alii filiculam, & nonnulli adiantum vocant.

Nascitur in parietibus & locis opacis,& vmbrosis,& iuxta specus ac fontium aspergines, vt adiantum. Radix ei pusilla,nigra,ex qua velut capillamenta, nitida, rigida,fusca,breuiter rumpunt: vtrinque folia paruula, optimo disposita ordine,& aduersos inter se pediculos habentia lentis magnitudine & effigie, sed tenuiora,& subter maculis ferrugineis signata.

Nec flores,nec semen gerit,vt adianta, quibus in facultatum conditione conuenit.

CAPVT XIX.

De Ceterach.

TOTA Pharmacopolarum turba in hoc diu stetit errore, Scolopendrium & heminionitidem, vulgò linguam ceruinam nihil inter se discriminis habere,&vnicam plantam esse: sed Medicorum vel nudis verbis, vel libris peritiores facti,nunc agnoscnt,asplenum seu splenium,vulgari ac barbara voce Ceterach dictum, verum scolopendrium esse, cuius folia paruula sunt, polypodii modo diuisa, subter flauescentia, hirsuta,angusta, corrugata, viridia,pediculo vix palmum longo & nigricante adhærescentia, aduersa serie disposita, ita tamen, vt alia non directè aliis,vt in polytricho,sed aliorum interstitiis, vt in polypodio quodam opponantur.

In petris inuenitur, & opacis parietibus, atque quibusdam aliis locis saxosis & vmbrosis. Nullo caule,sed pediculo tenui fulcitur, nullo flore coronatur, nullo semine grauidatur.

Vires. Vim habet eximiam ad lienem minuendum, calculos atterendos & pellendos, vrinam mouendam,singultum sedandum, & icterum sanandum.

CAP.

CAP. XX.

De saluia vita.

VIribus & effigie proxima est capillaribus alia planta, quæ à similitudine foliorum rutæ, cui perbellè conuenit, & à loco natali, in quo sponte & læte viret, ruta muraria, in officinis Saluia vita vocatur. Petras opacas, manantia saxa, ædificia vetusta & specus amat. Et velut saxa diuidens è mediis eorum incisuris erumpit, tenuibus, breuibus, & iunceis surculis, & velut filamentis adianthi valde similibus, quibus foliola adhærescunt parua, crassa tamen, incisa, ex albido colore virentia, & ad rutam accidentia.

Tota planta vix palmum æquat, flore & semine vidua, perpetuóque viret, vnde frequens est eius vsus per hyemem, cùm scilicet aliæ stirpes desunt, vel aridæ non satis conueniunt.

Vires. Vim habet meatus reserandi, obstructiones liberandi, excrementa mouendi, humiditates serosas exsiccandi: propterea iecoris, lienis & mesenterii infarctibus expediendis conducit, menses & vrinam ciet, calculos pellit, hydropi medetur, & vitiis, quæ intra sunt thoracem, opitulatur. Falluntur, qui paronichiam esse putant.

CAPVT. XXI.

De quibusdam aliis capillaribus, minus propriè dictis, & primùm de Hemionitide.

A Virium efficacia, quibus ad splenem minuendum pollet hemionitis, à Pharmacopolis vocatur nunc asplenium, nunc scolopendrium,

vt ceterach, quod ea in re cæteris omnibus medicamentis antecellit: reuera tamen hemionitis scolopendrium non est, aut asplenum, seu ceterach vulgare, sed alia quædam herba caulis, floris & seminis expers, & foliis tantùm extra terram prodiens, vnde Phyllitis sæpius, quasi foliosa herba dicitur. E radice enim multis capillamentis fibrosa & nigricante folia multa exeunt, crassa, rigida, longa, ceruorum linguæ modo, hinc ceruina lingua multis dicta, supernè læuia, infernè multis lineis transuersis ferrugineis asperula. Gaza herbam mulam nominat.

Phyllitis.

Herba mula.

Vires.

Multi est ad lienem vsus, cuius non modò obstructionem tollit, duritiem & tumorem minuit, sed etiam hepatis affectus multos feliciter sanat.

CAP. XXII.

De cuscuta, & epithymo.

Cuscuta, seu cassitha herbosis fruticibus adnascitur, epithymi modo, nullâque radice nixa, sed velut ab alarum sinu prodiens, cirrhis, capillamentísve longissimis repit, inquit Matthiolus. Eius autem vberior esse solet prouentus in segete linaria, crebrísque volutionibus lini fastigia scandit, vnde podagram lini officinæ appellitant.

Fuchsius non sine ratione credit, Cassitham primum radiculis niti, quæ tum arescunt, quando cirrhi, seu capillamenta plantam inuoluunt, à qua sugunt alimentum: proinde temperamentum mutat & qualitatem, pro varia plantarum, quibus innascitur, natura, putántque multi, epithymum & cuscutam non differre, nisi quod hæc lino, illud thymo innascatur.

Differentia inter cuscutam & epithymum.

Matthiolus tamen refragatur, & effigiem vtriusque non parum dissimilem tradit, necnon qualitates, etiam Galeni testimonio. Epithymum enim calefacit ordine tertio, & cuscuta tantùm secundo, ita, vt verisimile sit,

le sit, epithymum suas vires à thymo, cuscutam à lino mutuari. Perperam igitur faciunt, qui podagram aliarum plantarum assumunt pro vero epithymo , aut cuscuta.

Vtrique nulla sunt folia, sed cirrhi tantùm, & velut tenues, ac subrubræ testudinum fides, quibus flores paruuli, quasi stellulæ albicantes dehiscunt, pusillo semine grauidati, quod syrupi de cichorio laxatiui rhabarbaro ingreditur compositionem.

Vires. Vim habet abstergendi & roborandi. Iecoris & lienis obstructiones tollit, vrinam mouet, ictero succurrit, & affectibus ab humore bilioso & melancholico ortis prodest.

CAP. XXIII.

De quinque radicibus aperientibus, & primùm de apio.

RADICES aperientes multæ sunt, quarum quinque cæteris dignitate quadam præferuntur, ex quibus tres hortenses sunt, petroselini, asparagi, fœniculi: aliæ agrestes, quæ scilicet in locis incultis nascuntur, apij & rusci.

Apium. Apium autem Latinis, & ἄπιος Græcis multum inter se dissentiunt, vt & Persilium vulgò dictum, & petroselinum verum.

Apios. Nam apios ex Dioscor. *c.* 177. *lib.* 4. folio constat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi prostratis, radice exterius nigra, intus alba, pyri effigie, & corpus susque déque mouet, licet non ita vehementer. Atque aliquando apios pro forma pyri, aliquando pro sapore fatuo aut vix perceptibili sumitur.

Apium verò sic vulgò dictum, seu Selinon, vel potius eleoselinum, vt Dioscorides *c.* 75. *li.* 3. nominat, apio satiuo, persilio, vulgò dicto, simile, sed grandius: Ad eadémque efficax, sed propter ingratum saporem & odorem, inter olera minimè locum habet.

Nascitur in locis, vt plurimum incultis, vdis ac riguis,

Vires. Folia in iusculis sumpta peculiarem dant gratiam, & aluum subducunt: atque in vinum coniecta, potantibus animi lætitiam & voluptatem adferre viri graues scripserunt, iuxta illud: *Ego Borrago gaudia semper ago.* Flores in acetariis oculos & fauces recreant, & in medicamentis virtutem cardiacam augent.

Borrago semper virens. Huic valde cognata est alia stirps frigoris patientissima, quæ modò buglossum, modò borrago semper virens nominatur: vtriusque enim effigiem & naturam præ se fert, & viribus iisdem pollere creditur. Nascitur in locis campestribus multis, & ab his, qui simplicium varietate delectantur, in hortis seritur, & colitur.

CAPVT XI.

De communibus quatuor emollientibus, & primùm, de maluis.

QVATVOR sunt emollientes herbæ communes, malua, althæa, viola nigra, & acanthus, seu branca vrsina, quibus adhuc aliæ quatuor minoris famæ adiunguntur, mercurialis nempe, parietaria, sicla, vulgò beta, & atriplex. Omnium siquidem vsus æquè celebratur in decoctis enematum, & cataplasmatum emollientium parandis.

Malua vnde sic dicta. Est autem malua, sic ob præcipuam molliendi vim dicta, vel hortensis, quæ cultu & mangonio aliquando arborescit, & in altissimam assurgit proceritatem: vel syluestris, quæ cuique nota: vbique enim foliis quamplurimis luxuriat, crassiusculis, circinatis, angulosis. Flores tota æstate promit, ex purpureo pallidos: Radices pusillas, longas, lignosas: semen paruum, planum, ac orbiculatum.

Maluarũ differẽtia multa. Multæ autem maluarum agnoscuntur differentiæ. Prima nomen generis retinet, quæ vbique viarum & arearum propè vrbes importuna sæpe germinat. Secunda,

runda, minus copiosa, pusilla magis, ramulis repis minoribus, prope rudera & inculta pagorum loca, flosculis purpureis albicantibus.

Tertia dicitur arborescens, quæ instar fruticis assurgit, senum & octonum cubitorum. Quarta à multiplici, qua pollet facultate, dicitur Althea, à Latinis Bismalua, & Ibiscus: Maluacea enim habet folia, lenia, oblonga, incana, flores albidiores, semina cæteris maluis syluestribus similia. *Arborescens.* *Althea.*

Radices profert crassas, longas, rotundas, in multos surculos diuaricatas, ac plurima mucagine prægnantes. Thirsi eius surrecti folia proferunt maluacea, oblonga, incana, & aliquantum tomentacea; flores subalbidos, & semen paruum, planum, ac orbiculatum, vt cæteræ maluarum species. Calefacit gradu primo, facultatémque habet digerendi, laxandi, & pus coquendi.

Quinta dicitur Alcea, quæ facie maluæ prodit, ortu & cauliculis, sed altius incisis: Ex radice prodeunt numerosa virgulta, sesquicubitalia, floribus rubellis ornata: quibus defluxis, semen emergit rotundum, compressum reliquarum maluarum modo. *Alcea.*

Sexta vocatur transmarina & rosacea, à floris rosei elegantia & similitudine. Cuilibet genti nouissima est, cùm in hortis sata & culta multos annos perduret, radice denuò primo vere sese propagante. *Transmarina.*

Ad maluarum familiam referuntur Ibisci quædam species, videlicet althea arborea, althea palustris, althea Theophrasti floribus luteis. Totidem adhuc alceę inueniuntur differentiæ, vulgaris, exotica & fruticosior, quæ est folio pentaphylli. *Althea varietates.*

Malua omnis vim habet emolliendi, vnde nomen, eiusque folia decocta tritáque prosunt sacris ignibus & ambustis. Valet & contra venena imposita, & dolores ab ictibus apum & vesparum excitatos leuat, *Vires.*

CAP. XII.

De acantho, seu branca vrsina.

ACanthi vox non solùm ad spinosas plantas, vt carduos, sed alias multas hortenses nullis aculeis horridas refertur, vt ad cynaram, seu scholimum, & ad brancam vrsinam, officinis acanthum dictam, quam nonnulli marmorariam vocarunt, quod olim in columnarum epistiliis eius folia insculpta viderentur.

Nascitur in hortis & locis humentibus, ait Dioscorides: folia promit longa, lata, pinguia, læuia, nigricantia, incisuris erucæ modo diuisa: caulem bicubitalem edit, læuem, digiti crassitudine, à medio ad verticem ex interuallis exornatum foliolis quibusdam oblongis, velut nucamentis parum acuminatis, sed non spinosis, è quibus flos candicās erumpit: semen illi oblongum est & luteum: caput thyrsi specie.

Subsunt radices mucosæ, longæ, rubentes, glutinosæ, quarum nullus aut rarus in medicina vsus, etsi vstis & luxatis illitæ prosint, potæ moueant vrinam, & tabidis conferant: folia enim tantùm vsurpari solent ad enematum decocta, cui soli duntaxat vsui tota planta destinatur, & à Pharmacopœis seritur, & seruatur in hortis: syluestrem enim apud nos reperire, perrarum.

Brancam vrsinam nonnulli vocari contendunt, quod eius folia pedes vrsæ anteriores referant. Inuenimus & Pæderotam & melamphyllum nuncupari.

Paederota.

De viola, quæ inter quatuor emollientes præcipuas numeratur, abundè supra locuti sumus.

CAP.

CAP. XIII.

De aliis emollientibus, & primùm de Mercuriali.

MERCVRIALIS à Mercurio nomen habet, à quo inuenta perhibetur, vnde Græcis ἑρμοῦ βοτάνιον sæpe, sæpius tamen Linozostis vocatur. Eius duæ sunt differentiæ: prima dicitur mas: secunda fœmina, vtrique surculi rotundi, leues, geniculis aliquot asperi, cubitales, brachiati, folia circa hos multa sunt, oblonga, mucronata, ambitu serræ modo incisa, ozimi foliis affinia. Semina masculæ bina simul iuncta, pediculis cohærentia, è foliorum sinu prodeunt, aparines ritu: fœminæ verò exiguæ, spicæ erumpunt cum flosculis muscosis, racematim cohærentibus, quos tabescentes semen nullum consequitur. *Linozostis.* *Differentia.*

Æstate integra viret, hyeme perit, vere redit. Eius vires maximè se produnt, & expetuntur ad aluum exonerandam: eiúsque succo conficitur mel, mercuriale dictum, ad sopitam vim expultricem ciendam, & aluum detergendam, eluendámque aptissimum. *Vires.*

Est & tertia mercurialis Cynocrambe dicta, seu mas syluestris, quæ passim secus vias, & in locis vdis nascitur, quæ quod mari multum affinis sit, placuit eius nomine, cum viris literatis insignire.

CAP. XIV.

De parietaria.

PARIETARIAE plantæ vulgaris & ancillis ipsis notissimæ multiplex appellatio effecit, vt quid ea ipsa esset, & quo nomine insignita legitimè, viri docti dubitarint. Frequentius

autem in arte pharmaceutica helxine nuncupatur, quæ tamen voce planta gemina à Dioscoride describitur: Prima cognominatur Cissampelos, éstque conuoluuli species, quæ nascitur in sepibus, vicináſque stirpes amplectitur: Altera in parietibus & maceriis, vnde parietaria, & herba muralis dicitur: vt etiam helxine, quod vestibus hæreat, flosculos emittit herbidos, pallentes, muscosos, & folia admodum hirsuta, quæ quod detergendis vitreis calicibus aptissima sint, à nonnullis vitreola nuncupatur. A quibusdam quoque herbam venti nominari comperio, sed id nominis æquius sibi vendicat anemone, vt suo loco dicetur. Cùm autem parietaria vulgaris sit notitiæ, longiori descriptione non eget.

Muralis herba.

Vires.

Vim habet refrigerandi & detergendi, & illitu condylomata & inflammationes sanat. Cum oleo vel butyro frixa, & regioni renum admota nephritico dolori prodest, & meatus reserando calculi exclusionem mouet & accelerat. Ob id rectè syrupi de althea confectionem, ex Fernelij statuto ingreditur.

CAP. XV.

De beta & atriplice.

Differentia.

BETA vel rubra est, vulgò nigra dicta, vel candida, vel flauescens: tot enim colorum varietates in his reperiuntur. Rubra adhuc est duplex: vna vulgaris, ab aliis radice, foliis, colore minimè distincta, sed colore tantùm: alia Romana, quæ magis nigricat, radicem crassissimam habens rapi modo, vnde & beta-rapa: à multis satis propriè beta erythrorisos: à Fuchsio rapum rubrum, sed impropriè nuncupatur.

Beta-rapa.

Candida inter cibos magis recipitur. Eius tamen succus potius vsurpatur ad errhina: sua enim facultate nitrosa pituitam è cerebro deducit: hinc colligitur, betam non adeò fatuam seu insipidam esse, vt putauit Martialis,

Martialis, stomachum enim lacessit & grauat, parúmque nutrit, vnde mensis tantùm rusticorum & pauperum apponitur, nisi quis prima mensa ad ciendam aluum illa velit vti: maximè verò candida, quæ vt potius ventrem, sic rubra vesicam proritat & exonerat. Optimè igitur ad confectionem diacassiæ accedit.

Atriplex quoque vulgò arrochia, Græcis ἀτράφαξις dicta, inter herbas emollientes optimo iure numeratur. Inter enim olera vix datur vnum, quod facilius & efficacius aluum subducat. *Atriplex.*

Refrigerat enim primo recessu, humectat secundo, estque qualitatis omnis expers, hoc est, fatua & insipida, atque aquaticam & vliginosam habet naturam: ob id citissimè subit inferiora, & aluum aperit. *Vires.*

CAPVT XVI.

De quinque capillaribus, & primùm de vero capillo veneris.

QVINQVE affines herbæ, capillares in Officinis appellantur. Capillus veneris verus, seu adiantum verum, adiantum commune, asplenium, seu scolopendrium, Ceterach vulgò dictum Polytrichum, seu trichomanes, & saluia vita, seu ruta muraria. Sunt, qui epithymum & cuscutam verius capillares dici existimant, quod crines & capillamenta melius referant: proinde non tam à forma, quàm facultate, qua pollentad tingendos capillos & amissos resarciendos, quinqueherbæ priùs enumeratæ capillares dici videntur. *Herba capillares vnde habeant nomen.*

Capillus autem veneris verus nullibi frequentius inuenitur, quàm in tractu Narbonensi: rarò in reliquis Galliæ partibus præsertim frigidioribus prouenit, & qui Lutetiæ anno præterito læte virescebat in horto Ioan. Generij Pharmacopœi meritissimi, præ rigiditate hyemis anni 1608. periit. *Adiantũ verum.*

Herbula est sine caule, flore, semine nascens in locis

verrucosis,petrosis,vmbrosis, vdis, & in fontium aspergiginibus. Pro caule cincinnos habet plusculos, capillosos,fuscos,quibus adhærent paruula folia,ac tenella,coriandri foliis non multum dissimilia, vnde à Mesueo coriandrum putei vocatur. Nomen autem adianti datum fuit,quod aqua perfusum, vt etiam cæteræ species, ὐ διαίνεται, hoc est, minimè madent, asserente Theophrasto *cap.13. lib. 7. de hist. plantar.* quod tamen asserendum non est de longiore maceratione: nam si diutius aquæ fuerit immersum,perinde ac aliæ plantæ madescit.

Adiantum in caliditate & frigiditate symmetrum est,ex Galen.*lib.6.de simplic.med.* verum desiccat, extenuat,digerit,alopecias capillis vestit, strumas & abscessus discutit, lapides frangit epotum, & mirum in modum thoracis,hepatis,renum & lienis affectibus opitulatur. Vires illius profusè à Mesueo *cap.20. de simplic.* describuntur.

Vires.

CAP. XVII.

De adianto vulgari.

PRAETER adiantum verum,quod absolutè dictum capillum veneris verum portendit,Theophrastus *cap.13.lib.7.* duas adhuc eiusdem nominis plantas humiles notat, Adiantum videlicet album & nigrum: vtrique tamen ramuli nigro colore nitent: folia similia, crispa nempe, densa & punctulis rubigineis altera parte conspersa, atque prorsus eædem vires: sed cùm alterum cauliculos,neruulósve proferat nigriores,& obscuro virore magis saturatos,nigrum vocatur.Misero ægrorum damno hallucinantur, qui pro vtroque dryopteridem vsurpant.

Adiātum cur dictū.

Miraculo quidam nimis creduli tribuunt, quod aqua perfusum non madeat, vt dictum est, aut aquam ita respuat, vt siccum semper videatur: sicque ab euentu no-

tu nomen adianti detortum. Verum longior eius in aqua demersio, infusione contrarium docet: nonnulli putant, sic iustius nominari, quod à pluuia descendente non cito madeat, pennarum anatum ritu, vel aquarum margines, ac puteorum parietes circumuestiens, aquam tamen quasi fugiens non attingat, perinde ac hyrundines, quæ in hominum ædibus delectantur & nidificant, ab hominibus tamen contrectari & cicurari nusquam patiuntur.

Adiantum porrò ex radice pusilla, filamentis pluribus compacta & nigra exiles surculos emittit, iunceos, rectos, sesquipalmum altos, & aliquando longiores, ex herbido nunc pallentes, nunc nigricantes, foliolis mollibus vtrinque vestitos, filicis maris diuisura, situ, & ritu, sed multo tenuioribus & minoribus, altera facie magis, altera minus virentibus, & punctis aliquot maculatis. Locorum opacitate gaudet, perpetuò viret, folia non amittit, sed nec florem vllum, nec semen edit.

Vires. Vires adianti ad multa commendantur. Capillorum enim defluuium prohibet, vel eosdem fluxos reparat: Asthmaticis & suspiriosis prodest, menses mouet, strumas discutit, atque eosdem planè effectus præstat, quos capillus veneris vetus.

CAPVT XVIII.

De Polytricho.

VT adianti nomine tres plantæ comprehenduntur, sic vnica sub triplici designatur. Trichomanes enim, polytrichum & callitrichum ex herbariæ rei peritis, idem: nam Trichomanes Romanis dicitur capillaris, quod fluentem capillum expleat: Polytrichum, quod capillos multos ac densos efficiat; & callitrichum, quasi pulchricomum, quod eosdem pulchriores reddat. *Ruel. c. 133. lib. 3.*

Sunt, qui pinnulam adhuc, alii filiculam, & non nulli adiantum vocant.

Nascitur in parietibus & locis opacis,& vmbrosis,& iuxta specus ac fontium aspergines, vt adiantum. Radix ei pusilla,nigra,ex qua velut capillamenta, nitida, rigida,fusca,breuiter rumpunt: vtrinque folia paruula, optimo dispofita ordine,& aduersos inter se pediculos habentia lentis magnitudine & effigie, sed tenuiora,& subter maculis ferrugineis signata.

Nec flores,nec semen gerit,vt adianta, quibus in facultatum conditione conuenit.

CAPVT XIX.

De Ceterach.

TOTA Pharmacopolarum turba in hoc diu stetit errore, Scolopendrium & heminionitidem, vulgò linguam ceruinam nihil inter se discriminis habere,&vnicam plantam esse: sed Medicorum vel nudis verbis, vel libris peritiores facti,nunc agnoscnt,asplenum seu splenium,vulgari ac barbara voce Ceterach dictum, verum scolopendrium esse, cuius folia paruula sunt, polypodii modo diuisa, subter flauescentia, hirsuta,angusta, corrugata, viridia,pediculo vix palmum longo & nigricante adhærescentia, aduersa serie disposita, ita tamen, vt alia non directè aliis,vt in polytricho,sed aliorum interstitiis, vt in polypodio quodam opponantur.

In petris inuenitur, & opacis parietibus, atque quibusdam aliis locis saxosis & vmbrosis. Nullo caule,sed pediculo tenui fulcitur, nullo flore coronatur, nullo semine grauidatur.

Vires. Vim habet eximiam ad lienem minuendum, calculos atterendos & pellendos, vrinam mouendam,singultum sedandum, & icterum sanandum.

CAP.

CAP. XX.

De ſaluia vita.

VIRIBVS & effigie proxima eſt capillaribus alia planta, quæ à ſimilitudine foliorum rutæ, cui perbellè conuenit, & à loco natali, in quo ſponte & læte viret, ruta muraria, in officinis Saluia vita vocatur. Petras opacas, manantia ſaxa, ædificia vetuſta & ſpecus amat. Et velut ſaxa diuidens è mediis eorum inciſuris erumpit, tenuibus, breuibus, & iunceis ſurculis, & velut filamentis adianthi valde ſimilibus, quibus foliola adhæreſcunt parua, craſſa tamen, inciſa, ex albido colore virentia, & ad rutam accidentia.

Tota planta vix palmum æquat, flore & ſemine vidua, perpetuóque viret, vnde frequens eſt eius vſus per hyemem, cùm ſcilicet aliæ ſtirpes deſunt, vel aridæ non ſatis conueniunt.

Vim habet meatus reſerandi, obſtructiones liberandi, excrementa mouendi, humiditates ſeroſas exſiccandi: propterea iecoris, lienis & meſenterii infarctibus expediendis conducit, menſes & vrinam ciet, calculos pellit, hydropi medetur, & vitiis, quæ intra ſunt thoracem, opitulatur. Falluntur, qui paronichiam eſſe putant. *Vires.*

CAPVT. XXI.

De quibuſdam aliis capillaribus, minus propriè dictis, & primùm de Hemionitide.

A Virium efficacia, quibus ad ſplenem minuendum pollet hemionitis, à Pharmacopolis vocatur nunc aſplenium, nunc ſcolopendrium,

vt ceterach, quod ea in re cæteris omnibus medicamentis antecellit: reuerà tamen hemionitis scolopendrium non est, aut asplenum, seu ceterach vulgare, sed alia quædam herba caulis, floris & seminis expers, & foliis tantùm extra terram prodiens, vnde Phyllitis sæpius, quasi foliosa herba dicitur. E radice enim multis capillamentis fibrosa & nigricante folia multa exeunt, crassa, rigida, longa, ceruorum linguæ modo, hinc ceruina lingua multis dicta, supernè læuia, infernè multis lineis transuersis ferrugineis asperula. Gaza herbam mulam nominat.

Phyllitis. *Herba mula.* *Vires.*

Multi est ad lienem vsus, cuius non modò obstructionem tollit, duritiem & tumorem minuit, sed etiam hepatis affectus multos feliciter sanat.

CAP. XXII.

De cuscuta, & epithymo.

CVscuta, seu cassitha herbosis fruticibus adnascitur, epithymi modo, nulláque radice nixa, sed velut ab alarum sinu prodiens, cirrhis, capillamentísve longissimis repit, inquit Matthiolus. Eius autem vberior esse solet prouentus in segete linaria, crebrísque volutionibus lini fastigia scandit, vnde podagram lini officinæ appellitant.

Fuchsius non sine ratione credit, Cassitham primum radiculis niti, quæ tum arescunt, quando cirrhi, seu capillamenta plantam inuoluunt, à qua sugunt alimentum: proinde temperamentum mutat & qualitatem, pro varia plantarum, quibus innascitur, natura, putántque multi, epithymum & cuscutam non differre, nisi quod hæc lino, illud thymo innascatur.

Differentia inter cuscutam & epithymum.

Matthiolus tamen refragatur, & effigiem vtriusque non parum dissimilem tradit, necnon qualitates, etiam Galeni testimonio. Epithymum enim calefacit ordine tertio, & cuscuta tantùm secundo, ita, vt verisimile sit,

le ſit, epithymum ſuas vires à thymo, cuſcutam à lino mutuari. Perperam igitur faciunt, qui podagram aliarum plantarum aſſumunt pro vero epithymo, aut cuſcuta.

Vtrique nulla ſunt folia, ſed cirrhi tantùm, & velut tenues, ac ſubrubræ teſtudinum fides, quibus flores paruuli, quaſi ſtellulæ albicantes dehiſcunt, puſillo ſemine grauidati, quod ſyrupi de cichorio laxatiui rhabarbaro ingreditur compoſitionem.

Vires. Vim habet abſtergendi & roborandi. Iecoris & lienis obſtructiones tollit, vrinam mouet, ictero ſuccurrit, & affectibus ab humore blioſo & melancholico ortis prodeſt.

CAP. XXIII.

De quinque radicibus aperientibus, & primum de apio.

RADICES aperientes multæ ſunt, quarum quinque cæteris dignitate quadam præfeccuntur, ex quibus tres hortenſes ſunt, petroſelini, áſparagi, fœniculi: aliæ agreſtes, quæ ſcilicet in locis incultis naſcuntur, apij & ruſci.

Apium. Apium autem Latinis, & ἄπιος Græcis multum inter ſe diſſentiunt, vt & Perſilium vulgò dictum, & petroſelinum verum.

Apios. Nam apios ex Dioſcor. *c.* 177. *lib.* 4. folio conſtat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi proſtratis, radice exterius nigra, intus alba, pyri effigie, & corpus ſuſque déque mouet, licet non ita vehementer. Atque aliquando apios pro forma pyri, aliquando pro ſapore fatuo aut vix perceptibili ſumitur.

Apium verò ſic vulgò dictum, ſeu Selinon, vel potius eleoſelinum, vt Dioſcorides *c.* 75. *li.* 3. nominat, apio ſatiuo, perſilio, vulgò dicto, ſimile, ſed grandius: Ad eadémque efficax, ſed propter ingratum ſaporem & odorem, inter olera minimè locum habet.

Naſcitur in locis, vt plurimum incultis, vdis ac riguis.

vnde Paludapium non impropriè nominatur, & apium rusticum.

Vires. Calidum est secundo gradu, siccum tertio, *Galen. lib. 8. simpl.* menses & vrinas mouet: flatus quoque discutit, & magis semen, quàm ipsa herba, valétque ad aranearum morsus, ait Plinius. Radix verò sæpissimè vsurpatur ad diducendos meatus, & obstructiones liberandas, folia comesta pulmonibus conferre putantur.

CAPVT XXIV.

De Petroselino.

QVOD veteres apium hortense, seu satiuum vocarunt, nos petroselinum nostras, ac vulgare persilium, hortis omnibus frequentissimum, & iusculis, ac cibis condiendis familiarissimum vocamus, quod non nisi in hortis lætum ac copiosum viret, in quibus ad gratiam, quam cibariis admixtum concedit, sedulo seritur; & in locis tam calidis, quàm frigidis vberrimè prouenit, modò pinguibus, adsitque iugis humor, cuius rigatu facilè animetur: vnde nullum cœlum & solum respuit, modò cultum. Semen autem illius omnium tardissimè germinat, nimirum quadragesimo die à satu, & nonnunquam quinquagesimo.

Folia fert coriandro similia, crispata, radices longas & capillatas, esui gratissimas, medicinæ vtilissimas.

Vires. Dantur vtiliter calculosis, ictericis, & iis mulieribus, quibus stati menses non procedunt, nec non his, qui vrinæ difficultatibus laborant.

CAP.

CAP. XXV.

De asparago.

ASPARAGI dicuntur sic, *quod in virgultis asperis nascantur.* Eorum enim scapi asperi sunt, non læues, vel *quia sua sponte sine satu prosiliant*; Ex arietis quippe tusis & defossis cornibus prodire viri grauissimi scripserunt: Olerum tamen & aliarum plantarum recentissimi turiones, ac tenella germina, priusquam in folia explicentur, ex veterum placitis asparagi nuncupantur.

Unde asparago nomen.

Est vero asparagus vel syluestris, corruda dictus; vel hortensis, seu satiuus; Et vterque vulgaris notitiæ, inquit Dioscorides *cap.* 152. *lib.* 2. multis ramis & foliolis longis, tenuibus & numerosis se arrigit, quæ instar fœniculi in capillamenta abeunt.

Corruda.

Hoc olus siccitate lætatur, & rigationem auersatur frequentem, ingruente tamen Autumno, dum irrigantur, thyrsulos edunt teneriores & magis succulentos.

Subsunt radices rotundæ & numerosæ, quæ vim habent aperiendi, meatus diducendi, iecur, & renes obstructionibus liberandi, felle suffusos sanandi, menses & vrinam mouendi.

Vires.

CAPVT XXVI.

De fœniculo.

FOENICVLVM ad varios vsus totum celebratur: nam coma tenella acetariis mixta suauitatem addit; Semen cum senna decoctum ab ea flatus & tormina excitari solita discutit, aliáque innumera, vel per se, vel aliis commixtum, beneficia præstat; Radices obstructionibus

expediendis vnicè commendantur.

Planta est ferulacei generis, hominis interdum proceritatem superans, caule geniculato; fungosa intus medulla, cortice exterius læui, & herbaceo, folio peucedani, tenui, longo, molli, capillaceo, grato odore, muscario rotundo, patulo, lato, subluteo, in orbem circinato, ex quo semen nudum, oblongum, ex pallido flauescens dependet: radice longa, crassa, alba, odorata.

Marathrum. Sunt vero duæ fœniculi species; prima Græcis dicitur marathrum, cuius adhuc duæ agnoscuntur differentiæ: vnum dulce est, in Italia frequentissimum: Alterum vulgare, cuius semen est acrius & minutius.

Secunda species dicitur erraticum, seu Hippomarathron, à magnitudine sic appellatum, satiuo enim grandius ac procerius est, & in Mauritania nonnunquam duodecim cubitis assurgit, crassitudine quatuor palmorum, semine miliaceo, radice alba & odorata.

Vires. Fœniculum calefacit tantum gradu secundo, aut in principio tertij.

Contra serpentum ictus in vino potum confert, menses & vrinas mouet, lac generat, suffusis medetur.

Hippomarathrum verò ad omnia fœniculo efficacius: Potenter enim menses pellit & vrinas, calculos eiicit, regium morbum purgat, & contra serpentum morsus nihil æquè conducit.

Elaphoboscum. Elaphoboscum nonnulli inter fœniculorum genera recensent, quod ei fœniculaceus sit caulis, vt & muscarius, folia tamen valde dissimilia, vt & color, odor,

Ocellus. sapor, virtus & facies. A quibusdam ocellus ceruæ, ab aliis gratia Dei vocatur.

CAP.

CAPVT XXVII.

De rusco.

RVscus, & Officinis Bruscus, videtur esse myrthacantha, seu ruscus syluestris: Exergit enim facie & foliis myrtheis, sed rigidioribus, durioribus, mucronatis & inodoris. Virgultis adhærescunt baccæ prærubræ, magnitudine cerasorum, quibus nuclei bini, terniue includuntur ossei, ac tritura vix puluerabiles.

Hypoglossum.

Huic affinis est alia planta, Hypoglossum, & laurus Alexandrina dicta, sed folia gerit molliora & maiora, è quorum media ac superna parte foliola, velut lingulæ supernascuntur.

Vires.

In asperis & incultis locis ruscus nascitur; eiúsque radicis decoctio menstrua ciet, calculos atterit & pellit, stranguriæ medetur & ictero.

CAPVT XXVIII.

De quatuor seminibus frigidis maioribus.

QVatuor semina frigida maiora sunt semina cucurbitæ, cucumeris, melonum & citrulli: sub quibus alii fructus multi oleracei comprehenduntur, ab antiquis nomine σίκυς designati. Est vero inter eos affinitas tanta, vt ferè sit indistincta & interminata cuiusque nomenclatura: Nam multi sub cucumeribus melones & pepones complectuntur, sub cucurbitis citrullos & complectuntur; Sub cucurbitis citrullos & melopepones.

Cucurbitarum varietates.

Singulorum autem multæ sunt varietates, cultura præsertim & mangonio sic effictæ. Nam cucurbita-

rum differentiæ quatuor notantur, maior, minor seu lagenaria, anguina, seu oblonga & indica, præter colocynthida, quæ cucurbita syluestris nuncupatur.

Cucumeres. Cucumer vero aut syluestris est, & nuncupatur asininus, ex cuius succo conficitur elaterium; aut satiuus, cuius multæ quoque differentiæ compeiuntur: Alij enim longi sunt, recti & flauescentes; Alij breuiores, virides & incurui; Nonnulli compressi, lati, rotundi; Alii clypeiformes, & vulgo pepones nominantur.

Melones. Melones Galli sæpe vocant, quos Itali pepones, Dioscorides Melopepones, & antiquorum nonnulli cucumeres domesticos: sed vitata nominum confusione, præstat eos fructus è Sicya satiua prouenientes, (sic enim vocatam plantam, ex qua melones leguntur, obseruauimus) & instar mali citonij, aut pomorum redolentium fragrantes, melones, quasi fructus pomosos nominare; quorum, vt prædictorum multæ varietates notantur: Alii enim propter odoris & saporis suauitatem dicuntur Moschatellini, alii saccharini; Alii à solo & regione, vbi nascuntur, aliam habent denominationem.

Citrulli. Citrulli magnitudine dictos omnes fructus superant, locupletántque hortos rusticorum: quorum etiam permultæ traduntur varietates, tam in colore & figura, quam in magnitudine atque etiam sapore. Nonnulli enim breuiores sunt, alii longiores; Aliqui plani, alii rotundi, & velut sulcati; Alii ex rubro & viridi flauescentes, qui dulcedine cæteris præstant.

Vt autem quatuor hæ plantæ effigie sunt valde affines, sic & viribus, & semina ex illis collecta pro quatuor seminibus frigidis seruantur maioribus, quorum frequentissimus est in Medicina vsus.

CAP.

CAPVT XXIX.

De quatuor seminibus frigidis minoribus, & primum de Lactuca, & eius semine.

LACTVCA à lactei succi, quem fundit, dum abrumpitur, vbertate, dicta primas inter olea tenet: vt enim gratissima est in acetariis & iusculis, sic in medicis vsibus salutaris. Nam præter quod sanguinem generat satis laudabilem, feruorem etiam sanguinis & viscerum extinguit, somnum conciliat, & hecticis prodest, ex Galeno, *cap.40. lib. 2. de aliment. & capit.13. lib. de Maras.* estque familiare medicamentum alimentosum, iuuenibus & biliosis naturis tutissimum.

Lactuca unde dicatur.

Vires.

Toto anno seri potest, & si terram pinguem, probe subactam & soli expositam nacta fuerit, læte viret, & in latum sese diffundit. Dum adhuc tenella est, si euellatur & alio fundo probè stercorato plantetur, pluribus foliis in globum conuolutis extuberat, & capitata vulgo pomata euadit.

Lactuca autem vt nullum olus præstantius, sic notius nullum, nec frequentius, cuius tres præcipuæ varietates in hortis visuntur. Rugosa & vulgaris non capitata; Sessilis, seu pomata ac capitata, & Romana nigro semine, & scariolæ folio. Addunt nonnulli alias duas, Cecilianam & Cypriam, seu Græcam: Præter quas in locis incultis alia nascitur, quæ à lacte & semine potius, quam effigie, lactuca dicitur, à Galeno Thridacine. Nonnulli à colorum varietate varias enumerant, albas, rubentes, nigras, purpureas.

Lactuca pomata.

Differentia.

Omnis autem lactuca, vt & semen eius refrigerat, & somnum conciliat. Eoque remedio feliciter vsus est Galenus ad vigilias immoderatas, quæ illi acciderant ob studia longiora & raro intermissa.

Vires.

Semen vero, quod inter refrigerantia minora sumi-

tur, ad multa vsurpatur: valet enim ad gonorrhœam virulentam, ad vrinæ ardorem, ad humectandum, refrigerandum, leniendum, sitim extinguendam, & somnum conciliandum.

CAP. XXX.

De portulaca, eiusque semine.

PORtulacæ semen etiam numeratur inter semina refrigerantia minora. Est vero portulaca vna ex hortensibus, quæ omnium maximè in iusculis & acetariis expetitur, sæpéque pauperum & diuitum mensas inchoat, & apud multos aceto & sale condita ad hyemem integram seruatur.

Vires. Duo autem portulacæ discrimina traduntur: Est enim vna syluestris, quæ passim in vinetis multis sponte nascitur, multísque surculis in terram reptantibus, ex viridi rubentibus luxuriat. Altera domestica seu hortensis, quæ studiosissimè excolitur. Folia emittit ampliora, magis carnosa & succulenta: surculos magis erectos & minus duros. Vtriusque effigies parum dissimilis, sed vires aliquantum variæ. Statiuam enim refrigerare omnes asserunt, syluestrem calefacere nonnulli contendunt.

Species. Alterutrius folia tusa & clauis pedum adhibita securè medentur; Ignibus sacris etiam auxiliantur: capitis dolores insolatu contractos, cum oleo rosaceo sedat. Commanducata dentes mobiles firmat, oris & tonsillarum vlcera sanat.

Est & portulaca quædam marina & aquatica, sed istarum nulla medicamentorum compositiones in Officina nostra descriptas ingreditur.

CAP.

CAP. XXXI.

De alijs ſeminibus frigidis minoribus, ac obiter de cichoraceis.

DVo alia ſemina frigida minora deſumuntur ex cichoraceis, ad quæ ſtirpes multæ referuntur; vt Chondrillæ, Hieracia, Sonchi, Scariolæ, lactucæ ſyluestres & intibacea omnia: ſed cum abſolutè cichorium ponitur, ſemper erraticum & ſylueſtre intelligendum eſt, cuius ſcilicet frequentior eſt in medicina vſus: éſtque genus ad alias intybaceorum, tam ſatiuorum, quam ſylueſtrium differentias. *Cichoriũ.*

Satiuum autem cichorium, ſeu intybum, Græcis dici ſolet Seris, quia ſeritur: cuius duæ ſunt ſpecies, vnum latifolium, quod à nonnullis endiuia hortenſis; alterum anguſtifolium, quod Seris, ſeu Seriola & Scariola, & Syluio intybus dicitur. Vtrumque intubolachanum, quaſi cichorium olus vocat Galenus, quod inter olera iuſcula, quam acetaria conficienda reponatur. *Intybum. Seris. Scariola. Endiuia hortenſis. Intybolachanum.*

Ad ſylueſtre refertur taraxacum, ſeu cichorium luteum, Dens leonis, & Hedipnois, quaſi ſomnum conciliians dictum. A Rondeletio Chondrilla Dioſcoridis nuncupatur. A quibuſdam caput monachi, ab aliis vrinaria quoque dicitur. *Taraxacum. Dens leonis. hedipnois.*

Cicerbita, ſeu Sonchus, Gallicè *laicteron*, quod eius ſit lacteus ſuccus, dicta, ex endiuiarum familia eſt, paſſimque in locis cultis & incultis prouenit; ciúſque tres differentiæ à Dioſcoride ſtatuuntur, aſpera, læuis, & arboreſcens. Prima roſtrum porcinum à multis nuncupatur. Cluſius agnouit quinque inter ſe diſcrepantes, duas vulgares, læuem & læuiorem, duas Auſtriacas læuem & læuiorem, & Pannonicam. *Cicerbita. Roſtrum porci.*

Ad ſylueſtre quoque cichorium referuntur omnes Chondrillæ ſpecies, quas alij duas tantum, alij quatuor agnoſcunt, præter zacintham, ſeu cichorium ver- *Chõdrilla.*

rucarium, & perdicum, seu perdion, quod nonnulli chondrillam marinam, alij bulbosam nominant. Sicque in vniuersum chondrillarum erunt sex varietates, quæ magis viribus, quam facie cichoraceis respondent.

Hieracia. Quod si ex qualitatum affinitate conforme genus inferre liceat, hieracia inter cichoreacia, aut vt alij volunt, inter sonchos, cum quibus magnam habent similitudinem, reponere nihil vetat. Sunt vero hieraciorum varietates multæ, nempe maius, latifolium, angustifolium præmorsa radice, longius radicatum, villosum, montanum, folio hedipnoidis, foliis & facie Chondrillæ, & Narbonense falcarum. De quibus consule recentiores rei herbariæ scriptores.

Cichorij varia nomina. Cichorij autem varia nomina, vt ad institutum redeam, cichoraceis obscuritatem attulerunt. Genus enim pro specie, species pro genere, & vna species pro altera sæpe ponitur, & eodem nomine designatur. Nam cichorio sæpe hæc nomina dantur, Ambubeia, Picris, Intybum, Seris, Endiuia, Seriola, Scariola, Intubolachanum: atque omnes hieracij, cicerbitæ, seu sonchi, chondrillæ & lactucæ syluestris species cichorij nomine sæpius donantur.

Lactuca syluestris. Lactuca syluestris partim affinis est cichoraceorum generi, folia enim scariolæ hortensis gerit, & partim naturæ papauerum, cum opij odorem vtcunque eructet soporiferum & virosum.

Semina frigida minora. Semina autem cichorij syluestris & endiuiæ sumuntur pro seminibus frigidis minoribus, quorum qualitates appellatio satis indicat.

CAPVT XXXII.

De seminibus quatuor calidis maioribus, & primum de aniso.

SEMINA quatuor calida maiora desumuntur ex aniso, fœniculo, cumino & caruo. Quid sit fœniculum, supra diximus, quid anisum, ipsæ etiam

etiam mulierculæ dicere queunt, cum eius semine sæpius vtantur saccharo incrustato. Et quæ inter eas opere pistorio delectantur, panificij quoddam genus conficiunt (biscoctum nominant) cui semen anisi permiscent, quod odorem, saporémque conciliat pergratum. Idipsum multis adhuc condimentis adiiciunt ad gratiam maiorem. Oris enim halitum commendat, vrinam eiet, hydropicis prodest, & nullum ex oleraceis seminibus ventriculo magis amicum, *Dioscorid. cap. 65. lib. 3.* Calefacit & siccat ordine tertio ex Galeno, *lib. 5. simpl.* gustus tamen nondum percepit tantum caloris excessum. Latinis & Græcis anisum vocatur, éstque nomen seminis & plantæ, quam à nonnullis anicetum vocari comperio.

Vires.

Planta nec apio similis est, vt scribit Fuchsius, nec etiam fœniculo, vt asseruit Ruellius, sed inter vtramque media; folia enim nec ità lata, vt apio, nec ita tenuia & capillacea, vt fœniculo. Sed cum vulgaris sit notitiæ, in describenda illius historia non diutius immorabor.

Anicetũ.

Non est tamen prætereundum, illa semina calida & Pharmacopœis Carminatiua, hoc est, flatus discutientia, vt interpretantur, vocitari, etymo non satis noto, nisi forsan à verbo Græco κερματίζω, id est, discerpo, & in minutas partes diuido, vel potius à carmino, i. pecto, vnde apud Arabes *Carmos* ad capillos veneris refertur, & carminare est pilos seu lanam pectere, ídque non affatim, sed paulatim, perinde ac flatus sensim discutiuntur. Non tamen mihi satis constat vera carminatiui vox & origo, licet vsu iamdiu admisso comprobetur.

Carminatiua vnde dicta.

Carmos.

CAPVT XXXIII.

De Cumino.

CYMINVM, seu Cuminum, & seminis, & plantæ cuiusdam fœniculo similis nomen est; cuius duo genera perhibentur, vnum satiuum,

ac domesticum, aliud syluestre. Satiuum regium Hippocrati dictum, morbis mulierum multis ab eodem commendatissimum, à Dioscoride Æthiopicum, à quibusdam Ægyptium & Asiaticum nuncupatur.

Id ferè vnicaule, raro cubitale, sæpe pedem tantummodo altum, interdûmque humilius, frequentibus ramulis brachiarum: folia in tenues particulas secantur ad fœniculum accedentia, sed breuiora, minoráque: In virgularum fastigiis exeruntur vmbellę, primum flosculis ornatæ, postea seminibus onustæ, nudis, angustis & canaliculatis: Radix subest aliquantum tenuis & odora, quæ seminibus maturis tabescit. Seritur & vbere prouenit in Hispania, Italia, & quibusdam Galliæ regionibus calidis, modo semen in pingue solum iniiciatur. Inter olera maximè fruticat, atque eò magis, si cum probris & maledictis seratur, vt idiotæ putant, quos irridendos magis, quam probandos puto.

Cuminũ syluestre. Syluestre cuminum gingidij folia profert, cauliculos exiles, scandicis seu pectinis venerei ritu: in cacumine capitula quina, aut sena, rotunda, villosa, in quibus semen est acetosum. *Dioscor. cap. 69. lib. 3.*

Est alterum satiuo valde simile, quod à floribus singulis cornicula promit in sublime exerta, in quibus semen est melanthio simile, ait Dioscor. hócque videtur ea esse planta, quam Officinæ pedem alaudæ & consolidam regiam dicunt.

Consolida regia.

Vires. Cuminum calefacit & siccat tertiò recessu, attenuat, digerit, resoluit: Sumptum & adhibitum flatus discutit, frigidos humores incidit, tumores pituitosos dissipat, venenis aduersatur: contra colicum dolorem & Tympaniam prosperè vsurpatur.

CAP. XXXIV.

De caro.

TOTVS aromatariorum chorus Caron, siue Careum, vno consensu Carui vocitat; Athenæus Pastinacam maiorem, cui viribus & vultu apprimè respondet: Caule assurgit cubitali, & sæpe altiore,

altiore quadrangulari, geniculis quibusdam intercepto, intus cauo, foliis pastinacæ agrestis, vel dauci nigri, quem vulgus carottam nominat. Radix ei carnosa, gracilis tamen, oblonga, candida, interdum flauescens, sapore pastinaceæ. Semen fœniculi modo in surculorum summitatibus multum, subnigricans & angulosum. Ab Arabibus vocatur Cardumeni, quod pro Cardamomo vsurpat Syluius, sed cum deceptum credunt Arabicæ linguæ peritiores.

Vires. Caruum tertio quodam modo recessu calefacit & siccat, vrinam mouet, menstrua pellit, flatus discutit, stomachum roborat, coctionem iuuat, vtiliter miscetur antidotis, & anisi vicem gerit. Eius radix cocta, pastinacæ modo manditur ex Dioscoride *cap. 66. lib. 3.*

CAP. XXXV.

De aliis quatuor seminibus calidis minoribus, & primum de Ammi.

AMMI Cumino tam affine est, vt quod in Æthiopia nascitur, pro Cumino habeatur. Semen notum est, inquit Dioscorides, & minutulum, multóque minus cumino. Quod videtur indicare ipsius appellatio; ἄμμι siquidem perpusillum & quasi arenaceum semen portendit; qua voce & tota planta designatur.

Duplici autem discrimine Ammi notatur: Vnum dicitur Æthiopicum, quod maius est vulgari, foliisque constat latioribus.

Alterum minus, tenuifolium, nec adeo frequens. Prius caule sese erigit herbaceo, rotundóque, surculis multis & exiguis; folio oblongo, angusto, pluribus incisuris in ambitu diuiso; muscario aneti proximo, paruulis floribus coronato, seminulis multis origanum spirantibus, cum acrimonia amaricantibus referto.

Ammi minori culmus breuis est, multis ramulis di-

remptus, folia oblonga, capillacea, sursum versus magis attenuata; flores vt priori, paruuli, albidi, in vmbellas coacti: semen oblongum, paruulum, & acre. A quibusdam pro Sisone vsurpatur: nam cum Sison, seu Sinon, secundum Dioscor. semen sit exiguum, in Syria natum, apio simile, nigrum, feruens, oblongum, ac ammi paruo simile, pro eo si non sumi, certè substitui potest.

Vires. Ammi gustu acre ac subamarum est; incidit, tenuat, calefacit, siccat, & digerit: vrinam & menses mouet; inflationes & tormina discutit.

Creduntur mulieres facilius concipere, si post coitum ammi halitum odorentur.

CAP. XXXVI.

De amomo.

NON modo inter exoticas stirpes, sed prorsus incognitas, Amomum numeratur: Nullus enim antiquorum illius effigiem, aut accuratam descriptionem dedit; & inter recentiores Clusius rei herbariæ studiosissimus, & amomi perquirendi dignoscendíque auidissimus triplicem quidem illius iconem exhibuit: sed vix probabili coniectura sciri potest, quænam illarum amomo vero respondeat: forsan nulla. Prior icon, vt ipse scribit, est ramuli cuiusdam arboris, odore & suauitate ei affinis, quæ caryophillos gerit, fructibus tamen & foliis rotundioribus & minoribus. Secunda surculos Tithymali paralii non malè refert. Tertia ramum breuem grauis cardamomo vtcunque similibus racematim onustum refert. Verum, vt fatetur vir nobilis, difficile est statuere, quid sit verum amomum.

Amomũ Dioscorideum. Ipsius quidem viribus, à Dioscoride recensitis, optimè respondet minutulum quoddam semen & oblongum, aromaticum, gustu suaue & calefactorium, *Amomũ Creticũ.* quod in officinis seruatur, Amomum Creticum nuncupatum: verum ex quanam planta natum, non dicitur

tur. Hoc vt & alia multa simplicia rara in pharmacopolio Pasch. Bazoini, viri pietate & doctrina probatissimi sępe vidi & gustaui, mrximè vero amomum vulgare, quod verum si minime teneatur, illius tamen optimum est succedaneum, non Amomum Plinij, frigoris impotientissimum, quod Lutetiæ in vasis figulinis alitur, surculis rectis, copiosis, viridi cortice vestitis, foliis myrtheis, sed longioribus, floribus candidis, stellatis, quos sequuntur fructus alkekengi, modo teretes, crassi, exrubro flauescentes, multo succo & semine turgidi. Galenus Amomo substituit acorum, licet illius nomenclatura Cardamomo magis cognatum portendat. *Amomũ Plinij.*

Vim habet amomum calefaciendi, astringendi, & exsiccandi. Eius decoctum iecori & renibus conuenit, atque eos iuuat, quos scorpius percussit. *Vires.*

CAP. XXXVII.

De dauco.

DAVCVS tres sub se nominis eiusdem plantas differentes complectitur. Prima generis nomen retinens, absolutè dicitur daucus, qui de Cretico intelligendus est; quique secundum Dioscoridem foliis fœniculo similis est, caule dodentrali, vmbella coriandri, flore albo, semine oblongo vt cumini, lanugine quadam albescente hirsuto, suauis odoris in mandendo, cuius potissimum celebratur vsus in syrupo de Arthemisia; aliis quoque medicamentis multis vtiliter permiscetur. *Species.* 1.

Daucus hic non in sola Creta fruticat, sed in multis aliis regionibus, vt in Germania & Italia; & qui nunc emitur Venetiis, solum nomine tenus Cretensis est; nam ex alpibus & Genuensium tractu adfertur, nec tamen Cretico vlla in re cedit.

Secunda dauci differentia apio similis est, sed acrimoniam quandam habet, halitum maiorem, saporémque feruidiorem. 2.

Tertia foliis est coriandri, floribus albis, coma & semine anethi, sed oblongiore & acri. Aliæ quædam stirpes daucis affines, pro daucis nonnunquam habentur: Sic Carotta à Theophrasto daucus appellatur; sic & pastinaca syluestris & Caucalis illius nomenclationem sæpe mutuantur.

Vires. Dauci semen medicis vsibus frequentissimum calefacit, siccat, aperit, incidit, vrinam & menstrua mouet, & flatus discutit.

De apio, cuius semen numeratur inter calida minora, superius egimus.

CAP. XXXVIII.

De eximiis aliquot floribus, ex quibus aquæ & olea trahuntur efficacissima, & primum de Rosis.

ROSA vix potest non esse omnibus nota, cum mirè sit ferax, & in dumetis ac sepibus sponte nascatur. Eius duo constituuntur genera; syluestris vna, quæ Cynorrhodon, seu rosa canina vocatur, & altera hortensis, quæ absolutè rosa dicitur. Cuius multæ sunt differentiæ, rubra, alba, pallida, seu ex albo rufescens, incarnata, lutea, cœrulæa, quæ in multis Italiæ locis nascitur, & mosellata, quæ omnium vltima, nempe autumno floret.

Rosarum varietates.

Ex his mangonio & arte immutatis, multæ videntur aliæ varietates suboriri, sed triũ præsertim vsus in medicina expetitur, albarum, rubrarum, pallidarum. Ex albis aquæ distillantur: Ex rubris, mel rosatum, conserua, oleum rosaceum, & syrupus rosarum laxatiuus.

Rosarum partes. *Anthora quid.*

In rosis multæ partes distinguuntur, flos, vnguis, capillamenta, granula, flosculi, calix, semen, lanugo. Flosculos capillamentis appensos, Antheram malè nonnulli vocant, cum Anthera non sit medicamentum simplex, sed compositum, & ad oris affectus vsurpatum,

tum, vt conſtat ex Actuarij *cap.7.lib.6.meth.med.* Celſi *cap 11.lib.6.* Oribaſio & Marcello.

Roſæ autem non omnes eandem habent facultatem: laxant enim pallidæ, aſtringunt rubræ, roborant ambæ, vt & albæ communes & moſchatę: nam ſuauis omnium odor partes eas, quæ principatum tenent, vt & ſpiritus omnes, maximè vitales & animales recreat & reficit. *Vires.*

CAP. XXXIX.

De nymphea.

NYMPHEA, quam à Nympha zelotypiæ ſtimulo erga Herculem, mortua natam Poetæ fabulantur, inter plantas aquarum alumnas maximè ad medicos vſus commendatur. Eius duæ in officinis agnoſcuntur differentiæ; vna maior, quæ flores gerit candidos; altera minor, quæ luteos. Vtraque naſcitur in ſtagnantibus aquis & paludibus. *Species.*

Maior folia fert ampla, orbiculata, herbacea, caules graciles, longos, læues, & rotundos; flores candidos, lilio candore & magnitudine ſimiles, in medio quid croceum continentes; radicem nigram, nodoſam, longámque. A quibuſdam lilium aquaticum vocatur, ab aliis nenuphar, à nonnullis heraclea.

Minor è limoſo & aquoſo etiam fundo prodit, iunceis pediculis, trium ſæpe cubitorum, quibus adnaſcitur flos luteus ac nitens, roſæ ſimilitudine. Radix ſubeſt alba, nodoſa, aſpera, ſubdulcis.

Nymphea inſigniter refrigerat, Veneris inſomnia compeſcit, ſemen immodicè fluens retinet, idipſum extinguit potum & illitum, ſomnum conciliat, gonorrhϾ multum prodeſt, & Venerem in totum adimit, ſi diutius ſumatur eius decoctum vel conſerua, aut ſyrupus ex floribus paratus. *Vires.*

CAPVT XL.

De lilio.

LILIVM à Græcorum nonnullis κρίνον, ab aliis, qui ex Iunonis lacte natum credunt, Iunonia rosa dictum, in coronamentis rosæ proximum est: Illius enim candor eximius, odor suauissimus, & elegantia formæ nobilitatem illustrant.

Planta est bullosa, fœcundissima, quæ ex vna radice quinquagenos sæpe profert, & alit bulbos. Simplici caule sæpius assurgit bicubitali,& interdum tricubitali, comoso,foliis Satyrij, sed longioribus, foris striatis,ex herbaceo nitentibus,vt coronæ Imperiali,dictæ,quæ lilium quoddam est:flore calathi effigie,resupinis per ambitum labris ex calicis fundo emicantibus aliquot apicibus, & velut staminibus luteis, in extremitate tuberosis.

Flos ille patulus, latus & elegantissimus pedunculo tenui,languidóque adhærescens, hic vero surculo crasso & rigido,foliis vndiquaque cincto, qui circa finem æstatis marcescit, & adueniente autumno radices eius denuo pullulascunt.

Species. Sunt autem liliorum genera multa; nam præter candidum & commune,quod sic absolutè dicitur, aliud est candidum Byzantinum, à loco, vbi nascitur, nonnihil discriminis mutuatum; aliud cruentum quoddam luteum; aliud puniceum. Est & paruulum quoddam conuallium, seu lilium vernum dictum. Est & magnum lilium Persicum,vulgo coronæ Imperialis, *Tusat* Barbaris nominatum : quibus adiunguntur Hemerocallis Chalcedonica, Byzantina & martaga multa, de quibus omnibus agere nostri non est nunc instituti.

Vires. Radix lilij candidi malactica est & anodyna, & vsus plurimi ad enematum decocta, & cataplasmata emollientia,& pus mouentia conficienda. Ex floribus infusis para-

sis paratur oleum ad eosdem vsus commendatum. Ex iisdem adhuc destillatis habetur aqua ad facies mulierum erugandas, & niueo candore illustrandas summè expetita.

CAPVT XLI.

De croco.

IN ordinem florum eximiorum referimus plantæ cuiusdam bulbosæ florem; aureo cruore nitentem, quem Medici Crocum, Galli Mauritanorum idioma secuti Safranum nominant. Est autem bulbosa stirps, viuax & carnosa, folio angusto & gramineo, flore hermodactyli pratensis, purpureo & cruore aureo nitentibus filamentis, odoris intensi cum quadam acutie. Iuxta fontes & semitas lætè fruticat, gaudétque calcari & atteri pedibus, pereundóque, inquiunt, melius prouenit.

Crocus præstantissimus vbi nascitur.

In Coryco tamen *Ciliciæ* monte omnium præstantissimus nascitur. Fragrantius enim spirat, & colore plus aureo est. Vere viret, tota æstate sese in latum diducit, autumno flores leguntur, qui non tantùm in medicos & culinarios trahuntur vsus, sed alios quoque multos, in quibus aureus color desideratur.

Species.

Est verò crocus vel domesticus, cuius Dioscorides multas enumerat species; vel syluestris, cuius Dodonæus adhuc plures describit, quas omnes breuitatis causa desero.

Vires.

Calefacit ordine secundo, primo siccat: eiúsque moderatus vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excitat, cor recreando lætitiam gignit, humores ad coctionem perducit, multísque commodis beat illum, qui eo ipso prudenter vti scit. Ex eo parat oleum Mes. quod emplastri confectionem de ranis ingreditur. Ad alias quoque compositiones accedit, vt syrupũ regis Sabonis, & emplastr. Oxycroceũ, quibus non modò colorẽ, sed etiam vires largitur eximias.

SECTIO II.

DE SIMPLICIBVS PVRGANTIBVS.

PRÆFATIO.

ABsoluta libri huius prima sectione, in qua vulgaria quædam simplicia, quæ velut præparantia sunt, & passim in medicina facienda, medicamentisq; componendis occurrunt, breuiter, perspicuè tamen explicauimus. Secundum nunc aggredimur, in qua multa cathartica, seu humores aluum subducendo purgantia describuntur, quæ aliquando vel per se sola exhibentur, vel aliis compositionibus in Officina nostra descriptis permiscentur. Ea autem magna ex parte peregrina sunt, & à regionibus barbaris mutuata, quæ ob id non nisi arida, aut sacchare condita, vt siliquæ Cassiæ teneriores, ad nos deuehuntur. Eorum tamen ad nos aliquando semen delatum, & in solo pingui, aprico, & soli exposito satum, germinat. Sed ob hyemis rigiditatem planta hinc nata rarò adolescit, aut adulta sobolescit, & vix vnquam primigeniam retinet naturam. Medicæ igitur ditionis augendæ, & felicius hominum sanitatis conseruandæ gratia, ab Indis & Arabibus multa mutuamur simplicia, quibus præsentissima morbis infinitis auxilia adferimus: Non tamen est adeò nostra ingrata tellus, quin optima quoq; purgantia liberali manu suggerat, vt ex hac sectione demonstramus.

CAP.

CAPVT I.

De Rhabarbaro.

ÆTATIS præteritæ multi Rhaponticum & Rhabarbarum idem esse putarunt, nec centaurium maius & Rhaponticum inter se dissentire: sicque de diuersis tribus plantis vnicam effecerunt. Rhabarbarum autem nostrum vulgare non esse Rhaphonticum, manifestè conuincit eius descriptio, à Dioscoride tradita: vt neque etiam Rhaponticum ipsum esse centaurium maius, author ipse docet, qui diuersis capitibus de vtroque agit, diuersamque faciem & virtutem agnoscit.

Rhabarbarum nostrum vulgare non esse rhaponticum, nec hoc centaurium maius.

Est veró Rhabarbarum vulgare sic dictum, quod sit insignix radix populi Barbari, seu Indici, vel prouinciç cuiusdam Barbaræ dictæ, vel Troglodyticæ: forsan & à Rha fluuio Ponti nomen habet, vt de Rhapontico probabili ratione scribitur. Sed cum Rha peregrino idiomate radicem designet, antonomasia quadam rhabarbarum, seu Rha, quasi optima radix, ab Arabibus *Raued*, à Chinensibus *Rauam*, apud quos frequentissima est, optimáque sæpius sine additione denotatur.

Rhabarum vnde dictũ.

Maximè autem laudatur Rheum, quod ex Sinarum regione, vbi duntaxat vberrimè, ac ferè sponte prouenit, adfertur in Indiam, in *Ormus*, in Persiam, Arabiam & Alexandriam: ex quibus regionibus, dum ad nos postea aduehitur, Indicum, Arabicum, Antiochenum, Turcicum quoque nuncupatur.

Rhabarb. optimum vbi nascatur.

Est verò rhabarbarum Hippolapathi rotundi ac nostratis facie admodum simile. Radix est crassissima, rotunda, colore exterius subnigro ac rufescente, & interius ex rubro flauescente, & ad nucis moschatæ colorem internum accedente: & præterea cúm maceratur, vel masticatur, croceo inficit colore.

Medicamentum est cholagogum, benignum, ac iecoris & ventriculi roboratiuum: Affectui dysenterico,

Vires.

cholerico & aliis ab hepatis imbecillitate natis conuenit, confértque plurimum.

CAP. II.

De cassia.

TRiplex cassiæ nomine stirps designatur: cassia odorata, quæ Theophrasto eneoron, & forsan Virgilio lauendula dicitur: cassia lignea, seu canella, & cassia nigra, seu fistula, aut siliquosa, quæ arbor procera est instar iuglandis folia habens ei valde similia, ex pluribus composita. Ligni materies valde compacta, duráq; est: cortex non valde crassus, & aliquantum flauescens.

Fructus siliquæ sunt, longæ, rotundæ, nigræ, exterius lignosæ, intus medulla multa, nigra, & multis seminibus rotundis & planis, quæ à se inuicem membranis ligneis ac transuersis diuiduntur, prægnantes.

Antiquiores hanc vel non norunt, vel ignaue neglexerunt. Arabes omnium primi, cùm illius salubrem vsum essent experti, valde commendarunt.

Cassiæ vires. Medulla cassiæ plurimum humectat, calorem immoderatum temperat, aluum lubricat, lenit, subducit, & clementer sine torminibus fæces educit. Vtiliter datur pueris, senibus, & grauidis.

CAP. III.

De Tamarindis.

TAMAR Arabum est idioma, quo dactylum seu palmulam notat, non quod arbor, in qua fructus hic nascitur, palmulæ sit congener, cùm valde sit illi dissimilis: sed quod vulgato nomini & impropriè vsurpato aliud aptius dare Barbari non curarunt,

curarunt, à quibus Tamarindi, hoc est, dactyli Indiæ vocantur.

Propter eorum aciditatem Græci ὀξυφοίνικα, id est, acidas palmulas nominant, aliquando & dactylos, sed minus rectè, quod nullum ex digitis satis eleganter referant.

Arbor, in qua nascuntur Tamarindi, procera est, iuglandis, aut fraxini modo dura, compacta, multis cincta ramis, & foliis armata minutim incisis, palmi magnitudine. Fructus hi virent immaturi, & acidi sunt: maturi subcineritii, eorúmq; tunc aciditas suauitate non caret.

Malè verò putat Mesue, Garciæ iudicio, tamarindos esse fructus palmæ syluestris Indicæ, cùm in tota India palmæ non reperiantur, sed ex Arabia in Indiam aduehantur: Excerpuntúrque ex arbore aspectu pulcherrima, ramis brachiata multis, foliis vmbrata pluribus, speciosis, filicis cuiusdam feminæ, Hispanis *helecho* dictæ similibus, floribus coronata pulchellis, odoratis, candicantibus: post quorum occasum fructus emergunt initio virescentes, qui noctu sese foliis inuoluunt, frigoris vitandi causa, interdiu verò explicantur: Illa tamen foliorum inflexio singulis noctibus etiam per inopiam fructuum adesse solet, túncque arboris rami foliis inuoluuntur.

Helecho.

In Malauar tamarindi vocatur *puli*, in Guzarate *ambili*, in Canarin *chincha*, in aliis regionibus aliam sæpe sumunt denominationem. Valent ad aluum blandè subducendam, humores adustos leniendos, contemperandos, promouendos: tertio recessu refrigerant, siccant secundo.

Nomina.
Vires.

CAPVT IV.

De Myrobalanis.

SI nomina rebus potius iuxta, quàm vltra naturã ipsarũ debeant imponi, hi fructus Syriaci, Arabicíve nulla ratione myrobalani, seu my-

robalana, dicendi sunt, cùm nec glandium ideam referant, nec vnguenti aut odoramenti fragrantiam redoleant, vt nominis etymon pollicetur.

Quod si Galenus & Dioscorides fructui cuipiam iuxta naturam eius myrobalani nomen dederunt, tantum is à myrobalanis vulgaribus differt, quantum res inodora à fragrante, aut à glandibus pruna.

Myrobalani quid. Recepta tamen potius longo vsu, quàm ratione myrobalanorum nomenclatura dicimus, eos omnes prunorum quædam genera esse, qui à tot diuersis arboribus excerpuntur, quod cognominibus distinguuntur. Singulorum enim diuersa effigies & facultas illorum errorem demonstrant, qui in eadem arbore nasci, sed diuersis temporibus colligi contendunt.

Species. Sunt verò quinque numero, flaui, Indici seu nigri, Bellirici, Chebuli, & Emblici, quorum magna pars in regno Cambayæ inuenitur, & ab incolis singulorum nomina Garcias ab horto deprompsit, & paucis arbores & fructus singulos delineauit.

Citrini. *Arare*, inquit, seu myrobalanus citrinus rotundus est, & folia sobri profert: *Indici.* *Rezanuale* seu niger, aut Indicus, octogonus est, & folia salicis habet: *Bellirici.* *Gotim* seu Bellìricus, foliis est lauri, sed pallidioribus & subcineritiis: *Chebuli.* *Aretca*, seu Chebuli myrobalani magni sunt & rotundi, oblongiores tamen, cùm perfectum incrementum nacti sunt, folia persicis similia habent: *Emblici.* *Anuale*, hoc est, emblici folia habent minutim incisa, & palmum longa.

Sunt arbores singulæ magnitudine pruni: omnes syluestres, sponte nascentes, & nuspiam domesticæ. Auicenna myrobalanos vocat *Delegi*: peculiariter verò flauos *azfar*: Iudicos *asuat*: Belliricos *heleragi*: Chebulos *quebulgi*: Emblicos *embelgi* vocant Arabes.

Vires. Singuli myrobalani peculiares habent dotes: Nam citrini seu flaui cholagogi sunt: Indi seu nigri melancholicam ducunt & exhilarant: Chebuli & Emblici phegmagogi. Omnes autem clementer purgant astringendo, & ventriculum, cor & iecur roborant.

CAP.

CAPVT. V.

De Aloë.

ALOES nomine quædam herba percelebris, vt & succus eius medicis vsibus multum commendatus appellatur. Per os enim seu sumatur, seu adhibeatur exterius, salutares præstat effectus. Est verò aloë planta vix, aut parum scyllæ similis, vt quidam crediderunt: folia enim crassiora sunt, pinguiora, longiora, latiora, vtrinque aspera, crenata, retrouersum repanda, spinulis aliquot retusis aculeata, lento tenacique succo turgida, foliorum sedi maioris modo: Caulem erigit pedalem: flores multos, candidos, & semen vt asphodeli. Radix singularis ac crassa, cuiusdam pali in terram adacti effigie.

Aloës descriptio.

Copiosissima prouenit apud Indos, vnde succus eius defertur, vt etiam ex Arabia & multis aliis regionibus calidis.

Vbi plurimum nascatur.

Hæc sæpe biennium, & aliquando diutius pensilis in tabulatis, suo tenaci lentore viuit, incrementum capit, & noua folia promittit, solo demissa marcessit. Ob viuacem eius naturam (perpetuò enim viret) semperuiuum marinum à quibusdam vocatur: nisi tamen à frigore, cuius est impatientissima, studiosè conseruetur, cito tabescit.

Porrò tota aloës planta grauis est odoris, & saporis amarissimi, præsertimque succus eius, qui à quauis ipsius parte extractus bonus est, & in medicina facienda vsitatissimus.

Eius autem concreti liquoris duæ differentiæ ad nos aduehuntur; vna arenosa & sordibus conspurcata, quæ veterinariis, seu equis medicandis dicata est, & caballina vocatur: alia hepatis modo coacta, vnde hepatica, vel Succotrina, quasi succo citrina, quod eius puluis citrinus sit, dicitur: aut, vt quidam volunt, Socotorina, quod ex Socotorina insula deferatur præstantissima. Laudatur ruffa, pinguis, nitida, friabilis, iecoris modò

Aloë caballina.

Succotrina.

coacta, facilè liquescens improbatur nigra, dura, arenosa, & impura.

Aloë vis. Aloë calida est ordine primo, sicca tertio, Admota densat, stringit, exsiccat, vulnera glutinat: sumpta aperit, meatus reserat, menses & hæmorrhoidas stimulat ac mouet, ventriculum roborat, aluum subducit, humores biliosos ac pituitosos purgat, ventri tineas ac lumbricos enecat & expellit, infarctus tollit, putredinem arcet, & cadauera diu absque corruptela conseruat.

CAPVT. VI.

De senna.

VT omnia Medicinæ præcepta statim in artem redacta non fuerunt: sic nec omnia medicamenta cognita, aut in vsum adhibita: nam prioris seculi Medicis ignota fuit senna, Persis Abalzemer dicta, qua nullum medicamentum purgans frequentius, vsitatius, vtilius. *Abalzemer.* Est verò planta siliquosa, è regionibus orientalibus ad nos primùm aduecta, colluteæ admodum similis, cuius tamen folia ad myrrhi maioris effigiem accedunt. Flores ex alarum sinu erumpunt lutei, tenuibus pediculis appensi, quibus succedunt folliculi oblongi, plani, compressi, incurui, seminibus paruis, fuscis, compressis, gygartis similibus, grauidati.

Radices eius medicis vsibus inutiles sunt, longæ ac tenues, idque plus minus pro stirpis ætate, quæ cùm sit frigoris impatiens, in plagis septentrionalibus vix quadrimestre viuit, atque etiam in Italia raro vltra autumnum perdurat.

Species. Huius duæ statuuntur differentiæ: vna dicitur syluestris, cuius folia minora sunt, rotundiora, ac minus vtilia: altera domestica, cuius ea ipsa maiora sunt, acutiora & meliora.

Vires. Non autem senna adeò calefacit, vt plerique autumant, cùm vix gradum caloris primum excedat, & circa finem

finem ſecundi ſiccet, aut initio tertij. Purgat verò blandè pituitoſos humores, vt craſſos & melancholicos, ſimúlque terget, digerit, & à cerebro, pulmone, liene, hepate, ventriculo & meſenterio lentos humores, nec non bilem vſtam expurgat. Proinde morbis dictarum partium ab eiuſmodi ſuccis proficiſcentibus medetur.

Datur & in forma pulueris, cùm ſcilicet electuariis admiſcetur, vt electuario diabalzemer & catholiconi, & infuſa ac decocta, vt cùm ex ea ſyrupus de pomis fit purgatorius, vel apozemata quædam ſolutiua parantur: quia verò flatus & tormina ſolet excitare, dum coquitur, ſimul aniſum, aut coriandrum, vel fœniculum ad diſcutiendos flatus permiſcetur.

CAPVT VII.

De radice mechoacan.

EX prouincia Mechoacan radix quædam eiuſdem nominis, craſſa, per taleolas ſecta & exſiccata, ad nos ab hinc paucis annis adferri cœpit. Radix, inquam, peregrina, purgatoria, ex pallido candicans, & valde craſſa, ex qua rami multi, longi, imbecilli, qui niſi quodam nitantur fulcro, in terram ſparguntur. Ad perticas verò accedentes ſcandunt, & multiplici eas nexu amplexantur, bryoniæ ritu, cui valde eſt vultu ſimilis, ſed viribus diſſidens: nam bryonia acris eſt & calida multum, Mechoacan ferè inſipida, nec vllius acrimoniæ particeps. Bryoniæ folia lata ſunt quinquangularia, & ad vitium ſimilitudinem diuiſa, ſed aſperiora, hirſutiora, & albiora: flores parui, candidi, racemoſi, & vuarum ritu congregati. Mechoacanę verò folia ampla quidem ſunt, ſed tenuia, atro-virentia, & altera tantùm parte mucronata, non vt bryoniæ anguloſa: fructus multi, racematim cohærentes, coriandri magnitudine, autumno maturescentes. Deligenda radix albicans, ac recens.

Differentia inter bryoniam & Mechoacam.

Quanam mechoacana improbetur. A nonnullis rhabarbarum album vocatur, ab aliis ſcammonium Americanum, in officinis radix mechoacana, quæ valdè candida, aut nigra, aut carioſa improbatur.

Vires. Calefacit tantùm primo gradu, ſiccat ſecundo. Pituitam ac ſeroſos humores ſine moleſtia purgat, nec partes vt reliqua purgantia debilitat, ſed roborat. Cum vino melius, quàm cum alio liquore ſoluitur, datúrque tuto ſenibus & pueris: tuſſi veteri, colico dolori & venereæ lui plurimum conuenit.

CAPVT VIII.

De Agarico.

FVNGI vel terreni ſunt, boleti, & Campiniones vulgò dicti, proximè & affatim è terra exeuntes, vel arborei, trũcis nempe arborum adnati: vix enim vlla ſeneſcens arbor datur, cui non adnaſcatur fungus, vel rugoſus & nigricans, vt in quercubus & iuglandibus: vel craſſus, durus & albicans, vt in betula: vel albus, plenus, mollis & friabilis, vt agaricum, quod præſtantiſſimum ex larice excerpitur. Hæc enim arbor triplici excremento nobilitatur, reſina Larigna, quæ omnibus aliis humidior eſt, omníſque expers acrimoniæ, & malè pro terebinthina à quibuſdam venditur; Manna quadam laxatiua, quæ ex effractis illius ſurculis colligitur, & agarico, trunco illius arboris iam antiquæ adnato.

Agaricũ. Reſina Larigna. Manna. Laricea.

Larix. Eſt verò larix arbor conifera, eximiæ proceritatis, caudice aſſurgens recto, cortice craſſo, in frequentes rimas dehiſcente, foliis circa ramulos multis, ab vno tuberculo numeroſis, ſimul cohærentibus, breuioribus, mollioribus & tenuioribus, quàm pini, nec aculeatis, ſed retuſis. Coni admodum parui ſunt, cupreſſinis ferè ſimiles.

Agaricũ optimum quod. Laudatur autem agaricum, quod ex larice decerpitur, cuius eſt velut apoſtema: præſtantiſſimum verò album, rarum, friabile, primo guſtatu dulce, mox amarum

rum & ſtypticum. A Democrito medicamentum familiæ vocatur.

Naſcitur in Galicia & Cilicia, ſed præſtantiſſimum in Agaria Samatiæ regione, à qua nomen. Nunc habemus optimum ex Delphinatu Galliæ prouincia, & multis Italiæ regionibus, in quibus larices proceræ ac copioſæ proueniunt, quarum truncis agaricum adnaſcitur: vnde radicem eſſe minimè credendum eſt, vt apud Dioſcoridem & Galenum comperio. *Vbi naſcatur.*

Calefacit primo gradu, ſiccat ſecundo: pituitam purgat, obſtructa liberat, attenuat, terget, flatus diſſipat, & omnibus morbis ab humoribus craſſis, lentis, & frigidis opitulatur. *Vires.*

CAPVT IX.

De polypodio.

POlypodium ſic dicitur, quod eius radice prodeant nodi multi, & cirrhi polyporum piſcium ritu. Vocatur & Dendropteris, ſeu arborum filix, quod arboribus increſcat, & aliquando lapidibus vmbroſis, muſcoſis, & muris quibuſdam humidioribus.

Herba eſt ſine caule, flore, ſemine, radiceque tota conſtat, & foliis tantùm filicis maris ſimilibus, ſed minoribus, parte auerſa fuluis maculis conſperſa. Radix illi longa & hirſuta eſt, minimi digiti craſſitudine, per obliquum repens, & multis quaſi verrucis exaſperata, intus porracea & vireſcens, vt piſtacium. Sapor admodum dulcis eſt, ſubamarus, auſterus, & aliquantum aromaticus, ſed linguam ignaue feriens.

Neutiquam verò tertio receſſu calefacere, vt aſſeruit Meſue, ſenſus indicat, ſiccare ſecundo credibile eſt. Præterea humores craſſos, lentos, & viſcidos terget, digerit, & ſiccat: bilem atram & pituitam lentã educit, etiam ab articulis, ſi largiore copia ſumatur. Longiſſimam coctionem ſuſtinet, & raro ſolùm datur, ſed aliis *Vires.*

commistum purgantibus, quæ illius purgatoriam vim, alioquin multum imbecillam augent. Sic ius galli veteris, aut decoctum betæ, vel maluæ illius vim summopere iuuat. Admotum quoque quibusdam affectibus prodest, vt Dioscorides *c.188.li.4.* scribit.

CAP. X.

De carthamo.

VT carthami nomenclatura quid purgatorium, sic enici quid spinosum dicit. Est enim carthamus planta, & ventris subductoria, & carduorum cognata, caule bicubitali & sæpe altiore assurgens, recto, duro, admodum lignoso & supernè ramoso. Oblonga ei folia sunt, in medio & propè surculos lata, in fastigio acuminata, in ambitu aculeata.

E surculorum extremitatibus erumpunt capitula rotunda, oliuæ magnitudine, & sæpe maiora, multis squamulis spinosis obuallata, è quibus staminei ac crocei flores exeunt, adeò crocum referentes, vt non nisi à perspicacissimis discernantur: hinc venia quadam plebecula digna, quæ crocum syluestrem appellitat.

Succedunt semina oblonga, lætia, alba, angulosa, splendentia, seminum floris Solis Peruuiani effigie, quorum cortex admodum durus, medulla candida, pinguis, subdulcis. Carthamus à Seplasiariis sæpe crocus syluestris, à Medicis cnicum sæpius nominatur: cuius duo agnoscuntur genera: satiuum vnum, quod carthamus vulgaris est: alterum syluestre, cuius adhuc duas Theophrastus differentias tradit, *cap.4.lib.6.* vnam recto caule, quo priscæ mulieres pro colu vtebantur, & Ruellio *cap.155.lib.3.* attractilis est, & carthamus syluestris, alteram humiliorem, torosiorem, hirsutiorem, humi penè serpentem, quæ in officinis carduus benedictus est, de quo postea.

Species.
Cnicum.

Semen

Semen carthami inter medicamenta purgantia locum habet: eius enim medulla phlegmagoga & per se sumpta, vel aliis mixta medicamentis humores frigidos & lentos expurgat: non verò calefacere tertio recessu sensus iudicat contra Galenum. *Vires.*

CAPVT XI.

De Ebulo.

EBulus adeò sambuco, foliis, muscario, flore & fructu similis, vt magnitudine sola differre videantur: vnde Dioscorides vtrumque sambuci nomine indigitat, vnum sambucum maiorem, seu arborem, alterum sambucum minorem, seu chamæactem nominans.

Sambucus in arborem assurgit sæpe proceram, virgis arundinum ritu cauis, medullosis, rotundis, primum viridibus, deinde cineritiis, lignosis & duris, folio iuglandis, sed graueolente, & pluribus incisuris per ambitum serrato, floribus multis, paruulis, albis in vmbellam elegantem dispositis, quos baccæ consequuntur sanguineo cruore turgentes: sambucus syluestrium prima germinat, & nouissima foliis nudatur. *Sãbucus.*

Chamæacte verò seu ebulus herbosior est, & humilior, vt cuius caudex lignosus non est, nec perpetuus, sed quotannis tabescit, & foliis commoritur. Vberrimè fruticat in locis vdis, & pinguibus, præsertim incultis: foliis per interualla binis, amplis ex pluribus compactis, per ambitum serratis: flosculis in vmbella numerosis, candidis, odoratis, nec fœtidis: postea fructibus, vt sambuci, paruis, rotundis, nigris, succo multo & granulis prægnantibus. Radices ei crassæ, longæ, carnosæ. Ex fructibus autumno maturis secernuntur aciculi seu parua semina, & in officinis seruantur.

Ebuli radices, vt & seminula, vim habent hydragogam, eamque validam & aperientem, ob id non tan- *Vires.*

tùm hydropi,ſed aliis quoque morbis ab humore ſeroſo natis vtilem.

CAP. XII.

De Eſula.

Species. INTER herbas lactarias Tithymalorum genera ſeptem numerantur, quibus eſulæ multum ſunt congeneres, & velati ſpecies. Omnes enim plantæ lactariæ ſunt, & moleſtè ac torminosè pituitam purgant. Eſula tamen multorum ruſticorum conſuetum eſt, & familiare rhabarbarum, cuius vſu nonnulli ſæpe conualeſcunt, & intereunt multi.

Alſebrã. Dicitur verò Eſula, vel caula, Arabibus Alſebran, Dioſcoridi peplus, in officinis eſula rotunda, quod orbiculata conſtet coma. Naſcitur in vinetis, ſepium marginibus,& pluribus locis incultis

Peplo ſeu eſulæ cognata eſt alia planta, peplis & peplium à Dioſcoride, à nonnullis plantago aquatica dicta, quæ vires habet eaſdem: potius tamen venit in vſum peplus,ſeu eſula,præſertim rotunda & minor: nam maior, quæ foliis & floribus eſt Tithymali, raro vſurpatur.

Eſula calida eſt,acris, vlcerans,& cum violentia humorem pituitoſum educens. Subſtantia enim tenui conſtat ignea, acri, incidente, tenuante,fundente,aperiente & ſiccante. Præter pituitam & aquas trahit atram bilem etiam à iuncturis.

Vires. Caſtigatur illius feritas infuſione in aceto facta, vt in Officina *c.*8 *lib.*2. docuimus,vel cardiacorum & roborantium admiſtione.

CAP.

CAPVT. XIII.

De Hermodactylis.

Differentia inter ephemerū colchicū & hermodactylū.

HERMODACTYLVS & ephemerum colchicum, bulbosæ sunt plantæ vultu affines, sed viribus dissimiles: nam ephemerum dicitur strangulatorium, quod vna die suffocatu interficiat, nec multum purgando aluum ducat; hermodactylus nullum assumenti periculum adfert, & pituitam ritè etiam à iuncturis expurget.

Ephemerum nostras.

Est aliud ephemerum nostras, quod nonnulli bulbum agrestem & crocum pratensem nominant, cui folia terna aut quaterna sunt, oblonga, vtcumque lata, læuia, pinguia: flores colore & forma croco similes, eodémque tempore, nempe Autumno exeuntes: radix bulbo similis. In pratis nascitur, & locis humidioribus. Magno errore à quibusdam ignaris pro hermodactylo vsurpatur: is enim exsiccatus flaccidus est, vietus, & minimè purgatorius, nec perniciosus, vt colchicus, qui vna strangulat. At verò hermodactylus officinarum peregrinus est, non flaccidus, vt nostras, sed durus, compactus, & qui leui contusione in farinaceum puluerem abit, sumptúsque humorem è partibus remotis, vt iuncturis educit. Est ergo ephemerum quoddam lethale & strangulatorium, vt colchicum; aliud non strangulatorium, vt nostras, & tertium purgatorium, ídque tutum, vt Syriacum, quod in pharmacopoliis hermodactyli nomen habet.

Hermodactylus officinarum.

Vires.

Hermodactylus calefacit, siccátque initio secundi ordinis, cum humiditate tamen quadam excrementitia, flatulenta, nauseabunda, qua ventriculo aduersatur, maximè dum humores à medicamento commoti, in illum confluunt. Pituitam lentam, ac alios humores viscidos etiam ab articulis efficaciter trahit: ob id chiragræ, podagræ, & omnibus iuncturarum doloribus ab eodem humore natis conducit.

CAPVT XIV.

De Turpeto.

De Turbith variæ opinio.

NVLLA est tam anceps & controuersa, atque ea, quæ de Turbith fertur, enarratio: Mesue lactariam, ferulaceámque herbam nominat: Serapio radicem Tripolij existimat: Actuarius modò pityusæ radicem esse putat, modò Alypum Dioscoridis, præsertim cùm albicat. Nonnulli credunt esse radicem Tapsiæ: alij Scammoniæ Antiochenæ; sed Garcias ab horto plantam ab his diuersam mordicus tenet: Nam *planta est,*

Turpethi descriptio.

inquit, *radice neque magna, neque longa, caule hederæ modo per terram extenso, digiti crassitie, & aliquando crassiore, duos palmos & aliquando plures longo. Folia gerit althea, vt etiam flores, eósque candidos, & nonnunquam rubentes, nec colorem ter in die mutantes, sicut tripolium, vt ridiculè multi crediderunt.*

Non est verò totum Turbith gummosum, sed pars caulis tantùm radici proxima, eáque vtilior: reliqua pars gracilior est, ac comosior, quàm vt esse possit vtilis.

Herba terribilis.

Pituitam duntaxat purgat, non atram bilem, vt Alypum, quod à quibusdam herba terribilis vocatur: eius enim folia, flores, semina, purgationes terribiles commouent. Ob similem vim agendi, aut paulò mitiorem, fortassis Turbith, quasi turbatorium dictum est, & Arabibus Terbeth, qua voce phlegmagoga valentiora nominant.

Turbith igitur Garciæ, nec radix est Alypi, nec Tripolij, nec Scammoniæ, nec Tapsiæ, vt neque planta lactaria, aut ferulacea: nec si gummosa, optima, nec domestica, vt asserit Mesue. Vtut sit, nulla est officina, in qua Turbith optimum, & his notis insignitum, quas illi tribuit Mesue, non inueniatur: cuius viribus & illud respondet, quod aliis lineis à Garcia depingitur, Arab. *Caritamon* dictum.

Quid

Quid autem sit verum Turbith, adhuc ambigitur. Laudatur, quod subalbum est, aut cineritium, fractu facilè, ac recens, nam vetus imbecillum est, & viscera conturbans.

Quodnã Turbith optimum.

Calidum est ordine tertio: purgat trahendo mediocriter: correctum pituitam crassam, lentam, & putrem à ventriculo, thorace & remotis partibus, etiam iuncturis educit.

Vires.

CAPVT XV.

De scammonio.

SCAMMONII nomine succus plantæ cuiusdam concretus, & planta ipsa intelligitur; quibusdam tamen magis propriè hæc Scammonia, ille Scammonium dici videtur. Est vero planta lactaria, voluulosa, scansoria, læuis, smilacis modo, cui foliis, flore, facie, valde similis est, sed radice non parum dissimilis, quę in smilace tenuis est, in Scammonio crassa, prælonga, intus candida, odore grauis & multo succo prægnans: ex eáque tenues & viticulosi surculi prodeunt, qui vicinos frutices conscendunt, amplexantur, & se implicant: folia ei lata & acuminata sunt instar arisari, sed minora: flores albidi, concaui, calathi figura. Nascitur vberius in pingui solo, præsertim in Antiochia & Syria.

Scammonia planta.

Ex ipsius radice, Scammonium vulgo dictum, seu liquor colligitur pluribus modis; primo resecatur caput radicis, dein cultro excauatur, vt in spatium concameratum succus confluat, qui postea vasis idoneis excipitur. Secundo, terra foditur iuxta radicem, vt concamerato sinu scrobs relinquatur, in quam, subiectis iuglandium foliis, profunditur succus, qui concretus extrahitur. Tertio, radix omnino euulsa inciditur, lac inde profluens siccatur, & in offas quasdam formatur, & seruatur. Quarto, ex foliis & caulibus tritis succus extrahitur, siccatur, cogitur, & seruatur; sed nigrum est, aut ex nigro virescens eductum hoc modo postremo

Scammonia succus quomodo extrahẽdus.

Scammonium Antiochenum optimum. Scammonium & omnium pessimum. Præstantissimum quod ex incisa radice superna exudat, & maximè quod ex Antiochia defertur, dein Armenium; Europeum omnino prauum.

Quibus notis dignoscatur Scammonium optimum. Vt vero sit optimum, debet esse nitidum, splendidum, clarum gummi modo, subalbum, rarum, fungosum, tenuissimis fistulis spongiosum, cito liquescens, tenerum, friabile, non valde ponderosum, nec odoris tetri, licet non suauis, sed proprij, & taurino glutini simillimum. Ab his notis, quod longè recedit, pessimum.

Vires. Scammonij feritas. Scammonium omne valenter, cum labore atque molestia mouet aluum: bilem flauam & serosos humores, tenues & acres purgat, & si paulo largiore copia sumatur, intestina abradit, viscera lædit, venarum ora aperit, erodit, sanguinem sæpe per inferiora ducit, dysenteriam excitat, cor, hepar, & reliqua viscera conturbat, & ventriculum subuertit. Calidum & siccum est tertio recessu.

Scammonij correctio. Illius effera vis castigatur admixta aloë: Melius vero si in malo citonio excauato, vti veteres docuerunt, clibano, aut prunis decoquatur, pasta vndique circumlita, præsertim additis quibusdam seminibus, vt apij, fœniculi, dauci; vsitatior tamen correctio fit ex solo citonio, vel succo rosarum.

Cur Dacrydium dictum. Castigatum, vt decet Scammonium, Dacrydium, quasi lacrymula dicitur, & in Officinis, corrupto vocabulo diagredium. Nimis recens efferum est, antiquatum imbecillum & torminosum; mouet enim, non promouet; Bimum bonum.

CAP. XVI.

De Elleboro.

Species albi. Elleborvs, seu helleborus albus est, aut niger. Albi duæ sunt differentiæ, maior & minor. Maior folia gerit plantaginis, vel potius gentianæ similia, sed maiora, magísque venosa, striata,

ſtriata & velut plicas habentia. Caulis ei rectus & longus, plures ſpecies proferens, è quibus floſculi candidi emergunt: Radix cepoſa, craſſa & candida, cui multæ fibræ adhæreſcunt. Calefacit & ſiccat tertio gradu: varios humores, ſed maximè pituitoſos ducit, idque cum moleſtia: vomitum excitat ſumptus, & eius puluis naribus admotus ſternutamentum mouet. Eſt & elleborine, ſeu elleborus humilis albus, ei vultu multum ſimilis, quem Officinæ ſeruant.

Species nigri.

Niger vero quadruplex eſt, vnus dicitur verus; alius pſeudoelleborus, ſeu elleborus niger falſus hortenſis; Tertius eſt elleborus Dioſcoridis, ſeu Conſiligo; Quartus eſt elleborus falſus ſylueſtris. Adduntur à nonnullis elleborus niger ferulaceus, & elleboraſter maximus.

Elleborus niger verus.

Prior folia edit lata, plena, ex pluribus combinata, læuia, duriuſcula, veluti lauri, per ambitum ſerrata: flores à ceſpice prodeunt lati, patuli, primum albidi, poſtea aliquantum purpuraſcentes, è quorum decidentium meditullio enaſcuntur ſiliquæ breues, exiguo ſemine prægnantes. Radix ſubeſt multiplex, in fibras, ſeu radiculas plures nigras diſterminata. Floret circa ſolſtitium hybernum, & in mediis niuibus.

Vires nigri veri.

Elleborus hic præ omnibus aliis in vſum medicum venit, ſempérque vſurpandus cum abſolutè & ſimpliciter ellebori vox deſignatur, Latinis veratrum, Arabibus *cherabachen* nominatur.

Purgat humorem melancholicum. Prodeſt inſanientibus, maniacis, hypochondriacis, lienoſis, epilepticis, elephanticis, quartanariis, & omnibus morbis, quos atra bilis, vel humor melancholicus procreat, periculoſus eſt autem ſanis, pueris, & imbecillioribus.

CAP. XVII.

De Colocynthide.

COLOCYNTHIS cucurbita quædam sylvestris est, sic Græcis & Latinis dicta, Arabibus *Landhel*, ac plantarum nex, Persis fel terræ, vt quæ suo amarore reliquas stirpes superet & sua vicinia veneni modo, inquit Mesue, inficiat. Repit autem per terram cucurbitæ satiuæ ritu, & foliis multum similibus, amplis, lanuginosis, sarmentis longis, humi serpentibus; floribus ex luteo pallescentibus, cucumeri similibus, ex quibus nonnulli cito marcescunt, nec vllius fructus prodromi; alii poma suppeditant rotunda, mediocris pilæ forma, conglomerata, vehementer amara, fungosa, medulla intus candida, & seminibus cucumerinis similia grauidata, primum colore herbacea, & vbi ad perfectam magnitudinem & Autumnum peruenerunt pallida; semper vero amarissima & stirpibus infensissima, quæ non tantum ob eius viciniam intereunt, sed & terra vicina afficitur, & quasi adusta videtur, Mesue referente, qui de Colocynthide multa scribit, quæ tanquam parum momentanea minimè referenda putaui.

Vires. Calefacit & siccat ordine tertio: pituitam & alios humores crassos ab omnibus partibus etiam remotis, vt cerebro, neruis, musculis & articulis attrahit. Bilem quoque purgat, & summopere colico dolori apoplexiæ, vertigini, epilepsiæ, asthmati, & aliis affectibus multis, quibus clementiora medicamenta nihil profuerunt, sæpe medetur felicissimè, qui plura volet, legat Mesuem *cap. 4. lib. 2. de simplic. medic. purgant.*

Cucumer asininus. Est alius cucumer sylvestris seu erraticus in Officinis, modo asininus, modo anguinus dictus, foliis, surculis, floribus à superiore non multum discrepans, sed fructu longè alienus. Non enim poma, vt ille, rotunda profert spongiosa & alba, sed glandes oblongas è glauco virescentes, quæ magnitudinem adeptæ perfectam,

ctam, digitorum leui contrectatu, leuiter, citóque subsiliunt.

Ex his succus elicitus & coactus elaterium est, de quo alibi. *Elaterium*

CAPVT XVIII.

De Mezereo & Chamelaea.

OSCITANTER nimis multi Mezereon, Thymelean, Chamelæam, & chameleonem nigrum confundunt. Thymelæa quidem & Chamelæa cognatæ sunt natura & effigie stirpes, dissident tamen inter se & ab vtraque Chameleon niger: Illæ enim frutices sunt, & surculos edunt tenues, rigidos, ligneos, folia admodum parua, vt mali granatæ: hic vero ex carduorum censu est, foliáque gerit scolymi, sed minora, tenuiora & spinosa, eiusq; radici venenatam qualitatem tribuit Galenus.

Est vero Mezereon planta quoque venenata, sic Arabibus, quasi viduifica, seu viduas faciens, aut vitam rapiens, aut leo terræ dicta, cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, inquit Nesue, & folia eius sunt similia foliis oliuæ, sed maiora, granáque profert myrrhi similia. *Mezereō*

Quænam autem sit hæc planta, ab his, qui commentarios in Mesuem ediderunt, ignoratur: videtur tamen Chamelææ quædam esse species, atque ea potissimum, quæ Tricoccos, quæ scilicet tria grana simul cohærentia gerit, appellatur.

Nam vt in multis plantarum generibus, quædam amicæ satis & familiares nostræ sunt naturæ, aliæ perniciosæ, sic in Chamelæarum societate, quarum vna effera est, & malignæ cuiusdam qualitatis particeps, Mezereon, seu Almezerion nuncupata, alia melior & minus formidolosa, quæ tuto sæpe medicum venit in vsum. *Chamelaa.*

Dicitur vero Chamelæa, quasi parua olea, quod sit *Oliuella.*

oleæ non multum dissimilis : Estque
colosos , ramis tenuibus , & cubitalib
gioribus, foliis oliuæ, sed minoribus, a
mordacibúsque, linguam ferientibus &
Fructus ei paruus, rotundus, initio virid
Vires. Tota planta acris est & vrentis facult
Dioscoride , pituitam , bilémque detra
tim in catapotiis sumpta: Sic enim vtil

CAP. XIX.

De Thymelæa.

Thymelæa. THYMELAEA , à nonnul
Cnestron male dicta , frute
scitur coccum gnidium ,
speciosos,tenues,bicubitales
læ,sed angustioribus,& admodum glu
guibus : floribus in virgarum summita
interdum rubentibus, pusillis,frequent
sequntur grana quædam parua , qua
primum viridia, dein ex flauo rubentia
carum ritu,nucleis exterius nigris,intu

Thymelæa facultas. Thymelæa tota, maxime folia &
bent acrem,calefactoriam & vrentem:
to optimè præparantur. Folia circa car
in vmbra siccanda, in vsum seruanda;
pituitam purgant, aqueos & serosos hu

CAP. XX.

De laureola.

IN syluis multis nascitur spon
planta , tribus his nuper desc
cie , quam facultate cognata
rum hortis alitur,& à foliorum pulchr

n, ab eorundem cum lauro similitudine laureola, & **Laureola.** amedaphne vocatur.

Nascitur in locis nemorosis, incultis, montosis & aspe-s, vt in multis Galliæ locis opacis & vmbrosis.

Abs radice multos surculos profert; crassiusculos, ob-sequiosos, crasso cortice vestitos; folia oblonga, lata, arnosa, læuia, ex viridi nigricantia, splendentia, lauri-is similia, sed minora & molliora, & plurima circa sur-ulorum fastigia; flosculos oblongos, cauos, è virore andicantes, sub foliis adnatos, fructus tandem seu bac-cas nigras, nucleo duro prægnantes.

Laureago seu laureola pituitam ac serosos humores *Vires.* per inferiora ducit: Ob id capitis dolori ab iisdem suc-cis nato, hydropi & omnibus affectibus conducit, qui à seroso humore proficiscuntur, non temerè tamen su-menda, nisi, vt decet, præparata, & à docto Medico præ-scripta; efferam enim qualitatem habet, qua viscera & partes internas lædit.

CAPVT XXI.

De Ricino.

RICINVS sic dicitur à similitudine parui ac fœdi cuiusdam animalis, bouino generi infestissimi, quod illius semen refert. Cici quoq; croton, lupa, myrasola, kerua, palma Christi, & Arabice *Albemesuch* vocatur.

Herba est arborem figura & facie repræsentans; nam eius folia platani vel ficus æmula sunt, ampla, ac lata, diuisa, angulosa; caudicem ac ramos arundinum modo concauos: flores muscosos & pallentes: fructus capi-tulis triquetris & racematim cohærentes & maculosos, exterius cortice aspero & echinato vestitos; medulla plenos candida & pingui; ex qua tusa & torculari commissa oleum exprimitur, non tantum lucernis, sed aliis vsibus expetitum. Nam aluum purgare, & alui lumbricos enecare asseruit Dioscorides: Valet quoque

ſcabiei,capitis vlceribus & vteri ſuffocatioı
dis.

Vires. Ricinum calefacere & ſiccare ſecundo re
purgatoriam habere, certum eſt.Eius grana
plus, minúſve, pro ſumentis ætate & vigore
trita & pota,bilem & aquas per aluum deii

CAP. XXII.

De Braſſica marina ; ſeu Sol-danella.

Species. 1. BRSSICA marina, Officinis Sol
cta , duas ſub ſe plantas multu
differentes complectitur,quarun
gari ſatis eſt ſimilis effigie,ſed p
quotannis germinans,noua profert folia: vo
ſica multiflora & monoſpermos.

2. Alia multum diſſimilis , quæ ex conuolu
milia creditur, ob vultum congenerem : cá
profert mucagineum,nigrum,duriuſculum,a

Vires. quod vim habet hydragogam , & ſumptum
multum adfert vtilitatis , licet ſtomacho
Dioſcor.Opportunè tamen datum,& aliis mi
interanea roborant,ſine violentia aquas duci
que admiſcetur Hydragogo eximio à nobis d

Alia multa ſimplicia purgatoria facultate
tellus noſtra prómit,vt frangulam & rhamnu
cerui dictam , quæ hic congerere nolui , qu
vſurpentur , vel noſtras compoſitiones mini
diantur.

SE

SECTIO III.

DE CALEFACIENTIBVS EXOTICIS.

INDIA medicamentis, quam Medicis beatior, multas mirandæ virtutis stirpes occultat, quas politioris vitæ & peritioris literaturæ Medici mendicant, vt his feliciùs medeantur morbis, qui herbarum nostratium vires aspernantur. Ex diuersis autem eius Orientalis, Occidentalisve partibus diuersæ eruuntur plantæ aromaticæ, cardiacæ & calefacientes. Ex quibus eas tantùm explicandas suscipio, quæ compositiones in Officina nostra descriptas ingrediuntur. Ab his autem, quæ cum excessu calefaciunt, initium duco, dein quæ minus, postea quæ inter calefacientia & refrigerantia ita ambigunt, vt potiùs temperata, & à quibusdam calefacientia, ab aliis refrigerantia dicantur, paucis describo.

CAP. I.

De Zinzibere.

ZINZIBER seu gingiber planta est à Barbaris mutuata, & sic nominata, iridi aquaticæ similis, sed foliis magis nigricantibus. Radix illius repit geniculatis internodiis, folia arundinacea proferens, quæ bis terve in anno reuirescunt. Nascitur in multis Indiæ regionibus, semine, aut radice satum. Optimum censetur, quod ex Malauar defertur, vbi frequentissimum est, & cura multa colitur, alioquin minimè bonum.

Zinziber optimum vnde ad nos deferatur.

Cùm eruitur, internodium radicis in scrobe defos-

ſo relinqui ſolet ad plantę perennitatem; Terra namque opertum anno ſequenti germinat,& radices alias ac folia noua profert. Tenella radix in taleolas ſecta, cum aceto,oleo & ſale in acetariis ſuauiter editur: Ad nos tamen non niſi ſicca aduehitur, aut ſacharo condita ; nulla enim arte poteſt in noſtro ſolo cicurari. Quid verò ſit diſcriminis inter zinziber, zedoariam & zezumbet,mox aperietur.

Calefacit zinziber ordine tertio. Coctionem iuuat, & ventriculum roborat imbecillum : eius tamen vſus ſolito nunc eſt infrequentior,nec ita condimentis admiſcetur, ferèq; tantum ad quorundam medicamentorum caſtigationem vſurpatur.

CAP. II.

De Zerumbet.

ZERVMBERT, ſiue Zumbert, zedoaria & zinziber, plantæ ſunt peregrinæ & cognatæ, ſed vix cognitæ omnibus omnes. Nam ex Arabibus Serapio *cap.* 172.*lib.de ſimpl.* ex authoritate Iſaac,zerumbet zedoariam eſſe ſcribit : deinde ex authoritate ſua aſſerit, zerumbet radices eſſe rotundas, ariſtolochiæ ſimiles, colore & ſapore zinziberis. Et alibi *cap.* 271. *eiuſd. lib.* ſcribit arborem eſſe magnam in montibus Indarum Orientalium.

Arnabo quid. Auicenna *lib.*2.*tract.*2 *cap.*247. ait, Zerumbet eſſe lignum cypero ſimile. Nonnulli putant, eſſe Arnabo, cuius meminit Paulus Ægin.*cap* 3 *lib.*6 Falluntur tamen, nam Arnabo multorum opinione,arbor procera eſt, ſuauiſſimè fragrans,vel aliis placet, planta quędam nunc illo nomine incognita.

Quid zerumbet, quomodo à zinzibere differat. Zerumbet verò graminacea ſtirps eſt, quæ partim ſeritur in prouincia Malauar,partim ſponte prouenit in locis quibuſdam ſyluoſis huiuſce regionis, ibique zinziber ſylueſtre vocatur, *Garcias.* Eius ſiquidem vultus, vt & radices, cum zinzibere magnam habent affinita-

affinitatem: in zurumbet tamen omnia maiora; nam folia longiora sunt, & latiora, & radices crassiores; quæ erutæ conciduntur & siccantur, deinde in Persiã & Arabiam deuehuntur, vnde post in Europam.

Zerumbet inopia, zedoaria rotunda poni rectè potest, nam vtraq; planta vt nominis, sic virtutis, & forsan generis eiusdem non malè putatur, non secus, quàm cyperus longus & rotundus.

Commendatur plurimum zerumbet aduersus venena, & ad cor exhilarandum, atque ad partes interiores roborandas, & conseruandas.

CAP. III.

De Zedoaria.

Differentia inter Zedoariã & Zinziber.

NOMINE Zador, zeduar, geiduar & zaduræ, vulgaris officinarum zedoaria intelligenda est, quam Mesue radicem rotundam esse scribit, quæque zinziberis faciem refert: odorarior tamen est, vtcumq; amara, nec adeo, vt zinziber, acris & calida.

Deuehitur è Sinarum regione, & ab extremis Indiæ finibus. Affinis est zerumbetho, sed vulgatior & notior; verum vtraque planta Europeis integra ferè inuisa.

Cypero zedoariam similem esse scribit Auicennas, alii costo, de quo postea: omnia verò aromatica, & viribus, quàm vultu similiora.

Calefacit, siccátque zedoaria ordine secundo, flatus discutit, animalium venenatorum morsibus medetur, colicis doloribus opitulatur, alui tineas enecat, & antidotis optimè miscetur.

CAP. IV.

De Galanga.

Species. GALANGÆ duæ agnosci
tiæ, maior & minor; vtraqu
lo proueniens; sed minor,
I. est, lætius & vberius in Sin
Maior. fructificat. Maior in *Iauar & Malaba*
rum cubitorum alta, & sæpe amplior
pingui solo sata.

Folia ei longa sunt duorum ferè cubi
ne multum, infernè minus virentia. Ca
dem inuolucris vestitur, vt in Orchid
videtur: flos candidus & inodorus: semi
dix iuxta caput crassa, bulbosa & arundi
dosa. In reliquis partibus zinziberi ad
lis, similitérque propagatur, radice nem
ne; satáque mirum in modum luxuriat,
Iridi tamen videtur similior, non modo
foliis & facie.

2. Minor galanga palmos tantùm duos
Minor. myrtheis, radice nodosa & vltro sæpius
nonnulli calamum aromaticum, & acc
langa confundunt. Chynenses & Mala
quenter vtuntur galanga in cibis & mec

Vires. Calefacit & siccat ordine tertio: ver
borat, colicos dolores sanat, flatus discu
omnibus morbis succurrit. Seligenda
vt præstantior.

CAP. V.

De Acoro.

ACORVS radix est odora, genicula
tum similis, sed foliis longiorib
stioribus, nec non caule tenuiore

Ipſius quoque radices tenuiores ſunt, obliquè iuxta terræ ſuperficiem proſperantes, foris & intus albicantes, & guſtu acres cum quadam amaritudine.

Turpitèr errant, qui Galangam vtrâque, zinziber & acorum non diſcrepare contẽduntnec excuſandi, qui calamum aromaticum & acorum indiſtinctè vſurpât, & ambas ſtirpes vnicam eſſe credunt: non parũ enim inter ſe diſtant, vt ex ſingularum deſcriptione patet. Adde, quod Europa tãtum acorum profert, nunquam aut rarò, & quaſi inuita calamum aromaticum; India calamum aromaticum nunquam, aut ægrè acorum.

Vires. Reponitur acorus, ex mente Galeni, inter ea, quæ tertio receſſu calefaciunt & ſiccant.

CAP. VI.

De Calamo aromatico.

CALAMVS aromaticus planta eſt Indica, & arundinacea, cuius ſcil. caulis inſtar calami aut rubi cauus eſt, aſſulatim fractu facilis, nam percuſſu cito in aſſulas diſſilit.

Calamus aromaticus quomodo ab acoro diſtet. Ab acoro non parum diſtat, nec ſimiliter inter radices cõnumeratur, ſed potius inter ſurculos ligneos, concauos, geniculatos, arundinis modo intus albidos, exterius fuluos, odore fragrantiſſimo, ſapore cum acrimonia non exigua amaro, & in mandendo admodum glutinoſo.

Ex India ſola deuehitur, & pro eo radix quædã & rei alterius, quàm calami veri & aromatici, quẽ Hippoc. mytepſicum, hoc eſt, vnguẽtarium ab odoris ſuauitate nominat, in Officinis multis venditur, quam rei herbariæ peritiores calamum Officinatum, nonnulli Cyperum Babylonicum nominant, qui nunc alitur, vt & aliæ plantæ rariſſimæ in horto celeberrimæ ſcholę Medicorum Pariſienſ. Iohann. Robini Regii Botanici induſtria & labore; antiquorum tamen calamus aromaticus & verus non eſt, hic enim acrior & calidior perhibetur, & folia habet ſtrictiora, magis

iuncea, & admodum triangula, vulga
ferè iriina. Sed cum facie & facultate
parum ſit affinis, pro exotico noſtras ſ
garis rectè ſubſtituetur.

Vires. Calefacit & ſiccat ordine ſecundo l
parum acer eſt, & partium quarundam
tus aperit, menſes mouet, ſpiritus recte
iuuat natiuum.

CAP. VII.

De Coſto.

COSTVS planta peregrina
quidem celebrata, ſed ſuis li
ſatis accuratè ſignata, ac deſc
ra illius dignotio perfectè nondum re
tuit. Omnes quidem vno ore radicem
ciant, ſed ex quanam ſtirpe, & an ex
vel diuerſis, nullus adhuc indubitante

Species. Quod ſi antiquis fides non deneget
his potiſſimum, quæ probè norunt, c
longo comprobarunt vſu, non niſi d
iuſtè) tria coſti genera agnoſcemus, A
cum & Syriacum.

Coſtus amarus & dulcis. Arabicus candidus eſt, leuis, & odori
teris præſtans, recens, abundè plenus,
rioſus.

Indicus leuis quidem, ſed niger &
riacus flaueſcens, tuberoſus, guſtu ace
ſuauiter fragrans. Arabes verò tantum
nera conſtituunt, amarum & dulce: cre
ſius, genus coſti duntaxat vnicum eſſe,
tione quadam cum amariore, vel acri
cem nominari: quam ſaporis diuerſit
tis omnibus agnoſcimus quotidie, qua
ciores ſunt ac ſuauiores; vetuſtiores
Coſtus vulgaris. eroſæ & corruptæ, acriores, amariores, &
Coſtus autem vſibus medicis nunc te

gatis, radix est ferè zinziberis effigie, intus albida, læuis, parum grauis, exterius è pallido flauescens, subamara, suauissimè fragrans, ac sæpe tam odorata, maximè cum adhuc recens est, vt importunè caput feriat. Nascitur in multis Indiæ tractibus, vt in Guzarate, & circa Amadabar, vrbem istius regionis percelebrem. Græci & Latini Arabum nomenclaturam retinuerunt, omnésque vno ore Cost aut Gostum efferunt.

In Pharmacopoliis nonnulli pro costo radicem quandam aromaticam plantæ nunc vulgaris vsurpāt, quæ è Seseleon genere deprompta videtur: ad Æthiopicum enim Matthiolo dictum proximè accedit, radice, foliis, caule, magnitudine, facie, viribus. A quibusdam pseudocostus, ab aliis Costus Belgarum, ab aliis Costus officinarum solet appellari. Qui hunc pro vero substituere verebitur, angelicam illi sumere licebit.

Costus cum subamarus sit, modicè astringit, & quia *Vires.* acer, calefacit insigniter, suáque odoris eximij gratia, cor & spiritus reficit & exhilarat.

CAP. VIII.

De Been vtroque.

BEn vel Been, *ex Rhas. par.135. de nomin. Arab.* vox est Arabica, arborem quandam in Æthiopia nascentem, & tamarisci similem designans, cuius granum dicitur Abelban, ex quo oleum manat, Mucilinum dictum: Qua voce ipsa etiam planta insignitur: nam Been secundum Rhasim *cap.145.lib.21* & Arabes Muscellinum dicitur. Quænam verò sit illa planta, dilucidius non explicat, vt nec etiā Auicenna, *Opinio Auicennæ de Been.* qui dū *cap 85.tract.1.lib.2.* quærit, quid sit Ben, respōdet ipse, frusta lignea, aut radices esse cōtractas, ex siccitate habentes rugas, seu lineationes; ac duplici sub specie contentas, quarum vna alba est, altera rubra; vtraque calida & sicca in gradu secundo. Alibi tamen *tract.2.lib.de medic.cord.* vtrumque Ben siccum primo excessu scripsit, & rubeū albo calidius esse: Contrarium

tamen videmus in istis duabus radicibus, in officinis Ben nomine celebratis; nam quæ albicat, calidissima est, & acriter fauces & linguam ferit; rubra id solummodo præstat languide & ignave.

Opinio Serapionis. Serapio plantam vtramque non clarius depingit: *Ben*, ait, *species sunt duæ & ambæ magnitudine radicis pastinacæ parvæ, & quidam tortuosa. Deferuntur ab Armenia: Odor earum bonus: & ambæ viscidæ, calidæ, humidæ.*

Cùm igitur Arabes antiqui de planta indigena solum nomine tenus conueniant, quid si nostrates in ea describenda, aut obmutescant, aut pauca quædam & probabilia tantum enuntient? Nullis sanè Pharmacopoliis non cognitæ sunt duæ radices, quæ passim Been nomine albi & rubri celebrantur: Illa tamen cognotio penes tantùm superficiem est, nec dum veram quis ipsius effigiem dedit.

Ex Arabum autem sententia Ben corroborat, corpus impinguat, semen auget, confert tremori, & alia multa commoda præstat, quæ vix in nostro vulgari albo agnoscuntur. Ob id Syluius radicem Eryngii substituit, ergo Angelicam nostratem vel Hispanicã prætulerim, vt magis cardiacam, aut tormentillam.

Polemonium. Sunt, qui Polemonium opinentur Ben album esse, & bistortam, rubrum, sed leuiori coniectura, quàm vt pluribus sit opus improbare.

CAP. IX.

De Scecachul.

SCECACHVL variè nominari ab Arabibus comperio, vt Iochachium, lichimum, habet, alithimum, apud quos illius semen, seu potius granum Culcul dicitur, & foliũ, inquiunt, est simile folio Albena, seu Iulben. Hæc siquidem vocabula apud Serapionem & authorem Pandectarum videntur confundi, & pro Scecachul vsurpari, secundum quos planta est, breuicolis, venosæ & nodosæ

nodosæ radicis, è cuius singulis geniculis folia emergunt balsami, Serapio dicit basai, similia.

In illius summitate circa veris initium flores erumpunt violacei, violis tamen maiores, nec similes, quorum occasum sequuntur grana nigra ciceris magnitudine, humiditate dulci satura, quæ grana *culcul* barbara gens nominat. Rasis tamen suo idiomate Kilkil mauult appellare, cuius qualitates recenset *lib.23*. calidúmq; & humidum secundo recessu tenet: Serapio in vtraq; qualitate tantùm primo. Ambo autem plurimum valere ad rem veneream excitãdam scribunt: auget enim semen, erectionem vteri facit, & ad congressum pigros alacres reddit. Nascitur Scecachul, seu Secacul, in locis vmbrosis, atque iuxta radices arborum.

Culcul. Kilkil.

Neque autem radices, neque grana Secacul ad nos deferuntur: Et cùm è planta prorsus exotica & herbariis recentioribus incognita desumantur, à formulis remediorum debent expungi. Absurdum enim est à Barbaris ea mendicare, quibus facilè carere possumus, vel forsan ipsi carent, cùm illorum nullus adhuc Secacul accuratè descripserit, aut ad nos mitti curarit, vel saltem venale in suis emporiis, perinde ac reliqua simplicia rariora ostenderit.

Cùm rebus Venereis inseruiat, quoties dicta planta opus erit, vel satyrium præscribendum, aut iam præscriptum augendum, aut pistacia, aut nuclei pinei, aut ornithoglossum, aut alia illius, quæ ludibria mouent, substituenda.

Vires.

CAP. X.

De Cinnamomo.

QVID sit cinnamomum, vix scitur ex antiquis, qui de eo multa somniarunt: necdum ex recentioribus innotuisset, nisi illius natale solum peragrassent, vt Gartias ab horto, qui idipsum vidit in multis Indiæ Orientalis re

gionibus, vt in Zeilan, vbi laudatissimum prouenit & in Malabar.

Cais Maus. Darchini. Cassia. Cynamomum.

Illius autem dignotioni magnam attulit obscuritatem multiplex, qua designatur, apud nos & barbatam gentem, appellatio: Nam in Malayo *Cais Manis*, hoc est, dulce lignum vocatur: In Ormus *Darchini*: quo nomine etiam à Persis & Arabibus enunciatur. Apud nos verò modò Cassia & Casia, modò canella, modò cynamomum, quasi Chynæ amomum, vel potius amomum ex Chyna delatum vocatur: vnde tot diuersæ plantæ, quot nomenclaturæ sunt reputatæ.

Cassiam & Cinnamomũ esse idem. Cinnamomi species. Canella. Salthaxba.

Re vera tamen, si Garciæ fides adhibenda, vt certè tanquam testi oculato & fidissimo narratori debetur, Cassia, cinnamomum, & canella, vnum & idem sunt medicamentum: Nec cinnamomi genera plura sunt duobus, vnum, quod in Zeilan: alterum, quod in *Malabar* & *Iaca* nascitur. Pro bonitatis quidem gradu quinque eius diuersitates ab authoribus recensentur, sed genere tantùm duplici distinctæ.

Canella autem crassior, xylocassia est, seu cassia lignea durior & crassior: Arabibus Persis, & Indis *Salthaca* dicta. Quæ magis odorata est, fragrantior, & tenuior, cinnamomum est verum, quod lignum odoratum portendit, ex eodémque arbuto habetur atque canella, sed hæc ex trunco, cuius cortex crassissimus est, illud ex ramis excerpitur. Quod videtur innuere Theophrastus, dum cinnamomum in multas partes discerpit quarum, quæ radici propinquæ sunt, deteriores & minus odoratæ, quæ in supremo sunt arbuto, odoratissimæ & præstantissimæ, quæ in medio mediæ.

Displicet tamen Matthiolo hæc Theophrasti & aliorum opinio, qui cassiam & cinnamomum idem esse scripserunt, fatetur quidem cassiam & canellam non differre, sed ab vtraque cinnamomum non tantùm distingui, sed nec inueniri. Et si inueniatur, non illius corticem, sed lignum solummodo odoratissimum, & in vsum venire medicum.

Bona tamen illius venia, cinnamomum nunc habemus

mus præstantissimum: nec differt à canella, seu cassia odorata, nisi quodam accedente, vt gradu bonitatis. Atque eo modo accipiendæ sunt cinnamomi varietates à Dioscoride enumeratæ. Estque eorum optima ratio, qui asserunt, canellam seu xylocassiam esse crassissimum & extimum corticem, cinnamomum interiorem, tenuiorem, odoratiorem, præstantiorem, & ad vsus multo commodiorem.

Tempore Galeni cinnamomum adeo rarum erat, vt soli Imperatores haberent & curiosè servarent in scriniis, sed huius aromatis præstantia effecit, vt ad nos è regionibus peregrinis adueheretur copiosissimum & præstantissimum.

Arbor canella. Est autem canellæ seu cinnamomi arbor sylvestris, ac sponte nascens, magnitudine oleæ, ramis multis, ac rectis, foliis citri colore, lauri effigie, floribus candidis, fructu nigro & rotundo, oliuarum paruarum magnitudine.

Vires. Eius eximia virtus in cortice est: excalefacit, concoquit, mēses & partum accelerat, & mirè cor recreat.

Est altera canella Peruana, illi vultu similis, cuius odor, sapor, & virtus non in cortice, vt in Indica orientali, sed in fructu tantùm deprehenduntur, vt ex Nicolao Monatdo refert Clusius *cap.25. lib. simpl.*

CAP. XI.

De nuce moschata, maci & macere.

Moschocarion. Ex India defertur eximia quædam nux aromatica, quæ ab odoris suauitate Moschocaryon, Moschocarydion, caryon aromaticum, & nux myristica seu vnguentaria & moschata vocitatur. Excerpitur ex arbore peregrina pyri magnitudine, foliis persicæ, sed breuioribus, roseo flore, odore peramœno.

Arbor nucis Moschata. Arbor hæc veteribus, præsertim Græcis, fuit incognita. Nascitur in insula *Banda*, vbi *Palla*, & Macis

Bunapalla nominatur.

Huius autem arboris fructus, propter odoris suauitatem, moschatus dictus, etiãsi moschum non oleat, duplici putamine vestitur: altero externo & crassissimo, quod per maturitatem dehiscit, vt in iuglandibus: altero tenuiore, quod nucleum, seu nucem proximè ambit, quódque rubescens, ac eleganti facie se dat in conspectum, vbi cortex exterior dehiscit, & paruulus remanet.

Macis. Istud verò tenuius inuolucrum & rubeum macis est, quod etiam exsiccata nuce dehiscit, & per calorem immutato tandem rubore, calorem quodammodo aureum acquirit. Est ergo macis *membrana tenuis ex rubro flauescens, quæ nucem aromatitem, seu moschatam contegit & amplectitur.*

Macis quid.

Macer quid. Porrò macis & macer inter se discrepant, nã macis est inuolucrum nucis aromatitis, vt dictum est: macer verò *ligni cuiusdam cortex crassus, flauescens, seu cum Plinio rubeus, ex Barbaria allatus, gustu valde amarus & astringens.* Ex qua autem arbore, neque ex veterũ, neque ex recentiorum lectione certò scitur: vnde maceris quoque cognitionem incertam credimus.

Nucis moschatæ optima nota. Nux moschata probatur recens, grauis, pinguis, & quæ acu puncta succum mox reddit oleosum.

Vires. Eius vires, vt etiam macis, roborando ventriculo, & coctioni iuuandæ plurimum commendantur.

CAP. XII.

De Piperibus.

Species. NVLTÆ plantę inter se dissimiles piperis nomine donantur, vt piper album, nigrum, longum, Calecutianum, seu Capsicum, & piper aquaticum seu Persicaria. Nec defuerunt, qui viticem seu agnum castum & Ribes nigrum piper agreste vocarunt: Sed cùm absolutè piper ponitur, Garcias rogat Pharmacopœos, vt album tanquam præstantius seli-

seligant, nostrates tamen forsan albi penuria nigrum sumunt.

Planta autem, quæ piper fert album, ab ea, quæ nigrum, tam parum dissidet, vt eadem esse dicatur. Vtraque scansilis est, atq; adeo imbecillis & caduca, vt nisi fulcro quodam nitatur, ad terram illius sarmenta flexilia & lenta delabuntur, lupuli vel periclymeni modo. Propterea vel perticis fulcitur, vel seritur ad radices arboris, ad cuius fastigium sese conuoluendo scādit. Folia eius rara sunt, Assyriæ mali efficie, sed minora: radix pusilla: fructus parui rotundi, & simul multi ac racematim cohærentes.

Vires. Piper omne potenter calefacit, atque potentius album nigro, & odoratius. Sed vt planta rarissima est, sic rarissimus fructus. Est & piper quoddam caudatum, de quo suo loco.

Piper longum. Planta verò, quæ longum piper edit, non minus effigie quàm qualitate ei, quæ nigrum, conuenit, referēte Clusio, contra Garsiam, qui stirpes valde dissidentes asseruit: nam folia vtriusq; magnitudine æqualia, hederacea nempe, sed neruosiora & pediculo breuiore subnixa. *Piperis longi descriptio.* Huius plantæ fructus Iulos Coryli perbellè referunt: ex plantæ singulis internodiis prodeunt, atque ex opposita pediculi foliorum parte, vt in aliis piperibus: fructus illi ex multis granulis constant, eleganti serie secundùm pediculi longitudinem congestis. Virides autem sunt, quia ante maturitatem collecti, & nunc longiores, nunc breuiores, aut crassiores, vt in aliis fructibus contingit, perfectum incrementum non assecutis.

Macropiperis vires. Macropiper seu piper longum vehementer mordet, ait Dioscorides *cap.* 189. *lib.* 2. & quia ante maturitatem decerptum est, subamarum relinquitur. Antidotis & Theriacis medicaminibus expetitur.

CAP. XIII.

De Caryophillis.

CARYOPHILLA, seu caryophilli grana quædam sunt, seu fructus arboris exoticæ eiusdem nominis, quæ nascitur in insulis Moluccis, lauri forma & magnitudine, foliis persicæ, vel magis salicis, aliquantum angustis; surculis multis; flore copioso, primum albo, dein virescente, tum rufescente, qui vbi solis æstu indurruit, nigricat, & rudimentum quoddam fructus, seu imperfectum fructum & exsiccatum, tanquam clauum, quatuor velut exertis apicibus in extremo exasperatum.

Fructus hic adhuc virens suauitate omnes alios superat: erumpit in extremis surculis, claui modo, vnde vulgus clauum gyrofleum vocitat. Rectius enim claui cuiusdam refert effigiem, quàm nucis aut nucifolij, vt recepta videtur notare nomenclatio. Nam caryophillum dicere, nucifolium dicere est.

Vires. Calefacit & siccat vltra secundum ordinem. Plurimus est eius ad esculenta condienda, & ad medicamina vsus.

Cordi & cerebro benefacit: iecori & stomacho auxiliatur: oris fœtorem emendat, & halitum gratiorem reddit: coctionem iuuat: oculorum aufert caligines, & visum acuit, Venerem stimulat, & obstructiones tollit.

CAP. XIV.

De Cardamomis.

CARDAMVM, cordumeni, & cardamomum stirpes sunt nomine quidem parum, sed reipsa multum dissidentes. Nam cardamum

Cardamomum. seu cardameni nasturtium quoddam est, folio & semine

mine calidissimum, & penè adurens vt sinapi. Cordumeni non cardamomum est, vt putauit Sylvius, sed carui Romanum. *Cordumeni.*

Cardamomum peregrina planta est, amomo, si non effigie, saltem facultate cognata, vt nominis affinitas prætendit, atque in India nascens: cuius duo traduntur genera: maius vnum; quod Arabes *Cacolaa quebir*, & *Calcula quebir*: minus alterum, quod *hayl* seu *Kakelahil* appellant. Vtrumque ex planta cubitali & siliquosa nasens, non ex arbore procera, vt quidam autumarunt. *Cardamomum. Species.*

Leguminosa verò est illa, & vbi adoleuit, siliquas multas profert; & singulæ siliquæ multa grana, *Cacolaa* barbaris nominata, quibusdam grana paradisi, alia tamen huius nominis dignitate insignita circumferuntur, malagetæ à prouincia Melegueta, vnde aduehuntur, dicta. *Calcoladi. Hayl.*

Cardamomum nunc notissimum est & vulgare, licet peregrinum, atque medicis vsibus vtrumque optatissimum: Sed minus, vt odoratius est, sic præstantius, & magis expetitum: maius, minus.

Vtrumque cardamomum calefacit, partes, quæ principatum tenent, recreat, calorem natiuum roborat, flatus discutit, & coctionem iuuat. *Vires.*

CAP. XV.

De Cubebis.

VISI sunt antiquiores Arabibus tantùm tribuere, vt quicquid ex eorum ore vel properanter effluxerit, pro certa lege debeat haberi. Sed non tam displicet in sermone barbaries, quàm in re eorum dissidium, qui vix de stirpibus in propriis nascentibus hortis conueniunt: vnde minus mirum, si de his, quæ nullo cultu ruri nascuntur, dissentiant, vt in Cubebarum descriptione manifestum est, quas Auicenna Carpesium, Serapio myrtum syluestrem nominat. Indi verò ex istis nullam, sed aliam

cineracea, ramis tenuibus, foliis ſampſuchi, quæ quotannis Decembri labuntur, medio vere repullulant: floribus ad paruum Iaſminum luteum accedentibus, quos paruum conſequitur ſemen, aromaticum, flaueſcens, plenum, guſtu mordax, & acre, atque modicè opobalſamum redolens, quod carpobalſamum nominatur. *Carpobalſamum.*

Planta hæc ad radicem vſque ſarmentoſa, cuius ſurculi tenues admodum ſunt, fului, odorati, frequentibus nodis aſperati, balſamelæum nonnihil ſpirantes.

Vbi adoleuerunt, ſarmenta præſcinduntur, emuntúrque ab inſtitoribus, qui in aduenas regiones deferunt, quæſtus magni gratia: vbique enim expetuntur, & magno ſemper væneunt, ob inſignes, quibus pollent, facultates: xylobalſamum Medici nominant. *Xylobalſamum.*

Nonnunquam fruticis huius abſcinduntur ſurculi, quibus appenduntur lagenulæ cera oblitæ, in quas guttatim oleoſus eximiæ fragrantiæ liquor ſtillat. Sæpius tamen ineunte autumno cultellis vitreis, aut oſſeis, vt eburneis truncus, aut rami craſſiores vulnerantur: nam ægerrimè ferrum ferunt, è quorum ſcarificatu ſuccus craſſior oleo perquam ſimilis, & ſuauiter ſpirans emanat, qui Balſamelæon & Opobalſamum nominatur. *Opobalſamum.*

Inter olea quæuis & balſama omnia laudatiſſimum hoc eſt, præſtantiſſimum & toto orbe maximè celebratum, vt quod vires habeat abigendis morbis nulli medicamento ſecundas, ſiue interius aſſumatur, vt aliquando, ſiue exterius adhibeatur, vt ſæpe fit, vel aliis commiſceatur medicamentis.

Laudatur Syriacum, tenue & perſpicuum, quale in vaſis aqua pleni fundum delabi ac ſubſidere ſolet, quod omnibus balſamis legitimis commune eſt atque ei maximè, quod ex horto celebri Turcarum Imperatoris habetur, in quo magna ſedulitate paruula dicta arbos colitur & cuſtoditur, ex qua nempe tres partes excerpuntur, ad multorum morborum expugnationem vtiles, lignum, liquor, ſemen, xylobalſamum, opobalſamum, & carpobalſamum propriis & vſitatis voci- *Balſamũ optimum quod.*

bus Medici designant: quæ quod rarissima sint, & in paucis regionibus late prouenientia, à regibus tantùm, vel solis magnatibus possidentur: Nam vulgare carbobalsamum legitimum non est, tanquam viribus ignauum: ferè inodorum, vietum, rancidum, exoletum, nec suauiter spirans. Idem dicendum de ligno, quod xylobalsamum nominant: nam surculi sunt lentisci, plerumque cariosi, aut ita vetusti, vt & insipidi sint, inodori & inefficaces.

His tribus Medici succedanea analoga, prout materiæ medicæ concedit vbertas, adinuenerunt, vt carpobalsamo cubebas, xylobalsamo lentiscum recentem, opobalsamo oleum caryophillorum & nucis moschatæ, vt etiam lacrymam limpidissimam terebinthi instar olei tenuem. Nam terebinthina ipsa balsamum est, & omnium balsamorum artificialium veluti mater, cuius omnes partes optimè respondent vero & naturali balsamo.

Balsamum Peruuianum. *Balsamũ de Tolu.*

Alia nunc duo Balsama incipiunt circumferri: vnum Peruuianum, quod ex nouo orbe aduehitur ex fructu quodam mediocris magnitudinis in Peru nascente elicitum, cuius meminit Clusius: alterum à regione quadam Indica balsamum de Tolu vocatur. Stillat hoc ex arbore sauciata pumillis pinis simili: vtrumque vires habet eximias, & in Syriaci locum poterit optimè substitui.

CAP. XVII.

De Kermes.

STirpes multæ in regionibus tantùm meridionalibus, aliæ septentrionalibus vitent: Nonnullæ in his & illis viuaces sunt, & late fructificant, vt granum Kermes Mauritanis vocatum: cuius vocis vsurpatio, plantam magis exoticam esse, & in Asia, Armenia, Cilicia, vt vult Dioscorides, & in Arabia copiosiorem, satis indicat. Ad duo enim vsus insignes dum accedit, eius Arabica nomenclatio re-

io retinetur, ad solemnem videlicet confectionem Alkermes dictam,& ad pannos Bermesio colore, omnium aptatissimo inficiendos.

Est autem kermes, seu *karmas*, vt aliquando loquitur Serapio; nomen suffruticis ex illicum genere, & grani cuiusdam ei adnascentis, quod Coccus baphica, seu granum infectorium vulgò nominatur.

Kermes seu Karmas quid.

Nascitur tum in dictis regionibus peregrinis, tum in multis Gallo-prouinciæ Arelatensis & Italiæ locis calidioribus, atque his maximè, quæ ad mediterraneum mare vergunt, reponitúrque inter aculeatas illices. Multiplex enim agnoscitur illicum varietas: aliæ siquidem glandiferæ sunt, qui in proceras arbores adolescunt: aliæ coccigeræ perpetuò humiles: quædam bacciferæ inter ambas mediæ, vt Aquifolia, in septentrionali solo frequens & viuax. Nonnulli tamen ab illicum excludunt numero, licèt duæ priores tantam non habeant inter se affinitatem, quantâ posteriori cum illis intercedit similitudo.

Est ergo planta, cui adnascitur kermes, pusilla quædam illex plures sæpe surculos, præduros à radice proferens, foliis obtenebratos perpetuò virentibus, oblongis, in ambitu crenatis, densis, sinuosis, angulosis, spinosis, aculeatis horridis: quæ ima sui parte, vere primo granum quoddam, tanquam ouum paruulum concipiunt,& supernè reflexis spinis obuallant: quod postea augescens, ex albido cinereum, tandem maturescens purpureum, ac perelegantem colorem acquirit. Totum enim granum id satur ac prægnans est sanguineo cruore, qui post maturitatem perfectam diutius in membranula coactus in vermiculos abit, vesicula tenui vacua penè relicta: qui vbi adoleuerint, nonnunquam fiunt alati, & volatu aufugiunt. Ante tamen ipsorum procreationem studiosè liquor elici potest, ad syrupi de kermes apparatum, vel sericum tingendum, antequam accedat ad nobilem huius nominis confectionem.

Impeditur dictorum animalculorum generatio, vel interitus cito citatur, sola aceti aspergine, qua exanimata cadauerula colliguntur, in massam miniatam

coguntur, Scoletium dictam, Plinius Cusculium dicit, ad tincturam purpurei coloris, quem vulgus Scarlatum nominat.

Non est Coccus, seu granum illud Kermes fructus illicis, sed potius excrementum, & tanquam saliua rubens & lucida in parua Kisti conclusa, quæ circa foliorum exortum nascitur: hæc enim illex pumilla non tantùm coccigera, sed glandigera quoque est, in cuius nempe, præsertim vetustæ, surculis, glandes quernis longiores& nigriores adnascuntur: Verum tunc desinit coccum eructare: propterea eius præscinduntur surculi, vt ex nouorum regeneratione noua fiat coccorum productio.

Vires. Kermes vim habet eximiam, cor & facultates omnes roborandi. Neruis quoque præcisis vtiliter adhibetur, vt & vulneribus, quibus coalescendis sua vi astrictoria prodest.

CAP. XVIII.

De Schœnantho.

SCHOENANTHVM quasi flos iunci, vel potius ob eius fragrantiam iuncus odoratus, ex Arabia, vbi magnus est eius prouentus, per fasciculos defertur in alias regiones, in quibus nulla arte potest cicurari.

Planta iuncea est, ac graminea, ex radice exigua, arida, duriuscula, nodosa, multos calamulos, præduros, sparsos, rotundos, plenos, non concauos, nitidos, pedem altos, & in summo graciles proferens: folia rigida, sesquipalmum longa, mucronata, pallida surculos gramineos amplexantur.

Eorum fastigia ornat gemina series flosculorum, ex pallido rubentium & papposorum. Nonnulli vocant paleam de *Metha*: alij pastum Camelorum, quod eorum summitatibus vescatur & delectentur Aphricani cameli. Rarò cum floribus aduehitur, licet ab eis denominationem habeat.

Schœ-

Schœnanthum moderatè & calefacit, & astringit: *Vires.* Et quia tenuium quoque partium est, mediocriter digerit, & repellit: radix cæteris plantæ partibus astringentior: flos calidior, vrinas & menstrua satis potenter promouens.

CAP. XIX.

De folio, seu Malabathro.

EX India folium quoddam eximium, Arabibus *Cadegi Indi*, hoc est, folium Indum ad nos defertur, quod illius incolæ *Tamalapatra*, officinę verò natiui nominis alteratione malabathrum vocitant. Est verò folium Indicum mali medicæ folio simile, colore ex pallido virescens, tribus per longitudinem excurrentibus costis, odoratum, ac caryophillos aliquantum spirans. *Tamalapatra. Malabathrum.*

Non aquis innatat, nec in paludibus Indicis prouenit, neque sine radice est, vt Dioscorides putauit, sed ex arbore desumitur procera, procul ab aquis, & in aridis locis fruticante.

Est autem malabathrum calidum gradu secundo, odoratum: vrinam mouet, halitum oris commendat, vestes à tineis tuetur, & in aliis qualitatibus nardo conuenit, quæ illius penuria substitui potest. *Vires.*

CAP. XX.

De spica Indica, & nardis.

DVo scribit Dioscorides *c.* 6. *l.* 1. esse Nardi genera: vnum Indicum: alterum Syriacum: vtrumque eodem in monte proueniens, sed altera parte, quæ ad Indos flectit, Indicum: altera, quæ ad Syrios, Syriacum. Adiungit tamen adhuc postea Celticum, quod in Liguriæ alpibus nascitur, Saliunca patrio nomine appellatum, & montanum quod in Ci- *Species.*

licia & Syria viret, *Thylacitis* & *Niris* aliquando dictum.

Species nardi Celtica. Celticæ Nardi duas adhuc differentias agnoſcit Lobelius: vnam gentianæ cruciatæ foliis, & radice valerianæ maioris: alteram hirculum dictam, cuius meminit Cluſius, eam inter ſpicæ Celticæ faſciculos nactus.

Lauendula maior. *Pſeudo nardus Aſpica.* Præter exoticam nardum & eius relatas ſpecies, ſpicæ quædam noſtrates celebrantur, nardi nominibus inſignitæ, vt lauendula maior alba, Gallico & vulgari idiomate, *aſpic*, & à multis pſeudonardus nominata, ex qua oleum artificio chymico educitur, & cum additione literæ a, vulgo oleum de Aſpica nominatur: vt etiam alia lauendula maior, cærulea, ſeu Italica: atque adhuc alia minor eiuſdem coloris, odoris, & faciei. Ad eaſdem, ſi nominis etymon ſpectetur, ſtœchas quæ vere ſpicata eſt, poteſt referri.

Cùm autem ſine adiuncto ſpica, ſeu nardus effertur, de Indica ſemper intelligenda eſt, ex cuius radice exili ſpicatæ comæ naſcuntur, & confertæ glomerationes, quaſi per cirrhos ac torulos diſcriminatæ, è quarum ſpatiis mediis folia quædam iuncea exurgunt.

Vires. Spica nardi, hoc eſt, nardus indica, docente Galeno *lib.* 8. *ſimpl.* excalfacit primo gradu, & deſiccat ſecundo: iecori & ventriculo prodeſt, vrinam mouet, ſtomachi morſus ſanat, & meſenterij humiditates exſiccat. Omnium verò maximè Indica ſeu nigra nardus corporis affectibus ſanandis confert.

CAP. XXI.

De Agallocho ſeu ligno aloë.

Lignvm aloë, Græcis Xyloaloë, & Agallochum dicitur. Arbor eſt oleæ inſtar, interdum maior, non cute, vt ſcribit Dioſcorides; ſed cortice craſſo veſtita. Lignum eiuſdem odoratum eſt, nigricans, cinereis venis diſcurrentibus, & velut punctis maculatum, ponderoſum, craſſum, compactum, ſuccu-

ſucculentum, igni adhibitum, & accenſum (ægrè autem flagrat) liquoris plurimum exudans.

Eius autem odor non per vniuerſam ligni materiam diffuſus percipitur, ſed in meditullio fragrantior eſt & vegetior: atque in ſicciore, quàm in vireſcente, aut recens ſecto.

Cur agallochū rariſſimum. Rariſſima eſt arbor, in India ſola naſcens, & maximè in his regionibus & promontoriis, in quibus Tigres & ferociſſimæ belluæ victitant & commorantur: vnde non niſi ſummo cum periculo arbor grandiuſcula cædi poteſt, aut iunior euelli, & ſine vitæ diſcrimine tranſportari. Hinc antiquioris ætatis ſimpliciſſima gens ineptè credidit, eam in ſolo terreſtri paradiſo naſci.

Eius plura genera recenſet Serapio, quæ nec vidit ipſe, neque nouit: forſan alia ligna odorata, quæ multa ſunt, ad Agallochum refert. Sic quod in promontorio Comorin naſcitur, odoratum, à quibuſdam lignum aloës vocatur, cùm tamen non ſit, inquit Garcias.

Vires. Agallochum, ſeu lignum aloës, Auicennæ Agalugen dictum, calefacit & ſiccat ordine ſecundo, & ad cordis affectus plurimum valet.

CAP. XXII.

De Santalis.

ARBORIS cuiuſdam peregrinæ & proceræ iuglandis ritu lignum ad nos defertur, quod in inſula *Tymor*, vbi frequens eſt, *Chandama*: in Arabia Sandal: in Europa Santalum vocatur: Cujus *Species.* tria dignoſcuntur genera, album, pallidum, vtrumque in inſula dicta vberrimè luxurians: & rubrum, quod alibi, nempe in inſula *Tanaſarim* prouenit, vt ex Garcia ab horto narratur, qui tantam affinitatem eſſe ſcribit inter arbores ſantalorum, vt vix pallida à candida queat diſcerni, niſi fortè ab ipſis incolis, qui eas arbores cædunt: cæſas mercatoribus vendunt. Facies enim vtriuſque ſimilis, folia eadem, admo-

Decoctum sassafras, inquit Clusius, *commendatur in omni morborum genere, præsertim in obstructionibus tollendis, partibus internis roborandis, morbis mulierum multis, & venereæ lui curandæ.* *Vires.*

CAP. XXIV.

De Guaiaco.

MEDICAMENTA sex simplicia valde commendantur ad luis Indicæ curationem, sassafras, guaiacum, sarsaparilla, Chyna, Mercurius, & Cynabaris. De sassafras capite superiore, de aliis postea. Guaiacum sic à *guaiacam* voce, Indis germana dictum; Latinis sæpè lignum sanctum, ex insulis occidentalibus *Boriquen, Cuenga, Nagrando, & Nicaragua* defertur.

Arbor est procera, ad illicis, aut fraxini magnitudinem & faciem multum accedens, ramoso, meditullio nigricante, ac præduro, cortice crasso & pingui, foliis exiguis, & duris: flore luteo, ac purgatorio, quem Indi condiunt & sumunt ad corpus purgandum. *Guaiaci descriptio.*

Flores consequuntur fructus magnitudine castaneæ, ac forma duorum lupinorum simul iunctorum.

Est & alia species Guaiaci minoris, præstantioris tamen, quod Palus sanctus, & aliquando Lignum sanctum nominatur. Arbuscula est colore, viribus, magnitudine & vultu guaiaco non parum dissimilis: Nam materia ligni illius alba est, & concolor, multúmque fibrosa, sapor acrior, odor fragrantior, qualitates efficaciores. Sed quia raro aduehitur, eius penuria, guaiacum vsurpatur, quod quidem vires habet easdem, sed infirmiores. *Palus sanctus.* *Palma sancta.*

Vtrumque autem plurimum valet ad luis Indicæ curationem: nam calefacit, incidit, attenuat, meatus aperit, sudores mouet, putredinem arcet, & proprietate speciali virus venereum extinguit. *Vires.*

CAP. XXV.

De Sarsaparilla.

Ex insulis occiduis, & maximè ex *Peru*, & prouincia Honduras, radix quædam prælonga & vniformis defertur, quæ nunc Sarsaparilla, nunc *Salsaparilla, & Sarzapariglia* vocatur, quam Matthiolus & Dodonæus putant esse eandem cum Smilace nostrati. Dissident tamen inter se multum, nam similacis asperæ radix nodosa est, & geniculata, graminis ritu, multóque breuior & mollior. Enodis verò est sarsaparillæ radix, nullis geniculis asperata, dura, fibrosa, rugosa, medullosa, & aliquando viginti pedes longa, atque viminis instar facilè finditur. Cæteræ eius partes similaci similes sunt, & simili modo frutices vicinos scandunt & amplexantur.

Differentia inter Sarsaparillam & Smilacem.

Sarsaparilla primis qualitatibus calefacit, sed moderatè, calidis aperit, & sudorem prolicit, tertiis venereum virus extinguit.

Sarsaparilla vires.

Eius cremore vtuntur Indi ad venereæ luis, quæ illis vernacula & endemialis est, curationem.

CAP. XXVI.

De Chyna radice.

Nec prætereunda est alia Indicæ luis antidotus, radix nempe quædam insignis, quæ, vt & tota planta, à Chyna nomen apud nos habet: in solo vero patrio patrium nomen retinens, *Lampatan* vocatur. Nascitur in Chynarum vastissima regione, Indiæ Orientalis Scythiæ contermina, nec in montibus & fundo sicciore, vt arbitrati sunt quidam, sed locis vdis, palustribus & aquosis, arundinum more, vt iuxta maris litus, & cuiusdam Lybiæ fluuij oras.

Radix

Radix ei crassa est & nodosa, vt arundinibus, dura & tuberosa, vt rubo, rubea & tortuosa, vt bistortæ. E radice tenues cauliculi erumpunt & imbecilli, foliis admodum raris cincti, qui licet humiles, vt rectius stent, fulcro indigent, quo nitantur.

Vulgaris nunc est ista radix, quam antiquior ætas aut non vidit, aut oscitanter prætermisit. Nunc verò lippis & tonsoribus notissima, neque datur tyrunculus vllus, qui de Chyna radice non garriat; qua tanquam medicamento polychresto vtuntur Indi ad omnium morborum, atque eorum maximè, qui alia remedia illis consueta temnunt, curationem.

Vires. Valet autem plurimum Chyna ad luis venereæ curationem. Vertigini quoque prodest, stomachi dolorem sanat, hydropi conuenit ex Cardamo, colicis doloribus & affectionibus vteri prodest, obstructiones tollit, meatus aperit, vrinam mouet, sudores elicit, conuulsioni & paralysi confert, & articulorum dolores leuat. *Historia.* Carolus enim Imperator huius nominis quintus, ab aliis medicamentis nullum, à Chyna maximum leuamen, aduersus arthritidem, quæ sæpe eum male exercebat, percepit. Sunt, qui tabidis prodesse contendunt, calidiorem tamen puto, quàm vt atrophiam tollere, intemperiem sicciorem emendare & habitum optimum resarcire possit.

Garcias enim ob eius vsum in tantos ardores hepatis incidit, vt totum pene corpus inflammatione obsessum fuerit; & re vera nunc rarior solito eius incipit esse vsus.

SECTIO IV.

DE CALEFACIENTIBVS INDIGENIS.

MVLTAS quoque calefacientes plantas habemus, quæ peregrinis in re nulla cedunt, de quibus seorsim in hac sectione disceptaturus, eas primum describam, quæ seu vltro ruri, seu in hortis nostris cultura proueniant, cum excessu magis calefaciunt, dein eas attingam, quæ remissè suas vires calefaciendo exerunt; tandem quæ segniter sese dant in conspectum, nec nisi à perspicacissimis earum, qualitates accuratè dignoscuntur. De his igitur, quæ ignea quadam qualitate insigniuntur, prior erit sermo, vt:

CAP. I.

De Pyrethro.

PYRETHRVM ab igne qualitatis impressione, quam radix eius mansa in gustatorio organo relinquit, dictum, vulgus pedem Alexandrinum, Latini à saliuæ copia, quam in ore detenta elicit, herbam salinarem nominant.

Herba est cubitalis, & sæpe altior, caulem & folia dauci syluestris, aut carotę vulgaris æmula gerens, multipliciter diuisa, sectáque in capillamenta tenuia, fœniculi modo, florem pulchellum in surculorum summitatibus eructat, latum ac patulum & chrysanthemo, aut heleno forma similem, sed maiorem, medio orbe subluteum, foliolis eius ambitum circumdantibus angustis, oblongis, parte superna albicantibus, prona aliquantum purpurascentibus. In medio eius orbe, atque inter stamina semen gignitur tenue, oblongum & odoratum.

Radix

Radix ſubeſt craſſa, longa, è ſubruffo colore nigricans.

Naſcitur in Italiæ & Hiſpaniæ locis multis: & in hortis Belgii ſatum viret, adoleſcit, floret, & ſæpe ſemen perficit: vberius tamen & lætius in regionibus calidis, vt Orientalibus prouenit, inter plantas tamen indigenas & Europeas retulimus, quod in Septemtrionalibus etiam copioſum alatur.

Ptarmica. Alia planta ſuo acri odore ſternutamentum mouēs, ptarmica, ſeu ſternutatoria, ob id dicta, in Officinis ſępe Pyrethrum ſylueſtre vocatur, quod ſuo ſapore vellicante guſtum Pyrethri modo feriat, & ſaliuam promoueat. Naſcitur non modo in montoſis & incultis locis, ſed etiam in pratis, & circa margines agrorum.

Vires. Radix pyrethri feruidiſſima eſt, & ad quartum caloris exceſſum aſcendens. Pituitam in ore detenta prolicit copioſam: proinde dentium dolori, à cauſa frigida prodeſt, diuturno capitis dolori, apoplexiæ, morbo comitiali, neruorum reſolutioni, atque omnibus affectibus, qui à pituita in capite congeſta proficiſcuntur.

CAP. II.

De Sinapi.

SINAPI vix alimentum eſt, nonnunquam medicamentum, ſæpe condimentum: Dapibus enim viſcidis & glutinoſis, præſertim hyeme, conuenientiſſimè admiſcetur, vt eorum lentor incidatur & corrigatur, ventriculúſque roboretur: nam quibus palatum torpeſcit, aut cibi incuit faſtidium, mirum in modum prodeſt id condimentum; ſed quia acerrimum eſt guſtúmque ferit importunè, non modo teritur cum aceto ad eius mitigandum feruorem, ſed ſæpe ad dulcedinem & ſuauitatem maiorem muſtum commiſcetur; ſicque gratiſſimum condimentum, vulgo Muſtarda nominatum, quaſi à muſto & ardore paratum habetur, cui nobilitatem

non paruam inter condimenta multi tribuunt.

Species. Est autem sinapi vel satinum, vel agreste. Satiuum

Domesticum duplex. duplici agnoscitur discrimine: Prius folia rapo effigie similia gerit, sed paulo minora, & multo asperiora: surculum teretem, hispidum, asperum, bicubitalem, &

1\. sæpe altiorem, ramulis multis brachiatum, circa quos flosculi lutei, optima serie dispositi erumpunt, quibus siliquæ succedunt oblongæ, tenues & asperæ, in quibus semen paruum, rotundum, ex albo flauescens, gustu mordax & acre includitur.

2\. Sinapi domesticum alterum superiori adeo vultu est simile, vt solo seminis colore dissentire videatur, quod in priore velut luteum est, in hoc è nigro subrussum, folia tamen ad Erucam magis accedunt. Cætera omnia ferè eadem.

Vtrumque in agris, hortísque seritur, terrámque diligit aratam, & maximè congestitiam: quamuis vbicũque nascatur, & nullo plerumque cultu germinet.

Syluestre. Syluestre vbiq; sponte nascitur in locis aridis, quandoque etiam humentibus, & iuxta margines & rudera. Reliquis minus est, foliáque gerit minora, laciniosa, bursæ pastoriæ non parum similia, sed acutiora: flosculos emittit luteos, quadrifolios: semen in siliquis postea dat, quod aliquando enariat, & interdum album, interdum ruffum conspicitur.

Sinapi nomen dedit nobili medicamento, Sinapismum vocant cuius vsus ad multa valde celebratur, vt ad vetustos capitis dolores, comitiales affectus, vertigines, orthopnœam, tusses antiquas, destillationes, & arthriticos dolores.

Vires. Sinapi calidum & siccum est quarto recessu: incidit, attenuat, extrahit, pituitam in ore detentum elicit: Tritum & naribus admotum sternutamentum mouet, fœminas histerico pathemate suffocatas excitat: sed qui caliginosos habent oculos & imbecillos, eius vsum prorsus vitare debent.

CAP.

CAP. III.

De Thlaspi.

RECTE quidem & opposité sinapi & Thlaspi eadem serie describuntur: ambo enim si non effigie, saltem qualitatibus multum conueniunt, passimq; thlaspi, sinapi rusticum vocatur. Sunt verò thlaspeos, seu thlaspidij, vt cum Dioscoride loquitur Plinius, multa genera, inter quæ tria præcipua notantur; maius vnum, minus aliud, & quoddam medium, ad quæ alia hoc nomine donata referuntur. *Species.*

Primum vberrimè in agris cultis, incultisque pronit, foliis latioribus, oblongis, parum crenatis, in acutum sensim desinentibus, ramulos è caule sesquipedali prodeuntes, ambientibus, floribus primùm albis, sub æstatem frequentibus, pastoriæ bursæ parum similibus, in duas glumas, & tanquam valuulas subrotundas hiantibus, ex quibus semen nigricans, ferens, & acre, sapore sinapi, aut nasturtij emergit. *Thlaspi primum.*

Secundum caulem similiter ramosum edit, pedem altum, folia minora angusta, acuminata, in terram versa, flores albidos, semen paruum, acre & feruens, nasturtio cognatum. *Thlaspi secundū.*

Tertium & minus thlaspi, herbula est angustis foliis, digitum longis, in terram se conuertentibus, in extremo parum incisis, flosculis albicantibus, caule tenui, ramoso, pedem alto, cui eleganti serie valuulę multæ paruæ, planæ, breui pediculo nixæ, ac ligularum, lenticulæ effigiem exprimentes, adnascuntur, in quibus semen coarctatur paruum, gustus acerrimi & thlaspi, ac nasturtij modo, dum manditur, os linguam urens. *Thlaspi tertium.*

Nascitur in locis incultis, saxosis, montosis, soli expositis, calidis, siccis, vt in multis parietibus & tectis: & Nasturtium tectorium sæpe ab herbariis vocatur, & aliquando sinapi rusticum. Huius semen vsur-

pari solet in officinis ad Antidota, nec tamen errabit, qui eius defectu aliorum semina vsurpabit.

Multi multas adhuc alias stirpes semen feruens & acre ferentes ad thlaspidia referunt; sed cum effigie multum dissideant, alij malunt ad eas, quæ vultu magis sunt affines, reducere. Thlaspi enim Crateuæ, quod esse videtur, viola latifolia, vulgò bolbonac, vt etiam Draba quibusdam thlaspi dicta, nihil aut parum cum reliquis thlaspidis habet affinitatis.

Thlaspi Crateua

Thlaspi semen calidum & siccum est quarto recessu: Internos abscessus rumpit, menses ciet, fœtus enecat, Ischiadibus prodest: per sedem infusum sanguinolenta euacuat, & alia multa commoda pollicetur, dum ritè & opportunè vsurpatur. Admiscetur verò antidotis quibusdam, vt theriacæ, &c.

Thlaspi vires.

CAP. IV.

De Eruca.

ERVCA, quam vulgus Roquetam, Græci Euxomon vocant, in hortis colitur condimentorum gratia; acetariis enim vt & iusculis commixta simul & suauiter & vtiliter estur ab his, quibus languet calor internus, ignauúsque est libidinis stimulus: Venerem namque reuocat Eruca morantem, & tardos ad congressum maritos, celeres facit, vnde à Poëtis herba salax vocitatur.

Herba salax.

Proceritate cubitali assurgit, folio admodum longo & angusto, vtrinque profundis incisuris, sed raris lacinato, floribus pallescentibus, & aliquando luteis ac quadrifoliis: Semine in siliquis napi modo, radice candida & dura. Nascitur aliquando sponte inter rudera, & in locis asperis & incultis.

Est & alia erratica ac syluestris, quæ squalido solo, & secus vias & pomœria gignitur, foliis ad taraxacum accedentibus sed tenuioribus, ac minoribus, floribus luteis & brassicæ æmulis, media æstate erumpentibus.

Eruca syluestris.

Erysi-

Erysimum quibusdam Irio, aliis tortela dictum, vultu & gustu syluestrem Erucam tam bene refert, vt i-psius nomine à multis donetur; Cum tamen Erysimum inter cerealia à Galeno reponitur, vix inter Erucas repono.

Est verò etiam Eruca cuiusdam insecti putidi, brassi-cis κάμπη vocatur, cuius multæ varietates in colore & magnitudine dignoscuntur, de quibus agere nunc nec volumus, nec debemus, sed de his tantum simplici-bus, quæ compositiones pharmacopolio necessarias ingrediuntur.

Eruca calefacit & siccat ordine tertio: lienem exte-nuat, graue virus alarum tollit, morsibus muris, aranei medetur, venerem excitat, vrinas mouet, cicatrices ni-gras delet cum felle bubulo illita, & lentigines ema-culat. *Erucæ vires.*

CAP. V.

De Vrtica.

VRTICARVM duæ generales traduntur differentiæ; vna foliorum improba mordaci-tate, & surculorum lanugine quadam pun-gente lædit contrectantium manus, vel aliam partem corporis nudam, altera innoxiè, ac sine molestia con-trectatur. Illa Græcis modo Acalyphe, quod iniucun-do sit tactu, modo Cnide, quod molestè pungat, vulgò vrtica viua & griaca dicitur. Hæc verò lamium, & ano-nium, & vrtica alba, & mortua, ac iners nuncupatur. *Species.*

Vrentium porro vrticarum tres notantur varieta-tes, nempe maiores duæ, & minor vna: omnesque verò syl-uestres & vbique ferè sponte prouenientes. Sunt ta-men, qui specialibus quasdam syluestres & fœminas vocant, alias verò mares, vt quæ reliquas proceritate superant.

Omnium prima Romanis dicitur mas, quæ teretes caules emittit sesquicubitales, & aliquando longio- *Vrtica mas.*

res, canos & vacuos: folia lata, mucronata, fimbriata, ambitu ſerrata, vndiquaque aſpera & mordaci lanugine obſita, quæ puſtulas & vredinem etiam leui contactu excitant, & cutim rubefaciunt. Semen in paruis velut pilulis includitur, rotundis, hiſpidis, quæ è foliorum alis prodeunt.

Vrtica fœmina. Secunda vrtica fœminina eſt, eáque non globulorum modo ſemen profert, ſed tanquam vuas racemoſas, longas, mercurialis fœminæ ritu, ſecundum ſurculos & alas exeuntes: caulem erigit altiorem, ramoſiorémque & folia latiora; omnia verò mordaci pube multum importuna.

Tertia omnium minima, ramoſiſſima, mordaciſſima, & odore grauiſſima eſt, racematímque ſemen producit, ſed non prædictorum modo: nam è foliorum alis granula multa ſimul erumpunt, ſed ſingula ſingulis pediculis breuibus è ſurculo natis prodeuntia vrticæ maris ritu. Tertia hæc vrtica canina ſolet appellari, & omnibus mordacior percipitur.

Naſcuntur vrticæ locis incultis, & iuxta ſepes, dumos, & vetuſtos parietes: nonnunquam & in hortis, & in ſolo pingui.

Vrticæ vires. Vrtica omnis ſiccat inſigniter, ſed non item calefacit, nam licet ab vrendo dicatur, vredo tamen ab eius contactu excitata, non tam calori, quàm illius lanugini aculeorum inſtar pungenti tribuenda: nam *vt ſcribit Macer. cap. 2. lib. 2.* trita aut decocta vrtica ignaue calida eſt. Orthopnoicis, menſibus & vrinæ mouendis conducit: ſemen verò venerem ſtimulat, & cicutæ veneno præſentiſſimum eſt alexiterium. Valet etiam ad malignam hyoſciami, fungorum, & argenti viui qualitatem, necnon ad ſerpentum & virulentarum beſtiarum morſus. Maris autem vrticæ ſemen cæteris præſtantius creditur. Non eſt omittendum ad dolorem & puſtulas ab vrtica excitatas oleum plurimum conferre, vt & ſambuci folia trita & appoſita; Proprietate enim hanc affectionem tollunt.

Inter vrticas reponuntur totidem aliæ plantæ, quæ nunc lamia, nunc vrticæ mortuæ & inertes vocantur; Ad quas etiam refertur multorum iudicio, alia ſtirps, Romanis

Romanis vrtica *labeo* dicta, quam putant multi Agripalmam, seu Cardiacam esse, alij Galeopsim & Galeobdolon.

Lamiũ. Vrticarum mortuarum prima cubitali proceritate assurgit, foliis vrticæ, in ambitu serratis mollibus, aliquando albis, aliquando purpurascentibus cassides referentibus.

Altera superiori valde similis, sed minus ramosa flores edit multos hormini affines, sed purpureos ex surculorum geniculis verticillatim prodeuntes.

Syrupus de Lamio. Tertia minor est, imbecillior, fœtidior & foliis rotundioribus: vix eius in facienda medicina celebratur vsus. Ex aliarum autem floribus recentiores syrupum parant, quem vacant de Lamio ad vitia pulmonum & thoracis, quem tamen parum commendabilem effectus indicat.

CAP. VI.

De Iride.

A Floris variegato colore illius æmulo, qui arcus instar in opaca nube soli opposita pingitur, lilium quoddam Iris vocatur. Cuius viginti duas varietates sæpè distinxi, quas omnes nunc recensere, nostrum commentariolum non sinit.

Duæ autem præ cæteris species in vsum veniunt medicum nostras nempe, quæ flore est cæruleo & suauissimo odore, cuius radix potenter aquas educit, dein Tusca, seu Florentina, cuius radix candida est, sed multo candidior flos, atque suauissimè vtraque fragrans; Ideoque reliquis omnibus præferri solet & debet, nisi cum ex aluo serosos humores ducere consilium est.

Folia fert iris omnis longa, instar gladij, vnde gladiolus sæpe dicta, radices nodosas paucis exceptis, quæ easdem bulbosas habent, flores valde patulos, liliiformes, sed foliolis magis reflexis, quorum tria minora

ſunt, inter alas reliquorum trium ſita, ac velut anſulas conſtituentia, quibus marcidis ſiliquæ ſe produnt duæ treſve, craſſæ, triangulares, in quibus ſemina anguloſa coarctantur.

Vires. Iris cærulea, lilium cœleſte multis dicta in Pharmacopoliis multum expetitur. Nam eius radix hydragoga eſt & hydropicis vtiliter datur. Ex floribus autem paratur oleum, ad multa quoque commendatum. Florentiana verò omnibus præſtat: vim enim habet cephalicam, aromaticam, cardiacam; incidentem & aperientem. In vniuerſum omnes irides calefaciendi, extenuandíque vim habent, torminibus medentur, menſes pellunt, & magni, inquit Dioſcorides *cap. 1. lib. 1.* ad omnia vſus.

CAP. VII.

De Helenio.

HELENIVM, ſiue Inula, & Officinis Enula campana, mox à radice folia promit, longa, lata, aſpera, mucronata, numeroſa, tenui lanugine hiſpida: caudicem durum, tricubitalem, & ſepe longiorem: flores aureos ſtellatos, buphthalmi, aut Conizæ mediæ æmulos, qui in ſcappos abeunt, remanente ſemine carduino non multum diſſimili.

Radix ei magna eſt, craſſa, longa, ex ruffo flaueſcens, odorata, ac ſuauiter ſpirans. Naſcitur in locis pinguibus, & humentibus. In inſula Helena laudatiſſimum, vbi lacrimis Hælenæ natum Poëtæ fabulantur, vnde nomen. Alij tradunt, potius ab Helena ſatum fuiſſe, ad ſerpentum internecionem. Valet enim mirum in modum ad venena, non modo quæ corpus inficiunt humanum, ſed & reliquorum animantium præſertim quadrupedum. Datum enim ouibus, cum vino aut aceto, eas ſeruat & ſanat à peſte quadam, cui ſunt obnoxiæ, quam vulgus Clauelatum vocat.

Pro

Pro radicibus behen vix cognitis, nonnulli credunt, radices heleni sumi debere, quibus libenter assentior: Helenium enim, si behenium non est, ei sane optimum est substitutum.

Vires. Radix helenij manifestè calefacit, vrinam & menstrua mouet, commanducata dentes firmat, condita tussim emendat, *Dioscorid. cap. 27. lib. 1.* Potum radicis decoctum, conuulsis, orthopnoicis, pesti & serpentum morsibus medetur.

CAP. VIII.

De Cypero.

CYPERVS iuncus est triangulus, in riguis & palustribus locis emicans, cubitali, & sæpe altiore proceritate, ab imo candicans, fastigio niger. Folia promit longa, gracilia, arundinacea, dura, cultellata, paniculas in cacumine dependentes, inter quas semen occultatur. Subsunt radices rotundæ, nodosæ, longæ, sibi implicitæ graminis modo serpentes, foris nigricantes, intus ex subluteo albicantes, odoræ, suaues, amaræ: hæ solæ inter plantæ partes magno sunt vsui, reliquæ ferè inutiles.

Vires. Excalfacit Cyperi radix citra mordacitatem: Proinde vlcera validius exsiccando, citius ad cicatricem perducit, & propter vim quandam astrictoriam vlceribus oris valde conuenit; vrinam quoque mouet, menses restitantes excitat, & ad calculum & æquam subter cutem vtilissimè bibitur.

Cyperus rotundus. Est aliud cyperi genus, vultu illi simile, sed radice magis nodosa & rotunda, vnde cyperus rotundus nominatur.

Cyperus Indicus. Meminit & cyperi Indici Dioscorides, zinziberis effigie, qui masticatus croceum succum reddit, gustu amarus, sentitur & acer: Illitu vim psylothri habet,

CAP. IX.

De Angelica.

MIRVM est, antiquos eam stirpem nobilem, quam propter raras dotes, Angelicam recentiores nominant, non nouisse, vel subticuisse, qua vix tota Europa promit fragrantiorem & suauiorem. Est verò planta bicubitalis, & interdum altior, caule geniculato, striato, pallescente, cano & & ferulaceo. Folia edit amplissima, hipposelini æmula, mollia, virescentia, ex pluribus cohærentia, serrata: flosculos labicantes in vmbellis: semina subflaua, plana, lata, membranosa. Radix ei valde crassa & longa, plures in ramos aliquando dirempta, odoratissima, ac aroma suauissimum spirans, ex qua liquor sæpe oleosus exudat, pinguis, odoris eiusdem, quem & folia ipsa & surculi exhalant.

Tres autem Angelicarum agnoscuntur differentiæ, duæ nempe hortenses, & vna syluestris. Ex hortensibus vna maior est, supra nempe descripta, quæ videtur esse laserpitij quædam species; alia minor, ei odore facie, viribus, similis, ac sola magnitudine discrepans.

Ipsis cognata est alia syluestris, radice, caule, foliis, vmbellis, odore, flore, gustu, multum similis, minus tamen suauiter spirat & sapit. Frigidis locis delectatur, vdis & pratensibus. Ea videtur esse, quæ à Dodonæo & Clusio Archangelica vocatur. Id tamen nominis si cuipiam stirpi conueniat, Angelicæ veræ melius

Angelica calefacit & siccat ordine secundo, apetit, attenuat, digerit; humores crassos incidit & discutit: venenis aduersatur; pestilentibus morbis conuenit, menses promouet, cor & facultates recreat.

CAP.

CAP. X.

De Libistico, seu Ligustico.

SIMPLICIVM multorum affinis vultus in discernenda specie magnam adfert ambiguitatem. Quid enim sit Laserpitium, quî distinguatur à libistico, quî vtrumque ab angelica, Imperatora & Smyrnio, vix ex doctorum lectione colligi potest. Quantum verò coniecturis & rationibus assequi valeo, Ligusticum, Officinis Leuisticum, planta est altitudine frutices multos æquans, caule geniculato, intus concauo, foliis paludapio similibus, sed maioribus, laciniosis, ac velut in partes plures disterminatis & incisis, atque ex pallido viridantibus & nitentibus. Vmbellis comatur, flosculis paruis ac subluteis, hinc inde nicantibus, quorum senio semen oblongum, rotundum, striatum succedit, fœniculo proximum, gustanti acre & aroma olens. *Dioscor.cap.51.lib.3.*

Libisticum. *Ligusticum.* *Leuisticum.*

Radix ei candida & odorata, Panacis Heracleotici similis, vnde & panacea quibusdam dicta.

Panacea.

Falluntur, qui Smyrnium aut Hipposelinum vocant; atque grauius errant, qui non modo Silphium, sed Laserpitium esse contendunt, sed succum ex eo eductum, Belzoinum nominant: Ex arbore enim procera hoc aroma exilit; ex laserpitio, quod ferulacea planta est, succus Syrenaicus; ex Libistico vel nullus educitur succus, vel eductus minimè seruatur. An succus Syrenaicus sit Asa dulcis, vel Belzoinum, suo dicetur loco.

Smyrniũ. *Silphiũ.*

Ligusticum in Liguria copiosum nascitur, ac in Apennino monte; ibique Panacea vocatur, quod radice, caule & viribus Heracleoticum panaces referat. Quadruplici verò discrimine Panaces agnoscitur, Syrium, Heracleum, Chironium & Centaurium, quibusdam Pharnaceum dictum. Sed hæc relinquo exactius discutienda his, qui vniuersam simplicium historiam describendam suscipiunt; Redeo ad propositum.

Belzoinum. *Panaces quadruplex.*

Vires. Radicibus & seminibus ligustici vis inest calefacto-ria; ob id coctionem iuuat, ventriculum roborat, flatus dissipat, vrinam & menstrua mouet, strangulatus vteri tollit, & serpentum morsibus medetur.

CAP. XI.

De Seseli.

PLANTÆ multæ effigie plurimum dissiden-tes Seseleos nomine donantur, vt Massiliense, Æthiopicum herba, Æthiopicum frutex, Cre-ticum siue Thordylium, Peloponnense Pratense & Herbaceum, seu quòd facie Cicutæ est. Massilienf, cuius frequentior est vsus, caulis est ferulaceus, bicu-bitalis, geniculatus, durus: folia veluti fœniculi, sed ampliora, latiora, crassiora: flosculi in vmbellis albi-cantes: semina oblonga, vt fœniculi, admodum acria, non tamen ingrata, quæ sæpe medicis vsibus inser-uiunt.

Seseli Massiliense.

Æthiopicum frutex. Æthiopico surculi lignosi sunt rigidi, subrubei, & cubitales; folia oblonga, mediocriter lata, læuia, exal-bo virentia: flosculi in vmbellis flauescentes: semina oblonga, vt Libistici.

Æthiopicum herba. Aliud Seseli Æthiopicum herbaceum surculos fe-rulaceos habet, bicubitales; folia lata ex pluribus co-hærentia, Paludapio similia; vmbellas flosculis albi-cantibus refertas, semen membranosum, latum, pla-num, paleaceum, odoratum & gratum.

Peloponnense. Seseli Peloponnense geniculatus ac feruaceus cau-lis est; folia lata variè dissecta; vmbellæ patulæ; floscul. sublutei; semen latum, oblongum, planum; radix crassa, exterius subnigra, interius albida, acris & ama-ra, & stomacho grauis.

Cretico surculus humilis est, & obsequiosus; folia incisa, & in margine crenata; flores parui in vmbellis albi, semen paruum, latum, planum, odoratum, & acre. In Pharmacopoliis raro vsurpatur.

Vires. Omnium Seseleon semen calefacit & siccat ordine secundo,

ſecundo, vrinam pellit, menſes & fœtum trahit, & vrinam à renibus & veſica trahit, & educit: Maſſilienſis autem ſemen aliis præfertur.

CAP. XII.

De Gentiana.

GENTIANA non immeritò à Gentio Illyriorum rege nomen habet, & miris laudibus effertur: eſt enim ſolemne peſtifugum, putredinis exitium, & veneni alexiterium. Folia gerit plantagini, aut potius elleboro albo ſimilia, ex viridi aliquantum rubentia, venoſa, pedem longa, ſapore perquam amara. Caulis ei cubitalis eſt, ſæpe altior, è cuius ſingulis geniculis flores exeunt, verticillatim diſpoſiti foliolis ſex, anguſtis, ſtellæ radiantis inſtar explicati: quibus ſuccedunt ſemina lata, ac tenuia, calicibus oblongis, è quibus floſculi emerſerunt incluſa.

Vbique naſcitur, ſed delectatur magis in locis montoſis, opacis tamen, atque præſtantiſſima in Illyrico, vnde ſibi regium inuentoris nomen arrogauit. Vſus eius in radice eſt præcipuus, & à Medicis magis laudatus.

Vires. Tanta vis ineſt Gentianæ, præſertim radici, vt non ſolùm homines, ſed etiam bruta aduerſus venena tueatur. Stomachum corroborat ex aqua pota, lumbricos necat, putredinem arcet, virus peſtilens domat, & venenatorum animalium ictibus ſecurè medetur.

Cruciata. Gentianella. A ſimilitudine quædam aliæ plantæ Gentianæ vocantur, vt Cruciata minor, & Gentianella, ſeu quod earum vires, aut nihil, aut parum ad veram Gentianam accedant, vix in antidotorum veniunt compoſitionem.

CAP. XIII.
De Tormentilla.

TORMENTILLA, quod tormentum, cruciatúmve dentium leniat, dicta, à septena foliorum partitione, Septifolium, Græcis Heptaphylon nominatur. Nascitur in locis vmbrosis, nemorosis, ac opacis: surculos edit complures, tenues, imbecillos, humi procumbentes: folia singulis internodiis septena, inter se inæqualia: flosculos luteos: radicem crassam, tuberosam, breuem, foris nigricantem; intus rubentem, cuius magnus & eximius est ad morborum pestilentium curationem vsus.

Vires. Radix tormentillæ moderatè calefacit, insigniter siccat, tertio nempe recessu, mediocriter astringit, putredini mirum in modum reluctatur, sudores mouet, pesti, & morbis venenatis efficaciter succurrit.

CAP. XIV.
De Pæonia.

PÆONIA herba est insignis nomine, flore, viribus, multos stolones edens, pedum sæpe duorum altitudine, in summitatibus flores pulcherrimos eructans, vel rubros, vel ex albo rubentes, multiplices, amplos, & rosarum æmulos, vnde rosæ D. Mariæ quibusdam vocantur.

Species. Eius tres sunt differentiæ: Prima dicitur mas, quæ folia iuglandis nucis similia, sed ambitu minora & crassiora obtinet.

Secunda Smyrnij modo folia diuisa & superiore minora gerit, ex obscuro virentia, surculos breuiores atque omnia minora.

Tertia videtur quasi neutra, vel potius promiscua, quæ scilicet vtriusque ideam gerit & effigiem, neque

plane

planè rubra, neque candida, sed veluti pallida est.

Quædam nunc in multorum hortis cernitur prorsus alba & pulcherrima: omnium tamen elegantissima est multiflora, cuius scilicet flos non reliquarum more simplex, sed polycanthos, ac multiplex datur.

Omnes tuberosas radices habent & multifidas: quædam tamen magis glandulosas, caules oblongos: folia diuisa flores valde patulos: in summo caule siliquas amygdalis similes, in quibus dehiscentibus, multa grana, parua, prærubra, cocci colore, splendentia, acinis granatorum conformia inueniuntur, & in medio quædam nigra, lucida, medullosa, sapore medicato, acri, subastringente, cum nonnulla amaritudine. Hæc omnia breuiter describo, ne in maiorem opus accrescat molem. Multa autem superstitiosa de pœoniis narrantur, quæ tanquam literis indigna, lubens omitto.

Pœoniarum vires. Radices pœoniarum maximè laudantur ad neruorum & cerebri robur, ad epilepsiam arcendam, sanandámque, & totum caput roborandum.

CAP. XV.

De Rubia.

RVBIA à rubedine Latinis, & Erythrodanum Græcis dicta, ramulis à terra prodit quadrangulis, asperis, geniculatis: foliis angustis, oblongis, subasperis, ac ordine circum genicula in stellæ modum digestis. Flores in ramulorum summitatibus parui, ac dilutè lutei hiant, post quos semen paruum ac rotundum emergit, primum viride, dein rubens, postea nigricans.

Radices prolixissimæ sunt, numerosæ, flexibus multis humi sparsæ, foris, intúsque rubentes, quibus lanæ & coria inficiuntur: officinis rubia tinctorum, vulgò garensa nominatur. Sponte nascitur in locis vmbrosis & opacis, omnésque regiones ferè scatent ipsa radice gustu amara & anchusæ modo rubicunda, pellibus

tingendis & inficiendis velleribus commoda, ob id à nostris infectoribus expetita.

Vires. Rubiæ radix vrinam & menstrua mouet, icterum sanat: Semen potum ex aceto lienem absumit: radix imposita menses, secundas, & partum trahit, & lichenas ex aceto illita curat.

CAP. XVI.

De Oinone.

Resta bouis. Remora aratri. Acutella.

ONONIS, vel potius Oinone sic dicitur à vini colore, quem illius flos repræsentat: A Barbaris arresta & resta bouis: à Romanis remora aratri, quod inter arandum, radices illius longissimæ & fibrosæ, boues aratrúmque remorentur: dicitur & Acutella, à duris & acutis spinis, quibus transeuntes, qui eam attingunt, pungere solet. Planta notissima est, in mediis agris & sæpius iuxta eorum margines nascens, & maximè in solo pingui & glutinoso, viuáxque supra modum: nam cùm fundum lætum inuenit, sese multum propagat, singulis annis nouos surculos eructans, qui in terram vicinam vagantur modò cultam & pinguem. Surculos emittit breues, rigidos, spinosos, quos folia rutæ admodum similia, sed maiora & molliora in serti modum coronant. Capitula exerit circinata, folia parum hirsuta, gratum halitum spirantia, florem pisi, sed minorem, & vnicolorem & purpurascentem.

Vires. Radix excalfactoria & extenuatoria est, vrinam mouet, calculos comminuit & pellit, obstructiones tollit, menstruum quoque sanguinem pellit, & ictero prodest.

CAP.

CAP. XVII.

De Eryngio.

ERYNGIVM, & corruptè Iringium, vel marinum est, ad loca nempe mari vicina lætè germinans, foliis latis, angulosis spinis durioribus circumseptis, vel campestre seu vulgare, cuius plures dantur varietates: quoddam dicitur Hispanicum, Pannonicum, Alpinum, præter alia quædam spuria. *Species.*

Folia vulgaris in varias secantur particulas acuminatas ac spinosas. Caulis cubitalis est, ac ramosus, in cuius summitatibus capitella in globum coacta, muricato spiculorum vallo, in stellæ modum radiantur. Ex mediis capitulorum spinis horridis exeunt flosculi cærulei, & interdum flauescentes, radix crassa longáque est, exterius nigra, interius alba, succulenta, dulcis, odorata.

A capitulorum indefinito numero multi centum capita vocant, rustici carduum lepusculum, & carduum volutantem. Planta enim integra marcescens, vi ventorum euellitur, & per medios agros dum volutatur, currentem lepusculum eminus diceres. Falluntur, qui eryngium secacul esse credunt, vt ex Serapione liquet, qui de vtroque, diuersis capitibus agit, & diuersam vtriusque tradit descriptionem. Dicitur verò eryngium Arabicè *Astaraticon*, non *Scacul* aut *Scekakul*, vires tamen habere pares, ex doctiorum lectione constat; quã ob causam secacul nobis incogniti defectu, eryngium vulgare substitui potest.

Radix eringij vim habet calefaciendi, meatus diducendi, vrinas & menses mouendi, arenulas ex renibus & vesica pellendi, & Veneris languores proritandi. *Vires.*

CAP. XVIII.

De gramine vulgari

Species graminis quot.

CVM gramen ambitu suo plantam vniuersam, quæ folia & ideam segetum profert, amplexetur, non ita mirum, si eius 46 differentię à rei herbariæ peritis quibusdam enumerētur: Istud tamen solum, quod Canarium vocatur, medicatum est, & à Pharmacopœis seligitur: reliqua omnia terram operiunt, vt pecudes potius alant, quàm hominibus medeantur.

Est autem Canarium, seu caninum gramen agricolis vt maximè cognitum, sic infensum, qui manibus & rastris segetes eo repurgant, alioquin mirè cùm sit ferax, pabulum tritico, viciníque plantis surripit: Proserpit enim radiculis pluribus, geniculatis, viuacibus, quæ ad se totam terræ pinguedinem attrahunt.

Folia ei dura sunt, vt arundinis paruulæ lata, tenuia & acuminata, vnde gramen acuminatum & dentem canis mulierculæ vocant.

Vires,

Laudatur gramen ad renum, aliorúmque viscerum farctus liberandos, tum & ad lumbricos intestinorum enecandos. Radix verò ea potius præstat, quàm reliquę plantæ partes.

CAP. XIX.

De Glycyrrhiza.

A DVLCEDINE radicis, tota planta glycyrrhiza, hoc est dulcis radix, & à Pharmacopolis liquiritia dicitur. Nonnulli ἄδιψος appellant, quod in ore retenta sitim sedet atque arceat.

Radix est fructicosa, longa, numerosa, humi sparsa, ex qua caules assurgunt alti trium sæpe cubitorum, foliis lentiscinis, densis, pinguibus, gluminosis tactu, ac gummosis, fraxinellæ similibus, floribus purpureis, & inter-

interdum albicantibus.

Mense Iulio, & aliquando citius fert siliquas paruas cicerculæ magnitudine. Glycyrrhiza à Theophrasto *c.3.lib.9.* Scythica dici videtur, qua scil. Schitæ contenti sola vndecim & duodecim dies sitim tolerant. Eandem pueri habent in delitiis frustatim sectam & aquæ demersam vitreis ampullis pro siti sedanda: mox enim vt aquam ex infusa glycyrrhiza flauescentem ebiberunt, aliam in lagenulam effundunt, agitant, iterandæ potionis causa. Ex glycyrrhizæ radicibus succus expressus, & in pastillos cōdensatus ad nos singulis annis ex Cappadocia & Hispania, vbi frequens est, aduehitur.

Succus glycyrrhizæ.

In omnibus qualitatibus temperata dicitur, ad calorem tamen magis accedit: Asperitates lenit arteriæ & vesicæ scabræ, tussi conuenit, exspectoratum mouet, & ad pulmonum & thoracis omnia vitia vtilis.

Vires.

CAP. XX.

De Cyclamine.

CYCLAMINIS varia multáque nomenclatio: Barbaris enim Arthanita, officinis panis porcinus, quibusdam Tuber terræ, aliis malū seu pomum terræ, nonnullis Cissophyllon dicitur.

Arthanita. Panis porcinus. Tuber terræ. Cissophyllon. Pomum terræ.

Nascitur in locis vmbrosis sub arboribus, in vepribus & sylvis multis. Circa initium autumni floret: folia habet hederæ, angulosa, ambitu leuiter serrata, ex viridi purpurascentia, in quibus & supra infráque maculæ plures albicant.

Est alter cyclaminis species, cui lata quidem folia sunt, sed ferè nihil angulosa, & quasi rotunda, nec nisi obscurè maculata.

Species.

Tertia agnoscitur, radice minore, flores magis purpureo & odore suauiore: eámque nonnulli putant esse, quam Plinius Chamæcisson vocauit.

Vires multas, insignésque cyclamen obtinet: nam potenter incidit, aperit, menses mouet, fœtus etiam

Cyclaminis qualitates.

mortuos expellit, icterico prodest, calculos expellit, contra steatomata efficax, maculas omnes emendat, venenis aduersatur, menstrua & fœtus potu & appositu trahit. Aiunt, si prægnans mulier radicem cyclaminis transgrediatur, abortum fieri. Sed leuis coniectura sæpe credulos fallit.

Aliæ adhuc duæ à recentioribus traduntur, à superioribus foliorum forma & magnitudine, florum & colore, & inuersione differentes. Præterea quædam vere tantùm florent, aliæ autumno, nonnullæ medio inter vtrumque tempore.

CAP. XXI.

De Scilla.

SCILLA, quod cæpaceo generi cognata sit, & locis calidis, arenosis, mari propinquis delectetur, vel etiam spōte proueniat, cæpa marina iamdiu cœpit appellari. Qui enim intus, & in cute scillæ & cæpæ anatomiam fecit vtriusque eadem interanea, eadémque segmina novit. Multum tamen dissimilia, folia, flores, semina.

Scillæ foliis marcescentibus caudex assurgit cubitalis, è cuius medio flores albidi fragrariæ similes, in cam circa fastidium desinentes, pullulant: hos sequuntur siliquæ breues, triangulares ac compressæ, semine nigricante, pleano, ac paleaceo grauidatæ.

Diutissimè autem culmus floridus præstat, pro triplici florum exortu: Primo enim tempore flores bulbo propiores, tempus multum visuntur expansi: deinde, qui medium sertum occupant: tandem, qui extremum. Mirum verò est caudicem & folia simul viuere & virescere non deprehendi: nam caule tantùm inarescente folia erumpunt: his tantùm marcidis caudex assurgit, contra reliquarum stirpium naturam, quæ primùm folia emittunt, deinde caulem proferunt: in scilla caulis prior erumpit, quàm vllum folium.

Scillæ vires. Scilla calefacit ordine secundo, & admodum incidentem

dentem facultatem obtinet. Præstat verò assam aut elixam sumere, ait Galenus: sic enim qualitas eius vehementior castigatur. Commendatur ad cerebri & neruorum frigidos affectus, vt decet, parata: quo modo eam repurgatam, minutim sectam & in meliterio reconditam, ac quadraginta dies insolatam præparauit Galenus pro puero epileptico.

Meliterium est vas, in quo mel fuit repositum.

CAP. XXII.

De Bulbis.

BVLBVS vel coronarius est, vel medicamentarius, vel esculentus: inter coronarios recensentur narcissorum, lilionarcissorum, seu Tulipparum & hyacinthorum penè innumeræ varietates: Inter medicamentarios scilla, hermodactylus, Pancratium, bulbus vomitorius: inter esculentos, qui etiam ad medicos, eósque eximios trahuntur vsus sæpe, porrum, ascalonium, & hi, qui antonomasia quadam regij dicuntur, omnibus præstantiores, & ad Venerem stimulandam vtiles, quique veteribus in frequentissimo fuerunt ciborum vsu, pro quibus nunc cæpis & ascaloniis tantùm vtimur, quæ veri nobis bulbi sunt, eósque pollicentur & præstant effectus, quos veterum bulbi, similitérque describuntur, adeo, vt antidotis dum bulbi semen expetitur, cæparum vel ascaloniorum, escallotas vulgus nominat, semen vsurpari potest.

Species.

Balbus autem dicitur radix quædam sæpius corticosa, breuis, rotunda, membranis pluribus tunicata, quarum exterior omnium maxima, extra terram sæpius frondescit, omnésque simul coëuntes, capillamenta multa, seu radiculas tenues producunt, quæ succum è terra conuenientem alliciunt in totius bulbi nutricatum.

Balbus quid.

Frontes ei cæparum ritu teretes, angustæ, inanes, in mucronem desinentes: cauliculi dodrantales, in quorum fastigio flosculi emicant purpurascentes, quibus

deciduis semen succedit exterius nigrum, album interius.

Vires. Bulbi omnes acrimoniam habent, inquit Dioscorides *cap.* 200. *lib.* 2. excalfaciunt, Venerem stimulant, multum alimenti suppeditant, inflationem pariunt, ob id veretri tentiginem excitant. Sed copia eorum largior in cibo vitanda, quoniam neruos tentant. Præ omnibus autem bulbis, libenter crederem, Satyrium stimulandæ Veneri conferre, alios ignauius, nec nisi quia flatuosi sunt, ipsius ludibriis inseruire.

CAP. XXIII.

De Satyrio.

Species. A RADICUM effigie plantæ quædam testiculi dicuntur, ab effectu Satyria, quod pronos ad Venerem reddant, Satyrorum ritu. Inter bulbosas radices numerantur, quarum, quæ vnico bulbo radicatur, propriè satyrium; quæ duobus, Cynosorchis, seu testiculus canis, quæ tribus, triorchis nominatur: cuiusque verò multæ differentiæ statuuntur à forma bulbi, foliorum numero, florum colore & serie disposita sumptæ: Omnes tamen viribus affines & Veneris amicæ. Verum præ cæteris commendatur id, cuius radix vnica est, rotunda, mali magnitudine, exterius fulua, intus candida, ac multa carne turgida, gustanti dulcis & ori non ingrata. Ex ea tria folia emergunt, vnde trifolium aliqui nominant, ad terram depressa, lilij figura & colore similia, sed minora. Caulem pedalem erigit, flores paruos & candidos: huius radices præ aliis sunt eligendæ ad conditurам, & pro verò satyrio credendæ.

Vires. Satyria condita analeptica sunt, & vtiliter dantur tabidis, atque his, qui res venereas frequenter exercent. Tanta enim vi radix satyrij ad congressus excitandos pollere creditur, vt sola manu detenta Venerem stimulet. Vnde Græci plantas penè cunctas libidinem irritantes, satyrij nomenclatione designant.

CAP.

CAP. XXIV.

De Porris.

PORRVM studiosissimè seritur in hortis culinæ dicatis: Planta enim vesca magis est, quàm medica, vt olitores & coci satis agnoscunt: eius tamen succus interdum pharmacariis remediis vsurpatur, vt pulueribus pilularum fœtidarum excipiendis, & interdum empyreumati extinguendo, vel potius educendo: licèt enim calidus sit, mira vi, impressum caloris vestigium ad se allicens, aufert.

Est verò porrum vel hortense, vel agreste, atque vtrumque duûm generum: hortense prius, dicitur capitatum, alterum sectiuum: illud quod radice constat cæparum modo rotunda, hoc quod longiore & frequenter secetur. Ex syluestribus vnum dicitur schœnoptasum, quod folia gerit tenuia iunci ritu: alterum ampeloprasum, quod in vineis & aliis multis locis sponte nascitur. *Species.*

Vnius nempe capitati meminit Dioscorides, cuius scilicet caput, vel verius radix in latum excrescit, & sese dilatat, quod vt facerent antiqui, tegulam, aut silicem superponebant, atque ita crassescere comperiebant. Alij multi traduntur modi, quibus incrementum porris conciliatur quasi prodigiosum, sed hæc omnia rei hortensis cultoribus & scriptoribus relinquenda.

Porrum omne calefacit insigniter, reficcat, extenuat, aperit, incidit, resoluit, serpentum morsibus & vstionibus auxiliatur. *Vires.*

Eius semen tritum & ex passo, aut vino albo bibitum, vrinæ difficultates soluit, & meatus vrinæ dicatos diducit. Nonnulli scribunt, porrum comestum Venerem stimulare, & ebrietatem discutere: frequens tamen eius esus tumultuosos somnos facit, visui officit, & bilem æruginosam gignit.

CAP. XXV.

De Raphano & rapo, seu Bumiade.

MAGNA est affinitas inter raphanum, rapum, & rapistrum: Raphanus notior est quàm vt longa verborum serie explicari debeat: nam infima plebecula eo admodum delectatur, & sese cum pane & pauca sale sustinet, atque omnibus ferè gentibus non parum in cibatu placere video. Triplici verò discrimine notatur: alius enim raphanus dicitur maior, vitibus valde inimicus: alius minor, seu raphanus, & aliquando radicula satiua minor: tertius raphanus niger dicitur, quem nonnulli raphanidem syluestrem, hortulani Reforum vocitant.

Raphani species.

Rapum à tumente figura, Bunias, à rotunda gongylon, vel potius strongylon, vulgò napus dictum, ex radice valde crassa, carnosa, tuberosa, alba, vix capillata, folia edit oblonga, aspera, viridia, profundis incisuris vtrinque dissecta: caules bicubitales & ramosos, flosculos luteos, quibus siliquæ succedunt, seminibus brassicæ similibus, sed maioribus prægnantes, quæ ad Mithridatij confecturam accedunt, cuius vis ad venenatorum morborum expugnationem summoperè commendatur.

Rapum vnde dicatur bunias.

Suspicantur verò nonnulli, buniadem à napo vulgari distare, illiúsque non huius semen ingredi mithridatij compositionem: alterutrius tamen defectu hoc vel illud substitui potest.

Tria porrò naporum seu raporum dantur discrimina, à figura radicum sumpta: Primum orbiculatum, seu turbinatum & breue est: secundum crassum & oblongum: tertium minus & vulgare, quod vulgus absolutè napum nominat.

Raporum species.

A soli & cœli conditione, vt magnitudinem, sic bonitatem acquirunt napi: qui in agro Cadomensi fruticant, tam suaues & grati sunt, vt in omnibus aliis præferantur.

ıpiſtrum ſylueſtre quoddam rapum eſſe videtur *Rapiſtrũ.*
bulboſum, quod paſſim in aruis germinat, foliis
, virentibus, laciniatis, floribus luteis, cuius ſe-
mulierculæ nauetam vocant.
lia eſt eius differentia foliis eryſimi, lampſana di-
: vt & tertia quædam erucæ folia gerens & flores
lidos: omnia verò ſemina, parua, nigra, rotunda, ſi-
is incluſa proferunt.
aphani crudi tantùm menſis apponuntur & eſitan- *Vires.*
napi non niſi cocti; omnibus ineſt calefaciendi, a-
endi, & vrinas mouendi facultas,

CAP. XXVI.

De Anemone.

SVPRA de calefacientibus tantùm egi- *Altera*
mus, quorum radices magis celebrantur, *pars.*
paucis aliquot exceptis, propter exceden-
tem calorem in huius ſectionis initio de-
ptis, quorum inutilis radicum qualitas perhibetur,
c de his, quorum aliæ potius partes veniunt in v-
ı, diſſeremus, initiúmque ducemus ab anemone,
ıde cætera perſequemur. Dicitur autem anemone *Herba*
uando herba venti, quod eius flos non niſi vento *venti.*
te ſeſe diducat & aperiat. Poëtarum fabellæ ex A-
ıdis cruore natam aſſerunt, vnde & flos Adonis qui- *Flos A-*
dam dicitur. Eius duæ generales differentiæ tradun- *donis.*
, hortenſis vna, & altera ſylueſtris; atque vtriuſque *Species,*
ſertim hortenſis adhuc multæ varietates agnoſcun-
, florum colore & multiplicitate tantùm diſtinctæ:
ædam enim florem habent candidum, aliæ rubrum,
e cæruleum, nonnullæ phœniceum, aliæ rubellum,
e violaceum, aliæ ex herbaceo cruentum: quæ om-
ob florum præſtantiam & pulchritudinem coronis
tùm dicantur: Sylueſtres verò pauciores ſunt, & ad
dicos vſus magis requiſitæ, vt ad confectionem vn-
nti Martiati deſ. Myrepſi, in quo ſylueſtris anemo-

CAP. XXVIII.

De Thymo.

THYMVM omnibus notum, inquit Dioscor. planta parua est, surculosa, exilibus & angustis foliis, quamplurimis vestita capitulis, in fastigio flosculis albescentibus refertis.
luo sunt genera: primum dicitur Cephaloton, *Species.*
adi multum simile: alterum ab eo distat, quod *Cephaloton.*
s sit, perpusilla habeat folia & flores, non in capiut spicis, sed iuxta folia. Datur & aliud exoti-
Peruuianum dictum, quod minus surculosum & *Peruuianum.*
sim est, sapore minus acre, odore magis suaue,
lquis aliis simile.
lymum calefacit, siccátque tertio gradu, incidit, *Vires.*
uat, menses mouet, fœtum trudit, viscera expur-
z à pulmonibus educit: Oculorum claritati mul-
prodesse creditur.
epius verò in genere condimentario reponitur;
iculinæ eo quotidie & viridi & sicco vtuntur.

CAP. XXIX.

De Serpillo.

SERPILLI duo genera traduntur: vnum *Species.* hortense, quod maius est, magísque succulentum, cultu & solo pingui gaudens: alterum agreste, quod locis petrosis, squalidis, ci, sterilibus, & aruorum marginibus & collibus detur. Vtrique ferè thymi facies, odor & sapor, & à pendo nomen: humi namque serpunt ramuli, & ib radices figunt, vbi terram attingunt. Vulgari ac utri exiles & tenues sunt viticuli, foliis exiguis, ymi similibus induti, duri, lignosi, quorum nonnulpami altitudine assurgunt: alii procumbentes in stan fibras capillatas, seu radiculas demittunt.

In summitatibus capitula rotunda habent, è quibus flosculi prodeunt ex albo rubentes & purpurei, quorum vt & plantæ totius odor grauis & suauis.

Pulegiũ montanum. Inuenitur & in multis locis aliud serpillum maius & agreste, cuius cauliculi non serpunt aliorum more, & in officinis pulegium montanum vocatur.

Hortense serpillum propter gratum & suauem halitum inter coronarias stirpes locum habet. Surculos emittit longiores & crassiores: folia item latiora & hebetiora, & capita flosculis maioribus coronata.

Vires. Serpillum acre & calidum est insigniter, menses & vrinam mouet, tormina ventris sedat, lethargo condicit, contra venenatorum animalium morsus valet, atque serpentes, dum vritur, suo fumo repellit.

CAP. XXX.

De Sampsucho & Maiorana.

Sampsuchum. SAMPSVCHVM Dioscoridis maiorana non est, cùm sit herba ramosa per terram repens, foliis calaminthæ tenuifoliæ, rotundis & hirsutis: maiorana namq; minimè repit, sed *Maiorana.* surculis multis, rectis assurgit in altum, nec foliis constat rotundis, sed mucronatis: attamen sampsuchi penuria vsurpari rectè potest. Est enim planta viribus & facie valde affinis illi, cuius gratiosus odor sapórque efficit, vt sedulò in hortis & vasis figulinis alatur, & cura maiore conseruetur: hinc forsan maioranæ nomen, vel à Maro, vt sentit Dodonæus: *Marum.* adeò maiorana *Hysobriũ* & marum, seu hysobrium, vt ex Dioscoridea eius descriptione colligit, sint vnica planta, sampsuchum & *Amaracus.* amaracum altera, ex Dioscoride & Theophrasto: Amaracus tamen Galeno Parthenium est, ex Dodonæo sic non suo, sed alieno lapsu nominatum, cùm re vera amaracus sit sampsuchum.

Eorum verò nusquam admittenda ratio est, qui ad mari familiam Clynopodium referunt, quod vulgus Gallorum *mastic* nominat, cum inter se non parum dissi-

diffideant: nam marum Dioſcoridi herba eſt ſurculoſa, flore origani, foliis multo candidioribus, eiſque vulgo cognita & Origanis dicta: Plinio verò exotica planta eſt, nec inter vernaculas numerata. Clynopodium, quod nonnulli Cleonicon, alij zopyron nominant, vulgare eſt, & ſerpillo ſimile.

Clynopodium.

Porro maiorana vel frigoris impatiens eſt, vel patientiſſima: hæc hyemalis dicitur, & inter niues medias innoxiè viret; illa æſtiua & algidioris brumæ cuiuſdam occurſu perit.

Calefaciendi vim habet manifeſtiſſimam, cephalicam & hyſtericam, atque menſes ſubdita, vel pota accelerat.

Maiorana vires.

CAP. XXXI.

De Pulegio.

PVLEGII duæ ſunt differentiæ; vnum dicitur mas, ſeu ſatiuum, verum & latifolium; alterum ſylueſtre & anguſtifolium. Vero pulegio abundè caules exeunt multi, rotundi, ſæpe procumbentes, in altum tamen ſeſe attollentes, folia è ſingulis geniculis bina exeunt ſubrotunda: flores ſubcærulei, circulatim culmos iuxta foliorum exortum circumdant. Suauem pulegium odorem halat, maximè cum floribus ornatur. Eius odorem aqua vaſe vitreo, vt decet, ſtillata, ſeruat. Vt pulegium verum parum diſtare videtur à ſecunda Calaminthæ differentia, ſic ſylueſtre à ſerpillo. Naſcitur optimum in locis aridis, ſaxoſis, & montibus, vnde pulegium montanum & regale, quod officinæ multæ Clynopodium illé dicunt. Pulegium recens incenſum pulices necat, vnde fortaſſis nomen. Ad pulegia autem plantæ multæ odoratæ referuntur, in quibus deſignandis vix auctores conueniunt.

Species.

Pulegio vnde nomen.

Pulegium calefacit ordine tertio, valenter exſiccat, tenuat, menſes & ſecundas mouet, pectoris pituitam digerit, coctiones iuuat, cõuulſis auxilio eſt, con-

Vires.

tra serpentum ictus ex vino confert, lienosis admotum medetur, & podagricis & comitiali morbo affectis prodest.

CAP. XXXII.

De Polio.

Polij nomen unde.

POLIVM capitulo quodam paruo in corymbi speciem coacto hirsuto, tomentaceo & albescente, capillitium hominis cani similitudine quadam effingit, vnde nomen. Assurgunt ei ab vna radice surculi numerosi, tenues, duri, lignosi, rotundi, sesquipalmum longi: folia oblonga sunt, crenata, rigidiuscula, chamædryos affinia, sed angustiora, in ambitu serrata, in virgularum summitatibus flosculi albina lanugine pubescentes, simul plures in capitulum coacti: semen paruum, nigrum, oblongum.

Tota planta incaua est, in locis squalidis & montosis lætius virens, vnde polium montanum in pharmacopoliis nuncupatur, cui etiam Teuthrio nomen est, secundum Dioscorid. *cap.124. lib.3.* Grauem odorem spirat, sed non iniucundum, & ad medicos vsus sæpe adducitur.

Est alterum non vsque adeo valens odore & viribus infirmius, cuius etiam surculi rigidi sunt, & rotundi, folia breuiora & angustiora. Flosculi multi, simul congesti, lanugine tenui incanescentes.

Alia duo recenset adhuc Remb. Dodonæus. Pena verò quatuor, quæ his inuestiganda relinquo qui vniuersalem stirpium historiam describendam susceperunt.

Vires.

Polium calefacit ordine secundo, siccat initio tertij, hydropicis, ictericis, lienosis medetur, vrinas & menstrua mouet, substratum, suffitúmve serpentes fugat; vulneribus ad cicatricem perducendis opitulatur.

CAP.

CAP. XXXIII.

De Ozymo.

OZYMUM planta cum ſit odoratiſſima, hoc præ cæteris nomen iure ſibi vendicauit, ne poſthac minus aptè Ocymum vocitetur, quod pabuli genus eſt, teſte Varrone, ex varia ſegete adhuc virentę, boum cauſa, fieri ſolitum. Ob eandem fragrantiam, vulgus etiam baſilicum, quaſi baſilica, ſeu regia domo dignum appellat; Ozymum tamen non malè dici credunt multi cum Pompeio, à naſcendi celeritate, nam tertio à ſatu die, & interdum ocyus erumpere ſolet, tradúntque nonnulli nimis ſuperſtitiosè aut potius ridiculè lætius prouenire, ſi cum maledictis ſeratur. Verum ſignificantius per z. ſcribitur ab ὄζω, hoc eſt, oleo, quia tota planta ſuauem efflat odorem. Mirum eſt, quod de ozymo ſcribit Plutarchus, cuius nempe ſurculi ſicci, aut paleæ tenues à ſuccino expelluntur; cuiuſuis autem alterius ſegetis feſtucæ, aut paruulæ ſtipulæ attrahuntur. Holerius Medicus Pariſienſis *cap.1. lib.1. de morb. intern.* rem notatu digniſſimam narrat, de quodam Italo, cui ex frequenti odoratu ozymi, quod baſilicam herbam nominat, ſcorpio natus in cerebro vehementes & longos dolores, poſtea mortem attulit: Libyes tamen aſſeuerant, ſi quiſpiam eo die, quo ederit ozymum, feriatur à ſcorpione, non poſſe lædi. *Hiſtoria.*

Quatuor autem ozymi perhibentur differentiæ, tria nempe ſatiua & ſylueſtre vnum, Acinos dictum. Ex ſatiuis duo latifolia ſunt, & vnicum tenuifolium, quod baſilicum minus dicitur. *Species.*

Vulgare ac latifolium cubitali proſilit altitudine; geniculoſum eſt, ramulis teretibus, folio mercurialis, ſed maiore: Floſculi ei interdum candidi, nonnunquam purpuraſcentes: ſemen nigrum & puſillum, quod in Hippo de arthemiſia D. Fern. vſurpatur.

Ozymum manifeſtè calefacit, flatus diſſoluit, vri- *Ozymi vires.*

nas mouet, mœrores, quos atra bilis inuehit, mulcet, tristes exhilarat, timidos animat. A Chrysippo tamen improbatur, vt stomacho & oculorum sanitati officiat, & insaniam inducat.

CAP. XXXIV.

De Origano.

Species. QVATVOR sunt origani genera; primum & commune dicitur Heracleoticum, seu Cunila; secundum Onitis; tertium syluestre; quartum Tragoricum: cuius adhuc duæ narrantur varietates, quas breuitati studens fusius describere non libuit.

Verum autem origanum foliis & virgultis est maioris maioranæ simile, in summitate gerens vmbellam, non circinatam, sed in paruis thyrsis, spicatis, hinc inde congestis, media æstate adolescit; atque vt facie, sic odore, ad maioranam accedit; verum hyemis sæuitiam tolerantius subit: nam inter niues innoxiè viret. Brassicæ multum aduersatur & serpentum generi; quare testudines cum illis dimicaturæ origano sese muniunt, & contra frigida venena maximè valet.

Vires. Omnia origana calefaciendi, siccandi, incidendi, attenuandi, & vrinas mouendi vim habent: purgationes fœminarum cient: peripneumonicis & tussientibus ex melle in eclegmate & sorbitione feliciter dantur.

CAP. XXXV.

De Mentha.

Species. DICIT Mentha cuique nota sit, etiam Dioscoridis testimonio; nam viuacissima cum sit, vbique facilè germinat, vix tamen species eius omnes exactè describuntur, & sæpius confusè mentha, menthastrum, sisymbrium, & calamintha designantur. Sic verò distinguuntur.

Hedios-

Hediosmos seu mentha, vel hortensis est, seu domeca & vera; vel sylvestris, seu notha, menthastrum dia. Menthæ veræ quatuor sunt species: Prima caules ibet quadrangulos, obscurè rubentes, aliquantum pisos, folia subrotunda, flosculos subrubros, circum uliculos orbiculatim natos: Radix illius, vt reliquam, serpit, nouos subinde turiones germinans. *Prima mentha species.*

Secunda, radice, foliis, odore, magnitudine priorem mulatur, sed color magis ex rubro nigricat, & flores ramulorum fastigiis spicantur. *Secunda.*

Tertia, foliis constat longioribus, flosculis spicatim sidentibus. *Tertia.*

Quarta quoque foliis est oblongis & acutis, sed floris subpurpureis, geniculatim caulicorum internodia istar primæ conuestientibus. *Quarta.*

Præter has à rei herbariæ peritissimis connumeratas, iam adiungit Matthiolus, quæ Goritiensibus Menta Grҫca à Val. Cordo Sarracenica, à quibusdam her D. Mariæ, à nonnullis saluia Romana, ab aliis Laslata, à plerisque *herbe du coq*, Gallicè nominatur. *Mentha Graca. Herba D. Maria. Lassulata.*

Planta est in hortis passim nascens, foliis maioris luiæ, aut betonicæ, ex viridi albicantibus & serratis, ulibus cubitalibus & sæpe longioribus, in quorum stigiis flores exeunt coryambacei, colore mellino, taceti modo: huius sapor amarus est, odor vt menthaim grauis, non tamen ingratus.

Menthastri, seu menthæ sylvestris, duæ sunt etiam ecies: Prima, vbiuis secus mœnia & scrobes vrbium atet, foliis maioribus, rugosis, leuiter crenatis, floribicatis. Secunda pratensis est, quæ viret aquosis marnibus, falia gerens hispida, incana, subrotunda, flores prior, spicatos; vtraque gravis, nec odore insuauis. *Species mentha stri.*

Mentha in re cibaria vtilis est, peculiarémque graam tenella habet in acetariis, adultior autem vt præara, sic ingrata est. Natura manifestè calida est, & exiiè stomachica. Proprietate enim ventriculi calorem iget, robur firmat, coctionem iuuat, flatus discutit & rmina sanat. *Vires.*

Tanta verò est Sisymbrij cum mentharum familia gnatio, vt cultu, aut neglectu inuicem transmuten- *Sisymbrium.*

Sion. *Cardamen.*

tur. Officinæ balſamintham nominant, vulgus mentham criſpam Longè autem diſtat à Sio, ſeu Berula, vt & à Cardamine, ſeu Creſcione, quem Siſymbrium aquaticum vocant: nam verum Siſymbrium, ſerpillum ſylueſtre multis dictum, menthæ hortenſis admodum ſimile eſt, ſed odoratius & latiore folio; viréſque medicas habet inſignes. *Dioſcor. cap 155. lib. 2.*

CAP. XXXVI.

De Calamintha.

Species. 1.

CALAMINTHÆ tres ſunt ſpecies: prima montibus familiaris; ſecunda pulegio cognata, tertia menthaſtro. Prior, quod in locis ſquallidis, tuberoſis, montoſis fœcundius luxuriet, montana dicitur; propter tamen eius elegantem faciem & gratum odorem, nunc in hortis cicurata ſeruatur, vt menthæ omnes, quibus & viribus & nomenclatura vtcunq; reſpondet; nam calamintha pulchram mentham portendit, atque nominis iſte complexus illius nobilitatem ſignat, in Officinis calamentum montanum nominatur.

2. Secunda calamenthæ ſpecies, foliis regali pulegio ſimilis eſt: ſed aliquando maioribus, albidis, variegatis maculis, floribus ex candido purpurantibus, virgas cubitales amicientibus. Gaudet locis apricis & expoſitis ſoli. Reperitur & in multis aruis poſt ſegetem demeſſam. Vocatur quoque interdum nepeta, Dioſcoride referente, à quo nec improbatur, nec probatur hęc nominis vſurpatio.

3. Tertia menthaſtro ſimilitudine reſpondet foliis oblongioribus, caule & ramis maioribus, quàm ſuperiores, ſed viribus eſt inefficacior. Dodonæus pro hac tertia Calamintha Cattariam herbam exhibet: Fuchſius aliam in multis diſſimilem, & reuera Dioſcoridis lectio vix vllam Cattariæ lineam deſcribit, iuſtè tamen

Herba Cattaria

ad cala-

calamintharum familiam referenda, vt quę illis sit
gnata, & viribus herba præstans, antiquis forsan i-
ota. Cauliculos edit multos,quadratos,duriusculos,
ia marrubij incana,singulis nodis bina, flores in ex-
mo spicatos menthæ aut menthastri modo. Dicitur
tatia quod valde cattis expetatur, qui eius folia iu-
ıdè & quasi lasciuiendo contrectant,& auidè depas- *Nepeta.*
ntur. Vulgus Pharmacopœorum nepetam vocitat.
Insigniter calefacit & attenuat; peculiari dote con-
ɔtum iuuat, atque vterum reddit fœcundiorem.
Omnis verò calamintha essentia est tenui, calida & *Vires.*
:a in tertio quodammodo recessu; tormina sedat,
nbricos & ascaridas enecat, icterum sanat,menstrua
:it, sugillata tollit,asthmaticis medetur, strenuè hu-
·res digerit, ad omnia autem efficacior montana.

CAP. XXXVIII.

De Absynthio,

ICET Absynthium herba sit,Dioscoride re-
ferente, vulgo nota, in eius recensendis spe-
ciebus ac describendis, vix duo consentiunt.
ictis autem breuitatis gratia,opinionum varietati- *Species.*
, dicimus tres esse absynthij differentias,Absynthiū
gare, absynthium Santonicum, absynthium Seri-
um. Falluntur verò,qui vulgare aliud à Romano & *Absynthiū Romanum, esse vulgare.*
ıtico existimant, quique Santonicum appellant ab-
:hium Romanum: vulgare enim Romanum est, sic
n dictum, quod fuerit plebi Romanæ sacrum, &
a in agro Romano, antiquisve ruderibus passim in-
iatur: Ponticum verò & à Ponto,& à stypticitate,
astrictione.
ıt quod Santonicum vel potius Xantonicum ap- *Xantonicum.*
etur, à Xantonum tractu, vbi plurimum nascitur,
ominis sortitur, hinc eius semen à nonnullis im-
ata voce sanctum, cum sanctonicum dicendum es-
appellatur. Tota planta absynthio vulgari similis

est, sed minor, minúsque candicans, seminibus non adeo multis, floribus exiguis.

Absynthium Seriphiũ, siue marinum. Tertium absynthium Seriphium, seu marinum dictum, copiosum nascitur in monte Tauro, iuxta Cappadociam. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta seminibus minutulis, subamara & grauiter olens cum quadam calefactione: Totâque adeo simillima abrotoni fœminæ vulgaris hortorum, vt non facile sit vtramvis ab altera discernere.

Vires. Absynthium omne aromaticam, suauem admodum, acrem & amaram possidet qualitatem, ait Galenus: Attamen vulgare quoddam in hortis multis inuenitur, minimè amarum, sed dulce, solóque sapore à Pontico distinguitur. Omnia verò stomacho conferunt roborando, coctionem iuuãt, & alui lombricos tam sumpta, quàm admota enecant. De absynthiorum differentiis & qualitatibus videndus est Dioscorides, vt & Gasparus Bauhinus, Medicus Basiliensis, qui librum integrum edidit de absynthiis.

CAP. XXXVIII.

De Artemisia.

Species. ARTEMISIÆ species plures sunt duabus, contra multorum opinionem; nam præter vulgares, latifoliam vnã & tenuifolias duas, marina quædam est, quæ ab vna radice lignosa, pluribus fruticat sarmentis, foliis imis & humi ferè stratis. Et Ruellio & Fuchsio si credimus, vt certè de hac credere nefas, matricaria & tanacetum artemisiæ sunt species.

Omnes autem artemisiæ sunt syluestres, quarum prior latifolia est laciniosa, ac per margines dissecta, caules habens rectos, rotundos, striatos, bicubitales & sæpius longiores, flosculos exiguos, absynthij æmulos. Nascitur secus vias, & mediis interdum in hortis.

Secunda

Secunda tenuior est, flore paruulo, candido & graolente.

Tertia tenuifolia quoque in sepibus, & iuxta ductus uarum nascitur, cuius flores & folia contrita odon maioranæ vtcunque referunt. Vsurpanda vulga: ad confectionem syrupi, qui ab ea nomen habet.

Ab Artemisia regis Mausoli vxore sic enunciatur, m olim Parthenis diceretur, hancque superstitiosi ulti herbam D. Ioannis vocitant, qua sacris illi dies lumbos cingunt.

Vires. Calefacit ordine secundo, aperit, attenuat, menses, cundas & fœtus pellit, & affectibus vteri multis auliatur.

CAP. XXXIX.

De Melissa, seu Melissophyllo.

QVA dulcedine & voluptate feruntur catti ad cattariam herbam, de qua supra, eadem apes ad apiastrum, seu melissophyllon, quasi folium melleum, vel citraginem, ab odore citri, iem refert, sæpe dictum. Eius plures videntur esse dif- *Species.* rentiæ: nam præter syluestrem, quæ impropriè melissa dicitur à Fuchsio, cum Cymices redoleat, vulgaris iaximè celebratur, deinde Hispanica, tum & aliæ mais peregrinæ, quæ è Moluccis insulis aduectæ, Moluce dicuntur.

Melissa nostras cunctis notissima, surculis quadranulatibus assurgit, foliis latis, rugosis, subasperis, crium malum olentibus, binis prominentibus iuxta nternodia, è quibus prodeunt exigui calices, cum flosulis candicantibus, succedente postea semine minuto igricante.

Hispanica effigie, odore, viribus, ei valde similis est, olia tamen minora, nec ita rigida sunt, ac virentia.

Melissa Moluccæ. Melissæ Moluccæ duæ sunt, prior læuis dicta, altera pinosa: vtraque culmos, ac folia edit multa, melissæ iostrati non parum affinia.

Vires. Calefacit melissa ordine secundo, siccat primo: in insessionibus valet ad ducendos menses, & in potu, ac illitu contra scorpionum, phalangiorum, & canum morsus conducit. Caput roborat, memoriam auget, & facultates animales recreat.

CAP. XL.

De Prassio.

Species. PRASSII, seu Marrubij duo sunt genera, vnum album, aliúdque nigrum, quod *Ballotę* vocatur. Vtrumque abs radice ramosum, altitudine sesquipedali, ac iuxta parietes & agrorum margines nascens. Candidum, quod magis est in vsu, caules edit quadrangulares, tenui pube hirsutos: folia per interualla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa & lanuginosa: flosculi ex calicibus emergunt exiguis, qui verticillatim surculorum genicula circumdant. Omne marrubium in ruderato solo, & prope collapsas ædes delectatur. Nonnulli marrubiastrum seu marrubium nigrum albo præferunt; ego album nigro cum peritioribus viris prætulerim.

Vires. Calidum est ordine secundo, siccum tertio: Obstructiones tollit, pulmones expurpat, menses ducit, ruptis, conuulsis & neruorum contractionibus confert, datúrque ad serpentum morsus & pocula venenata.

CAP. XLI.

De Betonica.

Betonica. BETONICA planè syluestris est planta, loca amans opaca, nec aquosa; propter tamen eius dotes eximias, in hortis culta adolescit. Foliis emergit oblongis, latis, virentibus, subasperis, in ambitu serræ modo incisis. Cauliculi tenues sunt, quadrangulares, aliquantum hirsuti, ac cubitales: flores fert spicatos,

tos, rubentes, & quibusdam in locis albidos Græcis
citur κέςρον & ψυχότροφον, Latinis Betonica; quæ vox
aliam plantam detorqueri solet, quæ Vetonica al- *Vetonica.*
is & tunix, à quibusdam flos Armerius, à Germanis
os superbus nominatur.

Præter betonicam vulgarem, alia quædam latifolia
ultis in locis repetitur, quæ cultu magis delectatur,
que in hortis lætius viret.

Betonica calida & sicca est secundo recessu: vim ha- *Betonica vires.*
t cephalicam & alexiteriam: quare morbo comitia-
, comati, & morbis venenatis prodest, maximè verò
morsis à cane rabido & serpentibus, & si quis hanc
æsumpserit, lethale venenum haustum nihil nocebit.

CAP. XLII.

De Veronica.

VERONICA duplici agnoscitur discrimi- *Species.*
ne, vna dicitur mas, altera fœmina, elatine
multis dicta. Illa Paulo Æginetæ Betonica
cta, surculis pedalibus, crebris, hirsutis per terram
rpit, foliis oblongis betonicæ minoribus, serratis, &
onnihil ad Teucrium accedentibus, sed exigua lanu-
ne pubescentibus, flosculis ordine digestis, purpura-
entibus; semine paruo, rotundo, nigricante, in cali-
bus loculi formam referentibus contento: radice te-
ui huc illuc diuaricata.

Veronica fœmina, multis Elatine, nonnullis Vero- *Elatine. Veronica repens.*
ica repens dicta, surculis pedalibus, tenellis, flexili-
is, lanuginosis, multis, foliosis, ab exili radice cerpit;
oliis ad nummulariam vulgo dictam accedentibus,
canis, pilosis, floribus pusillis, albidis, anthirrhini si-
ilibus, semine exiguo, rotundo, nigro, anagallidis fi-
itimo. Plurima nascitur inter segetes, & in veruа-
is, atque locis sabulosis.

Agnoscunt nonnulli veronicam quandam surrecti-
ulem, quæ rigidioribus surculis sese erigit, tenuibus,

ramosis & foliosis, atque superiori valde similis.

Exit & in pratis, inquit Dodonæus, ac humentibus locis alia quædam Veronica, effigie & magnitudine ad fœminam multum accedens, cuius tamen folia minora sunt, nec pubescentia, sed læuia & virescentia: viriculi per terram repentes; flosculi cærulei; semen in theculis conclusum, paruum & nigricans. Huius vt & superioris, vel nullus, vel rarus in medicina vsus.

Vires. Veronicam calidam & siccam esse, sensus indicat, astrictoriam quoque & vulnerariam experientia docuit. Confert scabiei & omnibus cutis vitiis, atque vlcera & vulnera optimè sanat. Peculiari autem virtute cancerosis vlceribus conuenit, si non perfectè sanandis, saltem mitigandis. Falsum est, quod scribit Fuchsius, Regem Galliæ Elephantiæ morbo correptum, huius herbæ adiumento sanatum. Nullus enim Galliarum Rex hæc fœda lue, vt nec peste, correptus fuit vnquam.

CAP. XLIII.

De Dictamno.

Vnde dictamno nomen. DICTAMNO cauliculi cubitales aut paulo breuiores, in alas quasdam diuisi assurgunt, in quorum summitatibus velut specie squammatim compactæ dependent, floribus ex eorundem interstitiis exeuntibus. Folia ei sunt rotunda, sed altera parte acuminata, multa lanugine pubescentia, ac pulegio admodum similia; sed altiora. Laudatur maximè quod in Creta nascitur, & maximè quod in Dicte, illius regionis monte, à quo nomen. Græcorum nonnulli Beloacon, hoc est, telorum remedium, & Belotocon, quod infixa spicula excludat, vocarunt. Ceruæ enim sagittis confixæ ad dictamnum accurrunt, cuius contactu, quasi partu quodam spicula excluduntur. Inde quidam dorcidium, quasi ceruariam nuncuparunt, quod ceruæ illius vim omnium primæ demonstrasse

›nstrasse creduntur. Ostenderunt & id capræ eo pa- & vulneratæ, cito telis decidentibus. Folia vero di- umno tomentosa sunt, & flores ex violaceo nigri- ntes.

Aliud quoddam in multis locis, præsertim mariti- s quibusdam, vt in littore Barofluctuensi in Norma- a inuenitur, illi foliis valde simile, quod pseudodi- ımnum appellatur, sed flores habet verticulatim sur- los ambientes, & vires, quam legitimum ineffica- ›res. *Pseudodictamnus.*

Dictamnum, & secundùm quosdam dipthamnum, qualitatibus primis calidum & siccum est gradu ter- ›, in aliis ac peculiaribus, veterum testimonio tela trahit, intro sumptum venenum extinguit, pesti pro- st, menstrua, fœtum & secundas excludit, lienem mi- iit & strangurias sanat. *Vires.*

CAP. XLIV.

De Stæchade.

DENIQVE stœchas Arabica cognominatur, cum vbique terrarum æque bona vigeat, & in Creta, & in Belgio, & Normania, vbi inno- ıe inter niues viuit, & in Sthœchadibus insulis, à qui- ıs nomen, vel à fastigio spicato. *Vnde dicatur.*

Eius tres differentiæ notæ fuerunt Dodonæo, prima ›mmunis est & vera; secunda Belgica, facie parum :iori dissimilis; tertia folio est serrato; præter quas ia datur, cuius coma auri coloris est, Eliochryso si- ilis, & chrysocome, seu stœchas citrina nostras voca- ır. Hæc cauliculos edit admodum breues & tenues, ›lia angusta, incana & hispida: flores luteos, splenden- :s, bullis exiguis similes. Nascitur in locis asperis & :enosis, eiusque tres differentias Pena distinguit, de uibus is videndus. *Species.*

Vera stœchas caules emittit à radice multos, cubi- ales, tenues, lignosos; comam in summitatibus spicæ

modo angulosam; folia oblonga, lata lauendulæ minoris ritu, & similiter incana: flosculos in spica foliacea paruos, cœruleos, odoratos, suauem halitum spirantes.

Vires. Schœchas manifestè calida est, amara, moderatè astringens, plurimum cephalica. Caput enim & facultates omnes præsertim animales recreat, humores frigidos discutit; mentem exhilarat, & omnibus capitis affectibus ab intemperie frigida natis conducit, & omnia viscera, totúmque corpus roborat.

CAP. XLV.

De Saluia.

Species. SALVIA, aut domestica est, aut syluestris. Domestica bina; maior nempe, & minor. Vtraque Elelisphacos dicta, licet maior hoc nomine sola à quibusdam donetur; minor sphacelos ab iisdem vocata, ab aliis tantum syluestris, quæ etiam Bosci saluia nuncupatur.

Est & alia Cretensis baccata, figura, odore, sapore, nostrati valde similis, cuius Pena meminit.

Saluia ramosus est frutex, ait Dioscorid, *cap.41.lib.3.* virgas habens quadrangulas, incanas, & folia cotoneæ mali effigie, sed angustiora, asperiora, crassiora, & magis albicantia. Flores in summis ramulis eminent falcati, hormino similes, cœrulei.

Vires. Saluia quasi saluatrix, vim habet cephalicam, nerualem, calefacientem, siccantem, aperientem, menses & vrinas cientem. Minor autem, vt præstantior, seligenda ad syrupi de stœchade confectionem, ipsius tamen defectum maior facilè supplebit.

CAP.

CAP. XLVI.

De Hormino.

HORMINVM, vel satiuum est, quod scilicet cultu, satu & solo pingui delectatur; vel agreste, quod sponte in pratis & locis macilentis nascitur. Vtrumque notissimum, ab na radice caules emittens interdum multos, cubitales præsertim satiuum, & sæpe altiores, angulosos, subhirsutos: folia, lata, mucronata, aspera, marrubij similia: flores iuxta folia surculos verticillatim ambientes, ex purpureo ad cæruleum vergentes, & interdum albicantes, & in quibusdam prorsus albos, atque ex pyxilulis erumpentes, quæ hiantes per maturitatem dorsum spectant: semen his includitur paruum, oblongum & nigrum; in syluestri rotundum & fuscum.

Horminum & Orualla tam affines sunt plantæ, vt inter vtramque grauissimi viri, & rei herbariæ peritissimi, nihil discriminis constituerint; distingui tamen deere certissimum est, vt inter recentiores Matthiolus notauit. Dicitur horminum à verbo ὁρμᾶν, quod eo veteres in venerem ruant; à nonnullis Geminalis nuncupatur. Orualla verò vulgo dicitur. Tota-bona, aliquado Gallitrichum, nonnulli Galli centrum, aliis Sclarea, quibusdam Scarlea, cuius quatuor varietates tractat Dodon. quas hic speciatim recensere nostri non est instituti.

Vnde dicatur. Orualla. Tota-bona. Gallitrichum Sclarea.

Hormino manifestissima caliditas inest: Eius semenum vino potum venerem stimulat, oculorum albugines aufert, aquæ conuenienti mersum muciginem quandam eructat, quæ mira vi multis oculorum affectibus prodest. Syluestre autem viribus maioribus pollet.

Vires.

CAP. XLVII.

De Scordio.

Vnde dicatur. SCORDIVM sic ab allij odore, quem refert, dicitur. Planta surculosa est, humi procumbens, foliis è singulis geniculis, binis, oblongis, chamædri similibus, sed maioribus, ambitu serratis, molliusculis, hirsutis; inalbicantibus E surculorum alis rubentes exeunt flosculi, floribus vrticæ inertis, sed lamij valde similes, sed minores. Non solum quod in Creta prouenit, laudatur, sed etiam quod in aliis regionibus offenditur.

Miraculo proximum est, quod de scordio viri grauissimi scribunt, & præ cæteris Galenus *cap. 24. lib. de antiq.* corpora nempe, quæ cruento genere belli cæsi mansissent humi diutius insepulta, quæcunque supra scordium fortè fortuna ceciderant, multo tardius aliis computruisse, partésque cadauerum, quæ herbam attigerant, fuisse prorsus à putredine vindicatas. Ob quam rem sane persuasum est, inquit Galenus *ibidem* omnibus tam reptilium venenis, quam noxiis medicaminibus, quæ corpus putrescere faciunt scordium aduersari. Vberrimè prouenit in locis palustribus muris, secus scrobes, ac loca concaua, & humentia: reperitur quoque in montibus multis vliginosis & pinguioribus.

Vires. Calefacit, siccat, à putredine conseruat, veneni resistit, pesti curandæ conuenit, & morbis contagiosis pluribus.

Contra serpentum morsus & lethalia venena vtilissimè bibitur; expurgátque viscera & menses, & vrinam mouet.

CAP.

CAP. XLVIII.

De Ruta.

INTER graueolentes herbas ruta numeratur, seu domestica, cuius vna solùm differentia agnoscitur, omnibus perspicua, seu syluestris, ...us plures dantur. Est autem ruta suffrutex bicubita... ramosus, surculosus, foliosus, & semper virens, flo...los gerens luteos, à quorum occasu capitulum e...rgit quadrangulare, tot septis & loculis, quot angu...diuisum, in quibus semen continetur, quod in syru...de Stœchade venit compositionem.

Species.

Dicitur autem ruta Græcè πήγανον, quod eius præsic... spiritu & calore genitale semen arescat, aut extin...atur: vires tamen alias insignes, easque multas ha...; quæ eius vsum valde commendant, eamque pluri... faciebat Mithridates, in sua peculiari antidoto, qua ...i quibuscunque venenis tuebatur.

Constabat ducentis foliis rutæ, ficubus duabus, iu...ndibus siccis duabus simul tritis, cum grano salis.

Antidotus Mithridatis quibus constiterit.

...yluestris verò rutæ duæ præcipuæ differentiæ dan..., vna foliis, odore & effigie hortensi similis est, voca...que montana, quod in montibus fruticare soleat, & alia, quæ cùm rarissima sit, & variè nominata, ...ltorum in ea designanda exercuit ingenium. Dio...rides *c.53.li.3.* videtur eam *Meli* nominare: capite ta...n sequenti moly describens, eius folia graminea fa... & radicem bulbosam, quod rutæ malè congruit, ...téque Cappadoces id nominis illi dedere. Syri vo...: *Besasan*, Arabes *Harmel* & *Harmalam*, quod no...n in Officinis pluribus pro ruta vulgari sumitur, vt ...è quidem defectu veræ harmalæ, quæ est secunda ...ies rutæ syluestris, vsurpari potest.

Ruta syluestres quot.

Besasan. Harmel & Harmala.

...ta harmala abs radice multos edit cauliculos do...itales, folia angusta, tenuia & oblonga, florem al...i & quinquefolium, semen in calicibus rutæ hor...s modo, sed triangulis. Grauem spirat odorem.

Harmel descriptio.

Nascitur in Cappadocia, & multis Hispaniæ tractibus incultis.

Vires. Calida & sicca est tertio ordine: attenuat, incidit, humores crassos digerit, & semen extinguit.

De ruta capraria nihil nunc, cùm sic impropriè nuncupetur. De ea forsan dicetur conuenientiore loco.

CAP. XLIX.

De Lithospermo, seu Milio Solis.

Vnde dicatur. LITHOSPERMVM, sic ab eius seminis duritie, quasi petreum semen dictum, folia gerit oleæ similia, sed longiora, hispida, asperiuscula, è virore nigricantia, surculos rectos, tenues, ligneos, asperos, & hirsutos: flores candidos ex foliorum alis prodeuntes, breuibus pediculis innixos.

Flores consequitur semen paruum, rotundum, durissimum ac splendens, præsertim lucente sole, vnde forsan Milium Solis in officinis nuncupatum.

Species. Eius duo sunt genera, vultu & viribus paria, sola magnitudine dissidentia, præter quæ & alia duo agnoscuntur illis affinia, quorum vsus tanquam inutilis, aut non satis expertus negligitur.

Vires. Milium Solis calefacit & siccat ordine secundo, vrinas mouet, calculos atterit & expellit, obstructiones tollit, meatus aperit, & stranguriæ auxiliatur.

CAP. L.

De Saxifraga.

VLTÆ plantæ, multúmque diuersæ, à facultate, quam habent atterendi calculos, saxifragæ nuncupantur: Sic Betonica Saxifraga Galeno dicitur: sic Dioscoridi quædam herba ferulacea, & epi-

epithymo ſimilis: ſic & pimpinellæ, & aliæ multæ
rpes lithontripticæ, Saxifragæ vocantur, vt & aliæ
ıædam, quæ non tam ab atterendis & comminuen-
s, qui in renibus, aut veſica continentur, lapillis,
tam ab exortu in petris ſic dicuntur, vt Empetrum,
u Criſta marina, quæ ſaxa quaſi findens, ex eorum ri-
ulis prodit, & viuax diu fruticat.

Vulgaris autem ſaxifraga pimpinellæ valde ſimilis
t, præſertim maior, cuius folia variè ſunt diſciſſa, &
nbitu ſerrata: caulis cubitalis & ſæpe altior, angulo-
s, ſtriatus: vmbellæ candicantes, & ſemen, quale apij
ortenſis, acre & feruentis guſtus.

Eſt & alia minor, à ſuperiore vix niſi magnitudine
ſſidens. Pimpinellam ſola hirſutie à ſaxifraga differ-
: multi ſcribunt, illa enim piloſa eſt, hæc glabra.

Ad ſaxifragarum familiam referuntur aliæ duæ, *Saxifra-*
uarum vna ſaxifraga dicitur, quæ florem album gerit, *ga alba.*
tera aurea, quæ aureum. Maioris ſaxifragæ ſemen ſe- *Aurea.*
gi ſolet & debet ad Benedictæ laxatiuæ confectio-
em.

Calida & ſicca eſt euidentiſſimè; attenuat, incidit, *Vires.*
igerit, expurgat, obſtructiones aufert, menſtrua cit,
uæ in thorace glutinoſa ſunt, educit, vrinam cit, cal-
ulos atterit & pellit.

CAP. LI.

De Ariſtolochia.

ARISTOLOCHIA dicitur, quod puerpe- *Vnde di-*
ris conueniat, & earum lochia ducat: A *catur*
multis malum terræ, quod fructum ferat *Malum*
veluti pomum: peculiariter tamen hæc *terræ.*
nomenclatio rotundæ datur: nam alia-
um fructus eſt turbinatior.

Porrò quinque Ariſtolochiarum differentiæ nume- *Ariſtolo-*
antur, longa, rotunda, Clemaditis ſeu ſarmentitia, Sa- *chia va-*
acenica & Piſtolochia; ſeu Polyrhizon: quæ omnes *rietates.*
aule, frondibus & flore adeo ſimiles ſunt, vt vix niſi

à perſpicaciſſimo diſtingui valeant.

Multis in Galliæ locis naſcuntur iuxta vineas, margineſque aruorum ac ſepium, læto ac reſtibili ſolo. Longa copioſa viret ad Sequanæ ripas.

Dioſcorides Ariſtolochias tres tantùm agnouit, longam, rotundam, & clematitim: priorem maſculam vocat, ſecundam fœminam: illa quibuſdam dactylitis quoque dicitur: vtrique vires eximias tribuit, non modò aduerſus animalia venenata, ſed etiam ad oſſium ſquamas & ſpicula extrahenda.

Vires. Rotunda, quæ ad hieræ Pacchij confectionem accedit, calefacit, ſiccátque potenter: ad venena, aſthma, ſingultum & lienem prodeſt & quæ à partu relinquuntur, attrahit, vnde Ariſtolochiæ nomen: remorantes enim puerperis ſecundas valenter ducit, & menſes ſuppreſſos mouet.

CAP. LII.

De Aſaro.

ASARVM à quibuſdam vulgago, ab aliis Perpenſa & baccharis, ſed malè dictum; in Officinis aſarum cum Græcis & Latinis nominatur. Folia gerit colore & magnitudine hederacea, ſed non acuminata, imò rotunda, vel magis oblonga, nec perfectum circulum conſtituentia, & auriculæ ſignaturam, vt loquuntur Spagyrici, referentia; quam cùm iactaret Riuierius Empiricus, ex eo quæſiit Medicus Pariſienſis doctiſſ. An aſari folia morbis auricularum ſanandis optima ſint & determinata? Sed neque plantam, neque partis proprios affectus illum vnquam nouiſſe, ridicula ipſius reſponſio patefacit. Flores autem aſari exigui ſunt, ſub ipſius foliis latitantes, purpuraſcentes, hyoſcyami citini ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen paruum, anguloſum, & aliquantum aſperum continetur. Radices multæ ſunt, tenues & graciles, obliquè diffuſæ, & ſibi inuicem implicatæ.

Radices

Radices asari vim habent excalfactoriam & exsiccantem, vt etiam folia, sed imbecilliorem. Vrinam & menses promouent, vomitum excitant, & crassos, pituitosósque succos expurgant. Valde prosunt ad iecoris & lienis infarctus & scirrhosos tumores, vnde vino maceratæ vtiliter dantur ictericis & aquis cutem subeuntibus. *Vires.*

CAP. LIII.

De Pimpinella.

PIPINELLA, seu pimpinella à nonnullis inter saxifragas numerata, duplex est: vna hortensis, quæ seritur, & cultu delectatur: altera syluestris, quæ in pratis & aliis locis pluribus incultis viret. Vtraque saxifragis in multis convenit, non tantùm facie, sed facultatibus quoque. Nonnulli peponellam, alij bipennulam, alij sanguisorbam & sanguinariam appellant. Sunt qui nomine compositissimo Dionysionymphadem nuncupant, quod in vinum coniecta suauitatem quandam satis gratam inter bibendum conciliet. *Species.*

Celebrior est hortensis quam syluestris vsus. Vtrique folia oblonga sunt ex pluribus ad vnum pediculum congesta, quorum singula subrotunda, per ambitum serrata, aliquantum hirsuta: caulis cubitalis est, & sæpe longior, quadrangularis, & nonnihil striatus, & ramosus; atque in singulorum cauliculorum summitatibus capitula erumpunt rotunda, foliolis oleraceis velut squamulis, simul flosculis compacta, quæ nonnunquam ante flosculorum ortum & post occasum fructum mori effigiant. Includuntur semina multa, angulosa, fusca.

Radix subest longa, sed non multum crassa, & dura, & inutilis.

Pimpinella calefacit, siccátque initio secundi recessus: peramica est partibus, qui principatum tenent cordi, hepati, & aliis visceribus: Sanguinem puriorem *Vires.*

efficit, renes purgat, calculos & saburram eiicit, à cane rabido demorsis auxiliatur, & febribus malignis ac pestilentibus conducit.

CAP. LIV

De Chamædry.

Vnde dicatur. CHAMAEDRIS nascitur in petrosis & asperis locis: Suffruticula est dodrantalis, folia gerens parua quernis simillima, vnde Chamædrios, seu querculæ nomen.

Vocatur & Trissago, & aliquando Teucrium, malè tamen propter effigiem Teucrio affinem. Huic nullas Dioscorides substituit species, multas tamen neoterici agnouerunt, quæ magna cognatione illi congruunt: nam Fuschio duæ dicuntur mares, & totidem fœminæ: Dodonæo duæ repentes, & assurgentes totidem, quatum postrema tantùm illi dicitur syluestris, cùm & omnes sint syluestres.

Vires. Chamædrys calefacit & siccat gradu tantùm secundo, viscera infarctu liberat, menses educit, aliisque vtentem multis beat commodis, de quibus videndus Dioscorid. *cap. 12. lib. 3.*

CAP. LV.

De Chamæpyti.

Species. TRES veræ chamæpyteos differentias statuit Dioscorides, quibus adiungit tres alias spurias Dodonæus. Prior dicitur Aiuga, vel Abiga, ab abiete, propter pinus odorem. *Aiuga. Abiga.*

Foliis est semper viui minoris, sed multo tenuioribus, pinguioribus, hirsutis, & circum ramulos densis flore tenui, ex luteo albicante. Vocatur & Iua arthritica, quod arthriticis doloribus sanandis conferat. Secũda cubitalibus est ramis, prætenuibus, incuruis, flore *Iua arthritica.*

can-

ndido, ſemine nigro, paruulo. Tertia chamæpytis
as dicitur: paruula eſt, foliis exilibus, candicantibus,
ſpidis, cauliculo aſpero, floſculis luteis & ſemine in-
a alas. Omnes pinum redolent: nulla moſchum, vt
edunt nonnulli.

Chamæpytis vim habet aperiendi, calefaciendi gra- *Vires.*
I ſecundo, ſiccandi tertio: morbo regio & vrinæ diffi-
ltatibus prodeſt, menſtrua mouet, aduerſas ſcorpio-
im ictus confert, neruos roborat, iſchiadi & aliis do-
ribus arthriticis conducit.

CAP. LVI.

De Parthenio.

PARTHENIVM diximus ſupra, Artemiſiam
non eſſe, nunc eſſe matricariam fatemur, non
cotulam fœtidam, vt à perito viro quodam
ertum audio. Eſt verò Parthenium, vt poſuit Dio-
rides foliis coriandri tenuibus, variè inciſis, ambi-
crenatis: flore per circuitum albo, intus luteo, cha-
emeli ritu, odore viroſo, amaro ſapore. Radix quã-
rimis fibris ſcinditur, tenuibus, duriuſculis, totáque
nta diluto colore viret, & cuiuis notiſſima.

Matricaria Officinalis dicitur, quod mulieribus
tricis ſuffocationibus obnoxiis, & aliis ab ea ortis
ctibus multis ſalubriter medeatur.

Eius duæ dantur varietates, vnum ſimplici flore, *Species.*
od vulgare eſt: alterum pleno ſeu multiplici, quod
hortis ob elegantiam alitur, & niſi in ſolo pingui ſe-
ur, & cultu foueatur, in ſimplex degenerat. Aliud ab
ibus, vbi copioſum & ſponte prouenit, nomen ha-
, Alpium dictum, quod odore & facie priori mul-
n reſpondet, minus tamen eſt, flores ſimplices per-
uò gerens, & vmbellatim congeſtos.

Parthenium calefacit ordine tertio, ſecundo ſiccat, *Vires.*
rit, incidit, expurgat, menſes, ſecundas, fœtus mor-
s potenter educit.

Pro parthenio igitur matricaria ſumenda eſt, non cotula fœtida, nec parietaria, nec mercurialis, quæ malè ſecundum quoſdam hanc nomenclaturam vſurpant.

CAP. LVII.

De Hyperico.

HYPERICVM vulgò perforata & millefora dicitur. Planta eſt ſurculoſa cubitalis, altitudinis, folia gerens myrthinis ęqualia, ſed tenuiora, molliora & magis flaueſcentia, ac innumeris poris, & tãquam foraminibus peruia: floſculos luteos in ſurculorum ſummitatibus, ex quinis foliolis aureo nitore colluceſcentes, gerens, ſtaminibus exilibus in medio concoloribus, quibus tabeſcentibus erumpunt ſiliquæ paruæ, & oblongæ minutis grauidatæ ſeminibus, quæ confricata reſinam olent.

Radix eius duriuſcula eſt, multis fibris & capillamentis ſulcata, flores & folia intrita ſuccum quendam cruentum exprimunt, & flores oleo macerati idipſum cruore ſanguineo tingunt.

Vires. Confert hypericum menſibus & vrinæ ciendis, & vulneribus optimè ſanandis: iſchiadis medetur: neruorum affectibus convenit: calefacit & ſiccat, neruoſum genus roborat, & vtiliter medicamentis vulneribus dicatis admiſcetur.

Multi aſcyrum & androſæmum cum hyperio confundunt, quod ſint plantæ congeneres, multum tamen inter ſe vultu diſſident, ſiuntque diuerſæ ſtirpes.

CAP. LVIII.

De Androſamo.

Vnde dicatur. ANDROSÆMVM ſic dicitur, quòd foliorũ & granorum ſuccus ſanginem humanum referat. Planta eſt fructicoſa, ac ramoſa, ſurculos multos

ultos, tenues, rubentes emittens, foliáque lata, mu-
onata, hederæ satis similia, sed tenuiora & latius vi-
ntia, quæ trita vinoso succo manant, ait Dioscorid.
omplures alas habet in fastigio vtrinque expansas,
innatásque: circa quas pusilli flores & lutei. Semen
rofert in calicibus paruis, velut papaueris. Illius trita
oma resinosum spirat odorem.

Sponte prouenit in multis Northmaniæ syluis, & a-
is locis incultis, eiúsque folia mulierculæ colligunt,
pustulis quibuslibet, furunculis, & omnibus ferè cu-
neis affectibus adhibent, frequentissime optato & fe-
ci successu: Experientia enim norunt, parti cuilibet
lmotum vel benefacere, vel nunquam obesse.

Androsæmum calefacit siccat, agglutinat, sangui-
em compescit, ambusta sanat, ischiadicis prodest, vul-
ribus cohibendis, vlceribus carne implendis, & ad
rfectam curationem ducendis confert. Semen tri-
m & ℨ.ij. pondere sumptum, biliosa alui excremen
per secessum ducit.

Vires.

CAP. LIX.

De Melanthio, seu nigella.

INTER Melanteriam & Melanthium non parum est discriminis: nam melanteria minerale quoddam est Mysio congener, Malan-
ium verò seu Gith, & in officinis Nigella, stirps est,
æ fruticis instar assurgit, ramulis tenuibus, foliis co-
andri ritu minutim incisis, floribus in virgarum fa-
gio candidulis, interpositis pluribus cirrhis, & stami-
bus, tanquam virentibus capillis, quibus capilla suc-
dunt quadrangularia, supernè corniculis prominen-
ous & reflexis armata, membraneis septis distincta,
nigro semine, angulosofo, acri, odorato grauidata.

Est aliud Melanthium satiuum, à semine citrino,
rinum dictum, priori, si semen exceperis, prorsus si-
ile.

Melanthium citrinum.

Syluestria. Totidem sunt & syluestria melanthia quæ inter segetes nascuntur, satiuis valde similia; præter quæ aliud pseudomelantium est, quod inter cærealia numeratur.

Prior melanthij species in officinis Nigella Romana vocatur, licèt Romæ pauca sit, in hortis verò Germaniæ multis multa.

Vires. Potenter calefacit, siccatque, lumbricos interimit, menses mouet, orthopnoicos iuuat, flatus dissipat, & morbis ab vtero multis opitulatur, ac benefacit.

CAP. LX.

De Hyssopo.

HYSSOPVS nulli non cognita, inquit Dioscorides *cap.26.lib.3.* herba est fruticosa, pedali longitudine, foliis satureiæ, aut thymi, sed longioribus, latioribúsque floribus cæruleis, thirsos spicæ modo vestientibus, radice longa, lignosa.

Est verò duûm generum: montana vna, quæ sponte frutificat in locis aridis, altera hortensis, quæ seritur & colitur, culinarum gratia, quibusdam namque esculentis grauissima est, & iuscula, si modus adsit, delectabili saporis & odoris suauitate commendat.

Vires. Vtraque desiccat & calefacit ordine tertio: minus tamen hortensis agresti, & ea præsertim, quæ flores albos gerit, quæ in multis Angliæ & Galliæ locis prouenit, adhuc minus calida, siccáque existimatur. Eius facultates pluribus perstringit Dioscorides *lib.3.* vt etiam Galenus *lib.8.simpl.* vt etiam & Mesue. Omnes autem fatentur, plurimum tussi diuturnæ, suspiriosis, destillationibus, & orthopnoicis auxiliari.

CAP.

CAP. LXI.

De Geranio.

DIOSCORIDES duo tantùm geranij genera facit, Matthiolus tria, tertium ex Plinio mutuatus, Fuschius sex, Dodoneus octo, præter a- ı duo à Fuschio descripta, quæ paucis attingit. *Species.*

Primum surculos emittit à radice subrubentes, ad- odum lanuginosos: folia anemones, diuisuris pluri- s, longioribúsque secta flores rubellos, quibus deci- ntibus emergunt in virgularum summitatibus capi- la, quæ gruum, aut ciconiarum rostella, acus longi- dine, vtcunque referunt, vnde recentiores modò ro- um gruis, modò ciconiæ, modò acum pastoris no- inant. 1.

Alterum surculis paruis, pilosisque, sesquipedem lon- s, foliisque maluaceis; sed candidioribus prodit; flo- ous purpureis; in summitatibus, capitellis gruum in- r, rostella tenuia educentibus. In errore versantur, i amomum esse dicunt. 2.

Tertium surculos erigit, pedales, geniculatos, inca- s, hispidos, odore ingratos, folia Chærephilo fini- na: flores rubellos, capitula ciconiarum modò ro- ata. 3.

Tota planta euidentissimè rubet, vnde Rubella o- n vocata: nunc Rubertiana, & aliquando Robertia- & herba Robetti nuncupatur. *Herba Roberti.*

Quartum folia quoque laciniata, rubentia, & flo- s purpureos gerit, capituláque rostrata, vt superiora. 4.

Quintum batrachoides dicitur, quod folia ranuncu- similia promat, flores magis patulos, sub cæruleos, tella aliis affinia. Hoc duplici agnoscitur discrimi- : vnum maius, quod cæruleos flores: alterum mi- s, quod rubellos eructat. 5.

Sextum ramulos pandit tenues, lanuginosos, folia ıuia, in lacinias diuisa: flores in summitatibus pur- reos, quibus rostella prædictis similia succedunt. 6.

7. *Tuberosum.* Est & geranium tuberosum, sic dictum, à radice crassa, nodosa, tuberosa. Multis luxuriat surculis rotundis: foliis ad anemones effigiem accedentibus, in multas lacinias diuisis, floribus in cauliculorum fastigio rubris, patulis, pulchris, paruulis rosis similibus.

Præter hæc adhuc alia numerantur, vt montanum quoddam, vt scandix, seu pecten Veneris, pes columbinus, atque aliud percelebre, quod ab odore moschi, quem apprimè refert, geranium moschatum nominatur: quod in multis Normaniæ locis, præsertim maritimis latè viret, & suauiter olet. A nonnullis herba camphorata dicitur, sed malè: quandoquidem camphorata ad chamepythim accedit, & chamœpeuce videtur esse. Attamen abrotonum camphoratam à nonnullis dici compeiro: nam camphoræ halitum vtcunque spirat.

Geranium moschatum.

Defectu camphoratæ sumendum est geranium moschatum ad vnguenti martiati confectionem: Si vtrumque defierit, prima geranij species sumenda, quæ vbique repetitur.

Vires. Omnia gerania virtutem non sortiuntur eandem. Moschatum calefactoriam vim habet, nerualem, discussoriam: Rupertianum detersoriam quoque & vlceribus accommodatam.

CAP. LXII.

De Doronico, & Damasconio.

DORONICI Mesueo, Actuario Carnabadium est nobis Doronicum Romanum vulgare, forsan Paulo Mamiras, Matthiolo ineptè Aconitum Padalianche: qui vt suam de eo opinionem fulciret, in cane periculum fecit, quem illius esu miserè periisse profitetur. Ego præter grauissimorum virorum authoritatem experientiam adhuc oppono: illius namque multam cani quantitatem dedi, quam innoxiè & auidè esitauit. Singulis quoque diebus tantùm abest, vt periculosè, imò felicissimè datur, & in decoctis,

ctis, & electuariis cordialibus, vt de gemmis. Et clarissimus vir Conr. Gesnerus refert, se doronici radices melle conditas, sæpe ingessisse, atque harum contritarum aliquando dragmas duas ex aqua hausisse, & ægros sæpè illam radicem, & per se, & aliquando mistam medicamentis vtilissimè consuluisse.

Et licèt Matthiolo detur, doronicum canes interficere, non propterea sequitur, hominibus esse lethale. Differt enim natura à natura, alimentum ab alimento, inquit Hippocrates *lib. de flatib.* Aloë enecat vulpem, non hominem: Nux vomica feles & aues multas, nobis est salutaris medicina.

Non est igitur improbandum doronicum tanquam venenum, quod aliqui laudant, si non tanquam aroma, certè vt alexiterium: qua forsan vsurpatione videtur à Mesueo institutum in electuario de gemmis, ei quidem inest theriacalitas, inquit Auicenna *tract. 2. de med. cord.*

Est autem doronicum planta admodum pusilla, cui teneri sunt caules, folia mollia, oblonga, vt plantaginis, ex viridi vtcunque flauescentia, hirsuta, pilosellæ ritu, & ambitu rotundo, nonnihil lacinioso & parum acuminato: Radices exiguæ, rotundæ, orbiculatæ, in extremo sensim in angustum adductæ, quæ scorpionis corpus & caudam non malè referunt: color albidus: sapor dulco-amarus, & parum astrictorius: flores in summo lutei & radiati buphthalmi ritu.

Nonnulli tres tantùm doronici agnoscunt varietates, ferè sola magnitudine discrepantes. Clusius septem enumerat, inter quas damasonion, Alisma aliis dictum, comprehendi non malè videtur: optimáque ratione credunt authores classici, radicem damasonij pro radice doronici vulgaris sumendam esse in confectione electuarij de gemmis, & aliis compositionibus cardiacis: nam ad venena vel inflicta, vel ingesta commendatur radix damasonij à Dioscoride *cap. 69. lib. 3.* ideo in melius dictis concoctionibus permiscetur, quàm doronicum, de cuius viribus alij dubitant, alij non tanta pollicentur.

Species.

Alisma.

Damasonium. Eſt autem damaſonium effigie doronico non parum ſimile, folia gerens plantaginis, ſed anguſtiora, laciniofa, & in terram conuexa: caule tenui, ſimplici, cubito altiore: flore ex albido palleſcente: radicibus tenuibus acribus, odoratis, & ad venenata conferentibus.

Vires. Doronicum accedit proximè ad tertium caloris & ſiccitatis gradum, vteri flatus diſcutit, cordis palpitationi prodeſt, venenoſis & peſtilentibus morbis confert & ſerpentum morſibus.

CAP. LXIII.

De Carduo benedicto.

Species attractalydis. Recticaulis. Carduus benedictus. Attractylidis, quæ Cnici ſylueſtris ſpecies quædam eſt, duæ ſunt differentiæ: prior, quod recta aſſurgat, Recticaulis dicitur: ſecunda, quod ſurculis aliquantum humi ſtratis procumbat, ſtraticaulis, & vſitatiore & conuenienti nomine, Carduus benedictus dicitur. Planta eſt omnibus cognita, cuius caules teretes ſunt, obſequioſi, brachiati, humi accumbentes: folio vtrinque laciniata, ſubſpinoſa: in ſingulorum ſurculorum faſtigiis capitula, ſpinoſis foliis, aculeiſque pungentibus ſtipata, at muricata, vnde Acanacia dicta molli lanugine & ſemine oblongo, fuſco, velut pilis barbato, turgida: flos ex luteo palleſcit: radix pro ramorum & foliorum numeroſa mole parua, albida, & in fibras diuiſa.

Vires. Carduus benedictus ob inſignem amarorem calefacit, cor & partes vitales roborat, ſudorem mouet, venenis reſiſtit, peſtilentibus morbis confert, renum ac laterum dolores mitigat, lumbricos ventris interimit, & contra ſerpentum morſus valet.

CAP.

CAP. LXIV.

De Cardiobotano, ſeu Cardiaca.

NYREPSVS ad Martiati vnguenti confectu-ram ponit Cardiobotanum, Nic. Præpoſitus Cardumcellum: quid verò ſit vtrumque, faci-on eſt diuinare: nonnulli pro Carducello chamæ-iem album, non aculeatum; pro Cardiobotano, car-m benedictum ſumunt: alij Cardiacam, ſeu Agri-nam.

Dicitur verò Cardiaca ab effectu: Ad cordis enim ctus conuenire creditur: Mirum tamen, quomodo a halitus inſuauitate, cor lætificet, quod ſuaueo-ibus vnicè delectatur. Eſt autem cardiaca, ſeu agri-ma (ſic enim ſæpe nominatur) planta cubitalis: ra- enim breuior eſt, altior ſæpe quadrangulos caules ferens duros, craſſóſque ex nigro rubentes: folia , obſcurè virentia, ad vrticam accedentia, lacinio-profundíſque inciſuris diuiſa: flores paruos ex pur-reo candicantes, verticillatim ſurculos ambientes, ex cauliculis exeuntes. Naſcitur locis incultis, lapi-ſis, aſperis. Nonnulli meliſſam eſſe dicunt: alij Sy-ritidem Herculanam. *Agripalma.*

Calida & ſicca eſt ordine ſecundo: abſtergit, expur-t, ventris lumbricos interimit, obſtructiones tollit, nuulſis prodeſt, & cordis affectibus medetur: mini-è tamen cardiacam eſſe, fœtor illius portendit. *Vires.*

CAP. LXV.

De Chamæleone nigro.

CARDVORVM penè innumeræ ſunt varieta-tes, ad quas refertur Chamæleon vterque, albus videlicet, nigérque. Albus ferè ſine caule eſt, & è mediis foliis per terram ſtratis, latis, longis cynaræ finitimis, caput echinatum promit. A multis non ſine ratione pro Carducello ſumitur, *Chamæleon albus.*

Vernilago. Carduus niger. Niger verò Vernilago & Carduus niger Romanis di-ctus, caulibus assurgit crassioribus, altioribus, foliis longis, latísque, vtrimque profundis sectionibus diuisis. In summitatibus erumpunt velut glomeruli multi, in vmbellam coacti, flosculis pluribus micantes. Radix valde crassa est, exterius nigra, interius flauescens, gustu valde acris.

Radix chamæleonis nigri malignæ cuiusdam qualitatis est particeps, nec vnquam sumitur intra corpus: exteriùs verò sæpe & tutò adhibetur, præsertim aliis mixta medicamentis, vt in emplastro tonsoris videre est. Aliorum enim simplicium concursu, retunditur illius feritas, & quibusdam postea affectibus effectus salutares pollicentur, vt ischiadi & pluribus cutis infe-ctionibus.

CAP. LXVI.

De Cynara, seu Scolymo.

Species. TRIVIALIS est notitiæ Cynara, Scolymos Græcis dicta, cuius potissimum duæ constituuntur differentiæ: altera enim sic dicitur simpliciter, seu Articaulis: altera spinosa & Hispanica, quæ è genere carduorum est, imò vtraque ex eorum tribu deprompta, sed cultu & arte lætiorem faciem & saporem gratiosum adepta.

Cynaræ folia longa, latáque sunt & incisuris profundioribus vtrinque laciniata, colore cineritio albicantia, vnde forsan Cynaræ nomen: Surculi bicubitales sunt, in summitatibus fructum foliis triangulis, crassis, duris, medullosis, squamarum instar compa-ctum, pini cono similem proferentes. Fructus hic tandiu coctus, vt mollescat, esui gratissimus est, vulgò pomum articaulis vocatur: non tamen adeo rebus venereis inseruit, vt plerique autumant. Parum enim materiæ genitalis, & flatulenti spiritus dat corpori, sicci melancholici plurimum, Galenus *lib. 6. de alim. facult.* Flores ex tenuibus & innumeris staminibus conglomerati eleganter ex cæruleo purpurascunt, quisenescentes

:entes abeunt in pappos, remanentibus feminibus aruis, oblongis vt carduorum. Cynaræ ſpinoſæ vul-am gerit Scolymos ſylueſtris, ſeu carduus coagulato-ius. Caules tenelli Cynaræ (quam multi Articocum ; Articocalum vocant) ſacharo conditi eſui grati, & ı obſoniis celebrati. *Scolymus ſylueſtris.*

Cynara Galeno edulium eſt praui ſucci: calefacit rdine ſecundo, biliroſum & melancholicum ſuccum enerat, vrinam mouet: Radix eius ex vino cocta & ota, graueolentiam alarum, & totius corporis per ve-cam vna cum lotio pellit. *Vires.*

CAP. LXVII.

De Phu, ſeu Valeriana.

PHv, quod nonnulli, referente Dioſcoride, ſylueſtrem nardum appellant, Plinius nardum Creticam, Valeriana eſt, quibuſdam Ma-inella dicta; cuius quinque naſcuntur & noſcuntur arietates; prima dicitur mas; ſecunda fœmina; tertia ɪarua; quarta rubra; quinta Græca. *Marinella.* *Species.*

Prior ſola Dioſcoridi nota, caulem promit cubita-em, & ſæpe altiorem, geniculatum, concauum, inter-ıallis rarioribus articulatum; folia ei oblonga, lata, læ-ia, virentia, ſinuata, Elaphoboſci foliis admodum ſi-nilia, bina è ſingulis ſurculorum geniculis exeuntia, ores pulchelli, parui, vmbellatim in ſummis ramulis ollecti, purpurantes, odori: Radix digitalis ſpiſſitudi-ıis, tranſuerſa fibris pluribus terræ ſummæ adhærer.

Vim habet calefactoriam & alexiteriam, vnde qui-uſpam Theriacaria, & herba benedicta dicitur & an-idotis miſcetur. Vrinam quoque & menſtrua pellit. *Vires.*

Reliquarum Valerianarum deſcriptio, quarum ullus aut rariſſimus eſt vſus, ex rei herbariæ ſcripto-ibus petenda.

CAP. LXVIII.

De Fumaria.

Vnde dicatur.

CApnos, ſeu fumaria, vel fumus terræ Latinis dicitur, quod ſuccus eius oculis immiſſus, lachrymas quaſi vellicando excitet, vt fumus. Herbula eſt notiſſima in aruis, hortiſve naſcens, coriandro aliquantum ſimilis, fructicoſa & prætenera. Floſculos edit plurimos, rubellos, & interdum albidos, atque altera parte inſtar criſtæ auiculæ Coridalis, quam alaudam criſtatam, ſeu galeritam vocant, acuminatos. Eius duæ differentiæ traduntur; prima & vulgaris inter ſegetes, & in locis apricoſis fruticat; alia vix niſi in hortis inuenitur bulboſa, ſubcineritia, floribus interdum albis, interdum luteis, aut alio colore variegatis.

Vires.

Fumaria omnis acris eſt, & amaræ facultatis, bilioſam vrinam mouet, ſanatque iecoris obſtructionem & imbecillitatem.

Eius verò ſuccus in oculos inſtillatus mirificè oculorum caliginem ſummouet, & viſum acuit.

Vulgaris in frequenti eſt vſu, à qua duo ſyrupi nomen habent; vnus de fumaria minor; alter maior dicitur; hic perpetuò paratus ſeruatur in officina Paſch. Bazoini Pharmacopœi doctiſſimi.

CAP. LXIX.

De Euphraſia.

EVphrasia à nonnullis ophthalmica & ocularis herba dicta, pumila planta eſt, vix pedem alta, cauliculos è radice tenui & fibroſa graciles & nigricantes proferens, folia parua, ſerrata ad chamædryn accedentia, floſculos albos minutis punctis maculatos. Naſcitur turi in locis macilentis, ſiccis, ſtrigoſis, incultis, ſecus vias & agrorum margines

modo

modo non vmbrosas. Circa autumni initium floret, ſincque colligitur & ſeruatur, vel aqua ex ea recenti deſtillatur optima ad oculos, quibus præ aliis valde conuenit, vnde Germanis ſolamen oculorum dicitur, quibuſdam Euphroſyne, quod animum exhilaret; quem ob effectum eadem etiam nomenclatione deſignatur bugloſſum.

Calefacit leniter, deſiccat potenter, oculis confert inſigniter: Sumpta enim & adhibita caliginem aufert, morbíſque omnibus oculorum pituitoſis prodeſt. Vinum, cui multa euphraſia vindemiarum tempore maceratum fuerit, mira efficacitate iuuat oculos, & eorum affectus expugnat. *Vires.*

CAP. LXX.

De Centaurio minore.

CENTAVRII duo traduntur diſcrimina; vnum dicitur maius, quod rhaponticum non eſt, vt diximus ſupra; alterum minus, quæ vultu & viribus multum inter ſe diſſident: nam maius caules erigit bicubitales, folia oblonga, ex multis cohærentia, in margine crenata, in virgarum faſtigiis capitula turbinata, laceæ modo ſquamis herbidis inducta, ex quibus flores erumpunt ſtaminei, cærulei & elegantes. Iſtud non magni fit in re medicamentaria, licet dignitate quadam veteres modo Centaurium, modo ex his nonnulli Panaces dixerint.

Minus verò frequentius vſurpatur, & à virium, quibus pollet, dignitate ad febrium haloſim, ſeu expugnationem Febrifugium ſæpe vocitatur: aliquando ab inſigni eius amarore fel terræ; aliquando & Limniſion nuncupatur. *Fel terræ. Limniſion.*

Planta parua eſt, cauliculo aſſurgens pedem tantum alto, anguloſo, foliis induto exiguis hyperici ſimilibus, per interualla binis: floribus in ſummitate coronato paruulis, purpureis, interdiu explicatis ante exortum, & poſt occaſum Solis recluſis: Succedunt ſiliquæ perbreues, in quibus grana minutula coarctan-

tur. Nascitur vltro locis incultis, herbosis, macilentis, aëri libero expositis Inuenitur in multis locis cum flore luteo, interdum albo: Vidi, qui comam media sui parte purpuream altera albam gereret.

Vires. Centaurium minus potenter calefacit, vlcera antiqua expurgat, ad cicatricem ducit. Eius decoctum hepatis obstructiones tollit, & lienem induratum iuuat: Succus in passo vsurpatus, menses & fœtum educit: cum melle oculis illitus caliginem tollit,

CAP. LXXI.

De Rhapontico.

RHAPONTICVM Rhabarbatum non est, neque etiam Centaurium maius, vt multi multa inter has stirpes affinitate decepti crediderunt. Nam Rhaponticum peregrina radix est, in his, quæ supra Bosphorum Thracium, ac Pontum Euxinum sunt, regionibus proueniens, rhaphani maioris crassitudine, subnigra, ac rufescens, centaurio magno similis, fractu facilis, intus colore ex atro subrubescente & ferrugineo sapore subamaro, astrictorio, acrimoniæ omnis experte, odore ferè nullo.

In multis Galliæ hortis, eorum maximè, qui raris simplicibus perquirendis, emendis, studiosè alendis operam sedulam nauant, nunc Rhaponticum læte virens inuenitur, quod antiquorum Rhapontico tam bene conueuit, vt ipsissimum esse & autopsia efficit, & ratio suadet, vt credamus.

Optima Rhapontici radix ea dicitur, quæ cariem non sensit & commanducata, cum remissa astrictione in ore lentescit, colorémque reddit ex pallido rufescentem, & ad croceum vergentem, qualem quotidie videmus in Pharmacopoliis Lutetianis. Nunc enim valde rara non est, & à cunctis pene seplasiariis agnoscitur.

Vires. Valet ad stomachi imbecillitatem, ad lienosos, hepaticos, coxendicum dolores, ad conuulsa, rupta, febrium

orium circuitus, venenatorum animalium morſus, & vtiliſſimè antidotis admiſcetur.

CAP. LXXII.

De Meu.

MEv, ſiue, vt alij volunt, Meum, duplex eſt; vnum laudatiſſimum, quod in Macedonia reperitur, ſed copioſum in Athamanthe, vnde Athamanticum dictum: alterum magis vulgare, quod in multis Galliæ & Italiæ regionibus viret, quod herbarij nunc anethum ſylueſtre, nunc fœniculum tortuoſum vocant. Vtrique folia tenuia ſunt, anguſta, capillacea; ſurculi graciles cubitales, in quorum ſummitatibus prodeunt vmbellæ cum floſculis candidis, quos ſemina conſequuntur anguloſa oblonga, cumino maiora, odorata, cum acrimonia quadam amaricantia. Subſunt radices admodum tenues & odoratæ. *Species. Athamãticum. Anethũ ſylueſtre. Fœniculum tortuoſum.*

Meum calefacit ad ordinem tertium, ſiccat ad ſecundum: incidit, attenuat, expurgat, obſtructiones aufert, vrinam & menſtrua ciet, inflationes ſtomachi diſcutit, iecoris infarctus tollit, & vitia renum emendat. *Vires.*

CAP LXXIII.

De Anetho.

ANethum & Medici & mulieres commendatiſſimum habent: Hæ enim ſedulò Iunio menſe, quo ſcilicet tempore ſuis floſculis comatur, & ſuauiſſimè fragrat, excerpunt vel ſecant, ſiccant, ſeruant, & ſimul cum veſtibus recundunt, ad iucundũ illis odorem conciliandum. Medici verò ſimul & ſemine vtuntur ad multa vtiliſſima, vt dicetur.

Aſſurgit autem anethum bicubitali proceritate ſur-

culis rotundis, geniculatis, foliis tenuissimè dissectis & veluti capillaribus: flosculis in muscario luteis: semine dein plano, admodum tenui, ac foliato, ex flauo pallescente: radice dura ac fibrosa. In hortis seritur, & semel satum quotannis ex deciduo semine reuiuiscit. Grauis vtcunque est anethi halitus, sed tamen iucundus ac suauis.

Vires. Excalfacit & siccat ordine secundo, atque intro sumptum vrinam ciet, tormina ac inflationes sedat, singultum lenit, lac euocat, & eius copiam auget, incidit, attenuat, & humores ad coctionem perducit.

CAP. LXXIV.

De Petroselino Macedonico.

PETROSELINVM aut vulgare est, ac nostris in hortis frequens, Medicis apium hortense, vulgò Perselium dictum, quod vt gratissimum olus, in culinis celebratur, vt prima sectione notavimus; vel Macedonicũ, quod non prorsus simili modo à rei herbarię scriptoribus depingitur. Lobelius enim ferè domestico simile contendit, caule, foliis, vmbellis, seminibus, sed in locis præruptis & saxosis gignitur, vnde Petrapij & petroselini nomen, adeo, vt vnum sit nostras & hortense, aliud verò sylueſtre & Macedonicum. Fuchsius verò folia dat ei pimpinellæ, & semina ammi, eáque odorata, acria, & atoma olentia perhibet. Hoc non tantum ex Dioscoride resciuit, sed vidit, & expertus est. Cum enim semen petroselini, quod pro Macedonico seruabat, terrę mandasset, plantam habuit & foliis pimpinellæ respondentem, & semen his conditionibus absolutum, quas ei tribuit Dioscorides.

In Macedonia copiosum & laudatissimum nascitur, maximè verò in locis saxosis & asperis. Lætè virens in horto Iohannis Gonerij Pharmacopœi Parisiensis alitur, vt & aliæ multæ stirpes raræ & pretiosæ.

Calefa-

Calefacit & ſiccat inſigniter, vrinam mouet, menſtrua ducit, colico dolori prodeſt, tormina ſedat: lateum quoque, renum & veſicæ doloribus ſumptum meletur, flatus diſcutit, atteñuat, incidit, vtiliſſimè Antilotis admiſcetur.

CAP. LXXV.

De Coriandro.

TAMETSI Coriandrum herba ſit viroſum & tetrum odorem ſpirans, hortenſe planè eſt, & ſtudioſè ſeritur & colitur. Eius enim grana dum refricantur, halitum grauem & ingratum deponunt, & ſuauiter olent. Surculus ei adiodum tenuis, teres, cubitalis & ramoſus: folia prio ex ortu adianti ſimilia, laſinioſa, in tenues ac variè ıcisa: nam eorum pars cauliculo propior minus; reıotior, magis ſecatur: floſculi candidi ſunt in vmbels laxis: ſemen nudum, rotundum, firmum, nonnihil riatum, ac inane, quod primum viret, dein areſcens x luteo albicat: radix breuis, dura ac fibroſa: folioım teter ac putridus odor & cimices redolens.

Semen aceto ſolet præparari ad qualitatis cuiuſdam ıimicæ caſtigationem, quam tamen ſola deſiccatioe amittit, & innoxiè ſine præparatione ſumitur.

Vires. Coriandrum, ſeu Coriannon, aut Corion ex Dio:oride, vim habet refrigeratoriam, & cum pane aut olenta, eryſipelatis, herpetibus & inflammationius medetur, à quo tamen optima ratione diſſentit ialenus, probátque calidum eſſe, nec valere ad eryſipelas exactum, ſeu exquiſitum, ſed tantùm œdematodes: nam calefacit moderatè, reſiccat manifeſtè, atque adſtrictionis nonnihil obtinet.

CAP. LXXVI.

De Capparibus.

CAPPARIS in multis regionibus sponte nascitur, nullo aut exiguo cultu, atque vberiore prouentu in locis siccis & agris desertis, citra rusticorum opem. Frutex senticosus est, humilis, spinis aduncis hamatus, cuius ramuli aculeis horrentes orbiculariter per terram sternuntur: Folia circinata veluti mali cotoneæ, è quorum alis pediculi erumpunt longi, vmbones seu capitula rotunda proferentes, quibus dehiscentibus, flores candidi panduntur, quibus succedunt fructus oblongi, acinoso semine pleni.

Illa florum rudimenta, seu capitula priusquam sese explicent, & adhuc nodosa solent euelli, muria condiri, & in pharmacopoliis seruari pro capparibus, quæ minores maioribus creduntur præstantiores. Condiiura redduntur suauiores & salubriores ad medicum vsum & esum. Radix quoque præsciinditur, cortex separatur, siccatur, seruatur. Parum autem alimoniæ Cappares vescentibus promittunt, quod partium tenuitate polleant, & medicinæ potius cibo nascantur: à Muria tamen quendam mutuantur saporem stomacho pergratum, qui fastidientes sæpius inuitant ad epulas, & languentem appetitum reuocant.

Vires. Capparis (& fructum & radicem intelligo) excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, lienem roborat, iuuat, minuit, obstructa tollit, & morbis à splenis infarctu & imbecillitate originem ducentibus conducit.

CAP.

CAP. LXXVII.

De Periclymeno.

PERICLIMENON Romanis volucrum *Nomina.* maius dicitur, aliquando Caprifolium, à Scribonio Largo Mater syluæ & matrisylua; à nonnullis Lilium inter spinas. Frutex t surculosus, lignosus, scansorius, & sese vicinis arbobus conuoluens ac circumligans, & ad summa earum stigia sæpe surculis obsequiosis ascendens. Folia prort ex longis interuallis & singulis geniculis bina, oonga, læuia, mollia, ex albo virentia, prona parte biora: flores candidos, & aliquando flauescentes, in ngitudinem porrectos, fistulosos, in extremo hiulcos, nul multos, ac velut in serto congestos, & suauiter entes, apicibus aliquot è medio exeuntibus. Fructus ırtim rubens, rotundus, racematim cohærescens, in ıo semen duriusculum; radix crassa & lignosa; cus nullus est in medicina vsus.

Nascitur in syluis & dumetis, & arbusta tam arcte :pe amplexatur, vt suæ circumuolutionis impressum is relinquat vestigium.

Ex periclimenis quoddam frutices amplexando os gyros ab oriente ad occidentem, aliud ab occi:nte ad orientem ducit, idque semper & locorum vque.

Periclymenum euidentissimè calefacit, siccátque, lie- *Vires.* :m minuit, orthopnoicis confert. vrinam mouet, sinıltum arcet, partus celeritatem facit, calculos pellit, ciei lentigines delet, & longo vsu sterilitatem & viris mulieribus adfert.

Xylostron periclymeno vultu quidem simile est, sed ıllis, vt hoc ipsum, eget adminiculis, vt fulciatur, d per se subsistit.

CAP. LXXVIII.

De Genista.

GENISTAM ipsæ etiam ancillæ agnoscunt quam colligunt & colligant ad scopas. Nascitur in locis incultis, macris, & aridis, præsertim nostras, quæ syluestris est, nam Hispanica, non nisi apud nos hortensis, atque vix fruticans, syluestri similis, sed virgultis, foliolis, & floribus maioribus.

Hispanicæ flores grauius spirant, virgulta suauius, syluestris contra flores suauiores, virgulta admodum terra.

Genistella. Est quædam humilis genista, seu genistella dicta, cuius cauliculi hac illac, in membraneas alas, pro foliis extenduntur, à Medicis autem negligitur, nec vllus eius celebratur vsus. Genista floret initio veris, túncque flores nondum perfectè explicati, & aceto & sale conditi, seruantur ad hyemen pro acetatiis capparum more.

Vires. Calefacit & siccat ad recessum vsque secundum: flores potissimùm commendantur ad lienis, & iecoris infarctus expediendos: semen tritum & potum ad ʒ. j. aut ʒ. j. ß. cum aquæ mulsæ ℥. iiij. aluum turbat & subducit, vesicámque aperit, & stranguriæ medetur.

CAP. LXXIX.

De Sabina.

Species. SABINÆ duæ traduntur differentiæ, vna baccifera, altera fructus omnis expers: Vtraque vix procera, iunipero valde similis, & perpetuo virens. Quæ baccis non grauidatur, *Non baccifera.* grauicolentior est, rigidior, & breuibus spinulis asperior, coma perpetuo virente, odore molesto, sapore feruido & acri: Hæc pumila semper ferè est, in latitudinem sese diffundens, nonnunquam tamen in altum assurgit,

t, dum eius rami caulem circumdantes præſcin-
intur.

Altera minus horrida eſt, nullis pungentibus ſpinis uleata, & tamariſci admodum ſimilis, odorem mi-ıs tetrum ſpirans, quam ſuperior, baceas edens ſub-.niceas ac reſinoſas. Hæc raro in regionibus frigidis lectatur, in multis verò calidis, vt in Gallo-prouin-a ſponte, & copioſa naſcitur. *Bacciſe-ra.*

Præter dictas, alia arboreſcens amygdali ritu ac ma-ııtudine à Belonio viſa eſt, in Creta & Myſia, cui edere malo, quam inibi peregrinari. *Arboreſcens.*

Sabina tertio gradu calefacit, ſiccátque, ſanguinem r vrinas ducit, menſtrua ſuppreſſa mouet: Cum vi-ı ſumpta, vel adhibita fœtum excutit, vel viuentem, l mortuum. *Vires.*

CAP. LXXX.

De Roremarino.

DVABVS plantis multum diuerſis nomen Libanotidis, quam Roremarinum dicunt, à Dioſcoride *cap.* 87. *lib.* 3. datum eſt: Prior ab eodem catur libanotis fœcunda, frugiferáque, cuius folia niculi ſimilia ſunt, humi ſparſa, iucunde olentia ılis cubitalis aut altior, concauus, vmbellis capita-ı, ex quibus ſemen habetur oblongum, & acre, Can-rys dictum. Tres huius differentiæ perhibentur, ior enumerata; Secunda illi valde ſimilis, excepto nine, quod latum eſt, vt Spondyli, nec mordax, nec e; Tertia nec florem, nec ſemen profert. *Species.* *Roſmarinum ferulaceũ.*

Eſt aliud roſmarinum coronarium dictum, ferula-ı ſuperius deſcripto multum diſſimile: eſt enim fru-: lignoſus, caules habens multos, tenues, longos, iis anguſtis, crebris, duriuſculis, ſubtus albicanti-s, ſuperna parte viridibus conueſtitos, ac floribus ıc inde multis, ex cæruleo candeſcentibus corona-. Odor vtcunque grauis, non tamen ingratus, vt qui

caput ac cerebrum & neruos roboret. Passim in hortis plantatur, & in calidioribus Galliæ regionibus sponte prouenit. Bis floret quotannis, Verè & Autumno.

Vires. Excalefactoria qualitate præditum est. Ictero feliciter medetur, si eius decoctio ante exercitationem bibatur; deinde exercitatus balneum ingrediatur, & merum potet, neruorum resolutioni prodest, stupori & morbis omnibus cerebri à frigidis humoribus natis.

CAP. LXXXI.

De Agno casto, seu vitice.

IN multis calidis regionibus, ac fluminum ripis, & asperis locis, vt torrentium alueis, arbuscula quædam nascitur odora, Agnus castus, seu Lygos, & vitex dicta, foliis cannabinis, sed in ambitu non serratis; oblongis, acuminatis, & vnico pediculo cohærentibus. Ramos promit longos, lentos, fractu pertinaces: flores subpurpureos, verticillatim, ac spicato ordine surculorum fastigia circumdantes: Semen rotundum Cardamomo minori simile. *Dioscor. cap.* 36. *lib.* 1. Dicitur Agnus castus, quod ad castitatem conferat, foliis & floribus sumptis & substratis.

Vires. Calefacit & siccat insigniter, & flatus omnium maximè discutit, venenatis ictibus & lienosis auxiliatur, menses ciet, seminis motum cohibet, nocturnas veneris imaginationes, vt semen rutæ compescit, ob id matronæ in Thesmophoriis Atheniensium, castitatem custodientes huius foliis toros sibi sternebant.

CAP.

CAP. LXXXII.

De Fraxino, & Ornithoglosso.

FRAXINVS arbos est procera, Media & Milea Græcis dicta, non modo ad supellectilium ligneorum fabricam, sed rem medicam vtilissima & aptissima, ex cuius cortice, ligno, fructu multa rcipiuntur commoda. Assurgit autem caudice muln crasso, & alto, cortice inuoluto, tenui & læui, fo; oblongis, velut ex multis constantibus, & vno pe:ulo adhærentibus, glycyrrhizæ, aut iuglandis modo. Absque prægressis floribus conspicuis, siliquæ si.ıl multæ & colligatæ ex vno pediculo, à ramis teris prodeunt, quæ quod auium linguam referant, t medulla intus conclusa veluti ligulam exprimat, ıguæ auium, Ornithoglossa Græcis dicta, nomi.ntur.

Tanta verò antipathia à veteribus traditur inter serntes, & hanc arborem esse, vt malint ipsi in ignem osilire, quam frondes aut ramos perreptare, si iisdem igne circumdentur: potius enim lignum, quam i.em aufugiunt.

Fraxini folia, vt etiam cortex, moderatè calefaciunt, *Vires.* icaciter siccant, semen verò, quod Ornithoglossum, aliquando Orneoglossum nominant, calidum & cum est recessu secundo. Quod si tanta sit huius boris contra serpentes facultas, vt etiam sola ipsius ıbra abigantur, multo potentiores aduersus venena æstabunt effectus, folia, aut succus, aut aliæ partes boris, dum assumuntur, vel adhibentur. Ob id fe.:iter vsurpantur ad eorum affectuum curationem, ıi malignæ cuiusdam qualitatis sunt participes, vti:érque antidotis admiscentur. Semen autem valdè ımmendantur ad stimulos veneris excitandos: me:tur & iecoris, lienísque doloribus ex causa frigida ım vino.

CAP. LXXXIII.

De Visco querno.

Species. 1. VISCI tria sunt genera, vnum Plinio, Scribonio, & Hesichi ovenenum est, quod ex chamæleone nigro, appetente canis ortu, interdum collacrymare traditur, ab ipsis Ixia nominatum; 2. alterum malacticum est, auibus inuiscandis & captandis dicatum, quod ex corticibus aquifoliæ elixatis, in fimo sepultis, putrefactis, tritis; & aqua lotis, ad corticis separationem paratur, remanente tantum viscilagine,

3. Tertium est veluti planta plantæ adnata, quam scil. *non sua seminat arbos*, Inquit Virgil. 6. *Æneid.* Et quæ, cùm in terra non feratur, aut sata nusquam virescat, in aliena planta læte nascitur & fruticat, perpetua fronde ac semper virente. Nascitur autem non in arbore singula, sed in quampluriniis, iisque dissimilibus, vt in quercubus, pomis, pyris & domesticis, & syluestribus, salicibus, oxyacanta, populo & aliis multis.

Excedit verò rarissimè cubiti altitudinem, sed in latitudinem sese diffundit, ramis multis breuibus, geniculatis, lignosis, dilutè virentibus; foliis oblongis, latiusculis striatis, ex viridi nonnihil flauescentibus: baccæ eius geniculis adnascuntur, rotundæ, albæ, splendidæ, quibus hieme turdi, merulæ, palumbi, & aliæ aues vescuntur: radices nullæ, nisi arboris viscigeræ, fibræ ac rami pro radicibus habentur. Anile & fabulosum est quod asserunt nonnulli, viscum nempe non nasci, nisi à semine per auis alicuius, vt turdi aut similis ventrem prius reddito.

Viscum unde nascatur. Quodnã sit optimũ. Æquè ridiculum quod Athenæus scribit, Si *οἰνας*, id est, vinago, seu columba syluestris visci semem comederit, super quacunque arbore aluum exonerarit, viscum nasci: Nascitur enim non ex semine, non ex animalis stercore, sed *veluti ex sudore arboris illius, cuius trunco adhærescit.* Præstantissimum autem & laudatissimum,

mum, quod ex querco habetur.
;alefacit cum acrimonia & amaritudine; Ex eorum *Vires.*
en est genere, quæ non protinus admota calefa-
at, sed quæ tempus requirant. Discutit, emollit, at-
hit: Tubercula, parotidas, cæterósque abscessus
n resina & pari cera mixtum maturat, & morbo co-
iali efficacissimè prodest.

CAP. LXXXIV.

De populo.

POPVLVS arbos triplici discrimine nota- *Species.*
tur, vna dicitur alba, quibusdam farfarus; a-
lia nigra; tertia Lybica, vulgo tremula:
Hæc locis vdis & siccis æquè viret, aliæ ri-
is tantum delectantur. Prior caudicem habet craf- *I.*
n, procerum, læui & albicante cortice indutum: fo- *Populus*
lata, incisa, angulosa, superne læuia & virentia, in- *alba.*
rne albicantia, lanuginosa, tussilagini similia, proli-
pediculo adhærentia, tremula.
Nigra citius in altitudinem sese gerit caudice craf- *2.*
, læui, albicante: folio rotundo, oblongo, superne a- *Populus*
to, hederaceo, pediculo longo & tenui appenso. Iu- *nigra.*
s profert longos, ac veluti racemum cui acinuli hæ-
nt piperis rotundi modo; qui, vbi maturuere, deci-
int, antequam sæpe in pappos dehiscant.
Prima huius germina foliorum futurorum rudimen-
, oblonga & acuta, pingue quiddam oleosum, [acresi-
osum habent; digitis adhærescens & subflauum: A
harmacopœis oculi populi vocitantur, quos Veris
itio excerpunt, tundunt, & cum axungia suilla ad
iensem Iunium in figulino vase recondunt, ad vn-
uenti populei confectionem. Ex foliis eius apes la- *Populus*
hrymam quandam colligunt, ex qua propolidem *Lybica,*
onficiunt. *tremula,*
Lybica, seu tremula, aut montana populus à nigra *seu mon-*
vultu vix variat, sed folia gerit duriora, minora, in am- *tana.*

bitu profundius ſerrata, pediculis longioribus cohærentia: ob id ad motum ventorum flatu citatiora, & mutuo inter ſe colliſu crepitantia. A quibuſdam Cercis putatur; hæc tamen ſecundum Theophraſtum videtur ea eſſe, quæ apud nos arbor Iudæ vocitatur.

Vires. Gemmæ autem populi nigræ (ſic enim rectius, quam oculi nominantur) tantum in re pharmacaria vſurpantur, facultatémque calefacientem & ſiccantem habent & partium tenuitate incidentem ac mollientem: Folia vim eandem ſortiuntur, ſed imbecilliorem: Cum aceto trita & illita podagricis doloribus vtiliter medentur.

An ex populo defluat lachryma in Padum amnem, & coeat in ſuccinum, vt plerique Dioſcoridem ſecuti putant, poſtea aptius ſuo dicetur loco.

SECTIO V.

DE SIMPLICIBVS REFRIGERANTIBVS.

MEDICAMENTA *non omnibus in regionibus naſcuntur optima, ſed alia in calidis, alia in frigidis vberius & latius; nam hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ. Quæ ad meridiem & æſtuoſum cœli aſpectum vergit regio, calida ſimplicia, quæ ad Septentrionem, frigida & præſtantiora fœcundius alit. Quod ſi materiei medicamentariæ ſtudioſius incumberent hi Medici, qui Aſiam, Aphricam, & peregrinas regiones incolunt, ad ſuam & ſuorum incolumitatem fidelius tuendam, multas è noſtro ſolo ſtirpes, quas non habent, viribus eximiis præditas efflagitarent, quarum nonnullis & ſuauius ad alendum, & aliis felicius ad medicandum vterentur. Multas ſiquidem habemus, quæ nec in Ægypto, nec in Chyna, aut alibi ſub Polo Antartico virent, aut arte vlla queunt cicurari.*

trari. Quauis enim cœli facies, in quouis solo, plantam tamlibet animare, latam, viuacem & fœcundam redre minimè potest. Europa autem præter calefacientia ulta, infinita penè refrigerantia producit: Inter quæ eá ntùm hic enarro, quæ ad compositiones in nostra officina aditas accedunt. In quorum descriptione, de his priùm, quæ summè refrigerant, loquor; tum de his, quæ itius, postremò de his, quæ inter refrigerantia & calecientia ambigunt.

CAP. I.

De Mandragora.

HVCVSQVE vetularum esse credidi insomnia, quæ de Mandragora narrantur, de quibus plebeculam audiui sæpe garrientem. Ex quorundam tamen veterum tabernis iamet figmenta deprompta esse comperio, qui niium creduli forsan, quæ ab imperitis audiere, literis andatunt: nam Græcorum nonnulli, quod illius racem, tanquam philthrum quoddam ad amatoria conicere arbitrarentur, Circeam nominarunt. Pythagos, quod hominis truncum, & artus vtcunque repræntaret, eiúsque radices sæpius geminæ, quasi crura io & clunes ostentarent, Anthropomorphon nomiuit: Ad cuius nominis allusionem accedit Mandraora, iuxta Septentrionalium idioma, apud quos *lan* hominem notat, & *Draghen*, quasi gerens hoinis figuram. Anilia tamen fictitiáque sunt hæc oma, quibus vafri circulatores incautos sæpe decipiunt, um radiculas quasdam bifidas circumferunt, in quiis faciem humanam sculptam, & artus discriminatos ;noscere facile est: De hisque mira & incredibilia itrant, vt ab idiotis nummos extorqueant.

A quibusdam vocatur malus canina, ab aliis pomus :restris, eo quod poma ferat rotunda, lutea, vitellis

ouorum induratorum similia, odorata quidem, sed virosa.

Species. Morion. Hypoplomon. Eius autem duæ traduntur differentiæ: vna dicitur mas, seu candida, μώριον Græci vocant, nonnulli Arsen, alij Hypoplomon, quæ ingentibus foliis, betæ similibus, latiis, & læuibus viret.

Fœmina verò nigra dicta, folia pandit angustiora, lactucæ minora, aliquantum hirsuta, humi procumbentia.

Poma producit mari similia, sed minora: sorbi effigie, ex luteo pallescentia. Radices habet sæpius binas, aliquando ternas, inter se conuolutas & intortas, exterius nigras, intus albas, carnosas, longas & crassas.

Vnde dicatur. Mandragora nulla patienter fert Solis æstus, & lætius fruticat in locis vmbrosis & apricis: vnde Mandragora forsan dicta, vt viri quidam docti putant, quod in mandris & speluncis (ata delectetur.

Vires. Dioscoridis tempore colligebatur radicis succus, qui insolatu concretus multo erat in vsu: nunc radicibus & foliis vtimur quidem, sed rarissimè, atque in his solùm affectibus, qui alia blandiora stupefacientia temnunt.

Ex pomis paratur oleum per infusionem, vt in Officina demonstrauimus, quod prudenter adhibitum dolores quosuis tollit, & blandè somnum conciliat.

Rarissimè autem Mandragora per os sumitur; atque his, qui vrendi vel secandi sunt, ne dolores sentiant, aliud quoddam potius medicamentum opiatum, idoneis simplicibus castigatum datur, quo sine noxa sensus consopiuntur. Vis enim mandragoræ non tantùm impensè frigida est, sed etiam narcotica: Proinde non tuto, nisi prudenter vsurpata: nam inter venena ab Aëtio *c.* 45. *tit.* 4. *serm.* 1. numeratur.

Mala insana Melongena. Mandragoræ quædam planta cognata est, quæ mala fert ex cæruleo purpurea, oui magnitudine, quæ mala insana nonnulli vocant: Alij Melongena, quidam poma amoris. Adnascuntur surculo pedem alto, vtrinque foliis solani similibus amicto, è cuius media parte sursum versus, prodeunt flores albicantes, quibus mala succedunt, multa carne turgida, succulenta, granis paruis

tis prægnantia. His vtuntur in acetariis nonnulli non sine magno sanitatis dispendio.

CAP. II.

De Solano.

MVLTA Solani perhibentur discrimina, primum Dioscoridi dicitur satiuum ac hortense: Theophrasto inter olera repositum. Nunc tamen nec estur nec seritur, sed sponte etiam inuitis hortulanis secus vias germinat, adolescit, floret, & baccas gerit nigras, vnde Galli Morellam nominant: Officinæ Solatrum, Græci Strychnon. *Species.* *Morella.*

Planta est pedem alta racemosa; foliis oxymi, sed maioribus nigricantibus baccis, racematim coëuntibus, rotundis primum viridibus: à maturitate nigris. Præcedunt flores purpurei, elegantes, ex quorum vmbilico prodit apex luteus, speciosúsque. *Vires.*

Refrigerandi facultatem obtinet insignem: ob id ignibus sacris conuenit, capitis dolori à causa calida prodest: æstuanti stomacho auxiliatur. Eius baccæ ad vnguentum Diapompholigos efficaciter accedunt. Stillatitius liquor ad oculorum inflammationem, & aliarum partium ardores vtiliter vsurpatur. Vim quoque stupefacientem cùm obtineat, somno conciliando sæpe prodest.

Aliud quoddam Somniferum, seu Dormitorium nuncupatur, quod videlicet insigniter somnum conciliet. Ramosa planta est, fructu contumax, foliis multis, & maiusculis, aliquantum hirsutis, & ad effigiem cotoneæ mali accedentibus, subobscuris: radice exterius rubra, & vbi aruerit, albicante, flore ampliusculo, subrubro nec aspectu valde grato: è cuius cauo fructus emergit rotundus, cerasæ magnitudine, qui præsentem sumentibus adfert interitum. Soporiferum quidem opio validius. Multis in locis agrestibus, & incultis læte fruticat, & præsertim in rupibus à mari *Solanum Somniferum.*

non longè diſſitis, vnde botanici ſolanum marinum, Officinæ ſolatrum vocitant.

Solanum furioſum Tertium ſolani genus maniacum, ſeu furioſum & lethale, quibuſdam, Thryoron, aliis Periſſon dictum, folia gerit erucæ ſimilia, ſed maiora ad acanthum accedentia promit: caules multos, proceros, ſpecioſos: florem nigricantem, quem fructus conſequitur ramecoſus, niger, rotundus, decem aut duodecim acinis prægnans. Id eſſe creditur, quod multi Doryon, vel dorycnion nominant. Sunt qui nihil diſcriminis eſſe inter Solanum ſomniferum & furioſum, ſeu Manicum putarunt, quod tamen magnum rei herbariæ periti agnoſcunt.

Solanum lignoſum Quartum quoddam genus eſt Strychnodendron, ſeu ſolanum lignoſum, quibuſdam amara dulcis, vel dulcamara, dictum, quod vitium ritu pergulas & ſepes ſcandit, foliis & ſurculis ſmilaceis, ſed durioribus & nigrioribus, floribus purpuraſcentibus & violaceis, ac inuerſis. Ex quorum vmbilico luteolus emicat apex. Succedunt baccæ, paruæ, ſucculentæ & viroſæ.

Vua lupina. Aconitũ pardal. Solanum tetraphyllum. Ad ſolana multorum conſenſu iuſtè refertur alia planta, quibuſdam Vua lupina, aliis Aconitum pardalianches, nonnullis herba Paris dicta, quam Geſnerus Monococcorn, Pena Solanum tetraphyllon nominat. Verum his omnibus ſolanis, hortenſe ſi exceperis, aut nunquam, aut rarò Medici vtuntur: nam eorum vſus minimè tutus eſt. At *mala ea medicina eſt, quæ maioris mali periculum adfert.*

Stramonium. Alia adhuc ſtirps ob effigiei & virtutis cognationem inter ſolana refertur, quæ Stramonium, vel rectius Strychmonium, à quibuſdam Lycoperſium, ab aliis Metel, à nonnullis hyoſcyamus Perunianus & Baryococcalon dicitur: cuius duo traduntur diſcrimina, vnũ maius eſt, quod hominis proceritatem æquat, & ſæpe ſuperat: alterum minus bicubitale, aut paulo altius vel breuius. Vtriuſque facies eadem & flores vtrumque gerit albos, maiuſculos, ſimilacis æmulos & poma craſſa, ſpinoſa, echinata, in minore rotunda, in maiore acuminata, cui & folia & omnia maiora.

Refertur etiamnum ad ſolana alia planta illis cognata,

gnata, quàm officinæ Solanum pomiferum, nonnulli Lycoperſicum vocāt. Mala enim gerit ex aureo crocea, quæ herbarij poma mirabilia, aureáve nuncupant. Sunt, qui & Ammonum Plinij ad ſolana deducere tentant. Diſpar tamen vultus, & natura refragatur.

Solanum pomiferū. *Poma mirabilia.*

CAP. II.

De Alkekengi.

SECVNDVM Solani genus Dioſcorid. Halicacabus eſt, quem officinæ Mauritanorum vocem ſecutæ, Alkekengi vocant; ob cuius ad multa celeberrimos vſus, ſeorſim diſſerere placuit. A veſicæ figura, quam eius grana inuolucro quodam membraneo veſtita referunt. Solanum veſicarium nuncupari ſolet. In ſqualidis locis, vt inter vineta lætè naſcitur, & vberrimè fruticat, cauliculos cubitales proferens, tenues, rotundos, ſubrubros quaſi geniculatos: folia ſolani, ſed paulò maiora: flores ſubalbidos, quibus folliculi veſicarum inſtar ſuccedūt, primum herbacei, deinde phœnicei, in quorum ventre, grana rotunda, ceraſorum magnitudine, effigie, & colore includuntur, carnoſa, & ſeminibus, planis, teretibus & ſubcandicantibus turgidula.

Solanu veſicarium.

Fructus hi quibuſuis, vel etiam pueris, notiſſimi ſunt, qui hyemalia ceraſa eoſdem vocitant, & ſæpe magna quantitate & innoxiè mandunt. Vrinæ mouendo & ſaburræ, à renibus & veſica deturbandæ, & foras protrudendæ mirum in modum conueniunt.

* * *

CAP. IV.

De Hyoſcyamo.

Altercũ.
Herba Apollinaris
Vires.

HYOSCYAMVS, à quibuſdam herba ſuilla dicitur, quod ſues eius eſu quaſi cõuellantur: ab aliis Altercum & Apollinaris herba, quia hyoſcyamo dementati, rixando & altercando ſe torqueant, & velut Apollinis œſtro percellantur. Vidit Matthiolus pueros, qui ſemen hyoſcyami comederant, adeo deſipere, vt à cacodæmonibus eluſos autumarent permulti.

Species.
Niger.

Sunt verò tres hyoſcyami, niger, albus, luteus. Nigro folia ſunt hirſuta, longa, lataque, vt verbaſco; laciniosa, vt Acantho; caules cubitales, & ſæpe altiores, craſſi brachiati, ac ramoſi, qui medio ſui flores è fuſco palleſcentes promunt: quibus calices ſuccedunt ventricoſi, oblongi, teretes, supernè aculeati, pixidulis aut calathis paruulis ſimiles, & præſepiolis diſſepti, in quibus continetur ſemen exiguum, colore fuſcum & obſcurum. Radix albicat, craſſa, erutu facilis, in alterum annum viuax, perquam vtilis ad anodyna, & minus, quàm folia, fœtens.

Vires.

Alij duo hyoſcyami rari ſunt, nec niſi in hortis culti viſuntur. Rarò quoque ad medicos accedunt vſus: quotidie verò niger vſurpatur. Omnes refrigerant ad tertium ordinem, & vim habent narcoticam: Albus autem reliquis minus & refrigerat, & ſtuporem inducit.

CAP. VI.

De Papauere.

Species.

PAPAVERVM duo ſunt in vniuerſum genera, hortenſe vnum, & ſylueſtre alterum Hortenſis multæ varietates agnoſcuntur, à florum colore, den-

e, densitate, & figura sumptæ. Quoddam dicitur simplex, aliud polyanthon, seu multiflorum: atq; vtrumque, vel album, vel purpureum, vel rubellum. Syluestris quoque multa sunt discrimina, vt nigrum, rubrum, hœas vulgò dictum, spumosum & corniculatum. Cuius adhuc quatuor differentiæ videntur: vnum commune est, & luteum, alterum violaceum, & duo phœnicea.

Papauer Satiuum

Satiuum surculis vt plurimum bicubitalibus sese erigit, foliis oblongis, pallidis, per ambitum serratis, nullo pediculo adhærentibus, floribus vel candidis, vel rubellis, vel alterius coloris pro stirpis varietate, capitibus rotundis, oblongis, quorum cellulis semen includitur, vel nigrum, dum ex papauere nigro, vel album, dum ex albo sobolescit.

Papauer Erraticū

Erraticum seu rubrum dicitur μηκὼν ῥοιάς, quasi fluidum, à flore celeriter decidente. Folia gerit erucæ similia, incisa, aspera; flores rubros & semen rufum. Nascitur in aruis potissimum inter segetes.

Spumeū.

Spumeum Matthiolo ignotum, à quibusdam recentioribus pro Gratiola, ab aliis pro saponaria sumitur.

Corniculatum.

Ceratices seu corniculatum folia habet subalbida, in ambitu erratici modo serrata, flores luteos, fructum paruum, seu siliquam, vt cornu inflexam, corniculo fœnigræci similem.

Papauera polyāthea.

Passim in hortis studiosè cultis & pinguibus ob florum elegantiam seri solent papauera polyanthea, fimbriata, patula, rosea, variorum colorum.

Vires.

Omnibus autem inest refrigeratoria facultas, sed erratico cæteris maior: ita, vt eo solo quis vti non possit innoxiè, sicut satiuo ac hortensi. Omnibus quoq; vis hypnotica, sed validior nigro, quod malignæ cuiusdā qualitatis est particeps, adeo vt si quis immodicè vtatur, veterno quodam, tanquam lethargicus detineatur.

Opium.

E papauere vulnerato aliquando sponte gummeus quidam liquor dimanat, quem κατ' ἐξοχὴν ὄπιον, & ὄπιον antiqui nominarunt, ad sensus stupefaciendos, somnum conciliandum, & immanitatem alicuius doloris placandam, vel certè fallendam vtilissimum, quo solent Turcæ castra sequentes vti, vt ad pugnam

sint alacriores, & tanquam ebrij ad pericula quæuis minus formidolosè sese præcipitent.

Opij qualitates. De eius qualitatibus primis adhuc certatur, cùm primæ notæ Medici, qui de re medicamentaria scripserunt, asseuerent, frigidum esse, vltra tertium gradum: cui tamen quantitati refragantur illius amaror & acrimonia, quibus organa gustus feriuntur, ac vellicantur; quod occasionem dedit multis calidum esse confiteri.

CAP. VI.

De Semperuiuis.

Aizoon maius. SEDVM plebeculæ lombarda est, quasi Iouis barba: Aizoon Græcis, Semperuiuum Romanis dictum, quod semper vireat, & quasi sit frondibus æternum, patientissimum frigoris: nec vlla hyemis rigiditate marcescens.

Nascitur in locis aridis, Soli expositis, vt super muris & pauperum tectis, ac domorum suggrundiis, in quibus lætè fruticat, frondibus crassis, carnosis, mucronatis, cynaræ ritu succulentis & virentibus, circa radicem densioribus, caule interdum pedali, aliquando humiliore, sæpius altiore, frondibus squamatim dispositis vestito ad cacumen, vbi in alas diuiditur paucas flosculis herbaceis & subrubeis coronatas.

Species. Sunt autem aizoi multa discrimina, ex quibus tria in vniuersum agnosco genera, maius, minus & medium. *Aloën ad Aizoa spectare.* Ad maius, si nominis effigiei habeamus rationem, aloë ipsa non præter rationem potest referri: hanc enim ex illius sobole quasi natam, vtriusque conditio contendit. *Aizoon medium.* Ad medium, Crassula, seu Telephion Græcorum: quod Officinæ fabam inuersam, vulgus Orpinum nominat, vt etiam militaris aizoides, sedũ aquaticum dictum, videtur attinere. Nam vtrumq; peruinax est, perpetuóque virens, & aizoo valde cognatum, éstque medium inter semperuiuum maius, & alia om-

nia

ia, mox describenda: atque rectius aizoon medium i:itur, quàm aliud quoddam hortense, teretifolium : sculentum, quod acetariis admiscetur, nonnullis .ruum aliis medium sedum, vulgò *Triquemadame*, uncupatum: quod à radice paruula ramulos multos : graciles edit, foliolis onustos paruis, oblongis, roidis, carnosis, mucronatis, & flosculis luteis & stellatis.

Aizoon tertium. Illecebra. Parua autem semperuiua plurima sunt: quorum iinimum Illecebra est, Græcis ἀνδράχνη ἀγρία, vulgò anis auium nuncupata, quam multi tertiam sedi mioris differentiam constituunt. Pusilla ac pulchella lanta est, ramulis multis repens: floribus aureis, stelitis. Muros & loca saxosa amplexatur: gustu caliissima est, & exulcerans, vnde Germani piper muriium nominant.

Vermicularis. Crassula minor. Granellosa. Secunda aizoi parui differentia quibusdam Crassu:minor Italis *Granellosa*, Officinis vermicularis, & aquando Cauda muris dicitur. Paruula quoque plan. est, foliolis rotundis, oblongis, carnosis, instar verium mucronatis, è totis ramis exilibus, breuibúsque :ndulis: flosculis pallidis, & interdum albidis, vnguenmartiati compositionem ingreditur. Hæc duo aizoa inora insigniter calefaciunt & exulcerant.

Aizoon tertium æstiuum. Tertium est sedum quoddam maiusculum, æstiuum ctum, quod surculis aliquanto maioribus assurgit, fois rotundis, carnosis, vt vermiculatæ: sed maioribus. uspiam semper viret, sed adueniente hyeme marcéit.

Aizoi varietates. Plures adhuc aliæ stirpes, folio sempiternæ, ac pertuò virentes, & Semperuiuis vultu, viribúsque co. iatæ, ad eorum familiam iustè referuntur, vt Aizoon :matoides, Aizoon scorpioides: Sedum quoddam Pe:eum, montanum, ac pusillum, aliud quoddam maium & arborescens, aliud & pusillis, rigidísque surcu; fruticis more assurgens.

Vires. Aizoum maius refrigerat ordine tertio: ob id ad esipelata, herpetas, & inflammationes quasuis valdè nuenit. Ex minoribus quædam refrigerant quidem, d excessu minore, alia efficaciter calefaciunt simul & :ulcerant, vt vermicularis & illecebra.

CAP. VII.

De Cynoglosso.

CYNOGLOSSO folia sunt mollicea, lenta, oblonga, pauca lanugine pubescentia, ad tactum minimè aspera, ex glauco virentia, effigie & mollicie linguæ canis æmula.

Surculi ei teretes sunt, incani, cubitales, & sæpe longiores, in alas diuisi, floribus puniceis ac purpurascentibus coronati. Singulos flore consequuntur quaterna semina, parua, simul cohærentia, hirsuta & lapparum modo vestibus inhærentia. Subest radix crassa symphyti magnitudine & colore, atque odore penè soporifero, cuius laudatur vsus ad acres & tenues fluxiones. Multum enim incrassat, & manifestè refrigerat; vnde ambustis vtiliter à mulierculis adhibetur. Frigida & sicca creditur gradu secundo, facultatémque habet cohibendi & incrassandi: ob id basim præstat quibusdam catapotiis ab eo denominatis, quæ dantur efficaciter omnibus morbis, qui ab humoribus fluentibus proficiscuntur.

CAP. VIII.

De Plantagine.

Species. PLANTAGO, vel aquatica est, cuius tres agnoscuntur differentiæ, raro ad medicos vsus ductæ: vel terrestris & communis, à planta absolutè plantago dicta; cuius frequens sanitati tuendæ, & morbis profligandis vsurpatio. Eius duo à Dioscoride traduntur discrimina, maior & minor. Maioris tres sunt varietates, vulgaris, incana & rosea.

Vulgari

Vulgari folia betacea sunt, crassa, lata, lateque vi-
entia:caulis angulosus, subruber, interdum cubitalis,
æpe breuior, in summo spicatus, tenui semine, ac co-
iosо prægnans. Nascitur in vdis & lacunosis locis, &
ecus vias.

Rosea dicitur, quod vmbellam herbidam, patulam, *Plantago rosea.*
oliolis permultis, rosæ modo, simul cohærentibus
ompactam gerat. In cæteris supradictæ prorsus si-
ilis est.

Minor plantago foliis viret angustioribus, minori-
us, mollioribus & tenuioribus: cauliculo angulosо in
rram inclinato: flosculis pallentibus, seminibus par-
ulis, surculorum summitatibus connatis. Vocatur in
fficinis Lanceolata, & liquando Lanceola, quod e- *Lanceolata.*
s folia lanceæ cuiusdam ritu sint acuminata. A quin-
e fibris & velut neruis, quibus habet distincta, & ve-
t sulcata folia: interdum quinqueneruia nominatur: *Quinqueneruia.*
etiam septineruia, cùm præter quinque fibras insi-
es aliquando paruulæ adhuc duæ quibusdam in fo-
s emicant. Nonnulli deprauatè ex quinqueneruia
ntineruiam effecerunt. Vocatur & Arnoglossum, *Arnoglossum.*
od folia agninæ linguæ similitudinem referant. Spe-
tim tamen quibusdam sic tantùm dicitur, quæ folia
omit rotundiora & lanuginosa.

Plantago refrigerat & siccat ordine secundo, astrin- *Vires.*
, densat, cohibet, abstergit: ob id ad herpetas, erysi-
ata, inflammationes, & omnes sanguinis eruptiones
iducit, fluxiones sistit, dysenteriæ & omni alui fluo-
conuenit, putredinem arcet, & partes quascunque ro-
at.

CAP. IX.

De Centinodia, seu Polygono.

CENTINODIA, à nodorum frequentia, vt ali- *Corrigiola.*
quando Seminalis & Polygonũ à seminis mul-
titudine dicta, nunc Corrigiola, nunc à cohi-

Sanguinaria. *Proserpinaca.* bendo sanguine, Sanguinalis & sanguinaria, interdúmque Proserpinaca, vel potius Serpinaca à serpendo nuncupatur. Herba est humilis, humi reptans, graminis ritu, ramis exilibus, copiosis, nodosis, & geniculatis, foliis rutæ, sed longioribus, mollioribúsque, sub quibus minutulum, & multum semen turget, præuiis flosculis ex rubeo pallentibus Nascitur sponte in locis incultis & semitis, pedibúsque solet inculcari, nec imbecillius viret.

Vires. Polygonum mas (sic enim ad alterius fœminini differentiam dicitur) vim habet refrigerandi, astringendi, & spissandi eximiam, proinde contra herpetas, ignem sacrum, & omnem inflammationem valet.

Succus eius per os sumptus, cuiuslibet partis profluuium & excreationem cruentem compescit: aluum impensius fluentem sistit.

Datur & feliciter contra stomachis ardorem, & venenatorum animalium morsus.

Polygonũ fœmina. Aliud Polygonum, seu Centinodia fœmina dicitur, vno caule, arundini tenellæ, vel magis equiseto simili, in locis aquosis assurgens, densis geniculis, quę folia tenuia, piceæ frondibus similia in orbem conuestiunt.

Polygonũ marinũ. Datur & marinum quoddam Officinis ignotum, & inusitatum.

Poliganatum. Sunt, qui vocum affinitate decepti pro Polygono Polygonatum, & vicissim pro hoc, illud assumunt, sed dissimilis est multum vtriusque effigies. Nam Polygonatum, seu Sigillum Salomonis, planta cubitalis est, & *Sigillum Salomonis.* sæpe altior, caule rigido, incuruo, radice crassa, & nodosa.

CAP. V.

De Symphyto.

Species. SYMPHYTA tria magna sunt: Alum, seu vulgare & consolida maior dictum, tuberosum, & maculosum. Totidem media, petræum, bugula & pru-

& prunella. Parua verò multa, vt Bellides omnes, Margaritæ, à plebecula nominatæ, quarum multæ tradun-tur varietates, coronamentis potius, quàm officinis dicatæ.

Symphytum maius. Symphytum maius seu consolida maior, & à foliorum similitudine, auricula asini, dictum, caulem edit bicubitalem, folia ampla, longa, lata, crassa, aspera, hispida, ac buglossi effigiem accedentia, sed latiora, obscuriora, & mucronata. Ex surculorum alis prodeunt velut foliorum productiones, in quibus flores eleganti serie dispositi, intus cani, pallidi, aut subrubei adnascuntur, quos nigra sequuntur semina, verbasci similia: subiacent radices glutinosæ, exterius nigræ, intus candidæ, quarum est in medicina frequens vsus.

Vires. Symphytum refrigerat, contrahit, astringit, densat: Enterocelas cohibet, ossibus fractis medetur, sanguinis screatum & fluorem sistit, dysenteriæ prodest, & vulneribus consolidandis adeo est efficax, vt simul cum carnibus, si conquoquatur, easdem conglutinet.

Symphytum maculatum. Symphytum maculatum, quod passim pulmonaria nominatur, thyrso, fronde, flore præcedenti simile: verum folia ei breuiora, in quibus albicantes maculæ conspicuæ sunt plures. Nascitur in syluis & locis opacis ac vmbrosis. Creditur ad vitia pulmonum opem adferre.

Symphytum petræum. Symphytum petræum, quod in petris & saxosis locis nascatur, dictum, ex paruis & tenuibus ramis sese erigit, origani similibus, foliis paruis, capitulis thymi, radice subrufa, longa, crassáque. Sunt, qui putent, hoc symphytum bugulam esse, sed cum lignosum sit & odaratum, & capitula habeat thymi similia, non parum à bugula differt, vt mox patebit.

Bugula. Bugula medium quoddam symphytum est, de quo senior ætas multa & mira prædicauit, adhucque plebecula sibi persuadet, cùm nec Medico, nec Chirurgo egere, qui bugulam habuerit: Addunt & qui saniculam. Folia gerit crassa, oblonga, parua & mucronata, & in ambitu incisa, & subrubra, caules quadrangulos, modicè hirsutos, flores cæruleos à mediis surculis ad fasti-

Morandola. gium multos. A nonnullis Morandola, ab aliis Laurentina, ab aliis consolida media nuncupatur. Herba vulneraria est, commendatúrque plurimum ad disrupta, fracta, cæsa, conuulsáque membra.

Laurentina.

Consolida media.

Prunella. Prunella seu brunella, vt volunt nonnulli, ex symphytorum tribu est, humilis quidem planta, surculis tenuibus quadrangulis, hirsutis, humi procumbentibus, foliis latis, mucronatis, sed breuibus, parum hispidis, obscurè virentibus, viscidis, & pinguibus. Flores vt betonicæ spicatim in surculorum summitatibus erumpunt, è cæruleo obscurè purpurei. Ad eadem commendatur, ad quæ bugula: maximè verò ad linguæ nigredinem, quæ per febres oritur delendam, si eius decocto os colluatur.

CAP. XI.

De Oxalide, seu acetosa.

INTER rumicis seu lapathi genera à Dioscoride numeratur oxalis, non quod sit vtriusque sapor similis, qui in lapatho subdulcis est, & ferè insipidus, in ocalide, seu acetosa acidus, vnde nomen, quod ὀξὺ Græcè dictum, modò ad folia lapathi mucronata, modò ad oxalidis acidum saporem accommodatur.

Species. Acetosa autem omnibus nota est, eáque duplici genere agnoscitur: Vna syluestris, omnium minima & acidissima, quæ multo luxu sabulosis locis, macilentis, & sæpe inter segetes nascitur. A Belgis acetosa veruecina, ab aliis vineta cognominatur.

1.

2. Altera maior est, quæ in locis humidioribus delectatur, vt in pratis & hortis multis: cuius duæ statuuntur differentiæ: vna quæ semper hortensis est, & repês, ab aliis effigie valde dissimilis: folia namque habet rotunda, & colorem ex subcineritio virescentem: saporem verò acidum, vt reliquæ oxalidis species, sed palato magis

magis arridentem: altera maioris acetosæ differen-
omnibus nota est, de eaque vox acetosæ absolutè
elligenda est, ob sacros seu magnos effectus herba
:ra quibusdam dicta.

Oxalis in memoriam reuocat oxytriphillum, seu *Oxytriphyllum.*
folium acetosum, mulierculis panis cuculi, officinis
uribus *alleluya*. Fracastorio Luyula dictum. Planta
milis est, in locis syluosis vere nouo nascens, cauli-
lis tenuibus breuibúsque, in quorum summitatibus
liola tria insident, tenuia, pallidè virentia, sapore a-
da, gratáque. Flores è breuibus pediculis prodeunt
ndidi, quinque foliolis cohærentes. Pusilla hæc
:rba cor recreat, putredinem arcet, refrigerat, & aqua *Vires.*
: ea destillata febribus continuis & pestilentibus
›nfert.

CAP. XII.

De Oxylapatha.

NE huic simplicium examini confusio obscuri-
tatem pariat, discrimen constituetur inter La-
pathum, Hippolapathum, Hydrolapathum, *Lapathũ.*
›xylapathum, & Lapathum sanguineum. Lapathum
mpliciter dictum, seu rumex, olus est cuiuis experi-
um, coquis *Patientia*, herbariis parella vulgò dictum.

Hippolapathum vel latifolium est, vel rotundi fo- *Hippolapathum.*
ium: vtrumque cultum & Rhabarbarum monacho-
um, & aliquando Pseudorha recentiorum nuncupa-
um.

Hydrolapathum duûm est generum, magnum & par- *Hydrolapathum.*
ium: vtrumque præcedentibus simile, nec nisi palustri-
›us & aquosis locis lætè viret & adolescit.

Oxylapathum in locis incultis vberrimè prouenit, *Oxylapathum.*
adice longa, crassaque. intus flaua, seu crocea, surculo
›icubitali, bracchiato foliis longis, latis, striatis acumi-
natis, semine herbaceo, lato ex pediculis minutissi-

mis dependente, & tenuibus membranis inuoluto, colore rufo.

Lapathũ sanguineum. Lapathum sanguineum seu maculatum, multi non satis considerate sanguinem draconis vocitant, vt docebimus postea fusius & commodius suo loco.

Piger Henricus. Ex lapathis quoque est oxalis, de qua supra, vt etiam herba quædam, nescio, qua ratione Piger Henricus dicta, quam spinaceum olus syluestre puto.

CAP. XIII.

De Hepatica, hepatorio, & Eupatorio, seu agrimonia.

HERBARIÆ doctrinæ periti hepaticam, hepatorium, & eupatorium ita distinguunt, vt hepatica sit lichen: hepatorium vulgare eupatorium: verum eupatorium, agrimonia: hæc tria, quod hepati roborando & sanando conueniant, eupatoria sæpe & recte dicuntur.

Hepatica. Hepatica autem sæpe nominatur lichen, quod contra lichenas omnibus remediis anteponatur, vel quod lapides lingat. Folio constat succulento & crasso, petris vdis & vmbrosis adhærente, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes exeunt. Abstergentem modice, refrigerantem, ac roborantem habet facultatem.

Hepatorium. Hepatorium à radice fibrosa moderatæ magnitudinis, surculos promit bicubitales, ac ramosos, foliis conuestitos oblongis, cannabinis, per ambitum serratis; flores paruulos, muscosos, dilute rubentes, qui vbi vmbellam pulchellam coronarunt & contabuerunt, desinunt in pappos.

Eupatorium. Agrimonia. Eupatorium verum seu agrimonia, herba fruticosa est, potentillæ valde similis, sed foliis magis virentibus, vtrinque in partes plures diuisis, per ambitum serratis & hirsutis: Caule tenui, recto, cubitali, vel altiore, piloso, ex cuius partibus diuersis exeunt flosculi, parui,

arui, lutei, quos sequuntur semina admodum parua, : altera parte asperula, qua vestibus laneis facilè adæreſcunt. Agrimonia ab Eupatore inuentore, eupaorium nominatur.

Vires. Vim habet attenuandi & expurgandi, & peculiari irtute iecori & aliis viſceribus prodeſt.

Ageratum. Non omittendum eſt, Meſuem pro eupatorio aiam plantam cubitalem, valde amaram, foliis centau:ij minoris, ſed in ambitu ſerratis & aſperis vſurpare, juæ à nonnullis herba Iulia, à Græcis Ageratum nominatur.

CAP. XIV.

De Primula veris, ſeu herbâ Paralyſis.

Nomina. VVLGARIS huius herbæ varia denominatio veram dignotionem obſcurauit; nam primiueriam, ſeu primulam veris, herbam ſancti Petri herbam paralyticam & arthriticam, phlomidem, brachulam cuculi, Tuſculanam violam, betonicam albam, & verbaſculam vocitari comperio. Sed inanis eſto nomenclaturæ peruestigatio, modò res intelligatur ipſa. Primula veris dicitur, quod primo ſtatim vere vireat & floreat; cuius tres præcipuæ traduntur varietates, hortenſis, pratenſis, nemoralis. *Species.* Hortenſis vel ſimplex eſt vel multiflora; atque vtraque vel flore herbaceo, vel ex luteo palleſcente. Quæ virent in pratis & ſyluis, foliis quidem valde ſimiles, ſed non parum diſpares floribus, qui in illis crocei, parui & ferè inodori; in his pallentes, magis patuli & odori.

Primula veris folia multa promit, rugoſa, betonicæ ſimilia, ſed longiora, latiora, pallidiora, è quorum medio centro multi velut ſtyli exeunt tenues & longi, in quorum ſummitatibus dehiſcunt modo tres, quatuor, aut quinque flores ſublutei, penſiles, ſummis labris denticulati. Aliquando & vnicus tantum flos pedun-

culo exili adnascitur.

A florum diuersitate octo differentias obseruaui: aliæ enim florem herbaceum, ac viridem & elegantissimum gerunt; aliæ album, atque etiam vetustum; nonnullæ rubicum; aliæ aureum; aliæ subflauum. Præterea quædam tantum simplici flore coronantur; aliæ multiplici; aliæ ita prolifico, vt alter alteri adnatus videatur. Quæ simplicem ac luteolum florem gerit, copiosa ac sponte prouenit in multis infimæ Neustriæ locis, ac maximè in agro Vallonienſi, in quo aliæ stirpes multæ insignes ne læte proueniunt.

Vires. Neruorum resolutioni, seu paralysi confert, & articulorum dolori.

Radicis decoctum commendatur ad infarctus renum expediendos, saburram protrudendam, & calculos vesicæ expellendos.

CAP. XV.

De Brassica hortensi.

BRASSICA seu caulis, Græcè dicta Crambe, adeo vulgaris est, vt superuacaneum videretur, longo verborum amplexu eam designare, cum propter esum vbique gentium & locorum seratur, plantetur, colatur, eius tamen omnes varietates non omnibus in regionibus læte virent, sed quædam hanc, aliæ aliam tellurem postulant; vnde quædam Sabauda dicitur, quod Sabaudiæ tractu magis delectetur, quæ multum patula est, parum occlusa, foris virens, intus alba; alia marina, quæ maritimis in locis sponte nascitur; alia cauliflora, ac Italica, quæ non nisi in Italia, vel ex semine ex eiusdem solo aduecta, prouenit; alia vulgaris, quæ apud omnes vberrimè fruticat; alia caulorapa, quæ medio caule turbinata est, seu rapata, & quasi bulbosa.

Species. Præterea à foliorum conglomeratione, explanatione, incisura, planitie, læuitate, asperitate, albedine, viriditate, rubedine, obscuritate & capite crispo, racemoso, lasci-

o,lasciniosо,vel sessili,caulium,seu brassicarum varieates multæ desumuntur; quæ olitoribus & coquis, quam Pharmacopœis potius relinquendæ, matinam i exceperimus, vt magis medicamentosam.

Crassum succum brassica gignit, ac melancolichum, & caput ebrioso modo tentare creditur, vnde forsan à Germanis tam auide in cibos recipitur. Rubra speciali dote pectori conuenit, & in aliis in eclegmate de caulibus solet præferri. *Vires.*

CAP. XVI.

De Psyllio.

PSYLLIVM herba pulicaris, ab eius seminis effigie dictum, planta est parua inter veruacta & fabulosas scrobes nascens, foliis Coronopo non multum dissimilibus, oblongis, angustis, hirsutis: Coma è medio caule incipit, capitulis hinc inde ex alis foliorum eminentibus, spicatis, & squamatim impinellæ globulorum ritu cohærentibus, è quibus flosculi pusilli, pallidi, lanuginosi prodeunt; quibus succedit semen paruum, nigricans ac splendens, quod aluum mollit & clementer subducit.

In secundo gradu refrigeratorium est, in humectando & siccando quodammodo symmetrum ex Galeno. Hanc vim refrigerandi in psyllio etiam agnorunt, & asseruerunt Dioscorides & Plinius: vnde mirari subit Mesuei falsum de illius qualitatibus iudicium, acre, ulcerans, & venenosum. Hoc credo, ex aliorum relatu præcipitanter scripsit, vel ex codice mendoso excerpsit, vel forsan, quod verissimum scripserat, abs quodam immutatum fuit. Minor igitur & tutior illius qualitas & vsus, quàm ex Mesui lectione patet. *Vires.*

CAP. XVII.

De Tussilagine.

TVssilago Romanis dicitur, Græcis Bechion, à præsentissima vtilitate, quam tussicolosis & anhelosis præstat. Pharmacopœorum vngula caballina est, sic nuncupata, quod eius folia vnguibus equorum sint vtcunque similia, inferiore & auersa parte tomentosa & albicantia, superiore & aduersa, viridia.

Caulis eius ita breuis est, vt vix palmum æquet, vnde sine caule nasci nonnulli crediderunt, ait Dioscorides. Flos luteus, radiatus, aureus, taraxaci æmulus, qui nondum egressis foliis, Februario & Martio erumpit, & cum paucos dies perstiterit, dehiscit in pappos. Radix tenera est, candida, geniculata, quæ vdaloca, & fluminum crepidines amat. *Dioscorid. cap. 109. lib. 3. & Galen. lib. 6. simplic.*

Vires illius potissimum commendantur ad tussim & orthophnœam, ait Plinius, atque etiam ad thoracis abscessus, quos illius fumus per arundinem haustus rumpere creditur.

Tota planta nonnunquam Romanis dicitur Farfarella. A quibusdam adhuc Filius ante patrem nuncupatur.

CAP. XVIII.

De Lupulo.

LVpvs salictarius, nunc in officinis Lupulus dictus, planta scansoria est, quæ sensim proserpens arborum vestigia petit.

Nascitur sponte in sepibus & pratorum marginibus, folia habens aspera, cucumeris aut bryoniæ modo triangula, frutices intexentia; flores subalbidos, herbaceos, multis foliculis squamatim compactos, & racematim pendulos,

endulos, in quibus paruum ſemen continetur. Apud Belgas in magna eſt authoritate; nam hoc frugibus admiſto ſuas vindemias parant, potum nempe illis, vt & Anglis familiarem, quem cereviſiam zytúmque nominant. Vere inchoante turiones adhuc tenelli coquuntur, eduntúrque aſperagorum modo ex butyro, vel oleo & aceto.

Cereuiſia.

Lupulus moderatè refrigerat, ſanguinis ardores compeſcit, bilem vtcunque ducit, meatus diducit, obſtructiones liberat, vrinam mouet, ictero medetur, pituitam & aquam in intercute per aluum exigit, & ſtomachi inflammationes ſedat,

Vires.

CAP. XIX.

De Biſtorta.

Biſtorta ſic ab intortis & cõuolutis radicibus dicta, à quibuſdam pro dracunculo, ab aliis pro Limonio, à nonnullis, malè tamen, pro Behen Arabum ſumitur: Tolerabilius à multis Britannica nominatur, cum eius quædam ſpecies aſſeueretur, & ſolo radicum colore ab ea diſtinguitur: nam vtriuſque facies ſimilis, & vis vix diſſimilis. Peculiari dote commendatur Britannica ad Stomacacen ſeu Sceletyrben, graue malum Germanis multis, & quibuſdam ſeptentrionalibus familiare; in quo ſimilis interdum contingit, quæ Cæſaris olim militibus accidit, qui cum trans Rhenum iter feciſſent, fontem inuenere, cuius aquam cùm bibiſſent, dentes eis intra biduum deciderent, compagéſque in genibus ſoluerentur. Et autem reperta auxilio herba, quæ vocatur Britannica. Plin. *cap.3. lib.25.*

Porro biſtorta ex radice nodoſa, intorta, & rubeſcente, folia longa promit, lata & acuminata, tumicis inſtar, venoſa, ſupernè virentia, infernè ex cæſio colore albicantis: caules teretes, cubitales, aut paulo breuiores, à medio ad ſummum per interualla minoribus fo-

liis circumuestitos, spicatos, & flosculis purpurascentibus micantes: semen paruum, triangulum, acetosæ ritu.

Vires. Radis potissimum bistortæ in vsus medios venit Inodora est, refrigeratoria & astrictoria: partes interiores roborat, putredinem arcet, venenis resistit, & morbis pestilentibus medetur.

CAP. XX.

De fragaria.

FRAGARIA perpetua fronde anno toto viret nullis caulibus nixa, sed pediculos tenues, lanuginosósq; ab radicibus emittens, quorum nonnulli folia tantùm, alij flores albos, & quinq; folios, gerunt: quasdam adhuc fibras promit humi repentes, quibus sobolescit; vbi enim terram attringunt, agunt radices, & nouellam plantam ministrant: folia in vno pediculo terna, lata oblonga, in ambitu serrata, pentaphyllo finitima. A flosculorum occasu globulus herbaceus erumpit, qui sensim augescens albicat maturescens rubet, & morum paruum exhibet, aliquando, candidum molle medullosum vinosum humidum, gustu suaue, minutulis granis refertum, quon Fragum à fragaria, vulgo Fraizaa nominatur.

Radix subest fibrosa, capillata & nigricans, cuius vt & foliorum in medicina vix commendatur vsus, licet ad vnguenti martiani confectionem accedat: vis enim tota plantæ commendabilis in fructu est, vt rosarum in floribus, malobathri in foliis, zinziberis in radicibus. Sponte nascitur in syluis & locis vmbrosis, lætius tamen viret in hortis, fraga fert crassiora, & suauiora.

Vires. Fraga refrigerant, sitim sedant, æstus ventriculi compescunt, parum nutriunt, fugacémque alimoniam corpori exhibent. Aqua ex his stillatitia maculas delet, faciem expurgat, eámque nitidiorem reddit.

CAP.

CAP. XXI.

De Pentaphillo.

PENTAPHYLLON, seu quinque folium sic à numero foliorum dictum, plures è radice vnica surculos mittit, sæpius pedales, festucaceos: flores in summitatibus luteos, fugaces, potentillæ similes: folia à singulis pediculis quina, rarò plura, oblonga, in ambitu crenata serræ modo. Tota planta subhirsuta est, inalbicans, radicéque nititur oblonga, exterius nigricante, subrubra interius. Sponte prouenit ruti iuxta margines aruorum.

Alterum quinquefolium datur foliis magnis crenatis, superna parte virentibus, inferna candicantibus & lanuginosis. Tertium quoddam inuenitur repens, cuius viticuli tenues sunt, imbecilli; folia læuia, virentia; flosculi lutei; radices fibrosæ & exiles. In locis stagnantibus nascitur aliud foliis & magnitudine primo valde simile, floribus vt plurimum geminis, obscurè rubentibus, quibus capitulum suboritur seminibus multis refertum.

Pentaphyllon (cuius præcipuè radix vsurpatur) ad tonsillarum & asperæ arteriæ inflammationes confert: contra alui fluorem & dysenteriam vtiliter datur: coxendicum & iuncturarum dolores in potu sanat, erysipelata & scabiem curat, strumas discutit, herpetas cohibet, œdemata reprimit. Radicis adhuc tenellæ succus aduersus prodest, contra iecoris & pulmonum affectus valet. *Vires.*

CAP. XXII.

De Spargula seu aparine.

APARINE surculos habet & folia, vel mollia & Mellugo, vel aspera, & asperugo, vel Spargula, & Aspetula dicitur. Tota enim planta *Species.*

ſcabritie quadam tenaci prætereuntium veſtibus adhæret, vnde etiam Græci Philanthropon & Philadelphon nominant, Plinius Lappaginem, vulgus Glateronem.

Eſt autem Aparine planta iuxta ſepes, ſcrabes & inter ſentes naſcens, vicinis fruticibus adhæreſcere ſolita, ſurculis imbecillis, obſequioſis, quadrangularibus, plures cubitos interdum longis: foliis anguſtis, ſtellæ ritu decuſſatis, ac orbiculatim ramulorum geniculis cohærentibus, vt in rubia, cui non parum ſimilis eſt: flos ei paruus, albus; ſemen durum, album, rotundum, concauum: vmbilici forma, vnde Omphalocarpon quibuſdam dicitur.

Vires. Aparine modicè extergit & deſiccat: Succus totius plantæ hauſtus ex vino, phalangiorum & viperarum morſibus auxiliatur: Is infuſus aurium doloribus medetur: folia trita, in fæce vini collecta ſtrumas diſcutiunt.

Gallion. Spargulæ vel potius mollugini valde ſimile eſt Gallion, alia planta, quæ à lacte, cui aliquando additur, pro coagulo nominatur, idipſum enim citiſſimè coagulat.

CAP. XXIII.

De Scabioſa.

EX veteribus vix ſcimus, quid ſit Scabioſa, cum Scrobe Dioſcoridis non ſit, nec pſora Aëtij. Eſt verò planta ob frequentiam & præſtantes effectus notiſſima, folia gerens oblonga, lata, hirſuta, laciniata & inciſæ erucæ ritu. Radix illi admodum ſimplex & longa, caulem ſæpius vnicum, ſeſquipedalem, interdúmque longiorem promens, in cuius faſtigio flos conſpicitur, compluribus floſculis farctus, quorum circumambientes maiores ſunt, medij, minores: Omnes cum ſtaminibus connatis è cæſio colore inalbicant.

Eſt &

Est & altera paruula scabiosa, minor dicta, vix pal-*Scabiosa minor.* mum alta, quæ illi flore, foliis & colore optimè respondet. Tertia quædam est mediæ magnitudinis, ouilla di-*Scabiosa ouilla.* cta, cuius folia latiora sunt, oblonga, hirsuta, ambitu crenata. Quarta datur, primæ non multum dissimilis: caules gerit cubitales, foliosos, & flores discorum instar in surculorum summitatibus è cæruleo albicantes.

Scabiosa scabiei mederi creditur, pulmonem pur-*Vires.* gat, tussi confert & aliis thoracis affectibus, nec non pestilentibus morbis, nonnulli frigidam putant, alij temperatam, nec vlla qualitate exuperantem.

CAP. XXIV.

De Gossipio.

GOSSIPIUM siue Xylon, vulgo bombax dictum, planta cubitalis est, ramosa, brachiata, foliis vitis, sed minoribus; floribus luteis, in medio purpurascentibus; qui post se nuculas relinquunt, aut potius mala paruula, aristolochiæ rotundæ magnitudine, quæ maturescentia sponte dehiscunt, intúmque parant liberum mollissimæ, albissimæque lanugini, intus conceptæ & editæ; vna cum semine, forma cubebæ, copioso, medulla alba, turgido & exterius nigricante. Illa lanugo in multos vsus humanos trahitur, semen tantum in medicos, eósque multos. Nascitur Gossipium, Barbaris ac Arabibus Gotum nominatum, in Sicilia & multis Italiæ & Germaniæ locis vdis Soli expositis.

Semen cotonis seu gossipij tussientibus, difficile spi-*Vires.* rantibus anhelosis & rabidis prodest, nec non aliis vitiis pluribus pulmonum hepatis & renum. Oleum ex eodem per expressionem tractum, pustulas & lentigines faciei delet.

Ii

CAP. XXV.

De Hispidula, seu Æluropo, quem vulgus Pedem cati nominat.

A Similitvdine pedum quorundam animalium, quam multæ stirpes referunt, denominationem mutuantur, vt Lagopus, Coronopus, Leontopodium, pes vituli, seu Aron, vngula caballina, æluropus, vulgo pes cati, qui à tomentosa lanugine, nunc Pilosella, nunc Gnaphalium, & sæpe Hispidula vocatur.

Planta est admodum paruula, in collibus ac locis siccis & Solis expositis nascens, ac viticulos tenues spargens, quibus fœcundè propagatur. Cauliculos emittit aliquando pedem longos, sæpius breuiores, folia admodum parua, flosculos suaue rubentes, & interdum albidos, omnia lanuginosa, imo tota ferè planta extra terram lanugo tangenti & videnti est, maximè verò flores, qui à tomento multo, quo vestiuntur, pedem cati pilosum representant, vnde nomen. Copiosam vidi in sylua Byerensi, prope regium acstructurâ, omníque ornatu mirandum castellum Fontis-belaquæ, vnde Melodunum & Lutetiam defertur.

Vires. Inter moderatè refrigerantia & efficaciter astringentia atque agglutinantia reponitur: atque idcirco herba vulneraria perhibetur, cuius vsus maximè commendatur ad rupta, anastomoses vasorum, & pulmonum affectus, qui ob imbecillitatem, laxitatem nimiam, & continendi sanguinis impotentiam oriuntur.

Ex ea recentiores syrupum pararunt de pede cati illis dictum, cuius vsum ad vitia thoracis salubrem compererunt. Illius descriptionem in nostro Antidotario dedimus.

CAP. XXVI.

De Meliloto.

TRifoliorum multa sunt genera, ad quæ refertur tota melilotorum familia: Omnes enim ternis diuisuris folia habent seiuncta, iisdem in locis virent, & faciem penè idem sortiuntur. Sunt verò tres præcipuæ meliloti *Species.* ietates: Prima vulgaris est, inter segetes passim in lia nascens. Secunda multo rarior flosculos albos it, surculos & folia priori similia. Tertia omnium ssima, quia peregrina, flores eructat purpurascen- interdum cæruleos & elegantes; In Syria prouenit iosa.

'ulgaris, forsan Sertula Romanis dicta cauliculos c inde spargit multos, pedales, teneros: folia tridiuisuris disterminata, trifolio, aut potius fœnuco similia, in ambitu aliquantulum fimbriata; flo- luteolos, vel melinos, pisorum effigie, aceruatim it in spicam coactos, à quorum occasu perbreues npunt siliquæ latiusculæ & nigricantes, semine uo pallidóque turgentes. A quibusdam trifolium ratum, ab aliis corona regia, à nonnullis Serta & ertula campana vocatur.

Ielilotus in qualitate refrigerante & calefaciente *Vires.* ɔigere videtur, sed adstrigendi quandam faculta- obtinet. Omnes inflammationes emollit, præci- vteri, sedis, in passo decocta & illita. Peculiariter & contra meliceridas efficax: Succus eius cum passo instillatus aurium dolores sedat: Cephalalgiam lenit, si cum aceto rosaceo adhibeatur.

CAP. XXVII.

De Lino.

LINVM æquè de planta & semine intelligitur: Planta suo cortice ad syndonum texturam, semen sua medulla ad medicinam commendatur. Est verò planta exilibus cauliculis, cubitalibus; foliis oblongis, acutis; floribus cæruleis & speciosis, post quorum celerem occasum (breui enim decidunt) capitula patua sese produnt, semine rufo, oblongo, læui, glabro, splendente grauidata. In Gallia esculentum non est, vt neque his in regionibus, vbi laute viuitur; olim tusum, melli adiectum & frixum rusticis Asianis in frequenti cibo fuit, quoquo tamen modo apparatum vix suaue est & salutare; stomacho enim aduersatur: ob id ad vestimenta & medicamenta, non alimenta seritur.

Vires. Easdem vires linum habet, quas & fœnumgræcum, Dioscorides *cap. 125. lib. 2.* Discutit, emollitque intus & foris inflammationem. Eius decoctio erosionibus vuluæ, & aluo ciendæ vtilis. Oleum ex semine trito & torculari expresso, lenit, emollit, lentigines aufert, yatos & cutis vitia emendat.

CAP. XXVIII.

de Fœnugræco.

FOENVMGRÆCVM siliquosa planta est, ex vnico caule primum emergens, dein multos in ramos, alasque, brachiata, folia gerit trifolio pratensi non multum dissimilia, sed rotundiora, minora, & supernè magis virentia, infernè subcineritia: flores exiguos & albicantes sequuntur siliquæ longæ, incuruæ corniculorum ritu, in quibus semina angulosa, flauescentia, pisi parui magnitudine continentur. Fœ-

Fœnumgræcum in officis dictum, Hippocrati E-
tas, Theophrasto Buceras, Dioscoridi *cap. 24. lib. 2.*
lis nominatur.

arina fœnugræci vim habet emolliendi & discu- *Vires.*
di: cum aceto & nitro subacta lienem minuit: suo
ore lenit, & calorem mitigat: cum oxymelite in
em redacta podagricos dolores aufert. Fœnum-
cum, inquit Galen. feruentes inflammationes irri-
quæ verò minus sunt calidæ & magis duræ, eas di-
:ndo curat. Illius sapor & odor calefactoriam qua-
:em denuntiant, licèt in refrigerantium vel magis
peratorum seriem retulerimus.

CAP. XXIX.

De ciceribus rubris.

LEGVMINA multa sunt, inter quæ primas *Species.*
tenent pisa & fabæ, quæ ad alimenta potius re-
feruntur, & cicera, quæ ad medicamenta. Sunt
ò cicerum, vt pisorum multæ differentiæ. Aliud
m dicitur cicer satiuum, aliud syluestre. Satiuum *Satiuũ.*
etur idem esse cum Arietino, à Dioscoride solum
nine tenus descripto, cuius est magnus in Italia
uentus, vbi rantum ad Medicinam sed mensam
aitur. Folia fert pisis affinia, sed minora, flores ex
pureo punicantes, siliquas rotundas, multis granis
:gnantes. *Dioscor. cap. 126. lib 2.* In quibusdam locis
era plane alba sunt, quæ non raro esitantur, in aliis
ricant; sæpe ex fusco purpurascunt, cæteris præ-
itiora, & ad medicos vsus magis expetita.

Est aliud cicer syluestre, foliis parum, sed semine *Syluestre.*
ltum satiuo dissimile. Vtrumque renum vias ape- *Vires.*
:it, menses ac partus expellit, lac auget, extergen-
di facultatem obtinet. Flatus gignit, &
veretri tentiginem ex-
citat.

& galaticum nominant. Olim in India nascebatur hordeum in panis esu gratum & salutare, equis verò deleterium; Hoc enim oblatum equis Alexandri vt manderent, necabat eos primo, dein cum palea exhibitum desiit esse noxium. Aliud nascitur in Thracia ad Gedropolim, quod à iumentis etiam famelicis non attingitur. Cuius rei causam Theophrastus tribuit malo illius odori, licèt ab homine non percipiatur. Quod à cortice nudatur exasticum & cantherinum à quibusdam nominatur.

Vires. Hordeum autem vulgare refrigerat & exsiccat, habétque detersiui quippiam, vnde panes hordeacei per aluum citissimè subducuntur, & exiguum corpori præbent alimentum. Quod verò habet flatulenti, ait Galenus, elixatione deponit, proinde in prisana conficienda iubet Hippocrates, vt diutissimè concoquatur.

CAP. XXXIII.

De Sumach, seu Rhoë.

RHVS fruticis & fructus nomen est, idem Græcis & Latinis, sed cum adiuncto culinaria, vel obsoniorum, quod olim in culinis esset in vsu frequenti, & in obsoniis potissimum pro sale vsurpata. Nunc verò medicamentaria tantum est, & à Mauritanis Sumach nominatur.

Arbuscula est in locis petrosis vberius nascens & fruticans, ad tres, quatuórve, & interdum quinque cubitos adolescens, ramulis multis discriminata. Folia profert ex pluribus fraxini modo cohærentia, quorum medius neruus, siue costa aliquantulum rubet, singula verò foliola inalbicant oblonga, latáque, & ambitu serrata. Flores emittit Iulio mense candicantes, racematim Lillacis ritu congestos. Fructus Autumno paruus maturescit, cum semine parum lato, lentis instar, exiguo, ac rubente. Vocatur etiam Rhus coriaria, quod vires folia densandis coriis apprimè conueniant,

vt &

t & alia stirps, Corinus coriaria ob id dicta, quæ inter
.hois differentias numeratur, sed eius in medicina v-
ıs nullus.

Rhus culinaria, seu Sumach, cùm sit austeræ quali- *Vires.*
ıtis, multum astringit & desiccat, conuenítque dy-
:ntericis & fluxionibus cohibendis, muliebres fluxus
stit, hæmorrhoides compescit. Huius siquidem folia
: fructus insigniter astringunt, gradu tertio resiccant,
efrigerant secundo.

CAP. XXXIV.

De Myrto.

Species.

MYRTVS vel syluestris est, quæ in multis regionibus calidis, ac locis incultis sponte frutescit; vel domestica, quæ cultura eget, cuius duę
gnoscuntur species, vna dicitur minor effigie buxi, sed
oliis acutioribus vt rusci; baccas nigras gerit, hederæ
:mulas, ac vineo succo grauidatas, vnde nigra sæpius
ıyrtus dicta. Propter eius gratiosum odorem, faciém-
ue perpetuò virentem valde commendatur, seduló-
ue nutritur in hortis, & fictilibus in vasis transplanta-
. in multarum ædium fenestris ad delicias, & orna-
ıentum custoditur, nec raro prostat Pharmacopolio-
ım vestibulo.

Est altera minor, alba dicta, quæ foliis latioribus est,
ongioribúsque, vt mali punicæ, & colore minus ob-
uro, ac ex albo virescente, vnde cognomen. Cultura
onnunquam in arboris mediocris altitudinem assur-
t, vt nos in quibusdam hortis maritimis vidimus. V-
aque myrtus flores promit albos, suaue-olentes, ex
ıibus arte debita aqua stillatitia elicitur suauissimè
agrans.

Circa myrti caudices adnatum quid verrucosum, in-
quabile, ac concolor prominet, quod velut manus
yrti ramos amplectitur, Myrtidanum à Dioscoride *Myrtidanum.*
p. 156. libr. primi appellatum: sed nullus nunc eius v-
s, cùm ab institoribus nec ematur, nec adferatur, nec
:neat.

Myrtus syluatica. Est & alia syluestris ac paruula myrtus, quæ locis syluosis, siccis, macilentis, aëri expositis delectatur, quæque baccas fert nigras esculentas & suaues, quas multi vaccinia, quasi baccinia nominant: Alij aliis nominibus ad arbitrium fictis designant; In Normania vulgus à colore nigro, qualis est Æthiopum, qui Mauri vocantur, moreta dictos fructus appellat. *Vaccinia nigra.*

Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum, ob id ex Galeno efficaciter desiccat.

Fructus autem vt & folia vtiliter & assumuntur, & adhibentur, & propter qualitatem astringentem, sanguinis excretiones sistunt, atque alios quosuis humores profluentes compescunt. Eorum decoctum ad laxatos artus, & ad ossa fracta atque ferruminationi repugnantia valde prodest. Alia quoque multa commoda myrtus pollicetur, de quibus videndus Dioscorides *cap.156. libri primi.* *Vires.*

CAP. XXXV.

De Millefolio.

MVLTÆ stirpes à foliorum pluralitate & incisura multiplici millefoliorum nomen assumunt aliquando, vt Achillea, Osyris, & Strathiotes aquaticus: semperuiuo similis, qui secundum Plinium in Ægypto tantùm nascitur, vt etiam Strathiotes Chyliophyllum, & Myriophyllum, de quibus diuersis capitibus loquitur Dioscorides.

Chyliophyllum. Strathioti chyliophyllo cauliculus breuis est; folia pennas iuuenum auicularum imitantia, breuitate & scabritie ad syluestre cuminum accedentia; flores vmbella densa anethi modò fulciti, parui, candidi. Nascitur secus vias in locis aratro non proscissis.

Vires. Eximij est vsus, inquit Dioscorides *cap.103. libr.4.* ad vlcera vetera, recentiáque, profluentem sanguinem & fistulas, vnde rustici Carpentariam, seu her-

bam

iam fabri lignarij, qui vulgari idiomate, dicitur illis arpentarius, appellant. A nonnullis militaris herba nuncupatur.

Myriophyllo caulis vnicus est, tenellus, vnica è radice prodiens, innumeris foliis, tenuibus, capillaceis, fœniculo similibus surculus flauescit varius, ac veluti ex industris sic delineatus. In pratis & locis vdis nascitur atque palustribus. *Myriophyllum.*

Qualitatem habet astringentem, exsiccatoriam & vulnerariam: vulneribus enim adhibita optimè confert, ea ab inflammatione vindicando, desiccando, & glutinando: vlceribus quoque prodest, & sanguinem vndecunque fluentem sistit. *Vires.*

CAP. XXXVI.

De Tamarisco.

TAMARIX, seu Tamariscus, indignè fruticis nomine donatur à multis, cùm sæpe in proceritatem assurgat notabilem, atque in crassitudinem tantam increscat, vt ex eius trunco & ramis calices fiant, & alia vasa lienosis inseruientia: Et si Columellæ creditur, è tamarisci trunco aluei excauantur, & aqua replentur, vt subinde sues bibant, sicque lienis incremento, quo sæpe & pessimè laborant, sanentur.

Ramulos autem complures tamariscus emittit, & folia circa hos frequentia, exilia, tenuia, rotunda, veluti quibusdam lineolis transuersis ac obliquis, siue incisuris in superficie exasperata: flores muscosos, tomentosos, albidos, aut ex albido purpurascentes, quamplurimos, fastigia surculorum occupantes, ac in pappos semum euolantes. Subest radix lignosa, valde crassa pro arbusti ætate.

Sunt autem Myricæ seu tamarisci duæ varietates: vnde syluestris & infrugifera, seu sterilis, quæ in multis syluis nascitur: altera domestica, ei facie & viribus simi- *Species.*

tima quæ semina quædam profert.

Vires. Abstergentis ac incidentis est facultatis, absque manifesta desiccatione: habet quoque astrictionem quandam. Mirificè autem & speciali proprietate confert indurato, obstructo & imbecillo lieni, atque omnibus affectibus, qui ab humore crasso & melancholico proficiscuntur.

SECTIO VI.

DE FRVCTIBVS.

STIRPES *eas è quibus radices, culmi, ramuli, ligna, cortices, folia & flores Officinæ Pharmaceuticæ compositiones ingrediuntur, superioribus sectionibus accuratè descripsimus: Sequitur nunc, vt de fructibus tam esculentis, quàm medicamentosis agamus, quibus Pharmacopolium rectè non carere potest. In eorum autem enarratione & examine fideli eos primum, qui dignitate, suauitate, vtilitate, magnitudine & vsu communi cæteris præstant, explicabimus, cuiusmodi sunt Poma, sic dicta secundum Varronem, quod potu, aqua nempe, dum inseruntur, indigeant, vel potius, quod ex his potius paretur suauissimus & saluberrimus: Vnde non sine ratione, pomorum inuentio, quæ Græci Mela vocant, Libero patri tribuitur, quod sic ex Theocrito liquet:* Atque sinu medio Bacchus sua mala recondit.

CAP.

CAPVT I.

De Pomis.

POMORVM tam multæ sunt varietates, vt vix queant enumerari, imò nec dici: nam cùm tellus quæuis ipsa proferat, insitione, miscellanea & mangonio variè immutantur: arte enim agrestia cicurantur, acerba mitescunt, acida dulcescunt, pumila crassescunt, rubra flauescunt, aut alium colorem nanciscuntur. *Species.*

Et licèt vbiuis arbos pomigera, seu malus ferax sit, in Normania verò non modò fœcundior est sed poma gerit præstantiora, esui gratiora, amicioráve, & saluberrimæ potioni conficiendæ, quam Pomaceum vocant, aptiora: Cuius, vt vini variæ differentię comperiuntur: sed quod ex pomis quibusdam Coccyneis, dictis, paratur, sapore, suauitate & præstantia vix generoso vino cedit. *Pomaceũ*

Sunt verò notissima cuilibet genti poma, quibus nec vlla mensa carere solet, nec officina, quæ eorum succis vtitur ad confectionis Kermeticæ, & Syrupi regis Saboris conditoram, vt etiam ipsorummet carne ad vnguenti pomati confecturam.

Generali autem pomorum nomenclatione fructus omnes odori comprehenduntur, herbaceo colore virentes, lignosi nihil exterius habentes, vt poma curtipendula, rambura, & similia. Contra verò Acrodrya dicuntur, quæ putamen habent exterius lignosum, durúmque, vt pistacia, nuces, amygdalæ. Veniunt & pomorum nominatione mala cotonea, Armeniaca, Persica, & quamplures alij similes fructus.

Omnium verò præstantissimo, suauissima, & iucundè fragantia, quæ vulgus Normanorum vocat gulorogeria, paradisiana, passipoma caluillea, rubeliana, reneta, curtipendula, & alia penè innumera, quæ ob salubritatem & suauitatem odoris, sporísque habent hi in deliciis, etiam qui lautius viuunt.

Vires. Aliorum adhuc incredibilis apud Septentrionales datur varietas & vbertas: quæ quod sint, vel amara, vel acidiora, vel austera, vel dulcoacida, vel dulcoamara, in horreis post perfectum incrementum congeruntur, vt maturescant: deinde molis trusatilibus contunduntur, prælo committuntur, copiosius vt succus exprimatur, qui in doliis reconditus, diutissimè & incorruptè seruat pro potu Normanis familiari & salutari, *Sydrum.* quem à colore citri, citrum, & corruptè sydrum nominat.

Vires. Glycymela, hoc est, poma dulcia temperata sunt: acida frigidiora, vt & austera: amara calidiora. Omnia ferè aluum moliuntur, sed maximè dulcia, humorem biliosum contemperant, atque etiam melancholicum.

CAP. II.

De Pyris

PYRVS arbor à turbinata pyramidis instar effigie, sic dicta, omnibus notissima est: Ea enim horti & vireta terrarum vbique luxuriant, fructus tamen ex eadem expetuntur auidissimè: Pyra enim quædam adeo esui grata sunt, vt illis alia quæuis edulia à multis postponatur.

Species. Eorum autem in colore, sapore, magnitudine & forma tot sunt varietates vt enumerare nemo queat. Veteres quædam cognominarunt parua & ocyssima, quæ fortè nostri hodie Moschatula, à gratioso sapore moschum referente, nominant, quæ minima omnium sunt, quina, senave, sæpe plura, ab vno ortu prolixis pediculis dependentia, quæ ferè omnium prima maturescunt.

Commendantur Lutetiæ & Rosea, à succo sic nuncupata, bicipita, magnitudine satis conspicua, Callotia, Settelia, Dagobertina, Fusca, Bergamotia, Bonchristiana omnium gratissima, in agro Turonensi & Metensi

Ietensi laudatissima, ac penè in tota Gallia nunc frequentissima.

Laudantur & quædam à magnitudine, vt quæ libe-llia dicuntur, atque alia nonnulla crassiora, quæ pri-mùm Rhodo aduecta sunt, vnde Rhodensia nomina-ı, qualia forsan antiquis cucurbitana, aut Pompeiana ɔgnomine mammosa. Alia multa dantur his minora, arne firmiuscula, quæ frequentius cocta, quàm cruda ıanduntur, & hybernas mensas terminant.

Ex pyris autem nunc in multis Galliæ locis potio aratur, vini albi in colore, & calore sæpius æmula. In ıpore non multum varia, quàm Pyraceum nominant, uo non minus, quàm mero ac vino generoso poti se ıebriant. *Pyraceũ.*

Exsiccantur ruri pyra in clybano, & seruantur ad Quadragesimale tempus, seu Ichthyophagian: Aliuando coquuntur in defruto, sæpe caryophillis conguntur, saccharo condiuntur, & seruantur pro bella-ıis, aut obsoniis.

Pyrorum genera, aut magis au minus astringentia ro saporis asperitate aut dulcedine: Decocta vt grata, c salubria; Cruda stomacho grauia. *Vires.*

CAP. III.

De malo Citrio.

CITRIVM non tam dicitur Pomum medicum à Medo solo, quàm à medicis dotibus, quibus pollet multis: eius enim odor, cortex, caro, pulpa, succus, grana, vires haent medicas, eásque eximias. Ipsius autem tria potissimum traduntur discrimina: Primum limo, seu maım limonium dicitur, quod oblonga effigie turbinaır, & ex herbaceo colore viret: succóque turget aciiore, acerbiore, frigidiore, & cortice admodum tenui, ec vt arantiorum amaro. Secundum vulgatius est Ci-:um, huic multum simile, sed colore magis luteo ni-:t, cortice crassiore, rugosiore, & magis caperata, éstq; *Species. Limonũ. Citrum.*

CAP. XXV.

De Hispidula, seu Æluropo, quem vulgus Pedem cati nominat.

A Similitvdine pedum quorundam animalium, quam multæ stirpes referunt, denominationem mutuantur, vt Lagopus, Coronopus, Leontopodium, pes vituli, seu Aron, vngula caballina, æluropus, vulgo pes cati, qui à tomentosa lanugine, nunc Pilosella, nunc Gnaphalium, & sæpe Hispidula vocatur.

Planta est admodum paruula, in collibus ac locis siccis & Solis expositis nascens, ac viticulos tenues spargens, quibus fœcundè propagatur. Cauliculos emittit aliquando pedem longos, sæpius breuiores, folia admodum parua, flosculos suaue rubentes, & interdum albidos, omnia lanuginosa, imo tota ferè planta extra terram lanugo tangenti & videnti est, maximè verò flores, qui à tomento multo, quo vestiuntur, pedem cati pilosum representant, vnde nomen. Copiosam vidi in sylua Byerensi, prope regium ac structura, omníque ornatu mirandum castellum Fontis-belaquæ, vnde Melodunum & Lutetiam defertur.

Vires. Inter moderatè refrigerantia & efficaciter astringentia atque agglutinantia reponitur: atque idcirco herba vulneraria perhibetur, cuius vsus maximè commendatur ad rupta, anastomoses vasorum, & pulmonum affectus, qui ob imbecillitatem, laxitatem nimiam, & continendi sanguinis impotentiam oriuntur.

Ex ea recentiores syrupum pararunt de pede cati illis dictum, cuius vsum ad vitia thoracis salubrem comperrerunt. Illius descriptionem in nostro Antidotario dedimus.

CAP.

CAP. XXVI.

De Meliloto.

TRIFOLIORVM multa sunt genera, ad quæ refertur tota melilotorum familia: Omnes enim ternis diuisuris folia habent seiuncta, iisdem in locis virent, & faciem penè dem sortiuntur. Sunt verò tres præcipuæ meliloti etates: Prima vulgaris est, inter segetes passim in ia nascens. Secunda multo rarior flosculos albos :, surculos & folia priori similia. Tertia omnium sima, quia peregrina, flores eructat purpurascen- nterdum cæruleos & elegantes; In Syria prouenit osa. *Species.*

ulgaris, forsan Sertula Romanis dicta cauliculos inde spargit multos, pedales, teneros: folia tri- liuisuris disterminata, trifolio, aut potius fœnu- :o similia, in ambitu aliquantulum fimbriata; flo- uteolos, vel melinos, pisorum effigie, aceruatim t in spicam coactos, à quorum occasu perbreues ipunt siliquæ latiusculæ & nigricantes, semine o pallidóque turgentes. A quibusdam trifolium atum, ab aliis corona regia, à nonnullis Serta & rtula campana vocatur.

elilotus in qualitate refrigerante & calefaciente *Vires.* igere videtur, sed adstrigendi quandam facultaobtinet. Omnes inflammationes emollit, præci- vteri, sedis, in passo decocta & illita. Peculiariter k contra meliceridas efficax: Succus eius cum passo instillatus aurium dolores sedat:
Cephalalgiam lenit, si cum
aceto rosaceo adhi-
beatur.

CAP. XXVII.

De Lino.

LINVM æquè de planta & semine intelligitur: Planta suo cortice ad syndonum texturam, semen sua medulla ad medicinam commendatur. Est verò planta exilibus cauliculis, cubitalibus; foliis oblongis, acutis; floribus cæruleis & speciosis, post quorum celerem occasum (breui enim decidunt) capitula parua sese produnt, semine rufo, oblongo, læui, glabro, splendente grauidata. In Gallia esculentum non est, vt neque his in regionibus, vbi laute viuitur; olim tusum, melli adiectum & frixum rusticis Asianis in frequenti cibo fuit, quoquo tamen modo apparatum vix suaue est & salutare; stomacho enim aduersatur: ob id ad vestimenta & medicamenta, non alimenta seritur.

Vires. Easdem vires linum habet, quas & fœnumgræcum, Dioscorides *cap. 125. lib. 2.* Discutit, emollitque intus & foris inflammationem. Eius decoctio erosionibus vuluæ, & aluo ciendæ vtilis. Oleum ex semine trito & torculari expresso, lenit, emollit, lentigines aufert, varos & cutis vitia emendat.

CAP. XXVIII.

de Fœnugræco.

FOENVMGRÆCVM siliquosa planta est, ex vnico caule primum emergens, dein multos in ramos, alasque, brachiata, folia gerit trifolio pratensi non multum dissimilia, sed rotundiora, minora, & supernè magis virentia, infernè subcinericia: flores exiguos & albicantes sequuntur siliquæ longæ, incuruæ corniculorum ritu, in quibus semina angulosa, flauescentia, pisi parui magnitudine continentur. Fœ-

Fœnumgræcum in officis dictum, Hippocrati E-tas, Theophrasto Buceras, Dioscoridi *cap.24.lib.2,* lis nominatur.

arina fœnugræci vim habet emolliendi & discu- di: cum aceto & nitro subacta lienem minuit: sno- ore lenit, & calorem mitigat: cum oxymelite in em redacta podagricos dolores aufert. Fœnum- cum, inquit Galen. feruentes inflammationes irri- quæ verò minus sunt calidæ & magis duræ, eas di- ndo curar. Illius sapor & odor calefactoriam qua- tem denuntiant, licèt in refrigerantium vel magis peratorum seriem retulerimus. *Vires.*

CAP. XXIX.

De ciceribus rubris.

LEGUMINA multa sunt, inter quæ primas tenent pisa & fabæ, quæ ad alimenta potius referuntur, & cicera, quæ ad medicamenta. Sunt ò cicerum, vt pisorum multæ differentiæ. Aliud m dicitur cicer satiuum, aliud syluestre. Satiuum etur idem esse cum Arietino, à Dioscoride solum nine tenus descripto, cuius est magnus in Italia uentus, vbi tantum ad Medicinam sed mensam hitur. Folia fert pisis affinia, sed minora, flores ex pureo punicantes, siliquas rotundas, multis granis gnantes. *Dioscor.cap.126.lib 2.* In quibusdam locis eta plane alba sunt, quæ non raro esitantur, in aliis ricant; sæpe ex fusco purpurascunt, cæteris præ- ntiora, & ad medicos vsus magis expetita. *Species. Satiuũ.*

Est aliud cicer syluestre, foliis parum, sed semine ltum satiuo dissimile. Vtrumque renum vias ape- rit, menses ac partus expellit, lac auget, extergen- di facultatem obtinet. Flatus gignit, & veretri tentiginem ex- citat. *Syluestre. Vires.*

CAP. XXX.

De Orobo, siue Eruo.

ERVVM Græcis dicitur, quod in officinis Orobus, quoddam nempe genus leguminis ciceri multum simile, in locis macilentis nascens, in quibus magis delectatur: nam in solo pingui satum, sæpe nimis luxurians corrumpitur. Eius duo traduntur discrimina, vnum candidum est, quod dulcedine præstat, estque minus vulgare; alterum rufum, quod in omnibus Pharmacopoliis solet haberi. Vtrumque notum omnibus, Dioscoridis *cap* 131. *libro* 2. iudicio; multi tamen ciceerculam agrestem, seu erui iam, frugibus infensissimam pro orobo negligentius assumunt: Illi enim verius syluestris viciæ quædam species esse videtur quæ sponte, ac sine satu, inter segetes, etiam inuitis agricolis nascitur.

Species.

Orobus verò domesticus magis seritur & colitur. Assurgit autem cubitali culmo, & interdum longiore, geniculato, incuruo, concauo, leniter striato: foliis & floribus ad cicera accedentibus. Surculis adnascuntur siliquæ teretes, granis protuberantes ternis, aut quaternis, nulla disiunctis membrana.

Vires.

Desiccat eruum manifestissimè: tam lente verò calefacit, vt temperatum à multis credatur: incidit, attenuat, extergit, obstructiones tollit, resoluit. Vix vnquam per os sumitur: sæpissimè adhibetur exterius; seminis enim illius farina in cataplasmatis celebratur.

CAP. XXXI.

De Lupinis.

LVPINVS è fabarum genere videtur esse: Caulem enim edit vt faba, rectum & suapte natura stantem sed rotundum, cauum & aliquantulum tomentosum. E radice ferè singulari & fibrosa

caulis

ẜ emergit cum ramis alterno ſitu diſpoſitis, foliis
ıyſagriæ æmulis quinquefariam diſſectis, floribus
antibus, æſtate ad autumnum ter erumpentibus;
ıs defluxis adoleſcunt, ſiliquæ fabaceis minores
ıgis planæ, quibus ſingulis, quina, ſenáve grana
continentur, rotunda, compreſſa, foris albida,
; ſublutea, & perquam amara.

pinus editur coctus, diebus ante multis macera-
: in aqua ſuam dimittens amaritudinem. Lum- *Vires.*
ɔs enecat illitus, aut cum melle linctus, aut cum
ı potus. Eius decoctum alphos, achoras, ſcabies,
ıs,& vlcera maligna curat partim digerendo, par-
:xtergendo,& citra mordacitatem ſiccando: Stru-
& parotidas in aceto cocti diſcutiunt, & cicatri-
s colorem candidum reddunt. Propter amarorem
nque calefaciunt non ineptè tamen in hac ſectio
eſcribuntur.

CAP. XXXII,

De Hordeo.

HORDEVM, vt præ cæteris cerealibus vti- *Species.*
liſſimum, ſic notiſſimum, cuius, ſi ſationis
tempus ſpectetur, duæ ſunt differentiæ; v-
num dicitur Autumnale, cuius ſtipula, ſpi-
granáque maiora ſunt; aliud vernum, quod omni-
ſui partibus minus eſt. Spica vtriuſque vtrinque
atur ariſtis, folliculis multis, incluſo grano, oblon-
rhomboide, medulloſo.

l hordei familiam refertur vtraque Zea, quam I- *Zea.*
Speltam, nonnulli Speautram nominant, vt & *Spelta.*
crion, vulgo *Scourgeon*, quaſi ſuccurrens genti di-
n. Necnon aliud ſegetis genus, quod multi Zeo- *Zeopyrũ*
ım, alij hordeum nudum vocitant; quod in Cap-
ɔciaprouenit, vt aſſerit Galenus *cap.5. lib.de atten.*
a.cap.2.lib.de ptiſan. Ad ſegetem adhuc alia mul-
nulti cerealia reducunt, vt Olyram, typham, bri-
n, et eocrithō & oryzam, quam hordeum, diſtichum,

& galaticum nominant. Olim in India nascebatur hordeum in panis esu gratum & salutare, equis verò deleterium; Hoc enim oblatum equis Alexandri vt manderent, necabat eos primo, dein cum palea exhibitum desiit esse noxium. Aliud nascitur in Thracia ad Gedropolim, quod à iumentis etiam famelicis non attingitur. Cuius rei causam Theophrastus tribuit malo illius odori, licèt ab homine non percipiatur. Quod à cortice nudatur exasticum & cantherinum à quibusdam nominatur.

Vires. Hordeum autem vulgare refrigerat & exsiccat, habétque detersiui quippiam, vnde panes hordeacei per aluum citissimè subducuntur, & exiguum corpori præbent alimentum. Quod verò habet flatulenti, ait Galenus, elixatione deponit, proinde in ptisana conficienda iubet Hippocrates, vt diutissimè concoquatur.

CAP. XXXIII.

De Sumach, seu Rhoë.

RHVS fruticis & fructus nomen est, idem Græcis & Latinis, sed cum adiuncto culinaria, vel obsoniorum, quod olim in culinis esset in vsu frequenti, & in obsoniis potissimum pro sale vsurpata. Nunc verò medicamentaria tantum est, & à Mauritanis Sumach nominatur.

Arbuscula est in locis petrosis vberius nascens & fruticans, ad tres, quatuórve, & interdum quinque cubitos adolescens, ramulis multis discriminata. Folia profert ex pluribus fraxini modo cohærentia, quorum medius neruus, siue costa aliquantulum rubet, singula verò foliola inalbicant oblonga, latáque, & ambitu serrata. Flores emittit Iulio mense candicantes, racematim Lillacis ritu congestos. Fructus Autumno paruus maturescit, cum semine parum lato, lentis instar, exiguo, ac rubente. Vocatur etiam Rhus coriaria, quod vires folia densandis coriis apprimè conueniant,

vt &

& alia stirps, Corinus coriaria ob id dicta, quæ inter hois differentias numeratur, sed eius in medicina v-s nullus.

Rhus culinaria, seu Sumach, cùm sit austeræ qualitis, multum astringit & deficcat, conuenítque dyntericis & fluxionibus cohibendis, muliebres fluxus sit, hæmorrhoides compescit. Huius siquidem folia fructus insigniter astringunt, gradu tertio resiccant, frigerant secundo. *Vires.*

CAP. XXXIV.

De Myrto.

Myrtvs vel syluestris est, quæ in multis regionibus calidis, ac locis incultis sponte frutescit; vel domestica, quæ cultura eget, cuius duę noscuntur species, vna dicitur minor effigie buxi sed liis acutioribus vt rusci; baccas nigras gerit, hederæ nulas, ac vineo succo grauidatas, vnde nigra sæpius yrtus dicta. Propter eius gratiosum odorem, faciémc perpetuò virentem valde commendatur, sedulóe nutritur in hortis, & fictilibus in vasis transplantain multarum ædium fenestris ad delicias, & ornaentum custoditur, nec rarò prostat Pharmacopoliom vestibulo. *Species.*

Est altera minor, alba dicta, quæ foliis latioribus est, ngioribúsque, vt mali punicæ, & colore minus obro, ac ex albo virescente, vnde cognomen. Cultura nnunquam in arboris mediocris altitudinem assur-;, vt nos in quibusdam hortis maritimis vidimus. V-que myrtus flores promit albos, suaue-olentes, ex ibus arte debita aqua stillatitia elicitur suauissimè grans.

Circa myrti caudices adnatum quid verrucosum, inuabile, ac concolor prominet, quod velut manus rti ramos amplectitur, Myrtidanum à Dioscoride 7. 156. *libr. primi* appellatum: sed nullus nunc eius v-, cùm ab institoribus nec ematur, nec adferatur, nec neat. *Myrtidanum.*

Myrtus sylvatica. Est & alia syluestris ac paruula myrtus, quæ locis syluosis, siccis, macilentis, aëri expositis delectatur, quæque baccas fert nigras esculentas & suaues, quas multi vaccinia, quasi baccinia nominant: Alij aliis nominibus ad arbitrium fictis designant; In Normania vulgus à colore nigro, qualis est Æthiopum, qui Mauri vocantur, moreta dictos fructus appellat. *Vaccinia nigra.*

Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum, ob id ex Galeno efficaciter desiccat.

Vires. Fructus autem vt & folia vtiliter & assumuntur, & adhibentur, & propter qualitatem astringentem, sanguinis excretiones sistunt, atque alios quosuis humores profluentes compescunt. Eorum decoctum ad laxatos artus, & ad ossa fracta atque ferruminationi repugnantia valde prodest. Alia quoque multa commoda myrtus pollicetur, de quibus videndus Dioscorides *cap.156. libri primi.*

CAP. XXXV.

De Millefolio.

MVLTÆ stirpes à foliorum pluralitate & incisura multiplici millefoliorum nomen assumunt aliquando, vt Achillea, Osyris, & Strathiotes aquaticus: semperuiuo similis, qui secundum Plinium in Ægypto tantùm nascitur, vt etiam Strathiotes Chyliophyllum, & Myriophyllum, de quibus diuersis capitibus loquitur Dioscorides.

Chyliophyllum. Strathioti chyliophyllo cauliculus breuis est; folia pennas iuuenum auicularum imitantia, breuitate & scabritie ad syluestre cuminum accedentia; flores vmbella densa anethi modò fulciti, parui, candidi. Nascitur secus vias in locis aratro non proscissis.

Vires. Eximij est vsus, inquit Dioscorides *cap.103. libr.4.* ad vlcera vetera, recentiáque, profluentem sanguinem & fistulas, vnde rustici Carpentariam, seu herbam

um fabri lignarij, qui vulgari idiomate, dicitur illis rpentarius, appellant. A nonnullis militaris herba ıncupatur.

Myriophyllo caulis vnicus est, tenellus, vnica è race prodiens, innumeris foliis, tenuibus, capillaceis, eniculo similibus surculus flauescit varius, ac veluti ɛ industris sic delineatus. In pratis & locis vdis nasciır atque palustribus. *Myriophyllum.*

Qualitatem habet astringentem, exsiccatoriam & ılnerariam: vulneribus enim adhibita optimè conrt, ea ab inflammatione vindicando, desiccando, & lutinando: vlceribus quoque prodest, & sanguinem ndecunque fluentem sistit. *Vires.*

CAP. XXXVI.

De Tamarisco.

TAMARIX, seu Tamariscus, indignè fruticis nomine donatur à multis, cùm sæpe in proceritatem assurgat notabilem, atque in crassitudinem tantam increscat, vt ex eius runco & ramis calices fiant, & alia vasa lienosis inserientia: Et si Columellæ creditur, è tamarisci trunco luei excauantur, & aqua replentur, vt subinde sues biant, sicque lienis incremento, quo sæpe & pessimè laorant, sanentur.

Ramulos autem complures tamariscus emittit, & olia circa hos frequentia, exilia, tenuia, rotunda, velui quibusdam lineolis transuersis ac obliquis, sine inciuris in superficie exasperata: flores muscosos, tomenosos, albidos, aut ex albido purpurascentes, quamplurimos, fastigia surculorum occupantes, ac in pappos lemum euolantes. Subest radix lignosa, valde crassa ɪro arbusti ætate.

Sunt autem Myricæ seu tamarisci duæ varietates: nde syluestris & infrugifera, seu sterilis, quæ in multis yluis nascitur: altera domestica, ei facie & viribus simi- *Species.*

tima quæ semina quædam profert.

Vires. Abstergentis ac incidentis est facultatis, absque manifesta deficcatione: habet quoque astrictionem quandam. Mirificè autem & speciali proprietate confert indurato, obstructo & imbecillo lieni, atque omnibus affectibus, qui ab humore crasso & melancholico proficiscuntur.

SECTIO VI.

DE FRVCTIBVS.

STIRPES *eas è quibus radices, culmi, ramuli, ligna, cortices, folia & flores Officina Pharmaceutica compositiones ingrediuntur, superioribus sectionibus accuratè descripsimus: Sequitur nunc, vt de fructibus tam esculentis, quàm medicamentosis agamus, quibus Pharmacopolium rectè non carere potest. In eorum autem enarratione & examine fideli eos primum, qui dignitate, suauitate, vtilitate, magnitudine & vsu communi cateris praestant, explicabimus, cuiusmodi sunt Poma, sic dicta secundum Varronem, quod potu, aqua nempe, dum inseruntur, indigeant, vel potius, quod ex his potius paretur suauissimus & saluberrimus: Vnde non sine ratione, pomorum inuentio, qua Graci Mela vocant, Libero patri tribuitur, quod sic ex Theocrito liquet:* Atque sinu medio Bacchus sua mala recondit.

CAP.

CAPVT I.

De Pomis.

POMORVM tam multæ sunt varietates, vt vix queant enumerari, imò nec dici: nam cùm tellus quæuis ipsa proferat, insitione, miscellanea & mangonio variè immutantur: arte enim agrestia cicurantur, acerba mitescunt, acida dulcescunt, pumila crassescunt, rubra flauescunt, aut alium colorem nanciscuntur. *Species.*

Et licèt vbiuis arbos pomigera, seu malus ferax sit, in Normania verò non modò fœcundior est sed poma gerit præstantiora, esui gratiora, amicioráve, & saluberrimæ potioni conficiendæ, quam Pomaceum vocant, aptiora: Cuius, vt vini variæ differentię comperiuntur: sed quod ex pomis quibusdam Coccyneis,dictis, paratur, sapore, suauitate & præstantia vix generoso vino cedit. *Pomaceũ*

Sunt verò notissima cuilibet genti poma, quibus nec vlla mensa carere solet, nec officina, quæ eorum succis vtitur ad confectionis Kermeticæ, & Syrupi regis Saboris condituram, vt etiam ipsorummet carne ad vnguenti pomati confecturam.

Generali autem pomorum nomenclatione fructus omnes odori comprehenduntur, herbaceo colore virentes, lignosi nihil exterius habentes, vt poma curtipendula,rambura,& similia. Contra verò Acrodrya dicuntur, quæ putamen habent exterius lignosum, durúmque, vt pistacia, nuces, amygdalæ. Veniunt & pomorum nominatione mala cotonea, Armeniaca, Persica, & quamplures alij similes fructus.

Omnium verò præstantissimo, suauissima, & iucundè fragantia, quæ vulgus Normanorum vocat gulorogeria, paradisiana, passipoma caluillea, rubeliana, reneta, curtipendula, & alia penè innumera, quæ ob salubritatem & suauitatem odoris, sporísque habent hi, in deliciis, etiam qui lautius viuunt.

Vires. Aliorum adhuc incredibilis apud Septentrionales datur varietas & vbertas: quæ quod sint, vel amara, vel acidiora, vel austera, vel dulcoacida, vel dulcoamara, in horreis post perfectum incrementum congeruntur, vt maturescant, deinde molis trusatilibus contunduntur, prælo committuntur, copiosius vt succus exprimatur, qui in doliis reconditus, diutissimè & incorruptè seruat pro potu Normanis familiari & salutari, quem à colore citri, citrum, & corruptè sydrum nominat.

Sydrum.

Vires. Glycymela, hoc est, poma dulcia temperata sunt: acida frigidiora, vt & austera: amara calidiora. Omnia ferè aluum moliuntur, sed maximè dulcia, humorem biliosum contemperant, atque etiam melancholicum.

CAP. II.

De Pyris

PYRVS arbor à turbinata pyramidis instar effigie, sic dicta, omnibus notissima est: Ea enim horti & vireta terrarum vbique luxuriant, fructus tamen ex eadem expetuntur auidissimè: Pyra enim quædam adeo esui grata sunt, vt illis alia quæuis edulia à multis postponatur.

Species. Eorum autem in colore, sapore, magnitudine & forma tot sunt varietates vt enumerare nemo queat. Veteres quædam cognominarunt parua & ocyssima, quæ fortè nostri hodie Moschatula, à gratioso sapore moschum referente, nominant, quæ minima omnium sunt, quina, senave, sæpe plura, ab vno ortu prolixis pediculis dependentia, quæ ferè omnium prima maturescunt.

Commendantur Lutetiæ & Rosea, à succo sic nuncupata, bicipita, magnitudine satis conspicua, Callotia, Settelia, Dagobertina, Fusea, Bergamotia, Bonchristiana omnium gratissima, in agro Turonensi & Metensi

Metenſi laudatiſſima, ac penè in tota Gallia nunc fre-
uentiſſima.

Laudantur & quædam à magnitudine, vt quæ libe-
alia dicuntur, atque alia nonnulla craſſiora, quæ pri-
ıùm Rhodo aduecta ſunt, vnde Rhodenſia nomina-
a, qualia forſan antiquis cucurbitana, aut Pompeiana
ognomine mammoſa. Alia multa dantur his minora,
arne firmiuſcula, quæ frequentius cocta, quàm cruda
ıanduntur, & hybernas menſas terminant.

Ex pyris autem nunc in multis Galliæ locis potio
aratur, vini albi in colore, & calore ſæpius æmula. In
ıpore non multum varia, quàm Pyraceum nominant, *Pyraceũ.*
uo non minus, quàm mero ac vino generoſo poti ſe
ıebriant.

Exſiccantur ruri pyra in clybano, & ſeruantur ad
Quadrageſimale tempus, ſeu Ichthyophagian: Ali-
uando coquuntur in defruto, ſæpe caryophillis con-
guntur, ſaccharo condiuntur, & ſeruantur pro bella-
is, aut obſoniis.

Pyrorum genera, aut magis au minus aſtringentia *Vires.*
ro ſaporis aſperitate aut dulcedine: Decocta vt grata,
c ſalubria: Cruda ſtomacho grauia.

CAP. III.

De malo Citrio.

CITRIVM non tam dicitur Pomum medi-
cum à Medo ſolo, quàm à medicis dotibus,
quibus pollet multis: eius enim odor, cor-
tex, caro, pulpa, ſuccus, grana, vires ha-
ent medicas, eáſque eximias. Ipſius autem tria potiſ-
ımum traduntur diſcrimina: Primum limo, ſeu ma- *Species.*
ım limonium dicitur, quod oblonga effigie turbina- *Limoniũ.*
ır, & ex herbaceo colore viret: ſuccóque turget aci-
iore, acerbiore, frigidiore, & cortice admodum tenui,
ec vt arantiorum amaro. Secundum vulgatius eſt Ci- *Citrum.*
um, huic multum ſimile, ſed colore magis luteo ni-
t, cortice craſſiore, rugoſiore, & magis caperata, éſtq;

crassius, odoratius, medicatius antidotis conuenientius. Quod ex eodem genere prægrande est, melonum modo, orbiculatum, cortice calloso, carnoso, pollicem interdum crasso, & superficie concolore, Poncerium, Citroniatum, pomum Assyrium, & pomum Adami vocitatur. Quæ omnia specierum vulgata nomina, à cirro deflexa videntur, & affinem vt habent ideam, sic quoque qualitates.

Ponceriũ

Lima. Vt poncæria magnitudine, sic Limæ paruitate omnia mala citria superant: vix enim mediocre ouum æquant, & multæ magnitudinem perfectam adeptæ, armeniaco malo minimè sunt crassiores. Harum nonnullæ oblongæ sunt, aliæ breues, at rotundæ: omnes suaueolentes, cortice tenui vestitæ, succo multo saturę, sapore dulco-acidæ, ac palato gratissimæ. Vberes ac eximiæ in Italia, ac potissimum agro Lucensi proueniunt.

Citrus. Arbores, ex quibus colliguntur, perpetuò virides sunt, lauri folio, non Cedri, licet sic visæ aut putatæ Theophrasto, omnibúsque horis pomiferæ, aliis namque nascentibus, aliis adultioribus, aliis maturescentibus, aliis deciduis.

Vires. Omnia citria refrigerant, putredinem arcent, cor recreant, & venenis obsistunt: Quod mirabili historia probat Athenæus de duobus reis, qui cum iussu regis Ægyptij aspidibus in prædam essent exponendi iuxta leges Ægyptias, in itinere singuli citrum à caupona quadam obuia, illorum vicem dolente oblatum comederunt, móxque ab istis serpentibus ferocissimis demorsi, nihil molestiæ senserunt: Quod admiratus iudex, causámque quæritans, audiuit singulos singula citria in via esitasse. Postridie iussit vni dari, alteri denegari, ac denuo ad supplicium vtrumque deduci: Quo facto, qui comederat, nihil mali passus est; alter illaro aspidis morsu, vndique liuidus factus confestim interiit.

Historia.

CAP.

CAP. IV.

De Aurantiis.

AVRANTIA, vulgò aurengia, & aurea mala, ab aureo colore dicta, in arbore nascuntur, quæ parum à citria malo effigie distat: I-m enim color, odor, flos, vt & folia, quorum tamen rs peduncula proxima, non æqualis est, vt citriæ ali, sed veluti pinnata, & quasi gemina, dilutè viren-ı, odorata, & citriæ malo concoloria. Arbos ipsarum ocera est, ramosa multum, perpetua fronde virens, ıgulis mensibus atque etiam diebus pomifera, aliis ıscentibus, aliis ruentibus, aliis maturescentibus. ores toto anno albos, elegantes, suaueolentes, æsta-fragrantiores, quorum nonnulli nodoso pediculo herescunt, & fœcundi sunt, alij steriles & enodes ɔuntur. Ex his aqua Naphæ vulgo dicta stillatur, ira suauitate & fragrantia commendabilis, qua ma-ɔnæ & delicatuli aulici vultum, & comam aspergunt, manus abluunt. *Aqua Naphæ.*

Ex Hispania, Italia, Gallo-prouincia magna auran-ɔrum vbertas in alias regiones defertur, quorum ɔnnulla dulcia sunt, & ingrata, vel certè gustui non :is amica, alia acida, iucunda, cardiaca, & palato gra-sima: Omnia verò rotunda, aureo colore nitentia, u multum flauescentia, vnde mala aurea sæpius cta.

Quæ dulcia temperata; quæ acida refrigerantia, ıtredinem arcentia, venenis resistentia, corroboran-tia: cortex verò acer & amarus, calidus est, & propter odorem gratiosum intinctibus gratiosus & expetitus: sacharo conditus oris commendat halitum. *Vires.*

CAP. V.

De granatis.

ARBOR punica, granata vulgò dicta, vt & fructus, malum granatum, à granorum, quibus farctum est, innumera multitudine, vel forsan à regione Granata, vbi fruticat vberrimè: aëre calido delectatur, & solo minimè aquoso: folia gerit myrthea, & singulis annis caduca: florem puniceum, oblongum, aspectu iucundum, & effigiem calathi referentem, Balaustium vulgus nominat, licet id nominis ad syluestrem, Dioscoride iudice, potius queat deduci.

Species. Duæ porrò sunt mali punicæ differentiæ: vna syluestris, quæ florem quidem gerit, sed infructuosum, quem scilicet pomum consequitur nullum: Altera domestica, cuius tres statuuntur species: vna, quæ poma fert acida: altera, quæ dulcia, tertia, quæ vinosa ac dulco acida. Omnia ex rotundo sunt angulosa, crassa granis innumeris, angulosis, succo multo immersis prægnantia.

Cortex vocatur mali corium, cuius color ex viridi flauescit, instar vitrioli, cuius particeps perhibetur à Spagyricis, à nonnullis Sidion nominatur. Flos oblongus, purpureus, pulcherrimus, veluti Cytinum referens, quem vna cum flosculis ex eo erumpentibus Balaustium Plinius appellat.

Vires. Qualitatem habet totum granatum astrictoriam & refrigeratoriam: sed præstantiores succus facultates habet, vt qui præter cætera, cor recreat, feruoribus stomachi auxiliatur, & choleræ morbo prodest: Dulcia tamen, quæ Apyrena vocantur aliquando, stomacho inutilia creduntur.

CAP.

CAP. VI.

De malo Cotoneo.

COTONIA mala ex arbore prodeunt, quam à M. Catone Coroneam, quasi Catoneam non-nulli dixerunt, & scripserunt: Ante tamen longè à Græcis Cydonia, à Cydone, Cretæ oppido, vnde primum fuit aduecta, nomen habuit. Libentius crederem, nomen hoc asciuisse à cortice tormentoso, & ferè bombacem, quem vulgus cotonem vocat, referente: Tenui enim lanugine tanquam Cotone poma dicta videntur induta. *Vnde dicatur.*

Est autem humilis arbos, ex qua excerpuntur, sæpiusque tantum instar fruticis assurgens: Cortice induitur asperulo, hinc inde hiulco, & quasdam veluti squamas producente: ramos emittit multos, breues, tortuosos, cineritios, folia subrotunda, mucronata, supernè viridia, infernè albicantia, mollia, lanuginosa, flores albos, non nihil purpurascentes, quinque folios: fructus crassos, aureo colore flauescentes, tomentosos, odoratos, halitu quibusdam iucundo, aliis ingrato fragrantes: sapor omnibus idem interior, caro lutea, succus austerus: Semen vt reliquis pomis membranis inclusum: & tanquam in capsulis reconditum.

Vbiuis ferax est cotonea malus, sed maximè in regionibus calidis, atque locis, cultis, & hortorum sepimentis, in quibus pomis pluribus, aureis, melinis, fœta cernitur. Eorum quædam rotundiora sunt, breuiora, minora, & pomorum vulgarium figuram magis referentia, absolutè Cotonea dicta: alia maiora, crassiora, longiora, turbinata, & pyris similia, vulgus Coignacea vocat, quæ cæteris bonitate postponuntur. *Species.*

Quædam insuper candidiora, alia struthea, omnia tamen magis lutea, & ferè aurea, vnde & Chrysomela dicuntur. Quotquot autem, tenui lanugine

putefcunt, & odore fraganti quibufdam feriunt caput.

Ex his parantur medicamenta multa Euftomachica, vt Myua, Citoniatum, Syrupi, quorum in menfis tam fanorum, quàm ægrorum frequens eft vfus.

Vires. Crudorum porrò citoniorum vix vllus eft efus: Cocta palato gratiora, & naturæ amiciora: ventriculum enim roborant, vomitum fedant, alui flores reprimunt, Dyfentericis & Cœliacis conferunt, & his, qui vel fanguinem fpuunt, vel fluorem menfium aut hæmorrhoidum immoderatiorem perpetiuntur.

CAP. VII.

De Mefpilis.

MESPILVM pomum quoddam rotundum, primum viride, durum, & nonnihil hifpidum, dein rufum, ac molle dum maturuit, Tigranum quibufdam dictum, Galeno Tricoccum, quafi triofſum, quod tria intus grana quafi lapidea, aut officula feminis loco contineat, aliquando tamen quatuor, & fæpe quinque reperiuntur pro numero vnguicularum ex margine vmbilici multum patuli exeuntium. Ante maturitatem tam acerbus eft fructus hic, vt à quopiam deglutiri non queat, Maturum, & gratum, & vltima menfa falutare.

Species. Arbor, ex qua decerpitur, Neffierus vulgò dicta, duplici differentia notatur, vna fyluestris eft, fpinofa, in fyluis, dumetis & viuis fepibus fponte nafcens, quæ poma gerit parua, oblonga, per initia acerbiffima, poft maturitatem parum grata, Aronia Diofcorid. vocat. Altera domeftica cultu & infitione talis. Poma, quæ profert, craffiora, magis plena, vtcunque compreffa, rotunda, altera parte fæpe hiulca. Vtraque tortuofa, rigida: hæc tamen fpinis minus horret, Setania Diofcoridi, Satanea Theophrafto dicta.

Mali vulgaris affurgit magnitudine, ramis in gyrum comofis, & nonnihil aculeatis: foliis promiffis, latiufculis,

culis; floribus albis, quinque foliis, quibus poma fuccedunt meſpila dicta, magnitudine mediocria: vmbilico lato, quinis vnguiculis foliolis diſcreto: carne albida, auſteráque, quæ dum matureſcit, rufeſcit, dulceſcit.

Vires. Meſpila immatura acerba multum ſunt & aſtrictoria, eorum tamen puluis ex Ant. Muſa, lapillos in renibus comminuit & excludit. Maximè verò id præſtare creduntur eorum oſſicula trita aſſumta. Ad fluorem alui cohibendum, & partes roborandas commendantur.

CAP. VIII.

De Sorbis.

SORBA parua poma ſunt, qualitate meſpilis affinia, forma & magnitudine multum diſſimilia: vtraque enim initio viridia, dura acerba, eſui inepta: Per maturitatem rufa, mollia, palato non ingrata, & ſucco vinoſo turgidula.

Species. Sunt verò ſecundum Plinium quatuor ſorborum diſcrimina, quædam vulgatoria, & pyrorum inſtar turbinata, quæ Cormas ruſtici nominant: alia rotundiora malorum modo; quædam oliuarum ritu oblonga: alia torminoſa dicta: Dioſcorides Pyroformium ſeu vulgarium tantùm meminit, quæ ſcilicet ex ſorbo ſeu Cormiero vulgari Autumno decerpuntur.

Eſt autem Sorbus arbor prægrandis, caudice recto, cortice læui, colore cineritio, foliis ex pluribus compactis, lateribus pediculi prolixioris cohærentibus, fraxini, vel potius Orni æmulis, floribus candidis, minatis recematim congeſtis: quibus caducis fructus ſuccedunt, turbinati, primum virides, dein flaueſcentes, atque perfectè maturi, rufi, & molles. Quæ fructus oliuarum efficie profert, Torminalis, atque etiam Ormus ſorbi ſylueſtres creduntur.

Vires. Vniuerſum Sorborum genus acerbum eſt, & aſtrictorium: ob id Dyſenteriæ, & fluxionibus omnibus

ſtendis conuenit. Vulgaria autem ex vſu ſunt frequentiore: vomitiones reprimunt, ſanguinis eruptiones compeſcunt, & partes roborant. Ex his maturis, torculari commiſſis & expreſſis, vinum quoddam pallidulum paratur, pyraceo vicinum, quo plebecula in regionibus multis vtitur.

CAP. IX.

De Cornis.

CORNA fructus ſunt oblongi, phaſeolorum magnitudine, non tamen plani, ſed rotundi, rubelli, nucleo intus, oſſeo, albido, duro prægnantes, ſapore auſtero cum quadam aciditate. Colliguntur ex arbore non multum procera, ſcabro veſtita cortice, foliis læuibus, latis, mucronatis, venenoſis, Euonymo ſimilibus. Prima fermè omnium floret, fructus æſtate virides gerit, autumno cornos rubentes dat, montes & valles diligit, & ſæpe citra culturam naſcitur. Habetur tamen in hortis multis, vt ſint promptius ad manum fructus pro facienda medicina.

Fœminicornus. Cornus thelycronia. Eſt alia cornus thelycronia Theophraſto, quaſi fœminicornus dicta, quæ caudice fungoſo ſeſe effert, & baccas fert Autumno matureſcentes, perquam acerbas, multum inſuaues, & cunctis animantibus inguſtabiles.

Nodos autem cornus omnis omnes habet per interualla geminos, & inuicem reſpondentes, vt in vite & vitice, corticem ex pallido flaueſcentem: maris autem lignum adeò ſolidum eſt, vt duritie cornibus fermè reſpondeat, eiúſque baccæ ſucco cruento, auſtero, & aliquantum acido prægnantes turgent.

Vires. Corna refrigerant, deſiccant, aſtringunt: Ob id vtiliter contra alui profluuia, menſium & hæmorrhoidum immoderatiorem fluxum dantur.

CAP.

CAP. X.

De Prunis.

PRVNORVM varietates nec lubet, nec licet persequi, cùm liceat aptius ex rei rusticæ & hortensis scriptoribus, quam nostris commentariolis illorum differentias omnes perquirere, quę ferè sint inexplicabiles, ac innumeræ, insitione, mangonio & arte sic redditæ. Eorum enim (si colorem spectenus) alia colore perfunduntur herbaceo, alia albo, ali. eburneo: quædam luteo, aut ex albo flauescente, au purpureo: alia nigro aut violaceo, alia variegato, ali. rubeo.

Species.

Distinctio quoque eorum sumitur à magnitudine, figura, sapore & loco: quædam enim vel parua, aut magna, aut mediocria: alia rotunda, ouata, oblonga: nonnulla acida, dulcia, austera, vel dulcoacida, vel alterius mistæ qualitatis. A loco commendantur Damascena, deinde Brignolensia, tum Rhemensia & Turonensia. In prædiis tamen nostris nunc habemus præstantissima & suauissima, quæ vulgus Pardigonia vocat, vt & Imperialia dicta, necnon Damascena rubella, nigra & violacea, & quæ Datta, nominant: quæ omnia mensas etiam lautiores nobilitant, & officinas locupletant.

Prunidactyla.

Colliguntur ex pruno arbore omnibus notissima, quod passim vbique & sponte nascatur, præsertim sylvestris, quæ licèt admodum pumila sit, & fructus partim suaues ferat, cultu tamen & insertione plurimùm immutatur: nam in proceram arborem abit, & pruna quotannis dat suauissima colono. Sed longius in rei notissimæ dilucidatione immorari nefas.

Pruna Græcis Coccymela, Siculis Brabyla dicta, humectant, refrigerant, emolliunt, & ventrem lubricant: Ex Damascenis præsertim nigris elicitur pulpa ad Diapruni confectionem. Siccantur in furno pruna ad Ichthophagiam, & medicinam, & sacchero condiuntur adseruendam.

Κοκκύμηλα.

Vires.

CAP. XI.

De malis Armeniacis.

Armeniaca mala ob odoris gratiam & saporis dulcedinem plurimum arrident,& magnatum lautiores mensas tam cruda, quàm sacharo condita nobilitant: eorum enim in halitu gratios, & gustu iucundo suauitas etiam saturos ad se inuitat & allicit. Quidam ad Persicorum, alij ad prunorum genera referunt, verum inter vtraque media videntur esse,efficitque Iuniorum sedulitas, vt pruna quædam habeamus,quæ nunc pruna bricioccia; quæ scilicet in sapore,forma, magnitudine, partim pruna, partim abricoccia referunt,nominentur. Ab antiquis autem mala Armeniaca tantùm vocabantur, postea Galenus præcoccia nominauit:nunc verò recentiores paucis literis mutatis abricoccia dicunt.

Leguntur ex arbore magnitudinis moderatæ, pyro videlicet minore,& Persica maiore:duriore,durabiliore. Caudicem emittit crassissimum,ramos multos, non vt Persica prolixos,sed breuiores & crassiores: folia lata & mucronata pyri modo:flores albos, primo Vere erumpentes, ante foliorum exortum: fructus rotundos Persicis similes, colore foris & intus luteo, carne multa, sacculenta, palato grata.

Vires. Abricoccia humida censentur ordine secundo, frigida primo, vel potius temperata, vt dulcia omnia Aluum lubricam efficiunt, & citò corrumpuntur in corpore infirmo, maximè si immoderata quantitate ingerantur. Eorum autem nullus in Medicina celebratur vsus.

CAP.

CAP. XII.

De Persicis.

PERSICA, seu Persea arbor est plurimis Galliæ regionibus notissima & frequentissima, qua scilicet omnia penè vineta consita sunt. In mediocrem proceritatem assurgit, ramos emittens longos, fragiles, foliis raris, salignis ferè similibus, ambitu serratis, gustu amaris & aroma vtcunque redolentibus, indutos: flores, amygdalinis finitimos, sed dilute purpurascentes.

Arborem hanc, inquit Dioscorides *cap. 146. lib. 1.* prodiderunt aliqui, in Perside exitiosam esse: translatámque in Ægyptum, mutata natura innocuam, & in cibos receptam. Quod confirmatur etiam à Galeno *lib. de caus. symptom.* Eorum tamen opinioni refragatur Matthiolus *cap. 1. lib. 3.* sed coniecturis adeo leuibus, vt tantorum virorum authoritatem infirmare non queat, nedum improbare.

Poma autem profert abunde, albida pube obducta, sublutea, succulenta, carne turgidula, & velut cruore quodam foris & intus variegata, aliquando prorsus lutea. Corticis externus color internam carnis tincturam ostendit, rubellus rubellam, luteus luteam, variegatus variegatam.

Poma hæc rotunda quidem sunt, sed quæ altera parte parum depressa cuiusdam rimæ figuram ostentant. Succus eorum Galeni iudicio *cap. 19. lib. 2. de aliment. facult.* paruus est, vt etiam caro, quia facilè corrumpitur: propterea syrupus, ex succo paratus, quibusdam vsitatissimus, nullo encomio commendandus, sed negligendus.

Vires. Mala Persica frigida & humida perhibentur recessu secundo, succúmque exhibent cito corruptibilem, & pessimè mensa vltima sumuntur: ante alios cibos sumpta, minus mala.

Eorum nuclei calidi & sicci sunt, aperiunt, incidunt

extergunt, aduersus iecoris & lienis infarctus conferunt.

Folia amara sunt, calefacientia, incidentia, & viscerum obstructiones tollentia, aluum subducentia, & bilem mouentia.

Ex floribus paratur syrupus hydragogus, & vermibus enecandis conuenientissimus.

CAP. XIII.

De Cerasis.

Species. CERASORVM multæ sunt varietates: alia enim sunt syluestria, eáque parua, longipendula, primum viridia, dein rubra, & vbi maturuerint, nigra, Gallis Merisia dicta, quasi amara: Alia domestica, multo crassiora, quorum alia rubra, alia nigra, alia alba, quædam alborubea. Omnium minima, præcocissima, ingratissima sunt merisia, quibusdam syluestria cerasa dicta, quorum nonnulla plane rubra, alia nigerrima. Hæc sequuntur alia maiora, fugacia, dulcissima, tenerrima, & adeo post maturitatem mollia, vt gestatum non tolerent, Guignea vulgo dicta, inter quæ alia nigerrima, & crassa, turbinatiore pomi figura, Actia veteribus & Iuliana nuncupata; alia obscure, alia dilute rubra.

In dulcedine principatum obtinent Duracina, quibusdam Pliniana, Francis Bigarella dicta, omnium durissima etiam matura, dulcissima, palatio iucundissima, vt quæ adhuc formam cordis, vel parui cuiusdam scroti veruecini referunt. In salubritate reliqua superant Aproniana, quæ valde rubra sunt, acidula & esui valde grata.

Quædam adhuc suauiter & salubriter eduntur perfecte matura, crassissima, rotunda, obscure rubentia, Agriota nominata. Sunt quædam acidula, alia austera; illa amarena, hæc Merona cognominantur. Omnia cerasa, bigarellis exceptis, succo multo prægnantia videmus,

demus, inter quæ, nigra aut obſcurè rubra, tenera ſunt, & ſuo cruore contrectantium manus inficiunt.

Cerasa corpori ſuccum laudabilem ſuppeditant: ſtomacho æſtuanti conducunt, ventrem ſubducunt, *febricitantibus vtilia ſunt*, humorem biliosum contemperant, & *iecoris infarctus tollunt*; quædam tamen hos effectus inſignius, alia ſegnius pollicentur. *Vires.*

CAP. XIV.

De Moris.

DVÆ ſunt Mori ſpecies; vna dicitur nigra, quæ fructus nigros; altera alba quæ albos profert: vtraq; procera eſt, radicibus flauis, caudicibus craſſis, corticibus ſcabris, ac frondibus alni, longis, latis, iuxta margines ſerratis, quibus bombices veſcuntur. *Præſtantiſſimum verò ſericum nent, cum albæ Mori foliis aluntur, vt quæ illis ſint gratiora, & materiam ſuppeditent ſericeis filis ducendis largiorem & aptiorem.* *Species.*

Fructus mori nigræ, quos Mora Celſi vulgus Pharmacopœorum vocat, ſuaues ſunt, & ſæpe menſis apponuntur, ex eorúmque ſucco & Syrupus & Rob conficitur, huius tamen vſus ferè nunc exoleuit.

Qui verò in alba moro naſcitur fructus, quaſi fatuè dulcis eſt, admodum ingratus, & ad alendum ineptus, ita vt arboris præſtantia, non tam ex fructu, quam frõdibus perquirenda, quibus dicti vermes educati ſericeum vellus præſtantiſſimum ſuggerunt.

Porrò domeſticarum arborum nouiſſima morus germinat, vt menſe Maio, cum ſcilicet hyemis planè deſiit rigiditas: fructus fert Iulio & Auguſto, oblongos, è granis compactos, moris in rubo naſcentibus, finitimos, ſed longiores, craſſiores, maiores, initio virides per maturitatem purpuraſcentes, poſtremo nigricantes, rubente ſucco prægnantes.

Mora immatura refrigerant, & ſiccant ordine propemodum tertio, & valenter aſtringunt, atque ad oris & faucium inflammationes conducunt, ait Dioſcorides *Vires.*

cap. 18. *lib.* 1. Matura verò humectant, ac parum refrigerant; aduersus sitim valent, appetentiam prostratam reuocant, ventriculo non aduersantur: parcissime autem corpus nutriunt.

CAP. XV.

De Moris syluestribus & Idæis.

Species. RVBVS vel syluestris est, spinis horridus, βάτος Græcè dictus, & corruptè, batinus; vel domesticus & veluti cicuratus, qui quod in Ida monte fœcundius luxuriet, Idæus nominatur: cuius, vt illius duæ agnoscuntur differentiæ; vnius fructu rubro, alter albescente, sed vtriusque syluestris fructus primum viret, dein rubet, tandem nigricat.

In dumetis, agrorum marginibus, & locis incultis feracissimo prouentu, & agricolis importuno nascitur rubus, surculis prolixioribus, lentis, obsequiosis, virescentibus, nonnunquam quadrangulis, maximè antiquioribus, intus medullosis, foris aculeis minacibus, spinosis: foliis ex pluribus cohærentibus, per ambitum incisis, superne virentibus, inferne candicantibus, asperis & secundum costarum longitudinem spinosis: floribus albis in surculorum summitatibus digestis, quos fructus sequuntur, officinis Mora bati, & batina dicti.

Rubus Idæus. Rubus Idæus per se consistit, rectáque assurgit ad hominis interdum proceritatem, surculis medullosis exterius paruulis spinis, non multum horrentibus, exasperatis, foliis, & floribus syluestri similibus, nec non fructibus, sed vel rubeis, vel pallidis, acinosis, esui atq; olfactui pergratis. Nostrates Frambœsias nominant, ab odoris, vt arbitror, fragrantia, quam mandendo ori repræsentant, & illud præ cæteris vinum laudatur, quod frambœsiam olere dicitur.

Vires. Mora syluestria vim habent astringentem & domesticis vicinam: manducata enim oris & tonsillarum inflammationes reprimunt, & fluores alui cohibent.

Idæa

Idæa ſimiles quoque facultates poſſident, ſed infirmiores, & ad eſum, quàm vſum medicum, aptiores.

CAP XVI.

De Sebeſten, ſeu Myxis.

SEBESTEN, ſeu Myxa, vel mixaria, ſunt fructus in Syria & Ægypto naſcentes, ex arbore eiuſdem nominis, ſatis procera, pruno valde ſimili; cortex eodici albicat, ramis viret, qui foliis induuntur ſubrotundis, ac firmis & amplis; flores albidi racematim, aut potius in vmbellis laxioribus cohærent: quibus caducis ſuboriuntur fructus paruis prunis ſimiles, qui maturitatem adepti ex atro vireſcunt, intúſque nucleum durum, & quaſi oſſeum, ac triangularem continent.

Vires. Myxa ſeu ſebeſten, vt officinæ loquuntur, matura leguntur, inſolantur, & in rugas paſſularum, aut prunorum modo contracta ſeruantur. In Italia olim rariſſima erant, & peregrina, nunc vberrimo prouentu in illius hortis naſcuntur.

Venerem molliunt, vt pruna, dantúrque vtiliter febrientibus, tuſſientibus, & linguæ aſperitati: vrinæ item difficultati & ardoribus: Sitim quoque contemperant in linctu, aut alio quouis modo ſumpta, & ventris tineas enecant & pellunt.

CAP. XVII.

De Iuiubis.

IVIVBÆ, zizipha & zinzipha Græcis dictæ, naſcuntur in Syria, & nunc in multis Italiæ & Narbonenſis agri locis naſcuntur, ex arbore puſilla rhamni non multum diſſimili, ſurculis prædurís, ſpinoſis, ſpolioſis, floribus muſcoſis. Caudex ei

contortus est, scaber ac ramosus: rami tenues, longi obsequiosi; duri tamen & virgultarũ genistæ ritu protensi: folia duriuscula, oblonga, Clematidis æmula, ex intervallis longioribus alterno ordine disposita: iuxta quæ muscosi ac palliduli flores parui emicant; post quorum occasum accedunt baccæ oblongæ, cerasorum magnitudine, carnosæ, tenellæ, cortice tamen membranoso, ac duro vestitę, quas Gallenus Serica vocat.

Fructus hi luteoli sunt, vel ex luteo purpurascentes, oliuarum mediocrium figura & magnitudine, dulces, carne multa, vinosa, & nucleo parua, fori ruso turgiduli, qui maturitatem adepti, leguntur, siccantur, in rugas contrahuntur, & seruantur.

De eorum qualitatibus & salubritate non inter Græcos & Arabes omnes constat: Galenus enim stomacho inutiles esse, imbecillimè nutrire, & difficilè concoqui scripsit: Arabes verò ad vsus varios accommodant & commendant; in quos licet paulo acerbius insultet Fuchsius, contendátque iuiubarum vsum inutilem esse, ab Actuario tamen Græco Nic. Alexandrino, & à Dogmaticis omnibus, atque his, qui certa experientia salutares norunt earum effectus, celebrantur.

Vires. Valent plurimum ad tussim, difficultatem spirandi, arteriæ asperitatem, humores concoquendos & expuendos, & ad vitia pulmonis & thoracis multa. Renibus quoque prosunt, ardori vrinæ & vesicæ dolori.

CAP. XVIII.

De Ficubus.

FIcvs vbique locorum viret, sed in frigidis vel sterilescit, vel grossus inutiles gerit, ac paruos & insuaues fructus, qui nunquam maturescunt: In calidis vberrimè, bísque fruticat, verna fœtura & autumnali. Arbor est moderatæ magnitudinis, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice læui, sed asperiusculo, præsertim cùm adoleuit. Lignum ei album

album est, molle, medullosum, album: folia ampla in quinque partes disterminata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscurè viridantia: fructus sine præuio flore, aut prægressis Iulis, iuxta foliorum exortum erumpunt, initio paruuli, tempore maiores, forma turbinata, colore primùm virides, dein vel albescentes, vel subrubentes pro peculiari natura: nam vt ficus aliæ aliis præcociores sunt & suauiores, sic vel albidiores, vel magis rubescentes, aut nigricantes. Omnes verò molles sunt, medullosæ, granulis innumeris grauidatæ. Ex his immaturis, foliorum pediculis & cortice tenello vulneratis, lacteus quidam succus effluit acer & amarus.

Ficus pumila. Præter dictam altera est pumilla ficus, illi si proceritatem exceperis, simillima, quæ in locis apricis, & soli expositis, atque interdum in regionibus Septentrionalibus fouetur.

Ficus syluestris. His adhuc effigie respondet quædam syluestris, infœcunda, & vix ad vsus quosdam medicos commendabiles expetita.

Ficus Indica plãtafolia est. Est & ficus Indica, quem nonnulli Opuntiam Plinij putant, quæ sine caudice, & ramis adolescit, totáq; planta nil nisi folia; verùm quos habeat in medicina vsus, nondum licuit experiri.

Vires. Ficus omnium laudatissimæ Massilienses, quæ dactylorum inopia substitui possunt mediocriter calefaciunt & nutriunt, & aluum molliunt, sed sanguinem valde laudabilem non gignunt: attenuant, leniunt, concoquunt, maturant, asperæ arteriæ, pulmonibus renibus, vesicæ conueniunt. Ficus resiccata Carica dicitur, Græcis ἰσχάς, qua voce etiam apiós Matthiolo designatur. Frondes nostratis ficus hæmorrhoidibus ciēdis prosunt, si podex his confricetur. Ex ficubus, ruta & nucibus fit Mithridatis antidotus tantopere decantata, cuius compositionem dedimus in ruthæ historia. Aliæ quamplures ficuum vtilitates narrantur, quas breuitatis gratia subticeo; in his enim recensendis multus est Dioscorides, *cap.* 183. & 184. *lib.* 1.

CAP. XIX.

De Dactylis.

Dactyli optimi qui.

DACTYLI sunt fructus Palmæ in Ægypto, Creta, & Iudæa nascentis, qui vbi maturerint, à Dioscoride & Galeno Phœnicobalani vocantur. Valde probantur è Iudęa allati, magni flauescentes parum rugosi, molliusculi, pleni tamen carne multa, intus subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, sapore vinoso, & qui concussi nihil aut parum sonant: Deteriores sunt flaccidi, duri, excarnes.

Est autem non parua Galeno *lib 2. anim. facult.* iudice, in palmulis differentia; aliæ namque, ait, siccę sunt, & astringentes, vt Ægyptiæ; aliæ molles, humidæ, dulces, vt quæ Chariotæ nuncupantur. Hæ autem præstantissimè nascuntur in Syria, Palestina, & Hierechunte, & multis Orientis populis, quibus cibos potúsque suppeditant.

Palmæ truncus crassus, teres & altissimus, exterius densis, gradatísque pollicibus scaber & salebrosus, quorum inæqualitate regionum Orientalium rustici facilè sine alio adiuto, ad cacumen arboris scandunt: folia arundinacea, longa, latiuscula, acuminata, simul ab vno exortu secundum rami longitudinem multa. Fructus in summitate gerit multos, quasi racematim, sed pediculis longioribus cohærentes: quorum genera quamplurima traduntur, sed maximè commendatur, Mustei ac succo multo pingui vinoso prægnantes, cuiusmodi sunt, qui in Iudæa nascuntur, necnon ab Hierechunte, Syriæ Palestinæ oppido. Iudicio Galeni omnium dulcissimi, colore rufi, aut lutei, neque amplitudine, neque exilitate insignes: Mali virides, exucci, & insuaues.

Vires.

De Palma & eius fructus qualitate sic censet Galenus *lib. 8. simpl. Phœnix*, inquit, *arbor, palma dicta, astrictoria facultatis omnibus suis partibus est particeps: nam ramorum*

ramorum ſuccus auſterus, ex aquea ſubſtantia, tepida, terrea, & frigida conſtans.

At fructus præſertim dulcis non paucam obtinet caliditatem, ſtomacho & thoraci proſunt, nutrimentum laudabile ſuggerunt, & ſunt gentibus multis pro cibo.

CAP. XX.

De Oliuis.

OLIVAS & pinguem earum ſuccum, quem oleum nominant, ad rem eſcariam pertinere nemo neſcit: magnatum enim menſas oliuæ ad appetitum excitandum opulentant; oleum verò non tantum ad acetaria conficienda, piſces frigendos, aliáque edulia multa paranda, ſed etiam ad vnguentorum & emplaſtrorum confectiones vſurpatur.

Sunt autem oliuæ fructus arboris, magnitudinis moderatæ, quam Oliuetum Galli, Oleam Latini nominant, quæ caudice internum prægrandi aſſurgit, maximè ſatiua; nam ſylueſtris ſemper humilior eſt, ramis multis in latum diffuſis foliis oblongis, parum latis, duris, ex pallido viridantibus, ſalicis æmulis: floribus albis, racemoſis, quos baccæ, ſeu fructus conſequuntur, oliuæ nempe oblongæ, multa carne & pingui ſucco turgidæ, nucleo intus duro, initio virentes, poſtea nigricantes. Ab arbore fructus, à fructu ſucci denominatio efficit, vt oliua ex olea, & ex oliuis oleum dicatur.

Gaudet arbos ipſa locis ſiccis & argilloſis, atque regionibus calidis, vt Hiſpania, Italia, & Gallo prouincia; feruidum enim ſqualidúmque tractum & ſtatum cæli libenter amplectitur; in ſeptemtrionalibus agris vix vireſcit, aut ſterileſcit, aut cito tabeſcit.

Oliuas nigreſcere incipientes, & maturas Græci δρυπετεῖς, Galli drupas appellant: Sale ac maria conditæ ἁλμάδες & κολυμβάδες illis dicuntur. Ex maturis oleum ſimpliciter dictum, quod & ſapore & odore melius

ſuaue eſt, ex imminaturis, omphacinum elicitur. Hæc autem vberius tractanda rei ruſticæ ſcriptoribus committuntur.

Vires. Oliuæ immaturæ vim habent aſtrictoriam, maturæ qualitatem temperatam: Conditæ delectabili ſuauitate palatum recreant, & appetitum excitant, humentem nimis ventriculum reſiccant & roborant, ſed parum nutriunt, nec ſanguinem laudabilem gignunt. De oleo & eius qualitatibus alibi fuſius egimus.

CAP. XXI.

De vuis acerbis & paſſulis.

VITIS nomen multis ſtirpibus inditum, vini feris tantum propriè congruit, viburnum enim ſigillum beatæ Mariæ, & aliæ ſimiles plantæ, quæ in altum ſurrectæ, alias, vt ſtent, amplexantur, falſò id nominis ſibi vendicant. Propriè ſiquidem vitis dicitur; quæ vinifera eſt, eáque domeſtica. cuius multæ ſunt varietates, tum à ſapore, magnitudine, colore, tum à ſoli & cœli conditione ſumptæ.

Species. Generali acceptione, vitis quidem omnis vel alba, vel nigra dicitur; cùm tamen aliæ quædam inueniantur variegatæ, ſeu coloris mixti, quæ nec albæ, nec nigræ, ſed potius ſubrubæ, aut flaueſcentes comperiantur. Racemos, aut vinum ex his expreſſum intelligo, quod nec abſolutè album, aut rubrum, aut nigrum eſt, ſed colore mixtum; cuiuſmodi ſunt vina multa, quæ licet alba vocitentur, magis tamen flaua ſunt, aut rufa, aut gylua, aut obſcura, pro vuarum expreſſarum varietate, aut vario colore.

Porrò vt omnes racemi maturi dulces ſunt, ſic immaturi agreſtes, acerbi & inſuaues, vnde ex vua qualibet immatura, expreſſáque omphacium haberi poteſt, *Omphacium.* ſed ex ea potiſſimum petitur, qua etiam matura, vinum expreſſum acidum eſt, & minus ſuaue, cuius videlicet palmites craſſiores longioréſve ſunt, & ad topiariorum pergulas & fornices deduci ſolent, vuáſque acerbas

bas & racemos crassiores proferunt, ex quibus tusis succus exprimitur, tum ad omphacium, tum ad syrupum de agresta conficiendum, qui propterea Syrupus de Agresta nominatur.

Passulæ autem sunt fructus maturi vitis viniferæ, sic dictæ, quæ aridæ & rugosæ sint, & vim caloris exsiccantis expertæ, vnde & passæ sæpius nominantur. A dulcedine quoque, quam calore adipiscuntur, id nominis sortiri queunt, vt vinum passum, seu γλυκύ, id est dulce. Sunt enim vuæ passæ omnes ardore solis siccatæ, dulces. Nostrates, quæ in clibano siccantur, dulcoacidæ sunt. *Passula, quid & vnde dicantur.*

Sunt verò passarum, quæ tum ad popinam, tum ad pharmaciam trahuntur tres differentiæ; maiores seu Damascenæ; minores, seu Corinthiacæ, & mediæ seu nostrates. *Species passularum.*

Omnes verò calidæ sunt primo gradu, sed temperatæ, admodum tamen astrictoriæ, si cum acinis edantur: Sic enim dysentericis prosunt. Vuæ autem acerbæ seu agrestæ refrigerant, & adstringunt. *Vires.*

CAP. XXII.

De Ribes, & vua crispa.

RIBES seu Ribesium fruticosa stirs est, nullis plane spinis horrida, multos ramos parum surrectos, sed tortuosos & inflexos emittens, ac frondes vitis æmulas, sed minores, & fructus vuæ modo congestos, paruulos, rotundos, rubentes, sapore acidos.

Grossula, siue grossella rubra vulgus nominat, Mauritani Riben, à quibus officinæ suum Ribes fecerunt.

Huius fruticis duæ tantum à rei botanicæ scriptoribus traduntur differentiæ; alter fructu rubro, propter virium præstantiam commendatus; alter nigro, qui vix in vsum medicum recipitur, sed topiarium: induit enim eleganter hortorum areas. Tertius reperitur, fructum qui profert album & gratum, quem in horto *Species.*

Ioan. Goncerij ſæpe vidi. Recentiorum nonnulli Ribeſium nominant Creſpinum, & vuæ Criſpæ alteram eſſe ſpeciem contendunt. Sicque illius fructus gloſſula rubra, huius alba nuncupant: Effigie tamen, colore, ſapore, magnitudine non parum inter ſe diſtinguntur.

Vua criſpa. Nam vua criſpa ſpinoſus eſt frutex, multis ramulis, tenuibus, albicantibus & aculeatis luxurians; foliis latis, crenatis ambitu inciſis; & floſculis ex herbaceo albidis, fructibus non racematim congeſtis, ſed baccarum modo pediculis oblongis cohærentibus, initio viridibus, dein albicantibus, & cum exactè maturuerint, flaueſcentibus ſuccini ritu. Vitem vuæ acerbæ gerunt ante maturitatem in iuſculis & condimentis.

Vires. Ribes refrigerat, ſiccat, moderatè ſtringit; & roborat: febrium æſtus extinguit, bilem reprimit, feruidum ſanguinem contemperat, ſitim temperat, putredinem arcet febribus malignis confert ventriculi ſubuerſioni & diſentericis affectibus à cauſa calida natis. Eius ſucco ſyrupus paratur ad hæc omnia efficaciſſimus & vſitatiſſimus.

CAP. XXIII.

De Berberis.

BErberis horridus eſt ſpinis frutex, ſedimentis idoneus, ſurrectus, virgis præduris, quinque aut ſex cubitorum, quæ aliquando arboreſcunt. Earúmque cortex læuis, eſt, ac ſubalbicans, vt radicum flaueſcens, ligni materies lutea: folia numeroſa ſunt, rigida, acuta, oblonga, dura, dilute virentia, ambitu crenata, & nonnihil aſpera: floſculi ex pedibus oblongis cohærent lutei, muſcoſi & emicantes: fructus parui, oblongi, rubri, racematim cohærentes. Vocatur hæc planta, vt etiam fructus, ſpina acida, ſiue oxyacantha. In officinis Berberis, nomine deducto ab Amyrberis Auicennæ, vt ſentit Diodoneus, qui hunc fructum oxyacantham vocat, non oxyacanthum, qui ſpinæ acutæ, ſeu Burgeſpinæ, aut albæ ſpinæ fructus

ctus est, rubeus, dulcis & rotundus. Vulgus ſenellam vocat, vt Berberim, Spini-vinetam.

Vires. Berberis refrigerat, & ſiccat moderatè, validius aſtringit, fluores ſanguinis, & aliorum humorum cohibet, calorem viſcerum mitigat, vomitum ſedat, & viſcera recreat.

CAP. XXIV.

De Auellanis.

Abellina. NVCVLIS nihil notius ipſis, quas Græci λεπτοκάρυα, quaſi nuces exiguas nominant, Pharmacopœi Auellanas, olim Abellinas, forſan ab Abellino Campaniæ oppido, vbi earum prouentus eſt vberrimus. *Nuces Pōtica.* Nonnulli Ponticas nuncupant, quoniam è Ponto in regiones alias venerint: alij Præneſtinas dicunt, *Nuces Præſtinæ.* quod Præneſtini his abundent, & aliorum ciborum defectu famem diu tolerarint.

Species. Sunt autem vel vrbanæ ac cultæ, vel ſylueſtres: Ex domeſticis, quibus hortorum pergulæ ornantur, aliæ ſunt oblongæ, & abditæ latent in calicibus longis, calloſis, herbaceis, in extremo fimbriatis; aliæ rotunditate inſignes, & calicem exteriorem breuiorem, & magis patulum habentes. Inter longiores, quæ membrana rubente obuellantur, ſunt præſtantiores. Sylueſtres paruæ admodum ſunt, minus gratæ, & in ſepibus, dumetis & ſyluis paſſim naſcuntur.

Omnes verò colliguntur ex arbore pumila, quam Corylum nominant, cuius rami præſertim iuniores recti ſunt, ferè enodes & obſequioſi: folia lata, acuminata, ambitu ſerræ modo inciſa: cortex tenuis: radix craſſiſſima. Vt fructus, ſic frutex notiſſimus.

Vires. Auellanæ ad eclegmatis de pineis confectionem accedũt: Saccharo interdum incruſtantur, vt bellariorum vices impleant, & ſuauius edantur, difficile tamen concoquuntur, ſubſtantiam Bechicam quandam vim obtinent ob dulciſſimum earum ſaporem, & rectè medicamentis thoraci dicatis admiſcentur.

CAP. XXV.

De Pistaciis.

PISTACIA nuculæ sunt ex arbore terebintho simili, quarum exterius ac primum tegumentum tenue admodum est ac virescens, secundum nucamenti ritu lignosum, fragile tamen & albicans: Nucleus inclusus, vtcunque viret: Sapor amaradulcis, ac iucundus. Illa in Italiam ex Syria Vitellium primum intulisse, & in Hispaniam Flaccum Pompeium equitem Romanum Plinius author est *cap. 5. lib.* 13.

Arbor, ex qua promanant, hucúsque exotica fuit, sed recentiorum sedulitate nunc cicurata, in plagis septentrionalibus multis fruticat, sed fructus perfectionem & maturitatem raro aut nunquam assequuntur. In officinis fistici solent appellari. Posidonius Bistacia, nonnulli phistacia nominant.

Fistici.

Vires.

Calidi & humidi sunt, seu temperati, & optimi succi. Phthisicis ac tabidis valde conueniunt: materiam in pulmonibus contentam coquunt & expurgant, viscera infarctu liberant, semen & Veneris stimulos augent, nephriticis auxiliantur.

CAP. XXVI.

De Amygdalis.

AMYGDALVS non adeo videtur similis Persicæ, vt scribitur, nam frondosior est, procerior, vita diuturnior, & cortice constat crassiore, duriore atque foliis angustioribus, longioribúsque, ambitu crenatis. Rarò in Aquilonio tractu floret, rarius fructum parturit; flores tamen algoris patientissimi sunt; nam ante finem hyemis explicati, innoxiè brumam & gelu tolerant, & amygdalas autumno copiosas largiuntur, quas nonnulli Græcas nuces & Thasias cognominarunt.

Nuces græcæ. *Nuces Thasiæ.*

Ex his

Ex his quædam amaræ sunt quæ calidiores & minus esculentæ; aliæ dulces & culinæ, & officinæ delectabiles. Ambæ in arbore simili nascuntur. Ex omnibus oleum exprimitur; ex amaris amarum, quod aurium affectibus conferre putatur; ex dulcibus dulce, quod temperatum est & naturæ amicissimum. Datur siquidem fœliciter omni ætati & sexui: atque ipsis infantulis tussientibus familiare & securissimum est medicamentum: humores in thoracem delapsos optime coquit, & ad expectorationem ducit. *Species.*

De amygdalis amaris duo memoranda traduntur, earum nempe esu vulpes interfici, & ebrietatem arceri: cuius rei narrat historiam Plutarchus; *Fuit*, inquit, *apud Drusium Tiberij Cæsaris filium, Medicus quidam amaras amygdalas comessari solitus, qui sic omnes potando superabat, nec temulentia tentabatur.* *Historia.*

Dulces verò, quia suaues bellariorum vites multis modis implent; nam decorticatæ mensis apponuntur, aut adhuc tenellæ, aut adultiores & resiccatæ, aut saccharo incrustatæ & conditæ, & integræ, vel ex his tritis, saccharo & aqua rosarum panes dulciarij fiunt, quos vulgus Macharones nominat. Amygdalarum quoque paratur forma potus lactei, puerperis familiarissimum.

Amygdalæ amaræ calidæ sunt & detersoriæ: dulces calidæ, vel potius temperatæ, ori gratæ, & alimoniam corpori conferentes.

CAP. XXVII.

De Nucibus.

NVx iuglans, quasi Iouis glans, aut iuuans dicitur: Illius enim truncum fabri lignarij quæritant, corticem infectores, fructum pueri, ad lusum & esum, Pharmacopœi ad medicum vsum; quē etiam nouit Mithridates, qui ex nucibus antidotum, paucis additis, conficiebat suum; vt etiam Galenus,

extergunt, aduersus iecoris & lienis infarctus conferunt.

Folia amara sunt, calefacientia, incidentia, & viscerum obstructiones tollentia, aluum subducentia, & bilem mouentia.

Ex floribus paratur syrupus hydragogus, & vermibus enecandis conuenientissimus.

CAP. XIII.

De Cerasis.

Species. CERASORVM multæ sunt varietates: alia enim sunt syluestria, eáque parua, longipendula, primum viridia, dein rubra, & vbi maturuerint, nigra, Gallis Merisia dicta, quasi amara: Alia domestica, multo crassiora, quorum alia rubra, alia nigra, alia alba, quædam alborubea. Omnium minima, præcocissima, ingratissima sunt merisia, quibusdam syluestria cerasa dicta, quorum nonnulla plane rubra, alia nigerrima. Hæc sequuntur alia maiora, fugacia, dulcissima, tenerrima, & adeo post maturitatem mollia, vt gestatum non tolerent, Guignea vulgo dicta, inter quæ alia nigerrima, & crassa, turbinatiore pomi figura, Actia veteribus & Iuliana nuncupata; alia obscure, alia dilute rubra.

In dulcedine principatum obtinent Duracina, quibusdam Pliniana, Francis Bigarella dicta, omnium durissima etiam matura, dulcissima, palatio iucundissima, vt quæ adhuc formam cordis, vel parui cuiusdam scroti veruecini referunt. In salubritate reliqua superant Aproniana, quæ valde rubra sunt, acidula & esui valde grata.

Quædam adhuc suauiter & salubriter eduntur perfecte matura, crassissima, rotunda, obscure rubentia, Agriota nominata. Sunt quædam acidula, alia austera; illa amarena, hæc Merona cognominantur. Omnia cerasa, bigarellis exceptis, succo multo prægnantia videmus,

demus, inter quæ, nigra aut obscurè rubra, tenera sunt, & suo cruore contrectantium manus inficiunt.

Cerasa corpori succum laudabilem suppeditant: stomacho æstuanti conducunt, ventrem subducunt, *febricitantibus vtilia sunt*, humorem biliosum contemperant, & *iecoris infarctus tollunt*; quædam tamen hos effectus insignius, alia segnius pollicentur. *Vires*

CAP. XIV.

De Moris.

DVÆ sunt Mori species; vna dicitur nigra, quæ fructus nigros; altera alba quæ albos profert: vtraq; procera est, radicibus flauis, caudicibus crassis, corticibus scabris, ac frondibus alni, longis, latis, iuxta margines serratis, quibus bombices vescuntur. *Præstantissimum verò sericum nent, cum alba Mori foliis aluntur, vt quæ illis sint gratiora, & materiam suppeditent sericeis filis ducendis largiorem & aptiorem.* *Species*

Fructus mori nigræ, quos Mora Celsi vulgus Pharmacopœorum vocat, suaues sunt, & sæpe mensis apponuntur, ex eorúmque succo & Syrupus & Rob conficitur, huius tamen vsus ferè nunc exoleuit.

Qui verò in alba moro nascitur fructus, quasi fatuè dulcis est, admodum ingratus, & ad alendum ineptus, ita vt arboris præstantia, non tam ex fructu, quam frõdibus perquirenda, quibus dicti vermes educati sericeum vellus præstantissimum suggerunt.

Porrò domesticarum arborum nouissima morus germinat, vt mense Maio, cum scilicet hyemis planè desiit rigiditas: fructus fert Iulio & Augusto, oblongos, è granis compactos, moris in rubo nascentibus, finitimos, sed longiores, crassiores, maiores, initio virides per maturitatem purpurascentes, postremo nigricantes, rubente succo prægnantes.

Mora immatura refrigerant, & siccant ordine propemodum tertio, & valenter astringunt, atque ad oris & faucium inflammationes conducunt, ait Dioscorides *Vires*

cap.18.lib.1. Matura verò humectant, ac parum refrigerant; aduersus sitim valent, appetentiam prostratam reuocant, ventriculo non aduersantur: parcissime autem corpus nutriunt.

CAP. XV.

De Moris syluestribus & Idæis.

Species. RVBVS vel syluestris est, spinis horridus, βάτος Græcè dictus, & corruptè, batinus; vel domesticus & veluti cicuratus, qui quod in Ida monte fœcundius luxuriet, Idæus nominatur: cuius, vt illius duæ agnoscuntur differentiæ: vnius fructu rubro, alter albescente, sed vtriusque syluestris fructus primum viret, dein rubet, tandem nigricat.

In dumetis, agrorum marginibus, & locis incultis feracissimo prouentu, & agricolis importuno nascitur rubus, surculis prolixioribus, lentis, obsequiosis, virescentibus, nonnunquam quadrangulis, maximè antiquioribus, intus medullosis, foris aculeis minacibus, spinosis: foliis ex pluribus cohærentibus, per ambitum incisis, superne virentibus, inferne candicantibus, asperis & secundum costarum longitudinem spinosis: floribus albis in surculorum summitatibus digestis, quos fructus sequuntur, officinis Mora bati, & batiua dicti.

Rubus Idæus. Rubus Idæus per se consistit, rectáque assurgit ad hominis interdum proceritatem, surculis medullosis exterius paruulis spinis, non multum horrentibus, exasperatis, foliis, & floribus syluestri similibus, nec non fructibus, sed vel rubeis, vel pallidis, acinosis, esui atque olfactui pergratis. Nostrates Frambœsias nominant, ab odoris, vt arbitror, fragrantia, quam mandendo ori repræsentant, & illud præ cæteris vinum laudatur, quod frambœsiam olere dicitur.

Vires. Mora syluestria vim habent astringentem & domesticis vicinam: manducata enim oris & tonsillarum inflammationes reprimunt, & fluores alui cohibent.

Idæa

Idæa similes quoque facultates possident, sed infirmiores, & ad esum, quàm vsum medicum, aptiores.

CAP XVI.

De Sebesten, seu Myxis.

SEBESTEN, seu Myxa, vel mixaria, sunt fructus in Syria & Ægypto nascentes, ex arbore eiusdem nominis, satis procera, pruno valde simili; cortex codici albicat, ramis viret, qui foliis induuntur subrotundis, ac firmis & amplis ; flores albidi racematim, aut potius in vmbellis laxioribus cohærent : quibus caducis suboriuntur fructus paruis prunis similes, qui maturitatem adepti ex atro virescunt, intúsque nucleum durum, & quasi osseum, ac triangularem continent.

Vires. Myxa seu sebesten, vt officinæ loquuntur, matura leguntur, insolantur, & in rugas passularum, aut prunorum modo contracta seruantur. In Italia olim rarissima erant, & peregrina, nunc vberrimo prouentu in illius hortis nascuntur.

Venerem molliunt, vt pruna, dantúrque vtiliter febrientibus, tussientibus, & linguæ asperitati : vrinæ item difficultati & ardoribus : Sitim quoque contemperant in linctu, aut alio quouis modo sumpta, & ventris tineas enecant & pellunt.

CAP. XVII.

De Iuiubis.

IVIVBÆ, zizipha & zinzipha Græcis dictæ, nascuntur in Syria, & nunc in multis Italiæ & Narbonensis agri locis nascuntur, ex arbore pusilla rhamni non multum dissimili, surculis praeduris, spinosis, spoliosis, floribus muscosis. Caudex ei

contortus est, scaber ac ramosus: rami tenues, longi obsequiosi, duri tamen & virgultarū genistæ ritu protensi: folia duriuscula, oblonga, Clematidis æmula, ex interuallis longioribus alterno ordine disposita: iuxta quæ muscosi ac palliduli flores parui emicant; post quorum occasum accedunt baccæ oblongæ, cerasorum magnitudine, carnosæ, tenellæ, cortice tamen membranoso, ac duro vestitę, quas Gallenus Serica vocat.

Fructus hi luteoli sunt, vel ex luteo purpurascentes, oliuarum mediocrium figura & magnitudine, dulces, carne multa, vinosa, & nucleo parua, fori ruso turgiduli, qui maturitatem adepti, leguntur, siccantur, in rugas contrahuntur, & seruantur.

De eorum qualitatibus & salubritate non inter Græcos & Arabes omnes constat: Galenus enim stomacho inutiles esse, imbecillimè nutrire, & difficilè concoqui scripsit: Arabes verò ad vsus varios accommodant & commendant; in quos licet paulo acerbius insultet Fuchsius, contendátque iuiubarum vsum inutilem esse, ab Actuario tamen Græco Nic. Alexandrino, & à Dogmaticis omnibus, atque his, qui certa experientia salutares norunt earum effectus, celebrantur.

Vires. Valent plurimum ad tussim, difficultatem spirandi, arteriæ asperitatem, humores concoquendos & expuendos, & ad vitia pulmonis & thoracis multa. Renibus quoque prosunt, ardori vrinæ & vesicæ dolori.

CAP. XVIII.

De Ficubus.

FIcvs vbique locorum viret, sed in frigidis vel sterilescit, vel grossus inutiles gerit, ac paruos & insuaues fructus, qui nunquam maturescunt: In calidis vberrimè, bísque fruticat, verna fœtura & autumnali. Arbor est moderatæ magnitudinis, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice læui, sed asperiusculo, præsertim cùm adoleuit. Lignum ei album

album est, molle, medullosum, album: folia ampla in quinque partes disterminata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscurè viridantia: fructus sine præuio flore, aut prægressis Iulis, iuxta foliorum exortum erumpunt, initio paruuli, tempore maiores, forma turbinata, colore primùm virides, dein vel albescentes, vel subrubentes pro peculiari natura: nam vt ficus aliæ aliis præcociores sunt & suauiores, sic vel albidiores, vel magis rubescentes, aut nigricantes. Omnes verò molles sunt, medullosæ, granulis innumeris grauidatæ. Ex his immaturis, foliorum pediculis & cortice tenello vulneratis, lacteus quidam succus effluit acer & amarus.

Ficus pumila. Præter dictam altera est pumilla ficus, illi si proceritatem exceperis, simillima, quæ in locis apricis, & soli expositis, atque interdum in regionibus Septentrionalibus fouetur.

Ficus syluestris. His adhuc effigie respondet quædam syluestris, infœcunda, & vix ad vsus quosdam medicos commendabiles expetita.

Ficus Indica plãta foliis est. Est & ficus Indica, quem nonnulli Opuntiam Plinij putant, quæ sine caudice, & ramis adolescit, totáq; planta nil nisi folia; verùm quos habeat in medicina vsus, nondum licuit experiri.

Vires. Ficus omnium laudatissimæ Massilienses, quæ dactylorum inopia substitui possunt mediocriter calefaciunt & nutriunt, & aluum molliunt, sed sanguinem valde laudabilem non gignunt: attenuant, leniunt, concoquunt, maturant, asperæ arteriæ, pulmonibus renibus, vesicæ conueniunt. Ficus resiccata Carica dicitur, Græcis ἰχὰς, qua voce etiam apios Matthiolo designatur. Frondes nostratis ficus hæmorrhoidibus ciecis prosunt, si podex his confricetur. Ex ficubus, ruta & nucibus fit Mithridatis antidotus tantopere decantata, cuius compositionem dedimus in ruthæ historia. Aliæ quamplures ficuum vtilitates narrantur, quas breuitatis gratia subticeo; in his enim recensendis multus est Dioscorides, *cap.*183. & 184. *lib.*1.

CAP. XIX.

De Dactylis.

Dactyli optimi qui.

DACTYLI sunt fructus Palmæ in Ægypto, Creta, & Iudæa nascentis, qui vbi matuerint, à Dioscoride & Galeno Phœnicobalani vocantur. Valde probantur è Iudęa allati, magni, flauescentes parum rugosi, molliusculi, pleni tamen carne multa, intus subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, sapore vinoso, & qui concussi nihil aut parum sonant: Deteriores sunt flaccidi, duri, excarnes.

Est autem non parua Galeno *lib. 2. anim. facult.* iudice, in palmulis differentia; aliæ namque, ait, siccę sunt, & astringentes, vt Ægyptiæ; aliæ molles, humidæ, dulces, vt quæ Chariotæ nuncupantur. Hæ autem præstantissimè nascuntur in Syria, Palestina, & Hierechunte, & multis Orientis populis, quibus cibos potúsque suppeditant.

Palmæ truncus crassus, teres & altissimus, exterius densis, gradatísque pollicibus scaber & salebrosus, quorum inæqualitate regionum Orientalium rustici facilè sine alio adiuto, ad cacumen arboris scandunt: folia arundinacea, longa, latiuscula, acuminata, simul ab vno exortu secundum rami longitudinem multa. Fructus in summitate gerit multos, quasi racematim, sed pediculis longioribus cohærentes; quorum genera quamplurima traduntur, sed maximè commendãtur, Mustei ac succo multo pingui vinoso prægnantes, cuiusmodi sunt, qui in Iudæa nascuntur, necnon ab Hierechunte, Syriæ Palestinæ oppido. Iudicio Galeni omnium dulcissimi, colore rufi, aut lutei, neque amplitudine, neque exilitate insignes: Mali virides, exucci, & insuaues.

Vires.

De Palma & eius fructus qualitate sic censet Galenus *lib. 8. simpl. Phœnix*, inquit, *arbor, palma dicta, astrictoria facultatis omnibus sui partibus est particeps: nam ramorum*

ramorum ſuccus auſterus, ex aquea ſubſtantia, tepida, terrea, & frigida conſtans.

At fructus præſertim dulcis non paucam obtinet caliditatem, ſtomacho & thoraci proſunt, nutrimentum laudabile ſuggerunt, & ſunt gentibus multis pro cibo.

CAP. XX.

De Oliuis.

OLIVAS & pinguem earum ſuccum, quem oleum nominant, ad rem eſcariam pertinere nemo neſcit: magnatum enim menſas oliuæ ad appetitum excitandum opulentant; oleum verò non tantum ad acetaria conficienda, piſces frigendos, aliaque edulia multa paranda, ſed etiam ad vnguentorum & emplaſtrorum confectiones vſurpatur.

Sunt autem oliuæ fructus arboris, magnitudinis moderatæ, quam Oliuetum Galli, Oleam Latini nominant, quæ caudice internum prægrandi aſſurgit, maximè ſatiua; nam ſylueſtris ſemper humilior eſt, ramis multis in latum diffuſis foliis oblongis, parum latis, duris, ex pallido viridantibus, ſalicis æmulis: floribus albis, racemoſis, quos baccæ, ſeu fructus conſequuntur, oliuæ nempe oblongæ, multa carne & pingui ſucco turgidæ, nucleo intus duro, initio virentes, poſtea nigricantes. Ab arbore fructus, à fructu ſucci denominatio efficit, vt oliua ex olea, & ex oliuis oleum dicatur.

Gaudet arbos ipſa locis ſiccis & argiloſis, atque regionibus calidis, vt Hiſpania, Italia, & Gallo prouincia; feruidum enim ſqualidúmque tractum & ſtatum cæli libenter amplectitur; in ſeptemtrionalibus agris vix vireſcit, aut ſterileſcit, aut cito tabeſcit.

Oliuas nigreſcere incipientes, & maturas Græci δρυπεπεῖς Galli drupas appellant: Sale ac maria conditæ ἁλμάδες & κολυμβάδες illis dicuntur. Ex maturis oleum ſimpliciter dictum, quod & ſapore & odore multum

suaue est, ex imminaturis, omphacinum elicitur. Hæc autem vberius tractanda rei rusticæ scriptoribus committuntur.

Vires. Oliuæ immaturæ vim habent astrictoriam, maturæ qualitatem temperatam: Conditæ delectabili suauitate palatum recreant, & appetitum excitant, humentem nimis ventriculum resiccant & roborant, sed parum nutriunt, nec sanguinem laudabilem gignunt. De oleo & eius qualitatibus alibi fusius egimus.

CAP. XXI.

De vuis acerbis & passulis.

VITIS nomen multis stirpibus inditum, vini feris tantum propriè congruit, viburnum enim sigillum beatæ Mariæ, & aliæ similes plantæ, quæ in altum surrectæ, alias, vt stent, amplexantur, falsò id nominis sibi vendicant. Propriè siquidem vitis dicitur; quæ vinifera est, eáque domestica. cuius multæ sunt varietates, tum à sapore, magnitudine, colore, tum à soli & cœli conditione sumptæ.

Species. Generali acceptione, vitis quidem omnis vel alba, vel nigra dicitur; cùm tamen aliæ quædam inueniantur variegatæ, seu coloris mixti, quæ nec albæ, nec nigræ, sed potius subrubæ, aut flauescentes comperiantur. Racemos, aut vinum ex his expressum intelligo, quod nec absolutè album, aut rubrum, aut nigrum est, sed colore mixtum; cuiusmodi sunt vina multa, quæ licet alba vocitentur, magis tamen flaua sunt, aut rufa, aut gylua, aut obscura, pro vuarum expressarum varietate, aut vario colore.

Porrò vt omnes racemi maturi dulces sunt; sic immaturi agrestes, acerbi & insuaues, vnde ex vua qualibet immatura, expressáque omphacium haberi potest, sed ex ea potissimum petitur, qua etiam matura, vinum expressum acidum est, & minus suaue, cuius videlicet palmites crassiores longioresve sunt, & ad topiariorum pergulas & fornices deduci solent, vuásque acer-

Omphacium.

bas

bas & racemos crassiores proferunt, ex quibus tusis succus exprimitur, tum ad omphacium, tum ad syrupum de agresta conficiendum, qui propterea Syrupus de Agresta nominatur.

Passula, quid & vnde dicantur. Passulæ autem sunt fructus maturi vitis viniferæ, sic dictæ, quæ aridæ & rugosæ sint, & vim caloris exsiccantis expertæ, vnde & passæ sæpius nominantur. A dulcedine quoque, quam calore adipiscuntur, id nominis sortiri queunt, vt vinum passum, seu γλυκὺ, id est dulce. Sunt enim vuæ passæ omnes ardore solis siccatæ, dulces. Nostrates, quæ in clibano siccantur, dulcoacidæ sunt.

Species passularum. Sunt verò passarum, quæ tum ad popinam, tum ad pharmaciam trahuntur tres differentiæ; maiores seu Damascenæ; minores, seu Corinthiacæ, & mediæ seu nostrates.

Vires. Omnes verò calidæ sunt primo gradu, sed temperatæ, admodum tamen astrictoriæ, si cum acinis edantur: Sic enim dysentericis prosunt. Vuæ autem acerbæ seu agrestæ refrigerant, & adstringunt.

CAP. XXII.

De Ribes, & vua crispa.

RIBES seu Ribesium fruticosa stirs est, nullis plane spinis horrida, multos ramos parum surrectos, sed tortuosos & inflexos emittens, ac frondes vitis æmulas, sed minores, & fructus vuæ modo congestos, paruulos, rotundos, rubentes, sapore acidos.

Grossula, siue grossella rubra vulgus nominat, Mauritani Riben, à quibus officinæ suum Ribes fecerunt.

Species. Huius fruticis duæ tantum à rei botanicæ scriptoribus traduntur differentiæ; alter fructu rubro, propter virium præstantiam commendatus; alter nigro, qui vix in vsum medicum recipitur, sed topiarium: induit enim eleganter hortorum areas. Tertius reperitur, fructum qui profert album & gratum, quem in horto

Ioan. Gonerij sæpe vidi. Recentiorum nonnulli Ribesium nominant Crespinum, & vuæ Crispæ alteram esse speciem contendunt. Sicque illius fructus glossula rubra, huius alba nuncupant: Effigie tamen, colore, sapore, magnitudine non parum inter se distinguntur.

Vua crispa. Nam vua crispa spinosus est frutex, multis ramulis, tenuibus, albicantibas & aculeatis luxurians; foliis latis, crenatis ambitu incisis; & flosculis ex herbaceo albidis, fructibus non racematim congestis, sed baccarum modo pediculis oblongis cohærentibus, initio viridibus, dein albicantibus, & cum exactè maturuerint, flauescentibus succini ritu. Vitem vuæ acerbæ gerunt ante maturitatem in iusculis & condimentis.

Vires. Ribes refrigerat, siccat, moderatè stringit; & roborat: febrium æstus extinguit, bilem reprimit, feruidum sanguinem contemperat, sitim temperat, putredinem arcet febribus malignis confert ventriculi subuersioni & disentericis affectibus à causa calida natis. Eius succo syrupus paratur ad hæc omnia efficacissimus & vsitatissimus.

CAP. XXIII.

De Berberis.

BERBERIS horridus est spinis frutex, sedimentis idoneus, surrectus, virgis præduris, quinque aut sex cubitorum, quæ aliquando arborescunt. Earúmque cortex læuis, est, ac subalbicans, vt radicum flauescens, ligni materies lutea: folia numerosa sunt, rigida, acuta, oblonga, dura, dilute virentia, ambitu crenata, & nonnihil aspera: flosculi ex pedibus oblongis cohærent lutei, muscosi & emicantes: fructus parui, oblongi, rubri, racematim cohærentes. Vocatur hæc planta, vt etiam fructus, spina acida, siue oxyacantha. In officinis Berberis, nomine deducto ab Amyrberis Auicennæ, vt sentit Diodoneus, qui hunc fructum oxyacantham vocat, non oxyacanthum, qui spinæ acutæ, seu Burgespinæ, aut albæ spinæ fructus

ctus est, rubeus, dulcis & rotundus. Vulgus senellam vocat, vt Berberim, Spini-vinetam.

Vires. Berberis refrigerat, & siccat moderatè, validius astringit, fluores sanguinis, & aliorum humorum cohibet, calorem viscerum mitigat, vomitum sedat, & viscera recreat.

CAP. XXIV.

De Auellanis.

Abellina. NVCVLIS nihil notius ipsis, quas Græci μικρο-κάρυα, quasi nuces exiguas nominant, Pharmacopœi Auellanas, olim Abellinas, forsan ab Abellino Campaniæ oppido, vbi earum prouentus est vberrimus. *Nuces Pōtica.* Nonnulli Ponticas nuncupant, quoniam è Ponto in regiones alias venerint: alij Prænestinas dicunt, quod Prænestini his abundent, & aliorum ciborum defectu famem diu tolerarint. *Nuces Prænestinæ.*

Species. Sunt autem vel vrbanæ ac cultæ, vel syluestres: Ex domesticis, quibus hortorum pergulæ ornantur, aliæ sunt oblongæ, & abditæ latent in calicibus longis, callosis, herbaceis, in extremo fimbriatis; aliæ rotunditate insignes, & calicem exteriorem breuiorem, & magis patulum habentes. Inter longiores, quæ membrana rubente obuellantur, sunt præstantiores. Syluestres paruæ admodum sunt, minus gratæ, & in sepibus, dumetis & syluis passim nascuntur.

Omnes verò colliguntur ex arbore pumila, quam Corylum nominant, cuius rami præsertim iuniores recti sunt, ferè enodes & obsequiosi: folia lata, acuminata, ambitu serræ modo incisa: cortex tenuis: radix crassissima. Vt fructus, sic frutex notissimus.

Vires. Auellanæ ad eclegmatis de pineis confectionem accedūt: Saccharo interdum incrustantur, vt bellariorum vices impleant, & suauius edantur, difficile tamen concoquuntur, substantiam Bechicam quandam vim obtinent ob dulcissimum earum saporem, & rectè medicamentis thoraci dicatis admiscentur.

CAP. XXV.

De Pistaciis.

PISTACIA nuculæ sunt ex arbore terebintho simili, quarum exterius ac primum tegumentum tenue admodum est ac virescens, secundum nucamenti ritu lignosum, fragile tamen & albicans: Nucleus inclusus, vtcunque viret: Sapor amaradulcis, ac iucundus. Illa in Italiam ex Syria Vitellium primum intulisse, & in Hispaniam Flaccum Pompeium equitem Romanum Plinius author est *cap.5. lib.* 13.

Arbor, ex qua promanant, hucúsque exotica fuit, sed recentiorum sedulitate nunc eicurata, in plagis septentrionalibus multis fruticat, sed fructus perfectionem & maturitatem raro aut nunquam assequuntur. In officinis fistici solent appellari. Posidonius Bistacia, nonnulli phistacia nominant.

Fistici.

Vires.

Calidi & humidi sunt, seu temperati, & optimi succi. Phthisicis ac tabidis valde conueniunt: materiam in pulmonibus contentam coquunt & expurgant, viscera infarctu liberant, semen & Veneris stimulos augent, nephriticis auxiliantur.

CAP. XXVI.

De Amygdalis.

AMYGDALVS non adeo videtur similis Persicæ, vt scribitur, nam frondosior est; procerior, vita diuturnior, & cortice constat crassiore, duriore atque foliis angustioribus, longioribúsque, ambitu crenatis. Rarò in Aquilonio tractu floret, rarius fructum parturit; flores tamen algoris patientissimi sunt; nam ante finem hyemis explicati, innoxiè brumam & gelu tolerant, & amygdalas autumno copiosas largiuntur, quas nonnulli Græcas nuces & Thasias cognominarunt.

Nuces græcæ. Nuces Thasiæ.

Ex his

Ex his quædam amaræ sunt quæ calidiores & minus esculentæ; aliæ dulces & culinæ, & officinæ delectabiles. Ambæ in arbore simili nascuntur. Ex omnibus oleum exprimitur; ex amaris amarum, quod aurium affectibus conferre putatur; ex dulcibus dulce, quod temperatum est & naturæ amicissimum. Datur siquidem fœliciter omni ætati & sexui: atque ipsis infantulis tussientibus familiare & securissimum est medicamentum: humores in thoracem delapsos optime coquit, & ad expectorationem ducit. *Species.*

De amygdalis amaris duo memoranda traduntur, earum nempe esu vulpes interfici, & ebrietatem arceri: cuius rei narrat historiam Plutarchus; *Fuit*, inquit, *apud Drusium Tiberij Cæsaris filium, Medicus quidam amaras amygdalas comessari solitus, qui sic omnes potando superabat, nec temulentia tentabatur.* *Historia.*

Dulces verò, quia suaues bellariorum vites multis modis implent; nam decorticatæ mensis apponuntur, aut adhuc tenellæ, aut adultiores & resiccatæ, aut saccharo incrustatæ & conditæ, & integræ, vel ex his tritis, saccharo & aqua rosarum panes dulciarij fiunt, quos vulgus Macharones nominat. Amygdalarum quoque paratur forma potus lactei, puerperis familiarissimum.

Amygdalæ amaræ calidæ sunt & detersoriæ: dulces calidæ, vel potius temperatæ, ori gratæ, & alimoniam corpori conferentes.

CAP. XXVII.

De Nucibus.

Nux iuglans, quasi Iouis glans, aut iuuans dicitur: Illius enim truncum fabri lignarij quæritant, corticem infectores, fructum pueri, ad lusum & esum, Pharmacopœi ad medicum vsum: quę etiam nouit Mithridates, qui ex nucibus antidotum, paucis additis, conficiebat suum; vt etiam Galenus,

qui ex earundem ſucco ſuum parabat Diacaryon, ſeu Dianucum, addito mellis tanto, quanto ad ſuauitatem opus eſſe videbatur: quo medicamento ipſe ſanauit hortulanum ab vua, tonſillis ac glandibus ferè ſuffocatum, vt teſtatum reliquit *lib.6 compoſ. medic. local. cap 2.*

Eſt verò nux arbor prægrandis, foliis neruoſis, fraxini modo cohærentibus, & facie ſimilibus, ſed maioribus. In agris, ſecus vias pingui ac reſtibili ſolo læte proficit, atque etiam in hortis, ſed quia ſua vicinia & halitu ſegetes & ſtirpes proximas male afficit & quaſi inficit, ſecus agrorum ſemitas plantatur, iuxta illud poetæ.

Nux plātis inimica.

Me, ſata ne lædam, nam ſata lædere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet.

Circa ſolſtitium æſtiuum nuces virides & adhuc tenellæ à cortice externo purgantur, & tamdiu in aqua ſubinde mutata infunduntur, vt amaritudinem deponant. Dein coquuntur, vt molleſcant, poſtea cinnamomo aut caryophillis configuntur, & ſaccharo coquuntur, & ſeruantur ad ventriculum imbecillum roborandum, & coctionem iuuandam.

Vires. Siccæ nuces calefaciunt & ſiccant, ex hiſque tuſis & expreſſis oleum elicitur, quod vim habet calefaciendi, digerendi, reſoluendi, & neruos roborandi, & flatus diſſoluendi: Ob id vtiliter clyſmis ad colicum dolorem, à flatu & frigidis humoribus natum præſcriptis, admiſcetur.

CAP. XXVIII.

De nucibus Pineis.

PINVS, Picea, Abies, Cedrus & Larix arbores ſunt præcelſæ, coniferæ, reſiniſluæ, & inter ſe vultu non multum diſſimiles: Earum tamen aliæ exoticæ ſunt, nec facilè in noſtro ſolo & cœlo cicurantur, vt Cedrus Paleſtina ac Libanica: Aliæ noſtrates quidem ſunt, ſed ſylueſtres perpetuo,

tuo, nec nisi ad spectaculum in hortis habentur, nec cultu delectantur, vt abies, Picea, agrestes pini. Vera autem pinus magis vrbana est, ac mansueta, quæ vbi crasso caudice ascenderit, circumquaque ramos edit multos, foliis tenuibus & longis, in extremo aculeatis vestitos & comosos.

Fructus coni dicuntur, vulgò poma pini, ex multis velut squamis cynaræ ritu crassis, duris, lignosis, capitatis compacti; in quorum finibus, ac veluti toris includuntur nuclei, oblongi, rotundi, tenui membrana nigricante inuoluti, dulces, qui modò pini nuces, modò Strobili, modò Coccali & sæpius pinei nominantur. *Galenus.*

Vires. Nucleus hic temperatus, ad calorem tamen magis accedens, vnde rebus venereis inseruire creditur: semen enim & lac auget, multum alit, exasperata lenit, tussi veteri prodest, nec non phthisicis ac tabescentibus.

Præter pinum veram, aliæ sunt multæ syluestres, vt Picea, tres maritimæ & aliæ quædam, quæ inter rupes & loca prærupta ac montosa sponte nascuntur. Omnes autem, quemadmodum & abies & larix, quæ illis affines sunt, lachrymosæ cernuntur, & sponte, vel illato vulnere succos effundunt, aut liquidiores, aut spissiores, albiores, vel nigriores: de quibus sectione sequente disseremus.

CAP. XXIX.

De nucibus cupressi.

CVPRESSVS sempiterna fronde viret, caudice procero, tereti, crasso, surrecto: summitate fastigiata, atque in orbem coacta: folio pini, sed carnosiore, breuiore, obtusiore, amaro: ramis compluribus, foliosis, in angustum cohibitis, odore grauibus, tactu asperis, neutiquam pungentibus.

Pro fructu conos, seu nuces effigiem coni referentes

exhibet, quibus fatiſcentibus, & vetuſtate, vel calorè dehiſcentibus, ſemen paruum intus concluſum, vel ſponte, vel leui attactu delabitur. Materia ligni ſolida flaueſcens, ſantali æmula, odorata, ad ſupellectilium ligneorum fabricam maximè idonea.

Species. Huius autem arboris duæ traduntur differentiæ: vna mas dicitur, altera fœmina: vtraque comæ perpetuæ ac ſemper virentis. *Mas.* Illa fœcunda eſt, térque in anno galbulos, ſeu nuces promit. Ianuario, Maio, Septembri, vultúque veluti moroſa eſt, fructibus torua, odore grauis, nec vmbra delectabilis. *Fœmina.* Altera, quæ fœmina dicitur, ſterilis eſt, nec galbulos, nec ſemen proferens, & ramos in latum magis diffundit: cætera mari vix diſſimilia: nam idem vtriuſque color, odor, ſapor, virtus, & vultus. Solet cupreſſus hyemem ſalua perferre; Lutetiæ tamen euaſit nulla per rigiditatem hyemis anni 1608.

In Creta inſula, referente Theophraſto *c.2. li.2. & li.3.* læte & ſponte etiam ſine ſemine prouenit, vt etiam in Idæis montibus, Leucíſque vocatis, in quorum ſummis iugis, quibus nix nunquam deeſt, cupreſſum comperiri affirmant, quamuis alibi non naſcatur, niſi teporem inuenerit. *Theophraſt. cap.1. lib* 4. E cupreſſo reſina quædam larignæ conſiſtentia ſimilis exudat, acerrima ſapore, cuius rariſſimus eſt vſus.

Vires. Tota cupreſſus vim habet calefacientem, exſiccantem & aſtringentem, ſed eius maximè folia, germina, nuces, & ſemina vſurpantur. Conferunt laxis partibus roborandis, dyſentericis, & cœliacis affectibus cohibendis, & humoribus ſiſtendis.

CAP. XXX.

De fructibus ſeu baccis Lauri.

LAVRVS δάφνη Græcis dicta, Apollini conſecrata, cuius ſcilicet ramo vulſo in diuinationis ſignum ſeſe coronauit, frutex eſt perpetua fronde,

fronde, sempérque virente, in iustam arboris proceritatem caput erigens, ramis multis, crassis, cortice virescente indutis foliis oblongis, latis, mucronatis, duris, viridibus, suauem odorem spirantibus, floribus albidis secundum ramulorum ductum erumpentibus; quibus marcescentibus succedunt fructus seu baccæ, ouali figura, seu oblongæ nigricantes, solidiore nucleo grauidatæ, aroma olentes, cum quadam acrimonia amaricantes.

Vberrimè germinat & proficit in tota Gallia, in Normania enim iuxta mare quasdam vidi, quæ mediocris quercus magnitudinem æquarent. Lætius tamen & vberius nascitur in Italia, & locis calidioribus: hyemen enim rigidiorem, qualem Septentrionales perpeti solent, non innoxiè tolerat, nam rami & folia gelu percussa sæpius commoriuntur: his tamen abscissis postea ex radice viuacissima noui surculi, seu stolones denuò erumpunt. Hanc autem arborem non solùm solam à fulmine tutam esse, sed etiam ædes, in quibus rami illius adsunt, nunquam à cœli fulminibus tangi, multi scripsere: Idcirco Tyberius Cæsar cœlo coruscante & tonitru fragore perterritus lauro coronabatur.

Vires. Baccæ lauri insigniter calefaciunt, siccant, attenuant, flatus discutiunt. *Dioscorid. c.* 108 *lib.* 1. Ad medicamenta autem adhibentur, quæ neruorum lassitudines reficiunt, Acopa vocant, & ad vnguenta, quæ calefaciunt & resoluunt. Oleum ex his expressum, aut decoctione elicitum, scabiem, psoram, & multas cutis fœditates delet ac sanat, suggilata & ecchymoses aufert, & humores effusos discutit.

CAP. XXXI.

De granis Iuniperi.

IVNIPERVS lignosus est frutex, spinosus, ramosus, mediocris arboris magnitudinem sæpius æquans, cortice membranoso, sæpius dis-

rumpente indutus, odorus, baccas ferēs primò virides, & per maturitatem nigras, pisorum magnitudine. Materia ligni flauescit, santali citrini modo: foliola angusta, acuminatáque spinas potius, quàm frondes referentia. Nascitur sponte in locis aridis & incultis, ibíque lætius fruticat, præsertim montosis & squalidis: nam in planis nasci recusat. Sola inter arbores fructus suos in biennium prorogat, qui etiam antiquati, & in arbore relicti citius marcescunt, quàm sponte decidant. Cedro valde similis est Iuniperus, & à quibusdam malè oxycedrus nominatur: licèt enim Iunipero & oxycedro, præsertim phœniceæ caudex sit tortuosus, foliola acuta, viridia semper, baccæ paruæ & rotundæ, multum tamen inter vtrumque est discriminis: nam Oxycedrus vtraque exotica planta est; cuius baccæ fuluæ sunt, odoratæ & suaues, & ligni materia rubescens. Sponte nascitur in Asia, vt Iuniperus in Gallia.

Oxycedrus.

Belonius agnouit iuniperum quandam maiorem, quæ in mediocris arboris altitudinem sæpe assurgit; baccásque gerit auellanarum magnitudinem, vt plurimum superantes, & gallas sæpius æquantes: nostras tamen cùm minimè sit inefficacior, & forsan præstantior, in medicis vsibus tantùm celebratur.

Sandarax. Vernix.

Ex Iunipero manat gummi quoddam resinosum Sandarax Serapioni, Latinis vernix dictum, cuius loco nonnulli vocum affinitate decepti, Sandaracham Græcorum, quæ auripigmenti species est, periculosè substituunt: ea enim Sandaracha exitiale venenum est: nã cùm Arsenicum triplice discrimine notetur, croceum seu auripigmentum, Risagalum quibusdam dictum rubrum, seu Sandaracha, & album, seu vulgare: atque vnumquodque deleterium, Sandaracha auripigmentum rubeum est, & exitiosum, nec tutò pro vernice, seu gummi Iunipero vsurpatur, ne postea minus cautos decipiat vocum affinitas, apud quos interdum Sandarax, & Sandaracha pro re eadem periculosè sumuntur. Legitur & Sandaracha apud Plinium *cap.7.li.11.* pro re multum dissimili, pro cibo videlicet apum, quo, dum fauos conficiunt, operantur. Ab eodem vocatur adhuc Erithace, & Cerinthus.

Risagalum. Sandaracha.

Baccæ

Baccæ Iuniperi calefaciunt, stomacho prosunt, vrinam mouent, crassos & viscidos humores expurgant: contra inflationes, tormina, serpentum ictus, tussim & pectoris vitia vtiliter dantur, & antidotis conuenientissimè admiscentur. *Vires.*

CAP. XXXII.

De Gallis.

GALLAE velut pilulæ quædam salebrosæ, ac spurij fructus, qui præter legitimos in glandiferis arboribus, noctu ferè erumpunt, Sole de Geminis exeunte: quo feruidiore existente, tabescunt, nec iustam magnitudinem adipiscuntur. In Bohemia & Hispania nascuntur vberes, in quercubus multis, quarum truncis & ramis etiam tenuibus, absque pediculis, vt plurimum adnatæ cohærescunt.

Gallarum genera multa traduntur, inter quas duæ potissimum, & ad medicamenta quædam paranda, & ad coria densanda accommodantur, vna Omphacitis dicta, quæ parua est, rugosa, nodosa, solida, nullo foramine pervia: altera plana, leuis, flauescens, interna parte laxior & maior, & perforata, ex cuius videl. foramine quoddam exiit insectum, seu musca, aut vermiculus, vt contingere solet, aut aliud simile animalculum. *Species. Omphacitis.*

Ex quercubus Hemeris & Robur præstantiores semper gallas eructant. Hemeris autem esse quercus creditur, quem nonnulli Mydion nominant, caudex in orbem comatur, contorquetur, & multis ramorum alis consurgens glandes, præter gallas, gerit non insuaues. *Hemeris. Mydion.*

Robur Latinis Quercus, Theophrasto δρῦς dicta, gallarum feracissima est, quarum vbertatem æstate præter glandes suppeditat, necnon alias pilulas exiguas foliis mediis sine pediculo adhærescentes, vt in nostratibus quercubus videmus. In summa, quercus non tantùm *Robur. Δρῦς*

glandes & ramos germanos promit, sed adulterina multa, viscum, gallas, poma, fungos, & multos alios pseudofructus.

Vires. Gallæ refrigerant ad recessum vsque secundum, resiccant ad tertium, & potenter astringunt: partes laxiores contrahunt, imbecillas roborant, fluxiones cohibent, atq; efficaciter ad astringenda aut siccanda, quæ opus sunt, vsurpantur, inquit Dioscor. *cap.* 147. *lib.* 1.

SECTIO VII.

DE GVMMIS.

Nihil tam vulgare, tamq; controversum & anceps, atque gummorum, resinarum, & lacrymarum, quæ ex plantis colliguntur, vera dignotio, & inter se distinctio: vix enim aliquis datur classicus author, qui singula in artem redegerit, & de omnibus apposite disseruerit. Vnus Sylvius ordinem meditatus meliorem, gummi multa tanquam in fasciculum congerens, simul de Electro & ambaro odorato, (ambram griseam Officinæ nuncupant) egit, & Galbanum, Hammoniacum, Sagapenum & Scammonium inter liquores numerauit. Wekerus promiscuè de gummis, resinis, succis concretis & liquoribus disserit. Rei herbariæ authores modò de his, modò de illis pro varia resinifera, aut gummifera stirpis describenda natura, velut per transennam tantum verba fecere: Nos verò in Pharmacopœorum gratiam, hanc singula noscendi methodum instituimus, & qui gummi à resinis, & hæ ab illis & liquoribus vulgò dictis, dissideant, ostendimus.

CAP.

CAPVT I.

De Succis, seu plantarum humoribus.

VT cornua ceruis, & comæ atque pili multis animalibus quotannis decidunt, sic folia, Iuli, flores, & fructus plantis, quibus non modò sua caro est, neruus, os, vena, & suus velut sanguis & humor in plantæ singulas partes alendas destinatus, sed & sua sunt velut menstrua, perinde ac mulieribus, quæ certis temporum circuitibus superueniunt, vt lacrymæ vitibus, gummi ceraso, amygdalo, & aliis arboribus permultis, resinæ Lentisco, piceæ Larici, aliis alius liquor illis quantitate molestus. Vt enim sanguis animalibus turget & vrget, sic plantis humor, seu succus, cui seu sponte, seu arte detur exitus, ad ipsarum semper leuamen profluit & incolumitatem.

Sanguis plantarũ varius. Sanguis autem stirpium succus proprius est, qui in ficubus est, vt lac, ait Aristoteles *lib. 1. plant.* In vite velut humor: in quibusdam similis est picis liquidæ, in aliis velut oleum: in nonnullis vt gummi. Et quædam, inquit idem Philosophus, succum habent, vt resinam, myrrham, & thus, & thymiama. Præterea nonnullæ venas habent, & ventrem, partes, vt in animali similes, licet animalia non sint, contra Anaxagoram.

Anonimus plãtarum humor. Humor autem ille plantarum, quo deficiente, deficere incipiunt ipsæ, & exsiccato tabescunt, communi nomine caret, sed vocabulo magis vsitato, ait Theophrastus *cap. 3. lib. 1. de hist. plant.* succus appellatur, quem alij lacrymam, alij liquorem, alij humorem dicunt, qui in singulis variam coctionem subiens, variam spissitudinem & colorem acquirit.

Hinc inter stirpium humores, si consistentiam spectemus, alij tenues & aquosi, alij crassi & lenti, alij cal-

losiores: alij densari facilè possunt, alij nequeunt. Theophrastus *cap.17.lib.6.de cauf.plant.* Si verò saporem & qualitatem, alij vinosi sunt, ceu vitis, pomi, mori, mirthi: alij pingues, vt Oleæ, lauri, nucis, amygdali: alij lenti & resinosi, veluti abietis, pini, laricis: alii dulces, vt ficus, palmæ iuiubarum: alij acres vt origani, piperis, sinapi: alij amari, vt absynthij, fellis terræ, colocynthidis.

CAP. II.

Quid Gummi, & quî differat à Resinis, & aliis liquoribus concretis.

QVAMVIS succi plantarum, cùm plurimi sint, facilè comprehendi non possint, ex Oribasio *cap.5.lib.14.coll.* singulos tamen ad sua genera qui reduxerit, de his certam doctrinam constituere valebit.

Succus quid. Χυλὸς autem seu succus propriè *is humor est, quo planta nutriuntur, quiq; non sponte, sed præcedente tritura & expressione, aut alia præparatione elicitur*, éstque semper tenuior, nisi calore exsiccatus induretur, vt in Rob & succis inspissatis contingit.

liquor. Liquor verò crassior est, & interdum sponte, vel vulnere sæpius illato delabitur, & *lacryma.* lacrymatim profluit, vnde lacryma ferè semper nominatur. Is si oleaginosus fuerit, & liquidus specialiore nomenclatura *[illegible]* dicitur: Si terrestrior, admodum aqueus & concretus in *Resina. Gummi.* truncis arborum, gummi: quæ mediam inter gummi & resinas possident naturam, suntque partim terrestria, & aquea, partim oleagina & pinguia, Gummi resinæ *Gummi resina.* nobis dicuntur.

Gummi quid. Est autem Gummi, vt exotico nomine, κόμμι vt Græco vtar, *lacryma coagulata, concretáque in truncu arborum ipsam producentium, Gal. cap. 40. lib. de simplic.* cuius aquea magis est substantia, vt resinæ oleaginosa: proinde gummi aqueis promptius miscentur, oleaginosis

iosis ægerrimè: Resina contra, quæ & flammam facilè concipit, gummi verò in igni crepitat: licèt enim calidum stillando procedat, vbi tamen aërem contigerit, coagulatur, & aquæ simile est, inquit Aristot. *lib. 20. de plantis, circa finem.* vnde ad prunas ardentes iniectum fragorem edit.

Cùm autem multa sint eius genera, ex diuersis arboribus prodeuntia, quædam enim coagulantur, quomodo lapides & conchæ, ait Aristoteles *ibid.* alia sunt molliuscula: quædam pellucida, aureo colore flauescentia, alia obscuriora, pallidiora: nonnulla ex arboribus peregrinis, alia ex nostratibus profluentia, de eo primum agam, quod è spina Acacia prouenit, & simpliciter Gummi dicitur.

CAP. III.

De Gummi Arabico.

GVMMI nomen ab Arabibus depromptum est, & absolutè dum ponitur, idipsum est intelligendum, quod Officinæ priuilegio quodam Arabicum, Galenus Thebaicum, nonnulli Babylonium, alij Acanthinum nominant. Ex arbuscula quadam manat, quam Dioscorides Acaciam nominat, cuius duas species constituit: Prior recta assurgens virgulta profert lignosa, spinis exertis, & duris hinc indè septa: folia longa quasi ex multis foliolis cohærentibus composita: flores albidos, siliquas breues, planas, lupinorum ritu: semen glabrum, & splendens, qualè depictam eius iconem tradit Matthiolus.

Nomina. *Acacia gummi flua.* *Acacia species, 1.*

Altera Acacia in Cappadocia & Ponto prouenit, ut Dioscorid. priore minor, tenerior, humilior, folia habens rutę, & virgulata quibusdam aculeis spinosa. Ex hac succus quidam educitur, qui arbusculæ nomen retinens, Acacia dicitur: sed ob eius raritatem substitui solet succus syluestris pruni, quam Dodonęus Germanicam nominat. Ex illa gummi profluit Arabicum,

2. *Acacia succosa.* *Acacia Germanica.*

quod laudatur, vitri modo pellucidum, ſyncerum, in vermiculorum ſpeciem contractum, dein candidum: ſordidum ac reſinoſum inutile.

Vires. Vis eius ad ſpiſſandum & refrigerandum efficax, ocularibus medicamentis & arteriacis commodiſſimè miſcetur: cutis meatus obſtruit, & procidentes oculos reprimit. Vt optimè pulueretur, debet in mortario & piſtillo calidis verberari.

CAP. IV.

De Gummi Tragacantho.

Tragacāthæ quid. TRAGACANTHVM eſt gummi pellucidum, album, ſubdulce, leue, ac ſincerum, quod à radice cuiuſdam plantæ ſpinoſæ vulnerata, nominis eiuſdem manat. Ea radix ſummo ceſpite nititur, & humiles, rigidóſque ſurculos emittit, in quibus minuta folia, multa & tenuia, quæ ſub ſe ſpinas occulunt, albas, rectas & firmas. Arbuſcula hæc Tragacantha Græcè, Spina hirci latinè dicitur. *Spina hirci.* Naſcitur in Creta, & multis Aſiæ locis, lacrymámque non inciſura, ſed ſponte profluere, contra Dioſcoridem, aſſeruit Theophraſtus *cap. 8. lib 9. de hiſt. plant.* hanc enim cædere, inquit, opus nequaquam eſt. Licèt autem omnino peregrina ſit, & à noſtratibus herbariis rarò viſa, cicuratam tamen & ſatis latè virentem in horto Ioannis Gonerij, rei medicamentariæ peritiſſimi, vidimus. Illius verò coagulatus ſuccus, ſeu gummi gentilitio nomine Tragacanthum, & Officinis Dragaganthum dictum, ipſis etiam tyronibus notiſſimum eſt, quod non facilè, vt obiter dicam, læuigatur, niſi pilis & piſtillo calidis.

Vires. Vſus eius commendatur ad oculorum medicamenta, ſcabrities arteriæ, raucedines, tuſſes, retuſas voces, cæteráſque defluxiones cum melle, aut ſaccharo in delinctu.

CAP.

CAP. V.

De Ammoniaco.

GVMMI Ammoniacum dicitur, quod stillet in arenis iuxta Iouis Ammonis oraculum. Ex qua autem stirpe, non liquido constat: nam Plinius ex arbore, quam Metopon, Dioscorides & ex fructice, quem Agasyllim no-inat, & ex ferulacea planta manare dicit: vix autem rulaceum genus fruticum generi consentit. *Vnde habeat nomen.*

Ferulæ porrò lacrymam esse, Galenus asseruit 6. *npl.* ex qua vel syncerum gummi, densum, nullis sorbus conspurcatum, & minutis glebis coactum, vel ipurum & inquinamentis quibusdam infectum col-gitur. Illud Thrausma, hoc Phyrama Dioscoridi *cap.* . *lib.* 3. dicitur. *Thrausma. Phyrama*

Probatur, quod nullis arenis, terra, aut aliis rebus traneis sordescit, in thuris masculi similitudinem igiatur, odore castoreum vtcumque refert, & saporé iaricat. Ammoniacum, Officinis corruptè Armoacum dictum, facilè aqua, aceto, vino albo, & aqueis ssoluitur.

Vim habet emolliendi adeò efficacem, vt iunctura-m tophos dissoluat, & alia tubercula discutiat, lienes duratos sanet, & potu datum obstructiones etiam ntumaces tollat: menses & vrinam mouet, calculos idit, & admotum chæradas dissoluit. *Vires.*

CAP. VI.

De Lacca, & Cancamo.

QVID sit Lacca, quid Cancamum, an vtrumque sit idem, vel alterum ab altero dissideat, & si dissideant, quid singula sint, ex :horum libris non planè constat. Serapio, Paulus, inter recentiores Matthiolus, Laccam, Cancamum

Sunt qui illorum sententiam tuentur, dicúntque, tres Laccæ varietates assignari: Prima est Cancamum Dioscoridis, nulli ferè visum: Secunda Lacca vulgaris: Tertia factitia est, qua infectores vtuntur: cuius adhuc plures differentiæ notantur, quas breuitatis gratia omitto.

Lacca vulgaris. Vulgaris dura, pellucida & rufa est, myrrhæ admodum similis, surculos arboris exoticæ circulatim inuoluens, quam suctu à formicis Indicis ex arbore elicitam, elaboratam, & ramis cohibitam esse, vt asseruit Garcias, vix credibile est, sed potius lacrymarum & reliquorum gummi modo, sponte exudasse & concreuisse. Nam cùm animalia ex Philosopho, laborent & pugnent pro victu & coitu, quæ in hyemem futuram tota æstate panem illis familiarem quæritant, aut panificium quoddam elaborandum suscipiunt, non ramis arborum, aut loco aëris & cœli iniuriis obuio exponunt, sed in latibulis recondunt. Formicas autem Indicas Laccam frustra, nec pro cibo congerere & cogere, sed deserere, perpauci credunt. Quæ ad nos adfertur, bacillos arboris circumuestit, éstque dura & pellucida & facilè aqueis dissoluitur: hæcque trochiscos de Carabe & Dialaccam ingreditur, non factitia, vt perperam ignari quidam putant.

Vires. Non tantùm ad Medicos, sed alios plures mechanicos vsus celebratur, vt ad ceram, quæ literis obsignandis inseruit, inficiendam, & ad tincturas, quę ligneis supellectilibus inficiendis dicantur, parandas, atque ad eos colores excipiendos, qui Laccæ commixti elegantius micant.

CAP. VII.

De sanguine Draconis.

SANGVINIS draconis peruestigatio iamdiu multorum exercuit ingenium. Quidam enim Plinij *cap. 7. li. 3*, erroneam opinionem se-

tuti,draconis animalis ab Elephante collisi sanguinem esse crediderunt. Quem errorem non modò sequitur Solinus,sed Cinnabarim,sanguinem draconis officinarum tenet. Serapio scribit *cap.* 341. esse succum plantæ cuiusdam, illi *Sydrichis*, & *Egilos* dictæ, quam herbarij nostrates quartam syderitis speciem existimant. Ignari quidam Pharmacopœi pro sanguine draconis, rem quandam è terra synopica rubia tinctorum, & quibusdam aliis factitiam, in rotulas conuolutam, ab impostoribus emunt.

Brasauolus ineptè tria sanguinis draconis facit discrimina, primum ex pseudobolo factitium, secundum lacrymam cuiusdam arboris dicit,tertium gummi. Sed vt sanguis draconis adulteratus verus non est, sic impropriè duplex eius constituitur species, vna, quæ lacryma,altera,quæ gummi sit eiusdem arboris:omne siquidem gummi, quod lacrymatim ex arbore stillat, generali significato lacryma dici potest.

Aloysius Cadamustus,patritius Venetus *cap.* 4. *lib.* 1. *sua nauigat.* sic melius originem illius expressit. *Est*, inquit, *in insula,cui nomen Portus sanctus*, (è Canariis vna est) *Sanguinis draconis,qui lacryma est arboris: nam stato anni tempore, arbores ferro sauciant, quæ vbi incisa sunt, anno sequente, gummi per incisiones emittunt. Id ahenis coctum, defæcatúmque sanguis efficitur, quem Draconis nominant.* Eius arbor fructum instar cerasi profert, mense Martio, gustu eximium, coloris veneti.

Nic. Monardus huic opinioni videtur assentiri, & sanguinem draconis, non alicuius animantis saniem, sed arboris lacrymam esse, sic asserit: *Attulit*, inquit, *ante paucos dies ex noui orbis continenti Episcopus Carthaginensis fructum arboris, ex qua manat lacryma illa, quam sanguinem draconis vocant.*

Est autem hic fructus admirandus, nam sublata, qua integitur, pelle, ilico dracunculus apparet tanto artificio à natura fabrefactus,vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo,ore hiante,spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuus.

Ab

Ab eo fructu nomen arbor ſumpſit,& eius lacryma, quæ vulnere illato effluit. Et laudatiſſima ex Carthagine Peruana defertur.

Arbos illa procera eſt, cortice ſatis tenui, & facilis vulneratu, cuius nomen cùm veteres ignorarent, de ſanguinis draconis natura & origine nihil certi tradiderunt. Cluſius illam vidit & accuratè deſcripſit.

Sanguis igitur draconis & arboris cuiuſdam exoticæ & gummi in ipſius ramis concreti, duri, purpurei nomen eſt. *Sanguis draconis quid.*

Vim habet collecticam & agglutinatoriam: ob id vulneribus coaleſcendis conuenit, & partibus laxioribus & ſtringendis, & roborandis. Ante vſum facile aquis diſſoluitur. *Vires.*

CAP. VIII.

De Aſa fœtida.

MVLTI ex veterum quorundam opinione Aſam duplicem conſtituunt, dulcem ſeu odoratam & fœtidam: hanc *Altit* Arabum eſſe, illam Belzoinum officinarum: atque vtrumque è Laſere, ſeu Laſerpitio prouenire contendunt. Verum quid ſit Aſa dulcis, nondum compertum eſt: & forſan tam eſt ignota recentioribus, quàm vix perſpecta veteribus fœtida: cuius haud ſcio, ſi meminerint. Nunc verò tam frequens eſt in Pharmacopoliis, vt importunè tyronum nares feriat. Innaſcitur ferulaceæ ſtirpi, vt Beniuinum arbori proceræ, cui Aſæ nomen nuſpiam inditum inuenimus. Vt igitur ſingulorum diuerſus odor, ſapor, & origo, ſic diuerſa nomenclatio.

Eſt autem Aſa fœtida *excrementum, ſeu gummi Laſeris, ſeu Laſerpitij*, quod Stilphion, Dioſcorides *c.94.li.3.* Auicennas *Altit*, ſiue *Antit*, Indi *Aniuden*, Officinæ Aſſam, ſed magis propriè Aſam, quaſi laſer, ex quo depromitur, nominant: nam Laſer lacryma eſt, Laſerpitium planta, ex qua elicitur laſer, ſeu Aſa, non Aſſa, quæ *Aſa fœtida quid. Quid differat Aſa ab Aſſa. Laſer.*

secundum Rhasim herba est, quibusdam ysopus, aliis thymum dicta. Laserpitium verò ferulacea est stirps, caule annuo, quem *Maspetum* vocitant: foliis apio similibus, sed flauescentibus, semine lato, foliaceo, radice nigra, crassa, longa, ac interdum cubitali. Audacter quidem Garcias Asam lacrymam esse Laserpitij contendit, sed timidè ac ieiunè nimis eius descriptionem exhibet: tantùm enim de foliis breuiter loquitur, quæ coryli similia credit. Peculiare huius culta fugere loca: quamobrem si colatur, mitescátque solum, deniat, atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aspernans, inquit Theophrastus *c.2.lib.9. de hist.plant.* ferocitatísque constans vernaculum.

Laserpitium. *Maspetum.* *Laserpitij cultura impatientissimũ.*

Singulas autem huius plantæ partes speciali nomenclatura designati comperio: nam radicem nonnulli Magudarim vocant: Caulem, Silphion: folia, *Mapetum*: semen, *folium*: nam *folium* id semen est, ait Theophrastus *c.3.li.6.de hist.* Magydarim tamen à laserpitio differre annuit. Seu autem pars sit eiusdem vel planta affinis, Asa Laserpitij lacryma est, seu gummi quoddam, quod vel è radice, vel è caule carpitur: illud Radicarium; hoc Scaparium ex Theophrasto vocatur.

Magydaris. *Radicarium.* *Scapariũ.*

In Armenia, Media, Lybia, Syria nascitur, vnde aliquando succus vocatur Lybicus, interdum Medicus, & Syriacus, olim Cyrenaicus, quod ex Cyrenensium agro copiosus & laudatissimus haberetur: sed is nunc planè defecit Barbarorum nequitia, qui odio quodam in Cyrenenses ducti, radices Laserpitij penè omnes eruerunt, vt ex Strabone docetur. Post Cyrenaicum, Syriaco magna authoritas datur, deinde Medico, qui nempe è Media deuchitur.

Succus Lybicus. *Medicus.* *Cyrenaicus.*

Traduntur autem Asæ duæ varietates, vna pura, ac syncera, & translucens, altera turbida, & impura, cui nempe farina, aut furfur, & secundum quosdam Sagapenum permiscetur, cuius halitum apprimè refert, simúlque virorem quendam ac odorem teterrimum.

Asæ species.

Hinc Germani diaboli stercus nominant *Brasauel.* Vtraque odoratissima est, granis tamen; nec in eorum

Teufelsdreck.

facilè

facilè descendo sententiam, qui priorem Asam dulcem ad fœtidæ discrimen vocant; eius námque halitus non nisi cum fastidio toleratur. Vnde mirari subit, quod scribit Garcias ab horto, nullum medicamẽtum simplex per totam Indiam maiore esse in vsu, quàm Asam fœtidam, cum in medicamentis, tum *in condiendu cibu*. Eam autem solent Indi suis iusculis & oleribus commiscere, confricato primum ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis, ipsámque sumunt, vt appetitus deiecti fastidia tollant. Verum si hoc fabula non sit, ex duobus alterum coniecto, aut Asam fœtidam in India non fœtere, aut Indos æneum guttur, vt vulgo fertur, habere. Adeo autem nobis est ingratus illius odor, sapórque, vt venia quadã dignum censeamus Matthæum Syluaticum, qui inter venena reposuerit. A Dioscoride tamen commendatur cibis, aut sali permista.

Asæ vires tot, tantásque agnouit Dioscorides, vt eas recensuerit ad fastidium; recentiores efficacissimas quidem credunt, ad paucos tamen affectus, nec frequentissimè vsurpant, nisi in vteri ascensu, aut aberratione, & paucis quibusdam morbis muliebribus. ***Vires.***

CAP. IX.

De Sagapeno, seu Serapino.

SAGAPENVM, & Officinis Serapinum, liquor est concretus; qui in Media ex ferulaceæ stirpis radice sauciata manauit. Eius autem plantæ descriptionem subticuit Dioscorid. quod eam fortassis minus nouerit, quam succum. Illam verò nondum videre, nec illius historiam à probatis authoribus enarratam legere mihi contingit. Exotica enim planta cum sit, vix cicuratur, aut cicurata sterilis est, exucca, & marcida. Ideóque tantum ad nos eius succus concretus aduehitur, & copiosissimus, & optimus. Laudatur translucidus, foris ***Sagapẽnũ quid.***

colore fuluo, intus albido, gustu acri, odore graui, substantia crassus.

Vires. Sagapenum calefacit ordine tertio, siccat secundo: purgat pituitam crassam, & alios humores lentos, Mesuei testimonio. Ignaua tamen est multum illius purgatoria facultas, sed alias multo potentiores vires habet. Potum enim aut suppositum menses euocat, fœtum enecat, dolori & præfocatione vteri prodest; resoluit, attenuat, dissipat, mouet, soluit.

CAP. X.

De Galbano.

GALBANVM quoque ferulæ Syriacæ in Amanomonte luxuriantis succus concretus, quem aliqui Metopium nominant. De ipsius autem plantæ dignotione nihil Dioscorides scripto reliquit, vt qui gummeum illius succum magis, quam plantam agnosceret. Vt verò cognatæ sunt ferulæ, sic earum liquores & succi, non modo consistentia, sed colore, odore, sapore, viribus; nam Galbanum aspectu Asam non malè refert, odore Opopanacem. Laudatur cartilaginosum, syncerum, ad similitudinem Ammoniaci, miniméque lignosum, & in quo nonnihil seminis ferulæ sit admistum, odore graui, neque valde humidum, neque squalidum. Aqua, aceto, vino, facilè dilui potest, vt omnia gummi. *Metopiũ.*

Vires. Vim habet excalfactoriam, extractoriam & discussoriam. Menstrua & partus accelerat, & apposito, & suffitu. Aceto dilutum, & pauco nitro mixtum, lentigines delet: furunculis quoque discutiendis prodest, strumis & iuncturarum nodis: aduersatur venenis, & serpentes fugat.

CAP. XI.

De Opoponace.

OPOPONACEM succum esse Panacis,& nomen ipsum indicat, & Dioscorides prodidit: sed cum multa sint Panacis genera, ex quonam illorum profluat, non satis apertè liquet, ob variam eorum, qui ea de re statuerunt opinionem. Mesue ex ferulaceo Panace manare scribit: Dioscorides ex Heracleo; nonnulli ex Chironio.

Panaces Syriacũ. Dodoneus ex peregrino quodam, vtpote Syriaco, quod foliis est amplis,ex aliis pluribus commissis, aliquantum asperis & hirsutis,longis, latísque. Caulis ei geniculatus ferulaceus, tres aut quatuor cubitos altus, superna parte plures in ramulos diremptus: flosculi ex amplis vmbellis exeunt lutei, quos sequitur semen latum, planum; & subflauum: radix albicans & longa, succulenta, & odorata. Ex vulnerato caule, maximè circa radicem æstate, gummeus succus sponte concrescens, effluit, qui Plinij, multorúmque aliorum iudicio opoponax est, ad vsus plurimos commendatissimus, quod indicare videtur plantæ, ex qua eruitur, nomenclatio; nam Panax seu Panaces dicitur, quod omnem morbum & dolorem abigat, vel omnibus remedia promittat: hinc multi Agyrtæ & pseudomedici, medicamenta quædam, sæpe morbis ipsis periculosiora, Panaceas nominant. Sic sæpe, dum viueret, Aulicos & nimis credulos fefellia Medicus quidam, hominum mendacissimus, bibacissimus, vanissimus, salacissimus.

Vires. Opopanax inter gummi locum habet, & aqueis facilè dissoluitur. Excalfacit ordine tertio, siccat secundo: emollit, digerit, attenuat, flatus dissipat, lenit, expurgat. Probatur valde amarus, interne albus, aut subfuluus, pinguis, tener, friabilis, statim liquescens, odore graui. Niger ac mollis improbatur.

CAP. XII.

De Sarcocolla.

SARCOCOLLA cuiusdam arboris peregrinæ, & gummi ab ipsa manantis nomen est. Nascitur in Perside fruticosa & spinosa, ramis nodosis, & arbori appressis, ex quibus sauciatis & interdum sponte profluit lacryma thuris, pollini similis, colore subrufa, amara sapore. *Plin. cap. 9. lib. 12.*

Vires. Calefacit ordine secundo, siccat minus: coquit, terget, carne implet, & glutinat, vnde Sarcocollæ nomen; nam cruentis vulneribus mirificè medetur. Ea quippe propria dote à sordibus mundat, carne noua replet, & cicatrice obducit.

Arabes non tantum Sarcocollam ventrem subducere, sed humores crassos & glutinosos è partibus dissitis, vt articulorum cauitatibus educere, scriptitarunt. Ratio tamen id videtur denegare, nec effectus comprobare. Efficaciter autem vulnera conglutinat, oculorum fluxiones inhibet, & ex Galeno *lib. 4. compos. med. part.* digerit, sed minus, quam galbanũ: lacte asinino quinque dies macerata in vase vitreo, quotidie lacte mutato mirificè prodest oculorum albugini, nubeculis, & cicatricibus.

CAP. XIII.

De Gummi hederæ.

E Maioris hederæ trunco vulnerato, & interdum sponte lacryma quædam, seu gummeus succus exit ex flauo rubescens, odore grauis, sapore multum acer, quem gummi hederæ nominant. Est verò hedera arbor scansoria, quæ muros interdum vestit, interdum arbores vicinas, quas suo multiplici complexu & virore interimit.

Sunt

Sunt autem eius prima genera duo; vna maior, quæ in altitudinem sese erigit; altera minor, quæ viticulis tenuioribus & obsequiosis, humi defixa repit, nec florem aut fructum illum profert.

Hederæ Species.

Maior triplici notatur varietate; quædam enim dicitur alba, quæ fructum gerit album; alia nigra, quæ nigrum; tertia Helix, quæ nullum, & à nonnullis pro minore hedera sumitur.

Species maioris.

Alba nonnunquam Corymbos, seu fructus, aliquando folia alba exhibet, & inter media folia emittit velut brachia, seu capreolos, quibus tam arctè complectitur arbores, vt totum humorem sugendo enecet: inopia enim succi marcescentes facilè emoriuntur, vel tam pertinaciter parietibus hæret, vt vix possit seiungi. Nam tot initia & radicum rudimenta effert, quot brachia, quibus muris obrepit, & ita viuax permanet, vt pluribus locis intercisa, non tabescat.

Hedera alba.

Nigra & magis vulgaris, quam Dionysiam vocant, ait Dioscorides, vbiq; per parietes & macerias reptat; & arbores etiam radicosis velut digitis amplectitur: folia promit angulosa, in principio ferè triangula, dein magis rotunda, dura & perpetuò virore nitentia: flores exiles; baccas primum herbaceas, mox nigras, oblongis pediculis quasi racematim adhærentes. Cætera ad genus hederaceum spectantia notiora sunt, quàm vt longiore discursu & explicatione indigeant.

Nigra. Dionysia

Hedera omnis calida est, raróque medicis inseruit vsibus, folia si exceperis, quæ fonticulis, ex pyrotico relictis, Sparadrapi loco nonnunquam adhibentur, vt ichores & serosos humores ad partem alliciant. Eius gummi lentes interimit, insigniter calefaciendo sensum adustionis, imprimit, & pilos destruendo caput nudat. Illitu enim est psylothron efficax.

Vires.

SECTIO VIII.

DE RESINIS.

Sectionem de Resinis specialem constituimus, vt certius cognoscantur, & fidelius distinguantur à gummis, & posthac simul ambo antiquata iampridem inscitia minimè confundantur. Turpe enim est, in re vulgari adeo oscitanter errare; & liquores plantarum concretos & aqueos, quales sunt gummi, cum pinguibus & oleaginosis, quales resinæ sunt, congerere, & indiscriminatim vsurpare. Vt enim diuersa est illorum inter se natura & origo; (nam ex plantis ferulaceis nonnunquam educuntur gummi, non resinæ, sed ex arboribus ex parte magna proceris) sic quoque qualitas & agendi virtus. De resinis ergo instat agamus.

CAPVT. I.

Quid resina; & eius varietates.

Resina quid. RESINA ῥητίνη Græcis dicta, lacryma, seu liquor est, pinguis ac oleaginosus sponte sæpius in arbore, & interdum ea vulnerata defluens. Qui nullo vulnere prosilit αὐτόῤῥυτος, & à quibusdam περιῤῥυτος dicitur.

Omnis resina cum partium tenuitate substantiam habet oleosam; ob id in oleosis, vtpote cognatis, promptè solubilem, atque in eo à gummi dissidentem, quod cum aquea magis substantia constet, aqueis expeditius & accuratius permiscetur, vt dictum est supra.

Resina liquida. Sunt autem resinarum, si consistentiam spectemus, duæ generales differentiæ; vna dicitur liquida, Græcis

ὑγρὰ

ὑγρὰ, hoc eſt, humida, ſeu fluxilis, vt Terebinthina; alia durior & ſiccior, quam φρυκτὴν, id eſt, frictam, ſeu toſtam ſubinde vocitant; cuiuſmodi eſt Colophonia, ſic dicta, quod ex Colophone olim aduehebatur, quæ omnium ſicciſſima, flauiſſimáque; in puluerem tamen redacta alba eſt.

Fricta. Colophonia.

Hæc præ cæteris nuncupatur φρυκτὴ, & aliquando συγκομιστὴ, quaſi confuſa, quod ex multis ſimul congeſtis in maſſam induruerit. Contingit enim ſæpe, vt primiflua reſina negligentius collecta arenas, ſilices, lignoſas, quiſquilias, aut alias ſordes contrahat & retineat; à quibus vt repurgetur, igni liquatur, externa reiiciuntur, & purior redditur, ſicque durior & ſiccior.

Reſina ſicca.

Eſt alia ex ſe citò concreſcens abſque ignis ope, ξηρὰ Græcis, ſicca Latinis dicta, quæ minus, quod ſit pinguedinis particeps, areſcit, φύσημα πιτύινον, quaſi germinatio picea, à Galeno nuncupatur, *lib. 3. & 7. de comp. med. gener.*

ξηρά. φύσημα πιτύινον.

Quæ venalis proſtat in officinis, dura, flaueſcens & friabilis, confuſa quædam eſt reſina, ex abiete nempe, Strobilina, & Pityina conſtans, fumúmque reddit, dum accenditur, thuris æmulum.

Vires.

Strobilinæ paſſim meminit Galenus *cap. 1. lib. 2. comp. med. gener.* quam alij ex pinu, alij ex picea, alij ex pineis nucibus, quas Strobilos vocant, manare dicunt. Hæc reſinarum calidiſſima eſt; Terebinthina ambabus qualitatibus omnium moderatiſſima; omnes ſiquidem reſinæ calefaciunt & exſiccant, ſed hæ magis, illius minus.

Strobilina.

Omnium ſicciſſima eſt, quam nonnulli frictam, alij Colophoniam vocant, vt & omnis, quæ igne purgatur, & in frictam mutatur, ex Galeno *cap. 1. lib. 7. compoſ. med. gener.*

Abietina vtraque qualitate media eſt inter calidiſſimam & ſicciſſimam, quæ malè à quibuſdam dicitur Colophonia, nam liquida diu durat, parum ſiccat, & naſcitur admodum modica; ob id prætioſior.

Omnibus reſinis præfertur Therebinthina, deinde Lentiſcina, quæ etiam gummireſina eſt; tum quæ de abiete colligitur, poſtea quæ de pinu & picea.

tamen non videtur mixtura artificiosè parata, sed naturaliter talis: *Nascitur*, inquit, *in Apollinatarum agro circa Epidaurum, quod pissaphaltum nuncupatur.* Sed de eo postea, nempe *sect. vlt. cap. de Mumia*, fusius agemus.

Differt autem pix à resina, quod illa per ignem transierit, hæc sponte effluxerit: vtraque arborum earundem soboles; verum pix est veluti resina cocta & ignis adiutu educta. *Qui differant pix & resina.*

In pice autem educenda sic ferè proceditur, vt in carbonis faciendi modo. In loco lapidibus aut lateribus artificiosè strato, tedæ in hastulas concisæ aggeruntur: Superponuntur rami abietum & picearum: Omnia ita conteguntur terra, aut luto, aut alia materia non vitibili, vt ne rimula quidem circumquaque pateat, sed in vertice tantum, aut alia parte magis idonea foramen relinquatur, per quod ignis immitti, & flamma primum emitti queat: accensis tedis, omnia arctissimè occludenda, ne flamma erumpat, & puris exspectatio pereat. Quod si rimula quædam hiarit, & flammam aut fumum admiserit, terra aut luto obstruenda. Tum assulæ tedę vi ignis æstuantes copiosum liquorem exprimunt in canales affabre constructos, per quos & ipse deducitur in scrobes ac vasa idonea, fluenti pici excipiendæ dicata. Nigredinem autem acquirit à fumo & calore, vnde pix nigra solet esse; nam quæ flaua est, resina potius dicenda. *Picis faciendæ modus.* *Pix cur nigra.*

Quæ primum extillat, fluxilior est, humidiórque, & pix liquida officinis, Cedria Plinio, Pisselæon Dioscor. dicitur, quod maximè tale euadit, separato, qui supernat pici, sicuti lacti serum, aquoso humore. Separatur verò, dum pix coquitur, velleribus mundis supra halitum eius expansis & cum eo præmaduerint, expressis. Verius tamen pisselæon medicamentum ex oleo & pice compositum, quam simplex dicitur. *Pix liquida.* *Pix cedria.* *Pisselæon.*

Quæ secunda fluit, crassior, sicciórque. Quæ vltima, crassissima & durissima, & ad exsiccandum efficacissima.

Ad liquidam refertur alia quædam grauis odoris, quam Seplasiarij nunc oleum Cadinum, nunc Taki- *Oleũ cadinũ seu takinum.*

num vocitant, cuius vsus ad pecudum genus transfertur.

Vires. Cum pix vniuersa vel liquida, vel siccior, vtraque sincera, leuis & splendens laudatur. Illa emollit, digerit, dolorem lenit, coquit, pus mouet, scabros vngues extricat, impetigines emendat, & duritias vuluæ & sedis discutit. Siccior hæc omnia præstat, sed imbecillius; potentius verò siccat, & coalescendis vulneribus magis conuenit.

CAP. III.

De Terebenthina.

Terebinthina quid. VERA Terebinthina ex Terebintho, seu Termintho, vt Græci dicunt, habetur. Est enim *liquor pinguis ex eius trunco & ramis defluens.* Optima est clara, perlucida, alba, acris, & odorata: quæ prædictis dotibus subflauescit, non improbanda. Laudatur, quæ ex Chio insula defertur, Chia ob id nuncupata, quæ odore & gustu cæteris antecellit, & plus Terebinthi refert. Post hanc Lybica probatur, etiam Andromachi testimonio; dein Pontica: Minus celebratur Cypria, Syriaca, Iudaica, Arabica.

Est autem Terebinthus arbos contorta, fruticosa, ac mediocri magnitudine, caudice crasso, ramis multis oblongis, foliis fraxini modo longis, ex multis ad vnam costam cohærentibus, sed crassioribus & pinguioribus, quorum singula laurinis similia cernuntur: flores admodum parui sunt, muscosi & purpurascentes: fructus exigui baccarum ritu racematim cohærentes, rotundi, oblongi, duri, pingues ac resinosi & manus contrectantium inficientes.

Fert præterea veluti quidam siliquam oblongam, instar corniculi incuruam, in qua vermiculi similes culicibus reperiuntur. Aliquando etiam humor quidam, vt in vlmorum vesiculis continetur. Materia ligni lenta nec valde dura est, radices validæ in profundo.

Terebinthorum quædam mascula dicitur, quæ sterilis est; alia fœmina, quæ fructus gerit. Hæc adhuc pro

fructus

fructus vario colore duplici differentia signatur; vna cui fructus lentis magnitudine rubet; altera, cui & grandior & pallidus est, & suauius fragrat.

Nascitur copiosa in regionibus calidis, atque his potissimum læta viret; à quibus eius liquor nomen & laudem assumit, vt in insula Chio, in Cypro, Syria, & circa Idam & Macedoniam. Sunt, qui perhibent ad nos deuehi terebinthinam duram siccamque, sic ignis ope concretam, quæ pro resina venditur: vix tamen suspicor, nonnullos adeo esse mentis inopes, vt terebinthinam coquendo deteriorem & viliorem reddant, & è longinquis regionibus adferant. Terebinthina enim qualiscunque fuerit, semper pluris emitur, quam ea ipsa resina, industria qualibet concreta.

E larice quædam resina humidissima habetur, quæ terebinthinæ, quod sit valde similis, pro ea sæpe ab institoribus exhibetur & venditur ignorantibus eas discernere, inquit Galenus *lib. 2. comp. med. gener. cap. 4.* Sed Larigna odore, gustu, & facultate, quam terebinthina acrior, atque tenuioribus partibus, & maiori discutiendi virtute prædita est.

Terebinthina.

Larigna.

Ex resinis omnibus, principatus debetur terebinthinæ, post eam lentiscinæ secundum Dioscoridem; tum ei, quæ de picea educitur & abiete: post quas pinea strobilinaque numeratur, Galenus tamen lentiscinam terebenthinæ præfert, *cap. 5. lib. 3. compon. med. gener.*

Vires.

Terebinthina resinarum mitissima est, vulnerum familiare balsamum: moderatè calefacit, mollit, expurgat, discutit, renes purgat, vrinam mouet, atque optimum est in multiplices vsus accommodatum præsidium. Quibus polleat viribus eximiis, norunt satis, qui virulenta gonorrhœa laborant.

CAP. IV.

De Thure.

Thus quid sit. THus arbusculæ cuiusdam in Arabia nascentis lacryma est resinosa, quæ ab incolis vernacula lingua modo *Conder*, modo *Louan* appellatur. *Species eius quot.* Eius duo traduntur genera; vnum dicitur Olibanum, seu thus masculum, quod ex *Olibanū.* albo flauescit, limpidúmque, pellucidum, pingue, ac siccum est, & resinæ Cedriæ puritatem, atque succi nitorem æmulatur. Forsan Olibanum dicitur præposito & adnexo articulo Græco, ὁ, cum satis esset thus libanum enuntiare, quod è monte Libano deferatur.

Fœmininum. Alterum dicitur fœmininum, quod resinosum magis est, ac molle & cito ardens, quódque bonitate masculo cedit. Vtrumque ex planta manat, vix dum cognita, nisi de paucis notis, quia arbor est peregrina, Arabiæ indigena, pusilla, foliis lentiscinis: cuius duæ traduntur differentiæ; vna dicitur montana, quæ tantùm in montibus confragosis & asperis fruticat optimúmque thus profert; altera in locis tantum planis viret lætius, ex qua copiosum quidem thus promanat, sed multo minus bonum. Vtrumque facilè oleaginosis diluitur.

Thuris cortex. Thuris cortex crassus est, pinguis, odoratus, leuis, minimè scaber & sine membranis. Vis ei eadem, quæ thuri, sed calidior astringentiórque, & crassiorum est partium, quam thus.

Manna thuris. Mannam thuris vocant micas ipsius concussu elisas, quod dum conuehitur, euenit, vt alibi demonstrauimus. Intus & foris thus vsurpatur, & aduersus morbos multos magnæ est vtilitatis. Vires siquidem habet pene innumeras, quas recensere longum nimis foret. In primis qualitatibus calefacit ordine secundo, siccat tertio, & puris mouendi facultatem habet, sed non valde efficacem.

Vires. Manna thuris vim habet magis astringentem à portione

tione thuris, quam habet admixtam, in eóque differt, à thure, quod & minus astringit & coquit.

CAP. V.

De Beniuino.

BENIVINVM officinis Belzoinum dictum, nec Laserpitij, seu Cyranaici succi, nec myrrhæ species est, vt nonnulli contendunt, nec Angelicæ vulgo dictæ, aut Imperatoriæ succus resinosus, vt innuere videtur Ruellius; Laser enim seu Asa ex Syria, Cyrenene, & India in alias regiones; Beniuinum in Indiam ex aliis regionibus, vt *Samatra* & *Sian* aduehitur, nascitúrque non in ferulacea stirpe, sed in arbore præcelsa, cuius caudex crassus & durus est, multis ramis brachiatus, ordine pulcherrimo dispositis, & in latum extensis: folia oblonga citri æmula, mucronata, at non vsque adeo virentia, sed auersa parte candidantia. Ligni materia dura est, odoratáque.

Sponte sæpe nascitur in multis syluis, tum Malacæ, tum aliarum regionum, quas ob Tygridum frequentiam sæpe periculosum est adire.

In quibus hæc animalia ferocissima rarius visuntur, vulnerantur arbores, quæ huius odoratissimæ resinæ copiam effundunt, quam Chinenses *Cominhan*. Arabes *Louaniaoy*, Guzaratæ & Decan incolæ *Vdo* vocant. *Garcias cap. 5. lib. 1.*

Tria autem notantur, Beniuini discrimina; vnum dicitur amygdaloides, quod maculas candidas amygdalarum delibratarum instar refert, quod maximè ab institoribus expetitur. Alia duo admodum nigra sunt, quorum alterum parum fragrat, & vilioris est pretij; alterum suauissimè spirat, & è nouellis arboribus exudat; à Samatræ incolis *Benini de Boninas* nuncupatur. Omnium censetur optimum, pellucidum, globulis candidis refertum, thuris æmulum & suauissimè spirans.

Beniuini species.

Beniuinum cor, spiritus, & facultates omnes robo- *Vires.*

xat & thymiamatis, antidotis & medicamentis ornatui dicatis vtiliter permiſcetur. Oleaginoſis autem perinde ac reſinæ aliæ facilè diſſoluitur.

CAP. VI.

De Euphorbio.

Vnde ſuum habeat nomen.

AB Euphorbo Iubæ regis Mauritaniæ Medico, Euphorbium primum nomen accepit, & hucuſque ſeruauit. Eſt autem Euphorbium Dioſcoridi, arbor ferulæ ſpeciem gerens, acerrimo ſucco prægnans, cuius eximium feruorem expaueſcentes incolæ, ouillas pelles arbori circumligant, & eminus conto ramos eius vulnerant: E plaga tum copioſus ſuccus in pelles defluit, qui poſteà concretus colligitur.

Dodoneo verò non arbor, ſed herba potius eſt, foliis oblongis, craſſis & virentibus, in rotunda figura anguloſis, multis albicantibus ſpinis, ordine duplici armatis, ex quibus ſauciatis liquor acerrimus, mordaciſſimus, faciléque concreſcens effluit. Eſt enim, vt ſcripſit Galenus *lib. 7. ſimpl.* cauſticæ & exulcerantis facultatis, & vſque adeo calefacit, extenuátque, vt in hoc cætera liquorum concretorum genera ſuperet.

Ob tam vehementem acrimoniam & ſummam tenuitatem non niſi magna cum moleſtia pulueratur; cuius rei gnari Pharmacopolæ ruſticis quibuſdam, ac conditionis infimæ viris terendum committunt, monéntque vt à pila, in qua teritur, vultum auertant: nunquam tamen ab eius feritate intacti redeunt; nam eius polline & vapore ſurſum elato tam importunè feriuntur nares & cerebrum, vt ſternutatio, acrimonia, calor, dolor confeſtim ac ſimul ingruant. Euphorbij planta primum videtur herba, ſed quæ ætate arboreſcit.

Vires.

Præter calorem eximium & acrimoniam inſignem, purgandi quandam facultatem habet, quia non tantum pituitam, ſed aquam ducit: per ſe tamen nunquam datur per os, nec cum aliis, niſi raro & parua quantitate,

CAP.

CAP. VII.

De lacryma oleæ Æthiopicæ, impropriè gummi Elemi dicta.

PINGVIS illa lacryma concreta, officinis gummi Elemi dicta, gummi non est, sed resina, vt quæ in igne facilè flammam concipiat, & oleaginosis diluatur. Scammonio vtcunque similis est, ait Dioscorides *cap.142 libro 1.* sed magis flauescens, aut potius subrufa, minutis stillacidiis mãmosa, nec linguam vellicans, aut gustum mordicans, vt scribit idem author; vnde forsan de alia lacryma loquitur, quam de hac vulgari, quam gummi Elemi Pharmacopœorum vulgus nominat, gustu quæ iners est, nec acrimonia notabili os & palatum ferit. Ex olea Æthiopica stillat, & vbi in glebas concreuerit, ad nos deuehitur.

Vires. Calefacit, emollit, digerit, resoluit, coquit, ad suppuratum ducit, dolorem sedat, & vnguentis atque emplastris vtilissimè multis permiscetur.

Similem ferè lacrymam oleæ nostrates & oleastri eructant, sed parciorem & minus commendatam: Ad oculorum tamen hebetudines & albugines valet illitu; & si sumatur, mẽses ciet & partus extrahit; sed sumendam non censeo, si inter venena scribatur, vt scribit Dioscorides.

Tacamahaca & eius vires. Gummi Elemi vulgari, seu lacrymæ Æthiopicæ admodum simile est quoddam resinæ genus, ex noua Hispania delatum, quod Indi vernacula lingua *Tacamahaca* nominant, apud quos vsus est plurimi ad tumores frigidos coquendos, digerendos, resoluendos, & dolores sedandos. Huius vires pluribus recenset Nic. Monard. *lib. de simplic.* ex orbe nouo delatis.

Caranna. Ad Tacamahacam accedit alia resina, pinguis, oleaginosa, & tenax, Indis *Caranna* dicta, qui ea vtuntur in tumoribus, & omnis generis doloribus. Verum cum

resinas omnes persequi non statuerimus, sed eas tantum, quæ in Antidotario nostro vsurpantur, huic sectioni imponemus.

SECTIO IX.

DE GVMMI-RESINIS.

CONCRETI liquores, seu ex stirpibus ferulaceis seu ex fruticibus, vel arboribus excelsis manarint, modo aqueis promptè diluantur, nominantur à Galeno speciali nomine gummi, vt qui eandem originem sortiti, oleis & pinguibus facilem admittunt dissolutionem, in resinarum ordinem reponuntur. Qui autem inter vtraque ambigunt, & æquè aqueis & oleaginosis dilui patiuntur, Gummi-resinæ à nobis dicuntur, cuiusmodi sunt Mastiche, Caphura, & Styrax, vt quædam alia, quæ nonnulli gummi, alij resinas appellitant. Ab his pauca quædam deflectunt, quæ quod accuratè cum oleis aut aqueis dilui non queant, Anomalæ gummi-resinæ à nobis vocantur, de quibus in calce huius sectionis breuiter disseremus.

CAP. I.

De Mastiche.

MASTICHE gummi resina est omnium optima, è Lentisco exudans. Præstantior censetur, quæ in insula Chio prouenit, odorata candida, splendens, friabilis, adulta, & retorrida. Deterior virescens & nigra, Ægyptia dicta, aut Pontica, & bitumini similis. Mastichen adhuc

adhuc ſpinam Ixinam reddere, Theophraſtus *c.1.lib.9. de hiſt.plant.* author eſt:ſed Lentiſcinam quauis alia,(ſi quæ detur) præſtantiorem artis medicæ proceres ſtatuunt.

Eſt autem Lentiſcus maſtichem eructans, arbor admodum procera, χῖνος Græcis dicta, ex cuius radice multi ſtolones coryli modo concreſcunt, ramis lentis & flexilibus brachiati:Folia ab vno pediculo ferè octona cohærent, foliis glycyrrhizæ non multum diſsimilia,ſed duriora:flores muſcoſi plurimi pediculis longis adhærent, quibus baccæ ſuccedunt Erui magnitudine, initio virides,& vbi maturuerint,nigræ;ſubſtantia quadam pingui & nucleo intus nigro & duro turgidæ. *Lentiſcus.*

Præter folia, flores, & fructus lentiſco adnaſcuntur, velut vtriculi intorti,corniculorum ſitu,in quibus initio liquor continetur, ex quo inſecta quædam culicibus ſimilia, velut in vlmi veſicis naſcuntur.

Ex eius ligno dentiſcalpia fiunt optima, quibus non modò repurgantur dentes, ſed roborantur, gingiuæ conſtringuntur,& ori ſuauitas conciliatur. Ob vires eius eximias non malè ſubſtituitur pro xylobalſamo.

Ægrè lentiſci fruticant Lutetiæ, duas tamen vidi in horto Ioan.Gonetij rei herbariæ ſtudioſiſsimi, ſed quæ ſæuitiam hyemis ægrè perferunt.

Vires. Maſtiche ad multa commendatur, ſed maximè ad ſtomachi & ventriculi affectus: nam ſumpta, vel admota, dolores illius ſedat, nauſeam & cibi faſtidium tollit, retinendi potentiam roborat, & coctionem iuuat. Prodeſt & hæmoptoicis in linctu cum ſyrupo conueniente,vt etiam veteri tuſsi: commanducata oris halitum emendat, & pituitam è cerebro blandè attrahit. Vt optimè puluetetur,debet & ſolet parum aquæ commiſceri. Diſſoluitur autem facilè & aqueis & oleaginoſis.

CAP. II.

De Caphura.

CAPHVRA nec bituminis genus est, nec medulla, nec medicamentum compositum, vt nimis oscitanter nonnulli crediderunt, sed Gummi-resina quædam pellucida, Dioscoridi & Græcis veteribus incognita, ex arbore peregrina manans, quam Garcias ab horto iuglandi nuci similem dicit, sed foliis magis candicantibus: Ligni materia cinerei est coloris,& interdum nigrioris,nec leuis,aut fungosa multum, sed mediocriter densa & solida.

Procera est hæc arbos, ramos quaquauersum fundens,& aspectu perpulchra: quæ non lacrymas vberius exudat cœlo coruscante, aut crebro tonitru crepitante, quàm placido ac sereno, vt inscienter putarunt multi.

Effluit autem ista lacryma per arboris rimas reliquorum gummi ritu,syncera, ac candida, nec coctione ad conciliandum candorem egens. Si namque puluerem, sordes,aut lapidum vel ligni fragmenta simul habuerit admista, id fit eorum, qui colligunt oscitantia & errore. Seligenda autem crystalli modo splendens,syncera, odora.

Caphura de Burneo. Chynea. Præcipuæ verò duæ eius agnoscuntur differentiæ: prima dicitur Caphura de *Burneo*, quæ præstantissima est,& ad nos nunquam aut raro defertur: altera cognomen habet à Chyna, vnde solet aduehi, nuncque in pharmacopoliis seruatur. Magnus est eius vsus in his regionibus, in quibus prouenit,adeo,vt inter cibos interdum admittatur.

Vires. Calidam multi asseruerunt, non modò manifestè, sed ad tertium vsque recessum: alij frigidam mordicus tenent: neque desunt his,nec illis rationes,quas breuitatis ergo subticemus, dicimúsque, morbis calidis & frigidis multis prodesse. Est enim mistæ qualitatis, & odore, ac spirituum tenuitate videtur afficere caloris:

modq

modo: Reliquis qualitatibus tanquam frigida lacessit.

Crediderunt multi Caphuram, *Capar* & *Caphur* Arabibus dictam, officinis Camphoram, Veneris stimulos arcere & conceptum impedire: fecit huius rei periculum non nimis credulus Scaliger, primæ notæ philosophus: omnia falsa deprehendit. Caphura facilè pauca addita aqua pulueratur, & aqueis & oleaginosis ac pinguibus optimè dissoluitur, accuratius tamen his, quàm illis dissolui, contingit.

CAP. III.

De Styrace.

STYRAX Syriacæ cuiusdam arboris gummeus resinosúsque est succus, concretus, aridus; nullus huius nominis liquidus, humidus, fluxilis, vt imperitè multorum inhæsit animis, qui & liquidum & siccum storacem non modò constituerunt, sed ex eadem arbore vtrumque manare profitētur. Sed reuera arbor Styraciflua lacrymam tantùm extillat coagulabilem, quæ scilicet mox tota concrescit in molem densam, pinguem & resinosam: nullâque eius portio in liquorem fluxilem abit, vt iampridem falsa verúsque Arabum increbuit opinio: quam qui sectantur, vocum affinitate decepti Styracem pro Stacte nimis oscitanter vsurpant. Vtriusque enim vt diuersa consistentia, odor, sapor, qualitas, sic origo & natura: nam Stacte est *pinguitudo myrrha recentis, cum pauca aqua tusa & expressa, atque in vnguenti liquidioris formam redacta*: aut si mauis, *pinguissimus est myrrha flos*: vel, *eiusdem recentis tusa & expressa prapingue serum*: vel, *tortiuum ius machinis quibusdam eductum*. **Stacte quid.**

Melior iudicatur Stacte, quæ olei mistionem admiserit: qualitatem myrrhæ non modò calefactoriam habet, sed virium quoque est compos plurimarum.

Storax verò, vt cum seplasiariis loquar, vel potiùs Styrax, quia stiriatim ex arbore extillat, vbi ex arbore prosilit, mox concrescit in glebam densam, solidam,

Styrax. Calamitha. resinosam, aliquot grumis albicantem, suauissimè fragrantem. Laudatissimus Calamita, quod in calamis è Pamphylia ferebatur, nuncupatus, pinguis, lentus, fragmentis albicantibus, odore perseueranti. Improbatur furfurosus cano situ obductus, inodorus. Optimus quoque ex Cypro, Sidone, & Pisidia ad nos aduehitur.

Ex arbore malo cotoneæ simili manat, cuius tamen folia minora sunt, minúsque rigida, & auersa parte cana: flos albidus Arantiæ magnitudine, non odore: baccæ admodum paruæ ternis vngulis exceptæ, ac pediculis longis hærentes surculis adnascuntur. Eius autem arboris concretus liquor plurimum laudatur, qui præter dotes superius dictas, diutissimè in sua odoris suauitate permanet.

Vires. Styrax omnis calefacit, emollit, concoquit, tussi medetur, grauedini, raucedini, vuluæ præclusæ, & mensibus ciendis extra & intra datus conuenit, vtiliter adhibetur antidotis cardiacis & lætificantibus: aduersatur venenis, quæ vi refrigeratoria nocent & interimunt, & illitu strumas & neruorum nodos discutit.

APPENDIX.

De Anomalis Gummi-resinis.

Discedunt à legibus statutis quidam liquores concreti, qui licèt mediam inter gummi & resinas naturam sortiti, nec tamen facilè & expeditè aqueis, vt illa, nec perfectè oleaginosis, vt hæ dissoluuntur, sed vel subsidunt, vel grumescunt, vel nexum & commixtionem auersantur, cuiusmodi sunt bdellium & myrrha.

CAP.

CAP. IV.

De Myrrha.

MYRRHA Græcis Smyrna dicta, concretus est gummeus succus cuiusdam arboris, quæ in multis Arabiæ regionibus & montosis & planis, vt circa *Sabe, Adramyia, Citibana* & *Mamali* nascitur. Est autem arbos hæc myrrhiflua, mediocri magnitudine, caudice duro, contortóque iuxta terram, cortice læui ad portulacam accedente, folio aculeato, vlmeo simili. Dioscorides Ægyptiæ spinæ non dissimilem facit, alij terebyntho, Diodorus lentisco æquat: Sic tamen, vt spinosior sit & humilior: nam quinis cubitis raro est altior. *Myrrha quid.*

Nascitur sæpe & lætè in locis sabulosis & arescentibus, atque vt plurimum incultis, vberius tamen, & lætius viret ac fruticat in culto solo. Incidi solet à radice ad ramos adhuc satis conspicuos, & ex illato vulnere extillat mirrha: Sed ante corticem ferro solutum, sponte & sine plaga, sed veluti cutis hiantibus poris, quasi saliuam quandam exudat, & stillatitium rorem, quem Stacten nominant, quam imperitè multi styracem liquidum dicunt, vtrumque ex eadem arbore manare mentientes. Verum ex arboribus diuersis effluere, & styracem liquidum dari nullum, aut si detur, Stactem non esse, nuper fusissimè demonstrauimus. *Stacten.*

Redeo igitur ad myrrham & arbusculam, è qua manat, quæ prorsus exotica est ac peregrina, scabra, spinosa, foliis asperis & aculeatis, sapore Iuniperi: in eodémque solo & cœlo vbi thus nascitur, delectatur, & abundè fruticat. Ex eius vulnere lacryma coagulat, ipsiusmet nomine donatur; laudatúrque fragilis, læuis, vndique concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata, & quæ confracta venas vnguium modò candidas & læues ostendit.

Quæ ex satiua arbore colligitur, semper præfertur ei, quæ ex syluestri: sed omnibus antefertur, quæ à lo-

Myrrha Troglodytica. co, vnde conuehitur, nomen trahens, Troglodytica nuncupatur: quæ colore subuiridis est, splendens ac mordax.

Pediasmos. Gabi. Caucalis Ergasima Mynæa. Quædam adhuc dicitur Pediasimos, alia Gabi: vtraque quoque bona & copiosam stactem emittens. Duæ sunt aliæ malæ, Caucalis, quæ nigra & retorrida est; & Ergasima, omnium deterrima, macra & cano situ situ obducta est. Est & quæ Mynæa dicta, pessima.

Tanta est myrrhæ cum bdellio affinitas, vt multi non differre contenderint: malè tamen, vt mox videbimus. Operosa est, nec accurata vtriusque cum in oleis, tum in aqueis dissolutio.

Vires. Myrrha calefacit & siccat gradu secundo: vuluam præclusam aperit, menses ciet, & partus celeriter extrahit: commanducata graues oris halitus emendat.

Vires. Stactes. Stacte mira suauitate & efficacia commendabilis, substituíque potest pro opobalsamo, verum hoc illa rarior est. Stomachum & partes præcipuas roborat, putredinem arcet, spiritus recreat, morbis ab vtero & cerebro multis conducit.

CAP. V.

De Bdellio.

Nomina. IN Bractis arbor quædam est nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu Caprifici, nec insuaui, ex qua manat lacryma, quam nonnulli Brochon, alij Malathram, alij Maldacon, & officinæ Bdellium nominant. *Plin. cap. 9. lib* 12.

Bdelion optimum Id probatur gustu amarum, transflucidum cùm frangitur, pingue cùm fricatur & incenditur, odoratum, facilè liquescens, simile ceræ, vel taurino glutini molle lescens sordibus exutum. Galenus laudat Scyticum, Plinius Bactrianum, Dioscorides Sarracenicum, quod scilicet è Saraca felicis Arabiæ ciuitate deuehitur.

Adrobolō Est & quoddam Indicum, sordidum, nigrum, in offas conuolutum, omnium pessimum, quod *Adrobolon* nuncupatur. Laudatur, quod in Media nascitur, Parthicum

cum medicamentariæ materiei ſcriptores nominant.

Porrò ex quanam ſtirpe bdellium habeatur, non ſatis intet viros graues & probatos conſtat: alij enim exudare dicunt ex arbore ei valde ſimili, quæ myrrham profert: alij ex multum diſſimili. De hac autem doctorum tam ancipiti opinione non habeo, quod ſatis audacter paſſim aſſerere: forſan habetur vtrumque ex plantis parum diſſimilibus, ſed alterum ex agreſti, alterum ex ſatiua depromptum: perinde ac varia pomorum, pyrorum, & prunorum, in facie, colore, odore, & ſapore diſcrimina, ex arboribus parum diſſentaneis excerpuntur. Vtvt ſit, Bdelium officinarum minime rarum eſt, & his conditionibus inſignitum, quas illi veteres dederunt.

Vires. Calefacit, emollit, reſoluit: duritias & tumores gutturoſos & hernias humidas diſcutit: vuluæ ſpiracula laxat appoſitu & ſuffitu: Menſes, fœtus & humiditates omnes extrahit, calculos potu comminuit, & pellit vrinam: atque vtiliter malagmatis inſeritur, quæ contra duritates & neuorum nodos proſunt.

SECTIO X.

DE ALIIS STIRPIVM HVMORIBVS SEV SVCCIS

Plantarum ſanguis is humor eſt, qui vſitatiore nomenclatura, ait Theophraſtus, ſuccus dicitur, quo deficiente, deficiunt ipſa, luxuriante & latius virent, & vegetius adoleſcunt. Is autem pro plantarum varietate, ex quibus habetur, varius eſt: in quibuſdam enim craſſus, lentus, viſcidus, fuluus, rufus, friabilis, gummeus: in aliis pinguis, oleoſus, odoratus, reſinoſus, in quibuſ-

dam melleus, lacteus, salsuginosus, vt supra iam monuimus. De succis gummeis & resinosis, ac pinguibus supra satis: instat nunc, vt de aliis quibusdam magis terrestribus & macris disseramus.

CAPVT I.

De Opio.

Meconiũ. PAPAVER, aut satiuum est, aut syluestre; atque species vtriusque plures, vt supra docuimus. Ex singulis satiuis contusis expressus succus & concretus, Meconium dicitur. Ex nigri tantum capitulis aut vlneratis, aut sponte effluens lacryma, seu succus, dignitate quadam ὀπὸς Græcis, *Opium.* Opium Latinis dicitur.

Opÿ varietates. Eius variæ differentiæ agnoscuntur, pro regionum, in quibus colligitur, varietatibus. Quod Thebaicum est, & ex Cairo aduehi solitum, albicat, & præstantissimum est. Ex Syria, Alexandria, & aliis regionibus allatum, nigrum & minus bonum. Ex albo quoque papauere vulnerato, optimum haberi opium recentiores asseuerant. Quod ex *Cambaia* adfertur, ex prægrandi papauere, *Carcax* inibi dicto, manat. *Carcax.* Cuius scil. capita singula oui struthiocameli magnitudinem æquant: vnde minimè mirum, si ex his cultello læsis succi dimanat vbertas.

Opium cuius qualitatis. De opij qualitatibus non vnus est omnium consensus, Dioscorides & alij plerique non modò frigidum, sed quarto recessu esse tale scripserũt. Matthiolus illis opponit odorem & acrimoniam. Ego mistæ qualitatis existimo, sed caliditatem leuiorem ac fugacem, frigiditatem validiorem ac contumacem.

Eius immodicè sumti incõmoda. Præter qualitates elementares alias habet, quæ ipsum commendant, si opportunè & iusta dosi exhibeatur: Et improbant, si indebitè detur. Tremorem enim & paralysim non tantùm inducit, sed ad somnum perpetuum

petuum, hoc est interitum ducit.

Bene paratum & datum, bene prodest: vigiliis namque perpetuis medetur, somnum conciliando, dolorum immanitatem sedat & fallit, senium magis hebetem reddendo.

Opij modicè sumpti commoda.

Magnus est eius vsus per vniuersam Mauritaniam & Asiam, vbi *Amfium*, & *Ofium*, quasi opium dicitur, ad animi, quod valde mirum, & corporis erigendas vires, & facultates exhilarandas: siquidem ipsius esui adeo assueuerunt, vt si prorsus abstineant, vitæ discrimen incurrunt, ac sæpe moriuntur.

Eo solent vti Turcæ castra sequentes, vt ad pugnam fiut alacriores, & tanquam ebrij, vel amentes, ad pericula quæuis minus formidolosè sese præcipitent.

Putarunt nonnulli, Venerem quoque excitare: ratio tamen id negat, & experientia docuit, libidinis œstrum potius arcere, atque ignauos carnis reddere motus.

CAP. II.

De Elaterio.

Elaterium inter medicamenta mochlica & turbatorio motû corpus agitantia numeratur, quo licet violento est olim vsus Hippocrates, *sect. 2. lib. de loc. in homin. Sect. 2. lib. de internis affectibus*. Nunc verò eius ferè desiit vsus, nisi in paucis regionibus Italiæ, in quibus aliquando vsurpauit, ad earum forsan ægritudinum curationem, quibus benigniora parum profuerunt remedia.

Mochlica.

Est autem Elaterium *fructus cucumeris agrestis inspissatus*, qui secundùm Theophrastum mirabili virtute ducentis annis seruari potest. *Omnium medicamentorum*, inquit, *c. 14. lib. 9. de hist plant. diuturnissimum est Elaterium, optimum quod vetustissimum*. Itaque Medicus quidam vir haud insolens, neque mendax, Elateriũ ducentorum annorum, mirabili proprietate seruare apud se retulit, eò à quodam munere donatus. Causa, propter quam tam longo tempore seruari possit, humoris copia est: vnde ad quinquagesimum annum vs-

Elaterium quid.

que lucernis admotum, lumen extinguit. Modus extrahendi & inspissandi facilis est, quem qui non nouit, ex Dioscoride noscat.

Est autem cucumer agrestis, quem anguinum & asininum appellant, satiuo valde similis, nisi quod folia minus angulosa sunt, & magis incana, fructus verò multo minores, ex pallido virescentes, vt & tota planta, seminibus & succo pleni, qui tacti protinus exiliunt, instar Persicariæ siliquosæ, quam ob id *noli me tangere* vocitant.

Vires. Cucumeris agrestis & fructus ipsius succus, quem Elaterium vocant, inquit Galen. *lib.* 8. *simpl.* ad medicationes accommodus est. Summè amarus, ordine secundo calidus, menses mouet, fœtum interimit, & aluum turbando aquas ducit.

CAP. III.

De Ladano.

Ladanū quid. LADANVM *liquor est ex folijs Cisti, in Cypro nascentis, cui Ledon nomen est exudans.* Is caprarum ope, si vera narrat Dioscorides, sic colligitur. Cùm hirci & capræ Cisti frondes pascuntur, his pinguetudinem quandam verno tempore innatam, barba tergunt, excipiúntque, atque eam ipsam villosis cruribus adhærescentem reportant, quam postea depectentes incolæ, & colo traiicientes coguntur in offas, & ita seruant, vocántque Ladanum, Officinæ Labdanum.

Hunc Ladanum excipiendi modum, tanquam fabulosum nonnulli aspernantur, nec tamen alium faciliorem substituunt. Verum cùm sit natura tenax & lentum, faciléque sequatur ad contactum, vt viscum funiculis attractis, & aliis pluribus modis excerpi potest.

Laudatur maximè Cyprium, odoratum, subuiride, facilè mollescens, quod arenas & sordes non collegit, nec squalidum est. Arabicum vilius est, & minus bonum.

Vim

Vim habet calefaciendi, & molliendi: venarum o-ficia aperit, capillum fluentem continet, addito vino nigro, myrrha & oleo myrtino. *Vires.*

Habetur non ex Cisso, hoc est, hedera, vt putauit Plinius, sed ex Cisto, quæ paruus est frutex, surculosus, lignosus, folia emittens longiora, nigricantia: tactu glutinosa, quæ pingue quoddam, odoratum, & resinosum vere exudant, quod arte qualibet collectum. Ladanum dicitur. Flores exiguos, albicantes, & paruis rosis similes gerit. *Ladanigera Cisti descriptio.*

CAP. IV.

De Hypocistide.

Præter Cistum Ledon, seu Ladanigeram, duæ traduntur aliæ varietates, vna mas dicitur, è cuius radicibus Hypocistis prosilit, quarum veluti spurium est germen, punici mali cytinis simile. Quibusdam Lunodorum, aliis Robethron, Fuschio fungus nominatum. Eius succus extrahitur, vt acaciæ, & concretus asseruatur. *Cistus mas.*

Altera Cistus fœmina dicitur: folia oblonga gerit, parum angusta: flores candidos & paruos, & semen in triquetro pericarpio pusillum: Ladanigeræ Cisto admodum similis est. *Cistus fœmina.*

Cistus mas paruus est frutex, maior thymo, foliis oxymi, sed rotundioribus, floribus rosaceis, qui fœminæ albæ sunt, & minores; radice lignosa, ac durissima, è cuius ferè medio Hypocistis velut infixa pullulat, vt viscum è quercus vel alterius arboris ramo. *Cistus mas.*

Rara admodum est Hypocistis, cuius loco vtimur acacia, quæ vires habet illi analogas, sed imbecilliores. Vim habet astringendi potissimam: prodest dysentericis, cœliacis, & sanguinem vndecunque excernentibus. Siccat quoque, & roborat, & ad fluxionum affectus omnes efficax est remedium. *Vires.*

CAP. V.

De Tartaro.

VT lactis sic vini substantia prorsus homogenea non est, sed varia: illius enim portio quædam butyrosa & leuior, alia caseosa, & crassior, ac grauior, quædam serosa, quæ medio modo se habet. Huius verò tenuis quoque portio flos vini dicitur, alia minus leuis, quæ medium dolium occupat, alia crassissima, quæ subsidet, & dolio facilè adhæresc it, fæx vini dicta, quam recentiores Tartarum nominant, forsan, quod multorum Empiricorum sit Idolum, vt Tartac olim fuit Heuæorum, 4. *Reg.c.*17. Magis tamen sic dictum puto, quod infimum vasis locum teneat.

Partes vini.

Tartarū quid.

Licèt autem tartarum sit fæx vini, multis tamen dotibus commendatur: nam vt in corpore humano, humores aliqui, excrementa dicuntur benigna, & vtilia, vt semen, lac, & humores multi certis partibus ad certos vsus inclusi, sic etiam vini fæx vtilis est. Vinum enim, vt prouerbio fertur, non consistit sine fæce, diutiúsque cum eiusmodi excremento sine corruptela conseruatur, vt ignis cum cineribus.

Oleum tartari.

Ex eo manica incluso, in cella vinaria, aut alio vdo loco suspensa, oleosus educitur humor, quem oleum tartari vocant, quod è sacculo cannabino, & raro veluti per ephydrosim, & deliquium exudans, in subiectum vas guttatim delabitur, vt in nostra Officina demonstrauimus. Educitur quoque per ascensum, sed opere magis laborioso & minus vtili.

Grauellata.

Ex vsto tartaro fit cinis ille Luteriæ frequentissimus, linteis dealbandis expetitus, quem Grauellatam vulgus nominat, qui etiam ad Pyroticorum confectionem, alió sque quosdam vsus laudatur. Tartarum enim in detergendo compar non habet, ait Cardanus: ob id sordida ac duris nata locis, & carnis excrescentias purgat, ac viuam carnem ostendit.

CAP.

CAP. VI.

De succo glycyrrhizæ.

SVCCVS glycyrrhizæ ad multos vsus expetitur. Est enim Bechicum eximium, quod & per se vtiliter ad pulmonum & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. Galenus eum præfert, qui è Creta delatus est, *lib. 7. compos. med. secund. loc.*

Dicitur autem Græcis Glycyrrhiza, Officinis Liquiritia, Celso iuxta Græcum idioma dulcis radix, vulgò rigolitia, Batauis, dulce lignum. Saporem enim dulcissimum & gratissimum succus eius exhibet, qui sic educitur.

Radices glycyrrhizæ recentes & perhumidæ, Iulio mense colliguntur, purgantur, & teruntur: dein ex aqua coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igni, vel sole siccatur, & seruatur. Optimus, qui dulcissimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui contractus splendescit, quique nigerrimus est, & linguæ subditus, tandem totus liquescit.

Modus educendi succum glycyrrhizæ.

Laudari solet, qui ex Hispania defertur, vbi copiosissimus & optimus dicitur præparari: nullibi tamen melior & gratior reperitur, quàm in Officina Domini Larderij Pharmacopœi Parisiensis, qui non modò solemnia quæuis medicamenta magna dexteritate, & solerti ingenio parat, sed etiam vulgaria & simpliciora non aspernatur, vt succum glycyrrhizæ, quem solo parandi artificio gustu suauem, & consistentia commendabilem reddit.

Est verò glycyrrhiza colore foris buxeo, intus croceo, ligno lento, & fractu contumaci, sapore dulci quæ mansa sitim extinguit, vnde & adipsas dicta. Improbatur intus alba, vel nigra, exucca, vetus, fragilis sapphani modo, inter frangendum puluerem edens. Cætera de hac dicta sunt *sectione* 4. *lib.* 1. de medica materia.

CAP. VII.

De Cera.

APIBVS mira est sagacitas, industria, & sedulitas in colligenda & conficienda cera, quæ nullibi terrarum citra horum animalculorum opem & laborem habetur. Solæ enim apiculæ faciunt, quæ nullus hominum potest. Solæ inter insecta homini & alimenta, & medicamenta suo opificio suppeditant.

Cera optima quæ ... Tot verò tantæque sunt ceræ commoditates, vt vix possint recenseri, inquit Plin. *cap.14. lib.21.* Laudatur flaua, odorata, modicè pinguis, pura, coacta, & alienæ omnis materiæ expers, mellis habitum quadantenus referens. Secundum locum obtinet candida, quæ vel suapte natura aliquando talis est, vt Pontica, sed sæpius artificio, nempe lotione, vt Tyrrhenica, *Galen. c. 14. li.1. compos. med. gen.* Cæteri colores sunt acquisititij, vt viridis ab ærugine, rubeus ab anchusa vel minio, niger ab atramento, vel charta vsta, à quibus mistis vires mutat. Semper verò melior est recens & subflaua, quæ cera virginea nominatur.

Cera virginea.

Medium autem quodammodò tenet calefacientium, refrigerantium, humectantium, & exsiccantium. Habet verò quiddam etiam essentiæ crassæ, atque emplasticæ. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum calefacientium, tum refrigerantium materia est, *c.23. lib.7 simplic.* Cera omnis mollit, inquit Dioscorides, calefacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis. Vt alba reddatur, liquatur primùm ad ignem, deinde in aqua fontis pura demergitur, vbi permouetur, expurgatúrque. Galenus *c.14. li.1. compos. med. gen.* Alium modum, quo candidissima fit, docet Dioscorides, apud quem videndus, *c.105. lib.2.*

Vires.

Cera lotio & dealbatio.

CAP.

CAP. VIII.

De succis quibusdam aliis, alio loco aptius descriptis.

SVCCI seruantur consistentia, vel liquida, vt acetum, vinum, omphacium; vel solida, vt Aloë, Scammonium; vel media, vt Rob & sapæ, de quibus singulis suo ordine partim *in Officina nostra*, partim *in libro primo materiæ medicæ* disseruimus.

Mihi autem cum decies, imò bis tantùm repetita minimè placeant, ad singulorum examen vix videbor denuò rediturus: libenter enim exoptassem hoc opusculum in molem minorem contractum fuisse.

De Aloë porrò & Scammonio, cùm purgantia sint, *sectione secunda huius libri de materia Medica* satis superque disputauimus, in qua purgantium omnium simplicium naturam, & facultates accuratè descripsimus.

Succi fructuum in Rob, seu mellis consistentiam inspissati *in sectione quinta* explicatè enarrantur. De liquidis *prior primi libri sectio* copiosè disserit.

Opopanax à succo Panacis nomen habet, cùm verius sit eiusdem gummeus liquor, qui vbi concreuit & aruit, colore foris est subflauo, intus candido, & odore graui, læuis, pinguis, friabilis, & in aqua facilè liquescens.

Aliorum succorum, vt Glaucij & Licij meminit Galenus, sed quia nunc eorum exoleuit vsus, in Pharmacopoliis aut raro, aut nunquam inueniuntur.

Finis Libri Primi.

CAP. II.

De Caphura.

CAPHVRA nec bituminis genus est, nec medulla, nec medicamentum compositum, vt nimis oscitanter nonnulli crediderunt, sed Gummi-resina quædam pellucida, Dioscoridi & Græcis veteribus incognita, ex arbore peregrina manans, quam Garcias ab horto iuglandi nuci similem dicit, sed foliis magis candicantibus: Ligni materia cinerei est coloris,& interdum nigrioris,nec leuis,aut fungosa multum, sed mediocriter densa & solida.

Procera est hæc arbos, ramos quaquauersum fundens,& aspectu perpulchra: quæ non lacrymas vberius exudat cœlo coruscante, aut crebro tonitru crepitante, quàm placido ac sereno, vt inscienter putarunt multi.

Effluit autem ista lacryma per arboris rimas reliquorum gummi ritu,syncera, ac candida, nec coctione ad conciliandum candorem egens. Si namque puluerem, sordes,aut lapidum vel ligni fragmenta simul habuerit admista, id fit eorum, qui colligunt oscitantia & errore. Seligenda autem crystalli modo splendens,syncera, odora.

Caphura de Burneo. ***Chynæa.*** Præcipuæ verò duæ eius agnoscuntur differentiæ: prima dicitur Caphura de *Burneo*, quæ præstantissima est,& ad nos nunquam aut raro defertur: altera cognomen habet à Chyna, vnde solet aduehi, nuncque in pharmacopoliis seruatur. Magnus est eius vsus in his regionibus, in quibus prouenit,adeo,vt inter cibos interdum admittatur.

Vires. Calidam multi asseruerunt, non modò manifestè, sed ad tertium vsque recessum: alij frigidam mordicus tenent: neque desunt his,nec illis rationes,quas breuitatis ergo subticemus, dicimúsque, morbis calidis & frigidis multis prodesse. Est enim mistæ qualitatis, & odore, ac spirituum tenuitate videtur afficere caloris:

modo

modo: Reliquis qualitatibus tanquam frigida lacessit.

Crediderunt multi Caphuram, *Capur* & *Caphur* Arabibus dictam, officinis Camphoram, Veneris stimulos arcere & conceptum impedire: fecit huius rei periculum non nimis credulus Scaliger, primæ notæ philosophus: omnia falsa deprehendit. Caphura facilè pauca addita aqua pulueratur, & aqueis & oleaginosis ac pinguibus optimè dissoluitur, accuratius tamen his, quàm illis dissolui, contingit.

CAP. III.

De Styrace.

STYRAX Syriacæ cuiusdam arboris gummeus resinosúsque est succus, concretus, aridus; nullus huius nominis liquidus, humidus, fluxilis, vt imperitè multorum inhæsit animis, qui & liquidum & siccum storacem non modò constituerunt, sed ex eadem arbore vtrumque manare profitētur. Sed reuera arbor Styraciflua lacrymam tantùm extillat coagulabilem, quæ scilicet mox tota concrescit in molem densam, pinguem & resinosam: nulláque eius portio in liquorem fluxilem abit, vt iampridem falsa verúsque Arabum increbuit opinio: quam qui sectantur, vocum affinitate decepti Styracem pro Stacte nimis oscitanter vsurpant. Vtriusque enim vt diuersa consistentia, odor, sapor, qualitas, sic origo & natura: nam Stacte est *pinguitudo myrrhæ recentis, cum pauca aqua tusa & expressa, atque in vnguenti liquidioris formam redacta*: aut si mauis, *pinguissimus est myrrhæ flos*: vel, *eiusdem recentis tusa & expressa præpingue serum*: vel, *tortiuum ius machinis quibusdam eductum*. **Stacte quid.**

Melior iudicatur Stacte, quæ olei mistionem admiserit: qualitatem myrrhæ non modò calefactoriam habet, sed virium quoque est compos plurimarum.

Storax verò, vt cum seplasiariis loquar, vel potiùs Styrax, quia stiriatim ex arbore extillat, vbi ex arbore prosilit, mox concrescit in glebam densam, solidam,

Styrax. Calamitha. resinosam, aliquot grumis albicantem, suauissimè fragrantem. Laudatissimus Calamita, quod in calamis è Pamphylia ferebatur, nuncupatus, pinguis, lentus, fragmentis albicantibus, odore perseueranti. Improbatur furfurosus cano situ obductus, inodorus. Optimus quoque ex Cypro, Sidone, & Pisidia ad nos aduehitur.

Ex arbore malo cotoneæ simili manat, cuius tamen folia minora sunt, minúsque rigida, & auersa parte cana: flos albidus Arantiæ magnitudine, non odore: baccæ admodum paruæ ternis vngulis exceptæ, ac pediculis longis hærentes surculis adnascuntur. Eius autem arboris concretus liquor plurimum laudatur, qui præter dotes superius dictas, diutissimè in sua odoris suauitate permanet.

Vires. Styrax omnis calefacit, emollit, concoquit, tussi medetur, grauedini, raucedini, vuluæ præclusæ, & mensibus ciendis extra & intra datus conuenit, vtiliter adhibetur antidotis cardiacis & lætificantibus: aduersatur venenis, quæ vi refrigeratoria nocent & interimunt, & illitu strumas & neruorum nodos discutit.

APPENDIX.

De Anomalis Gummi-resinis.

Discedunt à legibus statutis quidam liquores concreti, qui licèt mediam inter gummi & resinas naturam sortiti, nec tamen facilè & expeditè aqueis, vt illa, nec perfectè oleaginosis, vt hæ dissoluuntur, sed vel subsidunt, vel grumescunt, vel nexum & commixtionem auersantur, cuiusmodi sunt bdellium & myrrha.

CAP.

CAP. IV.

De Myrrha.

MYRRHA Græcis Smyrna dicta, concretus eſt gummeus ſuccus cuiuſdam arboris, quæ in multis Arabiæ regionibus & montoſis & planis, vt circa *Sabe, Adramyta, Citibana* & *Mamali* naſcitur. Eſt autem arbos hæc myrrhiflua, mediocri magnitudine, caudice duro, contortóque iuxta terram, cortice læui ad portulacam accedente, folio aculeato, vlmeo ſimili. Dioſcorides Ægyptiæ ſpinæ non diſſimilem facit, alij terebyntho, Diodorus lentiſco æquat: Sic tamen, vt ſpinoſior ſit & humilior: nam quinis cubitis raro eſt altior. *Myrrha quid.*

Naſcitur ſæpe & lætè in locis ſabuloſis & areſcentibus, atque vt plurimum incultis, vberius tamen, & lætius viret ac fruticat in culto ſolo. Incidi ſolet à radice ad ramos adhuc ſatis conſpicuos, & ex illato vulnere extillat mirrha: Sed ante corticem ferro ſolutum, ſponte & ſine plaga, ſed veluti cutis hiantibus poris, quaſi ſaliuam quandam exudat, & ſtillatitium rorem, quem Stacten nominant, quam imperitè multi ſtyracem liquidum dicunt, vtrumque ex eadem arbore manare mentientes. Verum ex arboribus diuerſis effluere, & ſtyracem liquidum dari nullum, aut ſi detur, Stactem non eſſe, nuper fuſiſſimè demonſtrauimus. *Stacten.*

Redeo igitur ad myrrham & arbuſculam, è qua manat, quæ prorſus exotica eſt ac peregrina, ſcabra, ſpinoſa, foliis aſperis & aculeatis, ſapore Iuniperi: in eodémque ſolo & cœlo vbi thus naſcitur, delectatur, & abundè fruticat. Ex eius vulnere lacryma coagulat, ipſiuſmet nomine donatur; laudatúrque fragilis, læuis, vndique concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata, & quæ confracta venas vnguium modò candidas & læues oſtendit.

Quæ ex ſatiua arbore colligitur, ſemper præfertur ei, quæ ex ſylueſtri: ſed omnibus antefertur, quæ à lo-

Myrrha Troglodytica. co, vnde conuehitur, nomen trahens, Troglodytica nuncupatur: quæ colore subuiridis est, splendens ac mordax.

Pediasmos. Gabi. Caucalis Ergasima Mynaa. Quædam adhuc dicitur Pediasimos, alia Gabi: vtraque quoque bona & copiosam stactem emittens. Duæ sunt aliæ malæ, Caucalis, quæ nigra & retorrida est; & Ergasima, omnium deterrima, macra & cano situ situ obducta est. Est & quæ Mynæa dicta, pessima.

Tanta est myrrhæ cum bdellio affinitas, vt multi non differre contenderint: malè tamen, vt mox videbimus. Operosa est, nec accurata vtriusque cum in oleis, tum in aqueis dissolutio.

Vires. Myrrha calefacit & siccat gradu secundo: vuluam præclusam aperit, menses ciet, & partus celeriter extrahit: commanducata graues oris halitus emendat.

Vires. Stactes. Stacte mira suauitate & efficacia commendabilis, substituíque potest pro opobalsamo, verum hoc illa rarior est. Stomachum & partes præcipuas roborat, putredinem arcet, spiritus recreat, morbis ab vtero & cerebro multis conducit.

CAP. V.

De Bdellio.

Nomina. IN Bractis arbor quædam est nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu Caprifici, nec insuaui, ex qua manat lacryma, quam nonnulli Brochon, alij Malathram, alij Maldacon, & officine Bdellium nominant. *Plin. cap. 9. lib 12.*

Bdelion optimum Id probatur gustu amarum, transflucidum cùm frangitur, pingue cùm fricatur & incenditur, odoratum, facilè liquescens, simile ceræ, vel taurino glutini mollelescens sordibus exutum. Galenus laudat Scyticum, Plinius Bactrianum, Dioscorides Sarracenicum, quod scilicet è Saraca felicis Arabiæ ciuitate deuehitur.

Adrcbolō Est & quoddam Indicum, sordidum, nigrum, in offas conuolutum, omnium pessimum, quod *Adrobolon* nuncupatur. Laudatur, quod in Media nascitur, Parthi-

cum medicamentariæ materiei scriptores nominant.

Porrò ex quanam stirpe bdellium habeatur, non satis inter viros graues & probatos constat: alij enim exudare dicunt ex arbore ei valde simili, quæ myrrham profert: alij ex multum dissimili. De hac autem doctorum tam ancipiti opinione non habeo, quod satis audacter passim asserere: forsan habetur vtrumque ex plantis parum dissimilibus, sed alterum ex agresti, alterum ex satiua depromptum: perinde ac varia pomorum, pyrorum, & prunorum, in facie, colore, odore, & sapore discrimina, ex arboribus parum dissentaneis excerpuntur. Vtvt sit, Bdelium officinarum minime rarum est, & his conditionibus insignitum, quas illi veteres dederunt.

Vires. Calefacit, emollit, resoluit: duritias & tumores gutturosos & hernias humidas discutit: vuluæ spiracula laxat appositu & suffitu: Menses, fœtus & humiditates omnes extrahit, calculosque potu comminuit, & pellit vrinam: atque vtiliter malagmatis inseritur, quæ contra duritates & neuorum nodos prosunt.

SECTIO X.

DE ALIIS STIRPIVM HVMORIBVS SEV SVCCIS

Plantarum sanguis is humor est, qui vsitatiore nomenclatura, ait Theophrastus, succus dicitur, quo deficiente, deficiunt ipsa, luxuriante & latius virent, & vegetius adolescunt. Iis autem pro plantarum varietate, ex quibus habetur, varius est: in quibusdam enim crassus, lentus, viscidus, fuluus, rufus, friabilis, gummeus: in aliis pinguis, oleosus, odoratus, resinosus, in quibus-

petuum, hoc est interitum ducit.

Bene paratum & datum, bene prodest: vigiliis namque perpetuis medetur, somnum conciliando, dolorum immanitatem sedat & fallit, senium magis hebetem reddendo.

Opij modicè sumpti commoda.

Magnus est eius vsus per vniuersam Mauritaniam & Asiam, vbi *Amsium*, & *Osium*, quasi opium dicitur, ad animi, quod valde mirum, & corporis erigendas vires, & facultates exhilarandas: siquidem ipsius esui adeo assueuerunt, vt si prorsus abstineant, vitæ discrimen incurrunt, ac sæpe moriuntur.

Eo solent vti Turcæ castra sequentes, vt ad pugnam sint alacriores, & tanquam ebrij, vel amentes, ad pericula quæuis minus formidolosè sese præcipitent.

Putarunt nonnulli, Venerem quoque excitare: ratio tamen id negat, & experientia docuit, libidinis œstrum potius arcere, atque ignauos carnis reddere motus.

CAP. II.

De Elaterio.

ELATERIVM inter medicamenta mochlica & turbatorio motû corpus agitantia numeratur, quo licet violento est olim vsus Hippocrates, *sect.2.lib.de loc.in homin.Sect.2.lib.de internis affectibus.* Nunc verò eius ferè desiit vsus, nisi in paucis regionibus Italiæ, in quibus aliquando vsurpauit, ad earum forsan ægritudinum curationem, quibus benigniora parum profuerunt remedia.

Mochlica.

Est autem Elaterium *fructus cucumeris agrestis inspissatus*, qui secundùm Theophrastum mirabili virtute ducentis annis seruari potest. *Omnium medicamentorum*, inquit, *c.14.lib.9.de hist plant.diuturnissimum est Elaterium, optimum quod vetustissimum.* Itaque Medicus quidam vir haud insolens, neque mendax, Elateriũ ducentorum annorum, mirabili proprietate seruare apud se retulit, eò à quodam munere donatus. Causa, propter quam tam longo tempore seruari possit, humoris copia est: vnde ad quinquagesimum annum vs-

Elaterij quid.

que lucernis admotum, lumen extinguit. Modus extrahendi & inspissandi facilis est, quem qui non nonit, ex Dioscoride noscat.

Est autem cucumer agrestis, quem anguinum & asininum appellant, satiuo valde similis, nisi quod folia minus angulosa sunt, & magis incana, fructus verò multo minores, ex pallido virescentes, vt & tota planta, seminibus & succo pleni, qui tacti protinus exiliunt, instar Persicariæ siliquosæ, quam ob id *noli me tangere* vocitant.

Vires. Cucumeris agrestis & fructus ipsius succus, quem Elaterium vocant, inquit Galen. *lib.* 8. *simpl.* ad medicationes accommodus est. Summè amarus, ordine secundo calidus, menses mouet, fœtum interimit, & aluum turbando aquas ducit.

CAP. III.

De Ladano.

Ladanũ quid. LADANVM *liquor est ex folijs Cisti, in Cypro nascentis, cui Ledon nomen est exudans.* Is caprarum ope, si vera narrat Dioscorides, sic colligitur. Cùm hirci & capræ Cisti frondes pascuntur, his pinguetudinem quandam verno tempore innatam, barba tergunt, excipiúntque, atque eam ipsam villosis cruribus adhærescentem reportant, quam postea depectentes incolæ, & colo traiicientes coguntur in offas, & ita seruant, vocántque Ladanum, Officinæ Labdanum.

Hunc Ladanum excipiendi modum, tanquam fabulosum nonnulli aspernantur, nec tamen alium faciliorem substituunt. Verum cùm sit natura tenax & lentum, faciléque sequatur ad contactum, vt viscum funiculis attractis, & aliis pluribus modis excerpi potest.

Laudatur maximè Cyprium, odoratum, subuiride, facilè mollescens, quod arenas & sordes non collegit, nec squalidum est. Arabicum vilius est, & minus bonum.

Vim

Vim habet calefaciendi, & molliendi: venarum orificia aperit, capillum fluentem continet, addito vino nigro, myrrha & oleo myrtino. *Vires.*

Habetur non ex Cisso, hoc est, hedera, vt putauit Plinius, sed ex Cisto, quæ paruus est frutex, surculosus, lignosus, folia emittens longiora, nigricantia: tactu glutinosa, quæ pingue quoddam, odoratum, & resinosum vere exudant, quod arte qualibet collectum. Ladanum dicitur. Flores exiguos, albicantes, & paruis rosis similes gerit. *Ladanigera Cisti descriptio.*

CAP. IV.

De Hypocistide.

Præter Cistum Ledon, seu Ladanigeram, duæ traduntur aliæ varietates, vna mas dicitur, è cuius radicibus Hypocistis prosilit, quarum veluti spurium est germen, punici mali cytinis simile. Quibusdam Lunodorum, aliis Robethron, Fuschio fungus nominatum. Eius succus extrahitur, vt acaciæ, & concretus asseruatur. *Cistus mas.*

Altera Cistus fœmina dicitur: folia oblonga gerit, parum angusta: flores candidos & paruos, & semen in triquetro pericarpio pusillum: Ladanigeræ Cisto admodum similis est. *Cistus fœmina.*

Cistus mas paruus est frutex, maior thymo, foliis ocymi, sed rotundioribus, floribus rosaceis, qui fœminæ albæ sunt, & minores; radice lignosa, ac durissima, è cuius ferè medio Hypocistis velut infixa pullulat, vt viscum è quercus vel alterius arboris ramo. *Cistus mas.*

Rara admodum est Hypocistis, cuius loco vtimur acacia, quæ vires habet illi analogas, sed imbecilliores. Vim habet astringendi potissimam: prodest dysentericis, cœliacis, & sanguinem vndecunque excernentibus. Siccat quoque, & roborat, & ad fluxionum affectus omnes efficax est remedium. *Vires.*

CAP. V.

De Tartaro.

VT lactis sic vini substantia prorsus homogenea non est, sed varia: illius enim portio quædam butyrosa & leuior, alia caseosa, & crassior, ac grauior, quædam serosa, quæ medio modo se habet. Huius verò tenuis quoque portio flos vini dicitur, alia minus leuis, quæ medium dolium occupat, alia crassissima, quæ subsidet, & dolio facilè adhærescit, fæx vini dicta, quam recentiores Tartarum nominant, forsan, quod multorum Empiricorum sit Idolum, vt Tartac olim fuit Heuæorum, 4. *Reg. c.* 17. Magis tamen sic dictum puto, quod infimum vasis locum teneat.

Partes vini.

Licèt autem tartarum sit fæx vini, multis tamen dotibus commendatur: nam vt in corpore humano, humores aliqui, excrementa dicuntur benigna, & vtilia, vt semen, lac, & humores multi certis partibus ad certos vsus inclusi, sic etiam vini fæx vtilis est. Vinum enim, vt prouerbio fertur, non consistit sine fæce, diutiúsque cum eiusmodi excremento sine corruptela conseruatur, vt ignis cum cineribus.

Tartarū quid.

Ex eo manica incluso, in cella vinaria, aut alio vdo loco suspensa, oleosus educitur humor, quem oleum tartari vocant, quod è sacculo cannabino, & raro veluti per ephydrosim, & deliquium exudans, in subiectum vas guttatim delabitur, vt in nostra Officina demonstrauimus. Educitur quoque per ascensum, sed opere magis laborioso & minus vtili.

Oleum tartari.

Ex vsto tartaro fit cinis ille Lutetiæ frequentissimus, linteis dealbandis expetitus, quem Grauellatam vulgus nominat, qui etiam ad Pyroticorum confectionem, alióśque quosdam vsus laudatur. Tartarum enim in detergendo compar non habet, ait Cardanus: ob id sordida ac duris nata locis, & carnis excrescentias purgat, ac viuam carnem ostendit.

Grauellata.

CAP.

CAP. VI.

De succo glycyrrhizæ.

SVCCVS glycyrrhizæ ad multos vſus expetitur. Eſt enim Bechicum eximium, quod & per ſe vtiliter ad pulmonum & thoracis affectus ſumitur, & aliis medicamentis commiſcetur. Galenus eum præfert, qui è Creta delatus eſt, *lib.7. compoſ. med. ſecund. loc.*

Dicitur autem Græcis Glycyrrhiza, Officinis Liquiritia, Celſo iuxta Græcum idioma dulcis radix, vulgò rigolitia, Batauis, dulce lignum. Saporem enim dulciſſimum & gratiſſimum ſuccus eius exhibet, qui ſic educitur.

Modus educendi ſuccum glycyrrhizæ.

Radices glycyrrhizæ recentes & perhumidæ, Iulio menſe colliguntur, purgantur, & teruntur: dein ex aqua coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expreſſus ſuccus igni, vel ſole ſiccatur, & ſeruatur. Optimus, qui dulciſſimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui contractus ſplendeſcit; quique nigerrimus eſt, & linguæ ſubditus, tandem totus liqueſcit.

Laudari ſolet, qui ex Hiſpania defertur, vbi copioſiſſimus & optimus dicitur præparari: nullibi tamen melior & gratior reperitur, quàm in Officina Domini Larderij Pharmacopœi Pariſienſis, qui non modò ſolemnia quæuis medicamenta magna dexteritate, & ſolerti ingenio parat, ſed etiam vulgaria & ſimpliciora non aſpernatur, vt ſuccum glycyrrhizæ, quem ſolo parandi artificio guſtu ſuauem, & conſiſtentia commendabilem reddit.

Eſt verò glycyrrhiza colore foris buxeo, intus croceo, ligno lento, & fractu contumaci, ſapore dulci, quæ manſa ſitim extinguit, vnde & adipſas dicta. Improbatur intus alba, vel nigra, exucca, vetus, fragilis raphani modo, inter frangendum puluerem edens. Cætera de hac dicta ſunt *ſectione 4. lib. 1.* de medica materia.

CAP. VII.

De Cera.

Apibus mira est sagacitas, industria, & sedulitas in colligenda & conficienda cera, quæ nullibi terrarum citra horum animalculorum opem & laborem habetur. Solæ enim apiculæ faciunt, quæ nullus hominum potest. Solæ inter insecta homini & alimenta, & medicamenta suo opificio suppeditant.

Cera optima qua. Tot verò tantæque sunt ceræ commoditates, vt vix possint recenseri, inquit Plin. *cap.24. lib.22.* Laudatur flaua, odorata, modicè pinguis, pura, coacta,& alienæ omnis materiæ expers, mellis habitum quadantenus referens. Secundum locum obtinet candida, quæ vel suapte natura aliquando talis est, vt Pontica, sed sæpius artificio, nempe lotione, vt Tyrrhenica, *Galen. c. 14. li.1. compos.med.gen.* Cæteri colores sunt acquisititij,vt viridis ab ærugine, rubeus ab anchusa vel minio, niger ab atramento, vel charta vsta, à quibus mistis vires mutat. Semper verò melior est recens & subflaua, quæ cera virginea nominatur. *Cera virginea.*

Medium autem quodammodò tenet calefacientium,refrigerantium, humectantium, & exsiccantium. Habet verò quiddam etiam essentiæ crassæ, atque emplasticæ. Quamobrem aliorum medicamentorum,tum calefacientium, tum refrigerantium materia est, *c.23. lib.7 simplic.* Cera omnis mollit,inquit Dioscorides,calefacit,modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis. Vt alba reddatur, liquatur primùm ad ignem,deinde in aqua fontis pura demergitur,vbi permouetur,expurgatúrque.Galenus *c.14.li.1.compos. med.gen.* Alium modum, quo candidissima fit, docet Dioscorides, apud quem videndus, *c.105. lib.2.*

Vires.

Cera lotio & dealbatio

CAP.

CAP. VIII.

De succis quibusdam aliis, alio loco aptius descriptis.

Svcci seruantur consistentia, vel liquida, vt acetum, vinum, omphacium; vel solida, vt Aloë, Scammonium; vel media, vt Rob & sapæ, de quibus singulis suo ordine partim *in Officina nostra*, partim *in libro primo materiæ medicæ* disseruimus.

Mihi autem cum decies, imò bis tantùm repetita minimè placeant, ad singulorum examen vix videbor denuò rediturus: libenter enim exoptassem hoc opusculum in molem minorem contractum fuisse.

De Aloë porrò & Scammonio, cùm purgantia sint, *sectione secunda huius libri de materia Medica* satis superque disputauimus, in qua purgantium omnium simplicium naturam, & facultates accuratè descripsimus.

Succi fructuum in Rob, seu mellis consistentiam inspissati *in sectione quinta* explicatè enarrantur. De liquidis *prior primi libri sectio* copiosè differit.

Opopanax à succo Panacis nomen habet, cùm verius sit eiusdem gummeus liquor, qui vbi concreuit & aruit, colore foris est subflauo, intus candido, & odore graui, læuis, pinguis, friabilis, & in aqua facilè liquescens.

Aliorum succorum, vt Glaucij & Licij meminit Galenus, sed quia nunc eorum exoleuit vsus, in Pharmacopoliis aut raro, aut nunquam inueniuntur.

Finis Libri Primi.

DE MATERIA MEDICA

LIBER SECVNDVS.

SECTIO I.

De Mineralibus.

PRÆFATIO.

MEDICAMENTORVM *materia cùm multiplex sit, & à plantis, mineralibus, & animalibus desumatur, de ea primùm disseruimus, quam stirpium vniuersa propago suggerit: Sequitur nunc, vt mineralia perscrutemur, quæ fæcundissimam quotidie nobis medicam materiam suppeditant, ex qua*, melioris defectu, *eximia nonnunquam medicamenta paramus, quibus morbos contumacissimos, & qui aliorum præsidiorum vim eluserunt, oppugnamus & expugnamus. Externos maximè dico, qui ferrum & ignem sæpius expostulant*

ſtulant. Ad interiorum quoque ſanationem non tantùm conducunt, ſed etiam ad partium, quæ principatum tenent, robur, & facultatum recreationem mineralia quædam dantur, vt terra lemnia, bolus orientalis, & lapilli pretioſi: de quibus ordine, dilucidè, breuitérque hoc in ſecundo libro ſermo nobis erit. Licet autem mineralia ſeu foßilia dicantur, quæ è terræ fodinis & viſceribus eruuntur, vt terrarum, lapidum, & metallorum genera multa, attamen eorum ampliore ſignificato, ea quoque comprehenduntur, quæ ſenſus expertia è maris ſinu, alueo & litore, & aquarum voragine leguntur, vt ſalis & bituminis genera multa, quorum cenſu Ambarum coarctatur. Omnia igitur mineralia non tantum ſunt terræ, vel metalli quoddam genus, vt quidam ex Ariſt. colligunt, ſed ſalis, bituminis & lapidum genera ſub ſe complectuntur. De quibus ac ſingulis libenter diſſererem: Verum inſtituti mei ratio tantùm expoſtulat, vt de his breuiter agam, quæ medicaminum confectiones in Officina, ſeu antidotario noſtro deſcriptas ingrediuntur. Proinde mineralia tantùm præſtantiora & vſitatiora ad examen adducam, quæ quod triplici potiſsimum diſcrimine dignoſcantur, librum hunc in tres ſectiones diſponam. In

priore de terrarum, in secundo de lapidum, in tertio de metallorum natura & qualitatibus disputabo.

CAP. I.

De terra Lemnia.

TERRARVM medicarum præstantissima ea est, quam Officinæ nunc ab insula Lemno, ex qua defertur, Lemniam, nunc à sigillo illi impresso, terram sigillatam vocant. Eius plures notantur differentiæ; sed præstantior olim erat ea, quam in placentulas efformatam, sigillo Dianæ, quod capram referebat, illius sacerdos obsignabat.

Vera autem Sphragis, seu sigillata Lemnia, ex Dioscoride & Galeno, fuluo, seu rufo est colore, sicut & collis in Lemno, ex quo eruitur, & in quo nec arbor, nec herba, aut alia stirps, nisi ægrè fruticat, nec saxum natum inuenitur, sed terra illiusmodi tantum visitur.

Constantinopoli tamen eiusdem placentulæ cinetitij coloris adferuntur. Turcarum Imperatoris sigillo, quod nullius animalis effigiem, sed varios tantum characteres refert, notatæ, quæ pro vera Lemnia habentur, emuntur & seruantur.

Nusquam verò caprinus sanguis ab incolis, qui eam in pastillos cogunt, aut ab institoribus, qui ab iisdem emunt, eidem permiscetur, vt grauissimi quidam viri existimarunt.

Isthæc terra adeo pinguis est, vt è seuo constare videatur, dum in ore contenta dentibus confringitur.

Vires. Vim habet Antidoti contra pestem & morbos contagiosos, & malignæ qualitatis participes. Magis tamen credo ceremonias & superstitiones vanas Barbaræ, seu Turcicæ gentis, quam virium præstantiam terram nobilitare; quam si quibuslibet fas esset, ac sine

fastu

Tactu è fodinis eruere, magnam suæ celebritatis iacturam pati verisimile est.

Varietas characterum, quibus notatur, à magnatum varietate, qui ei sexta Augusti iuxta morem eruendæ & sigillandæ præfuerunt. Omnes autem characteres illi duas tantum Arabicas dictiones continent, Tin imachton, quæ terram sigillatam significant. *Tin imachton.*

CAP. II.

De bolo Armena.

ALIA quædam terra viribus eximia, ex Armenia Cappadociæ finitima aduehitur, quam Medici bolum Armenam, & bolum Orientalem vocant. Temporibus Galeni multum venit in vsum aduersus eam pestem, cuius meminit *lib.9. simplic.cap.7. Liberum est autem,* inquit, *appellare, vel lapidem, vt is, qui mihi primus donauit; vel terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.*

Non solum verò ex Armenia, sed multis aliis regionibus defertur. Laudatur, quæ calcis modo promptissimè in summum læuorem soluitur, pistillo adhibito, aut liquore quodam affuso, nec quidpiam arenosum habet admixtum, atque commanducata butyri modo liquescere videtur, & in gustu manifestam relinquit adstrictionem.

Valde siccat, astringit, & roborat: sanguinem fluentem sistit, catarrhum cohibet, dysentericis prodest, & vlceribus oris. *Vires.*

Plurimum quoque valet ad pestem: *Quotquot enim hoc medicamentum sumpserant*, inquit Galenus, *celeriter curati sunt.* At quibus non profuit, interierunt omnes, cum nec aliquo alio iuuarentur remedio. Vnde colligitur, his duntaxat auxilio non fuisse, qui erant incurabiles. Et, vt liberè dicam, bolus Armena Lemnia non est inefficacior, facilèque vt Turcarum peristiomatis seu tapetis; sic ipsorum sphragide Lemnia carere possumus.

CAP. III.

De aliis quibusdam terris minus vsualibus.

ALIÆ multæ sunt terræ ad refrigerandum, & meatus occludendos ab antiquis commendatæ, & olim in vsu medendi frequentissimæ, quas tamen posterior ætas nunc adeo despicit, vt à Pharmacopoliis prorsus excludantur, paucis exceptis, quæ ob candorem aut ruborem, aut alium colorem, seu flauum, seu alium insignem commendantur, & ab infectoribus expetuntur, & emuntur, vt Ocra, rubrica, terra Synopica, Creta, & aliæ multæ.

Melitea. Nonnullæ tamen vires habent medicas, easque eximias, vt terra Melitea, sic à Melita insula, ex qua deportatur, dicta, quæ contra pestem vtiliter datur. Contra venena quoque valere, experientia comprobauit, vnde multi pro terra Lemnia feliciter vsurpant.

Samia. Samia terræ species est in insula Samo effossa, cuius ex Dioscoride duæ species notantur; Prior dicitur ei Collyrium, quod, vt arbitror, in collyriis oculorum misceatur. *Samius aster.* Altera Samius aster appellatur, quod in ipsa quædam micæ stellarum modo eniteant, estque crustacea, & cotis modo prædensa, quidpiam viscosum obtinens. Hæc vritur & abluitur, vt terra Eretria, & vim habet consimilem; ob id sanguinis reiectionem cohibet. Illa Collyrium dicta, mollis est; candida, friabilis, & ore contenta linguæ adhærescit. Vtraque refrigerat, & fluxiones arcet.

Chia. Chia terra è Chio insula delata, Samiæ vultu & viribus valde affinis est, candida nempe, mollis, refrigeratoria, & astrictoria. Contra ambusta optimum est remedium, ex Galen. *lib. 9. simpl.* faciem erugat, splendidam facit, & cicatrices delet.

Selinusia Est alia Selinusia dicta, quam Galenus *lib. 9. simplic. cap. 4.* laudat ad Phlegmones mammarum, testium & inguinum incipientes. Est verò & colore, & consisten-

tia

tia, & viribus Chiæ finitima. Ambæ autem pulcherrima sunt ad ambusta remedia.

Cimoliæ adhuc meminit Dioscorid. cuius duo constituit genera, vnam candidam dicit, alteram purpurascentem. *Cimolia.*

Optima censetur pinguis & frigida, cùm tãgitur. Vtraque aceto diluta parotidas & tubercula discutit, inflammationes reprimit, & ambustis perbellè medetur.

Terra Eretria gleba est rubicunda, inquit Galenus *cap.126. lib. simplic. cuius est optima, quæ sine sabulo est, ac sine lapillis.* Dioscorides duplicem Eretriam facit, vnam albam, & cinericiam alteram; nullam rubicũdam. Quæ ad cinereum colorem vergit, si mollis fuerit, optima est. Eretria porrò vrbs est in Euboia prope Calcidem, in cuius agro dicta hæc terra effoditur, vnde nomen. Vim habet astringentem, refrigerantem, leuiter mollientem, caua explet, atque sanguinolenta conglutinat. *Eretria.*

Rubrica sic, quia rubet, dicta, vel Synopica est, ex Synope videl. Cappadociæ vrbe delata, à qua nomen, vel fabrilis dicitur, quod ea sæpius vtantur fabri ad lineas ducendas, infectis in ea funiculis. Quædam rubrica dicitur maculata, alia vnicolor; quædam mollis, alia dura, & spissa, alia pinguis, alia media. Omnes autem picturis sunt accommodatæ. Quia tamen siccant & astringunt, medicis vsibus inseruire, & emplastris vulnerariis, & siccantibus commisceri possunt. *Rubrica.*

Ochra species est terræ flauæ, quæ laudatur natione Attica, non lapidosa, friabilis, omnino lutea & læuissima. Vim habet astringendi, erodiendi, collectiones discutiendi, & excrescentias reprimendi. *Ex ea paratur medicamentum*, inquit Ætius, *quod multum valet ad collisa & vibices.* *Ochra.*

A Creta insula terra quædam nomen habet, quæ & Creta & Crerica nuncupatur, in multis tamen aliis regionibus passim & copiosa inuenitur. Eius multæ sunt differentiæ. Prima dicitur candida, quæ reliquas terras omnes albedine vincit, qua vtuntur artifices in lineis protrahendis. Est alia virescens ad eosdem vsus celebrata, Theodosia solet appellari. Est alia nigra, qua *Creta.* *Theodosia.*

& fabri & pictores, & sartores vtuntur. Omnes habent vim abstergendi, vnde ad vasa stannea, aut argentea sordida valent multum. Viridis plus habet acrimoniæ quàm alba; & nigra, quàm vtraque, ob id magis abstersoria, Galenus.

Pnigitis. *Melia.* *Ampelitis.* Inueniuntur adhuc apud Dioscoridem aliæ terræ, vt Pnigitis, Melia, & Ampelitis, quarum etiam meminit Galenus, sed tam ignaua est illarum virtus, aut certè tam parum commendatos pollicentur effectus, vt vix à iunioribus commendentur, qui glandibus relictis non imprudenter malunt tritico vesci. Quæ igitur inutilia sunt, non vtiliter describenda puto.

Alana. *Tripolis.* Lutetiæ subrubra quædam terra Alana, vulgò Tripolis dicta, circumfertur, sed quę tantùm vasis æneis tergendis inseruit, quibus aptè conuenit.

DE QVIBVSDAM FOSSILIBVS E MARI, TERRAQVE erutis, quæ inter metalla, lapides & terras ambigunt, Et primum.

CAP. IV.

De Chrysocolla, seu Borace.

CHRYSOCOLLA, officinis, quæ Mauritanorum idioma barbarum sæpe sequuntur. Borax dicta, in Armeniæ, Macedoniæ, & Cypri fodinis aurariis, argenteisve & interdum ærariis inuenitur. Laudatissima censetur Armeniaca, porraceúmque colorem refert, & saporem nitrosum, cum pauculo amarore. Laudatiorem putat Plinius, quæ in fodinis ærariis habetur, ex limo quodam hybernis rigoribus concreto in pumicis duritiem: Huic proxima, quæ in argentariis colligitur: minus bona

bona, quæ in aurariis. In plumbariis inuenitur omni alia deterior. Ab Auicenna capiſtrum auri, à Dioſcoride & Galeno Chryſocolla, hoc eſt, auricolla, ſeu gluten auri nuncupatur. Alio viride terræ, quod ſegetis lætè virentis habeat colorem: Minimè tamen ad tantam viriditatem accedit ea Chryſocolla, quæ in Pharmacopoliis habetur. *Capiſtrũ auri. Auricolla. Gluten auri. Viride terra.*

Eius autem duæ differentiæ traduntur; vna natiua eſt, ex vena puri in fodinis metallicis in duritiem punicis coaleſcens, quæ varium colorem nanciſcitur pro metallorum natura è quorum fodinis eruitur. Verùm quæ viridis eſt, in arte medicamentaria cæteris præſtat, vt flaueſcens auro ferruminando. *Species. Natiua.*

Eſt quædam factitia ex vrina pueri in ardentiſſimis caloribus ſolis in ærea pila ac piſtillo æreo tandiu agitata, donec in mellis aut vnguenti conſiſtentiam abierit, quod vlceribus ſordidis, cadauerofis, & curatu difficillimis, tum per ſe, tum aliis commiſtum medicamentis conducit, ex Galeno *lib. 9. ſimplic.* Natiuam ac foſſititiam tundit & abluit Dioſcorides, donec pura, ſynceráque ſpectetur, dein ſiccat, & recondit ad vſus. Eam ipſam qui vtere voluerit, multo tenuiorem habebit, *Dioſcor. cap. 104. lib. 5.* *Factitia.*

Chryſocolla calefacit, excreſcentem carnem cohibet, & modicè mordendo exeſt: Multis propterea vlceribus ad ſanitatem perducendis confert, ſed per os ſi ſumatur, periculoſa eſt. *Vires.*

CAP. V.

De Vitriolo, ſeu Calchanto.

CALCHANTVM Græci vocant, quod Latini modo ab atro colore, quo ſutorum pelles inficiuntur, atramentum ſutorium, modo à nitore vitri modo ſplendente, Vitriolum nominant. *Species.*

Eius tria Dioſcorides perhibet eſſe genera; Natiua duo, & Factitium vnum. Prius ex natiuis in terræ cuni- *1. 2.*

culis, ac visceribus, per se concretum reperitur. Alterum sub forma aquæ primum in quodam fodinarum lacu colligitur, quæ postea vase excepta cito concrescit vitriolum.

3. Factitium verò fit ex gleba quadam, maculis pluribus ferri rubiginem & æruginem referentibus cōspersa, aqua madefacta, transfusa, fermentata, solis ardoribus cocta, ex qua vitrioleus humor elicitur, qui postea calore, interdum solo Solis, interdum ignis in Calchantum abit. Plures alios idipsum faciendi modos docuit Plinius *cap.* 13. *lib.* 34. vt etiam artis metallicæ periti quos breuitatis gratia omitto.

Copparosa. Atramētum sutorium. Inter factitia Romanum cæteris præstat, olim Cyprium, Germanicum deterius, dicitúrque vulgò Copparosa, seu infectorium, vel atramentum sutorium, quod ad pelles inficiendas corrugatores vsurpant.

Natiuum, quod ex montibus Cypri eruitur, Stalacticum, hoc est, stillatitium, & pectum, id est, concretum nominatur. Tam naturale igitur, quàm factitium Cyprium nuncupatur, quod ex eius monte vel iam cretum eruatur, vel exudet aqua in idipsum cito concrescens, vel ante ex eiusdem terra eliciatur.

Est verò natiuum, seu fossile calciteos, misyos & soryos particeps, præsertim Cyprium, quod concrementum capescit ex aqua virescente, quæ ex ipsius monte continuo stillicidio delabitur in speluncam, abluítq; calcitim, misyn & soryn, sponteque coagulata fit Calchantum: vnde facilis huius in illa transitus: hęc enim tempore omnia inter se commeant, & Galenus Calchantum tractu temporis consenescens in calcitin trāsire sæpe conspexit, *lib.9 simpl*

Præfertur autem ad medicos vsus album & natiuum, quod metallicolæ chymici ex suo sulphure & mercurio, tanquam spermate prognatum perhibent, & sæpe ad omnes affectus sine discrimine præbent. Ex eo liquorem quendam acidissimum eliciunt, acidulum vitreoli sæpe vocitant, cuius aliquot guttæ syrupo violato permixtæ, eundem rubellum, & elegantem colore, & sapore efficiunt. Idem præstat oleum sulphuris; & vtrumque rosatum infusioni paucula quantitate

Oleum sulphuris

come-

mixtum, vel alterutrius tantùm aliquot guttulæ ei ipsi dilutæ, liquorem totum efficiunt rubeum, quam tincturam rosarum nominant.

Tinctura rosarum.

A calciti emplastrum quoddam Diacalciteos nomine in Pharmacopoliis paratur, quod Diapalma & emplastrum palmeum frequentius, nec melius appellatur, nec palmam enim, nec calcitim admittit, ob raritatem. Calcitis enim, misy, sory, melanteria, diphryges, & alia pleraque ab antiquis celebrata, nunc ferè inuisa, incognitáque iacent, vnde pro calciti calchantum ei finitimum, & in quam vetustate commeat, ex Galeno substituitur. Rectè quoque substitui poterit in misyos, sóryos, & melanteriæ locum, hæc enim omnia magnam inter se cognitionem habent, & vires fermè similes, sed colorem ac consistentiam dissimilem.

Vires.

Calchantum natura dotibus eximiis locupletauit, quas artis medicæ proceres agnorunt, & descripserunt. Dioscorides nempe, Galenus, Ætius, Paulus Ægineta, & Oribasius. Calefacit, astringit, siccat, latas ventris tineas necat, aduersus hausta fungorum venena prodest, carnes humidas seruat, & serum absumendo contrahit, putredinem arcet, robur partibus intimis conciliat. Foris adhibitum astringit, expurgat vlcera, corrugat aluminis ei cognati modo, & aquæ Spadenses Pucenses que vitiolina qualitate refertę, quasi miraculo quodam affectus deploratos perfectè sanant. Mutuantur autem aquæ dictæ vim illam insignem à calchanto, cuius energia omnes omnium partium helices & sinus peruadunt, quod obest, euertunt, quod prodest, non lædunt, nec tangunt, quod laxius est, stringunt, quod strictius, laxant, crassius incidunt, liquant, tenuant, expellunt.

Aqua Spadenses.

Præter tamen commoditates tot insignes sua quoque habet incommoda: Cacostomachum enim est, acre, erodens & vomitorium, ob id multi monachi & mulierculæ ad febrium circuitus quotidianos, & quartanos donant incerto pondere, quandoque vino, quandoque rosea solutum, & sæpe vomitu vehementius citato febris soluitur: Sæpe quoque sic datum ab imperitis medicamentum morbo ipso magis formidolosum.

Calchanti incommoda.

CAP. IV.

De Alumine.

Alumen quid. *Eius species.* ALVMEN est veluti muria terræ, ait Plinius *cap. 15. libro 35.* cuius tria Dioscorides genera facit. Strongile seu rotundum, liquidum & scissile. Priora duo nunc vel raro, vel nunquam visuntur. Posterius nempe scissile à multis alumen plumeum vocatur: vtriusque enim adeo est facies similis, vt vix alterum ab altero distinguatur. Differunt tamen natura & qualitatibus: nam *Scissile.* Scissile vim habet astringendi manifestissimam, vritúrque; *Plumeũ.* Plumeum acre est, & à flamma tutum inuictúmque manet; videtúrque esse lapis Amiantus, qui ligni modo plurimis constat lineis incursantibus, nec igni comburitur, quem multi pro illo Amento sumunt, quod vnguentum citrinum ingreditur.

Est aliud maximè vulgare & vsuale, glaciei, aut crystalli modo lucidum & spissum, ac durum, vnde alumen *Alumen rupeum.* rupeum Medicis dicitur; hócque semper solet vsurpari, cum alumen absolutè dicitur. Huius elaborandi & faciendi modus & longus, & laboriosius est, quem accuratè Matthiolus describit. Est quoddam nigrum in Cypro, cuius meminit Plinius.

Rotundũ Sacharinum. Sunt, qui rotundum alumen esse dicunt, quod nonnulli alio nomine Zucharinum vocant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo & rosacea aqua confectum. *Liquidũ.* Liquidum Matthiolus vidit, contrectauit, & gustauit, nec quicquam vnquam magis astrictorium percepit.

Præter dicta quædam adhuc inueniuntur factitia, vt *Catinũ.* Catinum, ex cineribus plantæ Kali, seu Sodæ vulgaris; *Squamosum.* vt alumen squamosum, quod fit è lapide speculari, instar vitri pellucido, quem malè nonnulli Talcum vocitant; vt alumen fæcum, quod è vini fæcibus vstis & al-*Alumen fæcum.* befactis paratur. Parandi modum describere duxi superfluum, quod eiusmodi aluminum nullus nũc fit vsus.

Omne alumen crassarum est partium, & multum astringit,

astringit, vnde Stypterion, quasi stypticum dicitur: mediocriter calefacit, expurgat, vlcera putrida emendat, humida siccat, carnem supercrescentem absumit, pruritum tollit, scabiem sanat, ad multa medicamenta vlcerib is destinata vtiliter accedit.

CAP. VII.

De Sale.

VT nihil communius, nihil frequentius & vtilius, sic nihil notius sale, sine quo belluæ quidem viuunt, nos verò nequimus. Eius autem multæ differentiæ dantur, vt marinus, fossilis, lacustris, fluuiatilis.

Marinus communior est, præstantiórque, quo tota Gallia vtitur. Fossilis, quem officinæ salem gemmæ vocant, in fodinis lapidum modo exciditur, ac frangitur, & instar crystalli splendens eruitur, vnde gemmeus dictus. Hic in ignem coniectus, non cæterorum modo crepitat, sed vt ferrum ignescit. *Marinus* *Fossilis.* *Gemeus.*

Est & sal Indus, quem Mesue ad pilularum de lapide lazuli confectionem accedere facit. Sed cum desit, gemmeum substituimus. Falluntur, qui putant, Mesuem salis Indi nomine sacharum tabarzet intelligere suum, aut nostrum candidum, cum & Indi suum salem habeant, quem Oromeno monte glebis ingentibus effodiunt, cuius loco gemmeus valde conuenit, vt ad acuendam agarici aut polydodij vim pigriorem. *Sal Indus.*

Sal ammoniacus, seu armeniacus, vt nonnulli dicunt, non magno incommodo ratus est, vt qui sapore & colore sit ingratus, nec eximiis dotibus commendatus. Sub arena in Cyranaica regione concrescit in laminas, exterius venis nigricantibus; colore ad alumen Schiston accedit, vt sal alkali aut catinum. *Ammoniacus.* *Sal alkali.*

A Dioscoride *cap.* 126. *lib.* 5. laudatur sal lacustris, tum & Phrygius, nomine tapeus, aut tritæus, aut gantæus. *Lacustris* *Phrygius.*

Nos nostrum præferimus.

Flos salis. Flos salis flumine Nilo defluens apud nos non visitur, nec expetitur, éstque velut spuma fluminis huius, vt spuma salis, flos spumosi maris, de quibus videndus Dioscorides. *Spuma salis.*

Nitrum. Aliud salis genus dicitur nitrum duplici signatum discrimine; prius est nitrum Dioscoridis, & antiquorum, leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum, quod ad nos deuehi desiit: alterum est vulgare, salnitrum; vulgare, seu litrum, aut sal petræ dictum, quod Pyrij huius pulueris confectionem ingreditur, qui ad tormenta bellica in multis Galliæ vrbibus ex aquis nitrosis paratur. *Salnitrũ. Litrum. Sal petra.*

Aphronitrum. Dum multa coctione elaboratur, aphronitrum eructat, seu spumam nitri, ab ea diuersam, cuius veteres meminerunt, quæ non arte educta, sed natiua creditur, vt & lanugo quædam friabilis, alba & salsuginosa, quæ parietibus multis adnascitur, quæ flos nitri iudicatur.

Flos nitri. Nitri conficiendi modus, cum ad Pharmacopœum minimè spectet, de eo nunc silebo.

Vires. Salis dotes magnæ quidem & multæ sunt, & vsibus humanis plurimum expetitæ. In arte tamen Pharmacaria non adeo necessariæ, vt multi putant, qui salem multorum mixtorum arte Spagyrica educentes, de eo mira & sæpe vana prædicant. Purgatoriam enim medicamentorum facultatem in sale consistere mordicus tenent, atque vbi eorum extractum quoddam habuerunt, salem se habere asseuerant. Insignem autem conseruandi vim habet: astringit, abstergit, expurgat, discutit, reprimit, extenuat, & à putredine vindicat. Alius autem alio præstantior est.

Muria. Muria cum sit illius velut liquamen, eosdem effectus exhibet; clysteribus vtiliter admiscetur ad pigriorem facultatem expultricem excitandam, qualis esse solet in catoche, lethargo, & apoplexia detentis.

AP.

CAP. VIII.

De Bitumine.

BITVMEN Asphaltos Græcis dictum, est *veluti terra pinguitudo aquis supernatans, quæ ad littus disiecta concrescit, densatur, ac dura, tenacissimáque redditur, & facilè flammam concipit.* Quamdiu bitumen innatat aquis, molle est; vbi exemptum est, spissatur, fitque pice etiam sicca durius; sed facilè adhibitum igni liquatur. *Bitumen quid.*

Bituminosi verò sunt lacus multi; sed maximè insignis & bituminosus est, qui in Iudæa cernitur; ob id Asphalites dictus. Vocatur & mare mortuum, tum ob vastitatem, tum quia ipsius aqua ferè manet immota, non procellosa, grauis, salsa, crassa, fœtida, in qua nec plantæ, nec animalia nascuntur, nec iniecta nutrit, nec in ipsius sinum admittit. *Sodomeus lacus.*

Inter bitumina solida numeratur à quibusdam aliud fossile & terrenum, nonnullis malè terra ampelitis, aliis melius, carbo petræ dictum: cuius generis esse videtur gagates, seu obsidianus lapis, ex quo globuli precarij & imagunculæ sæpe fiunt, quæ peregrinorum pileis gestantur. *Carbo petræ. Lapis obsidianus.*

Non est verò bitumen omne densum ac durum, sed quoddam datur liquidum perpetuò ac fluidum, Naphta nominatum, quod bituminis Babylonij est colamen, colore candidum, ignis rapacissimum. Tanta enim est huic cum igne cognatio, ut protinus transiliat in ipsum, vndecunque visum. Inuenitur etiam quoddam nigrum. *Naphta.*

Vt bitumen Iudaicum ac Sodomeum ad nos minimè defertur verum & natiuum, eius loco pissaphaltum, aut quid factitium ex petroleo, pice, & aliis quibusdam; sic neque etiam naphta: cuius loco cognatum quoddam liquamen assumi potest, ex agro Mutinensi deciduum, quod Saxoleum, seu Petroleum, quasi oleum è petra eductum nominant. Vtriusque enim eadem consistentia, color, virtus. Est vero Pissaphaltos, *Petroleũ. Pissaphaltos.*

de quo supra, *picis & bituminis commixtio*, vt nomen ipsum indicat, quam nonnulli pro Mumia vsurpant, de qua postea.

Munia.

Vires.

Bitumen omne discutit, emollit, glutinat, ab inflammatione tuetur, proptosim vteri, & strangulationes, olfactu, suffitu & impositu emendat: sed raro, nisi adulterinum inuenitur.

Naphta extenuat, incidit, digerit, penetrat, frigidos & crassos humores ex quauis parte corporis absumit: Neruorum resolutioni, tremori, & articulorum morbis à causa frigida medetur.

Sperma ceti quid. Ambra subalbida. Flos maris.

Inter bitumina recensentur adhuc quædam *velut pinguitudo furfurosa*, quæ à nonnullis sperma ceti, ab aliis ambra subalbida, à multis flos maris dicitur: colligitur enim in mari, cuius est *aliqua pinguis spuma*, *& tanquam flos innatans*, & à quibusdam putatur esse ἄλος ἄνθος Dioscoridis.

CAP. IX.

De Sulphure.

Species. Natiuũ vnde.

SVLPHVR vel natiuum est, ac fossile, apyron, seu viuum dictum; vel factitium. Illud ex quadam pingui terræ substantia sponte naturæ generatur; plurimum verò in Lipara & Melo, atque iisdem in locis, vbi factitij vena foditur. Laudatur nitedulæ modo splendens, pellucidum, nec lapidosum, exterius colore subcineritio, intus cum frangitur, subluteo.

Quodnã optimũ.

Multi montes magna sui parte sulphure constant, inter quos nonnulli, vt Ætna, perpetuis flammis coruscant.

Factitiũ vnde.

Factitium ex pingui quadam gleba paratur, quæ in fodinis sulphureis eruitur. Modus conficiendi quibusdam rusticis eo in opere exercitatis & peritis relinquendus. Probatur virescens & præpingue.

Cum igne sulphur magnam habet cognationem; statim

tin enim prunis adhibitum accenditur, nec vnquam ectinguitur, donec prorsus oleosa ac pinguis eius substantia igni absumpta fuerit.

Color non idem omni sulphuri: aliud enim viridius, aliud magis luteum, aut cinereum, aut pallidum, aut lucidum; vnde plura duobus eius perhibentur esse genera. Nam Plinius quatuor enumerat, quorum nonnulla duriora sunt; alia pinguiora, alia citius flammam concipiunt.

Id autem sulphur vulgare non est, de quo Chymici multa futilia ridiculáque somniant, quod licet mixtum sit, mixtorum tamen esse principium asseuerant. Verum ea de re nunc non est disserendi locus.

Oleum sulphuris

Ex sulphure pinguem quendam liquorem educunt ad multa efficacissimum, sed qui tantum debet à peritis tractari, ne plus obsit, quàm prosit. Paratur adhuc ex eo quidam puluis ad vitia pulmonum commendatus; cuius interdum vim eximiam euentus indicat.

Diasulphur.

Ab eo quoque nomen assumit medicamentum apud Mesuem Diasulphur nominatum.

Vires.

Sulphur, calefacit, coquit, resoluit: Tussientibus & asthmaticis prodest, atque ouo sumptum, aut suffitum, sputum mouet. Pruritum toto corpore erumpentem cum butyro vel axungia suilla mitigat & tollit, & terebinthinæ commixtum lichenas, scabros vngues, & psoram curat.

CAP. X.

De Ambaro grisco.

AMBARVM vulgo griseum dictum, veteribus vix cognitum, nec balenæ semen est, aut alterius ceti excrementum, nec quarundam auium herbis odoriferis in insula de Maldina educatorum stercus, quod maris allisionibus alluuionibúsq; è scopulis abraditur, vt quidam putauit; etiam fungi marini species, è fundo, vbi nascitur, agitatione maris

priore de terrarum, in secundo de lapidum, in tertio de metallorum natura & qualitatibus disputabo.

CAP. I.

De terra Lemnia.

TERRARVM medicarum præstantissima ea est, quam Officinæ nunc ab insula Lemno, ex qua defertur, Lemniam, nunc à sigillo illi impresso, terram sigillatam vocant. Eius plures notantur differentiæ; sed præstantior olim erat ea, quam in placentulas efformatam, sigillo Dianæ, quod capram referebat, illius sacerdos obsignabat.

Vera autem Sphragis, seu sigillata Lemnia, ex Dioscoride & Galeno, fuluo, seu rufo est colore, sicut & collis in Lemno, ex quo eruitur, & in quo nec arbor, nec herba, aut alia stirps, nisi ægrè fruticat, nec saxum natum inuenitur, sed terra illiusmodi tantum visitur.

Constantinopoli tamen eiusdem placentulæ cinetitij coloris adferuntur. Turcarum Imperatoris sigillo, quod nullius animalis effigiem, sed varios tantum characteres refert, notatæ, quæ pro vera Lemnia habentur, emuntur & seruantur.

Nusquam verò caprinus sanguis ab incolis, qui eam in pastillos cogunt, aut ab institoribus, qui ab iisdem emunt, eidem permiscetur, vt grauissimi quidam viri existimarunt.

Isthæc terra adeo pinguis est, vt è seuo constare videatur, dum in ore contenta dentibus confringitur.

Vires. Vim habet Antidoti contra pestem & morbos contagiosos, & malignæ qualitatis participes. Magis tamen credo ceremonias & superstitiones vanas Barbaræ, seu Turcicæ gentis, quam virium præstantiam terram nobilitare; quam si quibuslibet fas esset, ac sine

fastu

Fastu è fodinis eruere, magnam suæ celebritatis iacturam pati verisimile est.

Varietas characterum, quibus notatur, à magnatum varietate, qui ei sexta Augusti iuxta morem eruendæ & sigillandæ præfuerunt. Omnes autem characteres illi duas tantum Arabicas dictiones continent, Tin imachton, quæ terram sigillatam significant. *Tin imachton.*

CAP. II.

De bolo Armena.

ALIA quædam terra viribus eximia, ex Armenia Cappadociæ finitima aduehitur, quam Medici bolum Armenam, & bolum Orientalem vocant. Temporibus Galeni multum venit in vsum aduersus eam pestem, cuius meminit *lib.9. simplic.cap.7. Liberum est autem*, inquit, *appellare, vel lapidem, vt is, qui mihi primus donauit; vel terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.*

Non solum verò ex Armenia, sed multis aliis regionibus defertur. Laudatur, quæ calcis modo promptissimè in summum læuorem soluitur, pistillo adhibito, aut liquore quodam affuso, nec quidpiam arenosum habet admixtum, atque commanducata butyri modo liquescere videtur, & in gustu manifestam relinquit adstrictionem.

Valde siccat, astringit, & roborat: sanguinem fluentem sistit, catarrhum cohibet, dysentericis prodest, & vlceribus oris. *Vires.*

Plurimum quoque valet ad pestem: *Quotquot enim hoc medicamentum sumpserant*, inquit Galenus, *celeriter curati sunt.* At quibus non profuit, interierunt omnes, cum nec aliquo alio iuuarentur remedio. Vnde colligitur, his duntaxat auxilio non fuisse, qui erant incurabiles. Et, vt liberè dicam, bolus Armena Lemnia non est inefficacior, facileque vt Turcarum peristiomatis seu tapetis, sic ipsorum sphragide Lemnia carere possumus.

CAP. III.

De aliis quibusdam terris minus vsualibus.

ALIÆ multæ sunt terræ ad refrigerandum, & meatus occludendos ab antiquis commendatæ, & olim in vsu medendi frequentissimæ, quas tamen posterior ætas nunc adeo despicit, vt à Pharmacopoliis prorsus excludantur, paucis exceptis, quæ ob candorem aut ruborem, aut alium colorem, seu flauum, seu alium insignem commendantur, & ab infectoribus expetuntur, & emuntur, vt Ocra, rubrica, terra Synopica, Creta, & aliæ multæ.

Melitea. Nonnullæ tamen vires habent medicas, easque eximias, vt terra Melitea, sic à Melita insula, ex qua deportatur, dicta, quæ contra pestem vtiliter datur. Contra venena quoque valere, experientia comprobauit, vnde multi pro terra Lemnia feliciter vsurpant.

Samia. Samia terræ species est in insula Samo effossa, cuius ex Dioscoride duæ species notantur; Prior dicitur ei Collyrium, quod, vt arbitror, in collyriis oculorum misceatur. *Samius aster.* Altera Samius aster appellatur, quod in ipsa quædam micæ stellarum modo eniteant, estque crustacea, & cotis modo prædensa, quidpiam viscosum obtinens. Hæc vritur & abluitur, vt terra Eretria, & vim habet consimilem; ob id sanguinis reiectionem cohibet. Illa Collyrium dicta, mollis est; candida, friabilis, & ore contenta linguæ adhærescit. Vtraque refrigerat, & fluxiones arcet.

Chia. Chia terra è Chio insula delata, Samiæ vultu & viribus valde affinis est, candida nempe, mollis, refrigeratoria, & astrictoria. Contra ambusta optimum est remedium, ex Galen. *lib. 9. simpl.* faciem erugat, splendidam facit, & cicatrices delet.

Selinusia Est alia Selinusia dicta, quam Galenus *lib. 9. simplic. cap. 4.* laudat ad Phlegmones mammarum, testium & inguinum incipientes. Est verò & colore, & consisten-

tia, & viribus Chiæ finitima. Ambæ autem pulcherrima sunt ad ambusta remedia.

Cimolia. Cimoliæ adhuc meminit Dioscorid. cuius duo constituit genera, vnam candidam dicit, alteram purpurascentem.

Optima censetur pinguis & frigida, cùm tãgitur. Vtraque aceto diluta parotidas & tubercula discutit, inflammationes reprimit, & ambustis perbellè medetur.

Eretria. *Terra Eretria gleba est rubicunda*, inquit Galenus *cap.126. lib. simplic. cuius est optima, quæ sine sabulo est, ac sine lapillis.* Dioscorides duplicem Eretriam facit, vnam albam, & cinericiam alteram; nullam rubicũdam. Quæ ad cinereum colorem vergit, si mollis fuerit, optima est. Eretria porrò vrbs est in Euboia prope Calcidem, in cuius agro dicta hæc terra effoditur, vnde nomen. Vim habet astringentem, refrigerantem, leuiter mollientem, caua explet, atque sanguinolenta conglutinat.

Rubrica. Rubrica sic, quia rubet, dicta, vel Synopica est, ex Synope videl. Cappadociæ vrbe delata, à qua nomen, vel fabrilis dicitur, quod ea sæpius vtantur fabri ad lineas ducendas infectis in ea funiculis. Quædam rubrica dicitur maculata, alia vnicolor; quædam mollis, alia dura, & spissa, alia pinguis, alia media. Omnes autem picturis sunt accommodatæ. Quia tamen siccant & astringunt, medicis vsibus inseruire, & emplastris vulnerariis, & siccantibus commisceri possunt.

Ochra. Ochra species est terræ flauæ, quæ laudatur natione Attica, non lapidosa, friabilis, omnino lutea & læuissima. Vim habet astringendi, erodiendi, collectiones discutiendi, & excrescentias reprimendi. *Ex ea paratur medicamentum*, inquit Ætius, *quod multum valet ad collisa & vibices.*

Creta. A Creta insula terra quædam nomen habet, quæ & Creta & Cretica nuncupatur, in multis tamen aliis regionibus passim & copiosa inuenitur. Eius multæ sunt differentiæ. Prima dicitur candida, quæ reliquas terras omnes albedine vincit, qua vtuntur artifices in lineis protrahendis. Est alia virescens ad eosdem vsus celebrata, Theodosia solet appellari. Est alia nigra, qua *Theodosia.*

& fabri & pictores, & sartores vtuntur. Omnes habent vim abstergendi, vnde ad vasa stannea, aut argentea sordida valent multum. Viridis plus habet acrimoniæ quàm alba; & nigra, quàm vtraque, ob id magis abstersoria, Galenus.

Pnigitis. Melia. Ampelitis. Inueniuntur adhuc apud Dioscoridem aliæ terræ, vt Pnigitis, Melia, & Ampelitis, quarum etiam meminit Galenus, sed tam ignaua est illarum virtus, aut certè tam parum commendatos pollicentur effectus, vt vix à iunioribus commendentur, qui glandibus relictis non imprudenter malunt tritico vesci. Quæ igitur inutilia sunt, non vtiliter describenda puto.

Alana. Tripolis. Lutetiæ subrubra quædam terra Alana, vulgò Tripolis dicta, circumfertur, sed quę tantùm vasis æneis tergendis inseruit, quibus aptè conuenit.

DE QVIBVSDAM FOSSILIBVS E MARI, TERRAQVE erutis, quæ inter metalla, lapides & terras ambigunt, Et primum.

CAP IV.

De Chrysocolla, seu Borace.

CHRYSOCOLLA, officinis, quæ Mauritanorum idioma barbarum sæpe sequuntur. Borax dicta, in Armeniæ, Macedoniæ, & Cypri fodinis aurariis, argenteisve & interdum ærariis inuenitur. Laudatissima censetur Armeniaca, porraceúmque colorem refert, & saporem nitrosum, cum pauculo amarore. Laudatiorem putat Plinius, quæ in fodinis ærariis habetur, ex limo quodam hybernis rigoribus cencreto in pumicis duritiem: Huic proxima, quæ in argentariis colligitur: minus bona

bona, quæ in aurariis. In plumbariis inuenitur omni alia deterior. Ab Auicenna capistrum auri, à Dioscoride & Galeno Chrysocolla, hoc est, auricolla, seu gluten auri nuncupatur. Alio viride terræ, quod segetis læte virentis habeat colorem: Minimè tamen ad tantam viriditatem accedit ea Chrysocolla, quæ in Pharmacopoliis habetur. *Capistrũ auri. Auricolla. Gluten auri. Viride terræ.*

Eius autem duæ differentiæ traduntur; vna natiua est, ex vena puri in fodinis metallicis in duritiem pumicis coalescens, quæ varium colorem nanciscitur pro metallorum natura è quorum fodinis eruitur. Verùm quæ viridis est, in arte medicamentaria cæteris præstat, vt flauescens auro ferruminando. *Species. Natiua.*

Est quædam factitia ex vrina pueri in ardentissimis caloribus solis in ærea pila ac pistillo æreo tandiu agitata, donec in mellis aut vnguenti consistentiam abierit, quod vlceribus sordidis, cadauerosis, & curatu difficillimis, tum per se, tum aliis commistum medicamentis conducit, ex Galeno *lib. 9. simplic.* Natiuam ac fossititiam tundit & abluit Dioscorides, donec pura, synceráque spectetur, dein siccat, & recondit ad vsus. Eam ipsam qui vtere voluerit, multo tenuiorem habebit, *Dioscor. cap. 104. lib. 5.* *Factitia.*

Chrysocolla calefacit, excrescentem carnem cohibet, & modicè mordendo exest: Multis propterea vlceribus ad sanitatem perducendis confert, sed per os si sumatur, periculosa est. *Vires.*

CAP. V.

De Vitriolo, seu Calchanto.

CALCHANTVM Græci vocant, quod Latini modo ab atro colore, quo sutorum pelles inficiuntur, atramentum sutorium, modo à nitore vitri modo splendente, Vitriolum nominant.

Eius tria Dioscorides perhibet esse genera; Natiua duo, & Factitium vnum. Prius ex natiuis in terræ cuni- *Species. 1. 2.*

que lucernis admotum, lumen extinguit. Modus extrahendi & inspissandi facilis est, quem qui non nouit, ex Dioscoride noscat.

Est autem cucumer agrestis, quem anguinum & asininum appellant, satiuo valde similis, nisi quod folia minus angulosa sunt, & magis incana, fructus verò multo minores, ex pallido virescentes, vt & tota planta, seminibus & succo pleni, qui tacti protinus exiliunt, instar Persicariæ siliquosæ, quam ob id *noli me tangere* vocitant.

Vires. Cucumeris agrestis & fructus ipsius succus, quem Elaterium vocant, inquit Galen. *lib.* 8. *simpl.* ad medicationes accommodus est. Summè amarus, ordine secundo calidus, menses mouet, fœtum interimit, & aluum turbando aquas ducit.

CAP. III.

De Ladano.

Ladanū quid. LADAMVM *liquor est ex folijs Cisti, in Cypro nascentis, cui Ledon nomen est exudans.* Is caprarum ope, si vera narrat Dioscorides, sic colligitur. Cùm hirci & capræ Cisti frondes pascuntur, his pinguetudinem quandam verno tempore innatam, barba tergunt, excipiúntque, atque eam ipsam villosis cruribus adhæréscentem reportant, quam postea depectentes incolæ, & colo traiicientes coguntur in offas, & ita seruant, vocántque Ladanum, Officinæ Labdanum.

Hunc Ladanum excipiendi modum, tanquam fabulosum nonnulli aspernantur, nec tamen alium faciliorem substituunt. Verum cùm sit natura tenax & lentum, faciléque sequatur ad contactum, vt viscum funiculis attractis, & aliis pluribus modis excerpi potest.

Laudatur maximè Cyprium, odoratum, subuiride, facilè mollescens, quod arenas & sordes non collegit, nec squalidum est. Arabicum vilius est, & minus bonum.

Vim

Vim habet calefaciendi, & molliendi: venarum orificia aperit, capillum fluentem continet, addito vino nigro, myrrha & oleo myrtino. *Vires.*

Habetur non ex Ciſſo, hoc eſt, hedera, vt putauit Plinius, ſed ex Ciſto, quæ paruus eſt frutex, ſurculoſus, lignoſus, folia emittens longiora, nigricantia: tactu glutinoſa, quæ pingue quoddam, odoratum, & reſinoſum vere exudant, quod arte qualibet collectum Ladanum dicitur. Flores exiguos, albicantes, & paruis roſis ſimiles gerit. *Ladanigeræ Ciſti deſcriptio.*

CAP. IV.

De Hypociſtide.

PRÆTER Ciſtum Ledon, ſeu Ladanigeram, duæ traduntur aliæ varietates, vna mas dicitur, è cuius radicibus Hypociſtis proſilit, quarum veluti ſpurium eſt germen, punici mali cytinis ſimile. Quibuſdam Lunodorum, aliis Robethron, Fuſchio fungus nominatum. Eius ſuccus extrahitur, vt acaciæ, & concretus aſſeruatur. *Ciſtus mas.*

Altera Ciſtus fœmina dicitur: folia oblonga gerit, parum anguſta: flores candidos & paruos, & ſemen in triquetro pericarpio puſillum: Ladanigeræ Ciſto admodum ſimilis eſt. *Ciſtus fœmina.*

Ciſtus mas paruus eſt frutex, maior thymo, foliis oxymi, ſed rotundioribus, floribus roſaceis, qui fœminæ albæ ſunt, & minores; radice lignoſa, ac duriſſima, è cuius ferè medio Hypociſtis velut infixa pullulat, vt viſcum è quercus vel alterius arboris ramo. *Ciſtus mas.*

Rara admodum eſt Hypociſtis, cuius loco vtimur acacia, quæ vires habet illi analogas, ſed imbecilliores. Vim habet aſtringendi potiſſimam: prodeſt dyſentericis, cœliacis, & ſanguinem vndecunque excernentibus. Siccat quoque, & roborat, & ad fluxionum affectus omnes efficax eſt remedium. *Vires.*

CAP. V.

De Tartaro.

VT lactis sic vini substantia prorsus homogenea non est, sed varia: illius enim portio quædam butyrosa & leuior, alia caseosa, & crassior, ac grauior, quædam serosa, quæ medio modo se habet. Huius verò tenuis quoque portio flos vini dicitur, alia minus leuis, quæ medium dolium occupat, alia crassissima, quæ subsidet, & dolio facilè adhærescit, fæx vini dicta, quam recentiores Tartarum nominant, forsan, quod multorum Empiricorum sit Idolum, vt Tartac olim fuit Heuæorum, 4 *Reg.c.*17. Magis tamen sic dictum puto, quod infimum vasis locum teneat.

Partes vini.

Tartari quid.

Licèt autem tartarum sit fæx vini, multis tamen dotibus commendatur: nam vt in corpore humano, humores aliqui, excrementa dicuntur benigna, & vtilia, vt semen, lac, & humores multi certis partibus ad certos vsus inclusi, sic etiam vini fæx vtilis est. Vinum enim, vt prouerbio fertur, non consistit sine fæce, diutiúsque cum eiusmodi excremento sine corruptela conseruatur, vt ignis cum cineribus.

Oleum tartari.

Ex eo manica incluso, in cella vinaria, aut alio vdo loco suspensa, oleosus educitur humor, quem oleum tartari vocant, quod è sacculo cannabino, & raro veluti per ephydrosim, & deliquium exudans, in subiectum vas guttatim delabitur, vt in nostra Officina demonstrauimus. Educitur quoque per ascensum, sed opere magis laborioso & minus vtili.

Grauellata.

Ex vsto tartaro fit cinis ille Lutetiæ frequentissimus, linteis dealbandis expetitus, quem Grauellatam vulgus nominat, qui etiam ad Pyroticorum confectionem, aliósque quosdam vsus laudatur. Tartarum enim in detergendo compar non habet, ait Cardanus: ob id sordida ac duris nata locis, & carnis excrescentias purgat, ac viuam carnem ostendit.

CAP.

CAP. VI.

De succo glycyrrhizæ.

SVCCVS glycyrrhizæ ad multos vsus expetitur. Est enim Bechicum eximium, quod & per se vtiliter ad pulmonum & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. Galenus eum præfert, qui è Creta delatus est, *lib.7. compos. med. secund. loc.*

Dicitur autem Græcis Glycyrrhiza, Officinis Liquiritia, Celso iuxta Græcum idioma dulcis radix, vulgò rigolitia, Batauis, dulce lignum. Saporem enim dulcissimum & gratissimum succus eius exhibet, qui sic educitur.

Modus educendi succum glycyrrhizæ.

Radices glycyrrhizæ recentes & perhumidæ, Iulio mense colliguntur, purgantur, & teruntur: dein ex aquâ coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igni, vel sole siccatur, & seruatur. Optimus, qui dulcissimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui contractus splendescit, quique nigerrimus est, & linguæ subditus, tandem totus liquescit.

Laudari solet, qui ex Hispania defertur, vbi copiosissimus & optimus dicitur præparari: nullibi tamen melior & gratior reperitur, quàm in Officina Domini Larderij Pharmacopœi Parisiensis, qui non modò solemnia quæuis medicamenta magna dexteritate, & solerti ingenio parat, sed etiam vulgaria & simpliciora non aspernatur, vt succum glycyrrhizæ, quem solo parandi artificio gustu suauem, & consistentia commendabilem reddit.

Est verò glycyrrhiza colore foris buxeo, intus croceo, ligno lento, & fractu contumaci, sapore dulci quæ mansa sitim extinguit, vnde & adipsas dicta. Improbatur intus alba, vel nigra, exucca, vetus, fragilis raphani modo, inter frangendum puluerem edens. Cætera de hac dicta sunt *sectione 4. lib. 1.* de medica materia.

CAP. VII.

De Cera.

Apibus mira est sagacitas, industria, & sedulitas in colligenda & conficienda cera, quæ nullibi terrarum citra horum animalculorum opem & laborem habetur. Solæ enim apiculæ faciunt, quæ nullus hominum potest. Solæ inter insecta homini & alimenta, & medicamenta suo opificio suppeditant.

Cera optima quæ.

Tot verò tantæque sunt ceræ commoditates, vt vix possint recenseri, inquit Plin. *cap.14. lib.21.* Laudatur flaua, odorata, modicè pinguis, pura, coacta,& alienæ omnis materiæ expers, mellis habitum quadantenus referens. Secundum locum obtinet candida, quæ vel suapte natura aliquando talis est, vt Pontica, sed sæpius artificio, nempe lotione, vt Tyrrhenica, *Galen. c. 14. li.1. compos. med. gen.* Cæteri colores sunt acquisititij, vt viridis ab ærugine, rubeus ab anchusa vel minio, niger ab atramento, vel charta vsta, à quibus mistis vires mutat. Semper verò melior est recens & subflaua, quæ cera virginea nominatur.

Cera virginea.

Medium autem quodammodò tenet calefacientium, refrigerantium, humectantium, & exsiccantium. Habet verò quiddam etiam essentiæ crassæ, atque emplasticæ. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum calefacientium, tum refrigerantium materia est, *c.23. lib.7 simplic.* Cera omnis mollit, inquit Dioscorides, calefacit, modicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis. Vt alba reddatur, liquatur primùm ad ignem, deinde in aqua fontis pura demergitur, vbi permouetur; expurgatúrque. Galenus *c.14. li.1. compos. med. gen.* Alium modum, quo candidissima fit, docet Dioscorides, apud quem videndus, *c.105. lib.2.*

Vires.

Cera lotio & dealbatio.

CAP. VIII.

De succis quibusdam aliis, alio loco aptius descriptis.

SVCCI seruantur consistentia, vel liquida, vt acetum, vinum, omphacium; vel solida, vt Aloë, Scammonium; vel media, vt Rob & sapæ, de quibus singulis suo ordine partim *in Officina nostra*, partim *in libro primo materiæ medicæ* disseruimus.

Mihi autem cum decies, imò bis tantùm repetita minimè placeant, ad singulorum examen vix videbor denuò rediturus: libenter enim exoptassem hoc opusculum in molem minorem contractum fuisse.

De Aloë porrò & Scammonio, cùm purgantia sint, *sectione secunda huius libri de materia Medica* satis superque disputauimus, in qua purgantium omnium simplicium naturam, & facultates accuratè descripsimus.

Succi fructuum in Rob, seu mellis consistentiam inspissati *in sectione quinta* explicatè enarrantur. De liquidis *prior primi libri sectio* copiosè differit.

Opopanax à succo Panacis nomen habet, cùm verius sit eiusdem gummeus liquor, qui vbi concreuit & aruit, colore foris est subflauo, intus candido, & odore graui, læuis, pinguis, friabilis, & in aqua facilè liquescens.

Aliorum succorum, vt Glaucij & Licij meminit Galenus, sed quia nunc eorum exoleuit vsus, in Pharmacopoliis aut raro, aut nunquam inueniuntur.

Finis Libri Primi.

DE MATERIA MEDICA

LIBER SECVNDVS.

SECTIO I.

De Mineralibus.

PRÆFATIO.

MEDICAMENTORVM *materia cùm multiplex sit, & à plantis, mineralibus, & animalibus desumatur, de ea primùm disseruimus, quam stirpium vniuersa propago suggerit: Sequitur nunc, vt mineralia perscrutemur, quæ fæcundissimam quotidie nobis medicam materiam suppeditant, ex qua*, melioris defectu, *eximia nonnunquam medicamenta paramus, quibus morbos contumacissimos, & qui aliorum præsidiorum vim eluserunt, oppugnamus & expugnamus. Externos maximè dico, qui ferrum & ignem sæpius expostulant*

stulant. Ad interiorum quoque sanationem non tantùm conducunt, sed etiam ad partium, quæ principatum tenent, robur, & facultatum recreationem mineralia quædam dantur, vt terra lemnia, bolus orientalis, & lapilli pretiosi: de quibus ordine, dilucidè, breuiterque hoc in secundo libro sermo nobis erit. Licet autem mineralia seu fossilia dicantur, quæ è terræ fodinis & visceribus eruuntur, vt terrarum, lapidum, & metallorum genera multa, attamen eorum ampliore significato, ea quoque comprehenduntur, quæ sensus expertia è maris sinu, alueo & litore, & aquarum voragine leguntur, vt salis & bituminis genera multa, quorum censu Ambarum coarctatur. Omnia igitur mineralia non tantum sunt terræ, vel metalli quoddam genus, vt quidam ex Arist. colligunt, sed salis, bituminis & lapidum genera sub se complectuntur. De quibus ac singulis libenter differerem: Verum instituti mei ratio tantum expostulat, vt de his breuiter agam, quæ medicaminum confectiones in Officina, seu antidotario nostro descriptas ingrediuntur. Proinde mineralia tantum præstantiora & vsitatiora ad examen adducam, quæ quod triplici potissimum discrimine dignoscantur, librum hunc in tres sectiones disponam. In

priore de terrarum, in secundo de lapidum, in tertio de metallorum natura & qualitatibus disputabo.

CAP. I.

De terra Lemnia.

TERRARVM medicarum præstantissima ea est, quam Officinæ nunc ab insula Lemno, ex qua defertur, Lemniam, nunc à sigillo illi impresso, terram sigillatam vocant. Eius plures notantur differentiæ; sed præstantior olim erat ea, quam in placentulas efformatam, sigillo Dianæ, quod capram referebat, illius sacerdos obsignabat.

Vera autem Sphragis, seu sigillata Lemnia, ex Dioscoride & Galeno, fuluo, seu rufo est colore, sicut & collis in Lemno, ex quo eruitur, & in quo nec arbor, nec herba, aut alia stirps, nisi ægrè fruticat, nec saxum natum inuenitur, sed terra illiusmodi tantum visitur.

Constantinopoli tamen eiusdem placentulæ cineritij coloris adferuntur. Turcarum Imperatoris sigillo, quod nullius animalis effigiem, sed varios tantum characteres refert, notatæ, quæ pro vera Lemnia habentur, emuntur & seruantur.

Nusquam verò caprinus sanguis ab incolis, qui eam in pastillos cogunt, aut ab institoribus, qui ab iisdem emunt, eidem permiscetur, vt grauissimi quidam viri existimarunt.

Isthæc terra adeo pinguis est, vt è seuo constare videatur, dum in ore contenta dentibus confringitur.

Vires. Vim habet Antidoti contra pestem & morbos contagiosos, & malignæ qualitatis participes. Magis tamen credo ceremonias & superstitiones vanas Barbaræ, seu Turcicæ gentis, quam virium præstantiam terram nobilitare; quam si quibuslibet fas esset, ac sine

fastu è fodinis eruere, magnam suæ celebritatis iacturam pati verisimile est.

Varietas characterum, quibus notatur, à magnatum varietate, qui ei sexta Augusti iuxta morem eruendæ & sigillandæ præfuerunt. Omnes autem characteres illi duas tantum Arabicas dictiones continent, Tin imachton, quæ terram sigillatam significant. *Tin imachton.*

CAP. II.

De bolo Armena.

Alia quædam terra viribus eximia, ex Armenia Cappadociæ finitima aduehitur, quam Medici bolum Armenam, & bolum Orientalem vocant. Temporibus Galeni multum venit in vsum aduersus eam pestem, cuius meminit *lib. 9. simplic. cap. 7. Liberum est autem*, inquit, *appellare, vel lapidem, vt is, qui mihi primus donauit; vel terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.*

Non solum verò ex Armenia, sed multis aliis regionibus defertur. Laudatur, quæ calcis modo promptissimè in summum læuorem soluitur, pistillo adhibito, aut liquore quodam affuso, nec quidpiam arenosum habet admixtum, atque commanducata butyri modo liquescere videtur, & in gustu manifestam relinquit adstrictionem.

Valde siccat, astringit, & roborat: sanguinem fluentem sistit, catarrhum cohibet, dysentericis prodest, & vlceribus oris. *Vires.*

Plurimum quoque valet ad pestem: *Quotquot enim hoc medicamentum sumpserant*, inquit Galenus, *celeriter curati sunt.* At quibus non profuit, interierunt omnes, cum nec aliquo alio iuuarentur remedio. Vnde colligitur, his duntaxat auxilio non fuisse, qui erant incurabiles. Et, vt liberè dicam, bolus Armena Lemnia non est inefficacior, facilèque vt Turcarum peristiomatis seu tapetis, sic ipsorum sphragide Lemnia carere possumus.

CAP. III.

De aliis quibusdam terris minus vsualibus.

ALIÆ multæ sunt terræ ad refrigerandum, & meatus occludendos ab antiquis commendatæ, & olim in vsu medendi frequentissimæ, quas tamen posterior ætas nunc adeo despicit, vt à Pharmacopoliis prorsus excludantur, paucis exceptis, quæ ob candorem aut ruborem, aut alium colorem, seu flauum, seu alium insignem commendantur, & ab infectoribus expetuntur, & emuntur, vt Ocra, rubrica, terra Synopica, Creta, & aliæ multæ.

Melitea. Nonnullæ tamen vires habent medicas, eásque eximias, vt terra Melitea, sic à Melita insula, ex qua deportatur, dicta, quæ contra pestem vtiliter datur. Contra venena quoque valere, experientia comprobauit, vnde multi pro terra Lemnia feliciter vsurpant.

Samia. Samia terræ species est in insula Samo effossa, cuius ex Dioscoride duæ species notantur; Prior dicitur ei Collyrium, quod, vt arbitror, in collyriis oculorum misceatur. *Samius aster.* Altera Samius aster appellatur, quod in ipsa quædam micæ stellarum modo eniteant, éstque crustacea, & cotis modo prædensa, quidpiam viscosum obtinens. Hæc vritur & abluitur, vt terra Eretria, & vim habet consimilem; ob id sanguinis reiectionem cohibet. Illa Collyrium dicta, mollis est; candida, friabilis, & ore contenta linguæ adhærescit. Vtraque refrigerat, & fluxiones arcet.

Chia. Chia terra è Chio insula delata, Samiæ vultu & viribus valde affinis est, candida nempe, mollis, refrigeratoria, & astrictoria. Contra ambusta optimum est remedium, ex Galen. *lib. 9. simpl.* faciem erugat, splendidam facit, & cicatrices delet.

Selinusia Est alia Selinusia dicta, quam Galenus *lib. 9. simplic. cap. 4.* laudat ad Phlegmones mammarum, testium & inguinum incipientes. Est verò & colore, & consistentia

tia, & viribus Chiæ finitima. Ambæ autem pulcherrima sunt ad ambusta remedia.

Cimolia. Cimoliæ adhuc meminit Dioscorid. cuius duo constituit genera, vnam candidam dicit, alteram purpurascentem.

Optima censetur pinguis & frigida, cùm tãgitur. Vtraque aceto diluta parotidas & tubercula discutit, inflammationes reprimit, & ambustis perbellè medetur.

Eretria. *Terra Eretria gleba est rubicunda*, inquit Galenus *cap.126. lib. simplic. cuius est optima, quæ sine sabulo est, ac sine lapillis.* Dioscorides duplicem Eretriam facit, vnam albam & cinericiam alteram; nullam rubicũdam. Quæ ad cinereum colorem vergit, si mollis fuerit, optima est. Eretria porrò vrbs est in Euboia prope Calcidem, in cuius agro dicta hæc terra effoditur, vnde nomen. Vim habet astringentem, refrigerantem, leuiter mollientem, caua explet, atque sanguinolenta conglutinat.

Rubrica. Rubrica sic, quia rubet, dicta, vel Synopica est, ex Synope videl. Cappadociæ vrbe delata, à qua nomen, vel fabrilis dicitur, quod ea sæpius vtantur fabri ad lineas ducendas, infectis in ea funiculis. Quædam rubrica dicitur maculata, alia vnicolor; quædam mollis, alia dura, & spissa, alia pinguis, alia media. Omnes autem picturis sunt accommodatæ. Quia tamen siccant & astringunt, medicis vsibus inseruire, & emplastris vulnerariis, & siccantibus commisceri possunt.

Ochra. Ochra species est terræ flauæ, quæ laudatur natione Attica, non lapidosa, friabilis, omnino lutea & læuissima. Vim habet astringendi, erodiendi, collectiones discutiendi, & excrescentias reprimendi. *Ex ea paratur medicamentum*, inquit Ætius, *quod multum valet ad collisa & vibices.*

Creta. A Creta insula terra quædam nomen habet, quæ & Creta & Cretica nuncupatur, in multis tamen aliis regionibus passim & copiosa inuenitur. Eius multæ sunt differentiæ. Prima dicitur candida, quæ reliquas terras omnes albedine vincit, qua vtuntur artifices in lineis protrahendis. Est alia virescens ad eosdem vsus celebrata, Theodosia solet appellari. Est alia nigra, qua

Theodosia.

bona, quæ in aurariis. In plumbariis inuenitur omni alia deterior. Ab Auicenna capistrum auri, à Dioscoride & Galeno Chrysocolla, hoc est, auricolla, seu gluten auri nuncupatur. Alio viride terræ, quod segetis lætè virentis habeat colorem: Minimè tamen ad tantam viriditatem accedit ea Chrysocolla, quæ in Pharmacopoliis habetur. *Capistrū auri. Auricolla. Gluten auri. Viride terræ.*

Eius autem duæ differentiæ traduntur; vna natiua est, ex vena puri in fodinis metallicis in duritiem pumicis coalescens, quæ varium colorem nanciscitur pro metallorum natura è quorum fodinis eruitur. Verùm quæ viridis est, in arte medicamentaria cæteris præstat, vt flauescens auro ferruminando. *Species. Natiua.*

Est quædam factitia ex vrina pueri in ardentissimis caloribus solis in ærea pila ac pistillo æreo tandiu agitata, donec in mellis aut vnguenti consistentiam abierit, quod vlceribus sordidis, cadauerosis, & curatu difficillimis, tum per se, tum aliis commistum medicamentis conducit, ex Galeno *lib. 9. simplic.* Natiuam ac fossitiam tundit & abluit Dioscorides, donec pura, synceráque spectetur, dein siccat, & recondit ad vsus. Eam ipsam qui vtere voluerit, multo tenuiorem habebit, *Dioscor. cap. 104. lib. 5.* *Factitia.*

Chrysocolla calefacit, excrescentem carnem cohibet, & modicè mordendo exest: Multis propterea vlceribus ad sanitatem perducendis confert, sed per os si sumatur, periculosa est. *Vires.*

CAP. V.

De Vitriolo, seu Calchanto.

CALCHANTVM Græci vocant, quod Latini modo ab atro colore, quo sutorum pelles inficiuntur, atramentum sutorium, modo à nitore vitri modo splendente, Vitriolum nominant. *Species.*

Eius tria Dioscorides perhibet esse genera; Natiua duo, & Factitium vnum. Prius ex natiuis in terræ cuni- *1. 2.*

culis, ac visceribus, per se concretum reperitur. Alte- rum sub forma aquæ primum in quodam fodinarum lacu colligitur, quæ postea vase excepta cito concrescit vitriolum.

3\. Factirium verò fit ex gleba quadam, maculis pluribus ferri rubiginem & æruginem referentibus cõspersa, aqua madefacta, transfusa, fermentata, solis ardoribus cocta, ex qua vitrioleus humor elicitur, qui postea calore, interdum solo Solis, interdum ignis in Calchantum abit. Plures alios idipsum faciendi modos docuit Plinius *cap.* 15. *lib.* 34. vt etiam artis metallicæ periti quos breuitatis gratia omitto.

Copparosa. Atramẽtum sutorium. Inter factitia Romanum cæteris præstat, olim Cyprium, Germanicum deterius, dicitúrque vulgò Copparosa, seu infectorium, vel atramentum sutorium, quod ad pelles inficiendas corrugatores vsurpant.

Natiuum, quod ex montibus Cypri eruitur, Stalacticum, hoc est, stillatitium, & pectum, id est, concretum nominatur. Tam naturale igitur, quàm factitium Cyprium nuncupatur, quod ex eius monte vel iam cretum eruatur, vel exudet aqua in idipsum cito concrescens, vel ante ex eiusdem terra eliciatur.

Est verò natiuum, seu fossile calciteos, misyos & soryos particeps, præsertim Cyprium, quod concrementum capescit ex aqua virescente, quæ ex ipsius monte continuo stillicidio delabitur in speluncam, abluítq; calcitim, misyn & soryn, sponteque coagulata fit Calchantum: vnde facilis huius in illa transitus: hec enim tempore omnia inter se commeant, & Galenus Calchantum tractu temporis consenescens in calcitin trãsire sæpe conspexit, *lib.9 simpl*

Præfertur autem ad medicos vsus album & natiuum, quod metallicolæ chymici ex suo sulphure & mercurio, tanquam spermate prognatum perhibent, & sæpe ad omnes affectus sine discrimine præbent. Ex eo liquorem quendam acidissimum eliciunt, acidulum vitreoli sæpe vocitant, cuius aliquot guttæ syrupo violato permixtæ, eundem rubellum, & elegantem colore, & sapore efficiunt. Idem præstat oleum sulphuris; *Oleum sulphuris* & vtrumque rosatum infusioni paucula quantitate

come-

mixtum, vel alterutrius tantum aliquot guttulæ ei ipsi dilutæ, liquorem totum efficiunt rubeum, quam tincturam rosarum nominant.

Tinctura rosarum.

A calciti emplastrum quoddam Diacalciteos nomine in Pharmacopoliis paratur, quod Diapalma & emplastrum palmeum frequentius, nec melius appellatur, nec palmam enim, nec calcitim admittit, ob raritatem. Calcitis enim, misy, sory, melanteria, diphryges, & alia pleraque ab antiquis celebrata, nunc ferè inuisa. incognitáque iacent, vnde pro calciti calchantum ei finitimum, & in quam vetustate commeat, ex Galeno substituitur. Rectè quoque substitui poterit in misyos, soryos, & melanteriæ locum, hæc enim omnia magnam inter se cognitionem habent, & vires fermè similes, sed colorem ac consistentiam dissimilem.

Vires.

Calchantum naturà dotibus eximiis locupletauit, quas artis medicæ proceres agnorunt, & descripserunt. Dioscorides nempe, Galenus, Ætius, Paulus Ægineta, & Oribasius. Calefacit, astringit, siccat, latas ventris tineas necat, aduersus haustâ fungorum venena prodest, carnes humidas seruat, & serum absumendo contrahit, putredinem arcet, robur partibus intimis conciliat. Foris adhibitum astringit, expurgat vlcera, corrugat aluminis ei cognati modo, & aquæ Spadenses Pucensesque vitiolina qualitate refertæ, quasi miraculo quodam affectus deploratos perfectè sanant. Mutuantur autem aquæ dictæ vim illam insignem à calchanto, cuius energia omnes omnium partium helices & sinus peruadunt, quod obest, euertunt, quod prodest, non lædunt, nec tangunt, quod laxius est, stringunt, quod strictius, laxant, crassius incidunt, liquant, tenuant, expellunt. Præter tamen commoditates tot insignes sua quoque habet incommoda: Cacostomachum enim est, acre, erodens & vomitorium; ob id multi monachi & mulierculæ ad febrium circuitus quotidianos; & quartanos donant incerto pondere, quandoque vino, quandoque rosea solutum, & sæpe vomitu vehementius citato febris soluitur: Sæpè quoque fit datum ab imperitis medicamentum morbo ipso magis formidolosum.

Aqua Spadenses.

Calchanti incommoda.

CAP. IV.

De Alumine.

Alumen quid. *Eius species.*

ALVMEN est veluti muria terræ, ait Plinius *cap. 15. libro 35.* cuius tria Dioscorides genera facit. Strongile seu rotundum, liquidum & scissile. Priora duo nunc vel raro, vel nunquam visuntur. Posterius nempe scissile à multis alumen plumeum vocatur: vtriusque enim adeo est facies similis, vt vix alterum ab altero distinguatur. Differunt tamen natura & qualitatibus: nam Scissile vim habet astringendi manifestissimam, vritúrque; Plumeum acre est, & à flamma tutum inuictúmque manet; videtúrque esse lapis Amiantus, qui ligni modo plurimis constat lineis incursantibus, nec igni comburitur, quem multi pro illo Amento sumunt, quod vnguentum citrinum ingreditur.

Scissile. *Plumeũ.*

Est aliud maximè vulgare & vsuale, glaciei, aut crystalli modo lucidum & spissum, ac durum, vnde alumen rupeum Medicis dicitur; hócque semper solet vsurpari, cum alumen absolutè dicitur. Huius elaborandi & faciendi modus & longus, & laboriosius est, quem accuratè Matthiolus describit. Est quoddam nigrum in Cypro, cuius meminit Plinius.

Alumen rupeum.

Sunt, qui rotundum alumen esse dicunt, quod nonnulli alio nomine Zucharinum vocant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo & rosacea aqua confectum. Liquidum Matthiolus vidit, contrectauit, & gustauit, nec quicquam vnquam magis astrictorium percepit.

Rotundũ Sacharinum. *Liquidũ.*

Præter dicta quædam adhuc inueniuntur factitia, vt Catinum, ex cineribus plantæ Kali, seu Sodæ vulgaris; vt alumen squamosum, quod fit è lapide speculari, instar vitri pellucido, quem malè nonnulli Talcum vocitant; vt alumen fæcum, quod è vini fæcibus vstis & albefactis paratur. Parandi modum describere duxi superfluum, quod eiusmodi aluminum nullus nũc fit vsus.

Catinũ. *Squamosum.* *Alumen fæcum.*

Omne alumen crassarum est partium, & multum astringit,

astringit, vnde Stypterion, quasi stypticum dicitur: mediocriter calefacit, expurgat, vlcera putrida emendat, humida siccat, carnem supercrescentem absumit, pruritum tollit, scabiem sanat, ad multa medicamenta vlceribus destinata vtiliter accedit.

CAP. VII.

De Sale.

VT nihil communius, nihil frequentius & vtilius, sic nihil notius sale, sine quo belluæ quidem viuunt, nos verò nequimus. Eius autem multæ differentiæ dantur, vt marinus, fossilis, lacustris, fluuiatilis.

Marinus. *Fossilis.* *Gemmeus.* Marinus communior est, præstantiórque, quo tota Gallia vtitur. Fossilis, quem officinæ salem gemmæ vocant, in fodinis lapidum modo exciditur, ac frangitur, & instar crystalli splendens eruitur, vnde gemmeus dictus. Hic in ignem coniectus, non cæterorum modo crepitat, sed vt ferrum ignescit.

Sal Indus. Est & sal Indus, quem Mesue ad pilularum de lapide lazuli confectionem accedere facit. Sed cum desit, gemmeum substituimus. Falluntur, qui putant, Mesuem salis Indi nomine sacharum tabarzet intelligere suum, aut nostrum candidum, cum & Indi suum salem habeant, quem Oromeno monte glebis ingentibus effodiunt, cuius loco gemmeus valde conuenit, vt ad acuendam agarici aut polydodij vim pigriorem.

Ammoniacus. Sal ammoniacus, seu armeniacus, vt nonnulli dicunt, non magno incommodo ratus est, vt qui sapore & colore sit ingratus, nec eximiis dotibus commendatus. Sub arena in Cyranaica regione concrescit in laminas, exterius venis nigricantibus; colore ad alumen Schiston accedit, vt sal alkali aut catinum. *Sal alkali.*

Lacustris. *Phrygius.* A Dioscoride *cap. 126. lib. 5.* laudatur sal lacustris, tum & Phrygius, nomine tapeus, aut tritæus, aut gantæus.

Nos nostrum præferimus.

Flos salis. Flos salis flumine Nilo defluens apud nos non visitur, nec expetitur, éstque velut spuma fluminis huius, vt spuma salis, flos spumosi maris, de quibus videndus Dioscorides. *Spuma salis.*

Nitrum. Aliud salis genus dicitur nitrum duplici signatum discrimine, prius est nitrum Dioscoridis, & antiquorum, leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum, quod ad nos deuehi desiit: alterum est vulgare, salnitrum, vulgare, seu litrum, aut sal petræ dictum, quod Pyrij huius pulueris confectionem ingreditur, qui ad tormenta bellica in multis Galliæ vrbibus ex aquis nitrosis paratur. *Salnitrū. Litrum. Sal petra.*

Aphronitrum. Dum multa coctione elaboratur, aphronitrum eructat, seu spumam nitri, ab ea diuersam, cuius veteres meminerunt, quæ non arte educta, sed natiua creditur, vt & lanugo quædam friabilis, alba & salsuginosa, quæ parietibus multis adnascitur, quæ flos nitri iudicatur.

Flos nitri. Nitri conficiendi modus, cum ad Pharmacopœum minimè spectet, de eo nunc silebo.

Vires. Salis dotes magnæ quidem & multæ sunt, & vsibus humanis plurimum expetitæ. In arte tamen Pharmacaria non adeo necessariæ, vt multi putant, qui salem multorum mixtorum arte Spagyrica educentes, de eo mira & sæpe vana prædicant. Purgatoriam enim medicamentorum facultatem in sale consistere mordicus tenent, atque vbi eorum extractum quoddam habuerunt, salem se habere asseuerant. Insignem autem conseruandi vim habet: astringit, abstergit, expurgat, discutit, reprimit, extenuat, & à putredine vindicat. Alius autem alio præstantior est.

Muria. Muria cum sit illius velut liquamen, eosdem effectus exhibet; clysteribus vtiliter admiscetur ad pigriorem facultatem expultricem excitandam, qualis esse solet in catoche, lethargo, & apoplexia detentis.

AP.

CAP. VIII.

De Bitumine.

BITVMEN Asphaltos Græcis dictum, est *velut terra pinguitudo aquis supernatans, quæ ad littus disiecta concrescit, densatur, ac dura, tenacissimáque redditur, & facilè flammam concipit.* Quamdiu bitumen innatat aquis, molle est; vbi exemptum est, spissatur, fitque pice etiam sicca durius; sed facilè adhibitum igni liquatur. *Bitumen quid.*

Bituminosi verò sunt lacus multi; sed maximè insignis & bituminosus est, qui in Iudæa cernitur; ob id Asphalites dictus. Vocatur & mare mortuum, tum ob vastitatem, tum quia ipsius aqua ferè manet immota, non procellosa, grauis, salsa, crassa, fœtida, in qua nec plantæ, nec animalia nascuntur, nec iniecta nutrit, nec in ipsius sinum admittit. *Sodomeus lacus.*

Inter bitumina solida numeratur à quibusdam aliud fossile & terrenum, nonnullis malè terra ampelitis, aliis melius, carbo petræ dictum: cuius generis esse videtur gagates, seu obsidianus lapis, ex quo globuli precarij & imagunculæ sæpe fiunt, quæ peregrinorum pileis gestantur. *Carbo petra.* *Lapis obsidianus.*

Non est verò bitumen omne densum ac durum, sed quoddam datur liquidum perpetuò ac fluidum, Naphta nominatum, quod bituminis Babylonij est colamen, colore candidum, ignis rapacissimum. Tanta enim est huic cum igne cognatio, ut protinus transiliat in ipsum, vndecunque visum. Inuenitur etiam quoddam nigrum. *Naphta.*

Vt bitumen Iudaicum ac Sodomeum ad nos minimè defertur verum & natiuum, eius loco pissaphaltum, aut quid factitium ex petroleo, pice, & aliis quibusdam; sic neque etiam naphta: cuius loco cognatum quoddam liquamen assumi potest, ex agro Mutinensi deciduum, quod Saxoleum, seu Petroleum, quasi oleum è petra eductum nominant. Vtriusque enim eadem consistentia, color, virtus. Est vero Pissaphaltos, *Petroleũ.* *Pissaphaltos.*

tim enim prunis adhibitum accenditur, nec vnquam extinguitur, donec prorsus oleosa ac pinguis eius substantia igni absumpta fuerit.

Color non idem omni sulphuri: aliud enim viridius, aliud magis luteum, aut cinereum, aut pallidum, aut lucidum; vnde plura duobus eius perhibentur esse genera. Nam Plinius quatuor enumerat, quorum nonnulla duriora sunt; alia pinguiora, alia citius flammam concipiunt.

Id autem sulphur vulgare non est, de quo Chymici multa futilia ridiculáque somniant, quod licet mixtum sit, mixtorum tamen esse principium asseuerant. Verum ea de re nunc non est disserendi locus.

Oleum sulphuris. Ex sulphure pinguem quendam liquorem educunt ad multa efficacissimum, sed qui tantum debet à peritis tractari, ne plus obsit, quàm prosit. Paratur adhuc ex eo quidam puluis ad vitia pulmonum commendatus; cuius interdum vim eximiam euentus indicat.

Diasulphur. Ab eo quoque nomen assumit medicamentum apud Mesuem Diasulphur nominatum.

Vires. Sulphur, calefacit, coquit, resoluit: Tussientibus & asthmaticis prodest, atque ouo sumptum, aut suffitum, sputum mouet. Pruritum toto corpore erumpentem cum butyro vel axungia suilla mitigat & tollit, & terebinthinæ commixtum lichenas, scabros vngues, & psoram curat.

CAP. X.

De Ambare griseo.

AMBARVM vulgo griseum dictum, veteribus vix cognitum, nec balenæ semen est, aut alterius ceti excrementum, nec quarundam auium herbis odoriferis in insula de Maldiua educatorum stercus, quod maris allisionibus alluuionibúsq; è scopulis abraditur, vt quidam putauit; etiam fungi marini species, è fundo, vbi nascitur, agitatione maris

Ambra grisea quid. eruta, vt multi scripserunt, *Ferd. de Lopez.* Nec quicquam factitium ex ladano, xyloaloë, styrace, & zibetho, vt Fuchsius credidit, sed verissimè *bituminis quoddam genus est, ex maris fontibus & alueis procellarum vi in litus eructatum, quod aëri expositum illico densatur,* vt solent pleraque alia in mari orta, quæ sub aquis adhuc tenella molliàque sunt: Aqua verò eruta exsiccantur & indurantur, vt Electrum.

Forsan, vt narratur, in ventre cuiusdam balenæ quantitas ambræ multa reperta est, sed quam viua mediis in fluctibus attigerat & ingesserat: Nam absurdum est arbitrari illius excrementa, ac prauam illuuiem ambram esse, cum eà etiam optima à quouis cete ac Physetere deuorata, statim bonitatem ac suauitatem amittat.

Quod subolfecit Simeon Sethi, qui ambram bituminis modo è fontibus quibusdam manare asseruit, pessimámque eam esse, quæ à piscibus denoratur.

Garcias ab horto quandam odoratæ terræ speciem esse annuere videtur, cum non solum fragmentum trium ferè millium pondo repertum sit, sed & insulæ ex puro ambaro visæ sint: hocque probabile astruit, cum terræ sint infinitæ varietates in colore & qualitatibus: atque ea generali acceptione, cum bitumen possit etiam dici terræ species, non illius verisimilitudinem impugno. Et re vera nonnulli terram pretiosam vocant.

Sic breuiter ambræ historiam refero: variam enim eorum, qui de eà scripserunt, sententiam discutere nec suscepi, nec breues nostræ perferre possunt annotationes.

Ambra optima qua. Probatur ambarum, quod odoratissimum est, à sordibus repurgatum, quódque acu perfossum multum succi pinguis resudat, ac cinerei, non nigri est coloris. Improbatur enim nigrum & valde candidum.

Vires. Excalfacit, resoluit, cor, cerebrum, & partes principes recreat, spiritus reficit, lipothymiæ medetur, vires erigit, mentem exhilarat, & palmo conducit.

CAP.

CAP. XI.

De Ambaro fuluo, seu Electro.

AMBRA citrina vulgò dicta, variè à variis appellatur, vt à Græcis Electrum, à Persis & Mauritanis Charabe, hoc est, rapiens paleas. *Dioscor. Pl. in Brasauol.* à Germanis Glesum, id est, vitrum, quod vitri modo splendescat. A Romanis succinum, quod ex succo, ac velut bitumine marino concreto proueniat: Non autem ex succo pineę arboris aut populi nigræ, vt multi dixerunt Nam inter vada & in ipso maris littore reperitur ex succo pingui terræ, marisque concreto. *Nomina.*

Illa autem materia cùm lenta sit, viscida & pinguis, ante desiccationem & duritiem multa animalia, vt muscas, pulices, formicas, & similia insecta inuiscat & includit, quæ illic commoriuntur, exsiccantur, & simul cum succino indurantur.

Est verò succinum vel candidum, vel fuluum. Candidum, quod leuius sit & odoratius, optimum censetur. Optimum quoque & fuluum quod pellucidum & attritu calefactum rorismarini refert odorem, paleasque trahit. *Species.*

Succinum pulueratum & liquore idoneo datum, valet ad album veteri fluorem, viscera roboranda, sanguinem fluentem cohibendum. Profluuio feminis dragmæ vnius pondere ex ouo sorbili datum conuenit, vt & tabidis, intestinorum difficultatibus, hæmoptoicis, & à longo tempore tussientibus. *Vires.*

CAP. XII.

De Corallio.

CORALLIVM ab effigie, duritie, & natali loco, sæpe. nec impropriè Lithodendron, quasi lapid. arbor, & aliquando frutex marinus dici- *Nomina.*

tur: Nam, vt ait Macer, hoc velut arbusti ramusculus esse videtur. In Tyrrheno siquidem & Siculo mari prouenit, & fruticis instar assurgit, ac ramos emittit. Hinc à nonnullis inter frutices, ab aliis inter lapides, à quibusdam inter bitumina reponitur. Vere tamen nihil istorum est, sed inter omnia ambigit, aut omnia aliquo modo idipsum est.

Species. Triplici autem agnoscitur discrimine, vnum siquidem rubrum, aliud album, & tertium nigrum. Prius, vt aspectu iucundius, sic melius, medicatius, & ad armillas aliáque ornamenta aptius. Album, vt spongiosius, sic leuius, magísque refrigerans. Nigrum rarius visitur, minúsque medicatum & expetitum. Laudatissimum rubeum, quod semper vsurpatur, cùm absolutè Corallium ponitur. Aliud insuper datur mixtum, intermixtis nempe coloribus intercusantibus, éstque minus bonum. Rubeum, vt cæteris præstet, debet esse colore floridum, vt alga odoratum, vt frutex ramosum, fractu facillimum, non scabrosum, nec concauum, aut lacunosum.

Vires. Omne autem corallium refrigerat, siccat, & astringit: menstrua immodicè fluentia, & omnem sanguinis fluorem cohibet: vnde dysentericis valde prodest: & in viris seminis profluuium, & in mulieribus albos vteri fluores reprimit. Hæmoptoicis plurimum confert, epilepticis, lienosis, & cardialgicis: nam cerebrum roborat, lienem minuit, cordi affert hilaritatem. Ex eo Chymici parant oleum rubellum, ad sanguinis ex quauis parte reiectationes, & ad robur membris conciliandum vtilissimum, de quo alibi dictum est.

CAP. XIII.

De Auripigmento.

AVRIPIGMENTVM, Arrhenicum, seu Arsenicum, Sandaracha, & Risagalum vix nisi nomine discrepans: omnia iisdem in fodinis eruta: omnia

omnia septica & summa caloris acrimonia principia vitæ dissoluentia, destruentia, depascentia. Et recentiorum nonnulli Arsenici nomine tria subintelligunt: Auripigmentum enim vocant Arsenicum croceum: Sandaracham, Arsenicum rubrum: Risagallum, Arsenicum album.

Auripigmentum & Sandaracha in iisdem metallis gignuntur, tantúmque maiori & minori coctione distare videntur: ob id eadem gleba ambo sæpe mista videntur. Illius autem duo noscuntur discrimina: vnum auteo colore micat, *χρυσίζον, libr. 1 & 9. e mo. med. part. med.* Galeno dictum, crustosum. In squamas fissile, nulli materiei permixtum; alterum pallescens, glandis effigiem referens, & ad sandaracham proximè accedens. *Species.*

Sandaracha non solùm natali solo, sed etiam natura tota Arsenico finitima est, & coctione tantùm hæc videtur Arrhenicum superare. Id enim vstione transit in Sandaracham, vt Cerusa in Sandicem, quam Sandaracham pictoriam nominant. Meminit alterius Sandarachæ Plinius *c. 7. lib. 11.* quam ad ceraginosi mellis genus refert. *Affinitas sandaracha & arsenici.*

Turpiter errant, qui vocum affinitate decepti Sandaracem Arabum, hoc est, *gummi Iuniperi*, seu vernicem sandaracham mineralem esse putant & vsurpant, vt alibi, *nempe sect. 6. lib. 1.* pro rei exigentia notauimus: Multum enim inter se dissentiunt Sandarax & Sandaracha, origine, natura, viribus: alterum enim ex pallido flauet, leue est, & viribus naturæ amicis commendatur: alterum rubet, ponderosum est & deleterium. *Sandarax Arabū quid.*

De Risagalo pauci ac pauca loquuntur, vixque ex eorum monumentis, quid id sit, bene scitur. Bern. Dessennius arsenicum factitium album & crystallinum dicit esse. Sed forsan in eius disquisitione & dignotione sese prudentiores gesserunt antiqui, quod adeò lethale venenum detegere noluerint. Risagalum scribit Sylvius in iisdem fodinis in quibus arrhenicum, inueniri, quod nonnulli auripigmentum putant. *Diuersorum de risagalo opinio.*

Omne autem arsenicum vim habet erodentem, ma *Vires.*

lignum, partibus internis omnibus, humido radicali & calori primigenio inimicissimam: ob id malo consilio Athanasiæ magnæ confectionem à Nic. Alexand. descriptam ingreditur. Aliorum enim permixtione suam feritatem omnem minimè deponit. Medicamentis quidem externis aliquando commiscetur, sed exigua tantùm quantitate, atque dum carnem erodere superfluam consilium est.

Aura enim Arsenicalis, quæ in quodam sale consistit, vt loquuntur Chymiatri, pessima, nec sua fixatione, & salis extractione ita deletur, vt securè possit intra corpus abire.

CAP. XIV.

De Minio.

Cinnabaris Dioscoridis quid. CINNABARIS Dioscoridis, quæ *arboris cuiusdam in Aphrica nascentis succus est*, qui pro sanguine Draconis vsurpatur, multum distat à cinnabari recentiorum, quæ mineralis est: cuius duæ generales differentiæ, natiua vna, & altera artificialis. *Cinnabaris mineralis species.* Illa rursus duplici notatur discrimine: alia enim ex multis argenti fodinis, vt quæ in Hydria est, eruitur, videtúrque esse gleba purpurascens hydrargyro multo referta, ex qua sæpe sponte prosilit: alia in venis fodinarum argenti reperitur, éstque minium secundum, de quo postea.

Cinnabaris artificialis. Est & cinnabaris artificialis ex sulphure & argento viuo simul igni coactis facta, quam Cynaprium Brasauolus vocat ad distinctionem cinnabaris natiuæ, quam ex Dioscoride lacrymam arboris Aphricæ solummodo tenet.

Re vera tamen Cinnabaris, Cynaprium, & minium præsertim apud recentiores, qui hæc omnia sedulo ad rationis examen adducunt, non discrepant: Et qui discrepare pertinacius contendunt, singulorum descriptionem accuratam exhibentes, omnia vnum esse concludunt. Nomenclationis enim varietas ita sæpe rem

ipsam

ipsam obscurat, vt aliquo modo veniat excusandus ille qui Cinnabarin, Cynaprium, Milton, & Vermillionem, sic enim Galli loquuntur, diuersa putarit.

Quatuor cinnabaris varietates. Sunt ergo Cinnabaris quatuor discrimina: Prior est cinnabaris Dioscoridea, quæ succus est arboris Aphricæ, cuius succus, vt etiam illa ipsa Draco vocatur. Secunda, mineralis est illa insigni rubore nitens, nec multum ponderosa, quæ in fodinis argenti viui reperitur: Ibique, cum flammeo & rutilo colore splendescat, Anthrax à fossoribus sæpe nominatur: vtraq; rara admodum est. *Anthrax.* Tertia ex sulphure & argento viuo factitia, ponderosa, lineis velut argenteis & rubris intermixta. Quarta in venis fodinarum argenti reperitur, seruatúrque in officinis in forma pulueris eximio rubore nitentis, quem alij cinnabarim, alij milton, alij minium, vulgus officinarum Vermilionem, nonnulli Sandicem nominant.

Sandix quid. Est verò Sandix *cerussa vsta*, quam ob eximiam rubedinem Serapio minium nuncupauit: cuius opinioni recentiores omnino refragantur.

Rectè autem puluis ille purpureus, quem officinæ pro vermilione seruant, à Plinio *c.7.lib.33*. Minium secundum vocatur, quod in fodinis argenti reperitur, & artificiosa pluriésq; repetita lotione pulchriorem rubedinem nanciscitur, adeò vt tota minij ad minium differentia, inquit Plinius, ex sola lotione & arte petẽda est. Primum autem minium, seu cinnabaris mineralis ista lotione non eget, & igne copiosum reddit hydrargyrum: Secundum, seu vulgare, vermilio dictum, in igne rubet quidem, sed ne tantillum argenti viui eructat, nec nisi rarò medicis vsibus inseruit.

Vires. Cinnabaris, multo quod sit referta mercurio, vires eius habet: quod cùm sit etiam lippis & tonsoribus notum, à multis circulatoribus ad luis Indicæ curationem sæpe vsurpatur, qui ex illa tam imprudenter suffitus parant, vt multos statim in tremorem & paralysim incidisse, alios interisse viderim.

CAP. XV.

De Hydrargyro.

INTER magnifica Chymistarum Idola primas tenet Mercurius, seu Hydrargyrus, quasi argentum aquæ, vulgò argentum viuum, ob mobilitatem dictum, quod & rerum principium, & sperma metallorum illi vocitant: sed vtrumq; æquè verum, hoc est, falsissimum & ridiculum. Si quod enim habeat semen metalla, in seipsis habent, nec aliunde mutuatum: nec mixta vnquam resoluuntur naturaliter in Mercurium, salem & sulphur, sed tantum Vulcano Spagyricos, vt in eos doctè disputauit Dom. Riolanus.

Mercurium non esse metallorũ principiũ aut semen.

Est autem Mercurius, seu argentum viuum velut naturæ monstrum, quod nullis videlic. naturę legibus tenetur: Argento quouis est candidius, aqua fluxilius aceto meabilius: nunquam tamen madefacit, sæpe refrigerat, sæpe calefacit, aliquando frigidos tantùm affectus, aliquando tantùm calidos sanat, & cùm frigidius percipiatur, calidos interdũ affectus inducit; cùm calidum, frigidos: nonnunquam parua quantitate nocet, nũnquam magna prodest, facilèque formam propriam amittit, facilè eam denuo quasi resurgẽdo resumit. Et quod mirum est, sæpe per os sumptum insigniter prodest; foris adhibitum, tremorem, paralysim, & alios affectus prauos adducit, *Falop c.27. & 76. li. de lue vener.*

Hydrargyrũ esse monstrũ naturæ.

Quosdam vidit Traianus, ante obitum litu hydrargyrato inunctos, in quorum secto cadauere hydrargyrus copiosus repertus est, in cranio nempe, scapularum & brachiorum iuncturis.

Alium vidit, qui ter tantùm hydrargyrosim passus, multos humores per vomitum exclusit, quibus multa hydrargyri quantitas erat confusa.

Alia historia narratur de quodam Antonio Gallo, qui pluries hydrargyrato medicamine inunctus, nec saliuationem (fluorem oris vocant) expertus, cum vrina hydrargyrum minxit, quo nummus aureus adeo

bellè

bellè dealbatus est, vt pro argenteo sumeretur.

Per os verò sumendum exhibet Brasauolus ad tineas ventris enecandas. Quasdam mulieres asserit Fracastorius hydrargyri singulas sumpsisse ℔. j. ad perdendum fœtum, quæ ne tantillum molestiæ perceperunt, nec votorum compotes extiterunt, fœtibus nempe minimè exclusis.

Alia historia.

Idem tamen author postquam eius vsum modò probarit, modò improbarit, ingenuè fatetur, se illius qualitates ignorare. Verum audacter asserit, luem veneream optimè curare.

Omnium autem primus, qui ad huius morbi sanationem hydrargyrum præscripsit, fuit quidam Iacobus Carpensis, quo tam feliciter vsus est, vt breui ditissimus euaserit. Eum recentiores sunt secuti, & remediis tam externis, quàm internis permiscent: vtroq; enim modo prodesse deprehenditur, propter vim quandam alexiteriam, qua virus venereum in Italico morbo delitescens extinguit: est enim ipsius Alexipharmacum, licèt non satis tutum, nisi optimè tractetur, debitè castigetur, & opportunè detur. Multos enim vidimus, qui ab imperitis per hydrargyrosim tractari, vel interierũt, vel in deteriorem sanitatis conditionem inciderunt: tam fera enim est ista bellua, vix vt vlla arte queat cicurari. Propterea excusandus Galenus, qui *cap. 19. li. 9. simpl.* in illius vsu meticulosus fuit, nec sit ausus facere periculum, quandoquidem edidiscerat à Dioscoride, vim illi esse pernicialem: vnde plumbarij & aliorum metallorum, in quibus hydrargyri portio quantulacũque continetur, fusores facilè in tremorem, paralysim, & neruorum corrugationem incidunt: Et fossores qui argentum viuum ex fodinis eruunt, quantumvis rustici ac robusti, vix quadriennium in eo opere viuunt, sed misélli moriuntur. Est enim quasi indomitum medicamentum, cuius est anceps agendi virtus, & effectus, quod licèt liquidum sit, metalla tamen validè ponderosa ei supernatant, vt aquæ lignum, auro excepto, quod fundum petit.

Quis primus vsus sit mercurio ad luẽ venereã.

Mercurium luis venereæ esse alexiterium.

Perniciosa vis hydrargyri.

Est autem argentum viuum vel naturale, vel artificiale: Naturale ex multarum fodinarum, vt quæ sunt

Species.

in Hytia monte, glebis guttatim, ac sponte stillat: & aliquando ligone, aut aliis ferreis instrumentis mucronatis percussa quædam fodinarum vena, fonticuli instar prosilit in subiectam humum.

Artificiale fit, aut potius extrahitur ex cinnabari, de quo *capite superiori*. Nec facilè assentior Brasauolo, qui etiam ex marmore mercurium fieri, ex Vitruuio scribit, nisi quoque dixerimus cum Chymistis, ex rebus omnibus mixtis elici posse, perinde ac sulphur & salem.

Hydrargyri qualitates. De qualitatibus autem hydrargyri adhuc certatur: alij enim calidum alij frigidum ab effectis contendunt, vt dictum est: Auicenna, quem Palmarius Medicus Paris. atqui alij multi sequuntur, frigidum & humidum asseuerant. Fracastorius, Tomitanus atq; plerique alij, qui qualitatem erodentem illi tribuunt, calidum perhibent. Ego cum Traiano qualitatis mixtæ contendo, in eoq; qualitates quasdam esse subtiles & calefacientes, alias crassiores & refrigerantes: sed præterea multas adhuc alias dotes possidere. Incidit enim, attenuat, penetrat, liquat, resoluit, ventrem subducit, & quod mirum est, vi partim attractiua humores à superficie ad centrum, hoc est, ad ventriculum adducit, & per secessum educit, partim impulsiua à centro ad habitum impellit, & per saliuationem propellit. ***Hydrargyro vis inest attractiua & impulsiua.***

Ad effectum vtrumque datur in morbo Italico; sæpeque datur ad saliuationem, cuius loco superuenit alui fluor, vt aliquando ad ventris fluorem, cuius loco superuenit saliuatio.

In puluerem aliquando reducitur album & valde ponderosum, de quo alibi egimus; qui sine molestia aluum deturbat visceribus tamen non parcit, quibus suæ & aquæ fortis, dictæ, in quam immergitur, malignitatis impressum sæpe relinquit vestigium, vt in multis obseruaui, qui in agyrtæ cuiusdam manus se commiserant.

SECTIO